

politički
ZATVORENIK

GODINA XIII. - STUDENI 2003. CIJENA 15 KN

BROJ

140

**tomislav
jonjić**

**Erih Lisak
– neslomljivi
hrvatski
idealist**

**Partizanski
pokolj u
Makarskoj
1944.**

**Ratni
odbojci
1916.**

**hrvatska
kronika**

**Frane
Alilovića**

**Dokumenti,
sjećanja,
svjedočenja**

**naklada
trpimir**

DO SADA OBJAVLJENO:

TOMISLAV JONJIĆ: Hrvatski nacionalizam i
europske integracije

HRVATSKA IZMEĐU SLOBODE I
JUGOSLAVENSTVA – zbornik radova sa
znanstvenog skupa

VJEKO BOŽO JARAK: Iz biblijske povijesti.
Vječne pouke Knjige nad knjigama

NEKOJI NAZORI I ZAPOVIJEDI sv. otaca papa
glede nepravednog proganjanja
izraelićana (pretisak)

DINKO JONJIĆ: Goli na Golom otoku: Od
imotske gimnazije do Golog otoka

MAJA PAVELIĆ-RUNJE: O ljudima, o životu u
književnom djelu Mile Budaka

KAZIMIR KATALINIĆ: Od poraza do pobjede.
Povijest hrvatske političke emigracije
1945.-1990. (sv. I.)

KAZIMIR KATALINIĆ: Od poraza do pobjede.
Povijest hrvatske političke emigracije
1960.-1974. (sv. II.)

KAZIMIR KATALINIĆ: Od poraza do pobjede.
Povijest hrvatske političke emigracije
1974.-1980. (sv. III.)

ANTE DELIĆ: Ante Pavelić. Nepoznata pisma iz
talijanskoga zatvora 1934. – 1936.
Korespondencija Ante Pavelića i Georgesa
Desbonsa

U PRIPREMI:

FRANE SULIĆ: Hrvatski nacionalizam i
država (članci)

PROCES HRANILOVIĆ-SOLDIN. Postanak
ustaškog pokreta 1927.-1929.

Tomislav Jonjić

HRVATSKA KRONIKA

Minijature o hrvatskoj politici 1996.-2020.

BIBLIOTEKA
HRVATSKA POLITIČKA BIBLIOTEKA
Knjiga 5.

Tomislav Jonjić
HRVATSKA KRONIKA
Minijature o hrvatskoj politici 1996.-2020.

Urednik
Zvonimir Ujević

Nakladnik
Naklada Trpimir Zagreb
Mini-print-logo d.o.o. Varaždin

Za nakladnika
Mariana Jonjić

Priprema i tisak
Mini-print-logo d.o.o. Varaždin

© Naklada Trpimir, Zagreb, 2020.

CIP – Katalogizacija u publikaciji. CIP zapis dostupan u računalnom katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice pod brojem 001073175.

ISBN
978-953-8220-03-6
978-953-7573-51-5

Tomislav Jonjić

HRVATSKA KRONIKA

Minijature o hrvatskoj politici 1996.-2020.

Zagreb, 2020.

*Borcima za hrvatsku
državnu neovisnost i slobodu*

S A D R Ž A J

<i>Proslov</i>	13
<i>Scile i Haribde nacionalnog pomirenja</i>	23
<i>Iskušenja slobodne domovine</i>	28
<i>Borba za bolju prošlost</i>	30
<i>Savli i Pavli</i>	33
<i>Branili smo Državu!</i>	36
<i>O Hercegovcima i koječemu drugom</i>	39
<i>Odgovornost za slobodu</i>	42
<i>Glose uz sporazum</i>	45
<i>Što zapravo hoće tzv. „antifašisti“?</i>	47
<i>Rovovska borba</i>	50
<i>Novim starim stazama</i>	53
<i>Konkretna utopija</i>	55
<i>Hrvatstvo i bošnjaštvo</i>	57
<i>Zašto nam nameću kompleks krivice (I.)</i>	59
<i>Zašto nam nameću kompleks krivice (II.)</i>	61
<i>Deset posto</i>	63
<i>Tko je građanin drugoga reda?</i>	66
<i>Seobe</i>	68
<i>Komesari</i>	70
<i>Neum – simbol izdaje</i>	72
<i>Godina u životu našeg lista</i>	75
<i>Prava i dužnosti Crkve</i>	77
<i>Zamućen sjaj pobjede</i>	79
<i>Prava hrvatskoga radništva</i>	81
<i>„Teorija ograničenog suvereniteta“</i>	83
<i>Opomena s Plehana</i>	84
<i>Hrvatski europski „praktičnici“</i>	86
<i>Nova hrvatska inicijativa</i>	88
<i>U obranu nacionalnog dostojanstva</i>	90
<i>Pouke bosansko-hercegovačkih izbora</i>	92
<i>Kip domovine leta 1998.</i>	94
<i>Na kraju još jedne godine</i>	96
<i>Budućnost hrvatskog nacionalizma</i>	97

<i>Razlozi za optimizam?</i>	99
<i>Od podanika do građana</i>	101
<i>Zaboravljena Bosna</i>	103
<i>Policentrični razvitak Hrvatske</i>	105
<i>O legitimitetu</i>	107
<i>Pakt o (ne)stabilnosti</i>	108
<i>Provokatori</i>	110
<i>Pasivnost kao najgora obrana</i>	111
<i>Lovorike poraza?</i>	113
<i>Izbori bez dr. Tuđmana</i>	115
<i>Moć novina</i>	116
<i>Ideologija 'Übermenscha'</i>	118
<i>1971.–1990. – 2000.: ustav nade ili ustav zebnje?</i>	119
<i>Protiv lažnog radikalizma</i>	121
<i>Nacionalni mazohizam</i>	122
<i>Legitimiranje deklasiranih</i>	124
<i>Kruha, ne igara</i>	126
<i>„Zločinačka organizacija“</i>	127
<i>Mlada Hrvatska</i>	129
<i>Neum – spomenik „antifašistima“ trajniji od mjedi</i>	130
<i>Lijeva!... lijeva!</i>	131
<i>Haag za unutarnju uporabu</i>	133
<i>Cui prodest?</i>	135
<i>Croatia rediviva! (Hommage gradu Splitu)</i>	136
<i>Znanost i dogma</i>	138
<i>Uljezi i lupeži</i>	140
<i>Čiji je proračun?</i>	141
<i>Sukcesijska katastrofa: nesposobnost ili izdaja?</i>	143
<i>Svi smo odgovorni</i>	144
<i>Zašto im je potrebno suditi?</i>	146
<i>Zločin i kazna</i>	147
<i>Država i sloboda</i>	148
<i>Trideseta obljetnica obračuna s Hrvatskim proljećem</i>	150
<i>Bosna, da 'prostiš...</i>	152
<i>Kriza koalicije ili kriza sustava?</i>	153
<i>Tko ima biračko pravo u Hrvatskoj?</i>	154
<i>Novi primitivizam</i>	156

<i>Kulturna revolucija</i>	158
<i>Da bi Hrvatska bila prosperitetna, mora najprije biti hrvatska!</i>	159
<i>Stepinac</i>	161
<i>Ponovno verbalni delikt?</i>	162
<i>Sudioništvo u zločinu</i>	164
<i>Zar je „Zapadni Balkan“ posljedica „Oluje“?</i>	166
<i>Logika služinčadi</i>	167
<i>O brkovima, povodom Bosne</i>	169
<i>Europski standardi prije europskih okova</i>	171
<i>Predstava Račanijade na Ovčari</i>	173
<i>Dr. Ante Starčević – misao slobode i prava</i>	174
<i>Bratstvo i jedinstvo</i>	175
<i>Plodovi kvislinga</i>	177
<i>Slovenski poučak</i>	178
<i>Đapićeva Canossa</i>	180
<i>Pouke izbora</i>	181
<i>Hoće li se poniženja nastaviti?</i>	183
<i>Zar nema alternative?</i>	185
<i>Stotinu dana: čeka li Sanadera sudbina Napoleona?</i>	187
<i>Čemu uopće ‘Politički zatvorenik’?</i>	188
<i>Teorija ograničenog suvereniteta</i>	190
<i>„Posljednja šansa“</i>	191
<i>Ima li razloga za posipanje pepelom?</i>	193
<i>Pravna država u Lori i Svetome Roku</i>	194
<i>Predsjednički izbori – jedna dvojba manje</i>	196
<i>Visoki povjerenik za Hrvatsku</i>	197
<i>Neznanje i mržnja</i>	199
<i>Načela se ne žrtvuju taktici!</i>	200
<i>O nastavi povijesti u hrvatskim školama</i>	202
<i>Hoće li Hrvati izvršiti kolektivno samoubojstvo?</i>	204
<i>Lijepo ti je druga Tita kolo</i>	205
<i>Europska unija i hrvatska vlada</i>	206
<i>Odličje Stipi Mesiću</i>	208
<i>Crkva na križu</i>	209
<i>Stipe Mesić i Vladko Maček</i>	211
<i>Pogubna poruka</i>	212
<i>Zamagljivanje činjenica</i>	214

<i>Hrvatska pamti</i>	215
<i>Nakon devet mjeseci</i>	217
<i>Generali</i>	218
<i>Ulice govore o nama</i>	220
<i>Je li jugoslavenski okvir doista sačuvao hrvatske zemlje?</i>	221
<i>Tko njih predstavlja?</i>	223
<i>Bezuvjetno za referendum!</i>	225
<i>Za stolom ili pod njim?</i>	226
<i>Estonski poučak</i>	228
<i>Kako se strategija pretvorila u taktiku</i>	230
<i>Slučaj Saše Perkovića</i>	231
<i>Carla del Ponte u ulozi Poncija Pilata</i>	233
<i>Treba li otpisati „male stranke“?</i>	234
<i>Odnos vanjske i unutarnje politike</i>	236
<i>Manipulacije rezultatima izbora</i>	238
<i>Smisao policentričnog razvitka</i>	239
<i>Kosovske pouke</i>	241
<i>Čemu nas uči epizoda sa ZERP-om?</i>	243
<i>Slabosti političkog sustava</i>	244
<i>Na pragu novog totalitarizma</i>	246
<i>Osuđeni na izumiranje?</i>	247
<i>Turska</i>	249
<i>Riječi i simboli pred sudom (I.)</i>	251
<i>Riječi i simboli pred sudom (II.)</i>	252
<i>200</i>	254
<i>„Hej, Hrvati sa sjevera Bačke...“</i>	256
<i>„Antifašistički moral“</i>	258
<i>Može li gospodarska kriza donijeti i pozitivne plodove?</i>	259
<i>Zar više nismo „spremni na svaku žrtvu“?</i>	261
<i>Rječita ravnodušnost</i>	263
<i>Boljkovčeva (kon)federativna Jugoslavija</i>	264
<i>Hrvatski nacionalizam nije isto što i politička desnica</i>	266
<i>Mršava bilanca</i>	267
<i>Je li moguća dezintegracija moderne hrvatske nacije? (I.)</i>	269
<i>Je li moguća dezintegracija moderne hrvatske nacije (II.)</i>	271
<i>Crvena pravda</i>	272
<i>Knjigovodstvo sluganstva</i>	274

<i>Kako je potrošen legitimitet?</i>	276
<i>Tužna bilanca</i>	277
<i>Loši znaci</i>	279
<i>Kriza kulture</i>	281
<i>Tzv. hrvatski partizani</i>	282
<i>Kulturna borba za obnovu Jugoslavije (I.)</i>	284
<i>Kulturna borba za obnovu Jugoslavije (II.)</i>	286
<i>Hrvatske političke stranke kao privatna poduzeća</i>	288
<i>Jesmo li još uvijek pripadnici iste, hrvatske nacije?</i>	289
<i>Povijesna odgovornost Hrvatske stranke prava</i>	291
<i>Skandal</i>	293
<i>Kad vlast znači sve</i>	294
<i>Nadajmo se da nije 'već viđeno'</i>	296
<i>Slaba utjeha</i>	298
<i>Deklaracije, deklaracije</i>	299
<i>Zar je Papa trgovački putnik?</i>	301
<i>Lažna dvojba: EU ili Jugoslavija</i>	303
<i>Nedostojni države?</i>	305
<i>Preslagivanje na tzv. desnici?</i>	306
<i>Crvenjeli bismo, da imamo srama</i>	308
<i>Problem stranačkih statuta kao jedan od temeljnih problema hrvatske demokratske prakse</i>	309
<i>Protiv podjele Hrvatske!</i>	311
<i>Nevesele perspektive</i>	313
<i>Naše ili ipak tuđe brige?</i>	315
<i>Nije pravaštvo isto što i europska nova desnica!</i>	316
<i>Na rubu provalije</i>	318
<i>Iza dimne zavjese</i>	320
<i>Paradigmatske sudbine bezočnika iz hrvatsko-srpske koalicije</i>	321
<i>Amputacija političkih stranaka?</i>	323
<i>Egoizam tzv. malih naroda</i>	324
<i>Sanader</i>	326
<i>Sijanje straha</i>	327
<i>Pravaški zadnji vlak?</i>	329
<i>Umjetnost mržnje i njezini baštinici</i>	331
<i>Država bez državnika</i>	332
<i>Razgovor kojega nije bilo</i>	334

<i>Takozvana pravna država</i>	335
<i>Teror tzv. tolerantnih</i>	337
<i>Savez za Hrvatsku</i>	339
<i>Ikone i idoli</i>	340
<i>Vlada i oporba</i>	342
<i>Politička i ona druga korupcija</i>	344
<i>München</i>	345
<i>Komu treba predsjednik činovnik?</i>	347
<i>Nova neprijateljska ofenziva</i>	349
<i>„Ima položaja s kojih se ne smije uzmaknuti!”</i>	351
<i>Industrija tzv. antifašizma</i>	352
<i>Na kraju dvadesetčetvrtoga godišta</i>	354
<i>Unutarstranački izbori kao ilustracija stanja nacije</i>	356
<i>Kad ujeta UJDI</i>	358
<i>Može se i dublje</i>	359
<i>Hrvatske i one druge teme</i>	361
<i>Zemlja koje možda i nema, i svijet koji ne postoji</i>	363
<i>Mostovski doprinos depolitizaciji politike</i>	364
<i>Slijedi li učvršćenje okupacije?</i>	366
<i>Suđenja za ratne zločine pred hrvatskim sudovima</i>	367
<i>Hrvati i istanbulska konvencija</i>	369
<i>Korumpirani politički sustav</i>	371
<i>Novojugoslavenstvo kao odgovor na novu opasnost?</i>	373
<i>Početak raspleta?</i>	374
<i>Takozvano ujedinjenje takozvane desnice</i>	376
<i>Politika i kriminal</i>	378
<i>O ustavnoj preambuli, opet</i>	379
<i>Predsjednički izbori</i>	381
<i>Njihovo je kraljevstvo nebesko</i>	383
<i>Svi smo odgovorni</i>	384
<i>Kazalo osoba</i>	387
<i>Bilješka o piscu</i>	395

PROSLOV

Držim naime da te članke treba objaviti kao knjigu i zato što su oni možda najvažniji doprinos osuvremenjivanju starčevićanskog učenja čak i od 1945., a svakako od 1990. godine...

(akademik Dubravko Jelčić,
u pismu autoru, 2. III. 2015.)

U jednom od više pisama koja smo razmijenili počevši od prvih mjeseci 2009. godine – započelo je to dopisivanje u sklopu priprema za objavljivanje zbornika radova s jednoga znanstvenoga skupa održanog u Hrvatskome institutu za povijest kojemu sam bio suorganizator, pa potom i suurednik zbornika s tamo obrađenim temama iz hrvatske političke i kulturne povijesti prve polovice XX. stoljeća, a on jedan od dvadesetak sudionika odnosno autor jednog od priloga uvrštenih u tu knjigu – ponovio mi je Dubravko Jelčić svoj raniji prijedlog, da „ne samo iz nacionalno-političkih, nego i književnih razloga“ proberem svoje članke iz *Političkog zatvorenika* te ih objavim kao knjigu.

Potica sam otklonio iz više razloga. Jednim dijelom sam to već učinio – odvratioh mu – uvrstivši u svoju knjigu *Hrvatski nacionalizam i europske integracije* (Zagreb, 2008.) petnaestak uvodnika koje sam objavio u tome mjesečniku Hrvatskoga društva političkih zatvorenika, onih koji su se izravno bavili pitanjem hrvatskog odnosa prema procesima tzv. ujedinjenja Europe.

No, nisam se zadovoljio samo tim izgovorom. Budući da smo se u tim pismima na mjestimice zabavan način dotaknuli i Krležinih leksikografskih opazaka te njegovih komesarskih naputaka raznim, što voljkim, a što nevoljkim *argatima* pri zidanju *jugoslavjenske* enciklopedističke Kule babilonske, kojih se je jedan dio baš u to doba bio pojavio u Matičinu *Kolu*, u tome mi je kontek-

stu na um pao taj veliki pisac koji je, s autoritetom navodnog miljenika Najvećeg Sina Naših Naroda I Narodnosti (a svakako s reputacijom dugogodišnjega člana Centralnoga komiteta avangarde radničke klase, k tome i počasnoga gosta Najvećeg Sina na putovanju o narodnome trošku po afroazijskim širinama i *Moskoviji* kojima je hrvatski narod, kako znademo, odvajkada težio!), i toj radničkoj klasi, i seljaštvu kao njezinu historijskom savezniku, i deklasiranim eksploataciorima – s dirljivom sućutnošću zavaljen u udobne naslonjače najlüksuznijih zagrebačkih hotela, pred kojima bi ga strpljivo, nekad i satima, čekao mercedes s vozačem, navodno dar Druga Kojemu Prišeže I Staro I Mlado – tako i vlastitim primjerom demonstrirao ispravnost i etičku opravdanost onoga marksističkog učenja o višku rada, eksploataciji čovjeka po čovjeku, otuđenju i neizbježnosti klasne borbe, pa onda strasno, doduše malo piskutavim glasom, s olimpskih visina propovijedao one nenadmašne lenjinističke poučke o diktaturi proletarijata koji su *na ovim prostorima*, dakako, rađali obilnim plodovima, ne samo u obliku noža, žice i jame, nego i u obliku aksiomatskog zaključka o Jugoslaviji kao povijesnoj nužnosti.

Ne vidim, dakle, svrhe ni smisla opet posegnuti za tim tekstovima, dometnuh akademiku Jelčiću u nastavku tog pisma, premda mi prijedlog i poticaj draška taštinu: sličio bih onima koji su Krležu sreli jednom ili dvaput, pa o tome – dakako u doba kad su elektrifikacija i industrijalizacija obećavali izravan put u besklasnu Zemlju Obećanu – objavili kad kupusare, kad knjižuljke a kad zakutne bilješke, sretni što ih je bar na tren zapahnuo vonj Olimpa koji ih, eto, legitimira da svoj inače tako beznačajan odraz na površini hrvatske kulturne bare pokušaju ovjekovječiti svečanim priopćenjem o umiljatome i umnom razgovoru, prigodom kojega se je književni Zeus udostojao u njihovu obličju imati *sparing-partnera* koji je svoje literarno, intelektualno i uopće ljudsko poslanje ispunio time što je okruglome, dežmekastom bardu omogućio da što razmetljivijim formulacijama pokaže koliko zapravo ne zna ono što samodopadno misli da znade bolje od svih drugih.

Tko će, naime, te tekstove čitati i desetak godina – danas je to već i dvadeset, pa i dvadeset pet – nakon što su nastali, i zašto bi ih čitao? Jer, svaki od njih nastao je s točno određenim povodom i u sasvim određenu kontekstu, pa bi ga zapravo ispravno ocijeniti mogao samo onaj koji bi ga smjestio u taj kontekst ili bi bar pročitao cijeli broj časopisa u kojem je objavljen, jer: prostor namijenjen uvodniku – otprilike kartica i pol, najviše dvije kartice teksta – počesto me je silio da nekad i o istoj, a obično o drugim srodnim temama progovorim u istome broju, ali na drugome mjestu, u drugoj rubrici. Sve ih, dakako, povezuje

isto pero, isti odgoj, ista misao i isti cilj, ali – jedni bez drugih ponekad možda šepaju, ili se bar, navlastito kad je posrijedi površan čitatelj ili zakašnjelo čitanje, može činiti da šepaju. Pisani s autsajderskih pozicija, često u posljednji trenutak, pred samo zaključenje lista – jer urednički mi je posao bio najviše treća, nikad prva rupa na svirali – bez autoriteta ovakve ili onakve *vlasti*, jedva su mogli na nekoga ili nešto utjecati i u vrijeme nastanka, danas će to moći još manje.

K tome sam, dometnuh, svjestan da bi i za mene (kao i za mnoge druge) bolje bilo, kad bih se mogao poslužiti onom Ovidijevom: „Napisah mnogo toga, ali ono što smatrah lošim, sam predah ognju“ (*Multa quidem scripsi, sed quae vitiosa putavi emendaturis ignibus ipse dedii*). Nažalost, vlasti ognja ih više predati ne mogu, jer – objavljeno ne mogu učiniti neobjavljenim, premda znadem da ima onih koji na tom poslu predano rade (te ognjene jezike tijekom proteklih godina i desetljeća oćutio sam ne jednom, ne samo s jedne strane, i ne nužno zbog loših tekstova). Neka zato počivaju mirno u prašini, jer Hrvatska nije zemlja u kojoj se previše čita, a danas se i drugdje živi toliko brzo da se ni ne stigne misliti.

Na koncu, rekoh, nije mi do popularnosti čak ni onda kad bih ju tim redcima i mogao dobiti. A ne mogu, jer nisam *truba* neke organizirane skupine istomišljenika, nego tek urednik – glavni, tehnički i svaki drugi, k tome korektor te osim prvih par godina, još i lektor – časopisa u kojemu pišu ljudi nejednakih pogleda i na prošlost, a kamoli na sadašnjost i budućnost, pripadnici različitih društvenih skupina i istaknuti dužnosnici različitih, ponekad i suprotstavljenih političkih stranaka. Ima među njima, dakako, i onih koji misle slično onomu što ja mislim – valjda ih i nije toliko malo – ali sam ja ipak i formalno i stvarno *sam svoj i samo svoj glasnogovornik*, pojedinac koji misli što piše i piše ono što misli, smatrajući etičkim i političkim autoritetima – mogao bih tu rečenicu iz 2009. mirne duše ponoviti i sada – sasvim malobrojne pojedince, nikad tuđinske, strane, nehrvatske, nego uvijek i isključivo hrvatske i isključivo one koji tjelesno već odavno nisu među nama (da duhom jesu, i ja sam nekakav dokaz).

U skladu s time, ovim tekstovima ni dosad nisam stjecao prijatelje, naprotiv: znali su poslužiti kao prilog onoj davnoj i plemenitoj vještini, pravoj umjetnosti koja je, recimo, Matošu bila toliko prirodna da bi ju zacijelo slično opisao i da se s njom nije susreo kod Jamesa Whistlera: plemenitoj umjetnosti proizvodnje neprijatelja. Jer, nasuprot onoj uobičajenoj i kvazifilantropskoj, da

je loš čovjek onaj koji nema prijatelja, jamačno točnija je ona da malo vrijedi onaj koji nema neprijatelja.

A tekstovi objavljuvani na stranicama *Političkog zatvorenika* itekako su znali proizvoditi neprijatelje (premda je časopisu već od prvih dana, zbog raznih razloga, pa već i samim nazivom, bilo namijenjeno mjesto tek na margini). Pritom su, kako je i za očekivati, manje nezgodni bili oni drugi, *tudi*, pa makar nosili zvučne naslove (iza kojih je ponekad znala stajati i stvarna moć, kao, recimo, u slučaju američkog veleposlanstva koje je, kao ozbiljna diplomatska služba što ne služi samo uhljebljenju slabo pismenih a podobnih, motrilo i tu marginu, pa se je znalo oglasiti ne samo o njoj, nego i u njoj); puno nezgodniji i ambiciozniji bili su *naši*, kojima su sloboda i demokracija bili zgodni barjaci dok su bili u oporbi, ali su im, nakon dolaska na takozvanu vlast, i te vrijednosti i savjest postali tek smetnjom.

Biti *komesar* godi, naime, ljudskoj taštini. U jednoj etički i politički rastočenoj sredini kao što je hrvatska, ta se ambicija k tome smatra vrlinom.

*

Tako je, dakle, tekla razmjena misli u prvoj polovici 2009., i bio sam tvrdo uvjeren kako ću odoljeti toj neobičnoj pošasti koja već desetljećima hara Hrvatskom, pošasti da svatko tko je napisao više od pet tekstova, ima potrebu uvezati ih kao knjigu i iznova ponuditi javnosti, premda to štivo, s rijetkim iznimkama, obično ne vrijedi lule duhana. A ipak se, evo, jedanaestak godina nakon te korespondencije (i, sasvim slučajno, jedva pola godine od smrti akademika Jelčića), u novim okolnostima i s nešto drugačijim pobudama – i dalje misleći kako s obje stojim na majčici zemlji – odlučujem na ono što sam tada otklanjao. Uzdám se da će staloženiji čitatelj shvatiti kako posrijedi nije danak mojoj taštini nego izraz obveze prema jednoj misli, jednoj ideji u kojoj sam odgojen i kojoj sam sazrijevanjem – usprkos svim udarcima – postao ne manji, nego veći *vjernik*.

Premda na ovu *ispovijed vjere* i nisam obvezan, u prilog spomenutoj tvrdnji o vlastitoj prisebnosti smatram korisnim dometnuti i to, da sam svjestan kako bi površan čitatelj mogao s pravom primijetiti da su mnogi iz galerije likova koji se spominju na idućim stranicama, danas potpuna nepoznanica (jer, doista, tko danas znade da su, recimo, Zlatko Tomčić i Jozo Radoš uopće postojali, a bili su to takozvani predsjednici Hrvatskoga sabora, ministri i još ponešto, zapravo: koješta), ali će pomnjeviji lako vidjeti, da ovo nikad nisu bile misli

takozvanoga političkog analitičara, čovjeka koji uglavnom nezainteresirano i sa strane učeno mlati praznu slamu, gradeći se da bistri društvo i političke procese te ih potom neuku puku tumači majestetičnim tonom, a nikad nisu bili niti su sada puki novinarski tekstovi, što obično nastaju iz sasvim prozaičnih pobuda te u naše doba (koje hoće držati bar do higijene tijela, kad mu do one duhovne nije stalo ni koliko je crna pod noktom), već dan-dva nakon objavljivanja postaju nepodobni i za umatanje kobasica i za druge svrhe koje su se ne tako davno prakticirale u onim vrlo korisnim, obično od tuđih očiju skrivenim prostorijama i namjenskim građevinama, jamačno do određene mjere pridonoseći prodaji novina, pa time i razvitku novinstva.

Ovo su, naime, bili i ostali ulomci pokušaja jednoga vrlo zainteresiranog pojedinca koji je – nekad sa strane, a nekad i kao sudionik konkretnih nastojanja – htio (i još hoće) tim nastojanjima dati jasan i razmjerno cjelovit ideološko-politički sadržaj. Radilo se je uvijek o jednom te istom: o pokušaju da se organizira i oblikuje ono što bi se moglo nazvati starčevićanskom, nacionalističkom alternativom dominantnim tokovima našega političkog života. Tehnički su oblici, kao nešto što je za ozbiljne ljude po definiciji prolazno i privremeno, pritom posve sporedni, pa su se zato nekad očitovali u težnji za ujedinjenjem srodnih političkih stranaka i skupina – prvi takav pokušaj u kojem sam sudjelovao, onaj iz 1991./92., opisao sam u jednome memoarskom tekstu uvrštenom u zbornik o pravaškoj politici što ga je sad već davne 2013. objavio Hrvatski institut za povijest – nekad u težnji da se te skupine okupe oko najjače od njih, a nekad u zamisli da posve novi oblik posluži kao kvasac postignuća istoga cilja.

Zašto su ti pokušaji ostali nedorečeni i mršava ploda, jednim je dijelom raščlanjeno i u tekstovima u ovoj knjizi. Na drugo ću se vratiti u idućoj bilanci svog obračuna s *trgovcima hrvatskim kožama* (Matoš) tijekom posljednja tri desetljeća, koja će uskoro ugledati svjetlo dana. Ni onda ti članci nisu bili, pa ni danas ne će biti namijenjeni *tezgarenju* po zemljopisnoj ili duhovnoj provinciji: rasprave o tim trgovcima na malo i veliko, galantarima i grosistima, uz obročnu otplatu i s popustom ili bez njega, imali su onda i danas imaju jednaku svrhu; u najmanju ruku svi ti tekstovi i njihovo novo objavljivanje predstavljaju doista bilancu, polaganje računa o onome što smo mislili, htjeli i pokušavali.

Iz njih je lako vidjeti, jesmo li prije četvrt stoljeća govorili o problemima koje neki otkrivaju tek danas i na tim tobožnjim otkrićima grade svoje političke i uopće društvene karijere; iz njih je lako uočiti, koje su nas teme zanimale, koje smo nade imali i htjeli njegovati, a koje su nas muke mučile; koliko dav-

no smo podsjećali na uporno i neprestano, stoljetno podgrizanje i uzmicanje naših istočnih narodnih i državnih granica; kad smo i kako pisali o Hrvatima u Hercegovini i u Bosni; kad smo upozoravali na tendenciju rastakanja našega nacionalnoga identiteta, jezika i bića; kad smo se zalagali za policentrični razvitak naše domovine; kad smo govorili o pravima hrvatskoga radništva i o socijalnoj bombi na kojoj sjedimo (umno i samodopadno u svoje dnevnike, poput Louisa XVI. na dan rušenja Bastille, bilježeći da se ne zbiva baš ništa); kad smo govorili o korupciji i njezinu utjecaju na demografsko pustošenje Hrvatske; kad smo ukazivali na industriju tzv. antifašizma i na nužnost lustracije odnosno na zamke ideologije tzv. nacionalne pomirbe koja je zamišljena tako da zaštiti jugoslavensku predkomunističku i osobito komunističku baštinu, još više njezine baštinike.

To je ujedno među glavnim razlozima da ovdje, protivno običajima, nisam ponudio samo jedan dio tih uvodnika odnosno tek probrane ulomke – ne uvršćujući neke koji danas mogu izgledati kao naivna batrganja i puki promašaji (navlastito intelektualnim nadničarima i duhovnim skorojevićima koji će ih *mala fide*, s nizina svoga pogleda istrgnuti iz konteksta te previdjeti da i iza takvih stoji jedna te ista misao, jedna volja i jedan cilj). Jer, ta lukavština bi bila nepoštena (makar bi se naknadna autocenzura i sutrašnja pamet zacijelo mogli lako i razmjerno uvjerljivo obrazložiti, čak i na sasvim banalan način, podilaženjem čitateljskoj nespremnosti da se u doba *fejsbukovske redukcije jezika i misli* posegne za kupusarom poput ove), premda bi u političkome smislu možda bila *mudrija* (osobito onda kad ne bismo imali na umu da je takva *mudrost* obično izraz kukavštine, a skoro bez iznimke i kratkoročna i kratkovidna).

Ovo je, prema tome, cjelovita zbirka komentara, takozvanih kolumni, koje sam u deset brojeva, od veljače do prosinca 1996., pisao u mjesečniku Hrvatskoga društva političkih zatvorenika, a u odnosu na razdoblje od siječnja 1997. sve do danas (s kratkim, devetomjesečnim prekidom 2006.), dvjestotinjak uvodnika koje sam kao glavni urednik pisao u tom časopisu što je od broja 250 (siječanj-veljača 2013.), ne pokazujući volju da se ugasi premda već dvadesetak godina ne honorira suradnju, počeo izlaziti dvomjesečno, a od broja 262 (siječanj-veljača-ožujak 2015.) do danas pred čitatelje dolazi tromjesečno, zahvaljujući pomoći članstva i milostinji rijetkih prijatelja (jer mu *narodne vlasti* odavno uskraćuju potporu, s birokratskim, zapravo maloumnim obrazloženjem da udruga hrvatskih političkih uznika „nema razvojnu komponentu“, zapravo zato što ni za kakvu plaću nije spremna prisezati nikakvim nehrvatskim božanstvima).

Tijekom tih skoro četvrt stoljeća, u *Političkom zatvoreniku* – ne računajući bilješke sasvim tehničke naravi, pa i brojne dokumente, ponekad i cijele brošure o hrvatskom pitanju, prevevši ih sa stranih jezika – objavio sam više od tisuću tekstova, nekad potpisanih imenom i prezimenom, nekad jasnim inicijalima, a u mnogim slučajevima i nepotpisane ili signirane obično nasumce navedenim oznakama. Ništa u tim kolumnama iz 1996. odnosno u uvodnicima iz razdoblja 1997.-2020. ovdje nije mijenjano osim očevidnih pisarskih ili tiskarskih pogriješaka; ujednačen je jedino pravopis, budući da je časopis kraće vrijeme u drugoj polovici 1990-ih izlazio na morfonološkome („korienskom“) pravopisu, svjesno i smišljeno želeći time provocirati i skrenuti pozornost na svog nakladnika, udrugu čija se lojalnost vlasti nije dovodila u pitanje, pa je u skladu s time i ignorirana.

Bit će da je ta provokacija donekle pridonijela izmjenama propisa o položaju hrvatskih političkih uznika i bitnim poboljšicama njihova socijalnog statusa, ali je uspjeh, po hrvatskome običaju, bio kratkoga daha: tu povoljnu zakonsku novelu iz 1998. nova, trećejanuarska vlada, dala je dokinuti. Saborska većina druga Ivice Račana & Co. izmijenila ju je, naime, 29. studenoga 2001. godine.

A ne će samo numerolozi raspravljati o tome, je li Najveći Sin podjesen 1971. slučajno sazvaio 21. sjednicu Centralnoga komiteta Saveza komunista Jugoslavije baš u Karađorđevu i baš za 1. prosinca, „Dan ujedinjenja“, baš kao što ne će oni biti jedini koji će se pitati, ako je izvorna verzija saborskog zapisnika slučajno nosila oznaku „29 Nov 2001“ – što bi se dobrohotno moglo pripisati i računalnom programu koji se je oslanjao na *internacionalne* nazive mjeseci – je li slučajno, da su *narodne vlasti* na prava hrvatskih političkih uznika retroaktivno i protuustavno, upravo *antifašistički* nasrnule baš na dan kad je 1943., kako se to govorilo, na zasjedanju takozvanog AVNOJ-a „rođena nova, socijalistička Jugoslavija“.

Ima nešto neslučajno u tim podudarnostima. No, nema baš nikakve dvojbe: u tekstovima uvrštenima u ovu knjigu slučajnosti nema – svaka sličnost sa stvarnim osobama i događajima svjesna je i hotimična. Još više to vrijedi za otklon od svega što stvarno i simbolički nose spomenuta dva nadnevka koja nesumnjivo valja ubrojiti među najmračnije stranice hrvatske povijesti.

Tomislav JONJIĆ

U Zagrebu, 1. rujna 2020.

HRVATSKA KRONIKA

Mi smatramo najsvetijom dužnošću občinstvo po mogućnosti obavješćivati vjerno o javnih stvarih, bez obzira da li nami ovo ili ono godi. Tko pozna samo jednu stranu stvari i kod toga ostaje ne mareć za druge strane, taj je iznenadjivan i varan; a tko nastoji poznati što je moguće više različnih, možda protivnih strana, taj gleda da se za svaki slučaj pripravi.

Ante Starčević (1890.)

SCILE I HARIBDE NACIONALNOG POMIRENJA

Činjenica da se i danas nerijetko ističe potreba nacionalnog pomirenja, najbolje potvrđuje da ni žrtve koje su za slobodu Hrvatske posljednjih godina prinijeli i „sinovi ustaša i sinovi partizana“, nisu zatrpale jaz koji postoji više od pola stoljeća. S obzirom na to da je mukotrpniji i zahtjevniji put prema pomirenju nemoguće i zamisliti, čovjek se ponekad mora zapitati, je li zapravo sve prepušteno vremenu, biološkim zakonima i smrti. A opet, je li fizička smrt dovoljan razlog da prestanu razlike koje nas nužno prate? Je li bjesomučno slavlje pobjednika trajalo predugo da bi ga povijest tako lako prekrila prašinom? Napokon, jesu li hrvatske žrtve posljednjih godina – makar su svojom važnošću i aktualnošću u drugi plan potisnule sva druga pitanja – u biti posljedicom nekih ne tako davnih izdaja? Znači li to da se zločin perpetuirao? Ili govoriti o nacionalnom pomirenju zapravo znači graditi iluziju koju svatko želi, a svi je se boje?

Nije lako govoriti o procesima koji su proglašeni gotovom činjenicom, ni o dvojabama koje se hoće smatrati aksiomom. Preispitivanje činjenica lako je proglasiti diverzijom. Problem, međutim, postoji i onda kad se rasprava o njemu ne dopušta. (A najdjelotvornije su ne formalne zabrane, nego one koje se pozivaju na više razloge, nacionalni interes ili, pak, povijesnu i političku odgovornost onih koji bi htjeli pitati.) Na prvi pogled rješenje se čini jednostavnim, ali nije tako, jer za društvene i nacionalne probleme ne postoji jednostavno rješenje. Nije ga našao ni perzijski kralj Kserkso, sretno preživjevši oluju u kojoj se mogao spasiti samo ako njegovi vojnici poslušaju savjet kormilara i – za život kralja – skokom u valove žrtvuju svoje živote. Vojnici su prihvatili žrtvu, pa je kormilar uspio kralja dovesti sretno na obale domovine. Kserkso ga je odlikovao lovorovim vijencem (jer je spasio kralja), a odmah potom dao pogubiti (jer je skrivio smrt mnogih Perzijanaca).

Hladnokrvni cinizam kojim je perzijski kralj razriješio dvojbu, može li jedan pozitivan čin na dobrobit domovine posve anulirati krivicu zbog djela na njezinu štetu, Julije Cezar nije slijedio. Postupak legendarnog vojskovođe koji

je, došavši na vlast, pomilovao političke protivnike, pučkoškolski je primjer kako politička širokogrudnost i tolerancija mogu pridonijeti procvatu države. Cezar je, međutim – a to treba uočiti – pomilovao osobne i političke oponente, a ne izdajice države. Stoga je povijesni poučak njegova čina neprimjenljiv na Hrvatsku. Ovdje se ne radi o pomirenju različitih političkih škola ili svjetonazora, međusobno suprotstavljenih političkih stranaka ili pokreta koji su se – makar brutalno – obračunavali u borbi za dobrobit hrvatskog naroda, uspostavu i obranu hrvatske države. Ovdje je riječ o onima koji su branili državu i onima koji su ustali protiv nje. Ideološki simboli koje su pritom stavljali na svoje zastave, od periferne su važnosti.

Smije li se uopće – u situaciji koja zahtijeva koncentraciju svih nacionalnih snaga – htjeti raspravljati o tome?

Pitanja koja bilo tko može nazvati napadajem na temelj države i nacionalno jedinstvo nisu popularna, čak ni onda kad se zna da nacionalnog jedinstva nema. Nema ga, jer ono nije moguće, osim u tiranijama (a i tamo prividno). Masa ima previše glava, da bi mogla imati jednu misao (V. Hugo). Ona se može okupiti oko jedne u biti jednostavne ideje, ideje čija je utemeljenost i opravdanost bjelodana (obrana života i stvaranje države), ali će svaki složeniji pothvat (a izgradnja države najsloženiji je od svih poslova) dovesti do razlika i sporova. Pritom prošlost ima silnu snagu. Šufflay reče da snaga ideje budućnosti nikad ne može doseći snagu ideje prošlosti. Razlog tomu možda počiva u činjenici da je prošlost već u nama, a budućnost tek predstoji. Prošlost uvijek i svi iznova proživljavamo prije svega emocionalno, dok je promišljanje budućnosti isključivo razumska operacija u koju se upuštaju samo malobrojni. Svatko zna naći (makar krivi) odgovor na svaku nepoznicu prošlosti, ali se malo tko želi suočiti s nepoznicama budućnosti. I baš naši različiti pogledi na prošlost pokazuju kako je istost naših pogleda na budućnost samo privid. Oni koji polaze s različitih polazišta i idu različitim putevima, rijetko teže istom cilju.

Za razliku od jedinstva, pomirenje je možda moguće. Ali, njega se ne može mehanički nametnuti, niti se smije očekivati da će to pitanje – prigušeno prječim i egzistencijalnim zadaćama poput rata za opstanak i afirmaciju nacionalnog subjektiviteta – biti riješeno samo time što je njegovo rješenje stavljeno na barjak nacionalnog preporoda. Jednako tako, samo vrijeme ne će zaliječiti sve rane.

Poput svega što se daje svesti na krilaticu, nacionalno pomirenje najčešće predstavlja sredstvo manipulacije, a ona je djelotvorna samo u trenucima na-

rodnog zanosa. Kao sredstvo duhovne i političke mobilizacije, ona ne mora biti nužno opasna. Opasna je samo kad se hoće pretvoriti u sustav, kad želi sama sebi postati svrhom. Tome se protivi i „zvjezdano nebo nad nama i moralni zakon u nama“. Hladni razum instinktivno želi lučiti zlo od dobra, zločinca od žrtve. On nužno traži izvršenje pravde, ma što to značilo u određenome društvenom i političkom okružju. Jedino što ne prihvaća jest poistovjećenje onoga koji trpi i onoga koji uzrokuje to trpljenje. Razum nema sluha za pjesmu koja bi se htjela nametnuti istodobno kao oda žrtvi i kao ditiramb krvniku. Krvnik i njegova žrtva nisu jedno (S. Radić). Ne smiju biti jedno. Uočavanje te razlike ne znači poziv na osvetu, ali isključuje duhovni defetizam, dokida svako pravo na zločin i svaku ispriku izdaje.

Kad su se vlasti Banovine Hrvatske u svome jugoslavenskom zanosu u siječnju 1941. odlučile na uvođenje komesarijata u Matici hrvatskoj (dajući tako svijetli primjer Jakovu Blaževiću i njegovim batinašima), toj je najstarijoj i najuglednijoj hrvatskoj kulturnoj i nacionalnoj instituciji spočitnuto i to da je u Odbor izabrala i „ljude, koji u našem kulturnom životu ne znače ništa“. Predsjednik je Matice Filip Lukas znao da se radi o nečem drugom.

Znao je da se Matici prigovara što je prigrlila one koji su zbog ideala hrvatske države trpjeli jugoslavenski teror, ali nisu bespogovorno prihvaćali autoritet političkog vodstva koje se je proglašavalo hrvatskim, ali je istodobno pokazivalo spremnost na kompromise koji su značili novi korak prema napuštanju hrvatskih ideala. Političko je vodstvo radije gledalo na jugoslavenstvom kompromitirane „veličine“. Njih se je moglo držati u šaci, ti *slavosrbi* predstavljali su soj poslušnika na koje se taj donekle hrvatski režim htio osloniti, kao što su se na nj oslanjali i otvoreno protuhrvatski režimi. Ta je „pasmina“ već po definiciji sklona puzanju, ona odobrava svaki postupak vlasti jer ga ne može uspoređivati s idealima, budući da ideala – osim punih trbuha – ni nema. Istodobno, ona svojim postojanjem omogućuju vlasti da nastupa s moralno nadmoćnih pozicija. Daje joj prigodu praštanja i demonstriranja tobožnje demokratske širine. Vlast to voli istom onom strašću kojom mrzi revolucionarce. I ta se obostrano sebična pogodba prikazuje kao dokaz da je vlast „narodna“, da je „demokratska“, da je protiv „svakog revanšizma“ i protiv „svakog ekstremizma“.

Lukas je znao što znači „držanstvo“, što znači povijesna i nacionalna odgovornost. Znao je da Matica nije mogla „primati ljude, koji su u ono doba radili protiv hrvatskih nacionalnih interesa, a poglavito protiv same Matice i ljudi u njoj. (...) Činjenica je, da su neki pisci u danima pogibelji za narod njega

napustili i da su se time ogriješili o najprimitivniji zakon etike, jer kao sinovi svoga naroda oni su se morali za njegov opstanak boriti i uz najveće žrtve. Kad to nisu radili, etika nalaže, da snose za to i odgovornost, jer inače ne bi bilo razlike između dobra i zla, poštenja i nepoštenja. Ne radi se ovdje ni o mržnji ni o osveti, jer i vječna pravda kažnjavanje opakih ne radi iz osvete, već upravo iz pravde, da svakom daje ono što zaslužuje. Pojedinaac može i mora oprostiti uvredu, jer mu to religija nalaže, ali narod ne može i ne smije opraštati onima, koji su u danima pogibelji radili na njegovu propast. Predpostavivši naime, da bi i svi drugi narodni sinovi to isto učinili, hrvatskoga naroda danas ne bi bilo, već bi ostala samo gomila ljudi kao tijesto za oblikovanje drugih naroda. Uostalom, kakovo jamstvo oni pružaju, da se ne će opet prema već dokazanom djelovanju iznevjeriti svome narodu i da ga ne će opet u najodsudnijim trenucima života ostaviti.“

„U tome – nastavlja Lukas – ne može biti kompromisa, jer bi njime protunarodni ljudi dobili dvostruku nagradu za isto djelovanje; prvi put od protunarodnih režima za ono, što su kao njihovo sredstvo protiv vlastitoga naroda radili, a drugi put, jer su tobože hrvatski književnici. Isto tako narodni ljudi bi bili dvostruko kažnjeni; prvi put, jer su za narod patnje izdržali, a drugi put, što ih se izjednačuje u časti s onima, koji su hrvatsku čast blatili. Tako bi se vršila selekcija nagore.“

Jedini naizgled logičan argument u prilog ovoj „selekciji nagore“ glasi: ako se izdajici posve ne oprost ili ako mu se bar ne ponudi potpuni oprost, sili ga se da ostane na pozicijama izdaje, jer tad više nema izbora. Međutim, praksa koja izdajici unaprijed i bezuvjetno nudi oprost, ima posve drugačije učinke: ona potiče buduću izdaju. Zločin koji se ne kažnjava prestaje biti zločinom. Navikavanje na izdaju u biti je gore od same izdaje.

Zato nema bezuvjetnog oprosta. Međutim, pozivanje krivaca na odgovornost ne smije značiti poziv na linč, nego poziv na polaganje računa. Ono mora poslužiti kao pouka sadašnjim i budućim naraštajima da se Hrvatska „mora postaviti kao mjerilo u svakom trenutku“ (V. Gotovac) i da nitko nije vlastan zbog svojih partikularnih interesa oprostiti izdaju univerzalnog dobra, trgovinu domovinom. Ne može se pozivanjem na interese Hrvatske zaboraviti krivica zločinaca protiv Hrvatske. Budući da svaka osuda uključuje moralni prijekor, ona mora biti izrečena na moralno besprijekoran način, jer će u protivnom stvoriti nove nepravde.

Ne vrijedi isprika da je hrvatski narod mali narod i da zbog toga mora oprostiti svim svojim izdajicama. Naprotiv, baš zato što je mali, on ne smije

dopustiti da u njegovu organizmu ostane sakriveno leglo zaraze. Hrvatska je dovoljno jaka da ne mora nagrađivati svoje izdajice. Dovoljno je velika da ih ne će kažnjavati, ali ono što od njih ima pravo tražiti, jest priznanje zločina i kajanje zbog njega. Bog, koji je po definiciji savršena dobrota, također traži ispovijed grijeha. Ne da bi ih on, Sveznajući, doznao, nego da bi ih grješnik spoznao, da bi se suočio s njima. Bez te spoznaje nema kajanja ni pokore. Još manje raja.

Dok se zločinca nagrađuje, on se nema razloga kajati. Takav sustav vrjednota, međutim, ne pogoduje moralnom i rodoljubnom odgoju novih naraštaja. Ako su oni koji su zbog Hrvatske trpjeli, spremni zbog svog rodoljublja podnijeti i tu najveću žrtvu i najteže poniženje – hvalospjeve svojim mučiteljima u hrvatskoj, baš hrvatskoj državi – to ne znači da se u sebi mire s takvim stanjem. Ako šute, uvjereni da je to ovdje i sada u interesu Hrvatske, ne znači da je nacionalno pomirenje postignuto. To prigušeno nezadovoljstvo jednom će izići na vidjelo i puknuti kao čir.

Izdajice, naravno, ne bi štjeli u interesu Hrvatske. Oni ne pristaju na oprost uz uvjet da priznaju svoje zablude. Oni nisu spremni ni na kakvu žrtvu i zbog toga im se dopušta da jednom poražene uvijek tretiraju kao poražene. Oni se bez srama i danas diče svojom „pobjedom“ koja je istodobno bila poraz Hrvatske. Njihova nespремnost na žrtvu se, paradoksalno, uvijek iznova nagrađuje. Ne samo jaslama, nego i povlasticom da žrtve, one koji su branili državu, uz pljesak svjetine proglašavaju zločincima, fašistima, nacistima... Sve u ime tobožnjih „hrvatskih interesa“ i „nacionalnog pomirenja“! Kao da je na tom temelju moguće postići nacionalno pomirenje! Jer, tako shvaćeno „nacionalno pomirenje“ predstavljalo bi trajnu pobjedu izdaje i trajni poraz ideala pravde i rodoljublja.

Ako to „nacionalno pomirenje“ znači automatski, posvemašnji i besprizivni oprost svim izdajicama, onda nije daleko dan kad će Goran Babić postati predsjednikom Društva hrvatskih književnika. Dovoljno je da ustvrdi kako je izdaju hrvatske države počinio u interesu hrvatstva („Gori li to Hrvatska?“). Tamo gdje se današnja Hrvatska proglašuje šovinističkom i neofašističkom, Babiću bi se moglo vjerovati da je „spasio obraz Hrvatske“. Možda takvo gledanje na stvari jednom postane popularno, kao što je godinama bilo popularno Josifa Staljina slaviti kao velikana borbe protiv fašizma. Uostalom, nisu li se uz fanfare vratile i izdajice većeg formata?

(broj 47, veljača 1996.)

ISKUŠENJA SLOBODNE DOMOVINE

Oni koji su i u olovnim vremenima mislili hrvatski, bili su čvrsto uvjereni da njihova Hrvatska može postojati samo kao carstvo slobode. U njihovim mislima i njihovim predodžbama Hrvatska je bila sinonim slobode. Boriti se za Hrvatsku značilo je biti borcem za slobodu. Drukčije nije moglo biti, jer bi svaka vizija Hrvatske koja ne bi ujedno bila vapaj za slobodom, dokinula legitimitet hrvatske borbe time što bi ugrozila nepomirljivu, dijametralnu opreku prema Jugoslaviji, koja je već svojom protuprirodnošću predstavljala utjelovljeno nasilje, a svojom praksom organiziranu neslobodu, tiraniju monarho-fašističkog ili boljševičkog tipa.

Željati neslobodnu, nedemokratsku, diktatorsku Hrvatsku bilo je nemoguće, jer bi to značilo dovesti u pitanje moralnost i pravednost ideala, a ideal ne može biti nego moralan i pravedan.

Oni koji nisu imali ništa nego ideale, nisu si mogli priuštiti luksuz da ih dovode u pitanje. Time bi ukinuli smisao svog opstanka, jer su već na prvom koraku ovozemaljske užitke označili sporednima, a apstraktnosti bez jasne i izravne veze sa sudbinom Hrvatske proglasili defetizmom. Oni su, po vlastitoj volji, postojali samo po borbi za Hrvatsku. Stoga su se čak unaprijed, najčešće prešutno, ponekad i nesvjesno, odricali prava na preispitivanje ne svojih ideala, nego svoga idealizma. Njihova vjera u svakodnevnim okrutnim iskušenjima mogla je postojati samo kao fanatizam: sve što je postojalo, postojalo je ili za Hrvatsku ili protiv nje.

A nije bilo lako imati Hrvatsku za ideal. („Ah, proklet bio čas, kad rodih se Hrvatom, jer tuđinski nas glode pas, a konop nam za vratom...“, stenjao je ne slučajno i ne jedan hrvatski pjesnik.) Za ovu „najdivniju domovinu čitavoga planeta“ stoljećima se moglo samo padati i patiti.

„Živjeti za Hrvatsku“ nije postojalo kao alternativa, nego kao eufemizam za neravnu borbu sa stoglavom nemani. Na taj su se pothvat stoga odlučivali samo probrani, a njih uglavnom nalazimo ili među mrtvima ili među bivšim političkim uznicima. Društvene ljestvice u neovisnoj Hrvatskoj, popisi hvaljenih i mimohodi odličjima urešenih, doduše, kao da govore drugačije (u prilog onoj da je revolucija nemilosrdna prema svojim tvorcima), ali oni koji bolje pamte, znaju da bez ubijenih i zatočenih ne bi bilo Hrvatske. Ta je dostojanstvena skupina neopozivo kamen zaglavni hrvatske države, a to joj časno mjesto ne će oteti prirepine i „praktičnici“ lažnog sjaja koji postoje samo po nezasićenosti svojih trbuha i radi potrebe kratkoročnih kadrovskih križaljki.

Izbor zajedničkog ideala značio je izbor zajedničke budućnosti i među apostolima ideje hrvatske državne neovisnosti kao da je ukidao sve razlike. No, njihove vizije Hrvatske (dakle, vizije slobode) nisu bile istovjetne i oni su to znali. Ipak, važnost cilja učinila ih je beznačajnim, jednako kao i udaljenost tog cilja. Kad se on primakao, nekad skladna srca nastavila su kucati za istu stvar, ali različitim ritmom. Blizina slobode značila je blizinu onoga što je bit slobode: izbor je izazov kojega bi se mnogi odrekli kad ne bi bili svjesni da se time odriču slobode. A iskušenjima slobode nerijetko je teže oduprijeti se negoli torturama tiranije. Mogućnost izbora otkrila je razlike. One, koje su se nekad činile beznačajnima i koje su možda više ujedinjavale negoli razdvajale, sad su prerastale u ponore. Sva su pitanja postala dovoljno važna da bi poticala razlike, svi su društveni problemi postali vrijedni sukoba među onima kojima je nekad sve bilo zajedničko. No, iako odijeljeni tim ponorima, oni su – skoro bez izuzetka – još uvijek bili na istoj strani u odnosu na zajedničkog neprijatelja.

Ponekad su razlike rađale protimbe i sporove: nitko nije želio biti natkriljen u borbi za dobrobit domovine. Tek je konačna pobjeda pokazala da nije sve tako jednostavno. Nije sve plod ljubavi. Nisu sve te razlike dokazom hrvatskoga duhovnog bogatstva. Nisu one samo ilustracija naše demokratičnosti i legitimnosti naše borbe za državnu samostalnost. One jesu i to, ali ujedno jesu i izraz onog što zovemo ljudskom naravi. Različiti stupanj izobrazbe, osobne sklonosti i nagnuća, predodžbe i prosudbe o prošlosti, različite želje i ambicije pojedinaca oduvijek su važnije za sudbinu naroda nego što se to općenito misli. Bezgranična ljubav i bezgranična žrtva ponekad traže i bezgraničnu plaću, i tko zna, nije li se u nekim srcima radost zbog hrvatske pobjede miješala sa žalom zbog toga što ta pobjeda nije izvojevana pod njihovim vodstvom...

Onaj koji je Hrvatsku izabrao smislom svog života, možda je došao u napast pomisliti kako ona nema pravo izabrati nekoga osim njega, jer samo on utjelovljuje sve ono što Hrvatskoj treba. Kao svaka prava napast, i ova je dovoljno zavodljiva i bez nje je teško dokučiti, zašto razlike među dojučerašnjim suborcima i istomišljenicima postaju sve dublje i zašto nekima čak i dojučerašnji progonitelji postaju bližima od supatnika. Iako postaje svakodnevicom, ta je paradoksalna pojava uvijek iznova šokantna i uvijek iznova poziva na razmišljanje.

No nisu za taj opasni zaokret – kojim se vješto služe njegovi jedini korisnici, dojučerašnji mučitelji – zaslužne samo sitne, ljudske mane nezadovoljnih apostola, njihove neostvarene ambicije i neispunjeni snovi. Sukrivac je, kao

i uvijek, vlast. Većim ili manjim dijelom. Ne može se istodobno biti na vlasti i biti oslobođen odgovornosti. Vlast podrazumijeva objektivnu odgovornost, odgovornost neovisnu o osobnoj krivici. Država koja svojim činima izaziva tugovanje najsjajnijih svojih sinova, nije na dobrom putu. Još gore je to tugovanje i nezadovoljstvo proglasiti neprijateljstvom (a najgore je kad se postane neprijateljem u očima dojučerašnjeg supatnika). Time se skreće pozornost s pravog neprijatelja koji nastavlja staru, uvijek istu bitku, ali ovoga puta modernim, rafiniranim sredstvima, osnažen nezadovoljstvom onih koji su se znali oduprijeti svim nevoljama tuđinskoga, tiranskoga sustava, ali se – zbog svojih mana ili zbog propusta onih koji odlučuju – nisu znali oduprijeti iskušenjima slobodne domovine.

Jer samo je u Hrvatskoj moguće da jedan narod, u trenutcima nezapamćene duhovne i političke mobilizacije, doživi strahovitu povijesnu amneziju. Samo u Hrvatskoj je moguće da se zbog Domovinskoga rata zaborave pravi uzroci tog rata i da se oni prevale isključivo na one druge, njihove imperijalističke ideologije i zločinačke instinkte. Samo je u Hrvatskoj moguće zaboraviti da zločin onih drugih, ni po razmjerima ni po okrutnosti, ne bi bio moguć bez izdaje nekih od ovih ovdje, nekih od nas. I zar postoje tako važni razlozi da se sada – kao nikada u povijesti – izdani udruže s izdajicama? Mogu li takvi razlozi uopće postojati i može li se izdajici (koji se čak i ne kaje zbog svog čina) ikad vjerovati? A pri svemu tome moramo znati: jedinstvo nikad nije samo po sebi prednost, ali je razjedinjenost – poglavito ona koja truje naše živote u svakom njihovu djeliću – uvijek sama po sebi mana. Nerijetko i zločin.

(broj 48, ožujak 1996.)

BORBA ZA BOLJU PROŠLOST

Kad je prije nekoliko mjeseci ideolog Socijaldemokratske partije Hrvatske dr. Zdravko Tomac u intervjuu na zagrebačkom OTV-u izjavio da je Edvard Kardelj još pedesetih godina nepovratno došao na pozicije europske socijaldemokracije, osobno sam očekivao reakcije na tu ocjenu, naivno misleći da je ona prosječnomu mislećem Hrvatima dovoljno sablažnjiva zbog razloga koje i ne treba potanje objašnjavati.

Zašto bi uopće bilo tko, a ponajmanje lider stranke čija je ideološko-politička (i materijalna) baština toliko kompromitirana jugoslavenstvom i boljševizmom, baš danas posegao za uljepšavanjem uloge i osobe („lika i djela“)

jednog od vodećih teoretičara zločinačkoga jugoslavenskoga komunističkog sustava, kad taj nije čak ni Hrvat, pa se ne može ni poželjeti pomisao da je eskapada dr. Tomca čin u smjeru tzv. nacionalnog pomirenja?

No, nije stalo samo na Kardelju. Slučaj drugi nije trebalo previše čekati. Akademik Dušan Bilandžić na HTV-u 29. veljače 1996. u emisiji „Okrugli stol o seriji ‘Smrt Jugoslavije’“, izjavljuje, prvo, da je na tajnome sastanku jugoslavenskoga komunističkog vrha 12.-14. ožujka 1962. sam J. B. Tito izjavio kako je raspad Jugoslavije neizbježan, i drugo, da je u studenome 1965., na jednome zatvorenom sastanku E. Kardelj ocijenio kako je „velikosrpska hegemonija jedina alternativa raspadu Jugoslavije“. Meni je – priča Bilandžić – Kardelj 1971. godine izjavio da otvaranje procesa konfederalizacije koji je otpočeo amandmanima, ima poslužiti sprječavanju raspada Jugoslavije, jer „i danas (možda više nego ikad) važi davnašnja komunistička ocjena da je Jugoslavija umjetna tvorevina“.

Ovakva formulacija ima i drugu svrhu. Njom se hoće sugerirati da su komunisti izvorni tvorci krilatice da je jugoslavenska država umjetna tvorevina, pa ju umjetnim (čitaj: nasilnim) sredstvima treba i održavati. Istina je bitno drugačija: komunisti su na ovim širinama do 1924. bili jugointegralisti (jedan troplemeni narod – jedna država), od tada do 1935. Kominternu će dopustiti pravo jugoslavenskih naroda na samoodređenje do odcjepljenja, a od 1935. do 1990. komunisti se dijele na unitariste i federaliste. S obzirom na to da je ta razlika uvjetovana uglavnom taktičkim razlozima, ni jedna ni druga struja Jugoslaviju ne dovodi u pitanje. Naprotiv.

Slučaj treći. Iвица Račan, predsjednik Socijaldemokratske partije Hrvatske, u razgovoru na OTV-u 25. ožujka 1996., upitan o profilu nekih komunističkih političara, priznaje da je bilo dosta „dogmata i rigidnih osoba“ (*nomina sunt odiosa*, nota bene!), a potom izjavljuje da je Jure Bilić bio „temperamentan i simpatičan“ (on je, navodno, Račana svojedobno predložio u CK SKH), a da je Vladimir Bakarić „Svileni“ bio „sjajan intelektualac“ koji je i zbog toga dolazio u oštre sukobe „s drugim velikim Hrvatom, Miroslavom Krležom“ (što hoće reći da oni koji se inače žestoko protive podjeli na „velike“ i „male“ Hrvate, ne samo Krležu, nego i Bakarića svrstavaju u „velike Hrvate“).

Ovakav način prikazivanja povijesti nedvojbeno bi zasluživao pozornost filozofa. Uopćeno priznavanje „negativnosti“ uz prešućivanje imena služi samo tomu da bi se isticanjem pojedinih imena i probranih, teško dokazivih ili nedokazivih anegdota ove bolje istaknule i naglasile. Nije neobično da se – pogotovo u političkoj borbi – poseže i za povijesnim neistinama. No i neistine

treba izricati *dostojanstveno* i sa stanovitom mjerom. Da su svi spomenuti (a i većina ostalih) komunističkih prvaka poprskani hrvatskom i ne samo hrvatskom krvlju, ne bi trebalo dokazivati. Čitatelji ovog lista nedvojbeno spadaju u one koji to – da i hoće – ne mogu smetnuti s uma. Ipak, ozbiljnija bi raščlamba Tomčevih, Račanovih i Bilandžićevih izjava došla do rezultata koji je dijametralno opriječan onome koji su oni kanili polučiti.

Ako su točne tvrdnje da su Tito, Kardelj i družina bili svjesni neodrživosti Jugoslavije, onda drugačije treba vrjednovati činjenicu da se jugoslavenski režim od 1945. do 1989. brutalno obračunavao sa svima koji su tu „nakazu od države“ (Starčević) dovodili u pitanje. Ubijanje, proganjanje, zatvaranje i mučenje onih koji su zagovarali proces koji je ionako bio nezaustavljiv, a čijoj se moralnoj, političkoj, gospodarskoj i kulturnoj opravdanosti nije mogla staviti zamjerka, može se objasniti samo razlozima koji spadaju u socijalnu patologiju. Samo monstrum može Bleiburgom, Križnim putom, Golim, Starom Gradiškom, Zenicom i stotinama drugih gubilišta i mučilišta odgovoriti na težnje koje i sam priznaje prirodnima i neizbježnima. Ako je, pak, doista u komunističkom vrhu postojala još i svijest da je raspadu Jugoslavije alternativa velikosrpska hegemonija, onda se zalaganje za opstanak Jugoslavije u konačnici mora prepoznati kao zalaganje za velikosrpsku hegemoniju.

Takvu je dijagnozu, uostalom, lako potkrijepiti činjenicama. Komunistička se Jugoslavija s hrvatskim separatizmom obračunavala neusporedivo brutalnije od monarho-fašističke, poratno je gospodarsko iscrpljivanje Hrvatske bilo rafiniranije i agresivnije, kulturna okupacija sustavnija, a moralno devastiranje dalekosežnije negoli u doba šestosiječanjske diktature. Stoga je ponašanje tzv. hrvatskih komunističara (danas si vole tepati da su „antifašisti“) paradigma izdaje.

Zašto onda baš danas hrvatski socijaldemokrati imaju potrebu stvarati predodžbe o boljoj prošlosti, kad su reformirani komunisti uslijed Domovinskog rata izmakli mogućemu *jakobinskom* revoltu koji bi (makar se dvojilo o njegovoj političkoj oportunističnosti) bio itekako shvatljiv, te dobili prostor i vrijeme za rehabilitaciju i raskid s hipotekama jugoslavenstva i boljševizma?

U doba nacionalnog preporoda 1989. i 1990. godine činilo se da se nikad više ne će pojaviti čak ni potreba da se o ovim pitanjima raspravlja: kvislinzi su stavljeni na stup srama i više ne zaslužuju pozornost. Najveći dio njih se slavosrpski snašao, glatko se odrekao vlastite prošlosti i smjestio se u sve pore hrvatske vlasti. *Ubi bene, ibi patria* – geslo je pod kojim su se rodili i s kojim će umrijeti. Danas su, međutim, oni koji se nisu odrekli svoje prošlosti opet na pragu povratka na vlast, unatoč silnom povijesnom i političkom teretu koji

nose na plećima. Ideološkog balasta su se oslobodili. Ta, on je ionako bio sredstvo, a ne cilj. Bilo bi, također, teško danas dvojiti o njihovu hrvatstvu, kad je svaki javni nastup i svaka politička aktivnost u Hrvatskoj osuđena na totalni neuspjeh ako svoje sokove ne crpi iz hrvatske nacionalne misli i ako se ne kuša poistovjetiti s interesima Hrvatske. (To je, uostalom, najbolji dokaz da će hrvatska država opstati. Štakori imaju previše istančan njuh da ne bi napustili brod, kad bi postojao i najmanji znak da će on potonuti.)

Borba za bolju prošlost nedvojbeno ima poslužiti budućnosti. Pozivanje na demokraciju i zalaganje za demokratsku praksu nema istu vrijednost u oporbi kao na vlasti: nema političke snage koja svoj put prema vlasti nije krčila i demokratskim krilaticama, kao što je malo onih koji su se, popevši se na prijestolje, znali odhrvati sirenskom zovu potpune vlasti. Osjećajući ipak da njihov (jugoslavenskim federalizmom motiviran) sukob s miloševićevskim velikosrpskim unitarizmom koncem osamdesetih godina, kao ni lojalnost iznova uspostavljenoj hrvatskoj državi ne daju dovoljnu legitimaciju za današnja vremena i današnje izazove, oni naglašavaju tobožnju konstantu svoga hrvatstva. Nije njima važna prošlost. Samo budućnost se računa. I nemojmo se zavaravati: puk je spreman povjerovati svakoj laži, samo ako je ona dovoljno fantastična.

(broj 49, travanj 1996.)

SAVLI I PAVLI

Dok se Kafkin Gregor Samsa iznenadio „opazivši jednog jutra da se u krevetu bijaše pretvorio u velikoga kukca“, jedna druga preobrazba, obraćenje antikrista Savla u apostola Pavla, drugi je i puno poznatiji primjer konverzije. Po učestalosti potezanja potonjeg primjera, Hrvatska kao da se pretvorila u domovinu apostola odnosno domovinu obraćenika.

U br. 281 (26. travnja 1996.) „nacionalnog tjednika“ s prilično internacionalističkim nazivom (valjda i pretenzijama), predsjednik zagrebačkoga Gradskog odbora HDZ-a, Zlatko Čanjug, očešao se o „političara koji je za Hrvatsku robijao jedanaest godina“, a sada drugima dijeli packe, dok bi kao bivši jugoslavenski komunist morao i drugima dopustiti mogućnost „da od svetog (sic!) Savla postanu sveti Pavle (!)“.

Politički pogledi Marka Veselice, na kojeg se ovdje ciljalo, utemeljenost njegovih prosudbi duhovnog i društvenog stanja u današnjoj Hrvatskoj, njegova politička umješnost i dalekovidnost, pa čak i sama njegova „rasprava“ s

glavnim urednikom *Vjesnika*, Nenadom Ivankovićem, kojega je uzgred optužio da ga je svojedobno denuncirao kao suradnika „ustaške emigracije“ (makar bila simptomatična), irelevantni su u usporedbi s Canjuginim brutalnim pojednostavljanjem problema političkoga konvertitstva.

On se u političkoj borbi htio poslužiti ne samo političkim, nego i moralističkim sredstvima, koristeći se prisposodobom iz Svetog Pisma kao svojevrsnom *teoretskom podlogom* ideologije tzv. nacionalnog pomirenja. Neovisno o tome, je li proglašavanje Savla svetim samo urednički ili lektorski propust odnosno *lapsus linguae* (kao što ni sv. Pavao nije „sveti Pavle“!), ili tomu treba tražiti drugačija, frojdovska objašnjenja, poistovjećenje duhovne i političke preobrazbe koju je doživio Marko Veselica (ovdje uzet kao paradigma) s preobrazbama suvremenih konvertita, predstavlja ili neshvaćanje biti problema ili pokušaj njegova zamagljivanja.

Nema dvojbe da je danas (i već nekoliko godina) u Hrvatskoj jako popularno biti Hrvatom, i kad bi se sudilo samo po tome, valjalo bi se zapitati gdje je jugoslavenski (monarho-fašistički i boljševički) režim našao svoje „korisne budale“, gdje su svi oni ljudi koji su poslušno izvršavali sve, pa i najprljavije protuhrvatske zadaće, ponekad čak i inventivno prednjačeći u tome?

Zar su svi oni doživjeli takvo obraćenje da ih smijemo usporediti s obraćenjem Savla u Pavla, zločinca u sveca? Zar to ne bi bilo pretjerivanje koje graniči s vulgarnošću ili čak bezočnošću? Velik broj konvertita u političkom je smislu (kao svjedočanstvo stabilnosti hrvatske države) neosporno pozitivna činjenica (čak i unatoč tome što je jedan dragocjen dio hrvatskog naroda zna ponekad doživljavati kao izravnu uvredu), ali ju ne treba zato zaodijevati u moralističko ruho, jer se onda pretvara u laž, a na lažnim se, trošnim temeljima dvori ne grade. Uostalom, u višetisućljetnoj povijesti svjetskih religija i filozofija primjeri iskrenog i bezinteresnog obraćenja vrlo su rijetke ptice. Po čemu bi Hrvati predstavljali izuzetak?

Velik, nedvojbeno najveći dio hrvatskog naroda nikad nije prihvatio Jugoslaviju kao neprirodnu i nasilnu državnu tvorbu, niti jugoslavenstvo kao nametnutu i protuhrvatsku ideologiju. No, prag trpljenja i mogućeg pasivnog otpora su – kao i uvijek u povijesti – prekoračili samo odabrani. U prigušenom osjećanju puka oni su našli legitimaciju za svoj čin, koji je u onim prilikama graničio s bezumljem, ali s bezumljem u harambašićevskom smislu. Nije mogao biti velik broj fantasta koji su se odvažili ispiti i treću Pjesnikovu čašu, onu u kojoj je „vrela krvca otačbine moje“ („Okušajder samo, kako blaži grudi, / Čovjek pije, pije dokle ne poludi“).

Puno su brojniji oni koji su „mali Uskrs“ svog hrvatstva doživjeli u sklopu europskih duhovnih mijena koncem šezdesetih godina i u priličnom skladu sa sociološko-politološkim postavkama o trodesetljetnim povijesnim i društvenim ciklusima. Premda to ne mora umanjiti značenje i moralnost njihove preobrazbe, pri njezinoj prosudbi ne valja zaobići činjenicu da se ona dogodila unutar europskih (pa i općesvjetskih) trendova, i da nije bila u izravnu otporu prema vlasti nego, naprotiv, čak i u – makar ograničenu – dosluhu s njom. Bilo je, dakako, slučajeva da je ponovni pronalazak hrvatstva predstavljao u biti samo reformističko jugoslavenstvo i zalaganje za „ružičasti komunizam“, pa su tim tragikomičnije bile pojave da se ova skupina obraćenika („proljećari“ i kako sve nisu nazivani) smatra svojevrsnim „doajenima hrvatstva“, proglašavajući se prvim otvorenim protivnikom jugoslavenstva i boljševizma. Ipak je i taj mali iskorak značio veliki napredak i stvorio je jednu od pretpostavki obnove autentičnoga nacionalnog osjećaja u skoroj budućnosti.

Druga je skupina „obraćenika“ ne samo najbrojnija, nego i najglasnija (mnogi će kazati: danas i najutjecajnija), a čine je oni kojima je Hrvatsko proljeće bilo izrazom „čistog ustaštva“, pa je njihovo hrvatstvo – kojeg li paradoksa – probudio i iz hladnog pepela uskrsnuo Slobodan Milošević i politika koju on personificira. Ostat će vječna zagonetka, bi li ova skupina obraćenika i „obraćenika“ bila tako brojna, da projekt stvaranja moderne Velike Srbije nije zakasnio, događajući se u vrijeme svjetskog sloma komunizma, raspada SSSR-a i ujedinjenja Njemačke te privida stabilnosti i monolitnosti „novoga svjetskog poretka“, čime se hranila nada da je rat u suvremenoj Europi nedopustiv. Budući da je komunizam, koji je na ovim prostorima uglavnom služio održanju jugoslavenstva, doživio povijesni poraz, samim time se je i suvremeni hrvatski narodni preporod doimao izvedivijim, tim prije što je jugoslavenstvu dokinut i posljednji prividno romantični prizvuk, a ono postalo moguće samo kao neskriveno velikosrpstvo.

Makar se pouzdan odgovor na ovo pitanje nikad ne će naći, ostaje činjenica da „obraćenje“ ove skupine koincidira (ovo se može shvatiti i kao eufemizam!) s uspostavom hrvatske države odnosno s povijesnim trenutkom kad se, kao rijetko kada, isplatilo biti Hrvatom. Bez obzira na to što je neutemeljeno „proljećarsko hrvatstvo“ smatrati „superiornim“, neodgovorno je i bogohulno izjednačavati ondašnje obraćenike koji su svoj pronalazak hrvatstva plaćali robijom, s onima koji su za svoj „vjerski prijelaz“ očekivali, pa i dobili nagradu (u obliku sudjelovanja u vlasti, kakve sinekure ili društvenog priznanja). Da je tomu tako, najbolje govori žamor puka koji se ne da stišati statističkim

podatcima o navodno skromnu udjelu tzv. starih kadrova u novoj vlasti. Tek bi raščlanjeni podatci o tome koliko tko sudjeluje ne na bilo kojim, nego na vodećim mjestima, i koliko stvarnog utjecaja na društvena kretanja ima, pokazali (ne)točnost one da se „statistikom može dokazati baš sve, čak i ono što je dijametralno suprotno.“

(broj 50, svibanj 1996.)

BRANILI SMO DRŽAVU!

U jednom od poznatih govora izrečenih sredinom 30-tih godina ovoga stoljeća, vođa talijanskog fašizma Benito Mussolini svoje je shvaćanje države izrazio riječima da „samo država predstavlja kontinuitet budućnosti rase i povijesti“, pa stoga može postojati „sve u državi, ništa protiv države, ništa izvan države“.

Fašistička fetišizacija države i njezina totalitarno-imperijalistička instrumentalizacija nedvoumno su pridonijele sve rasprostranjenijem shvaćanju da je država natražnjački i negativan oblik nacionalnog i društvenog organiziranja. Pritom je marksističko-lenjinistički postulat o nužnosti njezina odumiranja samo jedan od akorda crvene simfonije u sklopu koje su nekadašnji graditelji novog svjetskog poretka tražili put za postignuće svjetske vlade odnosno za institucionalizaciju svoje nevidljive, ali zato neupitne i neograničene vlasti. Danas su (s istim ciljem) na djelu druge, suvremenije i sofisticiranije metode. Ali i po njima je naglašavanje važnosti države uskogrudni, nacionalistički ili čak iracionalni atak na ljudsku slobodu. Država se tumači kao zatvaranje u žabokrečinu, u skućene nacionalne okvire, izolirane od europskih i svjetskih političkih, gospodarskih i kulturnih tokova. I u Hrvatskoj slušamo takve prodičke, u Hrvatskoj koja baš zato što nije bila država, bijaše izolirana od svega što se u svijetu događalo.

Kako svaka težnja za postizanjem vlasti, da bi mogla računati na pristaše i podupiratelje, nužno mora sadržavati i (bar prividnu) moralnu potku, do parokizma dovedena idealistička i stoga za manipulaciju ljudima neobično pogodna formula o jednakosti, bratstvu i slobodi počinje se iščitavati kao neminovnost dokidanja svega što ukazuje na nejednakost ili na nepostojanje istosti, svega što uvjetuje bratstvo i omeđuje slobodu, jer, uostalom, „čovjek sam nužno, Francuz tek slučajno“.

Unatoč svemu silnom ideološkom, financijskom i medijsko-propagandnom instrumentariju, ideja naddržavnog („globalnog“) posrće na svakom koraku. Jedan od nesumnjivo ključnih razloga takve njezine sudbine jest njezina protuprirodnost i način na koji se ona tijekom povijesti pokušala nametnuti.

Nikad, naime, narodi bez države nisu bili slobodni i nikad nisu mogli razviti svoje duhovne i stvarne potencijale. Unatoč tomu ti narodi nisu svoju borbu za slobodu protiv tuđe vlasti ili kakve višenacionalne, ugnjetavačke tvorevine, uobličili u zahtjev za dokidanjem država i potpunim brisanjem granica, makar bi to, kao apstrakcija, naizgled bio jedan od načina ostvarenja osobne slobode i osiguranja narodne egzistencije. Povijest takvog primjera ne bilježi, jednostavno zato što bi on bio protuprirodan, jer je prirodna težnja i pojedinca i naroda da prestane biti objektom i da se ostvari kao subjekt, da svoje odnose s drugima uređuje na temelju ravnopravnosti i jednakosti koja ne će biti fraza nego činjenica.

Francuz bi, dakle, možda i imao pravo biti slučajno Francuzom, a nužno čovjekom, ali tek onda kad bi Korzikancu, Bretoncu i Basku dopustio da bude ne samo porezni obveznik, nego baš Korzikanac, Bretonac odnosno Bask. Pripadnici tih naroda imaju, naime, nesreću da se – posve prirodno – ne osjećaju ljudima u punom smislu riječi baš zbog toga što im se ne da osjećati se Korzikancima, Bretoncima, Baskima i što im se ne dopušta da svoj život i život svoga naroda oblikuju po vlastitoj volji i u skladu s vlastitim potrebama, naravno, ne vrijeđajući prava drugih. Ono što vrijedi za spomenute, vrijedi i za ostale narode: i za Kurde, i za Čečene, i za Škote i za Tibetance.

Donedavno je vrijedilo i za Hrvate. Kad pred parlamentima zapadnoeuropskih država promatra ispaćena lica mirnih prosvjednika (bili oni Kurdi, kosovski Albanci ili pripadnici nekog naroda kojega ideolozi „jednakosti, bratstva i slobode“ proglašišu „egzotičnim“ ili svrstaše u red plemena), mnogi Hrvat smetne s uma da su do pred koju godinu u istom položaju, položaju beskućnika, prognanika (pa i „zločinaca“, „terorista“ ili čak „fašista“ u interpretaciji „humanista“ i „internacionalista“, „europajaca“ poput Ernsta Blocha) bili i Hrvati. I više od toga, bili su nitko i ništa, samo zato što nisu imali svoje države.

I dok neslobodni ne znaju kako izgleda sloboda, narodi bez države uvjereni su da znaju kako će izgledati njihova država: kao ideal. Sjećam se jednog svećenika, dugogodišnjega političkog uznika koji je, gledajući kamenjar Dalmatinske zagore, više za sebe nego za druge prošaptao: „Kad jednom dođe, hrvatska će država sav ovaj kamen infracrvenim zrakama pretvoriti u oranicu!“ Iako

na prvi pogled iracionalno, ovo je razmišljanje imalo stvarno opravdanje. Da nije vjerovao u to, da nije na takav način razmišljao, taj franjevac, tada drniški župnik fra Ivon Samardžija (kao ni tisuće drugih), vjerojatno ne bi ni izdržao sve ono što je morao izdržati samo zbog toga što je branio tako nedužnu i tako prirodnu misao: hrvatski narod, kao i svi drugi narodi svijeta, ima pravo na slobodu, a tu je slobodu nemoguće ostvariti bez neovisne države.

O tome svjedoči sveukupna povijest. Ta je ideja sublimacija svega što tvori narodno pamćenje i kolektivnu svijest hrvatskog naroda, političkih, gospodarskih i kulturnih uspjeha i promašaja. U nju su utkani Trpimir i Zvonimir, Domagojevi strijelci, tragedija na Gvozdu, krvavi sabor križevački i urota zrinško-frankopanska, Deseti travanj i Bleiburg, Hrvatsko proljeće i Domovinski rat.

Jedan od najprimamljivijih mamaca koji nam hoće podmetnuti zagovornici nadnacionalnih, kvazieuropskih i „globalnih“ rješenja, jest nametanje izbora: država ili demokracija. Neizravno se i lukavo sugerira da inzistiranje na nacionalnoj posebnosti i državnoj neovisnosti predstavlja negaciju demokracije, da je demokracija moguća samo u šarenilu odnarođenih, proletariziranih, i bezimenih pojedinaca („Mi smo svi rock generacija i mi smo sad najveća nacija...“), a oni koji ustraju u uvjerenju da je dvojba između države i demokracije lažna, nametnuta dvojba, bivaju proglašeni antidemokratima, desničarima i neofašistima, iako su baš oni itekako svjesni da djelotvorna obrana države u današnje doba nije moguća bez demokracije kao najsavršenijeg od svih nesavršenih oblika državnog ustrojstva, ali isto tako znaju da nema demokracije bez države.

Hrvati na temelju novijih povijesnih iskustava znaju da pojedinci, stranke, pokreti i ideologije propadaju. Jedino što traje (ili propada, ali u moru krvi) jest država. Nedvojbeno jedan od vrhova hrvatske političke memoaristike, dvosveščana knjiga državnog tajnika i ministra Nezavisne Države Hrvatske dr. Vjekoslava Vrančića, objavljena u nakladi *Hrvatske revije* (Barcelona-München, 1985.), zove se *Branili smo Državu*. (U domovini, uzgred budi kazano, za razliku od nekih drugih vrijednih i malo vrijednih emigrantskih publikacija, još nije pretiskana, možda zato što nije pamflet ni protiv ni u prilog Nezavisne Države Hrvatske, nego ozbiljna i argumentirana rasprava o mnogim ključnim epizodama hrvatske povijesti u Drugome svjetskom ratu i neoboriv dokaz zašto je i kako trebalo braniti i tu, tada jedinu hrvatsku državu). U naslovu knjige autor je sažeo smisao postanka, postojanja i djelovanja pokreta kojemu je pripadao: uspostava i obrana države.

Te tri riječi predstavljaju *ceterum censeo*, alfu i omegu političkog djelovanja ne ustaštva, nego hrvatskog rodoljublja uopće. One, doduše, i kad služe kao objašnjenje, ne smiju poslužiti kao isprika za pogrješke, propuste (pa i zločine). Moraju, međutim, služiti kao pouka svim budućim naraštajima: država je važnija od pojedinačnih sudbina, ideologija, stranaka i pokreta. Hrvatski su neprijatelji pokušali Hrvatima nametnuti ideološke odrednice kao primarne, proglašavali su nas zločincima i izmišljali brojke, sve u nadi da će time suzbiti ideju državne neovisnosti. Uzalud. Nema tog propusta i nema tog čina koji bi mogao trajno kompromitirati ideju državne neovisnosti. Jer, na nju nitko nema monopol niti je ona čije ekskluzivno pravo. Ona je rezultat sveukupne borbe hrvatskog naroda tijekom niza stoljeća i stoga – u ime svih onih koji su za nju pali i trpjeli – njezini nedostaci nikad i ne smiju poslužiti kao izgovor za napuštanje, kao isprika za izdaju.

(broj 51, lipanj 1996.)

O HERCEGOVCIMA I KOJEČEMU DRUGOM

U srcu glavnoga grada Hrvatske ravnopravno stoje putokaz za Kumrovec i grafit „Hercegovna marš u Janjevo!“. Da, baš tako: „hercegovna“. I baš „u Janjevo“.

Postoji li između ova dva djelića hrvatske stvarnosti ikakva tajna veza? Čime je to Kumrovec zadužio Hrvate do te mjere da je u središtu glavnoga grada postavljen putokaz za to zagorsko selo (a teško je naći putokaz za Split, Rijeku, Slavonski Brod)? I postoji li išta osim slučajnosti u činjenici da se (u biti potrebna) rasprava o nazivu jednoga nogometnog kluba i grafiti po zagrebačkim zidovima s tim u svezi, pretpostavljaju jednom sindromu izraženome u uličnom natpisu (i puno češćim komentarima za kavanskim stolovima), koji Hrvatima iz Hercegovine i onima iz Janjeva namjenjuje sudbinu ljudskih otpadaka?

Smije li se previdjeti da su isti korijeni mentaliteta koji će u nekim drugim hrvatskim gradovima ispisati grafit „Bolje grob, nego ZG-rob“, i tako pokazati da se moderno autonomaštvo i snobovski, u biti jednako kampanilistički osjećaj velegradske „superiornosti“ (koja nije kadra shvatiti da je provincijalizam stanje duha, a ne zemljopisni pojam) međusobno induciraju?

Je li tkogod zamijetio da su utemeljitelji društva poštovatelja lika i djela Josipa Broza Kumrovečkog, udruge tzv. antifašista, novopečeni čovjekoljup-

ci, kroničari hrvatskog „rasizma i netolerancije“ á la *Feral Tribune*, Slobodan Šnajder, Silvije Degen, Ivan Čičak i drugi iz te družine, koji bi nedvojbeno (i s pravom!) bučno digli svoj glas da je ispisana kakva provokatorska antisemitska krilatica, reagirali na tu ne samo protuhrvatsku, nego protuljudsku, u biti rasističku parolu? Niotkuda glasa...

Da se tko usudi njihov *antifašizam* i njihovo *čovjekoljublje* dovesti u pitanje ili ga pročitati kao pokušaj perfidne instrumentalizacije i manipulacije ljudskim dušama, na stražnje bi se noge digli ne samo oni, nego i mnogi drugi diljem svijeta, koji manje ili više svjesno pristaju biti slugama nevidljivih gospodara. Hrvate se, međutim, može nekažnjeno proglasiti otpadom. Tada to ne predstavlja rasizam, mržnju, socijalnu patologiju.

Muk o grafitu koji se nalazi sučelice *Vjesnikovu* neboderu, pod prozorom brojnih novinskih uredništava, pokazuje da se sadržaj ispisane poruke smatra, očito, posve običnim. Zašto je tako? Većina onih koje sam pitao za mišljenje o smislu i sadržaju te poruke, u njoj zapravo ne vidi simptom još jednog u nizu tradicionalnih nastojanja da se konačno postignuti osjećaj nacionalnog zajedništva i kulturno-politička integracija hrvatstva rastoči isticanjem regionalnih posebnosti i njihovim pretvaranjem u teško premostive razlike. Hrvati su valjda jedinstveni i po tome što lako zaboravljaju kakve je plodove donijelo dalmatinsko autonomaštvo, talijanaško istrijanstvo, Kállayevo bošnjaštvo i khuenovsko slavonsstvo, zaboravili su zašto je u Bačkoj moglo i smjelo biti Bunjevaca i Šokaca, a nije smjelo biti Hrvata.

Zaboravili su karadževićevske „oblasti“ i „banovine“, baš kao i sustavno poticanje političkog regionalizma i autonomaštva (u obliku istrijanstva, dalmatinstva ili muslimanstva) u vrijeme kad je Kumrovec bio mjestom hodočašća i predstavljao svojevrzni Sveti Gral iz kojeg je izvirala naizgled mistična snaga jugoslavenstva, premda su brojni hrvatski intelektualci bili proskribirani samo zbog toga što su se usudili pomisliti da Hrvatska, pored sjevera, ima i istok, zapad i jug. „Autonomaštvo jučer - unitarizam danas“, precizno je i kratko nazvan jedan skup i tematski dvobroj splitskoga časopisa *Vidik* iz 1971. godine. Bilo je to baš na izmaku doba u kojem je jugoslavenska obavještajna služba brižno registrirala osobe koje bi u hrvatskim primorskim gradićima umjesto *Slobodne Dalmacije* na kioscima kupovali *Vjesnik*.

Makar je *Vjesnik* bio najvažnije partijsko glasilo i jednako jugoslavenski pravovjerno poput splitskog dnevnika, čitati *Vjesnik*, primjerice, u Makarskoj, značilo je biti „ustaša“. Tako je označavan svaki onaj koji je gledao prema Zagrebu, samim time videći u njemu glavni grad svih Hrvata. Hrvatima s juga

orijentacija na Zagreb – zbog koje ih kao „dotepence“ vulgarno napadaju baš oni koji su Zagreb svom silom htjeli promatrati kao prirepak palanke na ušću Save u Dunav – predstavlja konstantu. Korijeni te ljubavi ne počivaju u težnji siromašne periferije da bude što tješnje povezana s bogatim središtem, kako bi htjeli kvazimarksistički promišljatelji hrvatske stvarnosti i sociolozi kardeljevske škole, nego u nečem dubljem, prividno puno iracionalnijem, što se ogledalo u tisućama palih za domovinu, u desetcima tisuća robijaških godina...

Čime su onda zaslužili da im se na ljubav uzvrća mržnjom? Usiljena bi bila tumačenja po kojima se spomenutim grafitom metaforički napada *hercegovačka politika* odnosno hrvatska politika prema Bosni i Hercegovini. Niti su Hrvati politički preveć pismen narod, niti je hrvatska politika prema kompleksu zvanom Bosna i Hercegovina bilo po izumu, bilo po izvedbi ekskluzivno *hercegovačka*.

Niz je demokratskih izbora (i predizbornih kampanja) pokazao uostalom da ni nacionalistički (starčevićanski) dio hrvatske oporbe nije ni želio ni pokušao od hrvatsko-muslimanskih odnosa napraviti strateško političko pitanje (te se eventualno postaviti u ulogu *drugog željeza u vatri*), nego se je bučno zabavljao malo značajnim stvarima. *Avnojska oporba*, koja je na tome više inzistirala i koja je u Sarajevu bila neusporedivo najomiljeniji segment hrvatske političke pozornice (što je pojava koju treba uočiti i valorizirati), nije uspjela svojim stajalištima dati bilo što, što bi Hrvate moglo motivirati. Stoga su hrvatski birači svu zamršenost i složenost bosansko-hercegovačkog problema tumačili tako da su pretežnu potporu dali stranci koja je stvarala ono što se povremeno napadalo kao „hercegovačka politika“. Ta je politika dobila demokratsku legitimaciju na općehrvatskom planu i – neovisno o tome što tko o njoj mislio – optuživati za nju Hercegovce, znači stvarati razdor između njih i bosanskih Hrvata, što neizbježno slabi ionako desetkovano hrvatstvo u BiH i ima neizbježne štetne reperkusije na hrvatstvo u cjelini.

Da su korijeni animoziteta prema „Hercegovcima“ negdje drugdje, pokazuje i sljedeći primjer. Poznao sam jednoga hrvatskog ministra (danas veleposlanika) koji se u različitim prigodama, ali tako da ga ne čuju oni koji su ga postavili blizu vlasti, znao samodopadno hvaliti kako su preci njegova sina pripadali različitim etničkim skupinama. Između sedamnaest tih skupina bilo je Rumunja, Mađara, Čeha, Židova, Nijemaca... Navodno se našao i poneki Hrvat. Sve je to samo po sebi, tobože, dokaz njegove široke kulture, tolerancije i demokratske predodređenosti. Svi su europski narodi, svi mentaliteti i pokra-

jine imali nešto lijepo i nešto pozitivno, osim „Hercegovaca“. Oni su mogli biti samo i jedino „ludi Hercegovci“.

Za to, pak, nije bilo i nema racionalnog obrazloženja. Naprotiv, ta iracionalna mržnja (koja je možda posljedica straha od nepoznatog, osjećaja inferiornosti, kompleksa nemoći) paradoksalno se tumači kao izraz uljuđenosti, visoke izobrazbe i široke kulture! Hercegovci su „primitivni“ i onda kad su sjajni intelektualci! A nasuprot opadačima koji su svoju „kulturu“ stjecali ližući potplate jugoslavenskih moćnika i promičući *poletovski* model kozmopolit-ske uljuđenosti, oni su preživljavali od svoga znoja, uglavnom u stranim kanalima. Gradili su tuđu državu, jer su im ukrali njihovu. I nema nikakva razloga da danas pognu pogled pred moralnim ništicama, rodoljubnim i intelektualnim skorojevićima, koji u jednoj perfidnoj uroti protiv Hrvatske diskriminiraju sirotinju koja je u svakom trenutku ustajala u obranu Hrvatske (i onda kad je to značilo vješala i onda kad je donosilo časničke činove), sirotinju koja je najmanje kriva za ono što se događa oko nje, pa čak i za ono što se događa s njom.

Ne smije se pokleknuti ni pred sveprisutnim optužbama za *sklonost kriminalu*. Kao što carinske i porezne povlastice u Hercegovini nisu hercegovačka, samonikla i slučajna pojava, ne smije se zaboraviti da se zbog šake lupeža (kalkvih ima u svakome dijelu hrvatskog naroda, i u svakom narodu) otpisuje tisuće i tisuće težaka koji biblijskom mukom zarađuju svakodnevnu koranicu kruha. I to im biva vraćeno na način da ih gospodarski konkurenti iz jednoga drugog hrvatskog kraja (znamenitog jedino po orjunaštvu i četništvu) upućuju da „idu u svoju državu“. Tako nekadašnji miljenici Ljube Leontića, Draže Mihailovića i Aleksandra Rankovića imaju svoju državu, a oni koji su za nju ginuli, moraju svoju tražiti negdje drugdje. Tamo gdje ne će biti „hercegovna“.

(broj 52/53, srpanj-kolovoz 1996.)

ODGOVORNOST ZA SLOBODU

Nije nepoznato da vladajući sustav vrijednosti, koji redovito određuje (ili nameće) sloj što raspolaže gospodarsko-političkom moći, predstavlja prtinu izvan koje je prosječniku u pravilu opasno krenuti. Odluči li se na to, odriče se vlastita mira. Makar izgledalo paradoksalno, u tu se pustolovinu mnogima bilo lakše odvažiti u doba kad je taj gubitak mira ujedno značio i gubitak slobode u doslovnom smislu riječi, negoli danas kad takve prijetnje nema. Danas je ta prijetnja drugačije naravi i bez obzira na to što ona ima vanjske aspekte i

manifestacije (glede društvenog položaja, političkog ugleda i utjecaja), njezino je izvorište unutarnje. I u društvima s duljom demokratskom predajom, u državama koje nisu bile razdirane ratom, nije rijetka pojava da se čovjek nađe raspolučenim između vlastitih predodžaba, moralnih i političkih sudova s jedne, i stvarnih ili prividnih interesa države i nacije s druge strane.

Takvo stanje neminovno rađa osjećaj razočaranosti i apatije. Prilično je svejedno, je li ta apatija posljedicom nemotiviranog nedostatka interesa, uvjerenjem da se na drugim područjima može postići zadovoljstvo i uspjeh ili, pak, odustankom zbog stečenog osjećaja nemoći. Posvemašnja apolitičnost pučanstva ideal je kojemu su težili totalitarni sustavi, jer bi tek u tom idealu vladajućoj (tj. jedinjoj) političkoj snazi bilo moguće izgraditi sustav potpunog nadzora nad društvom. I druga krajnost, masovna *politiziranost* otvara, doduše, prijetnje slobodi samim time što stvara psihološko stanje pogodno za manipulaciju masama. Međutim, ta *politiziranost* podrazumijeva pojavu nove energije te otvara prostor i za pozitivne, stvarateljske snage.

Kako „nema slobode bez političke aktivnosti“ (Franz Neumann), stvaranje stanja u kojem raste osjećaj nezainteresiranosti za politička kretanja predstavlja napadaj na slobodu, a u hrvatskom slučaju i napadaj na opstanak države i nacije.

Htjeli mi to ili ne htjeli priznati, u Hrvata ta tendencija danomice jača. Neizlaženje birača na (savjetodavni) referendum o sudbini grada Zagreba i pripadajuće mu županije, najgori je od svih mogućih izbora, i uglavnom je sporedno, jesu li točne tvrdnje nekih oporbenih lidera da iz toga treba iščitavati nezadovoljstvo vlašću odnosno politikom vladajuće stranke: građanin je dužan izabrati jedan od više ponuđenih modela, ne želi li da mu uz njegov prešutni pristanak bude nametnut onaj koji on ni u kojemu slučaju ne će. Značajan postotak apstinenata na nedavnim mostarskim izborima i nagovještaji nedostatnog interesa za predstojeće bosansko-hercegovačke izbore čak i u krugu onih kojima oni možda neposredno određuju sudbinu (da o utjecaju na sudbinu hrvatskog naroda u cjelini i sudbine države kao cjeline ne govorimo!), pokazuju da je stanje zapravo alarmantno.

Takva dijagnoza nužno dovodi do pitanja o uzrocima tog stanja i o mogućem načinu izlječenja (što nije pogriješan termin, jer je posrijedi patološka pojava, pojava svojstvena uglavnom nezdravim društvima).

Otkud ta apatija u Hrvatskoj koja još u cijelosti ne nadzire svoje granice, i može li se sve objašnjavati zasićenošću intenzivnom sedmogodišnjom borbom za uspostavu i petogodišnjim ratom za obranu države? Je li u korijenu tog

odstupanja spoznaja o snazi vladajuće stranke koja još ima obilježja političkog pokreta s jedne, i slabosti rascjepkane, demoralizirane, bezidejne i, *last but not least*, na vlast bez obzira na sve (vlast radi vlasti) popašne oporbe, s druge strane? Ili je ipak niz krivih poteza na političkom planu, inauguriranje gospodarskog modela koji ako ne pogoduje, a ono bar omogućuje malverzacije te čudan sustav tzv. personalne politike koji povremeno poprima oblike svjesne selekcije na gore, ipak pridonio ne samo odlasku mladih, kvalitetnih, prošlošću neopterećenih i ambicioznih ljudi u inozemstvo, nego i pasivizaciji, pa i defetizmu većine koja je ostala u domovini? Moralo se nešto dogoditi da se sav onaj dinamizam od prije šest-sedam godina preokrene u suprotnost, da u kolokvijalnom govoru interes za politiku bude, nažalost, poistovjećivan sa sklonošću moralnom prostituiranju.

Nema nikakva spora o tome da je uspostava i učvršćenje države najvažnije dostignuće i da već sama ta činjenica dostaje da vrijeme u kojem živimo ocijenimo veličanstvenim. Međutim, krivo je tu činjenicu tumačiti kao objašnjenje za svaki korak i kao alibi za svaki propust. Prilično je jasno da u Hrvatskoj ima krugova i medija koji svaki propust preuveličavaju i nastoje ga prikazati paradigmom stanja u državi. Bio to puki senzacionalizam, iskreno ili namješteno moraliziranje ili, pak, oblik specijalnog rata protiv Hrvatske, nemoguće je osporiti da ti krugovi i ti mediji nalaze, nažalost, u hrvatskoj svakodnevici i previše tijesta za svoju pogaču.

U tom je smislu odgovornost vlasti za izgradnju pravnog i demokratskog sustava (kao najboljeg od svih loših oblika organizacije društva) najveća, čak i presudna. Ima, doduše, pravo spomenuti njemačko-američki pravno-politički mislilac, kad tvrdi da bit demokratskog političkog sustava nije masovno sudjelovanje u donošenju političkih odluka, nego donošenje politički odgovornih odluka. Te odluke moraju biti odgovorne ne samo u odnosu na segment društva utjelovljen u interesnoj, klasnoj ili kakvoj drugoj skupini odnosno u političkoj stranci, nego u odnosu na sveukupno biračko tijelo, dakle, čitavu naciju. Izborna većina ne daje pravo na neodgovorno ponašanje, jer „zlo ne može postati pravednim samo zato što ga želi većina. Naprotiv, time zlo postaje većim.“ U tom svjetlu izborna većina pretpostavlja veću odgovornost, baš zato što uključuje veću napast da se donesu nepromišljene odluke.

Ipak nije sva odgovornost na vlasti i organiziranoj političkoj oporbi koja bi morala djelovati kao korektivni čimbenik. Odgovornost počiva i na svakom pojedincu. Slobodu, demokraciju, boljitak pojedinca i nacije treba htjeti, a to se htijenje izražava političkim djelovanjem koje polazi od aksioma da su hr-

vatski narod u političkom smislu i hrvatska država jedini trajni subjekti i jedina neprolazna vrijednost. Drugim riječima, to su jedini kriteriji kojima se političko djelovanje može vrjednovati. Zato je samo ono što je od koristi narodu, od koristi i državi. Iako ima država u kojima nema slobode, bez države nema slobode. Međutim, ta sloboda nikad nije darovana. Ona je uvijek stečena, uvijek izborena. Zbog toga je svaki nedostatak interesa za politička kretanja u državi, bio on posljedicom duhovne tromosti ili svjesnog izbora, izravno neodgovoran i, dugoročno gledano, protivan interesima kako pojedinca, tako i države.

(broj 54, rujan 1996.)

GLOSE UZ SPORAZUM

Sporazum o normalizaciji odnosa između Hrvatske i Srbije odnosno Crne Gore (Savezne Republike Jugoslavije), koji su 23. kolovoza 1996. godine u Beogradu potpisali ministri vanjskih poslova Granić i Milutinović, ponovno je polarizirao hrvatsku javnost. O tome svjedoči i rasprava koja se o njemu upravo vodi u Saboru. Politički i moralni argumenti koje narod ili saborski zastupnici pritom potežu, po mnogočemu su tipični za stanje duha u Hrvatskoj danas.

Dok niz oporbenih zastupnika prigovara kako sadržaju i stilizaciji teksta sporazuma, upirući prst u njegove nejasnoće i nedorečenosti, tako i činjenici njegova potpisivanja, domećući da hrvatskoj strani nije pošlo za rukom u tekst sporazuma unijeti uglavke koje diplomatska povijest inače nalazi samo u aktima o bezuvjetnoj kapitulaciji, dotle zastupnici vladajuće stranke veličaju sporazum na način koji prikazuje da bi ga htjeli prikazati aktom o bezuvjetnoj kapitulaciji Srbije i Crne Gore odnosno aktom o bezuvjetnoj kapitulaciji velikosrpske misli.

I jedni i drugi su zapravo svjesni da su njihove kritike odnosno ditirambi sporazumu u biti kritikom ili ditirambom aktualnoj hrvatskoj vlasti, izrečene u dnevnopolitičke i eventualno predizborne svrhe. Oslobođen dnevnopolitičkih natruha i ocjena, sporazum o normalizaciji se prikazuje onim što on u biti jest: kompromisom koji, kao i svaki drugi kompromis pretpostavlja popuštanje obiju strana. Unatoč tome Hrvati načelno imaju razloga za zadovoljstvo. Hrvatska državna neovisnost očito je postala činjenicom koju nitko na svijetu ne može dovesti u pitanje, a na putu prema tom cilju priznanje od strane Srbije nije bilo najmanje važno, nego naprotiv, možda i najvažnije, baš kao što je Ukrajincima

ili Estoncima bilo važnije rusko negoli američko priznanje. Sjećam se kako sam se, kao sveučilištarac, prije desetak godina prigodom jedne šetnje Zrinjevcem suglasio s jednim prijateljem da će najpouzdanijim znakom hrvatske slobode (u našim se tadašnjim predodžbama pojam slobode apsolutno podudara s pojmom državne neovisnosti) biti srpsko veleposlanstvo na Zrinjercu.

Sporazum o normalizaciji odnosa uvod je u posljednji čin reintegracije zasad još zaposjednutih područja Republike Hrvatske. Do dogovora je došlo nakon što su hrvatski Srbi svojim napuštanjem Hrvatske otklonili opasnost da ih se ponovno instrumentalizira protiv Hrvatske, pa je današnje stanje u državnompravnom i demografsko-političkom smislu povoljnije nego što su se 1990. ili 1991. godine mogli nadati i najveći optimisti. Razloga za pretjerani trijumfalizam ipak nema. Ponovno naseljavanje oslobođenih područja ili onih koje tek treba osloboditi, zasigurno će predstavljati krupnu poteškoću, a izgradnja demokratskog i slobodarskog sustava težak je i dugotrajan proces kojemu nema alternative. Jedna od bitnih pozitivnih posljedica normalizacije odnosa sa Srbijom i reintegracije zasad okupiranih područja, sastoji se u tome što nitko, a ponajprije državna vlast, više ne će imati izlike ili isprike za moguće buduće propuste.

Da srpski poraz ne mora nužno značiti i hrvatsku pobjedu, pokazuje „magla što no Unu skriva“. Politički je razvitak u Bosni i Hercegovini, a ona već skoro dva stoljeća predstavlja ključ hrvatsko-srpskih odnosa, sasvim neizvjesan. Jesmo li tamo mogli postići više, kazat će budući povjesnici i analitičari, a da nismo polučili ono što je ovo pokoljenje priželjkivalo, jasno je i nama današnjima. Ako je naš idealizam doživio poraz, ne mora značiti da se moramo ili smijemo odreći ideala.

Srbija je napokon prekoračila Drinu i uspjela podijeliti Bosnu i Hercegovinu. Faktična podjela koja postoji danas, međutim, ne mora biti konačnim rezultatom. Vrijeme pred nama odlučit će, hoće li Hrvati i Muslimani (Bošnjaci) uspjeti nadjačati srpski separatizam i spriječiti pripojenje gospodarski neodrživog i vojnički neobranjivog srpskog entiteta u BiH. Hrvatsko-muslimanska bi suradnja, unatoč svim poteškoćama na koje nailazi i usprkos svim klipovima koji joj se sa svih strana (pa tako i hrvatske) bacaju pod noge, mogla dugoročno pridonijeti stvaranju povoljnih pretpostavki za novo, drugačije i bolje rješenje te redefiniranje hrvatskih interesa u zemlji između Drine i Une.

Ti se interesi nedvojbeno određuju zaštitom opstanka Hrvata u Bosni i Hercegovini te osiguranjem njihove ravnopravnosti i konstitutivnosti. Hrvatska ima previše dugu granicu s Bosnom i Hercegovinom da bi si smjela priuštiti

trajno nestabilno stanje u toj zemlji ili, još gore, svjesno ili nesvjesno poticati postanak unutarnjeg ustroja odnosno održanje režima koji bi težio zaoštravanju odnosa između Zagreba i Sarajeva. U interesu je bosansko-hercegovačkih Hrvata i Republike Hrvatske, da politički odnosi budu što skladniji, a da vrijeme, gospodarske i prometne veze te *last but not least* sredstva javnog priopćavanja pripomognu zbližavanju gledišta i jačanju međusobnih veza.

(broj 55, listopad 1996.)

ŠTO ZAPRAVO HOĆE TZV. „ANTIFAŠISTI“?

Sablasi „antifašizma“ kruži Hrvatskom. Svako malo u Hrvatskoj slušamo jeremijade nekih čudnih skupina koje se samodopadno nazivaju *antifašistima*. Bezočnost kojom prešućuju svoje sudjelovanje u jedinom zločinu u povijesti koji po stupnju organiziranosti, brutalnosti i broju žrtava nadmašuje nacifašistički sustav zlosilja i terora, te drskost kojom žele zatajiti služenje Josifu Staljinu i njegovu pigmejskom oponašatelju Josipu Brozu, pokazuju da se „antifašisti“ ne mire lako s odvajanjem od misirskih lonaca apsolutne vlasti.

U raspravu o imenu jednog od najljepših zagrebačkih trgova koji i danas nosi ime „maršala Tita“ (a to ime, kao i nekadašnji Trg Kralja Petra I. Oslobođitelja, predstavlja „žig našeg robovanja“), još jednom se umiješao tzv. Savez antifašističkih boraca Hrvatske. Ta skupina političkih fosila, koja već i izborom genitiva u nazivku pokazuje da u skladu sa svijetlim svojim tradicijama nije hrvatska, oglasila se, kako javlja *Slobodna Dalmacija* (17. X. 1996.), prosvjedom i tvrdnjom da je Tito „svrstao Hrvatsku na stranu demokratskih zemalja“, pa svaki napad na njega „znači i obračun s antifašizmom u Hrvatskoj i svim pozitivnim stečevinama u novijoj hrvatskoj povijesti“.

Kao što nije slučajna, ova budalaština koja Tita svrstava u „pozitivne stečevine novije hrvatske povijesti“, nije jedina. Tako Ivan Fumić, kojega neki smatraju i zloglasnim, u svojstvu predsjednika sljednika jugoslavenskog SUBNOR-a, tvrdi da se u Hrvatskoj antifašisti omalovažavaju, dok se drugdje njima ponose. Omalovažavanjem on očito smatra prestanak postojanja „Savjeta Federacije“ i konačno trpanje u ropotarnicu povijesti tzv. boračkih udruga koje su bile ideološke pesnice u „obračunima s hrvatskim nacionalizmom“.

Jer, podrugljiv odnos koji prosječan Hrvat ima prema Fumiću i sličnima, nema, naravno, nikakve veze s fašizmom ili antifašizmom, nego s jugoslaventvom i staljinizmom dojučerašnjih (sub)noraca. A u uljuđenom je svijetu u

današnja vremena, pola stoljeća nakon konačnoga sloma fašističke ideologije, anakrono pozivati na „neprekidnu borbu protiv fašističkog zla“ i za to tražiti pohvale i pune jasle, zaboravljajući pritom da su baš ti tobožnji „antifašisti“ zaslužni da se Hrvatsku i danas razapinje na križ optužbama za „genocid nad Srbima“, „urođeni antisemitizam“, „balkanski totalitarizam“ itd. Jedna od tragedija nacionalne povijesti i sastoji se u tome da su hrvatski izrodi najustrajnije širili crne legende o hrvatskom narodu i njegovoj težnji da živi u vlastitoj neovisnoj državi.

Prema jugoslavenskim bismo „antifašistima“ u Hrvatskoj trebali osjećati samo sažaljenje (jer ni prijezira nisu vrijedni), da se iza tih ideoloških smicalica ne kriju drugi interesi.

Nedavno je skupštinom Istarske županije i županijskog Saveza antifašističkih boraca obilježena 53. obljetnica pripojenja Istre Hrvatskoj. Naslojnjeni na jugoslavenske komunističke historiografe i publiciste, koji su svoju *znanstvenu* karijeru uglavnom gradili na krivotvorinama (prešućivanju istine i uljepšavanju laži) te se iz apologeta jugoslavenskoga komunizma odjednom prometnuše u *antifašiste* (i to još *hrvatske!*), članovi i simpatizeri nekadašnjeg SUBNOR-a, a s njima i dio hrvatskog (ili „hrvatskog“) tiska započeo iznova silan prostor posvećivati tzv. istarskom antifašizmu. U tom smo kontekstu, uz pozdrav „Drugarice i drugovi!“, po tko zna koji put čuli da „bez Tita ne bi bilo hrvatske Istre“.

Dakako da je u tome malo ili nimalo istine. Istarski je Hrvat preživio višestoljetne pokušaje odnarođivanja, pa njegova borba protiv fašizma nema nikakve veze s komunističkom ideologijom, a još manje s Komunističkom partijom Jugoslavije. To je primarno bila narodno-osloboditeljska borba, borba protiv talijanskog iredentizma koji je u jednoj relativno kratkoj fazi (1919.-1943.) poprimio i ideološki (fašistički) plašt, postavši nešto vulgarnijim i brutalnijim nego desetljećima i stoljećima prije.

Odluka partizanskog NOO-a za Istru o pripojenju Istre matici Hrvatskoj, donesena 13. rujna 1943. uslijedila je četiri dana iza Pavelićeve Državnopravne izjave o razrješenju Rimskih ugovora. I dok su obje te odluke ilustrirale hrvatsku težnju za nacionalnom cjelovitošću i državnom neovisnošću, ZAVNOH je 20. rujna 1943. odluku istarskog NOO-a preinačio, određujući da se hrvatska područja koja su bila pod talijanskim vrhovništvom pripajaju „matici zemlji – Hrvatskoj, a preko nje novoj demokratskoj, bratskoj zajednici naroda Jugoslavije, za koju se naši narodi bore.“

Za razliku od Pavelićeve izjave i odluke istarskih Hrvata, zavnohovska je odluka, dakle, donesena u ime Jugoslavije, ne u ime Hrvatske. Tvrdnja da bez Tita (odnosno jugoslavenskih komunista) ne bi bilo hrvatske Istre, dade se braniti jedino šupljim frazama i ideološkim odnosno ideološko-pomirbenim floskulama, ali ne i činjenicama. Uostalom, hoteći spriječiti njezin pristup Trojnom paktu, monarhističkoj je Jugoslaviji Zapad uoči rata nudio korekciju rapalskih granica s Italijom. Beograd se, uz asistenciju Vladka Mačeka i drugova, ipak radije odlučio za Trojni pakt i Hitlerovu ponudu proširenja Srbije na Solun, taj davni srpski san.

Kao što je sudbina Istre godine 1945. postala dijelom rasprave o talijanskoj odgovornosti za rat, tako je istodobno bila dijelom hladnoratovskog spora. Staljinova Crvena armija sa svojim je vazalima (i Jugoslavenskom armijom u Trstu!) zagazila duboko u srednju Europu, ognjem i mačem namećući boljševički poredak i gradeći željeznu zavjesu od Baltika do Trsta. Da bi se Staljina potisnulo, žrtvovani su Kozaci, Ukrajinci..., a kod Bleiburga Hrvati postadoše „Titovom predstavom“.

Unatoč tomu je status zapadnog dijela Istre ostao neriješenim (Slobodni teritorij Trst!) sve dok Tito (neki tvrde, po britanskom nalogu!) nije okrenuo leđa grčkim komunistima u tamošnjemu građanskom ratu i zbog toga došao u sukob sa Staljinom. Tad je Jugoslavija kao zemlja tobože „ružičastog komunizma“ postala zapadnim interesom, pa je nagrađena relativno povoljnom granicom s Italijom. Da Hrvatska u toj Jugoslaviji nije doživjela nikakvu sreću, pa ni teritorijalno proširenje, govori sudbina Bosne i Hercegovine, istočnog Srijema, Boke Kotorske i Neuma, a najrječitijim je dokazom Domovinski rat kojim se Hrvati napokon oslobodiše sustava i države koju instaliraše naši dični *antifašisti*.

Subnor(ov)cima koji su ratovali pod jugoslavenskom zastavom i crvenom zvijezdom petokrakom, međutim, istina o Istri nije važna, jer bi u protivnom spomenuli da su i 1918. i 1945. za opstanak istarskih Hrvata više učinili hrvatski katolički svećenici i Crkva uopće, nego ikakav Aleksandar Karađorđević ili Josip Broz. Onima koji danas manipuliraju „antifašizmom“, Istra i nekakav tobože specifični „istarski antifašizam“ služe u druge svrhe. Oni ističu „istarski antifašizam“ kao element razlikovanja prema ostaloj Hrvatskoj u kojoj je tobože na djelu „renesansa fašizma“, hoteći izgraditi i poseban „istrijski“ mentalitet. Hoće li on biti talijanaški, orjunaški ili komunistički, uglavnom im je svejedno. Samo nek' ne bude hrvatski!

Podmukla konstrukcija prema kojoj i službena Hrvatska tolerira (što znači: podupire) neofašizam i guši „sve pozitivne stečevine u novijoj hrvatskoj povi-

jesti“ nije slučajno, bučnim obilježavanjem jedne neokrugle obljetnice, oživljena uoči odluke o primanju Hrvatske u Vijeće Europe. Hrvatsku treba satrti. Pod krinkom „demokracije“ i „antifašizma“, „istrijanstva“ i „dalmatinstva“, „regionalizma“ i „euroregionalizma“, dijalektikom srpstva i jugoslavenstva ili na koji drugi način. Samo neka ne živi.

(broj 56, studeni 1996.)

ROVOVSKA BORBA

Ovogodišnji je mjesec studeni obilježen krupnim političkim događajima. Nakon američkih predsjedničkih izbora i formalnoga hrvatskog ulaska u Vijeće Europe, slijedila je Pariška konferencija o Bosni i Hercegovini te rezolucija Vijeća sigurnosti UN o produljenju mandata UNTAES-a. Oporba je napustila Sabor, a bolest predsjednika Republike na trenutak je u drugi plan potisnula sve druge događaje. I nakon svega toga još uvijek, poput Domjanića, možemo tek željeti da Hrvat jednom na Božić bude zadovoljan.

U Podunavlju se kuša produljiti stanje koje Hrvatskoj nipošto ne odgovara. U isto se vrijeme potpisuje makedonsko-jugoslavenski carinski sporazum kojim se te dvije zemlje, a onda i dva bosansko-hercegovačka entiteta te Republika Hrvatska, hoće pretvoriti u područje s jednakom i sasvim niskom (1 %!) carinskom stopom, što bi trebalo predstavljati uvod u gospodarsku integraciju država nastalih na području bivše Jugoslavije, s Albanijom, ali bez Slovenije. Carinska i gospodarska unija nužno bi vodila prema političkoj integraciji. Nevolju povećava činjenica da ključnu ulogu u toj balkanskoj kombinaciji imaju Makedonija i dejtonska BiH, prema mnogima dva strateška američka interesa na Balkanu.

Hrvatska je pred novim krupnim izazovima. Ona ih ne može mimoći, već i zbog toga što je tijesno povezana s Bosnom i Hercegovinom te sudbinom tamošnjih Hrvata. Može se danas govoriti kako bi (možda) sve bilo drugačije da je održan prvotni duh hrvatsko-muslimanske suradnje, da nije došlo do nesret-noga muslimansko-hrvatskog sukoba. To je, međutim, stvar povijesti i povjesnika. Kako (pre)živjeti danas i kako organizirati život sutra? Je li Federacija BiH konačni hrvatski interes ili se, poput Damoklova mača, taj državopravni oblik može pretvoriti u prijetnju novom Jugoslavijom?

Kakve su političke i psihološke posljedice činjenice da ta prijetnja ipak postoji? Ona ne će poslužiti samo onima koje se u inozemstvu naziva „hrvatskim

ekstremistima“, nego i onima koji verbalno zagovaraju cjelovitu BiH, a u biti vode isključivu, netolerantnu i po mnogočemu protuhrvatsku politiku. Glasovi koji dolaze iz Sarajeva nisu ohrabrujući i pogoduju svima koji ne žele normalizaciju hrvatsko-muslimanskih odnosa.

Uoči pariškog sastanka, sarajevski je „nacionalni sedmični list“ objavio dva zanimljiva razgovora: jedan s Alijom Izetbegovićem, drugi s Hasanom Čengićem. Dok je prvi u središtu svjetske pozornosti već nekoliko godina, potonji je, iako otprije navodno neobično utjecajan, postao poznat tek nedavno, nakon američkog zahtjeva za njegovom smjenom zbog veza s Iranom i tamošnjim režimom.

Budući da nisam sklon vjerovati povjesnicima koji su se proslavili dokazivanjem tvrdnji da su značajni povijesni događaji uglavnom posljedicom spleta slučajnosti i previda, teško bih prihvatio objašnjenje da je *Ljiljan* baš uoči skupa u Parizu slučajno zatražio razgovor s dvojicom trenutno najeksponiranijih muslimanskih političara, a još manje je slučajno da su njih obojica upravo u tom trenutku pristali na interview za tjednik koji je sklon izjednačavati Srbe i Hrvate, smatrajući ih braćom po zlu.

To što *Ljiljan* sebe predstavlja autentičnim glasom Bosne, ne mora ništa značiti. Puno je onih koji se grade onim što nisu. Nije, međutim, dobro ako legitimni, na demokratskim izborima izabrani prvak bosansko-hercegovačkih Muslimana daje prigodu glasilu koje, doduše, ima umiljato ime, ali nerijetko piše u naglašeno islamističkom tonu, da se potvrdi kao truba službenog Sarajeva, tim više što se stalno ističe kako taj grad i čitava BiH trebaju biti višenacionalni, višekonfesionalni i otvoreni.

Čengićeve su i Izetbegovićeve izjave komplementarne. One svjedoče kako između svijetu prihvatljiva Izetbegovića i naizgled neprihvatljiva Čengića u biti nema političkih razlika. One postoje samo u stilu. Dok zamjenik federalnog ministra obrane ne skriva da „ovaj rat nije završen, on je prekinut“, Izetbegović tobože skrušeno ponavlja kako je Bosna „komplicirana zemlja: tri vjere, tri nacije i oni ‘ostali’.“ „U sve tri nacije – nastavlja on – proključao nacionalizam, a u dva slučaja i šovinizam, rasizam, separatizam, i sad od svega toga treba napraviti državu. Od takvog materijala normalnu državu nije moguće napraviti.“

Podsjećajući da su se i hrvatski političari znali odricati Sarajeva i u odsudnim trenucima napuštati to ne samo ratno, nego i političko, medijsko i psihološko žarište konflikta (što će povijest vjerojatno ocijeniti teškom hrvatskom pogreškom), Izetbegović ističe da su Muslimani „donedavno isključivo pred-

stavljali Bosnu“. Danas treba uključiti Hrvate, a potom i Srbe u upravljanje zemljom, jer je to cijena mira. Izbor nije dragovoljan, niti je lagan: „mi“ smo, kaže Izetbegović, prisiljeni birati između podjele teritorija ili podjele vlasti: ili puna vlast u podijeljenoj Bosni ili podijeljena vlast u cjelovitoj Bosni.

Zanimljivije (i ozbiljnije) od Izetbegovićevih inače umnogome tendencioznih opservacija o uzrocima sukoba u BiH, jesu njegove procjene budućeg razvitka. Za nj nema dvojbe da je posrijedi „politička borba rovovskog tipa, koja će trajati godinama.“ Žustrinom i odlučnošću koju nerijetko zna vješto prikrivati, on najavljuje bitku za ostvarenje nacionalnih ciljeva po mogućnosti mirnim i političkim sredstvima. Rat sobom donosi rizik. On ne zna što će na kraju tog procesa kojemu je cilj „cjelovita i demokratska država“ njegov narod dobiti, ali će to biti sigurno više od onoga što ima danas. Za sve je to potrebno vrijeme i – snaga. „Da bismo bili jaki, moramo se naoružati ili barem osigurati vojnu ravnotežu prema potencijalnim agresorima.“ Kako je to nemoguće bez američke pomoći, ona se mora prihvatiti, jer će se inače „u ovom vučjem okruženju (...) apetiti naših susjeda razmahati.“ Stoga smo se privremeno pomirili s okrnjenim suverenitetom, ali kad se „naš narod“ oporavi i stane na svoje noge, „zahvalit ćemo se strancima i rješavat ćemo sami svoje poslove.“

Kad prvak bosanskih Muslimana uoči važne međunarodne konferencije posvećene Bosni i Hercegovini, i hrvatski narod (u cjelini, a ne kao pojedince) svrsta u šoviniste i rasiste, a Hrvatsku (opet kao cjelinu) nazove vukom koji bi nemilosrdno rastrgao BiH kad se ona ne bi nalazila pod zaštitom trećih sila, onda je jasno da muslimansko političko vodstvo smisao sadašnjosti vidi samo u jačanju položaja koji će omogućiti da se u budućnosti stvori po mogućnosti cjelovita, ali bezuvjetno „naša“ Bosna.

Izetbegović je previše inteligentan i previše lukav da ne bi znao kako ovakvim izjavama i poticanjem protuhrvatskog raspoloženja ide na ruku onima koje naziva separatistima. Fraza o cjelovitoj i demokratskoj BiH ima „obsjeniti prostotu“, jer je iz perspektive cjelovite i demokratske BiH Izetbegovićeva politika jednako separatistička i jednako netolerantna, jednako nedemokratska.

Službenom Sarajevu skloni promatrač mogao bi ju, doduše, objašnjavati reakcijom na neke aspekte hrvatske politike prema BiH. Jer i na hrvatskoj je strani, dakako, bilo i ima netolerancije i primitivizma. I na hrvatskoj je strani moguće da jedan političar, nekadašnji potpredsjednik vlade, a i danas *persona grata* u utjecajnim krugovima, izjavi kako „nerado citira Kur'an“, valjda uvjeren da time pokazuje svoje hrvatstvo, kršćanstvo i zapadnjaštvo. I na hrvatskoj je strani bilo i ima propusta i pogrješaka.

Svatko tko se je držao čestitim Hrvatom, bosansko-hercegovačke je Muslimane nekad smatrao sastavnim dijelom hrvatskog naroda, a Bosnu i Hercegovinu bezuvjetno hrvatskom zemljom. Nikad, međutim, Hrvati nisu ognjem i mačem kušali Muslimane privezati uza se, niti su ih kad silili da se smatraju Hrvatima, a još manje da se „vrate na pradjedovsku vjeru“. Takvo hrvatsko stajalište proizlazi iz starčevićanskoga političkog nauka koji je duboko slobodarski i demokratski.

Svatko tko je dugoročno htio slobodu, sreću i blagostanje Hrvatske, težio je i teži da Muslimani – ako već nisu i ne žele biti Hrvatima, o čemu mogu odlučiti samo i jedino oni sami – budu hrvatskim prijateljima i saveznicima. Da taj glavni tok hrvatske politike nisu poremetile ni duboke rane izazvane tragičnim hrvatsko-muslimanskim ratom, zlosretnom protumuslimanskom kampanjom u dijelu hrvatskih priopćivala i protuhrvatskim tiradama u muslimanskim medijima, pokazuju stotine tisuća muslimanskih izbjeglica koji su najteže mjesece svog života proživjeli u Hrvatskoj, kao i činjenica da je hrvatski odnos prema kompleksu zvanom BiH godinama (zapravo desetljećima) ipak na neki način bio u žarištu svake hrvatske politike.

Ako na muslimanskoj strani postoje snage koje teže suradnji s Hrvatima, onda one moraju naći načina za diskreditiranje protuhrvatskih poteza nekih vodećih muslimanskih političara, one moraju pokazati da protuhrvatstvo nije autentičnim izrazom političkog raspoloženja i političke strategije bosanskih Muslimana.

(broj 57, prosinac 1996.)

NOVIM STARIM STAZAMA

Svaki je novi glavni urednik suočen s napašću da u prvom uvodniku ponavlja tisuću puta izrečene patetične misli. Kako bih toj napasti izbjegao, strpljivu ću čitatelju kazati tek da će i s novim glavnim urednikom *Politički zatvorenik* nastaviti brodit i istim stazama.

I dalje će mjesečnik Hrvatskog društva političkih zatvorenika biti mjestom na kojem će hrvatski politički uznici bilježiti svoje misli, te budućim naraštajima (i budućim hrvatskim povjesnicima) u baštinu ostavljati svoja svjedočenja i svoje uspomene.

Ta svjedočenja neka služe kao stalno podsjećanje na činjenicu da narod bez vlastite neovisne države predstavlja objekt tuđih objijesti i poligon stranih,

nasilničkih imperijalizama. Ta svjedočenja neka služe kao stalno podsjećanje na činjenicu da vlastita država nije izrazom kakvih apstraktnih i sebičnih prohtjeva, nego bitnom pretpostavkom konkretne slobode konkretnog pojedinca. Samo onaj koji se u vlastitu dvorištu bori za slobodu, ima moralnog prava govoriti o općoj, integralnoj slobodi, o slobodi čovjeka i čovječanstva.

Iako Hrvati, nažalost, imaju višestoljetnu nesretnu tradiciju političkog uzništva, nama je danas moguće pobilježiti samo dio njih, ona iz razdoblja druge, a možda donekle i iz razdoblja prve Jugoslavije. Makar se u drugoj, boljševičkoj Jugoslaviji stradalo gore i trpjelo više, pokušat ćemo bar dijelom osvjetliti i ono što se zbivalo u starojugoslavenskom, navlastito tzv. monarho-fašističkom razdoblju. Zbog bioloških su razloga svjedoci iz tog doba prilično malobrojni, a bez pravilnih prosudaba prilika u kojima se od 1918. odvijala hrvatska narodno-osloboditeljska borba, teško je shvatiti postanak prve hrvatske države u ovom stoljeću i zbivanja u Drugome svjetskom ratu koja nas, čak i kad to ne bismo htjeli, još i danas prate, još i danas umnogome određuju našu sudbinu.

Osim veće pozornosti hrvatskim političkim uznicima između dvaju svjetskih ratova, pokušat ćemo – uvijek pretpostavljajući istinu iluziji, a činjenice patetici – stalno podsjećati na usud ugroženih grana hrvatstva, na Bosnu i Hercegovinu, na Srijem i Bačku, na Boku Kotorsku. Na tim se područjima, poglavito u zemlji između Une i Drine, bila i bije ključna hrvatska bitka u ovom stoljeću, a u toj su bitci svoju krv na oltar Hrvatske polagali Hrvati i katoličke i islamske, pa čak i pravoslavne vjeroispovijesti.

Tko smo mi da bismo to smjeli zaboraviti?

Politički zatvorenik ostat će nadstranačkom tribinom u kojoj ima mjesta za sva gledišta koja u pitanje ne dovode hrvatsku državnu neovisnost i demokraciju kao jedino sredstvo opstanka i boljitka hrvatske države. Stoga pozivamo na suradnju, otvorenost, polemiku i kritiku, otvarajući od idućeg broja stalnu rubriku „Mnijenja i rasudbe“. Neka se na tom mjestu vidi kako se hrvatski i o Hrvatskoj može misliti na različite načine.

Nadamo se, dragi čitatelji i suradnici, da će uz vašu pomoć i suradnju, kao i uz pomoć i savjete moga časnog predšasnika, dosadašnjega glavnog urednika, gospodina Andrije Vučemila, bez čije bi mi potpore bilo teško preuzeti ovu zadaću, naš *Politički zatvorenik* biti jednako kvalitetan kao i u prethodnim mjesecima.

U toj se nadi zapućujemo novim starim stazama u novu, 1997. godinu.

(broj 58, siječanj 1997.)

KONKRETNA UTOPIJA

Američki poticaj suradnje u jugoistočnoj Europi (SECI), predstavljen u Genèvi početkom prosinca 1996. godine, jedan je u nizu pokušaja institucionalizacije regionalne suradnje u području koje, zbog tisućljetnih povijesnih naslaga i množine naroda, još uvijek izaziva strah kod takozvanog uljuđenog zapadnjaka. Taj je strah očitom posljedicom neupućenosti, a na njegovim krilima tvorci novoga svjetskog poretka već desetljećima grade svoje planove: razbij ono što naravno pristaje jedno uz drugo i u istom loncu spoji ono što je nespojivo. Puštajući ih da se međusobno glože, najlakše će ih pretvoriti u sluge.

Premda nije jasno, jesu li te regionalne integracije svojevrsni nadomjestak za razbijenu Jugoslaviju ili predstavljaju kabinetsku novotariju, iz hrvatske je perspektive svejedno. Hrvatska u takve integracije ne želi.

Unatoč predbacivanjima da se hrvatske vlasti, po stoljećima kušanu receptu, koriste tim prijetnjama za unutarnju uporabu, tj. radi jačanja unutarnje kohezije i poboljšanja svoga predizbornog položaja, prijetnje sakaćenjem hrvatske neovisnosti nažalost su realnost. Jasnije od ičega o tome govori situacija u Podunavlju i način na koji se tamo odvijaju pripreme za izbore koji bi se trebali održati u ožujku. Izvjesno je kako će međunarodno pogodovanje srpske manjine, uz moguću disperziju glasova hrvatskoga biračkog tijela, voditi hrvatskom porazu na lokalnoj razini.

Taj poraz u naizgled demokratskoj utakmici treba sapeti Hrvatsku, onemogućiti joj slobodno i suvereno nastupanje na međunarodnoj pozornici.

Nipošto ne kaneći upirati prstom na „spregu unutarnjega i vanjskog neprijatelja“ (jer su teorije urote tradicionalno nepopularne!), ne valja zanemariti posljedice kampanje koja svaki glas protiv europskih (a kamoli jugoistočnih odnosno balkanskih!) integracija proglašava primitivizmom, uskogrudnim nacionalizmom ili pastirskim šovinizmom. Jer, javno upitati, ima li Hrvatska potrebu srljati u europske integracije, u Hrvatskoj znači počiniti pokušaj političkog samoubojstva. Dvojiti o oportunisti hrvatskog pristupa Europskoj uniji znači, izgleda, na sva zvona staviti svjedodžbu vlastita provincijalizma. U tom ludilu ima sustava, a sustav svojevrsnoga proeuropskoga psihološkog terora nipošto nije slučajan.

Umjesto da se raspravlja o frustracijama i kompleksima tzv. malog naroda koji traži potvrdu u velikome svijetu, valja raspravljati o interesima. Europske su integracije goli interes i s priličnom je pouzdanošću moguće izračunati političke i gospodarske posljedice budućega hrvatskog pristupa Europskoj uniji.

Nikad se ne smije nasjedati krilaticama, već i zbog toga što su one nužno jednostrane i previše jednostavne da bi izrazile životne realnosti. Hrvati ne će biti manje europski narod uznastoje li sačuvati državnu neovisnost. Čuvanje državne neovisnosti ne znači samoizolaciju, ne znači pohvalu autarkičnosti: ono znači zaštitu nacionalnih interesa. I kad službeni krugovi iz taktičkih razloga ne mogu javno nastupati protiv prevladavajućeg raspoloženja, valja potaknuti stvaranje potrebne političke konfiguracije koja će kanalizirati proces zaštite nacionalnih interesa.

Uostalom, i slabije upućeni promatrač političkih zbivanja u Europi ponešto će znati o snazi protivnika europskih integracija. Nije riječ samo o Englezima koji zbog svoje poslovične zasukanosti ne žele da im netko propisuje oblik i dimenzije krastavca ili okus prženih krumpira, već i o drugim narodima o sudbini kojih je odlučila tijesna većina, a odmah po pristupu Europskoj uniji započelo je razdoblje kajanja i posipanja pepelom.

Najzorniji primjer daje jedna od najbogatijih i najuređenijih europskih zemalja, Švicarska Konfederacija. Nasuprot zalaganju *establishmenta*, pa i bernske vlade, Švicarci su na najdemokratskiji mogući način, referendumom, glatko odbili ne samo pristup Zajedničkom europskom tržištu (time i Europskoj uniji), nego – što mnogi ne znaju – čak i Organizaciji Ujedinjenih Naroda. Jesu li zbog toga proglašeni primitivcima, „Balkancima“, „Dinarcima“, „Hercegovcima“...? Jesu li zbog toga osiromašili? Nisu, naravno.

Kao multietnička i multikonfesionalna nacija stasala na izrazito tranzitnu položaju i između tri velika europska naroda, Švicarci su stalno otvoreni svijetu, mnoštvu međunarodnih aktivnosti i bezbrojnim kulturnim utjecajima, ali svoju neovisnost i neutralnost kao jedan od stupova državnog opstanka, ljubomorno čuvaju. Svjesni su ne samo toga da bi pristupom Europskoj uniji izgubili, nego su izračunali da će prividnom izolacijom njihova specifična težina porasti: nakon pokušaja Strasbourga da Bernu nametne svoje političke i gospodarske norme, Švicarska će doći u situaciju u kojoj se ta „izolacija“, zahvaljujući švicarskomu geopolitičkom položaju, pojavljuje kao komparativna prednost, kao sredstvo svojevrsnog ucjenjivanja okolnih gospodarskih divova, a time i Europske unije.

Pametni uče od drugih, budale uče na vlastitim pogriješkama.

(broj 59, veljača 1997.)

HRVATSTVO I BOŠNJAŠTVO

Hitci i granate opet padaju na zapadni dio Mostara, napadnute su katoličke crkve u Donjem Vakufu i Sarajevu, Hrvati se na područjima pod muslimanskim nadzorom tuže na diskriminaciju. U Mostaru krvavi okršaj. Mrtvi i ranjeni. Međunarodna zajednica jednostrano optužuje hrvatsku stranu za izazivanje nereda, a u Hrvatskoj se slabo uočava kako su hrvatsko-muslimanski odnosi dovedeni na rub eksplozije baš u jeku pritisaka za prihvaćanje SECI-ja, uoči izbora i reintegracije Podunavlja, dakle, u trenutku kad Hrvatima komplikacije u Bosni i Hercegovini nipošto nisu potrebne. U isto vrijeme SRJ i Republika Srpska protuustavno i protivno Daytonu, uspostavljaju tješnje odnose, nakon čega neki iznenađeno (!) bilježe kako se Srbija nije odrekla pretenzija na BiH.

Na drugoj, pak, strani, sredinom veljače, „ultrabošnjački“ sarajevski tjednik *Ljiljan* jadikuje nad činjenicom da se, navodno, „u posljednjih godinu i pol dana više od dvadeset tisuća Bošnjaka, nastanjenih na području Unsko-sanskoga kantona, odreklo vlastite nacionalnosti i bh. državljanstva, te prihvatilo hrvatsku nacionalnost i hrvatsko državljanstvo!“

I kao da se nitko od nas ne pita, jesu li *Ljiljanove* tvrdnje točne. Nitko se ne pita, kako su u istoj zemlji moguća dva naoko suprotstavljena procesa u međusobnim hrvatsko-muslimanskim odnosima. Nitko ne pokušava iz eventualno točnih *Ljiljanovih* obavijesti izvući dalekosežnije zaključke. Kao da je najpopularnije biti političkim jastrebom na krivome mjestu i u krivo vrijeme!

Kao da se ne primjećuje kako se bosansko-hercegovački uteg može pretvoriti u prijatnu Hrvatskoj. Zahtjevi Međunarodnog suda za ratne zločine, upravljani hrvatskim dužnosnicima, bez obzira na to što su očito licemjerni i što zaobilaze prave poticatelje i uzročnike lanca krvoprolića, koji su se dogodili posljednjih godina, jasno su u funkciji pritiska na Hrvatsku. Nije, uostalom, slučajno istaknuti njemački diplomat izjavio kako se BiH može držati u šaci, ako se u šaci ima Hrvatsku i Srbiju.

Unatoč tome nas neki kvaziteoretičari potiho uvjeravaju kako su Srbi privremeni, a Muslimani trajni hrvatski neprijatelj. U tome, nažalost, imaju potporu nekih medijskih stratega koji su u hrvatskoj javnosti potpirivali protumuslimansku vatru do razmjera koji su uvelike nadmašivali psihološko-promičbeni obračun s militantnim svetosavljem. Zašto se sve to događa i zašto neki mediji na sva zvona stavljaju pismo potpore koju mostarskim Hrvatima upućuju – Srbi?!?

Na ulicama poprskanim krvlju nije lako propovijedati mir. To je okružje idealno za tobožnje maksimaliste, kakvih, nažalost, ima i na hrvatskoj i na

muslimansko-bošnjačkoj strani. Ne treba isključiti mogućnost da buduća pokoljenja te hrvatske radikale nazovu minimalistima i kapitulantima. Ta, oni su svojim držanjem pridonijeli, ne samo slomu idealiziranih predodžbi o Muslimanima kao sastavnom dijelu hrvatskoga nacionalnoga korpusa, nego i ugrožavanju samog opstanka hrvatstva u Bosni.

Hrvati su osuđeni ili na iseljavanje ili na postupno odnarođenje. Intransigentna bi hrvatska politika samo potpomogla taj proces odnarođenja, jer će moguća vještija promičba Hrvatskoj nesklonih bošnjačko-muslimanskih krugova, uz pomoć međunarodnih medija, hrvatstvo u Bosni učiniti *nepopularnim*. Makar su analogije uvijek šepave i makar se smatraju najslabijim dokazom, valja imati na umu povijesnu pouku koju daje primjer germanskih Švicaraca. Kako mi je jednom rekao jedan švicarski novinar, posljednju mogućnost da se germanski Švicarci osjete bliski Nijemcima, definitivno je i neopozivo skršio naizgled najfanatičniji promicatelj nijemstva, Adolf Hitler. Ponajviše zbog njege je, naime, u XX. stoljeću „vrlo nepopularno biti Nijemcem“.

Tako i ideolozima „bošnjaštva“ svaki hrvatsko-muslimanski sukob ide na ruku. Smijemo li zatvoriti oči pred zasad, doduše, pojedinačnim, slučajevima da istaknuti hrvatski nacionalni borci (čak i neki višegodišnji hrvatski politički uznici) odjednom postaju Bošnjacima, i to ne u regionalnom ili zemljopisnom, nego i u nacionalnom smislu. Stoga valja na vrijeme uočiti kako neokalajevsko bošnjaštvo postaje ozbiljnom prijetnjom hrvatskomu nacionalnom osjećaju, neusporedivo ozbiljnijom negoli nacionalno muslimanstvo koje je reducirano na konfesionalni element i koje je baš zbog konfesionalne odrednice neusporedivo krhkije.

Nemoguće je i nerazumno nijekati komu pravo da se naziva Bošnjakom. Ne može se ni službenom Sarajevu osporiti težnja da dekretom proglasi „bošnjački narod“ i preko noći na bošnjaštvo prevede bosanske Muslimane. Valja uočiti, međutim, da se tim preimenovanjem stvaraju pretpostavke za pobošnjačenje bosanskih Hrvata, pa i Srba. U toj je funkciji i sustavno sarajevsko razlikovanje „ustaša“ i Hrvata, „četnika“ i Srba.

Smiju li Hrvati nerazumno politikom potpomoći nacionalno i ideološko stasanje subjekta koji bi bio upravljen protiv Hrvatske? Protuhrvatskoj se strategiji može parirati samo demokratskim metodama, dugoročnom tolerantnom politikom koja će osigurati suptilniju zaštitu bosanskohercegovačkih Hrvata, ujedno ostavljajući Muslimanima dovoljno prostora za demokratsko sazrijevanje. Glasovi i službene i neslužbene Hrvatske uvijek moraju voditi računa o povijesnim okolnostima i uzrocima sadašnjeg stanja. Samo na taj se način

može izbjeći rušenje svih mostova iza sebe. Svaka bi drugačija politika bila kratkovidna i neodgovorna.

(broj 60, ožujak 1997.)

ZAŠTO NAM NAMEĆU KOMPLEKS KRIVICE (I.)

Imperijalističkom politikom i fanatičnim propovijedanjem totalitarne ideologije, koja je povijesno odgovorna za više milijuna žrtava, vođa Velikonjemačkog Reicha, Adolf Hitler, nije polučio samo najteži politički, vojnički i moralni poraz njemačkog naroda u povijesti, nego i nestanak odnosno cijepanje njemačke države. Kombinacija njemačkog nacionalizma, antikomunizma, antisemitizma i vulgarnog rasizma urodila je posve oprječnim plodovima: poniženjem nijemstva, razbijanjem države i instalacijom komunističke tiranije u srcu Njemačke.

Ipak, možda najveće zlo, koje je Nijemcima nanio njihov svojedobno obožavani Vođa, počiva u nacionalnom defetizmu, koji je izravnim posljedom sustavnih zločina Hitlerova režima. Zbog njih se potomci nekadašnjeg „nadžovjeka“ desetljećima dragovoljno podvrgavaju osjećaju manje vrijednosti. Milijuni su se Nijemaca, i to onih, koji ni za kakve zločine nisu krivi i nisu mogli biti krivi, nerado osjećali Nijemcima. Isticati svoje nijemstvo, za njih je značilo doći na rub opasne provalije, na rub njemačkog nacionalizma, a on se skoro nužno poistovjećuje s ksenofobijom, (neo)nacizmom, pa čak i Auschwitzom. Bez uspjeha su ostali pokušaji da se povijesna krivica svali na Hitlera i uzak krug njegovih najbližih suradnika.

Prihvaćajući na svoj način kolektivnu odgovornost nijemstva, Nijemac će zatomiti sve što bi narušilo predodžbu o njemu kao pripadniku nacije koja svoje poslanje odjednom vidi u svojevrsnom internacionalizmu, u odricanju od nekadašnjih istočnih granica, u odricanju od Alzacije i Lotaringije, u pokornoj šutnji nad sudbinom milijuna Sudetskih Nijemaca. Ponekad se čini, kao da je Njemačka spremna nestati u interesu tzv. ujedinjene Europe. Nitko se, doista, tako ne grozi nacionalizma, kao prosječan Nijemac. Oštri propisi za zaštitu francuskog jezika, upravljani prije svega protu anglizmima, u Njemačkoj su nezamislivi. Lepenovske desničarske parole ili redarstveni sustav zaveden u Sjevernoj Irskoj, u Njemačkoj se ne mogu dogoditi.

Dade se, dakako, raspravljati o razlozima zbog kojih su nositelji talijanskoga fašističkog terora (i nad Hrvatima!) na svršetku svjetskog rata ostali uglav-

nom nekažnjenima, i zbog čega se počinitelji ratnih zločina na savezničkoj strani (Dresden, Bleiburg i stotine drugih) slave kao nacionalni junaci. Dade se raspravljati i o tome zbog čega je Josif Staljin, izvršitelj najvećih pokolja u povijesti, čak i u hladnoratovskom razdoblju toleriran na Zapadu i zašto sljedbenici crvenih diktatura nisu nikad tako stigmatizirani, kao što jesu pobornici crnih diktatura, iako i jedni i drugi zagovaraju jednako protunaravan i podjednako zločinački sustav.

I mi, koji smo stasali pod komunizmom, i oni koji su rasli u demokracijama, odgajani smo znati kako je najveće klanje u povijesti počelo njemačkim napadom na Poljsku. Sovjetski napad na Finsku, sovjetsko-njemački napad na Poljsku i dioba te zemlje, kao i sovjetska okupacija Besarabije, bili su nepoćudnim temama. I danas s nevjericom čitamo kako novootkriveni sovjetski dokumenti pokazuju, da je Staljin doista spremao napadaj na Njemačku i da je – uostalom odavno planirana – njemačka navala na SSSR u lipnju 1941. imala preventivni značaj.

Nije lako otrgnuti se iz nametnutih okvira. Za Auschwitz smo znali, ali je Gulag bio nepoznanicom. Znali smo za Lidice ili Guernicu, ali ne i za Katyn, kamoli za Boričevac i Krnjeušu! Staljinovo raseljavanje krimskih Tatara, Tiovovi progoni Volksdeutschera i Benešova hajka na Sudetske Nijemce, u našoj svijesti nisu značili ništa, baš kao ni činjenica da je Nobelovu nagradu za mir dobio general Marshall, koji je nakon sloma Hitlerove Njemačke, kao recept protiv uskrsnuća germanske nemani, predlagao razbijanje Njemačke u hrpu malih državnica i strijeljanje pedeset tisuća njemačkih časnika...

Hoće li spomenuti kompleks krivice, koji Nijemac danas mirne duše nosi, za posljedak imati burnu reakciju na drugoj strani i hoće li novovjeki politički i psihološki Versailles roditi nekoga novoga karizmatičnog i agresivnog „vođu“, kao što je nekadašnji Versailles umnogome zaslužan za pojavu Hitlera, nas se Hrvata u današnjem trenutku malo tiče. No, mora nas se ticati povijesni poučak koji daje sudbina Njemačke, već i zbog toga što se i nas desetljećima veže uz to mračno i sudbonosno razdoblje njemačke i svjetske povijesti, već i zbog toga što nas se desetljećima naziva „posljednjim Hitlerovim saveznicima“.

Kamo sreće, kad o tomu ne bismo morali ni razmišljati, a kamoli govoriti. Kamo sreće, da su svima jasne temeljne činjenice iz nacionalne povijesti i da su svi kadri zaključiti kako Hrvati ni 1941. ni 1991. nisu mogli birati saveznike, kako nisu krenuli u osvajanje svijeta, nego u oslobođenje domovine, kako nisu rušili ili ideološki prekrajali već postojeću svoju državu, nego su u krajnje

nepovoljnim međunarodnim (pa i unutarnjim) okolnostima, rušili tuđu, neprijateljsku tvorevinu, i gradili svoju državu...

Konačno, kamo sreće da o tome razgovaraju samo povjesnici i samo znanstvenim rječnikom. Ne! Nama se ta tema i danas nameće kao politička tema *par excellence*. Nama se tako stalno nameće kompleks krivice, kako bi nas se nacionalno uškopilo i onemogućilo nam se da dignemo glavu (jer smo, reče Ernst Bloch, fašisti!), a istodobno nas – računajući na našu naivnost i naše osjećaje – podgrijavanjem tih tema hoće zadržati u prošlosti, ne dajući nam da se oslobodimo nametnutih nam hipoteka.

(broj 61, travanj 1997.)

ZAŠTO NAM NAMEĆU KOMPLEKS KRIVICE (II.)

U upravo proteklju travnju dobro smo vidjeli kako se instrumentalizira naša prošlost. Naši su „veliki saveznici“ (i u Drugome smo svjetskom ratu saveznicima morali zvati one, koji su nam bili sve prije nego saveznici!) uspjeli prisiliti priličan broj Srba da iziđu na izbore te iznude nova popuštanja, produčavajući na taj način razdoblje nestabilnosti Hrvatske.

Da ne bi bilo nikakvih dvojbi, američki se veleposlanik opet potrudio grubo se umiješati u unutarnje stvari Hrvatske (jer pravni i stvarni položaj nacionalnih manjina jest unutarnje pitanje jedne države, uza stroge ograde koje postavljaju međunarodne konvencije o manjinskim i ljudskim pravima), izjavivši kako će povratak Hrvata u Podunavlje ovisiti o povratku Srba u „Krajinu“. U istom se tonu dan ranije, 15. travnja, na američki poticaj, očitovalo Povjerenstvo UN za ljudska prava.

Da Hrvatskoj ne bi palo na pamet ponašati se kao suverena država, potaknuta je protuhrvatska novinska kampanja. Hrvatsku treba ucjenjivati, a uloži su doista veliki: Bosna i Hercegovina te zapadni utjecaj u Srbiji. U igri su još najmanje i Makedonija, Bugarska, Grčka i Albanija.

U izdanjima od 12. i 15. travnja *The New York Times* pozabavio se tobožnjom renesansom ustaštva (koje se poistovjećuje s fašizmom) u Hrvatskoj. List se poziva na zadušnicu za Pavelića i par predizbornih ekscesa, te podsjeća na to da je „više od pola milijuna Srba bilo ubijeno, četvrt milijuna prisiljeno da odu, 200.000 prisiljeno preuzeti katolicizam hrvatskih fašista“. Podatci, preuzeti iz *Enciklopedije holocausta*, potječu iz – *Enciklopedije Jugoslavije!*

Dok hrvatski „neovisni“ tisak podsjeća na marginalca koji ne predstavlja ni vlastitu obitelj, a poziva na slavljenje Hitlerova rođendana (što je to, što bi Hrvate na bilo koji način vezalo s Hitlerom?!?), te istodobno širom otvara stranice kampanji, koja svjedoči da je „Amerika protiv Hrvatske“, ostatak tiska ističe širinu partizanskog pokreta u Hrvatskoj i osobu samog predsjednika Republike. No, uzalud. Talijanski se iredentisti zahuktavaju, milanska *La Padania* (19. IV.) izvješćuje kako će Milano dobiti Ulicu žrtava fojbi, a njujorški se dnevnik u izdanju od 20. IV. opširno pozabavio navodnim sprječavanjem istrage o fojbama. I u ovom su slučaju zločinci Hrvati, ovaj put oni, koji su bili u partizanskim redovima.

Ni „obrana partizanstvom“ nije, dakle, djelotvorna...

Možemo mi do zore raspravljati, imaju li ikakva moralna prava o hrvatskim zločinima i „zločinima“ suditi oni, koji su (bilo činom, bilo svjesnim propuštanjem) na vlast instalirali i Lenjina i Staljina, sa simpatijama gledali na Hitlera i razdragano uočavali njegovu strasnu ljubav prema njemačkoj rasi, oduševljavali se Mussolinijem kao „velikim zakonodavcem“. A dok su se oni udvarali Hitleru i Mussoliniju, Hrvati su se srčano borili protiv fašizma: u Istri (kasnije i izvan nje) zato što je fašizam bio nositeljem talijanskog imperijalizma, a u ostaloj Hrvatskoj protiv terorističke strahovlade, jer je ona i u monarho-fašističkom i u staljinističko-titoističkom ruhu ugrožavala opstanak hrvatstva.

Kod „demokrata“ hrvatski vapaj za slobodom i demokracijom nije nalazio odjeka. Čudnim su sponama ti čovjekoljupci bili vezani i s Aleksandrom i s Titom. I kad su okrvavili ruke i hrvatskom krvlju, predavši hrvatske ratne zarobljenike i civile jugoslavenskoj vojsci, šutke su gledali pokolje. Šutke su gledali ubijanja hrvatskih političkih emigranata, šutke su promatrali velikosrpsku navalu na Hrvatsku i BiH. Pa i sada demokratski Zapad šuti na vijest da je patrijarh Srpske pravoslavne crkve, kako javlja *Vjesnik* od 16. travnja, u beogradskoj Sabornoj crkvi sv. Save služio liturgiju u čast Milana Nedića i Dimitrija Ljotića. Jedan patrijarh u Beogradu, jedan svećenik u Zagrebu. Na jednome mjestu liturgija za tipičnu nacističku marionetu te iskrenog pobornika fašističke ideologije, a na drugomu misa zadušnica za jednoga, doduše kontroverznoga, političara, za čijeg su se režima dogodila mnoga zlodjela, ali mu se simpatije za totalitarizam ipak ne mogu dokazati. Da i ne spominjemo, kako se nitko na Zapadu nije sablaznio nad zadušnicom za jednoga komunističkog zlotvora, tužitelja nedvojbeno nedužnoga nadbiskupa Stepinca...

No, krivo je ovdje govoriti o pravednosti. Oni imaju batinu i njome žele udariti. Tek, da bi ta batina imala odgojni učinak, nužno ju je zaodjenuti u obličje pravedne kazne. Samo ako ju se uspije prikazati moralnom i pravednom, možda ju skrušeno prihvatimo, na koljenima zamolimo oprost, te pozovemo silnike da nama upravljaju, jer mi, eto, kao mali i genocidni fašisti nismo u stanju svladati svoje spiljske strasti i urediti svoj vlastiti život.

Da takvu situaciju koriste i naši „drugovi“, uočava nesumnjivo dobro upućeni Johann Georg Reissmüller. On u dnevniku *Frankfurter Allgemeine Zeitung* (21. IV.) raščlanjuje položaj Katoličke crkve u Sloveniji te primjećuje, kako ključni razlozi spora između slovenske države i Crkve proistječu iz još uvijek vrlo velika utjecaja koji imaju stari komunistički kadrovi. Stoga se i danas partizani prikazuju kao junaci i osloboditelji, dok se uz domobrane još stavlja oznaka izdajice. Na taj se način brojni skupni zločini, u kojima su partizani (čak i između 1941. i 1945.) ubili više Slovenaca, negoli neprijateljski Talijani i Nijemci, pretvoreni u pravedna i moralno neprijeporna djela.

Kako je očito da nije samo u nas rasprava o prošlosti ujedno sredstvom aktualne političke borbe, uzaludne su naše nade da će o tomu razgovarati samo znanstvenici. Mnogi još žive od jaslala iz prošlosti, mnoge se kuša sapeti okovima povijesti. I zašto onda pristajati na nova poniženja? Valja kazati istinu i okrenuti se budućnosti. Psi nek' laju.

(broj 62, svibanj 1997.)

DESET POSTO

Unatoč svim preoptimističnim (i stoga neuvjerljivim) uvjerenjima kako su odnosi između Republike Hrvatske i Sjedinjenih Američkih Država stalno u uzlaznoj putanji i kako je jedva deset posto pitanja otvoreno, posjet američke državne tajnice Madeleine Albright Zagrebu, 31. svibnja, pokazuje kako je baš tih „deset posto“ od ključne važnosti.

Povratak Srba, izbjeglih nakon *Bljeska* i *Oluje*, i to svih koji to žele, a ne samo onih, koji borave u hrvatskome Podunavlju, bespogovorna suradnja s međunarodnim sudištem za ratne zločine u Haagu, te lojalna provedba Daytonskih sporazuma glede Bosne i Hercegovine, najvažniji su američki zahtjevi postavljeni pred Hrvatsku. Ne treba se zavaravati da će Hrvatska lako izbjeći udovoljenju tih zahtjeva, a cinici bi mogli dometnuti kako ona zapravo i nema što izbjegavati, kad je ionako riječ o obvezama koje proistječu iz njezi-

nih propisa, bilo unutarnjih, bilo onih, koji su postali obvezatnima potpisivanjem međunarodnih ugovora.

Nije, naravno, lako priznati kako su i neki Hrvati počinili zločine (pa makar oni bili izazvani velikosrpskim pokoljima), te ustvrditi kako bi bolje bilo, da je sama hrvatska država oštrije reagirala na te čine. Osjećaj solidarnosti sa žrtvama, pa i onda kad su se one prometnule u osvetnike, uzevši pravdu u svoje ruke i ponekad prekoračivši dopuštenu nužnu obranu, ni u interesu države nije smio prevagnuti pred zakonitošću. Premda tzv. međunarodni sud za ratne zločine nije sudbena niti ćudoredna institucija, već potencijalno snažan politički instrument, iz načelnih razloga zakon ne smije ustuknuti pred osjećajima, jer se time otvara put bezakonju i anarhiji koja rastače svaku, i najsolidniju državnu građevinu.

Još bolniji od činjenice da i Hrvatima sude predstavnici snaga koje na to imaju malo ili nimalo moralnoga prava, mnogima će se činiti povratak srpskoga življa. Nije lako Hrvata, koji je prije skoro šest godina istjeran iz vlastite kuće, na čijemu je zgarištu ostavio kosti najmilijih i najbližih, uvjeriti u to da izbjegli Srbi, pa i oni, koji su počinili najokrutnije ratne zločine, i po Božjemu i po ljudskom zakonu imaju pravo na svoju imovinu. Današnji govor predsjednika Tuđmana u Belom Manastiru on će doživjeti kao novo poniženje. No, i pored toga, glavnina se izbjeglih Srba ipak ne će vratiti u Hrvatsku. Dobar dio njih ne želi živjeti ni u kakvoj hrvatskoj državi, kao što njihovi predci nisu htjeli živjeti čak ni u poluautonomnoj Banovini Hrvatskoj (1939.-1941.), administrativnom dijelu Kraljevine Jugoslavije. Drugi je dio već utemeljio novi život i na drugomu mjestu pustio korijenje.

Pa i oni treći, koji se ipak odluče na povratak u Hrvatsku, nikad više ne će predstavljati petu kolonu, kao što su je desetljećima, čak i stoljećima predstavljali. Jugoslavenstvo i velikosrpstvo (bar što se današnje Republike Hrvatske tiče) definitivno su politički poraženi i svaki bi pokušaj ponovne instrumentalizacije hrvatskih Srba bio osuđen na neuspjeh. Srbi koji se vrate u Hrvatsku, bit će suočeni sa sudbinom svih manjina: pred njima je polagana asimilacija, kojoj će se odupirati njegovanjem pisma, folkloru i običaja. Sve manjine taj proces ponekad drže okrutnim, no pobjeći mu ne mogu.

Hrvatski je narod kroz povijest pokazao veliku asimilacijsku snagu. I što god Hrvatska bude demokratskijom, tolerantnijom i otvorenijom, i današnja će asimilacija brže teći. Oni, čiji je ponos povrijeđen hrvatskim stradanjima 1991. godine, i koji ovaj zahtjev doživljavaju kao novo poniženje, najčešće nemaju

dovoljno hladnu glavu da bi to shvatili. No stotine je povijesnih primjera u prilog ovoj tvrdnji, ni jedan protiv nje.

Kad se to ima na umu, zahtjev za povratkom Srba ne treba doživljavati preteškim, pa čak ni onda, kad smo posve svjesni da se Hrvatima, hrvatskim izbjeglicama i prognanicima posvećivala i posvećuje manja briga. Izgovor da se Hrvatsku više cijeni, pa se stoga od nje više i traži, naivna je isprika. Hrvatska je ovdje sredstvo za udovoljenje Srbiji, jer se proširenjem Sjevernoatlantskog saveza težište zapadne politike pomiče prema istoku. Srbija, koju trajno muči problem Kosova, ima biti jednom od poluga za stabiliziranje Jugoistoka, te možebitno sređivanje stanja u Albaniji, Bugarskoj i drugdje.

Unatoč tomu, povratak dijela Srba u Hrvatsku ima još nekoliko važnih reperkusija. Prvo, on će oslabiti sadašnju nadmoćnu srpsku većinu u Podunavlju, koja je stvorena zločinačkim etničkim čišćenjem i koja bi, baš zbog kompaktnosti tamošnjega današnjeg srpstva, bila prijetnja hrvatskoj sigurnosti i zapreka asimilacijskim procesima. Drugo, povratak dijela Srba omogućit će povratak većeg broja Hrvata na njihova ognjišta. Ostalo treba prepustiti vremenu i sustavnu, polaganu i zakonitu djelovanju hrvatskih državnih vlasti. Treće, inzistiranje na povratku dijela Srba u Hrvatsku, ponovno će reaktualizirati pitanje povratka Hrvata u Bosansku Posavinu i druge dijelove BiH, a samim time i redefiniranje hrvatskih interesa odnosno politike u BiH. Ne bi bilo teško dokazati, da se Hrvati u BiH danas nalaze u lošijemu i nesigurnijemu položaju, negoli, recimo, u ožujku 1992. godine, nakon referenduma o samostalnosti BiH, kad su iza sebe imali politički i moralno moćnu hrvatsku državu, a uza se i većinu bosanskih Muslimana.

No, ako je tomu kriv tko s hrvatske strane, onda to moramo spoznati mi sami, jer se radi o zločinu protiv hrvatskih interesa. I zbog čudorednih i zbog dugoročnih nacionalno-političkih razloga, o tome nas ne smiju podučavati stranci. Ako treba podnijeti žrtvu, neka ta žrtva ne bude uzaludna. Učinimo ju svjesno, a ona neka posluži osiguranju hrvatskih nacionalnih interesa.

Da je važniji naslon na Njemačku i Ameriku, negoli na „Europu“, pokazuju jučerašnji francuski izbori. Britanski pobjednik, laburist Blair, požurio je čestitati francuskom socijalistu Jospinu. Ako je to uvod u novu politiku anglofrancuske *entente cordiale*, Europa bi uskoro mogla i drugačije izgledati.

A napokon, ne treba previdjeti još jedan aspekt novoga američkog pritiska. Iako na to protivnici sadašnje hrvatske vlasti nisu računali, nema dvojbe da će ovaj pritisak potpomoći ionako posve izvjesnu pobjedu predsjednika Tuđmana na predstojećim izborima. Tuđmana će birači opet prepoznati kao najpouzda-

nijeg jamca državne neovisnosti. Jesu li kreatori politike pritiska na Hrvatsku računali s time, ili su napravili previd, ostaje vidjeti.

(broj 63, lipanj 1997.)

TKO JE GRAĐANIN DRUGOGA REDA?

Pred vama je, dragi čitatelji, vjerojatno pretposljednji broj *Političkog zatvorenika*. Naš se list gasi iz posve prozaičnih razloga – zbog nedostatka novca. Najpotrebniji su članovi HDPZ-a već prikraćeni za uobičajenu uskrсну pomoć, makar je ona i inače bila simbolična te je jedva dostajala da vas obodri. Sad se gasi i glasilo.

Više se ne ćete imati gdje potužiti kako i danas živite od skromnih (ponekad i nikakvih!) mirovina, dok oni, koji su vas s nasladom gledali kroz rešetke, uživaju u blagodatima i obilju, stečenu na vašoj krvi i mucu. Kad vas više ne budu čuli, misle da će moći mirnije spavati. Naivne li nade, vjerovati da se može umaknuti sudu! Sudu povijesti i sudu Vječnosti.

Nemojmo kriviti državu zbog toga što su neki ljudi, u njezino ime, u ovogodišnjem proračunu za djelovanje Hrvatskog društva političkih zatvorenika namijenili svega 500.000 kuna. Puno novca, reklo bi se na prvi pogled. No kad imate na umu, da iz te svote valja financirati djelovanje središnjice i ukupno 23 ogranka, od kojih su tri izvan granica današnje Republike Hrvatske, da valja objavljivati glasilo i novčano pomagati bar najpotrebnije članove, jasno je da se taj novac brzo istopi.

Vrijedno je, ipak, usporediti položaj bivših hrvatskih političkih uznika s položajem pripadnika nekih nacionalnih manjina, predstavnici kojih se nerijetko znaju potužiti (hrvatskoj, a još češće stranoj javnosti), da su građani drugoga reda.

Prema nedavno objavljenim podacima, u hrvatskom je proračunu za obavijesnu djelatnost talijanske manjine u 1997. godini osigurano 3.700.000, a za Srbe oko 4 milijuna kuna. Predviđeno je da bi u idućoj godini Talijani dobili 2,730.000 kuna. Češkoj je novinsko-izdavačkoj kući „Jednota“ u Daruvaru namijenjeno 960.000 kuna. Slovaci će u iste svrhe dobiti 125.000 kuna, Mađari 1,070.660, Srbi 2.413.040, Rusini i Ukrajinci 296.448, Nijemci 92.190, Židovi 104.000, Slovenci 52.670, Albanci 202.000, Bošnjaci-Muslimani 246.000, Romi 100.000, Crnogorci 136.000, a Makedonci 181.568 kuna.

Ovo su iznosi samo za obavijesno-nakladnu djelatnost, dok je ukupna pomoć nacionalnim manjinama znatno veća, te dosiže svotu koja prekoračuje dvadeset milijuna kuna!

Kako bi stvar bila jasnija, treba navesti da je, prema popisu iz 1991., u Hrvatskoj živjelo 12.032 Albanca, 9.724 Crnogorca, 13.086 Čeha, 22.355 Mađara, 6.280 Makedonaca, 43.469 Muslimana, 2.635 Nijemaca, 6.695 Roma, 3.253 Rusina, 5.606 Slovaka, 22.376 Slovenaca, 21.303 Talijana, 2.494 Ukrajinca i 600 Židova. HDPZ, pak, danas, 30. lipnja 1997., broji 5.284 članova. Kad ove retke budete čitali, bit će ih i manje. Godine i batine, tamnice i samice i danas žanju svoju žetvu.

HDPZ nema, dakako, ništa protiv toga da Hrvatska, kao demokratska država, pomaže nacionalne manjine, posebice one koje ničim nisu povrijedile pravo hrvatskoga naroda da živi u svojoj neovisnoj, suverenoj državi. Šteta je jedino, da hrvatska diplomacija i mediji spomenute podatke ne znaju koristiti u borbi za istinu o Hrvatskoj. Ipak, da nam zlonamjernici (a takvih je, hvala Bogu, uvijek dosta) ne bi podmetali, kako za nedaće HDPZ-a okrivljujemo manjine, napominjemo da struktura državnog proračuna pokazuje da su u povlaštenu položaju i neke udruge s posve egzotičnom svrhom, pa i one, svrhovitost kojih je jako upitna.

Povrh toga, iz nedavnoga vladina izvješća Saboru o trošenju proračunskih zaliha (zaliha, nota bene) u prvom tromjesečju 1997., razvidno je kako je, primjerice Javnom poduzeću Kumrovec, za isplatu putnih naloga i plaća djelatnika u prosincu 1996., isplaćeno 77.350 kuna. Stotinjak kuna manje su Kumrovčani dobili za veljaču. Za parbu oko povratka zbirke umjetnina dubrovačke sinagoge iz New Yorka, Hrvatska je u ovom tromjesečju platila skoro 450.000 kuna. Jednomu je gospodinu Jašarevskom, u svezi s organiziranjem koncerta u Međugorju, vlada isplatila 890.850 kuna. Vaterpolisti su za osvajanje olimpijske zlatne medalje dobili 350.000 kuna, a tzv. Savez antifašističkih boraca (SABH) za upriličenje komemorativnog skupa u Jasenovcu dobio je 20.000 kuna.

Brojke najrječitije govore o tome, tko je građanin drugog reda.

Politički zatvorenik se gasi. Ne će, dakle, više biti mjesta gdje ćete moći budućim naraštajima ostaviti svoje uspomene. Ne će biti mjesta, gdje ćete moći izraziti svoje poglede na hrvatsku prošlost, sadašnjost i budućnost.

Nisam sklon isključiti mogućnost da je i to jedan od razloga gašenja našeg lista. Teško je biti nezgodan svjedok. A svjedočenje nije samo vaše pravo, nego i obveza. Ipak, objesni urotnici s negodovanjem gledaju na činjenicu da bivši

hrvatski politički uznici i danas misle o politici. Računali su da ćete prestati s tom drskošću! Jer, tko je vidio, da mislite svojom, a ne njihovom glavom!?

I umjesto da iskoriste moralni kredit, što ga Društvo ima, radi proširenja prostora slobode, umjesto da nam dopuste raspravljati o povijesti, sadašnjosti i budućnosti, o našem jeziku, pravopisu i kulturi na način na koji državna tijela ne mogu ili, zbog različitih obzira, ne smiju činiti, te tako ujedno steknu alibi za određene poteze, koji bi u stanovitim krugovima inače bili dočekani na nož, oni svoju „vlast“ dokazuju time što nas kušaju zauzdati.

Misle, valjda, da će se time komu dodvoriti. Ili tim novopečenim Hrvatima, zapravo duhovnim eunusima, možda, imponira komesarska uloga? „Ne ludujte, ljudi“ – davno im odgovori Kranjčević – „tko slobodu želi, željet će je makar gladom očajavo! A kad roblje kipi, tad ne znade straha: sputana je miso slobodnijeg maha!“

A tko se je ikad, dragi čitatelju, pribojavao da će onomu, koji je do prije sedam godina s ganućem čitao ove stihove, i u njegovoj, hrvatskoj državi oni dolaziti na um? No, unatoč svemu, mrijeti ne kanimo: i kad nestane idealizma, ostat će ideali. Naši su protunošci premalo vrijedni, da bi ih mogli kompromitirati...

(broj 64/65, srpanj-kolovoz 1997.)

SEOBE

Prije nekoliko mjeseci, u jednom je visokonakladnome hrvatskom tjedniku objavljen članak u kojem se, pozivom na crkvene izvore, tvrdi da je općinu Livno od početka rata napustilo 12.000 Hrvata. Nisam uočio, da je tko opovrgao spomenuti podatak. Jednako tako, nije se dalo primijetiti, da bi hrvatske državne vlasti upozorile javnost na taj problem. Kao da će činjenice prešućivanjem prestati biti činjenicama.

Moglo bi se, doduše, kazati, da hrvatska država o tome šuti, ali da sve čini za ostanak Hrvata u BiH, o čemu da svjedoči specifičan porezno-carinski aranžman s Herceg-Bosnom odnosno Federacijom BiH, koji je omogućio procvat hercegbosanske trgovine. Naravno je da bi taj odgovor slabo primili i posve prigluپی: porezno-carinska oaza u Herceg-Bosni ne pridonosi obogaćenju тамоšnjega puka, nego obogaćenju šačice ljudi, koji su se *spretно* domogli takva položaja. Običan je puk svakim danom siromašniji. Povrh toga, i protiv njega (a ne samo protiv novopečenih bogataša) stvara se animozitet u južnohrvat-

skim općinama, u kojima je trgovina uslijed nelojalne utakmice posve paralizirana, a svaka proizvodnja učinjena neracionalnom.

Pogodovanje šaćici hercegovačkih moćnika zapravo predstavlja osiromašenje i dugoročno slabljenje hrvatskog puka u BiH i južnoj Hrvatskoj, dok istodobno potiče politički, a neki bi htjeli, i kulturološki rascjep među ljudima, koji su do jučer imali uglavnom iste ideale. Stoga se seobe (nije slučajno izabrana imenica, koja asocira na Miloša Crnjanskog) nastavljaju. Tiho i neumoljivo.

U južnohrvatskim se općinama daje danomice čuti, kako deseci i deseci hercegovačkih Hrvata, koji se bave poljodjelstvom, kupuju kuće i građevinska zemljišta u okolnim područjima s ovu stranu granice, koju stvoriše Osmanlije, a utvrdiše naši *antifašisti*. Nove se žile puštaju u Imotskome, Makarskoj, Sinju, Metkoviću... Oni, koji nisu egzistencijalno vezani uza zemlju, kupuju stanove u Zagrebu, ponetko u Osijeku, Splitu, Rijeci. Drugi, mahom mlađi i školovaniji, obaziru se za Australijom, Novim Zelandom, Kanadom, zapravo bilo kojom zemljom zapadnoga kruga, koja bi ih htjela primiti.

Hrvati, dakle, napuštaju prostore koje su više stoljeća branili golim životima i vrelom krvlju, kako ono reče pomoćni biskup vrhbosanski, msgr. dr. Pero Sudar, u razgovoru, koji smo nedavno dijelom prenijeli. A kad se ugroženima i nesretnima, te prisiljenima na iseljavanje osjećaju Hrvati u Hercegovini, koji su kompaktni i neraskidivo vezani s Republikom Hrvatskom, kako nagovoriti onoga iz Maglaja, Zenice ili Vareša, da se vrati u svoje selo ili grad i tamo sačuva hrvatski nacionalni osjećaj, da očuva Bosnu za Hrvatsku?

Stvori li se (možda je preciznije reći: kad se stvori) čvrsta granica između Hrvatske i BiH, može se očekivati ubrzanje procesa iseljavanja: umjesto mogućega hrvatsko-muslimanskog saveza, posijana je mržnja, koja iz dana u dan žanje nove živote, a slabi su naponi, da se uspostave trgovački odnosi, normalizira promet ljudi, roba i novca. Na pragu smo još jednog paradoksa. Dok banjalučko područje postaje tržištem hrvatskoga gospodarstva, hercegovački su Hrvati odsječeni od sarajevskoga odnosno srednjobosanskoga tržišta, a „izvoz“ u Republiku Hrvatsku uskoro bi mogao biti otežan.

No, u tom slučaju, osim iseljavanja Hrvata iz BiH, valja se pribojavati i otežanja položaja Hrvata u dubrovačkome području, koje će neumskim jezičcem ostati odcijepljeno od ostatka Hrvatske. Tako će Neum, taj od mjedi trajniji spomenik protuhrvatstva tzv. *hrvatskih antifašista*, i u budućnosti rađati otrovnim plodovima.

Može se neumaska dionica jadranske autoceste zvati dionicom Andrije Hebranga ili Vladimira Bakarića, Milovana Đilasa ili Tode Kurtovića, ona je

svejednako jedan od najtežih mlinskih kamenova o hrvatskome vratu. O njoj ne ovisi samo položaj luke Ploče, nego i odnosi između Zagreba i Sarajeva (ovoga današnjeg, ali i svakoga budućeg, dok bude Bosne i Hercegovine). Zapravo, uopće je pitanje, bi li došlo do hrvatsko-muslimanskoga konflikta, da ne postoji taj nesretni neumski jezičac...

Drugi bosanskohercegovački izlaz na more, onaj u Sutorini, koji su, jednako kao i Neum, stari Dubrovčani prodali Osmanlijama kako ne bi graničili s Mletcima (zanimljiva je usporedba kršćanskih Mletaka s kršćanskim Srbima, te islamskih Osmanlija i Bošnjaka-Muslimana), naši su *antifašisti* bez negodovanja pripojili Crnoj Gori, darovavši joj tako Boku Kotorsku i stvorivši ono što se danas naziva „pitanjem Prevlake“. Jer, da se u Sutorini postupilo po neumskome modelu, Hrvatska i Crna Gora ne bi imale kopnenu granicu...

I zato, dok nadomak Neuma podižemo spomenik komunističko-partizanskim urotnicima protiv Hrvatske, ne pitajmo, komu zvono zvoni. Nama zvoni!

(broj 66, rujan 1997.)

KOMESARI

U rujanskome broju našeg lista podsjetih kako je iz livanjskoga kraja iselilo 12.000 Hrvata. Pred južnohrvatskim općinskim sudovima teku desetci i desetci zemljišnoknjižnih postupaka, u kojima Hrvati s onu stranu granice s BiH traže uknjižbu nekretnina kupljenih na području Republike Hrvatske.

S obzirom na to, teško je i neutemeljeno – unatoč *mudroj i dalekovidnoj* politici – očekivati da se Hrvati počnu vraćati u dijelove BiH, u kojima nisu većina. Štoviše, zbog presijecanja Hrvatske kod Neuma (zaslugom onih koji su, tobože, Hrvatsku 1945. svrstali na stranu pobjednika) bit će otežan položaj i dubrovačkih odnosno konavoskih Hrvata. Hoće li to dovesti do kakvih separatističkih ili autonomističkih pokušaja, dragi Bog zna.

Premda je postignuće vlastite neovisne države, kao cilj kojemu su težili bezbrojni naraštaji, od neprocjenjive vrijednosti, sve ove okolnosti upućuju na to, da se Hrvatska, na žalost, ne može držati nespornom pobjednicom nametnutoga joj rata.

Naprotiv, zubi nam trnu iz dana u dan.

U BiH gubimo ono što smo stoljećima krvavo branili, a na užemu hrvatskom teritoriju, Srbi – uz potporu tzv. međunarodne zajednice – počinju opet pašovati.

Jugoslavenski veleposlanik na jednoj tribini u Zagrebu izjavljuje kako je okončan „građanski rat“ u Hrvatskoj, pa nema govora o kakvoj srpskoj obvezi plaćanja ratne štete. Hrvatska i Jugoslavija će uskoro uzajamno ukinuti viznu obvezu, pa će – pod paskom hrvatskih i stranih redarstvenih snaga – na hrvatski Jadran, baš kao nekad, hrpimice dolaziti braća iz Leskovca i Niša (glavno je da su „kršćani“, kažu naši teoretičari, sve od reda bivši a/nti/teisti).

Amerikanci zatražiše suspenziju hrvatskoga sudjelovanja u Vijeću Europe. Iz činjenice da Vijeće Europe o tome nije donijelo niti je moglo donijeti formalan zaključak, analitičari tzv. državotvornih medija (mnogi od njih su „svoje“ mišljenje svojedobno tražili u legendarnoj zagrebačkoj „kockici“ ili još dalje, četiristotinjak kilometara prema istoku) požuriše slavodobitno zaključiti kako je Hrvatska odnijela još jednu pobjedu.

Dopredsjednik Sabora i šef hrvatskoga izaslanstva u Vijeću Europe, na HTV-u (mediju namijenjenu masama) čak tvrdi kako je očito da State Department „ne poznaje“ postupovna pravila Vijeća Europe. Hoteći građanstvu sugerirati da je američka prijetnja prisposodiva tek s lanjskim snijegom, taj nam gospodin zapravo govori da najveću svjetsku velevlast (onu, čijim smo se „partnerstvom“ i „prijateljstvom“ donedavno tako kolonijalno, čak ropski busali u prsa) predvode ljudi koji su priglupi poput njemačkih vojnika u jugoslavenskim propagandnim stripovima i filmovima, tipa „Mirka i Slavka“, „Otpisanih“ i sličnih budalaština.

Američki pritisak govori o tjesnacu, u kojem se Hrvatska nalazi. Tom se pritisku pridružuje i Europa, iako nas tobožnji optimisti (u stvari trgovci maglom) uvjeravaju u protivno, upirući prstom u brojne susrete našega ministra vanjskih poslova, kao da se iz toga može izvuci takav zaključak.

Kao što nismo vjerovali u pričicu o „partnerstvu“ s Washingtonom, nismo imali iluzija o moralnosti i pravednosti američkog pritiska. Hrvatska je i opet žrtvom tuđih, jačih interesa.

Koliko smo sami odgovorni za to, reći će povjesnici.

Reći će oni i to, zašto pretežan utjecaj u Hrvatskoj i danas imaju sluge svakog gospodara. Zašto je u hrvatskoj državi podobniji poslušnik, pa i zločinac iz tzv. bivšeg sustava, negoli, recimo, bivši politički uznik? Zašto se više vjeruje onima koji su životom pokazali svoju spremnost na prodaju za šaku zobi, negoli onima, koji su za svoje hrvatske ideale bili spremni i poginuti? Zašto se hrvatska budućnost gradi na projektima, za koje se čestita hrvatskog nacionalista ne može pridobiti, pa se koriste ljudi kojima bi u većini bivših komunističkih zemalja bilo zakonom zabranjeno političko istupanje?

Zar hrvatsko danas nije rezultantom svih tih, i još nekih čimbenika?

I dok se ova drama odvija, jedan Hrvat ima dramatičnih problema s nesanicom – zbog umjerenoga „korijenskog“ pravopisa, koji se rabi u našem listu. Čini mu se, da nema prječih stvari kojima bi se trebao baviti i na koje bi – možda – mogao utjecati, samo kad bi bio spreman suočiti se s istinom i povući konzekvence.

Umjesto toga, za nj je pitanje pravopisa u jednome autsajderskom časopisu pitanjem nacionalnog opstanka. Dirljivo. Nije jezikoslovac, pa vjeruje da je Cezar iznad gramatičara. (To bi moglo značiti da hoće biti komesarem. Fenomen dostojan pozornosti filozofa.) No, sve i kad bismo prihvatili apsolutno neprihvatljivu tvrdnju da su komesari hrvatska sudbina, morali bismo podsjetiti na to, da ima onih, koji komesarske naloge ne će prihvatiti ni pod koju cijenu. Nema te batine, ni te mrkve, koja bi ih na to mogla natjerati.

Narodi, naime, traju dulje od pojedinaca (pa čak i onih, kojima su pripuzi pjevali podoknice), a povijest nas uči, da najgrlatiji „Hosana“ često dolazi iz istih onih usta, iz kojih se kasnije čuje ono: „Raspni ga!“. Stoga, neka se svatko pozabavi svojim dužnostima, uklanjajući se napasti od prekoračenja svojih i kršenja tuđih prava. Time se, doduše, ne će svladati nesаница, ali će nas ona moriti zbog drugih, pravih pitanja. A prava su pitanja ona, na koja će budući naraštaji tražiti odgovor, pa makar neki ta pitanja danas ne nazrijevali od jasala punih slame...

(broj 67, listopad 1997.)

NEUM – SIMBOL IZDAJE

Službeno je Sarajevo spremno ponuditi Republici Hrvatskoj jedan američki dolar (i to čitav!) na ime najma luke Ploče, javlja hrvatski tisak 27. listopada. Ne zna se, je li riječ o najamnini za jedan dan, mjesec, godinu ili 99 godina. Zna se, međutim, da u svojim zahtjevima na luku Ploče, Bosna i Hercegovina ima snažnu američku potporu. Jednako se tako zna da je Sarajevo, zahvaljujući neumskom jezičcu koji presijeca Republiku Hrvatsku na dva dijela, u prigodi ucjenjivati Zagreb. Tako predsjednik Stranke demokratske akcije za Hrvatsku, dr. Šemso Tanković, tvrdi kako je po popisu iz 1991. u Hrvatskoj bilo 43.469 „Bošnjaka“ (iako se bosanski muslimani tada ni u BiH ne nazivahu Bošnjaci-ma!), pa da – analogno Hrvatima u BiH – imaju pravo čak i na status „konsti-

tutivnog naroda“, što da priječe oni isti, koji su ih nazivali „cvijetom hrvatskog naroda“.

Ne bih tako lako isključio mogućnost da takvim stajalištima i javnim istupima Tanković zapravo želi postići suprotno od onoga što tvrdi. Umjesto hrvatsko-muslimanskoga zbližavanja, ovakvim se provokativnim izjavama, kao i drskim polaganjem „prava“ na pločansku luku, u biti ide naruku onima, koji samo žele produbiti već poduboki jaz između Hrvata i Muslimana. Nije toliko važno što će se bijes političkih nepismenjaka u Hrvatskoj okrenuti protiv šake Muslimana (pa i onih, koji se nacionalno drže Hrvatima), nego je važno usmjeriti bijes bosanskih Muslimana protiv Hrvata, kako bi BiH u konačnici postala državom jednoga, „temeljnog naroda“.

Priljavi posao mogu obaviti i „ratnici Allahovi“ iz stranoga svijeta, udomljeni u BiH. Dostatno je ubiti jednoga, da se spriječi povratak tisuća prognanih. Zato iz dana u dan slušamo vijesti o podmetnutim bombama i okrutnim umorstvima. Glavno je protjerati Hrvate iz Bosne.

U Hrvatskoj, na žalost, ima dosta onih, koji i nehotice čine da se to dogodi. Još uvijek je popularnije i probitačnije imati iza sebe jugoslavensku, boljševičku prošlost (dakako, uz uvjet da smo danas spremni povlađivati svakom potezu vlasti, pa makar svi bili svjesni da to činimo po onoj *ubi bene – ibi patria*), nego se naglas pitati, je li u Bosni moglo biti drugačije?

Misliti je uvijek bilo opasno, naglas se pitati – još opasnije. Jer, nema pitanja, koje netko ne će doživjeti kao napadaj. Kad su neki 1990 i idućih godina tvrdili, da BiH, uz našu razumnu i uljuđenu, pragmatičnu politiku – ako i može bez Hrvatske – ne može protiv Hrvatske, i da je BiH već stoljeće i pol zapravo stožer cjelokupnoga hrvatskoga nacionalnog pitanja, bijahu proglašavani „Alijinim Hrvatima“ i tako svrstavani s onim marginalcima, koji bi se radi Bosne možda i odrekli Hrvatske.

Stari je to i prokušani recept; sve protivnike i protunošce svrstaj pod jednu kapu, jer bi možebitna njihova različitost mogla izazvati zabunu u tvojim redovima i kod tvojih pristaša dovesti u pitanje pouzdanost tvojih predodžaba. Umjesto BiH u sklopu savezne hrvatske države, pa čak i umjesto prijateljske i cjelovite, decentralizirane i, možda, federalizirane BiH, u kojoj su Hrvati, mahom nastanjeni uz geopolitičku osovinu, dolinu Neretve i Bosne, konstitutivan narod, koji povrh toga uživa – kao malo kad u povijesti – i zaštitu vlastite nacionalne države, danas imamo BiH, koju je napustilo, priopći nam nedavno ministar vanjskih poslova, 400.000 Hrvata. Obuhvaća li ta brojka prognane i

iseljene, ne znam. Znam samo da je zastrašujuća i da je vjerojatno riječ o najnižoj, najoptimističnijoj procjeni.

Ne može biti, da za to nitko nije kriv. I koliko god se neki upinjali otkloniti odgovornost od sebe, ne će joj umaći. Praznoglavce i trbuhozborce, kojima su lonci u zemlji misirskoj prječi od domovine, može se danas zabaviti kruhom i igrama. No, kad fanfare utihnu, počet će se pisati povijest. Tad će biti zanimljivo gledati, kako Pilati peru ruke i kako njihovi hvalitelji šкриpe zubima.

Trebalo je vještine da se za nekoliko godina izgubi ono što se stoljećima branilo. Potezanje „konfederacije“ i „posebnih veza“ danas je slaba utjeha. Nitko danas nikomu više ne vjeruje, a takva je zadovoljština za ograničenje hrvatskoga vrhovništva u Republici Hrvatskoj i za sve brže pritezanje omče hrvatskoj politici, hrvatskim braniteljima i puku u BiH, previše mršava.

Povijest, jednako kao ni priroda, ne pravi skokove. Stoga, tek danas možda možemo shvatiti dosege politike koja je prije više od pola stoljeća iz sklopa hrvatske države kušala istrgnuti Bosnu i Hercegovinu, i u tome uspjela. Tek danas su nam poznate dimenzije izdaje kojoj je Neum samo simbolom.

Ima, doduše, i onih, koji će se upinjati dokazati da Osmanlije, stekavši posjed u Kleku i Neumu, nisu stekli pravo pristupa moru i njegova korištenja. Ti samozvani stručnjaci za međunarodno pravo mora, koji bi se na taj način bar akademski oduprli zahtjevima Bosne i Hercegovine, očito razmišljaju u srednjovjekovnim kategorijama. U današnjem pravu nisu mogući pravoriječi kakav je izrečen Shakespeareovu Shylocku: da odsiječe funtu mesa, ali da pritom ne smije dužniku pustiti krv, jer da o krvi u pogodbi nije bilo spomena.

Tako i pravo na izlazak na Jadran podrazumijeva vrhovništvo nad obalnim pojasom te poteže za sobom određenje teritorijalnoga mora i epikontinentalnog pojasa. Ta, Bosna i Hercegovina svoje pravo na Neum (odnosno na ono, što Neum znači i predstavlja) ne gradi na srednjovjekovnim pogodbama, nego prije svega – na odlukama partizanskih vlasti u Drugome svjetskom ratu i poratnome razgraničenju. Tim se istim vlastima u preambuli hrvatskoga ustava izriču hvale, a iz dana u dan im mediokriteti – tobože zbog „međunarodne javnosti“, hineći političare – pjevaju hvalospjeve. Za dar dobivaju manje od mrvice s gospodareva stola. Blago siromašnima duhom i slabima kralješnicom, njihovo je kraljevstvo zemaljsko!

(broj 68, studeni 1997.)

GODINA U ŽIVOTU NAŠEG LISTA

Stavljajući novomu Vijeću HDPZ–a svoj „mandat na raspolaganje“, kako se to birokratskim jezikom obično kaže, u svoje ime, kao i u ime Uredničkoga odbora, želim se osvrnuti na proteklu godinu u životu našeg lista. Pritom bih, osim statističkih podataka, koji znaju biti dostatno rječiti sami po sebi, želio čitateljstvu skrenuti pozornost i na još neke pojedinosti, koje pripomažu razumijevanju, a možda su čak vrijedne da budu popamćene.

Dakle, od siječnja do studenoga 1997., naš je list izišao u devet brojeva i jednome dvobroju. Na ukupno 560 stranica (u pravilu tiskanih gušće i s manje ilustracija, nego što je to u novinstvu uobičajeno i uputno) objavljeni su prilozi ukupno 154 suradnika. U posljednjem ovogodišnjem broju pojavljuju se opet nova suradnička imena. To pokazuje, da smo bili otvoreni prema svima. Neki su prilozi slabiji, neki imaju trajnu vrijednost, ali držimo da je sve trebalo objaviti.

Čitateljima smo ostali dužni poglavito u pogledu dokumenata i svjedočenja između dvaju svjetskih ratova, te između sloma Nezavisne Države Hrvatske i Hrvatskoga proljeća. To obećanje, ispunjenjem kojega smo htjeli pokazati da Hrvati nikad nisu poklekli pred jugoslavenstvom i komunizmom, i da je hrvatski otpor bio konstantan, izjalovilo se zbog teško shvatljiva nedostatka volje članova HDPZ–a i zbog slaboga odziva na niz poziva na suradnju. Mnogima od nas nedostaje osjećaj povijesne odgovornosti. Ili, možda, mislimo da smo besmrtni, pa da uvijek ima vremena zabilježiti svoja sjećanja?

U *Političkome zatvoreniku* nije bilo, niti ima zabranjenih tema ni zabranjenih imena. Doduše, bilo je slučajeva da smo dvojili o prikladnosti pojedinih priloga, ali nikad zbog straha ili obzira prema onomu, što se naziva „vlašću“. Naprotiv, birajući između „neutralnoga“ teksta i teksta koji je kritičan prema nekim koracima hrvatskih državnih vlasti, uvijek smo se odlučili za potonji, držeći da vlast odgovara objektivno i da kritika vlasti nije samo pravo, nego i obveza: nekritično povlađuje samo onaj koji je ravnodušan prema sudbini države i naroda. A ni ova udruga, ni ovaj odbor, prema državi i narodu nisu ravnodušni!

Te dvije vrijednosti nikad nismo doveli u pitanje, kao što u pitanje nikad nismo doveli institucije hrvatske države. Unatoč tomu, teškoća smo imali. Ne samo onih financijske naravi. Susretali smo se s provokacijama, pokušajima podmetanja i zaplotnjačkim prijetnjama. Bilo je onih, koji su zaboravljali da *Politički zatvorenik* nije glasilo hrvatske vlade, a i onih koji su ga htjeli uškopiti i pretvoriti u bilten u kojem bi se objavljivala isključivo sjećanja, bez ikakva

diranja u sadašnje vrijeme. Takvi drže, da politički uznici nemaju pravo misliti o politici, jer da za njih ima tko misliti. Takvim smo se uvrjedljivim mislima lako othrali.

Nismo otkazali suradnju nijednomu suradniku, a neki ipak prestadoše surađivati. Jedni su se iscrpili i prešutno prestali slati priloge, drugi se smrtno uvrijede ako između magla svoje bolesne taštine naslute (ili konačno shvate) da ih ne držite besmrtnicima i sveznalicama (pa, dosljedni sebi, očekuju da se ispričate zato što ste bili u pravu!), treći ne stižu od drugih obveza, ali su najzanimljiviji ipak četvrti, oni, koji drže da se nedovoljno poštuje njihova „funkcija“. Svikli poštivati ili ne poštivati ljude, do „funkcija“ ne držimo ništa. Pogotovo prirepničkih.

Jednako tako, tvrdo uvjereni da je demokracija najbolji od svih mogućih i nesavršenih sustava, i da je ona jedino jamstvo osobne, skupne i nacionalne slobode, taj smo duh slobode čuvali pred svim napastima i pokušajima upreznja u kola kratkoročnih, stranačkih interesa. Nekima smo pritom nedvojbeno stali na žulj. Neka.

S obzirom na to da je primjena umjerenoga korijenskog pravopisa u našem listu, unatoč općemu odobravanju, izazvala nekoliko kritika (pa i nekoliko podmetanja), mjesto je i vrijeme kazati koju o tome.

Vjerojatno nije mali broj onih, koji su pomislili kako je izbor pravopisa izraz nekakve „nostalgije“ prema ratnoj hrvatskoj državi (i na „našoj“ se strani, na žalost, nerijetko razmišlja u sklopovima svojstvenima onima, koji su do pred koju godinu revno otkrivali „klerinacionaliste“ i „neprijatelje naroda“). Uza sve poštovanje prema onima, koji su se 1941. odazvali zovu Domovine, nisu nas vodili ti motivi.

Htjeli smo, prvo, potaknuti raspravu i o tom pitanju, kao jednom od niza važnih pitanja koja zadiru u nacionalni integritet i dostojanstvo, znajući da su neki od današnjih grlatih protivnika „korijenskoga“ prije šest-sedam godina strasno i uz hrpu stručnih argumenata, zagovarali korjenit (a ne umjeren) prelazak na „korienski“. Kad je pala drugačija politička odluka, podvili su repove i okrenuli se niz vjetar. Po običaju. Zbog takvih su nam, uostalom, desetljećima (manje ili više uspješno) nametali srpštinu.

Drugo, htjeli smo pokazati da su mnoge od tvrdnji protivnika „korijenskoga“ nategnute i šuplje, te da „korienski“ nije nerazumljiv, niti nas čini nepismenima. (Svjesni smo, da primjenu pravopisa propisuju prosvjetne vlasti, ali isto tako nismo smetnuli s uma, da su se pravaške tiskovine, jednako kao i *Dom* braće Radića, desetljećima opirali odlukama vlasti o primjeni pravopisa,

koji je imao glavnu svrhu da hrvatski jezik približi srpskomu.) Dakle, htjeli smo potaknuti stručnu raspravu, raspravu *gramatičara*, ne imajući iluzija da se u nju (kao i u sve drugo) ne će umiješati i cezari.

Branitelji „korijenškoga“ ukratko su izložili svoja gledišta. Protivnike smo pozvali i usmeno i pismeno, govoreći kako je ovdje Rod, ovdje nek' skaču. Oglušiše se. Nemaju hrabrosti napisati i potpisati ono što misle, pa računaju kako nas je najlakše ignorirati. Misle da je time stvar okončana, kao što je francuski kralj Louis XVI. mislio da je sve teškoće riješio time što je u svoj dnevnik 13. srpnja 1789., dan prije početka revolucije, zapisao: „Rien.“ („Ništa.“). Sutra je, međutim, polako počeo gubiti krunu, da bi koju godinu kasnije izgubio glavu. (Ovdje je nebitno, što su tada pljeskali mnogi od onih, koji su mu se prije klanjali.)

Imali smo i treći, prozaičan razlog: nadu da ćemo ovom „provokacijom“ skrenuti oči na socijalni položaj bivših hrvatskih političkih uznika. Uzalud. Niti smo listom i pravopisom što popravili, niti smo što pogoršali. Zato zaključujemo ovu godinu s čistom savješću, ali sa svejednakim osjećajem nezadovoljstva. Za vas ne će intervenirati ni Soros, ni Vijeće Europe (ta vi ste ipak u svojoj državi, za razliku od nekih drugih). Kumrovčani će se i dalje podrugljivo smijati, ali pretpostavljam da je najbolnija od svega činjenica, da glavu od vas okreću i neki „hrvatski nacionalisti“, pa čak i bivši hrvatski politički uznici. Na svakom se koraku spotičemo o dokaze ispravnosti one znamenite tvrdnje lorda Actona...

(broj 69, prosinac 1997.)

PRAVA I DUŽNOSTI CRKVE

„...Iz Božića za kršćane izvire poziv na solidarnost u svim pravcima svaki-danšnjeg života. Nagle promjene političkog i gospodarskog sustava omogućile su brzo bogaćenje pojedinaca i sve veće siromašenje brojnih građana. Na djelu je grijeh struktura što su ih omogućili zakoni i propisi, kojima prvotni cilj nije bio opće dobro čovjeka i zajednice...“

Ovi su redci (brazde, kako se u prošleme stoljeću nerijetko nazivahu redci) iz božićne poslanice zagrebačkoga nadbiskupa, dr. Josipa Bozanića, u proteklim tjednima često navođeni i još češće komentirani.

Zanimljivo je, da se osvrtni na nadbiskupovu poslanicu uglavnom svode na ocjenu, kako je posrijedi prva prava i oštra kritika hrvatskih državnih vlasti

(pojednostavljeno poistovjećenih s vladajućom strankom), te istodobno potpora oporbenim nastojanjima. Takozvani neovisni promatrači euforično zaključuju kako je Kaptol „napokon Tuđmana opatrnuo po prstima“. Ima, nesumnjivo, i u vladajućoj stranci mnoštvo onih, koji se, makar nevoljko, slažu s tom ocjenom, kao i onih, koji drže da se nadbiskup pača u stvari, koje ne spadaju na Crkvu, i to na način koji predstavlja dosad najautoritativniju osudu mnogih postupaka ljudi iz vlasti.

Zadaća je Crkve brinuti ne samo o pojedincima, nego i o skupinama i narodima. Utoliko je bespredmetno osuđivati prvoga čovjeka Crkve u Hrvata, da se miješa u tuđi posao. Druga je stvar, je li on oštrim riječima samo osudio materijalistički, pače pljačkaški duh, koji je, na žalost, zahvatio ratnu i poratnu Hrvatsku.

Mislim, da su posve u krivu oni, koji nadbiskupu predbacuju da je sastavio i javnosti priopćio spis koji bi tobože mogao biti sastavljen i u „centralnom komitetu“ neke od komunističkih stranaka, ili u bivšem „socijalističkom savezu“. Izreći takvu tvrdnju ne znači samo prešutno priznati slabo poznavanje crkvenoga socijalnog nauka, koji posebice od pape Lava XIII. i njegove enciklike „*Rerum novarum*“ (1891.) ukazuje na nužnost socijalne pravde, nego i grubo previdjeti značenje koje nadbiskupova poslanica ima i na crkvenome i na društvo-političkome planu.

Nadbiskupov poziv na siromaštvo predstavlja ujedno prilično jasnu najavu da bi se Crkva mogla odreći i prava na imovinu, koja joj je u komunističkome režimu oduzeta, ako je to potrebno za ispunjenje njezina poslanja. To ne podsjeća samo na općepoznatu činjenicu da je Crkva najjača onda kad je najsiromašnija, nego ujedno potvrđuje kako se više ne može skrivati tužna činjenica, da se i stanovit broj svećenika uglavnom posvetio ovozemaljskim vrijednostima, čime se – sukladno načelu da se najbolje propovijeda vlastitim primjerom – dovodi u pitanje vjerodostojnost Crkve i njezina nauka. Mnogi to ne žele čuti, pa će sigurno biti i onih, koji će uzvratiti napadajem, ali – ne čine štetu Crkvi oni, koji na te pojave upozoravaju, nego štetu čini svećenik i redovnik, koji zaboravlja evanđeosku poruku već onoga trenutka kad siđe s oltara. Takvi su crkveni ljudi najbolja reklama kojekakvim novonastalim sljedbama i sektama, koje truju mladež, s nesagledivim posljedicama za duševno, pa i tjelesno zdravlje nacije.

S druge, pak, strane, na društvo-političkome planu, ne smije se smetnuti s uma, da su naši svećenici i biskupi mahom stasali u ideološkoj borbi protiv komunizma i komunističkoga a(nti)teizma. Propusti ljudi od vlasti, pa i

sustav koji na žalost pogoduje podrepinama bez obraza i načela, te širom otvara prostor pljačkašima, izravan su vjetar u jedra neokomunističkim i „socijaldemokratskim“ snagama, što, uostalom, zorno potvrđuju rezultati posljednjih izbora.

U svjetlu te činjenice, Crkva nema pravo šutjeti. Stoga je i progovorila, na usta nadbiskupa Bozanića. Umjesto oštroga napadaja na neokomunističke snage, kakav se, primjerice, dogodio u Poljskoj (i imao protivni učinak od željenoga!), zagrebački je nadbiskup izabrao drugačiji i, mislim, bolji put: kritikom mnogih propusta vlasti ukazati na čimbenike, koji pogoduju protivnicima ne samo važećega sustava vrijednosti, nego, u krajnjoj liniji, i protivnicima hrvatske države.

Kad bi ljudi od vlasti mogli zatomiti povrijeđenu taštinu, priznati svoju sudgovornost za težak trenutak u kojem živi većina naših sugrađana i sunarodnjaka, te nadići vlastitu uskogrudnost i pravilno shvatiti nadbiskupovu poruku, znali bi da je njegovo upiranje prstom u pojave, koje kompromitiraju hrvatsku nacionalnu misao, hrvatsku državu i „rupe“ u njezinu pravno-političkom odnosno gospodarskom sustavu zapravo dar Božji, a ne nekakav socijalizmom nadahnut pamflet...

(broj 70, siječanj 1998.)

ZAMUĆEN SJAJ POBJEDE

Petnaestoga siječnja ove godine, točno sedam godina nakon što je stupilo na snagu formalno priznanje Republike Hrvatske po članicama Europskoga saveza i još nekim zemljama, hrvatska je vlast preuzela upravljanje opustošenim hrvatskim Podunavljem.

Hrvatsko je vrhovništvo nad Podunavljem, doduše, još donekle ograničeno. Naši se prognanici mučno i teško vraćaju na svoja razorena ognjišta, na stratišta najbližih, u susjedstvo svojih progonitelja, od kojih su mnogi još u hrvatskim kućama. No, sjetimo li se situacije u kojoj smo bili krajem 1991., kad su nas razdirale sumnje o možebitnim tajnim sporazumima (jer duh Rimskih ugovora trajno ostaje utkan u hrvatskim glavama!), potom i o pravoj ulozi tadašnjega UNPROFOR-a, imali bismo razloga za slavlje.

Unatoč Damoklovu maču Galbraithova nacрта, koji je hrvatska strana na brzinu prihvatila u obliku Erdutskoga sporazuma, ni neriješeno pitanje Prevlake, odnosno neke granične nesuglasice sa Slovenijom, ne bi mutili naše slav-

lje, obodreno izjavama Predsjednika Republike da će se, ne dođe li uskoro do bilateralnoga sporazuma sa Slovenijom odnosno SRJ, zatražiti međunarodna arbitraža. Nakon godina i desetljeća ponižavanja, našem nacionalnom ponosu godi da se bar jednom čuje nešto, što će „oni drugi“ doživjeti kao ultimatum ili čak „prijetnju“. Jer, kako jednom reče Charles de Gaulle, „što bi bilo od naše domovine, da su Jeanne d’Arc, Danton i Clemenceau težili pomirljivosti!“

Zato bi žustre Predsjednikove riječi (jer svatko pametan znade da se ne radi ni o kakvoj prijetnji silom!) trebale samo rasplamsati naše osjećaje i uveličati slavlje. A slavlja, na žalost, nema. Ima službenih, ukočenih manifestacija, ima međusobnoga samodopadnoga hvalisanja i laktaškoga poziranja pred kamera-ma, ima namještenih patetičnih izjava, ima čak i skupih vatrometa, ali – nema onoga narodnoga, pučkoga, spontanog slavlja.

Što je to zamutilo sjaj pobjede?

Je li riječ samo o tome da je proteklih sedam burnih i bogatih godina iscrpilo naše osjećaje i ispraznilo naše duše do te mjere da mnogi od onih koji su 1990. ili 1991. bili spremni ginuti (da ne govorimo o onima, koji su tu spremnost pokazivali i prije), danas ravnodušno prolaze kraj činjenice hrvatske države? Ili je ipak nešto drugo posrijedi?

Jesu li drski istupi nekih srpskih političkih predstavnika, koji bi i danas, pod okriljem tzv. međunarodne zajednice, izjednačivali napadača i žrtvu, sami po sebi dovoljni da dovedu u pitanje slast pobjede?

Bole li nas vojne vježbe međunarodnih snaga, koje se održavaju na hrvatskome tlu usuprot glasnim prosvjedima hrvatskih vlasti? Smetaju li nas novo-pečeni „demokrati“ i „antifašisti“, koji trguju hrvatstvom još bezočnije nego što su nekad trgovali jugoslavenstvom?

Muči li nas vječno bosansko pitanje, 400.000 prognanih Hrvata? Zatočeništvo hrvatskih boraca pred haškim sudištem, jer i oni, koji se s njima nisu slagali, dobro znaju kako se tamo sudi hrvatskoj politici, a možda i Hrvatskoj?

Dopire li do naših srca vapaj vrhbosanskih svećenika, koji traže da se hrvatskomu katoličkom puku pomogne u Bosni, a ne na Novome Zelandu? I kad znamo da je Efijaltima mjesto u povijesti zajamčeno, smeta li nas odgovor na taj vapaj, u obliku pokušaja razbijanja Hrvatskoga kulturnog društva Napredak?

Ako se time htjelo izazvati nesuglasice i u Crkvi, stratezi su se – ako je suditi po novome *Glasu Koncila* – očito prevarili. No, kakvu političku poruku preostalim Hrvatima u BiH šalje taj čin?

Kakvu političku poruku taj čin šalje nama, u Republici Hrvatskoj? Primjećujemo li da se *Napredak* razbija na sličan način na koji su razbijene neke stranke, neke nacionalne institucije (pa i Matica hrvatska), na način na koji se hoće razbiti i samo Hrvatsko društvo političkih zatvorenika? Metode su iste, ciljevi su isti. Iste se u korisne budale, kojima se zlo pokriva. Unatoč zajedničkomu nazivniku, različiti su samo izvršitelji (tamo Boško Buha, ovdje Mirko i Slavko)...

Tišti li nas „najuspješniji model pretvorbe i privatizacije“, kojim se preko noći i bez rada obogatiše i neki probisvijeti, dok većina puka živi na egzistencijalnome minimumu? Sudaramo li se s nedjelotvornošću pravosuđa, korupcijom i nemoralnim provizijama? Zgražamo li se nad podrepništvom kao najudobnijom cestom prema društvenome uspjehu?

Jesmo li zadovoljni, kad nam se kaže da je najvažnije već ostvareno, a ostalo će „polako doći na svoje“? Kada? Kako? S Kim? Zašto ne sada?

I onda se pitamo, zašto je mutan sjaj pobjede...

(broj 71, veljača 1998.)

PRAVA HRVATSKOGA RADNIŠTVA

Svidjelo se to komu ili ne, čini se da će sindikalni prosvjed, održan na zagrebačkim ulicama 20. veljače ove godine, u velikoj mjeri obilježiti hrvatsku političku zbilju. Nakon njega, nijedan promatrač političkih kretanja u Hrvatskoj ne će moći previdjeti kako je prosvjed aktualizirao, prvo, potrebu suočavanja s pravim socijalnim stanjem u hrvatskoj državi, drugo, načelno pitanje, može li se represijom odgovarati na zahtjeve prosvjednika i ima li mjesta dramtiziranju činjenice da su se po prvi put sučeljeni (srećom ne i sukobljeni) našli hrvatski narod i hrvatske redarstvene snage, te treće, problem zastupanja interesa hrvatskoga radništva, napose ulogu hrvatskih nacionalnih snaga u tome.

Svako od tih pitanja zaslužuje pozorniju raščlambu.

Iako se doima nevjerojatnim, ipak je istinito kako na odgovornim mjestima u hrvatskoj državi ima ljudi koji nisu svjesni da težak socijalni položaj većine pučanstva prijeti eksplozijom. Nisu posrijedi samo niske mirovine, slabe ili nikakve plaće, nego se radi o čitavu spletu okolnosti (od poplave nemoralnih pojava u tzv. pretvorbi i privatizaciji, preko slabe djelotvornosti pravosuđa i državne uprave, do obijesnog ponašanja pojedinaca koji prosječno gladnoga

Hrvata provociraju sirovošću i drskim pokazivanjem olako i najčešće nepošteno stečena bogatstva). Narod teže podnosi nepravdu, negoli siromaštvo. Zato u tisućama na zagrebačkim ulicama, i u bijesnim – ponekad teško shvatljivim povicima, poput onoga „Franjo, Sadame!“ – nije dovoljno prepoznati samo djelatnost provokatora, nego i izraz nezadovoljstva stupnjem pravednosti hrvatskoga poretka.

Bjelodano je da je prosvjed imao jasnu političku notu. Poodavno je poznato da se uspaljenom masom lako manipulira. Tako je i ovom prigodom bilo pokušaja da se protuhadezeovska retorika (o kojoj bi hadezeovska vlast morala hladno i temeljito razmisliti) prometne u fizički obračun između prosvjednika i redarstvenih snaga. Patetična kuknjava da je na pomolu bio sukob hrvatskoga radništva s hrvatskom policijom, malo vrijedi: njemačke demonstrante „disciplinira“ njemačka policija, francuske poljodjelce francusko redarstvo. Manja je, dakle, nevolja u tome što bi, da je kojim zlom došlo do fizičkih obračuna, sijevale iskre između hrvatskih prosvjednika i (uostalom jednako slabo plaćenih!) hrvatskih redarstvenika.

Važnije je da je ta opasnost u uskoj svezi s činjenicom da su gradske vlasti zabranile održavanje prosvjeda na Jelačićevu trgu. Premda se pravna utemeljenost takve odluke formalno možda i može braniti, do današnjega dana nije priopćeno politički racionalno i utemeljeno obrazloženje za takav postupak. A ne može se inatom, kapricom, upravljati državom (ili vladati, ako tko iz terminološke razlike hoće vidjeti i razliku u biti). S jedne se strane na inat redovito odgovara istom mjerom, a s druge, takav je model ponašanja lako predvidiv, samim time i lako iskoristiv za možebitni ponovljeni scenarij, u kojemu se akteri ne bi imali zadržati samo na verbalnim prepucavanjima.

S obzirom na to, valja nužno postaviti pitanje, kako hrvatske nacionalne snage trebaju gledati na ovaj i slične prosvjede. Posljednjih se tjedan-dva dadu čuti ocjene, da hrvatskim nacionalistima nije mjesto u prosvjedima, koje organiziraju neokomunistički, socijalistički, autonomaški i slični krugovi.

Mislim, da je takva prosudba površna i pogrješna. Reintegracijom hrvatskoga Podunavlja uglavnom je završen proces stvaranja hrvatske države. Pitanje BiH je, na žalost, u strategiji i taktici većine hrvatskih političkih stranaka tijekom svih ovih godina od sporednog značenja, a da o Bačkoj ili Boki Kotorskoj ne govorimo. Uostalom, iz dana u dan se uvjeravamo kako tzv. velike nacionalne teme više nisu kadre mobilizirati pučanstvo. Hrvatska postaje „normalnom“ državom već i po tome što u središte pozornosti dolaze socijalna i porezna politika, politika zapošljavanja, ekološki problemi i sl.

Ne razumiju pravo Starčevićev nauk i smisao hrvatskoga nacionalizma oni koji misle da se hrvatstvo svodi na tamburanje rodoljubnih pjesama, uzvikivanje borbenih krilatica i vijanje hrvatskih barjaka. Krivo je misliti kako Hrvatska samo postoji po Hrvatima. Ona postoji i radi Hrvata (kao „političkog naroda“, da se poslužimo danas zastarjelim nazivkom). Slijedom toga, hrvatske nacionalne snage nemaju pravo prepustiti neokomunističkim i internacionalističkim krugovima skrb za interese hrvatskoga radništva i seljaštva (tim prije što su ti krugovi imali prigodu pokazati kakva je doista ta njihova skrb!). Naprotiv, sudjelujući u sindikalnome organiziranju (pa i prosvjedima), naslanjaju se na bogatu tradiciju, od „Zahtevanja naroda“ iz 1848., preko Starčevića i Kvaternika, do Josipa Franka, braće Radić i Hrvatskoga radničkog saveza.

(broj 72, ožujak 1998.)

„TEORIJA OGRANIČENOG SUVERENITETA“

Posljednjih se tjedana suočavamo s novim valom sve oštrijih pritisaka na hrvatsku državnu vlast. Kad ne bi bilo jasno kako je posrijedi dogovorni nastup Washingtona i Europe, površnji bi promatrač mogao steći dojam da svaka šuša može, kad se sjeti, doći u Zagreb, obići koga hoće i kad hoće po vlastitome dnevnome redu i vlastitome protokolu, te svakoga hrvatskog ministra, pa i samoga državnog poglavara dobrano povući za uši. No, nije riječ o šušama, pa makar se radilo o posve anonimnim političarima ili diplomatskim činovnicima. Sjećam se kako je, tada kao već bivši ministar, Hans Dietrich Genscher na jednome predavanju u Bernu objasnio što je zapravo Europska ekonomska zajednica odnosno, kasnije, Europska unija. To je ono, duhovito je odgovorio Genscher, što je luksemburškomu ministru vanjskih poslova dalo mogućnost da dođe Mihailu Gorbačovu, tada šefu još moćnoga SSSR-a, te udari šakom o stol i zatraži poduzimanje određenih političkih i gospodarskih mjera.

No, tzv. europske integracije imaju ne samo lice, nego i naličje. To mnogi zaboravljaju, pa drže kako se sve sastoji u pravima, zaboravljajući da postoje i obveze, koje su nerijetko teže i ozbiljnije, s dalekosežnijim posljedicama od onih, koje daju ta tzv. prava. To počesto nije uputno reći. Naizgled je tzv. euroskepticizam legitiman, naizgled ga se smatra ravnopravnim svjetonazorom i demokratskim izborom svakoga pojedinca i skupine, a zapravo nije tako. Euroskepticizam svakako ne spada u ono što se kolokvijalno naziva političkom korektnošću.

To pogotovo vrijedi za male narode i mlade države, koje kao da se natječu koja će se više dodvoriti onomu, što euroskeptici nazivaju „europskim Molohom“. I na unutarnjoj političkoj pozornici, izraziti skepsu spram nagloga srljanja u Europsku uniju, znači automatski protiv sebe izazvati sve tzv. demokratski prokušane i uljudene, proeuropski orijentirane krugove, kao i šezdesetosmaška uredništva utjecajnih priopćivala. Drugim riječima, to znači pristati na izvrgavanje ruglu i anatemizaciju.

Da je Europa postala krilaticom, najbolje potvrđuje to da nitko više ne misli što se krije iza te fasade. Nitko se ne želi upitati, je li slavodobitni hrvatski ulazak u Vijeće Europe u onom trenutku bio od ikakve koristi za Hrvatsku. Nitko se ne želi upitati, zašto smo pristali na ograničenje suvereniteta u trenutcima dok nismo riješili ni najelementarnija pitanja nacionalnog opstanka, prepustivši tako drugima da odlučuju našom sudbinom. Nitko ne želi vidjeti kako postoji bitna, kvalitativna razlika između nametnutih i izabranih rješenja, i kako smo većinu od loših rješenja s kojima se danas suočavamo, mi sami izabrali. Nama neravnopravan položaj nije nametnut, mi smo ga izabrali!

I zato je sad od male koristi jadikovati zbog toga. Preuzete obveze treba ispuniti. Tek, od vlasti bi trebalo očekivati, da svoj položaj ojača traženjem nacionalnoga konsenzusa, tj. traženjem potpore od drugih, oporbenih političkih snaga, od kojih dobar broj nesumnjivo pretpostavlja nacionalne interese vlastitima, partikularnima. Dakako, za suradnju se hoće najmanje dvoje. Vlast, koja je sitničava i koja pod suradnjom želi podrazumijevati gubitak partnerova političkoga identiteta, iz dana u dan će imati sve manji manevarski prostor i sve teže će nalaziti onoga koji je spreman trajno biti na usluzi. Povrh toga, i onaj koji bi čak bio voljan trajno biti na usluzi, zbog takvoga će svog izbora iz dana u dan sve manje značiti u narodu...

(broj 73, travanj 1998.)

OPOMENA S PLEHANA

Mnogi će se sjetiti kako se tijekom svojedobnoga hrvatsko-muslimanskoga sukoba ne jednom čula ocjena da se sa Srbima, za razliku od Muslimana, „ipak može“, jer su Srbi, eto, „kršćani“, dok su Muslimani „Turci“, „azijati“ i što li sve ne. Danas na političkoj razini raspravljati o etnogenezi bosansko-hercegovačkih muslimana uglavnom je deplasirano, iako bi valjalo očekivati da hrvatska znanost, a posebno prosvjeta, ne će radi dnevnopolitičkih prosudbi

revidirati bezbrojna istraživanja, dokumente i zaključke, koji o tom pitanju desetljećima stvarahu predodžbe što su nedvojbeno utjecale na političko stasanje hrvatske nacije. Time što se od znanosti očekuje da ne posluži kratkoročnim političkim interesima, ne misli se, dakako, nikad i ni na koji način zadirati u pravo pojedinca i skupine, da svoj identitet i državnopravni položaj određuje samostalno, ne vrijeđajući identitet i položaj drugoga, niti se kane poricati činjenice koje su danas bjelodane.

Razmišljanje o ovoj temi ima neposredan povod. Niz događaja posljednjih tjedana očevitno je pokazao kako ni izbliza u pravu nisu bili zagovornici „suradnje sa Srbima“. Nasuprot onima, koji su – protivno skoro dvostoljetnomu povijesnom iskustvu – tvrdili kako se „bar u BiH“ može naći zajednički jezik između Srba i Hrvata, iskapanje stotina nedužnih hrvatskih (i ne samo hrvatskih, uostalom!) žrtava u Vukovaru, kao i incident u Drvaru, posvjedočili su da su hrvatski i srpski interesi svagdje različiti, a baš u BiH posve oprječni.

Nije sve stalo na tome. Kad je „lokalno srpsko pučanstvo“ 23. travnja onemogućilo kardinala Vinka Puljića i šezdesetak hrvatskih katoličkih vjernika da održe misu u ostatcima derventske crkve te ih zasulo kamenjem i držalo zatočene kao taoce, priopćivala iz dijela Republike Srpske pod nadzorom „koope- rativne“ Biljane Plavšić i „sasvim prihvatljivoga“ Milorada Dodika, podgrijala su javnost napisima, prema kojima je kardinal Puljić „u srpskom narodu ovog kraja nazvan ‘kardinal krvavih ruku‘ („Glas srpski“), a „događanje naroda“ opravdano je tvrdnjom da su „na taj dan prije šest godina ustaške postrojbe izvršile pokolj nad Srbima iz derventskog naselja Čardak“, pa je „pokušaj održavanja mise zapravo ‘pljuvanje po mrtvim Srbima‘“.

Službena Hrvatska veoma mlako je reagirala na to optuživanje kardinala Puljića, nesumnjivo stoga što kardinal nije *persona grata* u nekim utjecajnim krugovima (a bit će da to više služi na čast kardinalu, nego njegovim protu- nošcima). Naprotiv, šutke je odgledala (i na prvim stranicama novina donijela vijest!) kako u isto vrijeme Biljana Plavšić polaže vijenac u podnožje jaseno- vačkoga spomenika, deklarirajući se tako kao „antifašist“ i istodobno, baš u vrijeme kad se Hrvatsku, u povodu „slučaja Šakić“, opet bezrazložno razapinje zbog „fašizma“, prijeteći kako se ustaški zločin ne smije zaboraviti.

No, ako je kardinal Puljić u današnjoj srpskoj promičbi ustaša, i ako je on okrvavio ruke, jasno je što zapravo Srbi misle o nama koji smo nesumnjivo grješnji od kardinala. Ni kad su „lokalni Srbi“ (srpski su ekstremisti uvijek, i u hrvatskome tisku, „lokalni“) 25. travnja onemogućili stotinjak hrvatskih katoličkih vjernika da pohode ostatke ostataka nekad blistavoga te umjetnina-

ma, muzealijama i knjigama bogatoga plehanskog samostana, Hrvatska se nije uznemirivala. Nijedna strjelica nije odapeta prema Srbima. Svi su prosvjedi kanalizirani protiv Stabilizacijskih snaga (SFOR) i tzv. međunarodne zajednice.

Nije mi ni na kraj pameti pravdati te međunarodne policajce, koji su šutke promatrali desetkovanje Hrvata i Muslimana tijekom rata, pa i sad nejednako vrjednuju hrvatsko i srpsko ponašanje: hrvatski propusti njima su uvijek sustav, srpski su samo eksces. Stoga je moguće da nam u isto vrijeme dok pokazamo svoje mrtve, oni propisuju kako ih smijemo slaviti i kako im se smijemo klanjati. Ne želim previdjeti, kako se u svjetskim medijima drvski slučaj napuhuje, a derventski odnosno plehanski minorizira i prešućuje, što zasigurno nije posljedica samo hrvatskoga nedostatka dara za diplomaciju i promičbu, koja bi svoje stavove znala učiniti „erotičnima“ i privlačnima. Međutim, time što ne kanimo ekskulpirati farizejsko ponašanje „međunarodne zajednice“, ne znači da smijemo previdjeti kako i mi – previše sustavno, da bi bilo slučajno – štedimo velikosrpski zločin. Vjerojatno zato da bismo, radi nekih mogućih kombinacija, mogli poštediti zločince, zaboravljajući da se na zločinu ništa trajno ne gradi, niti se sa zločincem može postići sporazum...

(broj 74, svibanj 1998.)

HRVATSKI EUROPSKI „PRAKTIČNICI“

„Ako ne želimo Europu, nismo ni trebali izlaziti iz Jugoslavije“, izjavio je nedavno jedan hrvatski veleposlanik. Iako je nespretno formulirana, možda i izrečena u afektu pa zbog toga zvuči pregrubo, ova je izjava ilustrativna za pravu dvojbu koja se nalazi pred nama. Hrvatska javnost toga kao da nije svjesna: nema ni jedne političke snage niti znanstvene institucije, koja bi upravljenost prema Europskoj uniji ičim dovela u pitanje. Dakako, riječ je o Europskoj uniji onakvoj, kakva je ona danas, a ne o svakom planu približavanja i suradnje europskih zemalja.

Ovdje nije mjesto raspravljati o bitnim razlikama između koncepcija, recimo, Richarda N. Coudenhove-Kalergija i Jeana Monneta. Nije mjesto čak ni za podsjećanje na to da su ne tako davno i u hrvatskome tisku bliski suradnici današnjega Pape upozorili kako ovakva ujedinjena Europa nije istovjetna s ujedinjenom Europom za koju se zalaže Sveta Stolica. Ovdje se može razgovarati samo o onome što je realno i konkretno. Dakle, o Europskoj uniji, jer je ona ono, čemu Hrvatska službeno (a i neslužbeno) teži.

Najšokantnija od svega je bezuvjetnost takve orijentacije. Umjesto da se kaže: ja jesam za pristup Hrvatske Europskoj uniji, ako se taj pristup Hrvatskoj isplati, u Hrvatskoj je popularno kazati: ja jesam za pristup Europskoj uniji. Ne zna se zašto, niti se znade čemu.

Popularno je, dakle, opet srljati u maglu.

Protivnici bezuvjetnosti toga krajnje neizvjesnog puta posve su marginalizirani, baš kao što se – na način teško pojmljiv današnjemu racionalističkom duhu – apsolutno zaobilazi rasprava o tome, zašto se, zbog kojih razloga i motiva, proklamira „politika približavanja euroatlantskim integracijama“ (što, u krajnjoj liniji, i nije baš jasan pojam, nego spada u hrvatski politički novogovor, posve neprepoznatljiv prosječnomu promatraču svjetskih političkih kretanja). Razlog je jasan: kad bi se priznalo postojanje „euroskeptika“, i kad bi se uopće dopustila rasprava o motivima i razlozima, onda bi se javnosti umjesto krilatica morali ponuditi argumenti.

Iz dana u dan u članicama EU raste protivljenje i nezadovoljstvo. U ovoj je, pak, rubrici više puta potegnut primjer Švicarske Konfederacije, budući da je više nego jasan, a piscu je najpoznatiji. Unatoč proeuropskoj orijentaciji savezne i kantonalnih vlada, Švicarci su 1992. referendumom odbili pristupiti Europskome gospodarskom prostoru, a time i Europskoj uniji. Oni ljubomorno čuvaju svoju neovisnost. Žele zaštititi svoje simbole, svoj franak, svoju (u odnosu na ostatak Europe, nisku) stopu nezaposlenosti, svoje novčarke, svoj turizam, svoj okoliš, svoju Švicarsku. I uopće ih ne zanima što će kakav „achtundsechzigerski“ („šezdesetosmaški“) kvaziljevičar raspredati o konzervativnosti i učmalosti švicarskog društva. Švicarski je nacionalizam, zaštićen oklopom neutralnosti, od Konfederacije stvorio pupak svijeta, a to je ono što se računa.

Ne bi bilo ozbiljno bezodvlačno ustvrditi kako su pred Hrvatskom nužno iste perspektive. Međutim, nužno je nametnuti raspravu o tome, isplati li se maloj zemlji poput Hrvatske, svoj turizam i poljodjelstvo staviti na kocku, ili se koristiti činjenicom, da se nalazi na križanju europskih puteva, da raspolaže najdubljim zaljevom u europsko kopno, te riječkom i pločanskom lukom, pa bi joj svojevrsna izolacionistička politika omogućila suvereno upravljanje vlastitim komparativnim prednostima. Mora se nametnuti pitanje. Ne smije se dopustiti da netko stekne dojam o našoj posvemašnjoj pripravnosti na predaju.

„Dio naše diplomacije, umjesto da strane partnere i neistomišljenike uvjeri u opravdanost naših stajališta, nastoji uvjeriti domaće političare u prihvatljivost stavova međunarodne zajednice! Postaju tako glasnogovornici svijeta, što nije posao ni jedne svjetske diplomacije“. Ovim je riječima zagrebački *Vjesnik*

13. svibnja 1998. komentirao hrvatske reakcije na žestoke višetjedne pritiske na Hrvatsku. Diplomatski suzjući optužbu na „dio diplomacije“ (tamo gdje bi trebalo stajati, recimo: dobar dio našega političkog *establishmenta*, pa tako i većina istaknutijih diplomatskih činovnika), *Vjesnik* je bar na trenutak poremetio razdjelnicu između danas tako popularnih napadaja na „međunarodnu zajednicu“ u tisku bliskom vladi, odnosno na servilno ulizivanje ulaštenoj slici „Europe“ ili „američkog sna“ u tzv. neovisnome tisku. Makar nehotice, provladin je dnevnik upozorio javnost na to, da dobar dio hrvatskih teškoća proizlazi ne samo iz objektivnih okolnosti, ili objektivnih propusta hrvatske politike (kojih bismo, ovisno o stupnju sklonosti vladajućoj stranci ili, pak, o vlastitim političkim predodžbama i vizijama, mogli nabrojati manje ili više), nego i iz subjektivnih, personalnih slaboća našega političkog sustava.

Time se vraćamo na staru, uvijek istu i uvijek jednako bolnu temu: smiju li se stari konji tek tako pustiti da trče novu trku, odnosno, do kojeg se stupnja provedba nove političke strategije može povjeriti osobama, koje bi se ne tako davno nazivalo „praktičnicima“, što je nazivak za one, što nemaju morala ni skrupula, nego se – poput komaraca – vode samo svojim interesima, te se uvijek trse naći se nadomak svjetiljci vlasti, bez obzira na to, koje je boje svjetlo što ga ona baca. Dakako, prije toga valja imati strategiju...

(broj 75, lipanj 1998.)

NOVA HRVATSKA INICIJATIVA

Pod vodstvom Krešimira Zubaka, nedavno je utemeljena nova stranka Hrvata u BiH, koja se nazvala Novom hrvatskom inicijativom.

Površnima se čine postavke, da NHI žanje početne uspjehe samo zbog toga što se Zagreb prema njoj nije konačno (negativno) odredio, kao i zbog karizme koju je Zubak stekao pružanjem otpora u Daytonu (prema pričama, koje su dospjele do nas smrtnika).

Očito je da nema nikakve dvojbe o stanovištu službenog Zagreba. To što ono nije bučno priopćeno, samo je stvar taktike i procjene da bi zaoštavanje konflikta bilo neoportuno, ali iz Zubakova statusa u hrvatskim priopćivalima bliskima vladi, moguće je izvući samo jedan zaključak: dojučerašnji prvak HDZ-a BiH danas nije *persona grata*.

Ni Zubakov dejtonski istup ne bi danas mogao donositi plodove, da ne odgovara razmišljanjima i pravim osjećajima znatnoga dijela Hrvata u BiH.

Nije NHI prva alternativa tamošnjem HDZ–a, ali iz činjenice da joj iz dana u dan pristupaju podružnice, pa i čitave druge (makar objektivno marginalne) hrvatske stranke u BiH, očito je da su bosansko-hercegovački Hrvati osjećali potrebu za alternativom i da ova alternativa ima neku perspektivu. Zašto? Očito zbog toga što je, bar u početnoj fazi, uspjela privući ljude svojim umjerenim programom, naglašavanjem hrvatstva do stupnja koji onemogućuje bošnjaštvo ili jugoslavenstvo, ali u mjeri koja dopušta postojanje BiH.

Kakva je perspektiva nove stranke, rano je govoriti. Optužbe na Zubakov račun, da se samo zbog karijerističkih razloga odvojio od Hrvatske demokratske zajednice BiH, brzo su napuštene. Očito su se pokazale posve neuvjerljivima. Ni potezanje „argumenta“ da je Zubak oženjen Srpkinjom nije moglo biti drugačije kvalificirano, jer je taj isti srpski zet godinama bio na čelu središnje stranke Hrvata u BiH, a tamo ga je – očito – netko morao postaviti, netko izabrati i netko slušati. (Nevolja je nesumnjivo u tome, što ga danas kude mnogi od onih, koji su ga svojedobno kovali u zvijezde.)

Nova hrvatska stranka, dakle, bar zasad dobro napreduje. Zato se, uoči rujanskih izbora, poteže tvrdnja da je hrvatska javnost, posebno ona u Bosni i Hercegovini, s krajnjim negodovanjem doživjela rascjep u Hrvatskoj demokratskoj zajednici BiH. Time se želi naglasiti kako je „monolitnost“ uvjet nacionalnog opstanka. Očito je da nije tako. Između „monolitnosti“ i nacionalnog prosperiteta ne može se staviti znak jednakosti. Uostalom, malo je u povijesti takvih primjera sloge i „monolitnosti“ (ova se riječ ne rabi slučajno!), kakva je donedavno postojala među Hrvatima katoličke vjeroispovijesti u BiH. Posljedice su, na žalost, bjelodane: desetci tisuća poginulih, malo manje od pola milijuna iseljenih.

Ako su za poginule i krivi isključivo oni drugi (što bi bilo neozbiljno tvrditi), da se za sve ne može na njih svaliti krivica, pokazuje zastrašujuća tendencija iseljavanja i iz Zapadne Hercegovine, područja koje je ne samo kompaktno i u nacionalnome i u vjerskom pogledu, nego je i čvrsto povezano s Republikom Hrvatskom. Zatvoriti oči pred tom katastrofom, znači biti svjesno slijep za temeljna pitanja nacionalnog opstanka. Takvo sljepilo nikakav barjak i nikakve bučne kvazinacionalističke fraze ne će ispričati pred budućim naraštajima.

Kad je već bjelodano da „monolitnost“ može biti i kolektivno ustrajanje u pogriješnoj politici, nuđenje alternative također ne mora biti pozitivno samo po sebi. Posebno ako dođe u krivo vrijeme, prekasno.

Je li NHI, izjašnjavajući se bez ostatka za cjelovitu i decentraliziranu BiH, u kojoj će Hrvati na svakom pedlju teritorija biti jednakopravni i imati status

konstitutivnog naroda, zakasnila? Može li ta politika naći dovoljno odjeka ne samo među srednjobosanskim i posavskim, nego i među hercegovačkim Hrvatima? Može li ona izgraditi bar poneki porušeni most između katolika i muslimana? Ili je ipak sve samo prošlost? Dragi Bog zna. Ali, ako su političari i „političari“ o ičemu suglasni, onda je to ono, da „u politici nikad ne valja reći nikad“. Tko bi i pomislio drugačije, izložio bi se podrugivanju i pristao na to, da ga zovu smušenjacom, diletantom i kako sve ne.

I u Hrvatskoj vrijedi to pravilo. I ima, zanimljivo, samo jednu iznimku. Ona glasi: nikad (više) Bosna ne će biti hrvatska, i nikad više ne će biti Hrvata muslimanske vjeroispovijesti. Možda. A možda ipak valja reći: nikad ne reci nikad. U svakom slučaju, ako nova hrvatska stranka pomogne opstanku Hrvata u BiH, i ako smanji napetosti između katolika i muslimana, ispunila je povijesnu zadaću. To sigurno ne će moći, ako mi sa strane budemo dolijevali ulje na vatru i raspirivali sukob između HDZ-a i NHI. Umjesto o „monolitnosti“, bolje je govoriti o slozi i suradnji. Neka narod prepozna onoga, koji zastupa njegove interese.

(broj 76/77, srpanj-kolovoz 1998.)

U OBRANU NACIONALNOG DOSTOJANSTVA

Umjesto da postane rajem za Hrvate (kad bi već htjela biti rajem za turiste), Hrvatska je tijekom upravo proteklog ljeta pokazala kako nizu ishlapjelih trećerazrednih političara i kvazipolitičara može postati rajem za dokazivanje činjenice vlastitog postojanja. Komu je god u vlastitoj domovini krenulo nizbrdo, našao je Hrvatsku (ili BiH, ali to bi nam trebalo biti manje ili više svejedno), kako bi joj priprijetio i tako demonstrirao svoju snagu odnosno prikrio slabost.

Od nekakvog Zuroffa, koji se odnekud pojavio s hrpom nesuvislih, drskih i ne samo za hrvatski, nego i za židovski narod štetnih izmišljotina, preko Kinkela, koji će – ako njemački liberali održe obećanje i ne uđu u koaliciju sa socijalistima – ujesen, po svemu sudeći, imati dosta vremena za pisanje uspomena, do Jeljcina, koji kao da u vlastitu dvorištu nema ništa prječega od ponovnog skretanja pozornosti na balkanske teškoće. Bila je ovdje i američka državna tajnica, u sklopu nove vanjskopolitičke ofenzive, koja bi imala zapretati Clintonove afere i Ameriku opet učiniti velikom, ne samo u vojnopolitičkome i gospodarskom smislu.

Jedan dio Hrvata s ogorčenjem gleda na nadutu neupućenost, kojom se s nama ophodi većina svjetskih političara. Ma kako mi razlikovali državu od njezina trenutnog poglavara ili aktualne vlade, i što god tko mislio o nekim ne tako nebitnim potezima našega državnog vodstva (a mene *srdce uvek v Bosnu vleče*, u Bosnu, koju obranismo pred Osmanlijama, a ne obranismo je pred sobom!), svjesnoga Hrvata ne može ne boljeti ponižavanje onih, koji po izborima postadoše institucijom, predstavništvom naše domovine.

Ako je, pak, suditi po nezanemarivu dijelu tiska, te usputnim razgovorima u tramvajima i kafćima, nije mali broj ni onih koji s nemalom strašću i uživanjem govore o lekcijama, što ih našim političarima drže inozemni nezvanci i neznanci. S malo cinizma, bilo bi lako, kad bi se kod tih naših prigovarača radilo jednostavno o „neprijateljima države“. Ima, naravno, i takvih. No, da ih ni partijski aparatčici zapravo ne drže „neprijateljima“, pokazuje pasivnost kojom se reagira na te „neprijatelje“. U protivnom, njihova bi brojnost bila znakom za uzbunu.

Ovdje se ne radi o onima, koji su zbog različitih razloga, budimo blagi, neskloni hrvatskoj državi: dobar je tu dio onih, koji su u najteže doba pokazali, da su itekako „prijatelji države“, da su spremni davati ne tražeći ništa zauzvrat, osim – možda – poštenja i poštovanja.

Oni, na žalost, čine većinu u onome velikom repu ljudi, koji – kao pripadnici nekog plemena ili naroda bez države – svako jutro do poniznosti strpljivo stoje u zagrebačkoj Hebrangovoj ulici, pred brižno nadziranim ulazom u konzularni odjel američkog veleposlanstva. Te ljude, koji trbuhom za kruhom, kao s dalmatinskih otoka u doba „vinske klauzule“ pred stotinjak godina, žele otići iz Hrvatske (bilo gdje, a najbolje u američki, filmski, holivudski Kanaan) nitko ničim ne zaustavlja.

Činjenica, da je njihovo nezadovoljstvo bjelodano, i da se uglavnom ništa ne poduzima kako bi se stvari popravile, najrječitije govori o dramatičnosti trenutka kroz koji Hrvatska prolazi.

Umjesto povratka u Vukovar, ideal postaje odlazak u Ameriku, umjesto Kate Šoljić – princeza Diana ili, još gore, Monica Lewinsky.

Relativno malobrojna, ali zato neobično moćna skupina kriminalaca koja se uvukla u sam vrh hrvatskoga političkoga i gospodarskog života (u većinu stranaka, a ponajviše tamo gdje su jaslje, uz vlast), u prethodnim je godinama – u sprezi s nekim ljudima iz vlasti (jer taj pothvat drugačije nije izvediv!) – uspješno kompromitirala većinu ljudskih i nacionalnih vrijednosti, koje su

godinama i desetljećima bile u stanju pokrenuti mase. Ne biti lupež, danas u Hrvatskoj znači biti priglup. Ne biti obijesno bogat, isto je što i biti kužan.

Posljedice će nesumnjivo biti dugotrajne: vrijeme u kojem bavljenje javnim poslovima u očima puka postaje sramotom, zasigurno nije najpogodnije da se time bave doista najbolji.

I zato, upravo zato što su u velikoj mjeri izgubili moralnu potporu naroda, naši su političari ranjivi pred inozemnim nasrtajima. Upravo zato nismo u stanju pružiti otpor, nego popuštamo pred uvijek novim zahtjevima, bili oni utemeljeni (kao u slučaju instrumentalizacije priopćivala) ili neutemeljeni (kao kod rasprodaje nacionalnog blaga).

I dok god u vlastitoj kući ne raščistimo stvari, dokle god budemo honorirali i častili prevrtljivce, kriminalce i podrepine, dotle ćemo i na tuđim pragovima biti ponižavani.

Temelji kako osobnoga, tako i nacionalnog dostojanstva grade se i brane na vlastitom pragu!

(broj 78, rujan 1998.)

POUKE BOSANSKO-HERCEGOVAČKIH IZBORA

Prema podacima OESS-a, na izborima održanima 1996. Izetbegović je dobio 730.592 glasa. Ove, 1998., pripali su mu glasovi 511.309 birača. Krajišnik je prije dvije godine dobio 690.646 glasova, dok je ove godine za nj glasovalo nešto iznad 315.000 ljudi, dok je njegov suparnik Radišić dobio 360.286 glasova. Hrvatski kandidat, Ante Jelavić, dobio je 189.408 glasova, što je znatno manje od 330.477 glasova, koje je prije dvije godine dobio Krešimir Zubak.

Povećana izborna apstinencija i rasipanje glasova, odnosno postupno rastakanje tzv. nacionalnih stranaka u BiH, rječito govori o dinamičnosti tamošnjih političkih kretanja. Iako potanjih studija o tome nema, stječe se dojam da je hrvatsko biračko tijelo najviše apstiniralo, ali je zato ostalo prividno najsložnije. Očito je da je neraspoloženje, pa i ogorčenje bosansko-hercegovačkih Hrvata većinu promatrača navelo na procjenu, da će Zubakova Nova hrvatska inicijativa postati relevantnom političkom snagom. Tako težak njezin poraz malo tko je mogao predvidjeti.

Taj poraz ima svoje prilično jasne razloge, iz kojih štošta mogu naučiti i vladajuća i oporbene stranke u našoj Republici, u užoj Hrvatskoj. Iako se i politički marketing studira, ovdje nije presudila instrumentalizacija priopćivala,

konfuzno vođena predizborna kampanja, napuhani i vješto iskorišteni „slučaj“ generala Sopte, nejasno sastavljena i u biti samoubilačka kilometarska priopćenja za tisak, te hrpa sličnih pučkoškolskih promašaja. Pravi su i duboko poučni razlozi neuspjeha NHI puno dublji.

Ključna pogreška, koju je Zubak napravio, jest demonstrativno okretanje leđa Zagrebu i naslanjanje na tzv. međunarodnu zajednicu. Mogao je on, naime, biti ne znam koliko kivan na službeni Zagreb, ali bar na taktičkoj razini nije smio previdjeti da su bosansko-hercegovački Hrvati oduvijek doživljavali Zagreb svojim glavnim gradom, pa na tome ništa ne će promijeniti ni Holbrooke ni Klein, ni federacije ni konfederacije. Premda je općepoznato i lako provjerljivo, da su krajnje razočarani političkim razvitkom posljednjih godina, a pogotovo sadašnjim stanjem, Hrvati u BiH znaju da bez Zagreba i uže Hrvatske ne bi bili subjektom ni u kakvoj Bosni i Hercegovini, bez obzira na ustavna rješenja i nazočnost međunarodnih vojno-redarstvenih snaga.

Dok traženje alternativnoga političkog puta u novim okolnostima predstavlja legitimno pravo, a vjerojatno i interes tamošnjih Hrvata, prekinuti odnose sa Zagrebom za njih znači više nego potpisati smrtnu osudu: znači odreći se bitnoga dijela vlastite povijesti i vlastitog identiteta.

Još poučniji je neuspjeh pokušaja da se politička karijera i stranačka infrastruktura gradi na temelju inozemne potpore. I kad ne bismo imali tako jasna iskustva o pravoj naravi tzv. međunarodne zajednice, koja nas je impresionirala svačim prije nego moralnošću i dosljednošću, pretpostavljati međunarodnu potporu detektiranju pravoga raspoloženja vlastitog naroda, znači ako već ne veleizdaju, a ono svakako demonstraciju kolonijalnog mentaliteta.

Hrvatski se narod stoljećima bori upravo za to da mu prvake i interese ne određuju stranci. Stoga nema nikakva opravdanja za to da se domaće prljavo rublje pere pred tuđim, pogotovo zluradim, očima, a još manje za to, da opet – parafrazirajmo Šenoina Petra Svačića – u svoju zemlju zovemo strance, da se svetimo svojoj slobodi, svojoj slobodi da kujemo lance.

I kad neki potez naših vlasti držimo najgorim, moramo znati da je u tom svjetlu on još uvijek bolji od najboljega danajskog dara što bi nam ga drugi dali. Ako želimo promjene, moramo ih željeti i stvoriti sami.

Ovo nipošto ne znači poziv na kruti izolacionizam, na uvođenje hrvatske inačice Enver Hoxhina modela: od zapadnoga demokratskog svijeta imamo što naučiti i moramo puno toga naučiti, u demokratskome načinu ophođenja, u toleranciji, u crpljenju gospodarskih potencijala, zaštititi okoliša i sl. Ali to ne

znači da postoji makar jedan razlog da nas se pretvori u koloniju. To je ono, što ni hrvatska oporba nikad ne bi smjela smetnuti s uma.

I za vlast je to jedna od pouka bosanskih izbora. Druga, znatno važnija, jest nužnost pravilnog tumačenja legitimiteta stečenog na ovim izborima. Izborna pobjeda ne daje pravo na povlačenje obećanja, ni na krivotvorenje narodne volje. Jednako tako, nikakva izborna pobjeda nikomu ne daje pravo proglašavati se samodostatnim i nezamjenljivim. Povijest nas uči, da takva objijest ugrožava ne samo pojedinu stranku, nego i državu. Pravilno shvaćeni izborni uspjeh donosi više obveza, negoli prava.

(broj 79, listopad 1998.)

KIP DOMOVINE LETA 1998.

„Kada se ušeptrljiše Zagrepčani radi onijeh grbova na zgradi državne financije, zovne usplahirena vlast u pomoć vojsku. Bijaše to treći dan bune.“ Ovaj mi je uvod Matoševe crtice, pravoga bisera hrvatske književnosti, nehotice, čak i bez izravne sveze, namah prostrujio kroz glavu kad sam čuo da su neke „velevažne“ osobe izvoljele privatno izraziti svoju uznemirenost (pače ogorčenost) zbog teksta u prethodnom broju našeg lista, koji prenosi opis zbivanja u riječkome sjemeništu daleke 1955. Zapravo me začudilo, da je bilo tko baš taj tekst odlučio iskoristiti kao povod za pritisak na list i njegova nakladnika, Hrvatsko društvo političkih zatvorenika.

Sve se to zbiva u sjeni velikih događaja na hrvatskoj političkoj pozornici. I doista, usred krupnih promjena u vrhu vladajuće stranke, tektonskih poremećaja u državnoj upravi, u jeku „afere SIS“ i „afere dviju Ankica“, koji svi zajedno pokazuju da nisu daleko od istine prosudbe prema kojima je Hrvatska u jesen 1998. prekoračila Rubikon, *Politički zatvorenik* i ne znači više od Matoševa guravog piljara Pogačića, kojega na koncu, skupa s njegovom pretilom gospom Pepicom, što se s uzaludnom hrabrošću suočila s bijesnim, blesastim licima i golim husarskim ćordama, pokopaše krišom, dragi čitatelju, krišom.

I dok bih se i sam radije bavio ozbiljnim temama i ozbiljnim ljudima, prisiljen sam nakratko se pozabaviti tipovima i pojavama, koje su za novu Hrvatsku više nego simptomatične.

Neka mi se dopusti izraziti tvrdo uvjerenje, da sadašnji ravnatelj Hrvatskoga instituta za povijest, kojeg smo se mimogredce dotakli, prenoseći iz riječkih *Zvona* svjedočanstvo o njegovu sramotnu sudjelovanju u jednome monstuo-

znom protuhrvatskom i protukatoličkom političkom procesu, i u hrvatskoj znanosti i u hrvatskoj javnosti znači jedva nešto više od pisara koji iz jedne bilježnice krasopisom prepisuju u drugu. Stoga plitko misli onaj, koji misli da se ovdje radi o pojedincu, o napadaju na njega. *Aquila non captat muscas*. Radi se o sustavu. Radi se ponajprije o tome, da bivši hrvatski politički uznici imaju pravo znati, zašto se ništa ne čini da se zabilježe, dokumentiraju i sačuvaju njihova sjećanja i svjedočenja, kao dokumenti jednog vremena i jednog razdoblja borbe za hrvatsku državnost. Radi se samo o ilustraciji jedne sustavne nebrige.

I umjesto da se upitaju, je li svjedočenje mons. Mije Likovića istinito, naši nezadovoljnici pitaju: zašto se to piše. Ne pitaju, otkud obraz toj individui, da bude na čelu spomenute ustanove (dok upravo divno paše na čelu jedne skupine koja herostratski ide za razbijanjem HKD-a Napredak i koja će – kad ne bude stanovite potpore – biti knjiškim primjerom šake duhovnih brodolomaca). Ne pita se, tko ga, s kojim pravom i zbog čega postavi na čelo Hrvatskoga (da, tako se zove!) instituta za povijest. Ne pita se, ima li hrvatska javnost pravo znati (to, i puno više od toga!).

Pita se samo, zašto se o tome piše. Zato odgovaramo: piše se zbog istine.

U isto vrijeme treba znati, da je povrijeđenost „velevažnih“ krugova samo smokvin list za nešto drugo, puno važnije. Mi nismo imali, niti sada imamo iluzija o svojoj važnosti, ali nam je prilično jasno da ta povrijeđenost nema veze s osobom nekakva ravnatelja neke znanstvene ili kvaziznanstvene institucije. Žrtvovalo se ovdje (bez suze i bez spomenika) i veće i krupnije. Nabacivalo se blatom i na zaslužne, a odličjima se obdarivalo i nezaslužne, jer tako, nažalost, vlast počesto funkcionira. Ali, isto tako znamo, da povrijeđenost potječe ne od skrbi za tamo nekakvoga trećerazrednog povjesničara, nego od izjalovljene nade, da ćemo svoje mišljenje tražiti pod tuđim skutom. Jednako tako, od Društva se je očekivalo, da se iscrpljuje u služenju na predizbornim manifestacijama, i da opet strpljivo čuči u zapečku, dok ga se jednom ponovno ne zatreba.

Iako je zahtjev za poslušnoću (makar odjenut u tzv. više, nacionalne razloge) u biti uvjerljiv, nesuđenim komesarima ne treba zamjerati. Valja biti svjestan istinitosti one lorda Actona: „Power tends to corrupt, absolute power corrupts absolute“. I kao što vlast kvari (a apsolutna vlast kvari apsolutno), tako je samorazumljiva i logična tendencija svake političke snage da se širi, da pod svoj nadzor stavi što veći segment društva, udruge, koje u stanovitom smislu imaju moralnu i političku težinu, te, pogotovo, sredstva javnog priopćivanja.

U političkom je smislu težnja za cenzurom, za nadzorom misli zapravo naravna i legitimna, kao što je naravna i legitimna težnja za uspostavljanjem

diktature. Na pojedincu je i na skupinama, da se takvim težnjama odupru, jer se rađaju slobodni i za slobodu. Da bi sačuvali svoju neovisnost i slobodu, moraju sačuvati svoje dostojanstvo i osobni integritet. Takvi su pojedinci i skupine dužni podsjećati na to, da se ne može moralom i „rodoljubljem“ prikrivati činjenica da se nijedna vlast ne će dragovoljno odreći kompromitiranih (i onih, koji se na ovaj ili onaj način mogu kompromitirati). Vlasti trebaju poslušnici, jer samo njima može upravljati po svojoj volji. Stoga se ni ovdje ne radi o pojedincu, pa bio on i ravnateljem tako važne ustanove. Riječ je o paradigmi, o simptomu opasno raširene društvene bolesti.

Ne želimo li da ta bolest posve ovlada njome, krajnji je trenutak da se Hrvatska podvrgne liječenju.

(broj 80, studeni 1998.)

NA KRAJU JOŠ JEDNE GODINE

Naš je list pregrmio još jednu godinu. Stotinu osamdeset suradnika ispunilo je 704 stranice. Od toga je oko 510 stranica dokumenata, popisa i robijaških sjećanja, osamdesetak stranica čine društvene vijesti i prikazi, šezdesetak je ispunjeno povijesno-publicističkim člancima, a ostatak su osvrtni na aktualna politička zbivanja, političke kolumne i eseji.

Ove je podatke potrebno navesti radi onih, koji negoduju zbog aktualno-političkih tema i tvrde kako se one objavljuju nauštrb sjećanja, svjedočenja i dokumenata. Svojedobno je, naime, list izlazio na 48 ili 52 stranice, pa – sve da je bio upućen samo na to – ni fizički nije mogao donijeti toliko dokumenata i sjećanja.

Iako ima razloga za zadovoljstvo, *Političkom zatvoreniku* još puno toga nedostaje. Pritom se misli na ono što bi on mogao, a ne na ono što bi htio biti. Ne može, recimo, biti političkim ili kulturnim mjesečnikom, jer za to nije utemeljen, za to nema novca ni „infrastrukture“. Ne može biti ni publikacijom kojoj bi podnaslov bio „izvori za noviju hrvatsku povijest“, jer bi to tražilo znanstvenu obradu dokumenata, za što su plaćeni neki drugi (pa i onda kad ništa ne rade!). S druge strane, već ga i sam naziv skučava (a vjerojatno bi i iz jezično-stilskih razloga valjalo promisliti o njegovu mijenjanju), ograničavajući mu publiku i svodeći je na jedan tanak i specifičan sloj hrvatske javnosti.

Zatvorenik nešto ne može biti, ali nešto ni ne smije biti: ne smije biti ograničen na razinu društvenog biltena (iako tada nikomu ne bi smetao!).

Ne smije biti ni zatvoren, ne smije odavati zatvorenost, skučenost duha.

Uređujući ga dvije godine, naišao sam na najrazličitije suradnike: tašte i manje tašte, vrlo pismene i slabo pismene, čile i bolesne, skromne i nametljive, one koji misle da s njihovim tekstom svijet počinje i završava, i one, koji su sretni ako im se posveti trunak pozornosti. Nisam, međutim, naišao ni na jednoga koji bi zanjekao vrijednost slobodi i demokraciji. Zbog toga su, uostalom, članovi HDPZ-a, koji čine veliku većinu čitateljstva, i išli u tamnice: i kad nisu – zbog mladosti, nedostatka iskustva, vremenskog škripca ili kojih drugih razloga – potanko raspravljali o budućoj Hrvatskoj za koju se žrtvuju, nikad se nisu mazohistički žrtvovali za neku apstraktnu i hladnu hrvatsku državu, nego uvijek za konkretnu, neovisnu, slobodnu, demokratsku, duhovno i tvarno bogatu Hrvatsku.

U tome duhu urednički odbor kuša uređivati ovaj list. Nekad s više, nekad s manje uspjeha. Nijedna zamisao nije ovlaš odbačena, nikad nismo bili zatvoreni za nove ideje i nove suradnike. Ipak, neke zamisli nismo uspjeli ostvariti.

Pozivi na suradnju počesto bivaju pozivi gluha (iako će ti gluhi, po običaju, biti među najčešćim prigovarateljima!). Želja da se što sustavnije obradi i dokumentira hrvatsko trpljenje u svim područjima života u jugoslavenskoj nakazi od države, od gospodarstva i politike do kazališta i športa, zasad je ostala neostvorena. Htjeli smo pisati i o jeziku i o pravopisu. Provocirali smo raspravu, zasad uzalud. Nismo zaboravili ni na duhovno stanje hrvatskoga školstva, historiografije i poglavito društvenih znanosti. Ne previđamo prijepore među književnicima. Zanima nas i to, kako se Crkva odnosi prema novim pojavama u hrvatskome društvu, i kako novo, sekularizirano i materijalizirano društvo gleda na Crkvu. Ne smećemo s uma ni sile, koje djeluju manje javno, iako se njihov utjecaj čuti na svakom koraku. Nedostaje nam i satirička rubrika. Mnogštvo duhovitih događaja s onu stranu rešetaka možda bude zauvijek izgubljeno.

I zato ćemo učiniti još jedan pokušaj. Ne uspijemo li, bit će to jasan znak da nove ideje ne mogu provesti stari ljudi (stari ne godinama, nego duhom). Taj recept, uostalom, držimo prilično primjerenim i za Hrvatsku...

(broj 81, prosinac 1998.)

BUDUĆNOST HRVATSKOG NACIONALIZMA

Ima li hrvatski nacionalizam budućnost? Je li on nakon uspostave neovisne hrvatske države izgubio povijesno opravdanje i smisao? To su pitanja koja se u Hrvatskoj posljednjih mjeseci očito s razlogom postavljaju, posebice u svezi

s očevidnim narastanjem i izbornim pobjedama snaga koje – najblaže rečeno – hrvatski nacionalizam drže zastarjelim i posve potrošenim motrištem društveno-političkih kretanja na prijelazu u treće tisućljeće.

Isto se pitanje postavlja ne samo na toj strani, nego i među pristašama i pobornicima starčevićanske, pravaške misli. U tim redovima malodušje povećava i činjenica da se u javnosti stvara dojam kako su na braniku državotvorne misli doista samo potrošeni pojedinci koji – kako se nekad govorilo za francusku emigraciju – nisu nikad ništa zaboravili, niti su kad što naučili, pa samo ponavljaju stare, otrcane i nesuvremene fraze, svojim naklapanjem svjedočeći vlastitu frustriranost, nemoć i nedostatak vizije. Odgovaraju li te predodžbe stvarnomu stanju, ili se ribari ljudskih duša u našim priopćivalima uspješno trse kompromitirati hrvatske nacionaliste, drugo je pitanje.

Mi vjerujemo da je stvarno stanje bitno drugačije. Mi vjerujemo da je bez hrvatskog nacionalizma budućnost Hrvatske upitna.

Pođe li se od postavke da je hrvatski nacionalizam i tijekom povijesti i danas bio i ostao isključivo obrambenom kategorijom, mi vjerujemo da on ima opravdanje i nakon stvaranja Republike Hrvatske. Osvremenjen i obogaćen novim povijesnim, političkim, gospodarskim i kulturnim spoznajama, on mora biti putokaz za rješenje hrvatskoga pitanja u Bosni i Hercegovini (ako se tamo još išta može učiniti), ali i instrument očuvanja hrvatskoga nacionalnog bića u Bačkoj, Srijemu i Boki Kotorskoj.

U isto vrijeme njegova je uloga nezamjenjiva u hrvatskom približavanju tzv. ujedinjenoj Europi. To približavanje ujedno je suočavanje s vlastitom poviješću, ali i još više od toga, približavanje Europi izazvat će – kao što pokazuju primjeri niza europskih zemalja – prijepore i u pogledu hrvatske budućnosti. Činjenica da su pobornici brzopletoga srljanja u europske integracije na juriš zauzeli položaje u hrvatskoj javnosti, pokazuje da smo iz povijesti malo naučili.

Iako nam predbacuju historicizam, kao da stalno previđamo protimbe i opreke koje u Hrvatskoj postoje stoljećima: Gajevo slavenstvo nasuprot Kuzmanićeve hrvatstvu, Starčevićovo i Kvaternikovo pravaštvo i „samohrvatstvo“ nasuprot Strossmayerovu i Račkijevu slavjanskom „našinstvu“ i slavosrpsstvu, Frankov taktički trijalizam protiv kvijetističkoga, jugoslavenskoga, prosrpskog Supilova i Trumbićeva koalicionaštva, Pavelićeva neovisna – nasuprot Mačekovoj „slobodnoj“ jugoslavensko-federalističkoj i Hebrangovoj sovjetskoj, komunističkoj i opet jugoslavenskoj Hrvatskoj. I napokon, Tuđmanova odluka da (uz potporu većine manjih hrvatskih stranaka) ne propusti već prvu

prigodu za uspostavu države, nasuprot ljevičarsko–socijaldemokratskim frazama o federacijama i konfederacijama koje se predlažu iz Europe i za koje bi ta Europa možda platila Judine škode, u obliku posebnoga, pridruženog statusa jugoslavenske (kon)federacije.

Razdjelnica kao da je konstanta. I čini se kako se produljuje u sadašnjost i u budućnost. Oni, koji se s ljubavlju i simpatijama vraćaju Gaju, Strossmayeru, Račkomu, Supilu, Mačeku i Hebrangu, koji iz njihova povijesnog primjera crpu duhovne uzore, i danas će čeznuti za utapanjem Hrvatske u Europskoj uniji. Oni, kojima na srcu leže simboli borbe za hrvatsku državnu neovisnost, žele njezino očuvanje. Ne samo iz simboličkih razloga. Ne žele dijeliti suverenitet s nikim, ako se to Hrvatskoj ne isplati. Ostalo je stvar matematike.

Ako su pobornici utapanja u Europi uvjereni u ispravnost svojih pogleda, ni oni se ne bi smjeli protiviti matematičkomu dokazivanju svoje teze. Krajnje je vrijeme da mi, što bi Matoš kazao, mekoputni Hrvati shvatimo kako se šah politički igra glavom, a ne srcem. Pobjeda se dokazuje državnim proračunom, slobodom i standardom žitelja, a ne umilnim glasovima iz Bruxellesa.

To je jedna od ključnih zadaća hrvatskog nacionalizma. Međutim, već na prvome koraku postavlja se krupno, možda i sudbonosno pitanje: kako se postaviti pred zaoštrenim stranačkim borbama u Hrvatskoj. Poduprijeti HDZ i dr. Tuđmana, kao snagu koja je nesumnjivo najzaslužnija za uspostavu neovisne Hrvatske i koja je ideološki najbliža hrvatskim nacionalistima, ali se prema njima počesto postavljala s omalovažavanjem, ili odgledati pobjedu oporbenog bloka predvođenog bivšim komunistima-socijalistima, kako bi u prijelaznom periodu nastupilo otrježnjenje i osnaženje (tj. organiziranje) nacionalističkih redova. Sve je izglednije da će se to, skoro hamletovsko pitanje, iz dana u dan postavljati u sve zaoštrenijem obliku...

(broj 82, siječanj 1999.)

RAZLOZI ZA OPTIMIZAM?

Nedavno održani sabor Hrvatske čiste stranke prava, s kojih petstotinjak izaslanika i još toliko gostiju i uzvanika, zbog svojih bi vanjskih obilježja i nekih političkih poruka mogao biti zanimljiv svima (a njih nije tako malo!) koji se s pravom pitaju o razlozima marginalizacije organiziranog pravaštva u Hrvatskoj.

Čini se, da prvo valja istaknuti ponudu, koju je tom prigodom pravašima upravela vladajuća stranka. Izaslanica Hrvatske demokratske zajednice pozvala je u ime svoje stranke hrvatske nacionaliste („državotvorce“) u „formalnu ili neformalnu koaliciju“ s HDZ-om. Taj poziv, doduše, jasno govori da u redovima vladajuće stranke jača svijest o tome da će na predstojećim izborima oporbena šestorica uzeti dobar, ako ne i lavovski dio vlasti, ali istodobno znači da se u HDZ-u ne misli stvarno na „malu koaliciju“ s pravaškim strankama. Jer, unatoč svemu poštovanju koje osjećam prema gospođi izaslanici vladajuće stranke, notorno je da ona spada u treću garnituru HDZ-a. Kako nije ukusno poruke takve važnosti upućivati javno, a ponajmanje po glasnicima iz treće garniture, moglo bi se zaključiti da se ta poruka – ako je doista bila poruka vodstva HDZ-a, a ne izraz izaslaničinih osobnih nagnuća – mora tumačiti bitno drugačije od onoga kako je izgovorena.

Pitanje je, naime, je li HDZ-u uopće potrebna koalicija s pravaškim strankama, tj. smije li se pravaška politička taktika ravnati prema dojmu koji je ta ponuda mogla ostaviti. U državnopravnim će pitanjima HDZ i pravaši u pravilu zauzeti jednaka ili slična stanovišta, s tim da će potonji na verbalnoj razini povremeno pokazati više radikalizma. I u ostalim stvarima, organizacijski slabe pravaške snage radije će se prikloniti bližemu HDZ-u nego oporbenoj šestorki u kojoj, osim kad je riječ o velikoj većini članstva HSS-a i dijelom Budišina HSLS-a, nema srodnih grupacija, pa je nerazumno previdjeti posve prirodni otklon u odnosu na IDS, SDP, HNS, pa i Gotovčev LS, da ne govorimo o prirepcima poput Degenovih socijalista.

Kad je već tako, onda HDZ nema stvarnog računa ići za koalicijom s pravašima, nego ovim pozivom hoće pokazati svoju širinu, skrb za dobrobit nacije i prigušiti nezadovoljstvo koje nesumnjivo vlada u onome dijelu biračkog tijela koje intimno naginje pravašima. HDZ u biti taj dio biračkog tijela drži također svojim, pa je svjestan da će se on, ne bude li apstinirao, uz prikladan pristup i tradicionalno vatrenu predizbornu retoriku, podredno ipak odlučiti za HDZ.

Prema tome, od koalicije HDZ-a i okupljenih pravaških stranaka očito ne će biti ništa. Za neke će to biti obeshrabrujuća činjenica, ali ne mislim da je treba tako ocjenjivati. Pravaši moraju tražiti treći, doista, stvarno, a ne samo formalno neovisan put, put između vladajuće stranke i oporbene šestorice, potvrđujući svoj identitet potporom svim prijedlozima koji jačaju državni suverenitet i neovisnost, ali ujedno oštro šibajući po pretvorbenoj alkemiji, Potemkinovim selima socijalne sigurnosti i blagostanja, sirovoj bahatosti novopečenih

bogataša i podrepničkom mentalitetu koji se tako brižno njeguje u solidnu dijelu vladajuće stranke.

Izgrađivanjem takve slike o sebi, pravaši bi mogli računati na priličan broj zastupničkih mjesta, a time i udio u odlučivanju o sudbini države, dijelom samostalno, a dijelom u suradnji s vjerojatno ideološki najbližom Hrvatskom seljačkom strankom ili jednim dijelom HDZ-a, koji će tada već biti u oporbi, a samim time i oslobođen balasta oportunističke i srebroljubive. Različiti pogledi na prošlost nikad ne smiju sami po sebi biti dovoljnim razlogom da se i na budućnost gleda različito.

Dakako da je iluzorno govoriti o takvim perspektivama organiziranog pravaštva u današnjoj situaciji, kad postoji hrpa malih i još manjih stranaka. Toliko željeno i toliko puta prizivano jedinstvo nikad nije bilo ostvarivo, niti će ga biti moguće ostvariti naizgled najlakšim i najjednostavnijim, mehaničkim ujedinjavanjem, koje se u pravilu promatra kao „okupljanje oko jedne stranke“. Možda baš jakost koju je Hrvatska čista stranka prava pokazala na nedavnom saboru, pripomogne rastrježenju. U trenutku kad postaje upitno, tko bi se i oko koga trebao „okupiti“, možda se prestane s tim besplodnim raspredanjima.

Naravno, potreba, pače nužnost da se prekine s inzistiranjem na okupljanju oko jedne stranke, ne znači i potrebu da se prekine s inzistiranjem na okupljanju oko jednoga programa i jednog, makar neutralnog imena. Budući da je interes naroda i interes članstva bjelodan, u tom je svjetlu najveća odgovornost na prvacima pravaških stranaka, pa se – unatoč svim zlim znacima – valja nadati da su oni svjesni vlastite odgovornosti i da će, imajući na umu nacionalne interese i sud povijesti, znati prinijeti potrebne žrtve.

(broj 83, veljača 1999.)

OD PODANIKA DO GRAĐANA

Politička, kulturna i gospodarska zbivanja u Hrvatskoj posljednjih desetak godina potvrđuju davnu postavku da je puno lakše zbaciti tiranski sustav, pa čak i uspostaviti vlastitu državu, nego od podanika postati građaninom. Činjenica da se u Hrvatskoj još hoće osobne hrabrosti da bi se reklo što se misli i mislilo ono što se govori, najjasnije pokazuje koliko smo još daleko od slobodnog društva, od društva u kojemu je sloboda toliko neupitna da se pitanje njezine obrane ne postavlja svaki dan iznova.

Ta se nesloboda očituje u dva temeljna oblika. Prvi se ogleda u odnosu prema tzv. međunarodnoj zajednici, tomu raznorodnu i počesto jedva prepoznatljivu konglomeratu nacionalnih i nadsocijalnih silnica, političkih i gospodarskih interesa. Mi, koji smo tijekom tolikih stoljeća patnjama, krvlju i životima najboljih pojedinaca plaćali težnju za neovisnošću i suverennošću, kao da smo jedva dočekali trenutak u kojem se te neovisnosti, te suverenosti želimo odreći, ustupiti ju nekome drugom, dati nekome drugom da opet odlučuje u naše ime.

Kažu da to činimo iz plemenitih i nesebičnih pobuda, u ime visokih ciljeva, u ime „Europe“, u ime „civilizacije“, „tolerancije“, „napretka“, „europskog zajedništva“. No, nisu li nam uvijek pred oči stavljali slične „plemenite“ ciljeve? Nisu li uvijek potezani slični patetični argumenti? Ima li bitne razlike između „obrane kršćanstva“, „slavenske solidarnosti i bratstva“ i suvremenog poziva na „ujedinjenu Europu“? Jer, ni onda, kao ni danas, nije bilo niti je moglo biti kakvih jamstava da se ta „kršćanska Europa“ ili to „slavensko bratstvo“ ne će prometnuti u vlastitu suprotnost i postati instrumentom održanja našeg ropstva!

Ali, to se u Hrvatskoj danas ne može slobodno kazati. To se može izglasovati u jednoj uzornoj švicarskoj demokraciji, to se može izraziti i za to se može legitimno zalagati u jednoj demokratskoj Norveškoj ili Švedskoj, u jednoj Britaniji, Francuskoj, Austriji, pa čak i Njemačkoj. Ali u Hrvatskoj – ne! Pitati o razlozima srljanja u „integracije“, u Hrvatskoj je 1999. jednako pogubno kao što je bilo pogubno 1918. ili 1945.

Danas to znači dragovoljno preuzimanje etikete „primitivca“ ili „dinarca“. Jer, misliti neovisno, danas u Hrvatskoj znači misliti tuđom glavom, i to nužno nehrvatskom, ponekad i protuhrvatskom. U ime slobode oduzeta je sloboda misli, umjesto terora beogradske čaršije nametnut je teror Atomiuma i Bretton Wooda. Naše sluganstvo danas se naziva kooperativnošću, a naš ugled mjeri se mrvicama ili oglodanim kostima, koje nam s prijezirom dobace oni s kojima bismo se tako rado i tako nepotrebno poistovjetili. Sve to ne bi bilo moguće bez našega kompleksa manje vrijednosti, bez strasne žudnje da drugima dokažemo kako smo itekako kadri biti sluge (pardon, konobari!).

Ali, taj kompleks poslušništva ne postoji samo prema vani. Štoviše, prema vani on ne bi bio moguć, ili bar ne bi prevladao, da nismo odgojeni u poslušništvu prema unutra, tj. da smo u stanju u vlastitoj domovini i u vlastitoj državi živjeti bez svetih krava. Veličanstveno postignuće neovisne države počesto nam zatvara oči pred spoznajom da je prošlo vrijeme države u vlasništvu patrimonijalnoga gospodara, da država ima neku drugu svrhu i zadaću. Ona

postoji da bi svojim građanima omogućila i osigurala slobodu i blagostanje, a ne da bi služila kao isprika za svaku teškoću i pokrivalo za svaki zločin i svaku zloupotrebu.

Dakako, mi prekratko živimo u vlastitoj državi i u sustavu političkog više-stranačja, pa se mnoge teškoće nisu mogle u cijelosti izbjeći. Dobar dio njih strukturne je naravi i baštinjen iz razdoblja kad na njih nismo mogli utjecati. Situaciju je još otežao krvavi višegodišnji rat. Stoga nije najveće zlo u teškoćama s kojima se kao narod i država susrećemo. Zlo je u tome što ne pokazujemo zrelost u ophođenju s tim teškoćama. Zlo je u tome što kriza ovozemaljskih, prolaznih autoriteta kod nas izaziva strah i uzetost, ne potragu za slobodom, nego potragu za novim gospodarom. Zlo je u tome, što od podanika još nismo postali građani.

(broj 84, ožujak 1999.)

ZABORAVLJENA BOSNA

Napadaj snaga Sjevernoatlantskog saveza na Jugoslaviju, koji posljednjih dana zaokuplja cjelokupnu svjetsku javnost, u nekim je hrvatskim krugovima nužno izazvao razmišljanje o tome, kakve su stvarne i moguće reperkusije srpske zabavljenosti tim događajem, na hrvatsku vojnu, političku i pregovaračku poziciju u odnosima s Beogradom odnosno Podgoricom i tzv. Republikom Srpskom. Priopćivala pod presudnim utjecajem hrvatskih vlasti požurila su neozbiljnim i infantilnim proglasiti zahtjeve nekih manjih hrvatskih oporbennih, mahom pravaških stranaka, da se ovi trenutci iskoriste za razrješenje hrvatsko-srpskih teritorijalnih i ne samo teritorijalnih sporova i nepoznanica.

Fascinantnost žurbe kojom se reagiralo na glasove koji dolaze iz danas uglavnom objektivno marginalnih krugova i koji su, u krajnjoj liniji, izrečeni možda samo u svrhu zahuktavajuće predizborne kampanje, pokazuje da nije slučajna sporost i gluhoća kojom taj isti tisak zna počesto popratiti neke od zabrinjavajućih, malne dramatičnih simptoma koji svako malo izbijaju na vidjelo. Tako se, primjerice, mjesecima i godinama šutjelo nad pojavama kriminala, nepotizma i korupcije koja cvjeta u Hrvatskoj. Govoriti, pa i najdobrohotnije, o tom raku koji razara narodno i državno tkivo, počesto je značilo izvrnuti se opasnostima i prijeljama. Ima onih koji su zbog toga proglašeni i „državnim neprijateljima“.

Tako se isto elegantno odmahnuo rukom i odšutjelo na podatke koje smo mimogredce spomenuli u prethodnom broju, a koji govore o iseljavanju Hrvata ne samo iz Bosne, nego i iz Zapadne Hercegovine. Tako se prešutio i raspit prema čijim bi rezultatima priličan broj mladih Hrvata najradije napustio zemlju za koju je do jučer ta ista mladež ginula ili bila spremna poginuti.

Istina, raspiti (ankete) vrlo često nisu pouzdani pokazatelji pravoga narodnog raspoloženja. Razlozi tomu u znanosti su toliko puta objašnjeni da ih ne treba ovdje ponavljati. Međutim, to ne znači da ih se smije ignorirati. Oni bi u nama morali pobuditi oprez, kao što oprez budi makar površna, skoro ovlaš izrečena dijagnoza zloćudne bolesti iz usta seoskog liječnika opće prakse. Ako bismo njegovu dijagnozu uvijek požurili provjeriti, zbog čega odbijamo pomisao da bi možda ipak trebalo provjeriti neke opomene, neke zloslutne procjene i predviđanja? Zato što nam je to lakše? Zato što se ne želimo osjećati odgovornima?

Predsjednik HSLŠ-a, Dražen Budiša, prije nekoliko je dana u jednome dnevnom listu izjavio kako neki raspiti pokazuju da 70-75 % Hrvata u današnjoj Republici Hrvatskoj ne pokazuje brigu, pa čak ni interes za sudbinu i položaj Hrvata u BiH.

Ne mora to biti točno. Ne mora taj postotak odgovarati istini. Ne moraju ništa značiti čak ni pozivi gledatelja i slušatelja u brojnim kontakt-emisijama, koji svu krivicu svaljuju na Hrvate iz Bosne i (pogotovo) Hercegovine. Ali, zašto se taj podatak hoće prešutjeti? Zašto na nj ne reagiraju redom vladajuća, a onda i hrvatske oporbene stranke? Zar zato što nas kao naciju ne treba zabrinjavati? Ili ipak zato, što ne želimo priznati da se on ne bi mogao pojaviti bez naše odgovornosti?

U jednom je razgovoru za splitski *Feral Tribune* dr. Ivo Goldstein svojedobno potvrdio činjenicu koja mi se čini općepoznatom: ako su Hrvati uoči rata mislili o svojoj istočnoj granici (a jesu!), onda su puno prije mislili o Drini, nego o Mostaru i Neretvi. „Podjela Bosne po banovinskom načelu u osnovi (je) intelektualistička koncepcija u hrvatskoj politici, koja je stvorena u vrhovima političkog *establishmenta* i u njima (je) egzistirala“. Narod ju svakako nije doživljavao prirodnom. I nije nam potreban dr. Goldstein da nas podsjeti kako bi 1990. bila osuđena na poraz izborna strategija, koja bi deklamirala mačekovske fraze o „slobodnoj Hrvatskoj“ u jugoslavenskoj zajednici i crtala granice po uzoru na one iz kolovoza 1939.

A danas smo, evo, u situaciji da se stanovit, svakako ne mali dio našeg naroda odriče svojih sunarodnjaka, svoje povijesti, bitnoga dijela kulturne ba-

štine i nacionalnog identiteta, a da onaj drugi dio, koji ne će javno nastupiti tako odricateljski, jednostavno – šuti. Netko za to mora biti odgovoran, a nitko kao da nema hrabrosti glasno upitati: tko je taj netko? I gdje se mi to na kraju XX. stoljeća, svega nekoliko godina od uspostave neovisne države, nalazimo?

(broj 85, travanj 1999.)

POLICENTRIČNI RAZVITAK HRVATSKE

Posljednjih su se tjedana u našoj javnosti usporedno čula dva u biti istovjetna prijedloga: jedna se liberalna zastupnica založila za zakonsko ograničavanje doseljavanja u Zagreb, a u televizijskoj reportaži o Sesvetama izvjestitelj napomenu kako se u mjesnoj upravi, pa i među pučanstvom sve češće čuje, da bi trebalo „onemogućiti novo doseljavanje“ u to zagrebačko prigradsko naselje.

Makar ovi prijedlozi mogu predstavljati povod za mnoštvo politoloških, socioloških, gospodarstvenih, kulturnih i drugih rasprava, ovdje nas ove dvije iskre zasad zanimaju samo kao simptom jednoga zabrinjavajućeg raspoloženja, koje u sebi krije mnoge opasnosti i sili na postavljanje niza pitanja.

Činjenica je, da Hrvatska postupno seli u Zagreb. Zbog priljeva ratnih prognanika i izbjeglica, zbog dramatična položaja naših sunarodnjaka u BiH i Bačkoj, a onda i zbog koncentracije kapitala i moći u njemu, naš glavni grad postaje prevelikim za malu Hrvatsku. Novi prostorni plan naše države, zakoni o otocima i područjima od posebne državne skrbi, bar onako kako su predočeni javnosti, ne samo da ne ulijevaju dovoljno povjerenja, nego i ne pobuđuju opći interes ni izbliza u mjeri koju ova problematika zaslužuje. Izgleda da Hrvati uglavnom nisu svjesni političkih, demografskih, gospodarskih, vojno-obrambenih i kulturnih posljedica raseljavanja pučanstva iz pokrajina i njihova naseljavanja, ako ne u inozemstvu, a ono u Zagrebu i okolici.

Potegnuti (ozbiljno, a ne demagoški i strančarski) pitanje nužnosti policentričnoga razvitka Hrvatske, u nas se nerijetko izjednačava s opasnom tezom o rastakanju, pače federalizaciji Hrvatske i uspoređuje s nikad posve ugaslim autonomaško-protuhrvatskim tendencijama. To je posljedak našega povijesnoga razvitka. Pišući o „geografskoj osnovici hrvatskog naroda“, lucidni je Filip Lukas davno istaknuo kako mi Hrvati „nemamo jedinstvene geografske cjeline, zaokružene prirodnim granicama, kojima bi bila omogućena naša unutarnja koncentracija bez većega stranog utjecaja, već su (hrvatske) zemlje odvojene središnjim planinskim sklopom, a svaka je od njih sa stranim zemljama

jednake građe povezana, pače, što je kod toga najpresudnije, ti dijelovi su mjestimice sa stranim geografskim cjelinama jače privezani, negoli sa zemljama vlastitoga naroda, pa je tako omogućivana različita orijentacija i infiltracija tuđe krvi i tuđega duha“.

Upravo zbog toga je Hrvatska stoljećima bila rascjepkana, pa je proces našega nacionalnog osvješćivanja i organiziranja bio tijesno povezan s idejom ne samo misaone, političko-kulturne, nego i teritorijalne integracije, kojoj je centralizacija prešutno postala prirodnim oblikom. Zagreb je postao srce i duša, simbol Hrvatske, pa mu to obilježje nisu mogla oduzeti neka druga sveta, strogo uzevši možda i slavnija mjesta nacionalne povijesti. I kao što su našu orijentaciju prema Zagrebu neprijatelji pravilno prepoznavali kao opasnost za svoje interese, tako smo i mi postali skloni svaki otklon od snažne centralizacije promatrati kao napadaj na hrvatske interese, kao pokušaj ponovnoga cijepanja i rastakanja.

Po svemu se čini da je takva naša reakcija bila korisna i nužna posljednjih dvjestotinjak godina, a napose u vrijeme stvaranja i obrane države. Budući da i danas ima političkih snaga, pa i stranaka, koje bi simpatizirale s dezintegracijom Hrvatske, ona je i danas u tom pogledu uputna. Međutim, kao opći i načelni stav ona postaje sve manje prihvatljivom, a sve više prijeti da se izrodi u svoju suprotnost. Hrvatski nacionalist, dakako, ne će ni iz mogućih današnjih tendencija centralizacije izvlačiti zaključak da je „Zagreb preuzeo ulogu Beograda, Beča ili Pešte“. Njemu nikad ne će pasti na pamet da vlastiti glavni grad izjednači s prijestolnicama koje simboliziraju hrvatsku potlačenost i obespravljenu.

Međutim, upravo zbog osjećaja vlastite odgovornosti mora biti svjestan i mora upozoravati, da se takvo razmišljanje ne smije očekivati od svega pučanstva. Mora imati na umu da time što postoji opasnost da Zagreb usisa ostatak Hrvatske, on ne samo da će biti predstavljan kao strašilo, nego će biti ugrožena zdrava narodna jezgra, bit će ugrožena obrambena sposobnost države, bit će dovedeni u pitanje njezini demografski, gospodarski i kulturni potencijali. Upravo radi toga treba žurno poduzeti korake kojima će se potaknuti policentričan razvitak Hrvatske. Puke deklaracije ničemu ne koriste.

Neki bi graknuli na usporedbu, ali – u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj se o tome mislilo, pa je upravo radi jačanja države i čvršćeg privlačenja Bosne, glavnim gradom imala postati Banja Luka. Može li se iz tog primjera išta naučiti, odnosno, ima li, uostalom, ikakva razloga da Vrhovni ili Upravni sud Hrvatske ne budu u Kninu? Zašto u današnjoj eri kompjutorizacije ministarstvo

poljodjelstva ne bi moglo biti u Osijeku, a ministarstvo turizma u Dubrovniku, mirovinski fond u Gospiću, a zdravstveni u Požegi itd.? Samo „izmještanje“ nekoliko krupnih državnih tijela dovelo bi do povećanja atraktivnosti pokrajinskih središta, do njihova intelektualnoga, kulturnog i gospodarskog snaženja. Tek tada bi i Zagreb mogao preuzeti onu ulogu, koja mu doista treba pripadati...

(broj 86, svibanj 1999.)

O LEGITIMITETU

U novijoj hrvatskoj političkoj povijesti nisu rijetki primjeri, da političke snage, stranke i pojedinci u kriznim vremenima potegnu argument legitimiteta, tvrdeći kako su svojedobno (pa makar kako to davno ili nedavno bilo) na ovaj ili na onaj način dobili narodnu potporu, a time i pravo zastupanja narodnih interesa.

Da se to pravo ne želi držati isključivim, taj se argument, dakako, ne bi ni potezao. No, njegova svrha je upravo ta, da se drugoga isključi od sudjelovanja u vođenju narodnih (državnih) poslova. Time taj tzv. argument legitimiteta, kad bude krivo shvaćen, nerijetko postaje argumentom protiv demokracije, točnije, argumentom protiv narodne volje.

Parlamentarni izbori u svibnju 1935. ili, još više, oni u prosincu 1938., doista su potvrdili da vodstvo Hrvatske seljačke stranke, predvođeno dr. Vladkom Mačekom, uživa plebiscitarnu potporu hrvatskog naroda. Da je Maček tako stečeni i ničim osporavani legitimitet posve krivo shvatio, potvrdio je travanj 1941. U svezi s proglašenjem Nezavisne Države Hrvatske nije održan nikakav plebiscit, niti su održani kakvi izbori. No, da je to bilo moguće, kako je jednom jezgrovito primijetio don Živko Kustić, nema apsolutno nikakve dvojbe, da bi narod proglašenje svoje države plebiscitarno podupro, bez obzira na dr. Mačeka, pa – ako treba – i protiv njega.

Taj primjer zorno pokazuje, da je na izborima 1935. i 1938. legitimitet stekla odnosno potvrdila težnja za uspostavom države, a ne nekakva stranačka (zapravo koalicijska) lista. Ni *plebiscit* u travnju 1941. nije bio plebiscit za dr. Antu Pavelića ili za Ustaški pokret, nego je bio plebiscit za hrvatsku državu. Stoga se ni Pavelić nakon rata i nakon svoga političkog poraza, pri ustrojenju svojih izbjegličkih vlada, nije mogao u stranačkome i osobnom pogledu pozivati na legitimitet zadobiven u travnju 1941. A i on i vodstvo izbjegličkog

HSS-a počesto su se pozivali na te potrošene, u biti nepostojeće argumente, ne shvaćajući da narod živi mimo njih, i da će živjeti bez njih.

Hrvatski je narod stoljećima želio svoju državu, stoljećima je za nju prinosio najveće žrtve. Istodobno je htio i borio se, da ta država ne bude sama sebi svrhom, nego da bude izrazom hrvatskog duha slobode i napretka, da bude nužnim okvirom za duhovni i tvorni boljitak svega naroda. Samo ta težnja, samo to htijenje ima trajan legitimitet, samo ono odgovara pravoj i nepatvorenoj volji hrvatskog naroda.

Stoga, bez obzira na izborne rezultate, i bez obzira na izborne sustave i geometrije s kojima se iz dana u dan suočavamo, legitimno pravo na zastupanje naroda imaju oni koji udovoljavaju toj pravoj, tisuću puta osvjedočenoj i jasnoj volji hrvatskog naroda. No, ni njihov legitimitet nije vječan: on utrjuje istoga onog trenutka kad se prvi put krivotvori narodna volja, kad se iznevjere narodni interesi, kad se interesi zajednice podrede posebničkim ili skupnim prohtjevima. Tog trenutka legitimni predstavnik postaje uzurpatorom. Protiv njega se danas, doduše, ne poduzimaju revolucionarne mjere. Njega se samo trpi do novih izbora.

Politički odgojen i zreo narod najkasnije na izborima podučit će svoje političare, da oni postoje radi naroda i države, a ne država i narod radi njih. Podučit će ih, da narodna zajednica radi svojih budućih naraštaja nema pravo na ponavljanje pogrješaka. Podučit će ih, da se na varkama i demagoškim opsjenama ne temelji dobra vlada. Pokazat će im, da je narodno pamćenje dulje od dosega trubadurskog zova novinarskih podrepina. Svojim će glasovima, na najdemokratskiji način, podsjetiti svoje političare, da svaki dan iznova moraju dokazivati kako još uvijek legitimno upravljaju državom. Jer, narod, koji propusti obnašanje svojih prava i poštivanje svojih dužnosti, osuđen je na ponavljanje pogrješaka.

(broj 87, lipanj 1999.)

PAKT O (NE)STABILNOSTI

Ne računajući kolumnisticu jednoga važnog, ali niskonakladnog dnevnika, kao da se nitko u Hrvatskoj ne pita, ima li potrebe misliti ne samo o licu, nego i o naličju nedavno pompozno potpisanoga Pakta o stabilnosti jugoistočne Europe.

Njezino uvjeravanje, da ne samo neke formulacije, nego i ključne odredbe, pa i sama bit dokumenta koji je 10. lipnja ove godine predstavljen u Kölnu, ne ostavljaju nikakvu dvojbu u bitno ograničavanje suvereniteta država jugoistočne Europe, a time i Hrvatske, doživjelo je orkestrirani napad u nekim „neovisnim“ medijima, koji se godinama trse što više se dodvoriti svojim nekad i financijskim, a redovito ideološkim sponzorima.

Još dvije okolnosti u svezi s kelnskom poveljom izvrsno ilustriraju stanje letargije, koje vlada Hrvatskom.

Prvo, činjenica da se spomenuti dokument na sva usta hvali (malo opreznije iz redova vlasti, a nekritički iz redova „neodvišnjaka“), a da do dana današnjega nije predložen hrvatskoj javnosti. Niti je stvar tako opsežna, niti je pisana na kakvu egzotičnu jeziku, da bi ju bilo nezgodno prevesti i u cijelosti objaviti. A ipak, danas se (u svojevrsnoj magli) tobože učeno raspravlja o magli, s očitim perspektivom odlaska u maglu. Ražanj je možda drugačiji, ali – guske su opet iste.

Druga otužna činjenica jest činjenica osamljenosti spomenute kolumnistice. Običan Hrvat kao da apsolutno nezainteresirano gleda na donošenje dokumenta koji će možda dugoročno odrediti njegovu budućnost. Čime smo uspjeli doći u to stanje pasivnosti i anemije? Komu imamo zahvaliti što se razmatranje o nacionalnoj prošlosti, sadašnjosti i budućnosti drži samo prijezira vrijednom dangubom?

Rasprava o vanjskoj politici u Hrvatskome državnom saboru, u kojoj su samo rijetki izuzetci pokazali zabrinutost za dugoročne interese Republike Hrvatske i njezinu suverenost, također je posvjedočila, da većini narodnih (?) zastupnika nije ni na kraj pameti stati na žulj izvršiteljima volje tvorca novoga svjetskog poretka. Za Hrvatsku se, što bi Matoš rekao, vjerolomnici opet kockaju k'o za roba afrikanskoga.

Polako se rasplinjavaju sve patetične fraze, sve deklaracije i ustavne odredbe o zabrani udruživanja u balkanske asocijacije. Sad nam se zaobilazno nudi upravo to: balkanske asocijacije, znakovito nazvane nekakvim regionalnim stolovima (i to još uz izravni, neskriveni nadzor tuđega skrbnika), a mi kao da smo sretni što drage volje, uz pljesak, prihvaćamo teoriju ograničenog suvereniteta. Odbiti to, govore nam, bilo bi pogubno. Nema daljnjih objašnjenja. Nema argumenata: ulazi se u područje iracionalnog (vrhunaravnog?). Ali, zar je pred nama, pred zakonom i pred poviješću isto, kad je neko rješenje silom nametnuto, ili kad ga dragovoljno izaberemo?

General De Gaulle je u odsudnom trenutku za Francusku rekao: „Što bi bilo od naše domovine, da su Jeanne d'Arc, Danton i Clemenceau težili pomirljivosti?“

U Hrvatskoj takvo pitanje, izgleda, nema tko postaviti.

(broj 88/89, srpanj-kolovoz 1999.)

PROVOKATORI

Navikli na oprez, razumniji su ljudi svojedobno zazirali od grlatih tipova, kojih se politička i društvena aktivnost svodila na isticanje barjaka, pjevanje pjesama i „hrabro“ pozivanje na poduzimanje „radikalnih“ rješenja. Znalo se da je riječ o ljudima koje zbog njihove notorne ograničenosti ne treba uzimati previše ozbiljno, o podsmijeha vrijednim kavanskim mudrijašima koji u svakom trenutku imaju rješenja za sva pitanja koja tište čovječanstvo ili, pak, o tuđim plaćenicima. Potonje je bilo češće posrijedi.

Od 1990. kao da se i tu puno toga promijenilo. Prestanak opasnosti od političkih procesa doveo je do smanjenja opreza. Postupno smo postajali sve spremniji očevidnu provokaciju prihvatiti kao nešto drugo, kao rodoljuban čin ili, u najmanju ruku, čin građanske hrabrosti. I najfantastičnije laži prihvaćali smo ako su bile umotane u prikladnu, trobojnu ambalažu.

Nije nam padalo na pamet, da kuće pred očima europskih promatrača ne ruše frustrirani prognanici i ogorčeni ratnici, nego netko drugi. Nismo uočavali da veličanstvene pobjede zločinima i pljačkama ne kaljaju samo kriminalci, nego i oni koji su poslani to učiniti sa svrhom potkapanja našega ponosa, dostojanstva i ugleda.

U malobrojnim crnim košuljama, odorama i barjacima vidjeli smo tek zasukane pojedince, koji samo zbog manjka izobrazbe ne znaju da crna košulja i crni barjak s hrvatskom tradicijom, hrvatskim težnjama i hrvatskim interesima nemaju ništa zajedničko. U pojedinačnim izljevima antijudaizma, u nehrvatskoj, pače protuhrvatskoj ikonografiji kukastoga križa po zidovima, u bučnom ustašovanju onih koji nisu bili ustašama kad je to trebalo biti, kad se branila domovina; u protusrpskim filipikama i u egzaltiranim pozivima čak na kršenje hrvatskog Ustava i zakona („u interesu Hrvatske“), nismo vidjeli ono što je trebalo vidjeti: provokaciju.

Upravo zbog te naivnosti dopustili smo da nas okrenu unatrag isti oni krugovi koji nam kao kost među ogladnjele pse dobace kakvu istrošenu temu, da

bi oni – dok se Hrvati strasno bave tom oglodanom kosti – mogli duhovno i tvarno okupirati Hrvatsku, jeftino kupiti naše blago i tako doći u položaj iz kojeg će nas pretvoriti u robove. I to robove, koji nisu svjesni svoga ropskog položaja, robove koji misle da uživaju blagodati slobode.

U tome paklenskom planu provokatori obavljaju prljav, ali nezaobilazan posao. Oni će tvrditi ono što je naivnomu hrvatskom uhu milo čuti, upravo po uzoru na biblijsku pripovijest o Adamu i jabuci. Oni će nekritički glorificirati ne samo naše pokušaje da se osovimo na vlastite noge, nego i naša posrtnja u tim pokušajima. Nas će proglasiti svecima i sve zlo pripisati dragima, znajući da ništa ne dokazuje onaj koji previše dokazuje. Oni će objavljivanje Hitlerove *Moje borbe* (ne slučajno u nakladi dojučerašnjega jugoslavenskoga komunističkog aparatčika!) pretvoriti u sudbinsku temu nacionalnog opstanka. Oni će veličati Hitlera, iako to – nesumnjivo s razlogom – ne čini ni jedan razuman Nijemac. Oni će, štoviše, za slab urod krumpira optužiti „svjetsku židovsku urotu“. Ne će oklijevati („u ime Hrvatske“) navijestiti rat „svjetskom židovstvu“. (Kad za to već ne mogu naći Hrvata od ugleda, takvim će proizvesti nekoga od svojih poslušnika.) Okićeni hrvatskim simbolima, oni će sve učiniti da proizvedu što više neprijatelja Hrvatske, i da tim neprijateljima daju što više povoda da nas sputavaju. A najveća nevolja još nije u tome, što takvih korisnih budala ima dosta. Veća je nevolja u tome što ih kao takve ne znamo prepoznati, niti ih imamo hrabrosti prokazati...

(broj 90, rujan 1999.)

PASIVNOST KAO NAJGORA OBRANA

Za razliku od velike većine inozemnih medija, prema kojima su suđenje Dinku Šakiću i najstroža kazna izrečena ovom upravitelju jasenovačkog logora, pokazali da se Hrvatska hoće i zna suočiti sa svojom nedavnom prošlošću, usuđujem se kazati da su upravo ovi događaji pokazali da se Hrvatska s tom prošlošću ne zna suočiti, niti se posve snalazi u ulozi suverene države.

Time se nipošto ne kani dovesti u pitanje autonomija sudstva. Također se ne želi, niti može, sa strane suditi o osobnoj ili zapovjednoj odgovornosti samoga okrivljenika. Ne kani se ni preispitivati makar još nepravomoćna sudska odluka, čak ni koncepcija obrane, koja je i pravosudno i politički bila osuđena na posvemašnji debakl, na poraz bez probitaka. Hoće se tek raščlaniti dojam

koji je samo suđenje izazvalo, a pogotovo naše postavljanje prema tom dojmu, prema toj slici našega naroda, domovine i države.

Desetci i stotine inozemnih priopćivala, ideološki posve različito obojenih, s posve raznorodnim preduvjerenjima i stajalištima, posljednjih su dana i tjedana opet pisali o stotinama tisuća jasenovačkih žrtava. Nikoga tko drži do sebe nije začudilo, da se kojekakvi „antifašisti“, samozvani noćobdije građanskog digniteta, „odbori za ljudska prava“, tobožnji proeuropski komiteti i „savjesti“ našega društva, nisu digli protiv te ogavne laži, nisu ni pokušali opovrgnuti bjesomučno ponavljanje stravičnih crnih legendi, koje su desetljećima kompromitirale našu težnju prema državnoj neovisnosti, slobodi i demokraciji. Takvo je njihovo ponašanje posve očekivano. Ta, nisu li upravo oni većinom bili dijelovi onoga istog ubilačkog stroja, koji je te crne legende proizvodio i širio?! A suvremena njihova preobrazba jeftina je opsjena, koju rado prihvaćaju samo oni, po čijem se nalogu ili za čiju se korist ona zbiva.

Međutim, ono što nas mora začuditi i nad čim se moramo zabrinuti, jest inertnost državnih vlasti, servilnost visokih državnih službenika. Mazohističko trpljenje da se po Hrvatskoj udara ne samo za ono za što jest kriva, nego i za ono za što nije, za što ne može biti kriva, doista je fascinantno.

Ta puzavost nedvoumno potvrđuje kako ne postoji politička volja, da se stane na kraj samoponižavanju. Jer, da je drugačije, pokazali bismo da nam je dogorjelo do nokata. Koristili bismo se dragocjenom činjenicom da više nismo stvar, predmet, objekt, nego – hvala žrtvama tisuća i tisuća najboljih – netko i nešto, subjekt. Onda ne bi svaka bjelosvjetska protuha u svakom trenutku mogla iskaljivati svoje frustracije na Hrvatima. Onda bi strana javnost čula i naš glas. Onda bi hrvatski ministri služili svom, a ne tuđem narodu. Onda bi hrvatski veleposlanici dobili nalog posjetiti novinska uredništva i zatražiti prijam kod vlasti zemlje primateljice te kazati: Hrvati su htjeli svoju državu, i na to su, kao i svaki drugi narod, imali i imaju pravo. Oni to nisu htjeli zato da bi mogli druge progoniti, nego zato da se sami uklone vješalima, kundaku, progonu i haraču. I kad im u toj naravnoj, moralno neprijepornoj i demokratskoj težnji potporu nisu pružili oni, kojima su usta bila i ostala pune pravde, slobode i demokracije, morali su se osvrnuti na drugu stranu.

Hrvatska je, reče jednom August Košutić, izgubila slobodu u grčevima Europe, a u novim je grčevima te iste Europe slobodu opet stekla. U težnji da ju sačuvamo, nismo se svi pokazali dorašlima. Nismo svi bili jednako mudri, jednako hrabri i jednako moralni. Nismo svi ni zaslužili slobodu i neovisnost. Počinili smo i zločine, kao što su nad nama činili zločine. Ucvilili smo mnoge,

ali ipak ne tolike kao što bi hramski trgovci htjeli: puno smo krivi, ali puno su i nama krivi.

Ali, mi nismo ni gori ni bolji od ostalih. I mi imamo ista prava i iste dužnosti. Stoga ćemo kazniti svoje krivce i slaviti svoje zaslužnike. Ne zbog drugih, nego zbog nas samih. Učit ćemo i iz vlastitih i iz tuđih pogriješaka. Sami ćemo graditi svoje spomenike i sami okajavati svoje grijehе. Od drugih ćemo tražiti samo ono što smo i sami drugima spremni dati. Od drugih tražimo toleranciju, razumijevanje i suradnju, njima nudimo to isto: ne tražimo ničiju dušu, niti je naša na prodaju, još manje na dar. I europskoj zajednici naroda žrtvovat ćemo samo ono što su i drugi spremni žrtvovati, ljubomorno štiteći svoj identitet i svoje dostojanstvo.

Ali, takva politika iziskuje napor, traži nešto više od glupavog smješkanja pred kamerama i blebetanja ispraznih, „diplomatskih“ fraza. Ona traži hrabrost, samoprijegor i viziju. Stoga nije praktična. Praktičnije je kleknuti pred gospodarom, poslušno, udvornički mahati repićem i čekati – mrvice s gospodareva stola.

(broj 91, listopad 1999.)

LOVORIKE PORAZA?

Sredinom 1991. tadašnji je jugoslavenski ministar vanjskih poslova, Budimir Lončar, podrijetlom inače Hrvat, izjavio kako se protivi osamostaljenju Hrvatske, jer da bi neovisna hrvatska država bila tempiranom bombom u srcu Europe. Hrvatsko se političko vodstvo, srećom, nije uplašilo te prijetnje, nego je – možda i hrabrije i odlučnije nego što je izvorno kanilo – zgrabilo prvu prigodu za stvaranje neovisne države. Oprezni i *dalekovidni* mudraci ostali su na repu događaja.

Kad je početkom 1993. krenula Maslenička akcija, iz zapadnih su medija nagoviještene sankcije protiv Hrvatske. Neke se strane diplomatske dušobrižnike moglo vidjeti zajapurene od bijesa, jer je pothvat izveden bez njihova dopuštenja. U proljeće 1994. raspravljalo se o uvođenju nove nacionalne valute. Hajku u stranim priopćivalima zdušno su podupirali brojni domaći političari, zapjenjeno se zgražajući nad kunom i tvrdeći kako ćemo time sami sebe izopćiti iz uljuđenog svijeta. Kuna se na to, hvala Bogu, nije obazirala. U džepove ju ne trpaju samo oni koji su ju branili, nego i oni kojima se gadila.

U doba *Bljeska* i *Oluje* opet nam se prijetilo sankcijama. Iz ministarstva vanjskih poslova jedne europske države posve nediplomatski su pitali, provodi li to Hrvatska *Endlösung* (konačno rješenje) srpskog pitanja, hotimice koristeći riječ koja nužno izaziva asocijacije na holokaust. Unatoč prijetnjama, pot-hvat je bar u najvećoj mjeri uspješno dovršen. Moglo se i više, da se uklapalo u planove. Ovako je prijetnja iskorištena kao zgodan izgovor.

U svakom slučaju, zagovornici podvijanja šije opet su ostali kratkih ruka-va. Ipak, iz toga nisu ništa naučili. Kad je, malo potom, predložena promjena naziva parlamenta u Hrvatski državni sabor, opet su se na stražnje noge propeli *kooperativci*, teoretičari straha: državni se sabor ne smije nazvati Državnim saborom, jer da je tako bilo samo u neka mračna vremena. *Much ado about nothing*: pa i ako nema značenje koje mu pripada, sabor danas nosi ime koje mu pristaje.

U svemu ovom samo je jedna pouka: onaj koji je spreman kapitulirati, uvijek će kapitulirati. Za nj druga mogućnost ne postoji, on sam izabrao je pre-daju i poraz. Na činjenici poraza ništa ne mijenja ako ga se nazove pobjedom: poraz ostaje porazom i onda kad ga se obilježava talambasima i lovorovim grančicama. Samo onaj koji ne bježi od borbe može uspjeti, samo on zaslužuje poštovanje i u slučaju da podlegne. Jer, on je branio svoje dostojanstvo, znajući gdje je granica ispod koje se ne smije ići.

Možda će budući povjesničari suditi drugačije, ali se nama – prosječno neupućenima – danas čini kako u Hrvatskoj postoji jasna razdjelnica između vremena pobjeda i vremena poraza. Dok smo bili u ofenzivi, dok smo pokazivali otpor, ubirali smo plodove. Onog trenutka kad smo počeli popuštati, kad smo pokazali kompleks manje vrijednosti, kad smo se počeli sramiti obrane nacionalnih interesa, počinje se nizati poniženje za poniženjem. I onda, kao povrijeđena mlada, reagiramo emotivno, prkoseći i onomu čemu se ne treba ili ne može prkositi. I tako provociramo nove prijetnje i nove ucjene: uvijek novi zahtjevi bivaju sve teži, a mi uvijek sve spremnije potpisujemo sve što se na stol stavi, naivno, reklo bi se balkanski, vjerujući da potpis ništa ne znači, da se preuzete obveze mogu izigrati. Do kada?

(broj 92, studeni 1999.)

IZBORI BEZ DR. TUĐMANA

Jedva da ima glavnog urednika u Hrvatskoj, kojega smrt dr. Franje Tuđmana nije prisilila na krupnije zahvate u davno zaključenu i prelomljenu listu. Nova su izdanja prepuna na brzinu sročениh odjeka, pokušaja prvih cjelovitih prosudaba, toplih i manje toplih nekrologa suradnika, znanaca i prijatelja. Svi-ma je zajednička samo jedna točka: suglasnost da je pokojnik obilježio prote-klih deset godina našega narodnog života.

I dok svi razmišljaju kako će se razvijati hrvatska politička scena nakon smrti prvoga predsjednika Republike, još je nepoznanica na koji će način po-kojnik sudjelovati u ovim izborima: on je bio prekrupna pojava, da bi tjele-snom smrću tek tako prestao utjecati na našu budućnost. To je jasno i sada, nekoliko sati nakon što je vijest o smrti objavljena.

Upravo radi toga se oporbena šestorica zalažu za odgodu izbora, računajući na to da će se slegnuti prvi dojam nakon Tuđmanove smrti i da će birači uskoro spoznati kako njegovi stranački kolege i suradnici ne će moći biti „novi Tuđ-man“. Vladajuća, pak, stranka, suočena sa silnim padom popularnosti uslijed tajkunizacije i korupcije, cvatućih društvenih nepravdi i zaoštrenja socijalne nesigurnosti, pokušava što skorijim izborima kapitalizirati simpatije javnosti prema njezinu karizmatičnom, teško oboljelom i upravo umrlom predsjedniku.

Potpora koju je Tuđman uživao, uvijek je bile veća od potpore koju je do-bivala njegova stranka. Stranku nisu samo činili, nego su je – nasuprot broj-nomu običnom članstvu – upravo obilježavali pojedinci čije se ime, s jedne strane, vezalo s aferama i zloupotrebama vlasti, a s druge strane, sa žustrom spremnošću da se odreknu nacionalnog ponosa i dostojanstva. Zanimljivo je da se u očima puka samo prvaci tih dviju struja prikazuju sposobnima preuzeti vodstvo države. Ipak, s obzirom na zaoštrenost međusobnih odnosa tih dviju struja, koju ne mogu prikriti ni najnovije pomirbene fraze, uvjetovane žilavim nagonom za samoodržanjem i očuvanjem tako niskih jasala vlasti, ne bi trebalo začuditi da na koncu na površinu ispliva treća, srednja stroja.

Ona pokušava ujediniti skrb za nacionalne interese s osobnim poštenjem i shvaćanjem vrijednosti demokracije, tolerancije i otvorenosti. Da je njezin predstavnik, akademik Vlatko Pavletić, istaknuti hrvatski intelektualac, knji-ževnik i urednik niza časopisa, među kojima legendarna *Kritika* zauzima po-sebno mjesto, istaknuo svoju kandidaturu, jasno svjedoči trud kojim svoj pri-vatni život i svoje zdravstveno stanje predočava javnosti. Ono što nam je kod Tuđmana bilo zagonetno i stoga zanimljivo, Pavletić ogoljuje i svjesno banali-zira, očito držeći kako će to naići na simpatije javnosti.

Predsjednik Hrvatskoga državnog sabora, koji svoje hrvatstvo također ne mora dokazivati, time jasno hoće kazati kako se autoritet može stjecati na način koji je bitno različit od Tuđmanova. Pitanje je samo, je li hrvatski birač toliko sazreo, da može prihvatiti vodstvo čovjeka koji je naizgled posve običan, koji nije sustavno izgrađivao podobnu stranačku infrastrukturu, niti se naručenim novinskim člancima i usmjeravanom kampanjom prikazivao jedinim predstavnikom Europe u Hrvatskoj i Hrvatske u Europi.

Nasuprot nejasnu stanju u Hrvatskoj demokratskoj zajednici stoji raznorodna oporba šest stranaka, koja je upravo Tuđmanovom smrću izgubila ključno vezivno tkivo. Otpor prema Tuđmanu i osjećaj da ga samo udruženi mogu pobijediti, vezao ih je jače od bilo kakve druge sponse. Zato je sasvim izvjesno kako će ta koalicija postupno bivati sve labavija.

A možda upravo mnoštvo mogućih kombinacija u razdoblju između parlamentarnih i predsjedničkih izbora pomogne Hrvatima shvatiti važnost, zakonitosti, ali i prolaznosti odnosno privremenosti parlamentarnih borbi, predizbornih i postizbornih koalicija. Velika je šteta samo to, što su hrvatski nacionalistički redovi, obično svrstavani pod pravaško ime, i u ovim mjesecima pokazali potpunu nezrelost, manjak samoprijegara i nedostatak osjećaja odgovornosti. Ako predstojeći parlamentarni izbori pomognu bar u tome da se razbiju iluzije o većini pravaških političara, Hrvatska će – preko trnja do zvijezda – učiniti veliki korak naprijed.

(broj 93, prosinac 1999.)

MOĆ NOVINA

Parafrazirajući jednoga znamenitog talijanskog povjesničara, moglo bi se kazati kako izborni poraz Hrvatske demokratske zajednice sam po sebi znači da je on bio povijesno nužan i neizbježan. Ipak, svakomu tko išta zna o prilikama u Hrvatskoj, jasno je da dojučerašnja oporba nije dobila izbore, nego ih je dojučerašnja vlast izgubila. I uzroci su prilično bjelodani: samopouzdanje koje prerasta u bahatost, sljepilo pred socijalnim nejednakostima i nepravdama, bježanje od raščišćavanja afera i skandala, samoubilačka samodostatnost.

Međutim, možda je od raščlanjivanja uzroka izbornih rezultata i promatranja nevjerojatno brzog mrvljenja HDZ-a, zanimljivije i poučnije podsjećanje na instrumente kojima je ta stranka poražena, na novine. Iako će neki odmahnuti rukom, tvrdeći kako su se stranački pouzdanci u elektronskim medijima

pokazali trojanskim konjima, nema spora da je HDZ u njima skoro punih deset godina imao dominantan utjecaj, zapravo apsolutnu prevlast. Ako u tih deset godina nije, ili u dovoljnoj mjeri nije uspio izgraditi stručan, profesionalan a ujedno lojalan tim urednika i novinara, nije ni vrijedan žaljenja.

U isto se vrijeme oporba okupljala oko tiskanih medija. Dok su praznoglavci, dobro zaštićeni nisko spušenim jaslama, svako odstupanje nacionalno obojenih novinara i publicista od dosadnoga novinskog obrasca koji je vlast diktirala ili preferirala, manirama tipičnim za nedemokratske sustave proglašavali neprijateljstvom, oporbeni su mediji vješto koristili svaku aferu i skandal (a bilo ih je napretek!), nemilosrdno prokazujući eksponente vlasti kao protivnike slobode i demokracije. Tako su se ključnim instrumentima slamanja i razaranja HDZ-a pokazali dnevници *Jutarnji* i *Novi list*, te tjednici *Nacional*, *Globus* i *Feral Tribune*.

Jedna bi ozbiljna politička snaga, koja hoće imati budućnost, morala sustavno proučiti način na koji se stvarala medijska kulisa za promjenu vlasti u Hrvatskoj. Iz toga bi se dala izvući veličanstvena pouka, skoro jednako upotrebljiva u razdoblju koje predstoji. Upravo to razdoblje pruža prigodu za stvaranje nove medijske slike, za pokretanje novih, oporbenih novina. Te bi novine trebale biti oporbene, ali ne stranačke. Stranački obojenim i zauzdanim listovima nedostaje erotičnost koja privlači šire slojeve, koja osigurava čitatelje i na taj način omogućuje izlaženje novina. Bez te erotičnosti, bez izazovnosti – koja se nudi samom činjenicom da su oporbene – taj bi pothvat bio osuđen na propast. Isto je tako na propast osuđen svaki onaj pokušaj u kojemu bi ton novomu glasilu davali obilježeni novinari i publicisti, pisci trajno vezani uz uvijek iste, stare i otrcane teme. Za novinara, kao i za političara, ništa nije gore od potpune predvidivosti njegove reakcije.

Sve i kad bi postojao početni kapital (a za njega je potrebna ne samo politička volja, nego i gospodarska opravdanost), veliko je pitanje, postoji li među onima koji se nazivaju (ili koje nazivaju) hrvatskim nacionalistima doista ljudi kadri odgovoriti na taj izazov i iskoristiti prigodu koju im daje pobjeda crveno-žute koalicije. Čini se da na to pitanje valja odgovarati s velikim oprezom: ne bi valjalo tek tako reći da ima veći broj izobraženih i čvrstih pojedinaca, koji su u stanju odoljeti napastima ispraznih fraza i koji na moderan način znaju braniti i stare činjenice.

Imamo ekscentrika i prznica, ali nam nedostaju ljudi koji znaju da uvijek malo znaju. Imamo zapjenjenih sektaša, kojima je ona poznata *fortitur in re, suaviter in modo* posvemašnja nepoznanica, ali nemamo onih koji su uvijek

spremni učiti, pa i od protivnika. Na tisuće nas je koji ćemo i dobru stvar prikazati ili učiniti dosadnom i zastarjelom, dok se na prste broje oni koji bi i neprivlačna gledišta mogli učiniti zanimljivima. Ukratko, verbalnog radikalizma imamo napretek, dosljednosti i znoja premalo...

(broj 94, siječanj 2000.)

IDEOLOGIJA 'ÜBERMENSCHA'

U dijelu hrvatske javnosti već godinama je zamjetna silna odbojnost prema Hercegovcima. Nju se ne da poistovjetiti s tobože urbanom nesklonošću prema provincijalnom, niti s otporom koji starosjeditelji nerijetko pokazuju prema došljacima, dotepencima. Hrvatska je premala, da bi mogla imati izražene razlike, a kamoli suprotnosti između metropole i provincije. I kad su predstavljali duhovno, kulturno i političko središte, naši su gradovi po broju žitelja dojučer bili oveća sela, pa većinu njihovih žitelja nužno čine došljaci iz pokrajine.

Da je provincijalizam stanje duha, a ne zemljopisni pojam, izvrsno pokazuje upravo primjeri došljaka, koji su svojom pojavom obogatili društveni život i nacionalnu kulturu. Bez Starčevića i Matoša, Meštrovića i Mate Ujevića, Ladana i Marinkovića, Zagreb ne bi bio Zagreb. Ni Rijeka bez Supila, ili Split bez Tina Ujevića ne bi bili isti. Ti su pojedinci mijenjali grad upravo onako kao što je grad mijenjao njih, postupno i bez otpora. Ni u vremena neusporedivo manje sklona frazama o zaštiti ljudskih prava, nikomu nije palo na pamet dijeliti i stigmatizirati ljude po podrijetlu.

Danas je drugačije. Danas je upravo moderno, upravo europski, držati se vrjednijim, poštenijim, pametnijim i čistijim od „prljavih i pokvarenih varalica“ iz Hercegovine. Biti Hercegovcem znači biti izopćenikom: biti proglašen krivim za jednu politiku koju su drugi izabrali i vodili, biti prokazan lupežom zbog šake kriminalaca kakvih ima u svakoj pokrajini i u svakom narodu, biti žrtvenim janjetom za sve propuste drugih, biti isprikom za sve promašaje.

Rat i silan val prisilnih migracija, koji je gradove napučio nevoljnicima iz Bosne i Hercegovine, Like, Krbave i drugih pokrajina, često se potežu kao mogući uzrok ovoj pojavi. Prognanička neprilagođenost urbanom načinu života samo je prividan razlog suvremenom valu regionalnog rasizma. Sličan se prognanički val slio u Zagreb 1945., ali doseljenici tada nisu bili proglašavani manje vrijednima, iako je razlika između stupnja kulturnog razvitka Zagrep-

čana i težaka iz Dalmatinske zagore bila neusporedivo veća nego danas. Tada jednostavno nije bilo popularno držati se Nadčovjekom.

U međuvremenu je takva slika uspješno nametnuta i učinjena privlačnom. Ona je refleks zapadnjačkoga, apsolutno nekršćanskog, pače protukršćanskog rasizma u rukavicama, koji se svisoka prividno divi egzotičnim vrstama na Balkanu, svojevrsnim balkanskim humanoidima, a u našim se prilikama očituje u nekritičnom podilaženju mentalitetu svojstvenom društvima potrošačkog totalitarizma i svečanom svjedočenju manje vrijednosti. Biti Europljaninom u nas je moguće samo ako se prestane biti Hrvatom.

Nerazmjerno visok udio „provincijalaca“ i napose Hercegovaca u stvaranju i obrani hrvatske države zaboravljen je preko noći. Od najvećih dobitnika, oni su u biti postali najvećim žrtvama toga povijesnog procesa. Unatoč tomu, uvedeno je načelo kolektivne krivice i uz prešutni blagoslov udruga za zaštitu ljudskih prava započeo je lov na vještice. Zbog ideologije Nadčovjeka, nad čijom se nacističkom varijantom čovječanstvo s razlogom šest desetljeća sablažnjava, u Hrvatskoj se nitko ne uznemirava.

Naprotiv, razmjerno nadmoćna većina hrvatskih birača novim je predsjednikom Republike posve slobodno i demokratski izabrala političara, koji je u mnoštvu mogućih točaka izbornog programa imao samo jednu jasno definiranu i, štoviše, istaknutu kao borbeni stijeg: Hrvatsku treba osloboditi Hercegovaca. Ne Tuđmanove „hercegovačke“ politike, nego Hercegovaca. Hercegovci su „oni“, Hercegovci postoje ne samo bez „nas“, nego i protiv „nas“: mi trpimo i zlopatimo se samo zbog njih.

Nije problem u tome, što jedan političar zastupa i takav politički koncept, tim prije što je riječ o duhu sklonu čestim i brzim mijenama. Problem je u tome, što više od polovice hrvatskih birača takav koncept drži više nego prihvatljivim, što većina Hrvata želi sudjelovati u radnoj akciji zidanja granica prema Hrvatima iz BiH. Najbolji bi, oni koji aspiriraju na udarničke značke, htjeli dokinuti sve granice, osim one prema – Hrvatima. Zar bi to trebao biti hrvatski odgovor na izazove XXI. stoljeća!?

(broj 95, veljača 2000.)

1971.–1990. – 2000.: USTAV NADE ILI USTAV ZEBNJE?

Zanimljivo je oduševljenje, koje glavnina hrvatskih medija pokazuje nakon najave da će u sklopu predstojećih ustavnih promjena Republika Hrvatska

izgubiti definiciju „nacionalne države hrvatskoga naroda i države pripadnika inih naroda i manjina, koji su njezini državljani“. Već je potrebitost ustavne preambule „Tuđmanova ustava“ iz 1990. bila krajnje upitnom, dok je niz njezinih kvazipovijesnih odrednica doista zasluživao kritike, jer nije imao ni povijesnoga ni političkog opravdanja. Međutim, novim vlastodršcima i njihovim medijskim zaštitnicima nijedna od tih odrednica ne smeta, osim one, da je hrvatska država prije svega nacionalna država hrvatskoga naroda.

Treba li reći, da se talambasi kojima se prati pretvaranje Hrvatske kao države Hrvata u državu njezinih građana, kite tobožnjim europskim nadahnućima?

Njemački je narod u ovome stoljeću opterećen hipotekama neusporedivo težim od hrvatskih. Unatoč tomu, njemački je parlament 1949. donio ustav (*Grundgesetz*, Temeljni zakon), u preambuli kojega se kaže kako ga, na temelju svoje ustavotvorne vlasti, donosi njemački narod, svjestan svoje odgovornosti pred Bogom i ljudima, te ispunjen željom da kao ravnopravan član ujedinjene Europe služi miru u svijetu. Taj ustav donose Nijemci u njemačkim saveznom zemljama, koji su temeljem slobodnog samoodređenja ostvarili slobodu i jedinstvo Njemačke, pa on vrijedi za čitav njemački narod.

U normativnom dijelu ustava posebno se spominju samo Nijemci: Svi Nijemci imaju pravo mirno i bez oružja okupljati se bez prethodne najave ili dopuštenja (čl. 8.); svi Nijemci imaju pravo osnivati udruge i društva (čl. 9. st. 1.); svi Nijemci uživaju slobodu kretanja na čitavom području savezne države (čl. 11. st. 1.); svi Nijemci imaju pravo slobodno birati zanimanje, radno mjesto, te mjesto stjecanja izobrazbe (čl. 12. st. 1.); nijedan Nijemac ne smije biti izručen drugoj državi (čl. 16. st. 2.); svaki Nijemac ima u svakoj zemlji (pokrajini, *Land*) jednaka državljanska prava i dužnosti (čl. 33. st. 1.); svaki Nijemac ima, ovisno o svojim sklonostima, profesionalnoj osposobljenosti i uspjesima u struci, jednak pristup svakoj službi (čl. 33. st. 2.)...

Jednoj drugoj europskoj saveznoj državi, tijekom sedam stoljeća svog postojanja neizbrisivo obilježenoj multietničnošću, multikonfesionalnošću i multilingvalnošću, Švicarskoj Konfederaciji, ni na kraj pameti nije dirati nacionalnu odrednicu ustava. A *Bundesverfassung*, Savezni ustav, u uvodnoj rečenici naglašava kako je Konfederacija ustav donijela u ime Svemogućega Boga, te u nakani održanja i jačanja jedinstva, snage i časti švicarske nacije (*die Einheit, Kraft und Ehre der schweizerischen Nation zu erhalten und zu fordern*).

Pred zakonom su jednaki svi Švicarci (čl. 4.); svaki Švicarac ima pravo nastaniti se na švicarskom području (čl. 45. st. 1.); Nacionalno vijeće tvori 200 predstavnika švicarskog naroda (čl. 72.); na saveznom glasovanjima i izborima

Švicarci i Švicarke imaju jednaka politička prava i dužnosti (čl. 74. st. 1.); pravo birati i biti birani na takvim izborima imaju svi Švicarci i Švicarke, koji su navršili 20. godinu života, a koji prema saveznim propisima ili propisima kantona u kojemu imaju prebivalište, nisu isključeni od aktivnih građanskih prava (čl. 74. st. 2.)...

Tako, dakle, narodi koji znaju što je nacionalna država, što je sloboda, što je demokracija, što je tolerancija i što je Europa. Narodi koji znaju kako se u njihovoj nacionalnoj državi ostvaruje i jamči sloboda i jednakost svih građana, bez obzira na rasu, narodnosnu pripadnost ili vjeroispovijest. Narodi koji poštuju svoju povijest, svoju tradiciju i svoje pretke, narodi koji vode računa o svojim potomcima. A balkanski bi se primitivci, patološki opterećeni kompleksom manje vrijednosti, svega preko noći odrekli, očekujući pritom pljesak ponižene nacije...

(broj 96, ožujak 2000.)

PROTIV LAŽNOG RADIKALIZMA

Sve je u Hrvatskoj danas na većoj cijeni od Hrvatske. Nacionalni simboli ne znače više ništa, nacionalne institucije tavore na marginama društva, nacionalni ideali izvrgavaju se ruglu. Na svakom koraku, od napuštanja državnog protokola do podrugivanja instituciji predsjednika države, sramotimo se i pred sobom i pred drugima. No, ne treba imati iluzija: nije za to kriva samo aktualna vlast. Ona nastaje i ustrojava se u prilikama koje nije sama kreirala. Ona je, ma koliko to mnogima bilo teško priznati, sa svim svojim svojstvima, rezultanta onih sila, koje su upravljale Hrvatskom prethodno desetljeće. Ona je njihov izravan proizvod ne samo u kadrovskom, nego još više u psihološkome i političkom smislu.

Odgovornost bivše vlasti za stanje u Hrvatskoj 2000. upravo je razmjerna količini njezine moći i utjecaja u razdoblju između 1990. i 1999. Bez ranijega političkog sljepila i promašaja, bez nepotizma i negativne selekcije, bez korupcije i ogavne pljačke nacionalnih dobara ne bi bilo moguće kompromitirati nacionalnu ideju do stupnja u kojem se nadmoćno, hametice, dobivaju slobodni izbori upravo na anacionalnim krilaticama.

Ali, ne treba očajavati, narod koji se stoljećima znao othrvati težim napaštima i većim pogibeljima, ne će ni sada trajno dopustiti da ga se ponižava, da se u njegovo ime robuje anacionalnim himerama, da se nad njegovim ranama

klanja nekom zlatnom teletu, zvalo se ono globalizacijom, Balkanijom, novom Jugoslavijom ili regionalnom suradnjom. Povijest nas uči da su Hrvati, kad god su mogli izraziti svoju volju, znali zaštititi svoje temeljne interese. Stoga nema mjesta pesimizmu.

Reakcija na anacionalnu, pače protunacionalnu politiku nedvojbeno mora prije ili kasnije uslijediti. Ali, ona ne smije biti iracionalna, ne smije biti anarhična i rušilačka. Onaj kome je do hrvatske države, ne smije ugroziti temelje te države. Ne smije dovesti u pitanje njezinu duhovnu baštinu, njezino kulturno poslanje i njezinu povijesnu zadaću. Zato se hrvatska reakcija na nehrvatsku politiku ne smije očitovati, a kamoli iscrpljivati u lažnome verbalnom radikalizmu. Jer, takav radikalizam neprijatelji Hrvatske upravo priželjkuju, oni svojim postupcima upravo svjesno hoće isprovocirati iracionalnu hrvatsku reakciju. A ona danas i ovdje znači samoubojstvo.

Nismo mi to uvijek kadri shvatiti. Počesto iz nas plave jasni znaci, da *porod jesmo vuka i arslana*, i da mislimo kako ima besjeda – lomača, koje smo baš mi današnji dužni kriknuti, ili ćemo glavnom planuti. Ali, vrijeme je da se naučimo strpljenju, toleranciji i umjerenosti. Vrijeme revolucije je prošlo, i u njemu smo si osvjetlali obraz. Sad nastupa vrijeme revolucije bez početnog slova, vrijeme u kojem letak, borbeni poklič i strojnicu zamjenjuje knjiga, računalo i internet. Vrijeme koje postavlja nova pitanja i traži nove odgovore.

Na nama je odgovornost da prepoznamo povijesni trenutak, i da damo odgovor koji ni nas ni Hrvatsku ne će kompromitirati pred budućim naraštajima.

(broj 97, travanj 2000.)

NACIONALNI MAZOHIZAM

Ne treba dirati u idole: njihova nam pozlata ostaje na rukama, zapisao je jedan veliki francuski romanopisac. Te sam se misli sjetio, čitajući podsjećanje kako je jedan hrvatski književnik istkao zlokobnu crnu legendu o zdjeli očiju na radnome stolu poglavara onodobne hrvatske države. Dok drugi narodi svoje grijeha i zločine nastoje umanjiti i prikriti, Hrvati kao da uživaju ne samo razgoliti se pred čitavim svijetom, nego na svoja pleća natovariti i zločine koje nisu počinili. Uvijek kod nas ima jedan sloj koji uživa u puzanju, koji strasno želi da nas ponižavaju i ucjenjuju. Upravo to i jest svrha takvoga nacionalnog mazohizma: ne priznanje grijeha radi kajanja i ispravljanja pogriješaka, nego priznanje grijeha radi političke ucjene, radi golih tuđih interesa.

Romantični zanos, nacionalna patetika, crno-bijelo slikanje vlastite prošlosti i izgradnja budućnosti na mitovima, doista se mogu pokazati opasnima. Mogu izrasti u megalomaniju i imperijalizam. Međutim, protiv te opasnosti mi ne ratujemo kritično, ne suprotstavljamo joj se istinom, nego preziranjem vlastite prošlosti. Dok je svijet slavio književnike koje danas nitko ne pamti, sami su Hrvati – radi protuhrvatskih ciljeva – pisali o hrvatskoj književnoj laži, hoteći u prah satrti nacionalni ponos i nacionalnu svijest.

Stranca se u nas uvijek oponašalo. Što je veće smeće donosio, to je naš kompleks manje vrijednosti bio izraženiji, a naše servilno divljenje bučnije.

Kad je propala prva ovostoljetna hrvatska država, upravo su njezini hrvatski neprijatelji stvarali i širili monstruozne tvrdnje o stotinama tisuća smaknutih. Otrovnja gljiva velikosrpskoga kvazihistoriografskog pamfletizma narasla je i nabujala upravo na hrvatskoj truleži. Tu trulež, koja danas hoće da je vlastiti narod izdala u njegovu interesu, pola su stoljeća na lancu držali najljući neprijatelji hrvatske državnosti, dostojanstva i slobode. S druge su strane, zapravo u isto vrijeme, u emigraciji koja je mogla bar slobodno misliti i pisati, najogavnije pripovijesti o državnom poglavaru i njegovim suradnicima dolazile iz usta onih koji su do jučer na svaki način htjeli dokazati svoje ustaštvo. Opet je progovorila nečista krv nastajstva. Sad im se, samo, prohtjelo svu krivicu svaliti na drugoga i takozvanom svijetu pokazati da su se oslobodili ustaštva, štoviše, da nikad nisu bili ustaše.

Jedan je književnik htio ostaviti dojam pripovijesću o zdjeli ljudskih očiju. Jedan je raspop širio priče o časnim sestrama koje su otrovale djecu. Jedan je redarstveni dužnosnik, sjedeći dobro uhljebljen na kovčezima hrvatskoga državnog zlata, hrvatskoj emigrantskoj sirotinji tvrdio kako je državni poglavar vlastitim rukama davio dojučerašnje prijatelje. Drugi, za kojega je talijansko poslanstvo u Zagrebu sredinom 1942. tvrdilo kako je, od svega što u Hrvatskoj nešto znači, jedini doista odan savezničkom Rimu, publicistički neobično vješto izgradio famu o Pavelićevoj izdaji Hrvatske Italiji. Taj pamflet, bez nužnih je kritičkih napomena s talambasima objavljen i u neovisnoj državi, a sav mu se tisak pohrlio pokloniti, i onaj *državotvorni* i onaj *nedržavotvorni*.

Raspni ga, raspni!, dolazilo je iz istih onih usta iz kojih je jučer izlazilo: *Hosana!* Jedan će promatrač tih fizionomija zaključiti: „Drukčije odzvanja pun želudac, a drukčije prazan“.

I da se samo o prošlosti radi, ne bi se time vrijedilo ovdje baviti. Međutim, ta ista nit se proteže do danas. I danas prvoga predsjednika obnovljene hrvatske države (kojega potpisani, radi jasnoće budi kazano, nikad nije obožavao)

po blatu vuku oni koje je on u političkom smislu stvorio. I opet to nije osobni obračun, čak ni onda kad tako izgleda. Ne predstavlja li kakvu ideju, pokojnik je redovito bezopasan, kazao bi cinik. Ako se ozbiljno u obzir uzme u teoriji često branjena teza, da je prosječan čovjek sklon personifikaciji pojmova i predodžaba, onda se može reći da je riječ o obračunu s Tuđmanovim postignućem. Množe li se, međutim, znaci, da se ne teži samo raskidu s Tuđmanovim modelom Hrvatske, nego i raskidu s hrvatskom državom kao takvom?

(broj 98, svibanj 2000.)

LEGITIMIRANJE DEKLASIRANIH

Uzme li se u obzir da su se i sindikalisti i anarhisti napajali iz istog izvora, bez pretjerivanja se može kazati da se u socijalističkoj i marksističkoj misli XIX. stoljeća nalaze ne samo korijeni, nego i vrhunac doktrinarnog otklona, pače prijezira prema parlamentarizmu i građanskoj demokraciji. Sudjelovanje u izborima socijalisti su smatrali dangubom i opsjenom. Wilhelm Liebknecht se 1869. pitao: „Koju ‘praktičnu svrhu’ ima, dakle, govorenje u Reichstagu? Nikakvu! A bez svrhe govoriti zadovoljstvo je ludih. Nijedne koristi! A na drugoj su strani gubitci: žrtvovano načelo, ozbiljna politička borba srozana do parlamentarne prividne borbe, narod zaveden u zabludu kao da je Bismarckov Reichstag kompetentan riješiti socijalno pitanje.“

Za Bakunjina sudjelovanje u izborima bilo je besmislica, a demokracija najgori od svih građanskih poredaka. Labriola je istodobno upozoravao: „U politici, kao i u svakoj stvari, znak demokracije nije dakako u tome da se nadmoć prepusti većini, podrazumijevajući da je razum na njezinoj strani, nego onima koji mogu bolje ocijeniti zamršenost uzroka i posljedica u društvenom životu.“ Proudhon je predstavničkoj demokraciji predbacivao da svoj despotizam uvijek zaodijeva općim interesom, a Sorel je korijene Saint-Simonovu i Fournierovu nauku vidio u klasičnom bonapartizmu. Znanstveni doprinos Marxa i Engelsa socijalističkoj teoriji sastoji se donekle i u tome, što su oni parlamentarnu demokraciju dopuštali tek kao jedno od mogućih sredstava za uspostavu – diktature proletarijata. Ona, kao primarni cilj odnosno kao uvod u prijelaznu fazu društvenog razvitka, imala je zadaću dokinuti građanski poredak.

Taj prijezir prema demokraciji i građanskom društvu predstavljao je potku na kojoj su u novim povijesnim i političkim prilikama – unatoč povremenomu

verbalnom negiranju socijalističkih uzora – izrasli Mussolini i talijanski fašizam, a za njima i njemački nacionalsocijalisti s Adolfom Hitlerom. Još prije njih čovječanstvo se je suočilo s Lenjinom, Trockim i Staljinom, s boljševičkim terorom koji je dosegao razmjere nezapamćene u povijesti. Lenjinovu misao da je revolucionarna diktatura proletarijata vlast koja je izborena i održava se nasiljem protiv građanstva, i da nju ne obvezuje nikakav zakon, apostoli su komunizma držali aksiomom. Oslonjen na teorijsku postavku da je nasilje protiv građanskog društva („buržoazije“) *condicio sine qua non* uspjeha revolucije, komunizam je postao i ostao najdosljednijom i najokrutnijom negacijom parlamentarne demokracije i građanskog društva. Kołakowski će skrenuti pozornost na to, da su nacisti u pokušaju izgradnje totalitarnog poretka, i kad su bili na vrhuncu moći, uvelike zaostajali za azijskim komunističkim, dijelom i sovjetskim komunističkim poretkom.

I u Hrvatskoj su komunisti bili bespogovorni zagovornici diktature proletarijata. Izjava Josipa Broza da „priznaje samo sud svoje Partije“, koja se desetljećima uzimala za uzor junaštva i revolucionarne dosljednosti, upravo neposredno izvire iz marksističko-lenjinističkog aksioma o neobveznosti građanskog zakonodavstva za vojnike revolucije. I u Hrvatskoj su komunisti dosljedno uništavali sve institucije građanskog društva, pokušavajući posve iskorišteni građansku – i kršćansku – baštinu, kako bi na praznoj, krvlju opranoj ploči mogli ispisati svoju povijest i svoj svjetonazor.

Suvremene izlike, da komunizam od nacizma razlikuje bar doktrinarna težnja za uspostavom jednakosti i pravednog poretka, očite su opsjene, jer kad bi bilo tako, onda bi komunizam bar negdje, u nekom zakutku, donio jednakost i pravednost. Međutim, on je baš svagdje, i na Kubi i u Angoli, i u Češkoj i u Mongoliji, donio neslobodu, teror, nasilje, obespravljenost i glad.

I da bi se zagovornike takve zločinačke ideologije, zatornike svake slobode i građanske misli, danas legitimiralo kao borce za parlamentarnu demokraciju i građansko društvo, ne dostaje samo sotonski plan koji u bivšim komunistima hoće vidjeti najbolje demokrate. Potrebna je i glupost i primitivizam nekommunista. Oni, u hrvatskom slučaju, nisu kadri shvatiti da prijetnje blokiranjem granica i cesta, crne košulje i mokrenje po grobovima nije ništa drugo nego legitimiranje deklasiranih. Čir tog primitivizma služi samo dojučerašnjim otvorenim boljševicima i jugoslavenskim ikonodulima: stoga ga Hrvatska mora istisnuti. To nitko umjesto nje ne će učiniti. I – što prije, to bolje, da se bolest sasiječe u zametku.

(broj 99, lipanj 2000.)

KRUHA, NE IGARA

Svjestina će povjerovati svakoj laži, samo ako je ona dovoljno fantastična. Stoljećima političari i drugi ribari ljudskih duša znaju za ovaj recept, pa ni dotad oporbenoj koaliciji ne treba zamjerati što je u siječnju došla na vlast na valu zamamnih obećanja i na ogorčenju ranijom, dijelom korumpiranom, a skoro u cjelini bahatom vladavinom Hrvatske demokratske zajednice.

Koalicija se poslužila legitimnim sredstvom političke borbe i na uzoran demokratski način došla na vlast. Neki nesvikli na demokratske običaje u toj su promjeni vidjeli, ako ne smak svijeta, a ono sigurno propast Nacije. A ne će se dogoditi ni jedno ni drugo. Pred nama je opet novi krug političke borbe, u kojoj vladajuća koalicija zapravo i nije u povlaštenu položaju: da se i manje rasipala obećanjima, ne bi mogla ostvariti bitne pomake. Ovako se suočava ne samo s objektivno teškom situacijom, nego i s balonom splasnutih nada, koji je sama napuhala skoro do puknuća. Pukne li taj balon, prve će žrtve biti oni koji su ga napuhali.

I baš zbog toga što ne mogu ili ne znaju osigurati kruh, vlada i njezini stratezi posežu za igrama, pretvarajući uz pomoć nadziranog novinstva i marginalne teme u tobožnje sudbonosne događaje. Neke su od tih igara u biti bezazlene: istrage u nogometnim klubovima, teoretiziranje o pretvorbi i privatizaciji, povjerenje mlađahnim samozvanim znalcima kojima je namijenjena sudbina topovskog mesa u političkom rovu, epsko raspredanje o jednome dnevnom listu, hajke na tajkune i tzv. tajkune. Druge su potencijalno opasne: poigravanje s dostojanstvom branitelja, dovođenje u pitanje ugovora sa Svetom Stolicom, termidorska reakcija prema tzv. hadezeovskim kadrovima, servilna popustljivost tzv. međunarodnoj zajednici, popustljivost koja nadmašuje zahtjeve te zajednice, najava „zakona o deustašizaciji“ koja dopire upravo iz redova dojučerašnjih pobornika zločinačkoga komunističkog sustava.

Neke od tih igara mogu se pretvoriti u bombu, jer će marginalnim verbalnim radikalima s lijeve i desne strane, koji su najčešće zalutali na prag XXI. stoljeća, možda priskrbiti potporu mladih ljudi, pred kojima je skoro beznadna situacija: konfuzija na sveučilištu, rastuća nezaposlenost, kaos na tržištu rada. Mladi nikad nisu spremni naviknuti se na očaj, i samo je pitanje trenutka, kad će se naći demagog koji će iskoristiti njihov bijes i zloupotrijebiti njihov idealizam baš protiv njihovih ideala.

Zbog toga je poigravanje nacionalnim vrijednostima najgori izbor koji jedna vlada obilježena socijaldemokratskom nadmoći može poduzeti. Socijaldemokratski su prvaci toga nesumnjivo svjesni, pa nije čudo, da se iz perspektive

hrvatskih nacionalista može držati, da posljednjih godina o hrvatskim nacionalnim interesima više računa vode bivši jugoslavenski komunisti, nego bivši hrvatski nacionalisti (neki čak i politički uznici), koji kao da bi se u svom dodvoravanju tzv. međunarodnoj zajednici najradije odrekli svega u što su desetljećima vjerovali.

I kao što odmjerena, nacionalno svjesna socijaldemokracija predstavlja najbolju branu ekstremnom ljevičarenju, tako i odmjerena nacionalistička, konzervativna stranka, treba predstavljati prepreku desnom ekstremizmu, jer ni jedan ni drugi zapravo nemaju uporišta u hrvatskoj političkoj baštini, niti zaslužuju istaknutije mjesto u budućnosti. Drugo je pitanje, postoje li na hrvatskoj pozornici snage koje su i u tom pogledu svjesne svoje nacionalne uloge.

(broj 100/101, srpanj-kolovoz 2000.)

„ZLOČINAČKA ORGANIZACIJA“

I mi, kojima nikad ni na trenutak nije palo na pamet postati članovima Hrvatske demokratske zajednice (pa makar zbog toga trpjeli i stanovite negativne posljedice glede tzv. građanske karijere), kao uvredu moramo doživjeti nedavne izjave nekih intelektualnih perjanica i zaštitnih znakova nove vlade, da je ta stranka (ili pokret, svejedno) puka „zločinačka organizacija“, pa bi joj, dosljedno tomu, valjalo i represivnim sredstvima zabraniti djelovanje.

U uljuđenom bi društvu takva skandalozna kvalifikacija naišla na općenitu osudu. Ne samo zbog toga što zaudara na staljinizam, nego i zbog toga, što je apsolutno nedopustivo da se demokratskim plaštem pokuša zaogrnuti jedan nepatvoreni izraz mržnje, kojim se, između ostaloga, pripadništvom zločinačkoj organizaciji obilježava (vjerojatno) nekoliko stotina tisuća članova ili pristaša te stranke, ali i njezina ključna politička postignuća.

Jer, njezinim se ključnim političkim dostignućem ne može nazvati ni korupcija, koja je doista bila zahvatila velike dijelove narodnog tijela, ni bahatost, kojom se nemali broj istaknutih članova te stranke dičio, ni proces pretvorbe i privatizacije, koji je u mnogim aspektima bio doista nemoralan, a počesto nesumnjivo i nezakonit.

Njezino je ključno političko postignuće predvodnička uloga u procesu uspostave neovisne hrvatske države, htio to tko priznati ili ne htio.

I da taj velebni čin nije bio začinjen katastrofom u BiH, ta bi stranka imala i veći broj pristaša. Da tamošnje pustolovine nije bilo, mnogi bi, nesumnjivo,

nalazili i našli mnoštvo isprika i izgovora za strančarenje, za tendenciju poistovjećenja stranke s državom, za nepotizam u državnim službama, za jeftini trijumfalizam, za laktaštvo, za rasipanje i pljačkanje nacionalnog bogatstva i za slične blagodati hrvatskoga postkomunističkog poretka. Jer, onaj koji hoće pronaći ispriku, lako će je naći. A uspostava države doista je valjana isprika.

No, kad se ima na umu, da današnjim tužiteljima HDZ-a nije na pamet palo predložiti da se komunistička ideologija i komunistički poredak proglase zločinačkima, da se zabrani svako veličanje zatornika slobode i blagostanja, da se raskrinka svako idealiziranje tvorca jugoslavenskoga komunističkog monstruma, teško je oteti se dojmu, da je upravo uspostava hrvatske države ključni razlog, zbog čega bi suvremeni inkvizitori htjeli Hrvatsku demokratsku zajednicu proglasiti zločinačkom organizacijom.

Otklanjajući s prijezirom taj *malleus maleficarum* opskurnog Čede Prodanovića & Co., nipošto se ne želim svrstati uz napore nekih hrvatskih novinara i publicista okupljenih oko jednog tjednika, koji misle da će izgradnjom nekakvoga kulta HDZ-a doskočiti promjeni vlade koja se zbila u siječnju ove godine. Ako je cilj možda i opravdan, izabrano mi se sredstvo čini krivo. Ta je stranka odigrala svoju povijesnu ulogu. Kad prođe ovaj val mržnje, budući će naraštaji tu ulogu u glavnim crtama nesumnjivo ocijeniti pozitivnom. Međutim, u toj se borbi ta stranka istrošila, zbog mnoštva razloga, među kojima smrt dr. Franje Tuđmana, koji je jedini imao dovoljno snage da na okupu zadrži pojedince i skupine, što su se međusobno više razlikovali od razlika prema drugim strankama, nesumnjivo nije na posljednjem mjestu.

Hrvatska doista vapi za alternativom sadašnjoj vladi. Snažna i kvalitetna oporba uvijek je jednako potrebna kao i kvalitetna vlada. Bez nje, zapravo, i nema kvalitetne vlade. Štoviše, hrvatski će nacionalist u sadašnjim prilikama i jače čeznuti za snažnom, nepatvorenim, a ne verbalnim rodoljubljem nadahnutijom političkom snagom, koja bi dokrajčila ovu oseku ponosa i plimu servilnosti. Međutim, ne bi se reklo, da je razdrobljena i iznutra podijeljena Hrvatska demokratska zajednica ona kohezivna snaga, koja bi u tom smjeru mogla pozitivno djelovati. Stoga ne treba isključiti, da ovo podgrijavanje vatre oko HDZ-a upravo ima svrhu onemogućiti stasanje nove i zdrave jezgre. A korisnih budala uvijek je lako naći.

(broj 102, rujana 2000.)

MLADA HRVATSKA

U hrvatskom se tisku srbijanska oporba naziva demokratskom, baš kao što si ona sama tepa. Đinđićevo četnikovanje s Karadžićem ponad Sarajeva i Koštuničina strojnica o ramenu ni za tzv. demokratski Zapad, ni za tzv. građansku Hrvatsku nisu spomena vrijedni. Oni nisu nikakav poseban problem. Problem su jedino Hrvati pod oružjem (zato njih treba razoružati). Pobjeda tzv. demokratske srbijanske oporbe ipak će, nesumnjivo, razgoliti aktualnu hrvatsku vlast.

Uza sve podilaženje međunarodnoj zajednici, ta vlast više ni prividno ne će biti miljenicom Zapada: crnac je obavio svoj posao. Međutim, samim time će ona i na unutarnjem planu biti ranjivija: unatoč svim bezbrojnim obećanjima, od siječnja do listopada Hrvatskoj nije pružena nikakva spomena vrijedna pomoć. Dio krivice snosi i sama vlast, jer je plasiranjem fonograma, objavljivanjem dossiera, te respiriranjem unutarnjih rascjepa i razdora stvarala klimu nestabilnosti, i ostavljala dojam nepouzdanosti. Na te se, u političkom smislu infantilne korake, očito odlučivala zbog nedostatka vizije i nesposobnosti rješavanja bilo kojega važnog pitanja.

Istodobno je u Hrvatskoj situacija sve napetija. I kad se istupima njihovih prvaka može spočitnuti medijska nezrelost i marketinška neobrazovanost, braniteljske udruge s pravom prosvjeduju. Generali se oglašavaju otvorenim pismom. Uvijek polagana i oprezna, katolička hijerarhija reagira odmjerenim, ali oštrim priopćenjem. I, *last but not least*, nacionalni se ponos ne javlja samo kod starijih, konzervativnih krugova. Tom se valu otpora pridružuje cjelokupna hrvatska nogometna reprezentacija, naraštaj nogometaša koji su postali idoli tisućama mladih. Na maksimirskom su ih stadionu pozdravili desetci tisuća navijača, brojniji nego ikad u posljednje dvije godine.

Taj događaj, koji svjedoči da u hrvatskom narodu nije ugasla otporna snaga, da nije zatrt ponos i da ni mladi nisu spremni trpjeti servilnu anacionalnu politiku koalicionaša, s pravom je zabrinuo i predsjednika države i predsjednika vlade. Obojica su reagirali kako priliči njihovu intelektualnom habitusu, ali – bojazan nisu mogli skriti. Upravo zbog toga su za svega tri dana dali više izjava natopljenih nacionalnim ponosom, nego u čitavih sedam mjeseci vladavine. Neiskrenoj, oportunističkoj izjavi o Domovinskom ratu pridružila se lista uvjeta Beogradu. Vlast danas hoće jeftino kupiti vrijeme.

Usporedno s nacionalnim izjavama za unutarnju uporabu, u inozemnom se tisku i pred inozemnim poslodavcima govori o regionalnoj suradnji i povezivanju zemalja u regiji. Uz slabljenje vojske rastaču se nacionalne institucije. U

Hrvatskoj ni nacionalna akademija ni Matica hrvatska više ne znače ništa. Hrvatskom televizijom defiliraju tipovi kojima je anacionalnost ključno svojstvo. Dokinute su emisije s nacionalnim motivima i porukama. Natpis Hrvatska pošta na poštanskim uredima zamjenjuje se bezličnom *poštom*.

Sve to se više ne da prikrivati, pa je zdrava obrambena reakcija hrvatskoga narodnog organizma bila neizbježna. I kad smo početkom travnja na ovome istom mjestu pisali kako nema mjesta pesimizmu, jer narod koji se stoljećima znao othrvati i težim napastima i većim pogibeljima, ne će trajno dopustiti da ga se ponižava, da se u njegovo ime robuje anacionalnim himerama, da se nad njegovim ranama klanja nekomu novom zlatnom teletu, upozorili smo kako reakcija, koja prije ili kasnije mora uslijediti, „ne smije biti iracionalna, ne smije biti anarhična i rušilačka. Onaj kome je do hrvatske države, ne smije ugroziti temelje te države“.

Mlada Hrvatska sprema se na odgovor, ali taj odgovor mora biti takav, da „ni nas ni Hrvatsku ne kompromitira pred budućim naraštajima“.

(broj 103, listopad 2000.)

NEUM – SPOMENIK „ANTIFAŠISTIMA“ TRAJNIJI OD MJEDI

Ne računajući kolonijalna carstva, u povijesti nema primjera da teritorij jedne na dva dijela presijeca druga država. Takva je pojava neprirodna i uvijek je posljedom nasilne intervencije u život nacije. S druge strane, ona uvijek potiče separatističke tendencije koje u konačnici, kako nas primjer Bangladeša uči, i nije previše teško realizirati.

Republika Hrvatska podijeljena je u dva dijela, što također jasno svjedoči da se nalazila u položaju kolonije. Podjela kod Neuma datira iz osmanlijskih vremena, ali su je – na ponos zemlje i naroda – ovjekovječili tzv. antifašistički borci iz Drugoga svjetskog rata. Iako su se ravnali marksističkom postavkom, da temelj i perspektiva nacionalne emancipacije nije država, nego izgrađivanje novih društvenih odnosa unutar socijalističke zajednice, u kojoj su „idejno-političko jedinstvo“ i „akciona snaga Komunističke partije“ strateški interesi „radničke klase i svih naprednih ljudi“, našim je antifašistima ipak bilo milo, kad se izgrađivala i jačala bratska socijalistička Srbija.

Bratskoj je socijalističkoj republici Bosni i Hercegovini, koja je istrgnuta iz hrvatskoga državnog područja, uskraćen izlaz na more u Sutorini, kako bi bratska socijalistička Crna Gora s najbratskijom Srbijom mogla nadzirati čitav

bokokotorski zaljev. Međutim, tzv. zavnohovski antifašisti nisu škrtarili kad se postupalo na štetu Hrvatske. Odstupili su čitavu BiH, kojoj su kasnije prepustena još i manja područja kod Imotskoga, Srbiji su dali lavovski dio Srijema, a na oltar socijalističke zajednice radnih ljudi i građana podnesena je stanovita žrtva i u korist Slovenije. Kako Hrvatskoj ne bi na um palo odvojiti se od raja zemaljskoga (jer su od svih naroda na svijetu samo Hrvati dovoljno ljudi da bježe iz raja), kod Neuma je hrvatsko državno područje rascijepljeno, očito ne samo radi toga da visoki drugovi iz Sarajeva imaju gdje sagraditi svoje vile (jer, iako je sve isto i sve je naše, socijalističko, Neum je ipak malo više njihov, a Pelješac malo više naš).

Koje su posljedice takve, protuhrvatske politike tzv. hrvatskih antifašista? Takve, da hrvatski državljani u dio svoje države mogu doći samo s putovnicama. Nije isključeno, da ih na nekoj od granica koje trebaju prijeći, počnu šikanirati nadobudni graničari, kao što se ljetos dogodilo i jednomu poznatom političaru. Dok hrvatski državljani nemaju izbora, stranci su tu dvojbu relativno lako razriješili. Tisak javlja da promet dubrovačke zračne luke rapidno opada, jer strani hodočasnici na putu u Međugorje ne žele imati dodatnih komplikacija na granicama, pa radije biraju bosansko-hercegovačka uzletišta. Jedan od najljepših gradova na svijetu, Dubrovnik, tako će polako atrofirati, a dubrovačkom turizmu prijeti opasnost da se pretvori u omiljeno izletišta američkih mornara, što nesumnjivo nije sredina u kojoj bi majke željele odgajati svoje kćeri.

A u korijenu svega toga su zasluge naših (hrvatskih!) *antifašista*. Zato je bespredmetna njihova borba, da se jedan zagrebački trg nazove njihovim imenom. Oni su sebi u Neumu izgradili spomenik trajniji od mjedi, onaj koji nije dan budući hrvatski naraštaj, sve i da hoće, ne će moći zaboraviti i previdjeti. I kad dođe vlast koja drži do sebe, bit će raspisan međunarodni natječaj za idejno rješenje spomenika na prilazu Neumu, u povijesti čovječanstva jedinstvenog spomenika izdaji i mržnji prema vlastitom narodu!

(broj 104, studeni 2000.)

LIJEVA!... LIJEVA!

Partijski kongres SDP-a, „po američansku“ nazvan „konvencijom“, ponovno je pokazao, da taktički istupi pojedinih partijskih dužnosnika ne mogu trajno prikriti stratešku orijentaciju najsnažnije grupacije u vladajućoj koaliciji.

Na temelju iskustva iz prethodnih godina, kad se iz SDP-ovskoga tihog podupiranja nacionalnog naboja koji je dolazio od dr. Franje Tuđmana i njegova HDZ-a, moglo zaključiti kako su bivši komunisti napustili internacionalističku orijentaciju, te štoviše postali nacionalističkom perjanicom hrvatske oporbe (tako se nekako, prije političkog braka iz računa s SDP-om, svojedobno izrazio Vlado Gotovac), nije bio mali broj onih, koji su vjerovali ili htjeli vjerovati, da istupi dr. Zdravka Tomca predstavljaju pravi glas hrvatskih socijaldemokrata, dok se samo iz pragmatičnih razloga tolerira nabusito ljevičarenje tipova poput Ivana Ninića ili Slavka Linića. Tu je nadu krijepila okolnost da su sredstva javnog priopćivanja pod presudnim partijskim utjecajem, Tomcu i njegovim istupima davala veći prostor i bombastičnije naslove, nego što bi njegove izjave objektivno zasluživale.

Da ta nada nije imala čvrsta temelja, pokazuje činjenica, da Tomčeva stajališta na „konvenciji“ nisu dobila potporu. Time što je sveden na sasvim sporednoga člana predsjedništva, dojučerašnji drugi čovjek stranke, svojedobno i njezin predsjednički kandidat, pretrpio je možda najteži politički poraz u karijeri. Tako je najšire stranačko tijelo jasno pokazalo, što doista misli o potrebi očuvanja hrvatske državne suverenosti, o obrani dostojanstva Domovinskog rata i o modalitetima suradnje s inozemnim središtima moći („međunarodnom zajednicom“).

Da ne bi bilo nikakve dvojbe, „konvencija“ koja je gromoglasnim pljeskom pozdravila ne koalicijskog partnera Dražena Budišu, možda najzaslužnijega za uzlet SDP-a na vladajuću poziciju, nego opskurnoga Ivana Fumića, bivšeg sudca jugoslavenskoga vojnog suda, autsajdersku je ulogu namijenila i ministru Antunu Vujiću, koji je svojom lijevom, ali nekomunističkom orijentacijom u svoje vrijeme obilno pomagao da SDP stekne boju i „aromu“ građanske i hrvatske, a ne kvazirevolucionarne, protudemokratske i k tomu jugoslavenske stranke. Žuti je karton dobio i zagrebački gradonačelnik Milan Bandić, koji ni pred televizijskim kamerama nije htio zaniijekati prijateljstvo s nekima od prozivanih, proskribiranih hrvatskih generala.

Nema sumnje, iskusni se Račan ne bi odlučio na ovakav obračun s, uvjetno rečeno, nacionalnim krilom u vlastitoj stranci, da se ne osjeća dovoljno snažnim. Taj osjećaj snage daje mu posvemašnja nezrelost i inertnost aktualne oporbe, tj. do sramote razmrvljene Hrvatske demokratske zajednice i pravaško-demokršćanskog bloka, koji kao da svjesno poduzimaju sve one korake, koji Račanu idu naruku. Stoga je u ovome trenutku za SDP ključna ona bitka koju vodi protiv predsjednika Mesića i pojedinih ekstremno lijevih skupina

skoncentriranih u „strankama četvorke“. Dobije li i tu bitku, Račan će biti u stanju svojim strateškim odlukama i kadrovskim rješenjima trajnije odrediti sudbinu nacije. U konačnici bi to trebalo značiti temeljito revidiranje, a u nemaloj mjeri i anuliranje postignuća iz proteklog desetljeća, prije svega postignuća obnovljene države.

S obzirom na bezglavost oporbe, Račanu je socijalna kriza najopasniji protivnik. Kako se servilnost na zagrebačkom sastanku na vrhu nije pokazala dovoljno isplativom, vlada podiže temperaturu oko suradnje s Haagom, ne bi li dobila potrebnu financijsku injekciju i na taj način osigurala potporu za provedbu svojih dugoročnih planova. Kako se ta potpora može očekivati, nezadovoljnicima na utjehu ostaje jedino činjenica, da, dugoročno gledano, ipak neizbježnom slomu politike sadašnje vlade ne će biti lijeve alternative: kao što je na vlast došla kao cjelina, kao blok, ljevica će se i kompromitirati kao blok. Pitanje je jedino, hoće li tko znati ubrati dozrele plodove.

(broj 105, prosinac 2000.)

HAAG ZA UNUTARNJU UPORABU

„Velik je broj ljudi koji uživaju u verbalnom radikalizmu. Da nije tako, ni veliki demagozi ne bi bili mogući.“ Iako smo na akademskoj razini svi toga itekako svjesni, u svakodnevnom životu uvijek iznova činimo iste propuste. To se ogleda i na temi Međunarodnoga suda za kazneni progon osoba odgovornih za teška kršenja međunarodnoga humanitarnog prava počinjena na području bivše Jugoslavije od 1991., kako se službeno naziva jedno od haških sudišta, i to upravo ono koje nas Hrvate najviše zanima.

Bez ikakvih empirijskih podataka, znam da bi većina čitatelja ovog lista najradije gledala na tekst koji se oštro i nemilosrdno obara na taj sud te zagovara bezuvjetni prekid suradnje s njim. To bi jamčilo „popularnost“. Oni kojima je do jeftinih aplauza, i mogli bi prihvatiti taj obrazac. Mogli bi to učiniti, a da one koji plješču i ne podsjetite na neke bitne moralne, kaznenopravne, povijesne i političke činjenice, bez kojih taj pljesak postaje bezvrijedan.

Prva od tih činjenica je svakako moralna nužnost, da se zločini osude i zločinci proglašavaju krivima. Radi toga je, uostalom, i Republika Hrvatska bila među prvim i najglasnijim zagovornicima stvaranja sličnog suda. Druga bitna činjenica, koju ne valja ispustiti iz vida, jest ta da je Hrvatski državni sabor bez

ikakva ustezanja i bez ozbiljnije rasprave donio ustavni zakon o suradnji s tim sudom.

Bilo je to u doba dr. Franje Tuđmana, tj. u doba kad je Saborom dominirala Hrvatska demokratska zajednica, a u to se vrijeme, dakako, znalo i moralo znati za sve nedorečenosti i zamke Statuta i Pravila suda. Tako se znalo i moralo znati za postojanje široko postavljenih normi, koje su otvarale mogućnost da se sudi i žrtvi, a ne samo agresoru. Znalo se i moralo znati, da se kontinentalnim Europljanima ima suditi po anglosaksonskim postupovnim pravilima. Znalo se i moralo znati, da je tužitelju, koji bi trebao biti samo jednom stranom u postupku, dodijeljen malo (pa i puno) „jednakiji” položaj, koji mu je omogućio da mirne duše optuži i mrtve ljude. Znalo se i moralo znati, da su, bez ikakva razloga, čak i za osobe koje su se dragovoljno predale, omogućeni višegodišnji pritvori. Znalo se i moralo znati, da pravomoćno oslobođenim pritvorenicima nije zajamčeno pravo na naknadu za pretrpljenu štetu, pa im ostaje tek teoretska mogućnost tužiti OUN. I tako dalje.

A unatoč tomu, hadezeovska je većina glatko donijela ustavni zakon o suradnji s tim žrvnjem. Oni koji su glasovali protiv, mogu se nabrojati prstima jedne ruke. Ta šačica zastupnika – koja bi danas imala moralno pravo na svaki oblik prosvjeda – proglašena je „smušenim politikantima”, iako su naivčinama ispali upravo tadašnji „mudraci”. A danas su, dakako, najgrlatiji protivnici suda, pače zagovornici njegova ukidanja, oni koji su nekad – partijski poslušni – digli ruku za upravo ovakav sud. Isti oni su predstavljali dio stroja koji je, želeći naivno povjerovati tobožnjim američkim obećanjima o „kratkom postupku”, bez ikakva prethodnog postupka pred nacionalnim sudom izručilo skupinu ljudi koju će jedan anarhistički tjednik godinama podrugljivo nazivati Haškim dragovoljcem.

No, dakako, ovaj tekst ne kani biti apologijom haškom sudištu, budući da je potpisani više nego dobro svjestan da taj sud ima primarno političku dimenziju i političko poslanje. Stoga su i njegovi motivi, a onda i njegove presude, primarno političke, tek podredno kaznenopravne naravi. Međutim, o tome se ozbiljno može razgovarati samo s onima koji nisu (po običaju!) naslijepo pljeskali upravo tom i takvom sudu i koji su pokazali bar trunak intelektualnog dostojanstva time što su pročitali temeljne pravne dokumente kojima je sud ustrojen. Ponižavajuće je, primjerice, raspravljati o presudi generalu Blaškiću s onima koji tu presudu, unatoč njezinoj dostupnosti svakomu, nisu u cijelosti pročitali. Tek s onima drugima bismo se u koječemu mogli složiti. Između

ostaloga i u tome, da aktualna hrvatska vlast u servilnosti nadmašuje prethodnu...

(broj 106, siječanj 2001.)

CUI PRODEST?

Ispisujući, nakon više od četiri godine, jedan od posljednjih uvodnika u ovom mjesečniku, želim se zahvaliti svima koji su, svim tegobama uz dlaku, pomogli da list izgleda ovako kako izgleda. Ta zahvala ne bi bila potpuna, kad se ne bih zahvalio i onima koji su htjeli da on i sadržajno i grafički bude puno bolji, ali i onima, koji su mu, zbog nesuglasja s njegovom orijentacijom ili zbog povrijeđene taštine, željeli svako zlo. I potonji su, naime, pridonijeli opstanku, kakvoći i izgledu *Političkog zatvorenika*.

Njegovim je nedostacima, dakako, osim uredništva, pridonijela i velika većina bivših hrvatskih političkih uznika, koji nikad nisu oćutjeli potrebu zabilježiti koji redak i poslati ga na objavljivanje. A stranice lista bile su im otvorene, kao i drugima, koje smo i usmeno i pismeno pozivali na suradnju, uzaludno.

Željeli smo napraviti puno više, a koliko smo napravili, na drugima je ocijeniti. No, tek da imaju na umu, valja znati da je list izlazio i izlazi bez nekih *logističkih* pretpostavki, bez kojih se ozbiljno uređivanje novina ne da ni zamisliti. Pritom ponajprije valja imati na umu nedostatak bilo kakve pismohrane, tj. nepostojanje zbirke podataka o događajima, ljudima i krajevima, kao i nepostojanje video-zapisa i fotografija. Nadalje, *Politički zatvorenik* nema nijednog suradnika (uključujući i urednika), koji se listu može posvetiti svakodnevno, što znači, da nema nijednog novinara. Nema ni tajnice, a ni daktilografa, dakle, nikoga tko bi prepisivao često jedva čitljivim rukopisom napisane tekstove, ili, pak, tekstove suradnika koji ni nakon više godina nisu mogli ili htjeli prihvatiti molbe da pišu na novinskim karticama, a ne na zgusnutim stranicama. (Želeći, valjda, uštedjeti koji list papira, nisu shvaćali da tako pisan tekst otežava lekturu i onemogućuje izračun potrebnog prostora u listu.) Nema, dakako, ni fotografa, pa je potraga za fotografijama i motivima za korice urednički odbor uvijek iznova stavljala pred iste izazove.

Kad se sve to ima na umu, bit će jasnije zašto uvijek nismo mogli biti aktualni, zašto smo u grafičkom smislu jednolični, možda i zastarjeli, zašto su nam fotografije premalog formata i mutne, zašto su u žurbi ponekad objavljivani

i tek na brzinu lektorirani rukopisi... A unatoč tomu, u protekle četiri godine objavljeno je više od 2.500 stranica *Političkog zatvorenika*. Skoro tri godine list je na internetu, dostupan čitateljima diljem svijeta. Uveden je i održava se sažetak na njemačkom i engleskom jeziku, kako bi zainteresirani stranac stekao bar temeljnu spoznaju o političkim i uopće društvenim pogledima hrvatskih političkih uznika. Na više od 2.500 stranica nalaze se, nesumnjivo, i vrijedni, nezaobilazni tekstovi, tekstovi koji će budućim istraživačima pomoći u rekonstruiranju tragične hrvatske jugoslavenske avanture.

A da nas još mlate repovi te avanture, svjedoči događaj koji se zbio nakon zaključenja ovog broja: miniranje partizanskog spomenika na Mirogoju. Jednodušnoj osudi toga vandalskog čina i sami se pridružujemo. Iz načelnih razloga, bez obzira na to, što je riječ o spomeniku uglavnom ljudima koji su potrošili živote djelujući protiv Hrvatske i protiv slobode. Osudi rušenja spomenika pridružujemo se, makar su partizanski velikani (tobožnji antifašisti), kao što je istaknuo jedan katolički svećenik, preorali i obeščastili tisuće i tisuće spomenika i grobova hrvatskim vojnicima (pa i na Mirogoju), te su i sam sada oštećeni spomenik podigli od ukradenoga isklesanoga kamena s gradilišta crkve Krista Kralja u zagrebačkom Trnju, zabranivši ujedno nastavak gradnje crkve. I lupeži i ubojice, naime, imaju pravo na nadgrobni spomenik.

Međutim, time što se pridružujemo osudi rušenja spomenika, ne pridružujemo se hajci protiv temeljnih vrijednosti hrvatskoga društva. A upravo ta hajka, izazvana i hranjena tom mirogojskom bombom, podsjeća nas na latinski putokaz u potrazi za zločincem: *cui prodest*, komu koristi zločin? I upravo zato što je jasno, komu mirogojski eksploziv koristi, reklo bi se da krivca valja tražiti ili među luđacima ili među onima, kojima je u interesu da se obračunaju s Hrvatskom. Oni kojima je do Hrvatske, na takav se način ne bave mračnim pluskvamperfektom utjelovljenim u komunističkim probisvijetima.

(broj 107, veljača 2001.)

CROATIA REDIVIVA!
(*Hommage gradu Splitu*)

Splitski prosvjed od 11. veljače ući će u povijest kao jedan od dana u kojima je hrvatski narod demonstrirao svoje odlučno protivljenje da se o njemu ikad više odlučuje bez njega. Prije skoro godinu dana, na istoj ovoj stranici najavili smo da je odgovor na servilnu, kapitulantsku politiku vlasti izabrane 3. siječnja

2000. neminovan. Nije trebalo biti posebno dalekovidnim, da bi se predvidjelo kako hrvatski narod ne će trajno šutjeti nad podrugivanjem Domovinskom ratu, nad revizijom novije povijesti i rehabilitacijom jugoslavenskog batinaštva, nad svjesnim rastakanjem nacionalne kohezije, nad sustavnim iskapanjem unutarnjih procjepa i jazova, nad mračnim izljevima ideologije *Übermenscha* prema južnoj Hrvatskoj, a pogotovo Hrvatima iz Bosne i Hercegovine.

Taj odgovor i ta reakcija došli su u Splitu, gradu koji je desetljećima nazivan „crvenim” i smatran bastionom jedne samo naizgled nelogične sinteze orjunaštva i jugoslavenskog boljševizma. Split je, ne prvi put, pokazao svoje hrvatsko lice. Tamošnjih 150 ili 200 tisuća prosvjednika nije govorilo samo u ime svojih brojnih ili manje brojnih obitelji, nego i u ime stotina tisuća onih, koji tamo fizički nisu mogli biti. Vlast je toga bila i jest svjesnija nego većina samih prosvjednika. Iz svakog poteza, iz svakog njezina koraka nazire se strah: njihalo se počelo vraćati i nikakvo taktiziranje, došlo ono s Pantovčaka ili s Markova trga, ne će ga zaustaviti. Kao u glasovitoj priči Edgara Allana Poea, prostor sadašnje vlasti biva sve uži, a pad u bezdan posve neumitan.

Slobode je dostojan samo onaj koji ju znade sam steći (Baudelaire). Split-skim prosvjedom Hrvati su ponovno posvjedočili da su dostojni slobode i države. Na stranu šaćica provokatora, impresivno se mnoštvo okupilo, prosvjedovalo i razišlo bez ijednog incidenta, bez ičega što bi kaljalo ugled nacije. Unatoč nastojanju vladina propagandnog stroja, mnoštvo, štoviše, nije dopustilo da ga se upregne u ikakva stranačka kola i tako svede na zavedenu, zapjenjenu masu instrumentaliziranu za provedbu partikularnih ciljeva. Baš naprotiv, politički su se lideri pokazali nedostojnima snage i dostojanstva prosvjednika, koji su izražavali cjelinu hrvatske misli i volje.

U Hrvatskoj trenutno nema organizirane političke opcije koja bi znala kanalizirati narodno nezadovoljstvo u smjeru revitalizacije narodne i državne svijesti, s ciljem otvaranja, gospodarske obnove i modernizacije Hrvatske kao samosvjesne, suvremene, demokratske i pravne europske države. Danas se još hoće, na razvalinama Hrvatske, izgraditi Balkan umotan u kvazieuropski celofan, dok trenutno nema snage koja je kadra od Hrvatske graditi Švicarsku, zemlju demokracije, pravde, zakona, blagostanja i dostojanstva. Međutim, nema mjesta defetizmu, jer će, bez sumnje, kao uvijek u povijesti, novo vrijeme donijeti i nove ljude i nove odgovore.

Proces ponovnog sazrijevanja je započeo, a u njemu se hoće hladnih glava i trijeznih misli. I zato doista nema mjesta (navodnim ili stvarnim) prijetnjama političarima drugačije orijentacije. Ne radi se samo o tome da, primjerice, gos-

pođa Vesna Pusić ima pravo na izražavanje svoga političkog stava i pravo na ravnopravno sudjelovanje u političkoj areni, nego se radi i o tome da bi svaki pametan političar platio misu zahvalnicu, što mu je Bog podario tako nekompetentna, a tako arogantna suparnika...

(broj 108, ožujak 2001.)

ZNANOST I DOGMA

Povjesničarima je dano ono na što ni bogovi nemaju pravo: promijeniti ono što se već odavno zbililo, svojedobno je lucidno zabilježio ugledni, makar osporavani engleski povjesničar David Irving. I doista, ako ozbiljno promislimo, povijest zapravo i nije ono što se stvarno dogodilo, nego ono oko čega su se povjesnici suglasili i što opstoji kao pretežno mišljenje. Zbog toga je odgovornost povjesnika bitno veća i od one, koju joj oni počesto samodopadno pripisuju. U pravu je, dakle, bio Thomas Babington Macaulay, kad je davne 1828. zapisao: „Pisati povijest pristojno – a to je skratiti izvještaje i ispisati pojedine izreke iz govora, uplesti koliko treba rečenica hvale i mržnje, prikazati opreka-ma karaktere velikih ljudi i razložiti, koliko je protivnih kreposti i mana bilo u njima udruženo, pa nanizati svu silu ‘ma’ i ‘ali’ – sve je to jako lako. Ali biti u istinu velik povjesničar možda je najrjeđe duševno svojstvo...”

Hrvatska s povjesničarima nema sreće. Potanija raščlamba nesumnjivo bi pokazala da je taj manjak sreće posljedicom dugotrajnog manjka naše slobode. Valjda nijedna grana ljudskog umovanja nije toliko podložna političkim (ne)prilikama kao bistrenje povijesnih zagonetki i nedoumica. I što smo bliže događajima kojima bismo htjeli spoznati uzroke i posljedice, to su politički utjecaji snažniji, a izučavanje povijesti na politički korektan način naglašenije. I tako se ono što bi trebalo biti znanost, pretvara u dogmu, postajući za ozbiljna čovjeka jednako korisno kao, recimo, telefonski imenik San Francisca iz 1936. godine.

Jedan primjer neznanstvenoga, dogmatskog pristupa, zagrebačka je publika imala prigodu vidjeti početkom ožujka, kad su na temu „Je li komunizam antifašizam?” u Kulturno-informativnom centru trebali raspravljati akademik Dušan Bilandžić, dr. Ljubomir Antić, Ivan Gabelica i mr. Ivan Fumić. Kako je Fumić podvio rep, ne pojavivši se pred stotinjak nazočnih, uvodno je slovo pripalo Bilandžiću. On je izložio niz teza podobnih izazvati pozornost. Jedna od njih jest i tvrdnja, da je Tito još početkom 1963. raskrstio s jugoslavenstvom, a

da Jugoslavija kao država nakon 1971. psihološki, a u znatnoj mjeri i politički zapravo više nije postojala, jer je politička nomenklatura sve više poprimala nacionalni predznak. Desetci tisuća političkih progona u ime jugoslavenstva i Jugoslavije nakon toga, rječito bi govorili protiv Bilandžićeve teze, koja tim više u prvi plan ističe pitanje svijesti i povijesne odgovornosti za obranu jugoslavenstva batinom, tamnicom, nožem i tenkom. No, svakako je zanimljivija Bilandžićeva možda i nehотиčna konstatacija, da bi Tito iz 1963. ubio Tita iz 1953., a da bi partizanski komesar Dušan Bilandžić iz 1945. bez razmišljanja ubio onoga Bilandžića iz šezdesetih godina.

Budući da ta izjava ima značaj priznanja, postaje čudnije da je Bilandžić bez isprike napustio tribinu, kad je Gabelica – inače izrazito kritičan i prema nacizmu i prema fašizmu – istaknuo kako se ne može odgovoriti na pitanje je li komunizam antifašizam, dok se ne definira pojam antifašizma, dokazujući nizom povijesnih primjera i naizgled nelogičnih saveza, da je drugi svjetski rat bio interesni, a ne ideološki sukob. Ideološke krilatice i tada su, kao i danas, služile „za objasniti prostotu”. Još drastičnija bila je Antićeva reakcija na predočenje činjenica. On je pljesak publike na Gabeličino izlaganje ocijenio revizionističkim, dometnuvši kako i on i oni koji mu plješću samim time relativiziraju fašističko zlo, dok bi u malo drugačijim prilikama nesumnjivo klicali fašizmu.

Kako su nazočni, skupa s Gabelicom, takvu Antićevu diskvalifikaciju burno i bez oklijevanja proglasili uvredom i krajnje neznanstvenim podmetanjem, taj miljenik Ljube Bobana, nesumnjivo najboljeg poznavatelja Mačekova HSS-a koji se proslavio „znanstvenom” tezom da je Mačekova pozicija bila „kontrarevolucionarna”, jednostavno je ustao i otišao, onoliko brzo koliko mu je podvijeni rep dopuštao. I ne bi nevolja bila velika, da Antić – nekadašnji prebjeg iz HSLŠ-ova u pobjednički (Tuđmanov) šator, a danas uzdanica Granićeva Demokratskog centra – ne spada u počudan krug izabranih, kojima je prepušten odgoj mladih znanstvenika. Kako će izgledati znanstvenik, kojemu mentor zabranjuje istraživanje i kritičko preispitivanje uvriježenih predodžbi, dade se zamisliti. A kako izgleda Hrvatska u kojoj je na cijeni dogma, a ne znanost, gledamo iz dana u dan.

(broj 109, travanj 2001.)

ULJEZI I LUPEŽI

General-bojnik Stipe Mesić nije propustio prigodu pokazati svu širinu svoje demokratske dušice, zlorado se naslađujući nad gušenjem *Slobodne Dalmacije* i opetovano nazivajući te novine fašistoidnima. Činjenica, da se splitski dnevnik nije ustručavao podsjetiti generala na njegovu prošlost i neke njegove svojedobne radikalne, umalo provokatorske izjave i postupke, toliko je kvarila sliku kooperativnoga operetnog vojskovođe, da mu je tašto malo demokratsko srce zaigralo od radosti, makar ovaj napadaj na slobodu misli, govora i tiska otkriva *demokratsko* kopito njegova zasad, na kratke staze, najljućeg rivala, predsjednika šesteroglave vlade. U svojoj ograničenosti, general-bojnik nije kadar shvatiti da škopljenje splitskog dnevnika nije upravljeno samo protiv onih koje on, manirom tipičnog boljševika, naziva fašistima, nego i protiv njega odnosno institucije koju trenutno obnaša, jer se u Račanovim rukama koncentrira sve više vlasti, a on je nesumnjivo ne će koristiti na Mesićeve korist.

Nasuprot naivnoj i sirovoj galami oko *Slobodne Dalmacije*, general-bojnik je poslušno odšutio priopćenje haškog tužiteljstva kako bi se pokojni predsjednik Tuđman, da je živ, našao u ulozi haškog optuženika. Ta, on se ni stvarno ni formalno ne osjeća Tuđmanovim nasljednikom, iako bi bez njega najvjerojatnije bio tek mali obrtnik (ako već ne prodavač košara), pa tužiteljski ispad ne doživljava kao napadaj na trajno postignuće Tuđmanova vremena, hrvatsku državu. To bi razdoblje on najradije sveo na kontinuitet zločina, zaboravljajući da je i sam, uostalom, formalno bio na čelu vojske koja je počinila besprimjerne zločine upravo nad Hrvatima, a potom jedan od najbližih, ako ne i najbliži Tuđmanov suradnik upravo u vrijeme koje je najproblematičnije, i u kojem su započeti neki nepovoljni politički i gospodarski procesi, od kojih nam i danas trnu zubi.

Jednako poslušno odšutio je general-bojnik Mesić i skandaloznu protuhrvatsku diverziju svoga političkog savjetnika i vinskog sudruga, Ivana Jakovčića, oca Jugoslavova. Donošenje novoga istarskog statuta, usmjerenog na potalijančenje Istre, nije prvi čin zbog kojega bi ministarsko mjesto u civiliziranoj državi bilo zadnje na koje bi Jakovčić mogao aspirirati. Nažalost, hrvatska je javnost – zahvaljujući tretmanu *demokratskih* medija – zaboravila nevjerojatnu ucjenu koju su Zagrebu, povodom svojedobnog, po zakonu neizbježnog stečaja Istarske banke, prije nekoliko mjeseci uputili čelnici *istrijske* pete kolone. Umjesto da se na takvu ucjenu reagira izbacivanjem iz vlade i pokretanjem kaznenog postupka, ostale su članice vladajuće šestorice kapitulirale

pred zakonski, moralno, gospodarski i politički neprihvatljivim Jakovčićevim diktatom. Novi je istarski statut stoga samo normalan nastavak provociranja.

Mlaka reakcija ministarstva pravosuđa ne može nadomjestiti ostracizam i stigmatizaciju, koja je bila jedini primjeren odgovor na tu provokaciju. Ona je samo pokušaj kukavičkoga, zapravo kapitulantskog laviranja, pa – zahvaljujući inertnom ponašanju osoba i institucija, koje su dužne voditi računa o državnoj cjelovitosti i poštivanju ustava i zakona – istarski petokolonaši zasad uspješno igraju svoju igru. Kao ni general-bojnik Mesić, protiv toga ne negoduju ni tzv. antifašisti, kojima izljevi talijanskog iredentizma također ne smetaju. Jakovčićeva politika komplementarna je tradicionalnim talijanskim imperijalističkim nastojanjima, koje je prije nekoliko godina pregnantno izrazio Roberto Menia, član Vanjskopolitičkog odbora Zastupničkog doma talijanskog parlamenta, kazavši da su Hrvati i Slovenci „lopovi i uljezi na talijanskim područjima već 2000 godina. (...) Neka Istra postane i europska pokrajina, kao prijelazan oblik, samo neka se vrati Italiji. (...) Važno je da se odobri produljenje roka za davanje talijanskog državljanstva onima koji ga traže u Sloveniji i Hrvatskoj, jer je to operacija koja ima ulogu retalijanizacije područja tih banana-republika, koje na nas dižu glas...”

Takozvanim antifašistima ovakve uvrede i ovakve prijetnje ne smetaju: one su po definiciji protuhrvatske, a s takvima će se ti neprijatelji hrvatske države i slobode uvijek sporazumjeti: i jednima i drugima Hrvati su uljezi i lopovi, ni jedni ni drugi ne žele Hrvatsku koja ne bi bila banana-republika...

(broj 110, svibanj 2001.)

ČIJI JE PRORAČUN?

Ljupku vijest, da je *narodna vlast* odlučila polučiti revolucionarne uštede rezanjem potpore Hrvatskomu društvu političkih zatvorenika i njegovu mjesničniku (kad je već radnička klasa pokazala manjak klasne svijesti, ne odbijajući njegovo tiskanje), neki su *mangupi u vlastitim redovima* jedva dočekali komentirati, da nam tako i treba, jer – tko je vidio, da se traži novčana potpora od vlade koju se istodobno kritizira. U istom se stilu prije nekoliko mjeseci jedan ridikulozni predstavnik tzv. građanske Hrvatske zgražao nad prosvjedom *Hrvatskoga slova* zbog radikalnog smanjenja novčane pomoći tom tjedniku za kulturu: kako se ti „desničari” usuđuju tražiti novac od Račanove vlade, kad ju istodobno napadaju i, štoviše, nazivaju antihrvatskom.

I taj „intelektualac”, kojemu su i za tu i za druge slične prigode velikodušno na raspolaganje stavljene udarne minute *Hrvatske televizije*, i naši *mangupi*, svojim mentalnim eskapadama zapravo pokazuju ne samo nerazumijevanje razloga i svrhe postojanja državnog proračuna, nego zorno svjedoče, da verbalni demokratski haljetci ne mogu trajno ni potpuno prikriti desetljećima taloženu nedemokratsku, totalitarističku svijest, koja će uvijek naći načina da se usprotivi duhu slobode.

Jer ni *Hrvatsko slovo* tada, a ni *Politički zatvorenik* danas, nisu tražili i ne traže Račanov, Linićev ili Crkvenčev novac, novac iz partijskih fondova. Tražili su i traže ravnopravan tretman u državnom proračunu, dakle, u sredstvima koja su svojim trudom i odricanjem stekli svi građani ove zemlje, svi hrvatski državljani. Oni koji se ne slažu s političkim i drugim stajalištima uredništva tjednika ili mjesečnika, ali i oni koji se s njima slažu i koji bi, kad bi mogli, baš svaku svoju kunu možda usmjerili tom tjedniku ili mjesečniku. Međutim, tom kunom oni više ne raspolažu. Njom, u ime države, u ime organizirane zajednice, upravlja jedno sasvim privremeno, prolazno i zaboravu itekako podložno tijelo, zvano vladom. No, novac koji je prikupljen od svih, treba i koristiti svima. Ne može biti jednakijih od jednakih, niti je komu dano pravo da suvereno i neopozivo odlučuje, tko „širi govor mržnje” i tko je kao takav „neprijatelj slobode”, pa na nj treba primijeniti onu zlokobnu jakobinsku, da nema slobode za neprijatelje slobode. Sloboda, naime, nije samo sloboda drugoga, nego je uvijek i bezuvjetno sloboda drugačijega.

A unatoč aplauzima tzv. međunarodne zajednice, sadašnja je vlada u poštivanju medijskih sloboda u Hrvatskoj napravila korak natrag. Onu tako prirodnu tendenciju svake vlasti, da nadzire i ograničava sredstva javnog priopćivanja, ona – doduše – ostvaruje puno rafiniranije nego što su to bili pokušaji u doba predsjednika Tuđmana, ali je utoliko uspješnija. Makar se tijekom prethodnih deset godina stalno, ponekad i grubo, pokušavalo izgraditi uvjerenje da je svaka kritika aktualne vlasti ravna potkapanju države, oporbeni su mediji cvjetali i zapravo dominirali hrvatskim medijskim nebom. Ne računajući političke buldožere, poput Slavka Linića, kojima verbalne prijetnje i nebuloze predstavljaju uobičajeni repertoar, sadašnja vlada kao cjelina postupa bitno drugačije, stalno tepajući o slobodi medija, građanskom društvu i ljudskim pravima.

Neka cvjeta stotinu cvjetova, svojedobno je kliknuo jedan znameniti kineski državnik, svjestan da svih tih stotinu cvjetova može, kad ustreba, tenkovima satri. I onda je to i učinio, povijesnim mimohodom tenkova po ljudskim tjelesima na Trgu nebeskog mira. Potičući cvat stotinu cvjetova, i sadašnja je

vlada Republike Hrvatske za svega godinu i pol u cijelosti ovladala sredstvima javnog priopćavanja. Par listića koji su opstali, nalaze se na izdisaju. Radnička klasa može biti spokojna: još malo i Hrvatska će biti posve nalik Trgu nebeskog mira. No, to tak ne bu išlo...

(broj 111, lipanj 2001.)

SUKCESIJSKA KATASTROFA: NESPOSOBNOST ILI IZDAJA?

Oslanjajući se na njezin „avnojski” udio u teritoriju bivše SFRJ, Međunarodni je monetarni fond Republici Hrvatskoj odrezao obvezu plaćanja dugova te države za čitavih 28,5 posto. Kod primjene toga kriterija, još kad se uzme u obzir davno polazište u prosudbama Badinterova povjerenstva, ne čini se velikom mudrošću izračunati, da bi Hrvatskoj trebalo pripasti i 28,5 posto imovine bivše jugoslavenske države i to, nesumnjivo, u doba kad je efektivno došlo do njezina raspada i kad je stvarna vlast nad tom imovinom prešla u ruke srpsko-crnogorskog ostatka. No, vladi Republike Hrvatske (genitiv se čini primjerenim, pa njegova upotreba ne govori o manjku osjećaja za jezik) pošlo je za rukom i u tom jednostavnom računu polučiti – neuspjeh za Hrvatsku.

Prigodom nedavnoga bečkog sukcesijskog dogovora dogovoreno je, naime, da Hrvatskoj ima pripasti 23 posto imovine bivše SFRJ, ali ne na dan raspada Jugoslavije ili s proračunskom godinom njezina raspada, nego na dan 31. ožujka 2001. Tko je u međuvremenu trošio, dobro se zna. Na što je trošio, također se dobro zna. Ne zna se jedino, koliko je potrošio. Ali, nema veze, Srbiji treba pomoći, pa će to učiniti – prije izručenja Miloševića – ne samo tzv. međunarodna zajednica, nego i Hrvatska, koja je u toliko sjajnoj gospodarskoj situaciji, da može bez velika straha pomagati one koji su ju sve do jučer razarali. Za takvo ponašanje Hrvatska nije nagrađena, recimo, otpisom dugova poput Makedonije i BiH, nego čak ni razrješenjem pitanja stare devizne štednje Ljubljanske banke. (Naprotiv, množe se glasi, da će i pitanje teritorijalnog razgraničenja sa Slovenijom biti riješeno hrvatskim ustupcima!). Klirinški su dugovi i tražbine spomenuti tek mimogredce, a o možebitnome srpsko-crnogorskom podmirenju ratne štete nema ni govora.

I dok bi se u pristojnim državama nakon takve kapitulacije o vladi moglo govoriti samo u perfektu, a stratezi bi njezine izdaje bili podvrgnuti ne samo političkim sankcijama ili kakvim parlamentarnim istražnim povjerenstvima, nego i temeljitoj redarstveno-pravosudnoj obradi, u Hrvatskoj – u kojoj biti

glavoklimavcem postaje stvar prestiža – to vrlo važno nacionalno, političko, gospodarsko i etičko pitanje ne izaziva nikakve reakcije. Vještiji u dvorskim spletkama, partijskim frakcijskim borbama i balkanskim podmetanjima, nego u izgradnji državne sigurnosti i obrani nacionalnih interesa, aktualni upravljači Hrvatskom kao ključne teme uspijevaju nametnuti raspravu o tome je li neki građanin, u skladu sa svojim duhom petparačkog demagoga, do kraja odgledao kazališnu ili filmsku predstavu ili ju je – na ponos zemlje i naroda – demonstrativno napustio, izazivajući podsmijeh puka.

Nakon što je stvorena fama da je prethodnih deset godina Hrvatskom vladao „mračni srednji vijek”, da je Hrvatska grcala i trunula u „močvari”, danas se kao sinonim živosti i recept za bolju budućnost nudi pripovijest o rasprodaji ostataka nacionalnog bogatstva, garnirana jeftinim tračevima i kulturom ulice, koja je podignuta na pijedestal božanstva urbanoga. Desetkovanj u Jugoslaviji, razorenoj ratom i uništenoj privatizacijsko-korupcijskim plimnim valom sredinom devedesetih, Hrvatskoj se danas oduzimaju dostojanstvo i posljednji atributi stvarne suverenosti. Još samo da se amputiraju i oni posljednji izvori gospodarske snage, koji bi mogli pothraniti otpor, i Hrvatska će biti zrela za integracije u „regionu”. A naše će glavoklimavce tapšati po ramenima, kao što se pogladi psa, koji se poslušno priljubi gospodaru uz nogu.

(broj 112/113, srpanj-kolovoz 2001.)

SVI SMO ODGOVORNI

U vrijeme sloma komunizma i neminovnog raspada Jugoslavije, Hrvatska je kipjela od života, optimizma, nade. Nijedna se prepreka nije činila nepremostivom, nijedan izazov preteškim. Ni u jednom trenutku rata za slobodu i državnu neovisnost nije nastupila kriza, jer je bilo jasno kako je pobjeda neupitna. Unatoč svim sumnjama, višegodišnja okupacija pod zaštitom međunarodnih snaga, koja je umnogome podsjećala na Rimske ugovore iz 1941., općenito se je držala privremenom, pa su svi oblici specijalnog rata bili osuđeni na propast, jer je hrvatski narod – za razliku od stanja prije pola stoljeća – kao cjelina politički sazreo. *Bljesak* i *Oluja* bili su kruna tog procesa i ujedno veličanstvena nagrada za sva teška stradanja kroz povijest.

I kad se očekivalo da će nacionalna energija i sveobuhvatni zanos uroditi novim plodovima i novom kvalitetom, u Hrvatskoj dolazi do splašnjavanja optimizma. Množe se nezadovoljnici, a deseci tisuća mladih, onih istih koji

su do jučer bili spremni žrtvovati život, odjednom počinju čeznuti za tuđim suncem. Nije se to, dakako, dogodilo bez utjecaja izvana, bez podrivačkog djelovanja stranih obavještajnih i propagandnih središta. Međutim, da u samome vrhu hrvatske države nije bilo svojevrsne pete kolone, sva bi ta djelatnost bila uzaludna.

Ta peta kolona zdušno je, uporno i sustavno čitavo vrijeme radila na kompromitaciji nacionalne misli. Na sve se strane pljačkalo i korumpiralo, drsko i obijesno uživalo u opijenosti vlašću, kako bi se kod naroda stvorio dojam da Hrvatska postoji samo za izabrane, pa nema bitne kvalitativne razlike između nekadašnje vile admirala Mamule i današnjih dvora skorojevića, novopečenih bogataša koji svojim hinjenim domoljubljem ne šire samo kužni zadah u društvu, nego istodobno nastoje trajno osramotiti i narod i domovinu. Taj proces moralnog rastakanja, u kojem su nepodobnima proglašeni i na margine društva izgurani svi oni, koji su na vrijeme upozoravali na neminovnost tragičnih posljedica, svoj je finale doživio na trećesiječanjским izborima.

Da je tada izbore izgubila jedna stranka – koja je to itekako zaslužila – ne bi bila nikakva nevolja. Nevolja je u tome, što je tada izbore izgubila Hrvatska: zaklinjanje u Hrvatsku tada je bio najsigurniji put u poraz. Sve što je bilo protiv Hrvatske, zvalo se građanskim, uljuđenim, europskim. Ta ubitačna medijska i psihološka hajka za cilj je imala u desperadose pretvoriti ne dojučerašnje vlastodršce, koji će se radi svojih oligarhijskih pobuda ionako opet okititi nekim novim vijencem, pretrčavši ovako ili onako u pobjednički šator, nego upravo one nekompromitirane, nepotrošene. Njih je trebalo navesti na verbalni radikalizam, pa čak i na otvorene izljeve bijesa, kako bi se konačno razorile i one posljednje jezgre, koje mogu pridonijeti obnovi.

Neki su tomu nasjeli: prijetilo se barikadama, ponekad rasipalo neukusnim uvredama. Kao da se radikalni nacionalni ciljevi ne mogu postići demokratskim sredstvima! I kao da na današnju nehrvatsku, a mjestimice i protuhrvatsku politiku aktualne vlade nije moguće dati suvisao i odmjeren odgovor! A ona svojim potezima u međunarodnim pregovorima, u pogledu razgraničenja i odnosa sa susjedima, na gospodarskom području i području socijalnih prava do neukusa pokazuje svoju nekompetentnost i svoju servilnost, da ju se s pravom može smatrati slabim slugom loša gospodara...

(broj 114, rujan 2001.)

ZAŠTO IM JE POTREBNO SUDITI?

Kad su prije nekoliko godina protiv nekih istaknutih dužnosnika jugoslavenskoga partizanskog pokreta podnesene kaznene prijave, utemeljene isključivo ili pretežno upravo na partizanskoj dokumentaciji, nisu se uznemirili samo tradicionalno konformistički pravosudni krugovi, nego je zabrinutost pokazao i tzv. vrh državne politike. Mogućnost da neki jugoslavenski partizanski generali ili partijski komesari budu proglašeni ratnim zločincima bila je prevelik izazov za one dužnosnike u izvršnoj vlasti koji su s tim osumnjičenicima dijelili istu ili sličnu partijsku ili vojnu prošlost. No, kako je to bilo nezgodno i neoportuno priznati, na različite je načine u javnosti stvarano uvjerenje da bi takav proces „štetio Hrvatskoj”.

Budući da je svaka vlast okružena servilnim tipovima i zaljubljenicima u niske jaslje, taj su jeftini izgovor zdušno prihvatili i oni, koji su sami bili žrtvama jugoslavenskoga komunističkog sustava, ali su za svoju današnju šutnju bili nagrađeni kojekakvim sinekurama. Svojim su želudcima (*ubi bene, ibi patria!*) ti tipovi podredili i potrebu donošenja lustracijskog zakona, načelnu osudu komunizma i bezuvjetni raskid sa svakim oblikom jugoslavenstva, ne samo onim bakarićevskim, nego i onim mačekovskim i onim hebrangovskim. Hrvatska je opet postala izgovorom i krinkom za manjak poštenja, nedostatak obraza i višak pripravnosti da se krivotvori istina.

Posljedice toga moralnog relativizma žanjemo nakon trećesiječanjskih izbora. Stoga u ćudorednome i u nacionalnom smislu nema nikakve bitne razlike između nekadašnje političke odluke da se blokira prikupljanje činjenica za potkrjepu kaznene prijave protiv kreatura poput Rade Bulata i Marka Belinića, ili nekih drugih osumnjičenika, i današnjega upornog nastojanja gornjogradskoga Namjesništva, da svaki zahtjev međunarodnih središta moći Hrvatima prikaže na način koji bi ih mogao navesti da „taj tegobni jaram na vratove metnu sami”.

Stoga je potpuno krivo polemizirati s opskurnim figurama poput nekakvog Fumića, čiji intelektualni dosezi svaku suvislu raspravu čine nemogućom. Odgovornost za takvu duhovnu klimu u Hrvatskoj ne snose ni Fumić ni Bulat. Oni su jednostavno ljudi koji žele izbjeći sud, pa – ratujući s ostacima ostataka vlastite savjesti – brane svoje nekadašnje pozicije, uzgred na svakom koraku čineći pogrješke. Tako će Fumić priznati da partizani zbog „nedostatka pozadine” i nisu mogli čuvati ratne zarobljenike, nego su ih morali likvidirati, a jedan će poznati partizanski bombaš u jednome sudskom postupku pred zagrebačkim općinskim sudom priznati kako su partizanski diverzanti neselek-

tivno uništavali vlakove i druge željezničke ciljeve, ne obazirući se na moguće civilne žrtve, jer su „imali nalog da unište sve što pripada Nezavisnoj Državi Hrvatskoj”. Ne shvaćajući dosege svoje izjave, on zapravo priznaje da je njima, jugoslavenskim komunistima, glavni neprijatelj bila ne fašistička Italija ili nacionalsocijalistička Njemačka, nego baš Hrvatska. Druge bi protivnike mogli prihvatiti, kao što su hrpimice prihvatili srpske četnike i šaćicu hrvatskih unitarista, smodlaka i stodlaka, ali – Hrvatsku nisu mogli prihvatiti.

Budući da je komunizam na povijesnoj pozornici, unatoč predsmrtnim grčevima nekih hrvatskih ridikula, definitivno poražen, povijesna bi se uloga procesa protiv visokih partizanskih dužnosnika i svodila na to, da se pokaže kako nije riječ ni o kakvim „antifašistima”, nego jednostavno o neprijateljima slobode i mrziteljima Hrvatske...

(broj 115, listopad 2001.)

ZLOČIN I KAZNA

Ma koliko se govorilo o pojedinačnoj, individualnoj odgovornosti za ratna i poratna zbivanja, ili uopće za političke i društvene procese, činjenica je da odgovornost i nehotice uvijek doživljavamo kao kolektivnu. Tako se, primjerice, nikad ne kaže, da su možebitne zločine na rubu ili nakon *Oluje* počinili točno određeni pojedinci, nego se uvijek misli na – Hrvate: Hrvati su protjerali Srbe, Hrvati su izvršili etničko čišćenje, Hrvati su ubili tamo nekog starca.

I ako su to počinili „Hrvati”, onda Hrvati trebaju odgovarati. Kao kolektiv, kao cjelina. Iz Drugoga svjetskog rata dobro znamo, kako je jedna pravedna, osloboditeljska i obrambena borba hrvatskog naroda proglašena kvislinškom i izdajničkom (a izdati se može samo vlastitu, ne i tuđu domovinu!), i kako su zločini pojedinaca i skupina protegnuti na čitav narod. Kolektivno krivima su nas držali i takvima tretirali i najzagriženiji verbalni zaljubljenici u ljudska i narodna prava i slobode pojedinca. Nikad im nije palo na pamet razlučiti zločine pojedinaca od prava jednog naroda!

Slična se situacija ponavlja i danas: Hrvati su opet kolektivno krivi, kako u Zapadnoj Slavoniji, tako i u Lici, kako u Dalmaciji, tako i u Hercegovini ili Srednjoj Bosni. Na optuženičkoj klupi opet nisu pojedinci, nego kolektiviteti; žig srama udara se na čelo hrvatskoj državi i hrvatskoj misli kao takvoj. Biti Hrvat kao da postaje negativna činjenica u osobnim životopisima. A sve to treba imati na umu, kad tražimo praštanje zbog vlastitih propusta, jer smo toliko

puta doživjeli, da se naše kajanje ne traži radi pročišćenja ili oprosta, nego radi novog ponižavanja i novih ucjena.

Istini za volju, ima na našoj strani krivice. Suvremena hrvatska država nije smogla dovoljno snage da egzemplarno kazni pojedinačne zločine. Usporedbe radi, tisak je u doba Nezavisne Države Hrvatske prepun proglasa o osudama i justifikacijama pojedinaca koji bi, „izdavajući se za ustaške dužnosnike”, uzimali „pravdu” u svoje ruke i vršili nasilja nad pučanstvom, pogotovo srpskim, „kaljajući tako svijetli okvir ustaštva” (kako se kaže u obrazloženju jedne osude na smrt).

Sličnih je primjera u novo vrijeme malo ili nimalo. Postupno smo se naviknuli na to stanje, nalazeći ispriku i zakrilje u strahovitu moralnom relativizmu takozvanoga uljuđenog Zapada, i u njegovoj neodlučnosti da osudi i kazni krivce, agresore, napadače i koljače. Naviknuli smo se na shvaćanje, da bi u takvoj situaciji kažnjavanje vlastitih krivaca bilo preuranjeno i da bi u ranjenome i frustriranom hrvatskom pučanstvu izazvalo nove rane i nove podjele. Možda je tako. A možda je ipak trebalo postupiti drugačije: i kad nemamo iluzija, da bi dosljedno poštivanje zakonitosti i bezobzirno kažnjavanje svih krivaca doista bitno pridonijelo prihvaćanju Hrvatske kao pravne i demokratske države, temeljne se postulate pravičnosti i zakonitosti nije smjelo, niti se sada smije zaobilaziti: važna je vlastita savjest i svijest o plemenitosti i čistoći žrtve.

Bez toga nema moralne superiornosti, a bez moralne superiornosti nema pobjede. Hrvatska je javnost toga svjesna, a to znači da može bitno posrtanje ne znači pad: kao što je preživjela brojne žrtve, Hrvatska će nadživjeti i ovaj novi, današnji Križni put.

(broj 116, studeni 2001.)

DRŽAVA I SLOBODA

Najpodmuklija klopka koja se Hrvatima posljednjih godina podmeće, jest sustavno stvaranje uvjerenja, da je ideja nacionalne države suprotstavljena ideji slobode. U civiliziranom svijetu taj je problem davno riješen i na teorijskoj i na praktičnoj razini: nacionalna država nije negacija, nego afirmacija ideje slobode i načela pravde.

U nas, međutim, gdje je potrebno diskreditirati i obezvrijediti nacionalnu državu kako bi se postigli neki drugi, nadnacionalni ili anacionalni ciljevi, ta se jeftina manipulacija iz dana u dan ponavlja i tako nalazi uvijek nove pristaše.

To možda i ne treba začuditi u narodu, u kojem se ridikuli pretvaraju u političare, a političari u cirkuske zabavljače, koji sve većim banalnostima zadobivaju sve veću potporu, samo ako ih umiju izreći na bombastičan način. Nema nijedne laži kojoj masa ne će povjerovati, samo ako je dovoljno fantastična.

Jedna od tih fantastičnih laži jest ona, da je pojedinac sve, a narod ništa i da je pojedinac iskon i svrha demokracije, dok narod sa svojim polaganjem prava na nacionalnu državu nužno pristaje na ograničenje demokracije, jer da je to prva žrtva koja se u temelje države mora ugraditi. A svi mi vrlo dobro znamo, da nema slobode pojedinca bez slobode naroda, i da se sloboda naroda ne može ozbiljiti bez postojanja nacionalne države, kao instrumenta za osiguranje najrazličitijih interesa pojedinaca i skupina. Samo slobodan narod može posredstvom vlastite države slobodno pristati na ograničenje svojih prava ili ustupanje dijela svoga suvereniteta sklapanjem različitih međunarodnih ugovora. Time on prividno suzuje prostor samostalnoga, suverenog odlučivanja, ali se zapravo, u biti, potvrđuje kao slobodan, samostalan i suveren.

Rob se ne odriče niti se može odreći svoje slobode, jer o njoj ni na koji način ne odlučuje. On je objekt, stvar, predmet trgovine. Slobodan čovjek, baš kao i slobodan narod, manifestira svoju slobodu ne samo onda kad nije sputan vanjskim ogradama, nego i onda kada dragovoljno, suvereno odlučuje pristati na ograničenje svoje slobode.

Ovaj poučak, primijenjen na sadašnji hrvatski trenutak, treba značiti da Hrvatska ne će osigurati svoju slobodu i neovisnost pasivnim prepuštanjem vladajućim trendovima u suvremenom svijetu, nego upravo obrnuto, u svakom pogledu treba jačati svoj međunarodnopravni, politički, gospodarski, kulturni, pa i vojnički subjektivitet, da bi se u određenom trenutku, ako to na zakonit način odluči većina njezinih građana, slobodno, bez prisile i nužde, možebitno i odrekla dijela suvereniteta u korist kakvoga srednjoeuropskog ili sličnog saveza, uvijek na način koji nije neopoziv i koji budućim naraštajima ne će predstavljati trajan i tegoban teret.

U posljednja dva stoljeća Europa i svijet vidjeli su mnoštvo raznolikih projekata tzv. novoga svjetskog poretka. No, danas više nema ni kamena na kamenu od napoleonskih imperija, Svetih alijansi, sveslavenskog carstva, žabokrečine Društva naroda, komunističkog nazovi raja, Mussolinijeva Rimskog carstva, a još manje od Hitlerova novoga europskog poretka. Svi ti, nekad privlačniji, a nekad manje privlačni, nekad moralni, nekad posve amoralni, ali uvijek ambiciozni projekti, istopili su se poput lanjskog snijega, a nacionalne

su države i dalje itekako žive i životno sposobne. A zašto bi onda Hrvatska morala odumrijeti? Samo zato što su tzv. klasici marksizma tako učili?

(broj 117, prosinac 2001.)

TRIDESETA OBLJETNICA OBRAČUNA S HRVATSKIM PROLJEĆEM

Niz je razloga zbog kojih su Hrvatsko proljeće i njegovi akteri dugo godina smatrani jedinim autentičnim predstavnicima hrvatskog naroda i jedinim djelatnim borcima za njegovu slobodu i državnu neovisnost. U komunističko se doba, bar izvan kruga neposrednih predvodnika tog pokreta, nisu pravile temeljitije raščlambe, niti su se uočavale razlike među njima. Politička previranja uoči prvih demokratskih izbora i podjednake simpatije kojima su, bar u početku, obasipane i Hrvatska demokratska zajednica, kao predvodnica Hrvatskog bloka, i tzv. Koalicija narodnog sporazuma, pokazivale su da ta maglovita predodžba nije narušena ni za dva desetljeća. Narod je htio vjerovati da su liberalno i prohrvatsko komunističko vodstvo iz doba tzv. maspoka, sveučilištari i intelektualni krugovi okupljeni oko Matice hrvatske, u većini bitnih stvari posve suglasni i da su doista svi težili stvaranju neovisne hrvatske države, dok su u tom pogledu razlike među njima tek taktičke naravi.

Vjerojatno su takvoj predodžbi pridonijeli i jugoslavenski komunistički propagandisti, koji su brižno izgrađivali tezu o jedinstvenome „masovnom pokretu” i „komitetu pedesetorice” kao nekakvom glavnom stožeru hrvatske separatističke akcije. Obilježje je velikog vođe, davno je u *Mojoj borbi* zabilježio Hitler, da i raznorodne neprijatelje svede na zajednički nazivnik i predstavi ih masi kao zapravo jednog neprijatelja. U protivnome bi slabi duhovi, suočeni s mnoštvom raznolikih suparnika, mogli doći u napast i početi sumnjati u ispravnost vlastitih stajališta.

Prema istom su obrascu jugoslavenski komunisti poistovjetili sve političke struje i nastojanja, koja su u Hrvatskoj propupala nakon Brijunskog plenuma 1966., iako su izbjegli pred pravosudnu giljotinu izvesti smijenjeno hrvatsko partijsko vodstvo. U stvarnosti, Hrvatsko je proljeće samo jedna etapa u kontinuitetu hrvatske narodne borbe. Kao takvo, ono je bilo neobično slojevito i u njemu su, u fronti protiv unitarizma i velikosrpskog ekspanzionizma, do stanovitog stupnja zajednički sudjelovali komunistički reformisti i beskompromisni antikomunisti, partijski disidenti i uvjereni demokrati, jugoslavenski

federalisti i bezuvjetni hrvatski separatisti, pripadnici partijske nomenklature i razbarušeni sveučilištarci, krug oko zabranjenoga *Hrvatskoga književnog lista* i uredništvo partijskog *Vjesnika*. Svaka od tih skupina imala je svoje predodžbe i svoje ciljeve, a ujedinjavao ih je samo trenutak borbe protiv zajedničkog neprijatelja. Budućnost je svatko drugačije zamišljao.

U neku se ruku ponovila slika s kraja tridesetih godina, kad je u borbi protiv Beograda nastupao čitav hrvatski narod. Vodstvo tada najjače hrvatske stranke, Hrvatske seljačke stranke, iz toga je pogrješno zaključilo da ono u stranačkom smislu uživa potporu čitava naroda, te je na toj fantomskoj predodžbi gradilo uvjerenje o tobožnjemu svom legitimitetu. I kao što je tada čimbenik raslojavanja postao Deseti travanj, tako je i početkom devedesetih ponovna uspostava hrvatske države dovela do raslojavanja misaono naizgled jedinstvene proljećarske fronte. U jednom posve prirodnom procesu, dojučerašnji suborci postali su suparnicima, ponekad i protivnicima. Narod je nepogrješivo izabrao one, koji su bolje oćutjeli njegovo bilo i, umjesto komitetskog taktiziranja, pozvali na stvaranje neovisne države (makar je dvojbeno, jesu li sami doista tako mislili).

Proljećarsko hrvatsko komunističko vodstvo doživjelo je strahovit debakl. S pravom. Jer, njegovi su protagonisti kasnije, u memoarskim zapisima i javnim istupima, uglavnom posve otvoreno priznali, da je hrvatski narod o njima imao krivu sliku: oni doista nikad nisu pomišljali na stvaranje hrvatske države. Njihov cilj je bio reformirana i jasno federalizirana, donekle i liberalizirana, ali bezuvjetno komunistička Jugoslavija. Ni kad su postali svjesni da hrvatski narod nije težio tom cilju, i da se 1971. nije skandiralo tom cilju, bivši hrvatski komunistički prvaci nisu mogli zaboraviti kako im se nekad klicalo. Nisu bili kadri shvatiti da se nije klicalo njima, nego onomu što su trebali predstavljati. Radi toga su dali oduška svojoj povrijeđenosti, i radi toga je postalo posve prirodnim, da nakon 1990. u istoj stranci završe Miko Tripalo i siječanjski batinaši iz 1972., ili Savka Dabčević-Kučar i Vesna Pusić. No, bez obzira na to što su tadašnji komunisti kaskali na repu narodnih težnji, kao što njihovi sljednici danas uživaju u nacionalnome mazohizmu, ključno obilježje Hrvatskog proljeća ostat će još jednom demonstrirana volja za državnom neovisnošću i Hrvatskom kao zemljom slobode, demokracije i blagostanja.

(broj 118, siječanj 2002.)

BOSNA, DA 'PROSTIŠ...

„Bosna, da ‘prostiš, jedna zemlja imade: i hladna i gladna, i posna i bosa i k tomu još, da ‘prostiš, prkosna od sna”, pjevao je ne tako davno jedan hrvatski pjesnik. Bosna je s Hercegovinom tada za Hrvate bila neprijeporno hrvatska zemlja, zemlja tužne i teške prošlosti, ali – činilo se – posve jasne budućnosti. Zagrljena maticom Hrvatskom, nije imalo kamo, nego vratiti se izvorima. Od tada se puno izmijenilo. Hrvatska je postala državom, a njezin nekadašnji dio, Bosna i Hercegovina, možda nikad nije bila dalje od nje. U isto vrijeme dok su na ratištima u Republici Hrvatskoj slavljene veličanstvene pobjede, u Bosni smo doživljavali tragične poraze. Posljedice su bjelodane: Hrvati napuštaju Bosnu.

Hrvatski problem Bosne i Hercegovine danas je ne samo besmisleno svoditi na razgovor samo o tome, tko je za današnju situaciju kriv (ili tko je manje nedužan). Jer, taj razgovor će se najčešće svesti na traženje izgovora za pasivnost, za ignoriranje realnosti ili za raskapanje nezacijeljenih rana. Pitanje odgovornosti može se i morat će se postaviti u historiografskim raspravama. Danas je, međutim, potrebno spasiti što se spasiti daje: spasiti ostatke ostataka hrvatstva Bosne.

No, u nas se to ne čini. U nas se diže hajka kad se, makar iz kalkulantских razloga, iz proračuna glavnoga grada dodijele sirotinjska sredstva za obnovu par kuća u srpskom entitetu dejtonske BiH. Predsjednik države opušta se u razgovoru s vlasnicima luna-parkova, dok tisuće i tisuće bosansko-hercegovačkih Hrvata strahuje u tuđim domovima, znajući da se u vlastite ne mogu vratiti. Predsjednik sa zanimanjem razgleda dalekoistočne znamenitosti (kad ga već nisu pozvali na ženidbeno slavlje u Nizozemskoj, zemljici u kojoj je naciji osvjetlao obraz!), osjećajući im se bliže nego Hrvatima u Srednjoj Bosni. Vlada iz, doduše shvatljivih razloga, odvaja znatna sredstva za obnovu mostarskoga Starog mosta, ali se istodobno krute sredstva za hrvatsku komponentu vojske Federacije, ne bi li se Hrvati osjetili posve razoružanima, kad njihovi sunarodnjaci napuste vojsku i krenu, trbuhom za kruhom, u Novi Zeland ili Australiju. Svi šute o najtežem nacionalnom problemu.

Šuti i tzv. hrvatska javnost. Intelektualci se ne oglašavaju. Šute i oni koji su tako zabrinuti zbog australskih Aboridžina i Bušmana iz Kalaharija (da ne govorimo o nasukanim kitovima i izgladnjelim dupinima!). Nema „forum”, nema „inicijativa”, nema „pokreta”: bosansko-hercegovački su Hrvati prepušteni sami sebi i možda se nigdje nemaju razloga osjećati tako nedobrodošlima

kao u Hrvatskoj, zemlji koju su uvijek bezrezervno smatrali svojom i za koju su uvijek, u svakom ratu, pa i ovome posljednjem, dali obilnu žrtvu...

Bosna, da 'proštiš? A kad se jednom priberemo, pitat ćemo hrvatsku Bosnu da nam oprost. Samo, čini se da tada tamo ne će biti nikoga da nam otpusti grijeh...

(broj 119, veljača 2002.)

KRIZA KOALICIJE ILI KRIZA SUSTAVA?

Prvih dana ožujka, kad se zaključuje ovaj broj *Političkog zatvorenika*, hrvatsku javnost doslovce teroriziraju lavine vijesti i komentara o tzv. krizi koalicije, neposredno izazvanoj promjenama u vodstvu Hrvatske socijalno-liberalne stranke i povratkom Dražena Budiše na njezino čelo. U toj kakofoniji misli i pogleda mogu se razaznati neke važne tendencije u hrvatskoj politici. S jedne se strane čini da kod novoga starog predsjednika HSLS-a doista postoji iskrena težnja da sačuva „povijesnu” koaliciju sa SDP-om (koja će, doista, biti upamćena kao povijesni povratak jugoslavenskih kadrova na hrvatsku političku pozornicu), a da istodobno ušićari koji glas iz *konzervativnih*, nacionalno osviještenih redova.

Makar Budiša potpisanomu bio osobno izrazito simpatičan, malo je vjerojatno da će ikad dosegnuti trenutak trijumfa kakvog je dosegao u prosincu 1971., nastupajući pred tisućama hrvatskih sveučilištaraca nakon 21. sjednice CK SKJ. Tadašnju odlučnost studentskog lidera, koji se ne ustručava polemizirati sa svemoćnim i okrutnim tiraninom, istodobno dalekovidno najavljujući da će iza njega i njegovih istomišljenika neminovno doći radikalniji i buntovniji, ovjekovječili su kadrovi filma „Poezija i revolucija”. No, iz mladića koji je, matoševski kazano, u teškoj noći bio i kadar i voljan ponijeti križ čitave jedne nacije, izrastao je politički eunuh koji prepoznaje tendencije i prikrivene planove, ali mu nedostaje hrabrosti suočiti se s njima, izabrati vlastiti put i onda ga ustrajno i dosljedno braniti.

I onda kad to ne umije jasno uobličiti, narod zna da je hrabrost ključna odlika vođe. Kalkulanti izazivaju prijezir i zaslužuju prijezir. Stoga nade stanoovitih krugova u nacionalno svjesnom dijelu hrvatskoga političkog tijela, da će Budišin ulazak u vladu izazvati ne, dakako, revoluciju, ali svakako evoluciju u smjeru jačanja državnog suvereniteta i povratka tradicionalnim vrijednostima, nisu zapravo posljedica kakvog uzdanja u Budišinu stratešku orijentaciju,

nego tek izraz manjka pouzdanja u druge, nacionalno obojene stranke. Ako one od toga i mogu pretrpjeti kakvu štetu, izvjesno je da se time Budiša ne će okoristiti.

S druge strane, tzv. krizu koalicije Račanovi socijaldemokrati pokušavaju iskoristiti ne samo za zadržanje, nego i za širenje prevlasti u državi. Pritom vrlo vješto (jer je kabinetsko taktiziranje i podmetanje ključna vrlina političara stasalih u konfekcijskim sivim odijelima po kojima diljem svijeta i danas pamte jugoslavenske političare i diplomate) u javnosti ostavljaju dojam, da im je do državnih i nacionalnih interesa, do štednje proračunskog novca i gospodarskog prosperiteta, što bi oni – dakako – i postigli, samo kad ih ne bi ometali ostatci ostataka atavističkog nacionalizma (u tom je smislu „slučaj Budiša” danas samo instrument osiguranja račanovske vladavine).

Vladajući medijima u mjeri u kojoj je vjerojatno nitko ne će dosegnuti, ta partitokratska oligarhija bez velikih je teškoća orkestriranom kampanjom stvorila dojam, da raspravu o tzv. krizi koalicije treba svesti samo na raspravu o raspodjeli ministarskih stolica. U stvarnosti, najnovija previranja na hrvatskoj političkoj pozornici nisu obična karijeristička nadmudrivanja o udobnijim ili manje udobnim sinekurama, pa čak ni rasprava o opstanku koaličijske vlade. Ta previranja ne govore o krizi koalicije, nego o krizi hrvatskoga političkog sustava, koja izvire iz činjenice da je on izgrađen samo djelomično, i to upravo u onoj mjeri koja osigurava da on ne bude hrvatski. I sve dotle dok je njegova primarna svrha da posluži kao puki kamenčić u globalističkom konceptu preuređenja tzv. zapadnoga Balkana, susretat ćemo se s tzv. krizom koalicije, Mesićem kao predsjednikom, anarholiberalima koji bi ukinuli vojsku i obavještajnu službu, ili zapjenjenim i primitivnim „nacionalistima” koji Hrvatsku (kao po narudžbi?) izvrgavaju ruglu. Svi oni služe zabavi puka. I još nećemu.

(broj 120, ožujak 2002.)

TKO IMA BIRAČKO PRAVO U HRVATSKOJ?

I mi, koji nismo članovi Hrvatske demokratske zajednice (što je svojedobno znalo izazvati majestetični otklon tipova koji su po partijskim knjižicama zaključivali o nečijoj podobnosti i prikladnosti za službu u državnoj upravi, da bi – i prije nego što je prvi predsjednik te stranke pokopan – presedlali na drugu stranu) sa zanimanjem pratimo nadmetanje za čelnog čovjeka te stranke.

To je zanimanje posve razumljivo, jer nije baš svejedno, tko će biti na čelu stranke koja će pojedinačno najvjerojatnije imati najviše saborskih zastupnika, a nije isključeno da u stanovitoj koaliciji (ponovno) preuzme vlast u državi. No, udio nas nečlanova ne bi smio prijeći puko zanimanje ili simpatiziranje s pojedinim kandidatom, jer bi bilo posve normalno, da predsjednika HDZ-a biraju članovi te stranke. Bilo bi to normalno svagdje osim u Hrvatskoj. Jedino je u Hrvatskoj moguće, da i političari i politički komentatori mjesecima ozbiljno raspredaju o tome, koji bi od kandidata za predsjednika HDZ-a bio „prihvatljiviji međunarodnoj zajednici”, a koji bi joj bio „posve neprihvatljiv”. Presudnom se, dakle, smatra (ne)naklonost „međunarodne zajednice”, a ne naklonost biračkoga (stranačkog) tijela.

Još tragičnija od takvoga servilnog stajališta jest činjenica da smo se na nj navikli i da ga zapravo i ne držimo neprirodnim. A riječ je o eklatantnom primjeru nedostatka dostojanstva i samopoštovanja! Stoga je pravo pitanje, zašto je u Hrvatskoj uopće moguće ozbiljno raspravljati o tome, koji je od kandidata za predsjednika jedne političke stranke prihvatljiviji Londonu i Parizu, Moskvi i Washingtonu?

Nismo, dakako, nerazumni do te mjere, da ne shvaćamo ulogu i utjecaj svjetskih čimbenika i da nam je svejedno kakav će biti položaj naše domovine u svijetu. No, postoji mjera u stvarima i postoje granice koje se ne smiju prijeći.

Jer, sve dok smo se kroz povijest obazirali na stajališta Londona i Pariza, Moskve i Washingtona, smatrajući ih presudnima, bili smo nitko i ništa, šaka jada pritiješnjena jugoslavenskom, čas monarho-fašističkom, čas boljševičkom čizmom. Poput prosjaka, europske su i svjetske pragove obijali Radić i Trumbić, Košutić i Krnjević, Branimir Jelić i Radovan Latković. Za ništa. Iz toga jadnog položaja izlazili smo samo onda, kad smo na prvo mjesto stavljali vlastite potrebe, vlastita htijenja i interese. Oni ne moraju biti nužno u konfliktu s interesima svjetskih velesila, ali se ne smiju potisnuti u drugi plan nikada, pa ni onda kad to znači konfrontaciju s interesima svjetskih središta moći. Samo onaj tko poštuje sebe, ima pravo zahtijevati da ga i drugi poštuju.

Što se, pak, događa kad se tuđi interesi stave ispred vlastitih i kad se biračko pravo velikodušno prepusti tuđinu (dok se istodobno oduzima pripadnicima hrvatskog iseljništva!), jasno nas uče trećesiječanjski plodovi. Ta tako „kooperativna”, međunarodnim krugovima tako simpatična vlada, ruku pod ruku s predsjednikom koji lucidno zaključuje da je Rusija velika zemlja, a Petrograd veliki grad, nastavila je rasprodaju nacionalnog blaga u bescijenje. Više od 90

posto hrvatskog bankarstva u stranim je rukama (nasuprot Mađarske sa 63 posto, Poljske sa 64 i Latvije sa 66 posto), broj nezaposlenih nikad nije bio veći, cijene rapidno rastu (makar disciplinirani Državni statistički zavod opsjenjuje javnost podacima o zanemarivoj stopi inflacije), a usporedno s cijenama raste i broj prosjaka na ulicama. Korupcija cvate, gospodarstvo greca u dugovima, pravosuđe jedva funkcionira. Zatvaraju se škole i bolnice, otpuštaju se medicinske sestre, učitelji, vojnici i redarstvenici.

Predsjednik države promukao je pjevajući „Po šumama i gorama”, a umjesto u Hrvatskoj, počeli smo živjeti u *Regiji*, gdje nam se velikodušno dopušta imati vlastitu nogometnu reprezentaciju i umjereno mahanje zastava (u iznimnim prigodama, na umjeren način i tako da ne smeta braću Srbe). Definitivno smo rekli „ne” nacionalističkom i zastarjelom veličanju hrvatske tradicije, okrenuvši se ultramodernom arlovićevskom pristupu „emajlu” i „jupijima”, dosežući istodobno kulturološke vrhunce poput drvenih čaplji, šumadijske kuhinje i ciganske glazbe. Ukratko, blago nama! A sve zato što su naši vlastodršci po čudi međunarodnoj zajednici...

(broj 121, travanj 2002.)

NOVI PRIMITIVIZAM

Kad su *jugoslovenski* marksisti hrvatskog podrijetla podrugljivo govorili o tisućljetnoj hrvatskoj kulturi, hrvatski su nacionalisti u tome prepoznavali pokušaj jugoslavenskog „jednačenja po zvučnosti“ odnosno svođenja na isti stupanj kulturne zaostalosti s drugim južnoslavenskim „plemenima“, sve sa svrhom stavljanja tih „plemena“ u jedan te isti lonac. Bilo je to u vrijeme kad se hrvatske nacionaliste prepoznavalo po vrsnim književnicima, sjajnim publicistima i briljantnom naraštaju sveučilištaraca. Oni su bili najjasniji pokazatelj hrvatske intelektualne i kulturne zrelosti, pa je upravo njihova fizička likvidacija bila pretpostavka nastanka nove jugoslavenske etničke i kulturne talionice.

U međuvremenu su se prilike promijenile. Ostao je, doduše, isti podrugljiv odnos anacionalnih globalista i jugoslavenskih iluzionista prema hrvatskoj kulturi i tradiciji, ali se u međuvremenu bitno stanjio sloj hrvatskih nacionalista koji bi svojim perom mogli potkapati tu otrovnu promičbu. Teško je pronaći primjer domišljenoga, sustavnog i razložnog odgovora. Umjesto ozbiljnog rada, nudi se voluntarizam, umjesto modernog pristupa zakašnjele fraze i okoštale krilatice. Umjesto učenja, predlaže se galama, a umjesto tolerantnoga

javnog nastupa pruža se psovka. I onda se čudom čudimo vlastitoj nezanimljivosti, jadikujući nad sve malobrojnijom i starijom publikom. Krivica se svaljuje na mlade, dok bi stariji htjeli ostaviti dojam pravovjernih pravednika. No, već gola logika ratuje protiv te konstrukcije: borbenost i revolucionarnost svojstveni su mlađoj dobi, a upravo mladi naraštaji suočavaju se sa slabostima današnjeg poretka, pa su nužno najzainteresiraniji za bitne pomake i kvalitativne promjene.

Dakle, to što ju ne zanimaju odgovori koje nude današnji hrvatski nacionalisti, ne oslikava tromost duha hrvatske mladeži, nego tromost duha hrvatskih nacionalista odnosno osoba koji se kao takvi percipiraju u javnosti. Nesumnjivo ne slučajno, posljednjih je godina kao mjera hrvatskog nacionalizma uzeto pripito podcikivanje na seoskim dermecima i samodopadno sirovo razbacivanje naizgled rodoljubnim parolama. Što sirovije, to rodoljubnije, što primitivnije, to hrvatskije.

U tu kategoriju spada i nedavno onemogućavanje dr. Zdravka Tomca da se, pod štitom podpredsjednika Hrvatskog sabora, u ime partije i pokreta kojemu je tako odano pripadao desetljećima, ispriča hrvatskoj javnosti. Da stvar bude gora, ta javnost ustrajno ponavlja da od nositelja jugoslavenskoga boljševičkog totalitarizma ne traži ništa doli priznanje grijeha i izraz kajanja. I sada, kad se nađe netko spreman na tu gestu, Hrvati će zaboraviti da je slična gesta, samo u pogledu jasenovačkog logora, zbog sasvim prozaičnih razloga, tražena od rimskog Pape kao uvjet njegova dolaska u Hrvatsku. Nagovještaj Tomčeve bleiburške geste Hrvati ne će iskoristiti kao što je – recimo – iskorištena znamenita gesta Willyja Brandta. Hrvati ne će, možda, biti nezadovoljni iskrenošću i širinom te geste pa tražiti njezino ponavljanje, preciziranje i potkrjepljivanje, kao što ju Izrael traži u Yad Vashemu. Ne. Hrvati će jednostavno unaprijed začepiti usta onomu koji se htio ispričati, svjedočeći time vlastiti primitivizam i kratku pamet, stavljajući ujedno njega, Zdravka Tomca, dugogodišnjega visokog dužnosnika jugoslavenske kompartije, u položaj onoga koji ima pravo zahtijevati ispriku!

I kad po kopitu ne bismo prepoznavali vruga, bilo bi nam jasnije zašto je Starčević svojedobno otklanjao čašu vode za slobodu Hrvatske, ili zašto je Matoš pjevao: „O, ta uska varoš, o, ti uski ljudi / I taj puk što dnevno veći slijepac biva...“

(broj 122, svibanj 2002.)

KULTURNA REVOLUCIJA

Za razliku od partizanske komunističke revolucije koja se borila za nacionalno i socijalno oslobođenje te kulturnu preobrazbu, „rat 1990. je donio samo ruševine i zgarišta, nacionalnu mržnju i kapitalizam“, izjavio je predsjednik tzv. Saveza antifašističkih boraca Ivan Fumić 5. lipnja 2002. u Rijeci, na predstavljanju drugog izdanja knjige „Rušenje antifašističkih spomenika u Hrvatskoj“, ujedno za rušenje spomenika optužujući „hrvatsku desnicu potpomognutu ljudima iz Crkve“.

Da njemu i njegovim istomišljenicima važnost i nekakav legitimitet javnim zagrljajima i visokim počastima ne pridaju društveno-relevantni čimbenici, poput predsjednika Republike ili tzv. slobodni mediji, na ridikula poput Fumića ne bi trebalo trošiti riječi. No, kako će njegove bisere po običaju popratiti u najmanju ruku tiho odobravanje, čovjek se mora prisjetiti kulturnih dometa partizansko-komunističke revolucije.

Izbor nije mali. Ne zadovoljavajući se tek uništavanjem protivničkih gospodarskih i vojnih potencijala, još tijekom rata jugoslavenski su partizani sustavno palili općinske zgrade, matične urede i arhive. Što usred rata, a što njegovim okončanjem, smaknuli su – mahom bez ikakva suda – nekoliko stotina svećenika i redovnika, te porušili niz crkava i samostana koji su zapravo stoljećima bili žarišta kulturnog života u Hrvata. U nastavku hajke zatvorena su sjemeništa i na robiju poslano mnoštvo svećenika.

Pored gladi, komuniste je svagdje u svijetu, pa tako i kod nas, pratilo dokidanje svih ljudskih i građanskih prava i sloboda, uključujući i pravo na slobodno mišljenje i kulturno stvaranje. Bajunetama inaugurirani tzv. socijalistički realizam bio je negacija prave umjetnosti. No, da bi on mogao ispunjavati ulogu inženjera ljudskih duša, tisuće znanstvenika, književnika, slikara, kipara, glazbenika morale su biti prognane iz javnoga, a nerijetko i iz ovozemaljskog života. Desetci darovitih pisaca jednostavno su ubijeni u zločinačkoj ekstazi pobjednika. Umjesto Mile Budaka dobili smo Radovana Zogovića. Umjesto dirigentskog štapića, Lovri pl. Matačiću gurnuta je metla u ruke, pa je veliki umjetnik koji je plijenio na europskim pozornicama, prometnut u smetlara zaduženog za čišćenje zagrebačkoga Glavnoga kolodvora. Umjetnici i književnici koji su se tijekom Nezavisne Države Hrvatske bavili svojim poslom, morali su ispisati ponižavajuće upitnike i ispovijedi, a minorni pisari na čelu Društva književnika iz literarnoga su i javnog života izopćili veličine poput Tina Ujevića.

Hrvatsko nacionalno blago, umjetničko i arhivsko, po kratkom je postupku, odlukom polupismenih komesara, prevezeno u Beograd. Uništeni su ili opljačkani kilometri i kilometri slikopisnog materijala. *Kulturni* su pobjednici s ne-skrivenom strašću spalili većinu primjeraka posljednjeg sveska veličanstvene *Hrvatske enciklopedije*, a stotine i stotine naslova progane su s knjižarskih i knjižničkih polica. *Index librorum prohibitorum* postajao je danomice debljim, a pisci u zatvoru zbog tzv. verbalnog delikta uobičajeni privjesak nove, zločinačke kulturne revolucije. Godine 1949. ukinuto je Hrvatsko kulturno društvo Napredak i oteta mu je sva imovina, a 1972. zabranjeno je djelovanje Matice hrvatske, najstarije hrvatske kulturne institucije.

U sklopu svjesnog pokušaja memoricida, partizanske su vlasti diljem Hrvatske i BiH uklanjale hrvatske grbove i spomenike nacionalnim veličinama, pri čemu je zločin nad osječkim spomenikom hrvatskim domobranima ili nad zagrebačkim Jelačićem tek jedan djelić toga mračnog doba. A bilo je to doba u kojem su vlasti ne samo priječile da se obilježe grobovi stotina tisuća žrtava, nego su donijele u povijesti nezabilježenu odluku, da se prekopaju ranija nastala vojnička groblja... Čovječanstvo nikad nije doživjelo takvu degradaciju čovjeka kao u doba partizanske revolucije i komunističke tiranije. No, u Hrvatskoj se mogu krivotvoriti i notorne činjenice, upravo zato što što posljedice komunističke „kulturne revolucije“ cvatu i na Pantovčaku i u Banskim dvorima. I, što je najgore, u premnogim glavama tzv. običnih ljudi.

(broj 123, lipanj 2002.)

*DA BI HRVATSKA BILA PROSPERITETNA,
MORA NAJPRIJE BITI HRVATSKA!*

Slom koalicijske vlade i izlazak Hrvatske socijalno-liberalne stranke iz nje pokazuju da nisu bili u pravu oni koji su slabosti u djelovanju te vlade pripisivali samo sitnim, prizemnim i karijerističkim pobudama nekolicine prvaka HSLS-a, na čelu s Draženom Budišom. Ovakav kraj je bio neminovan i zapravo je sporedno, pokušava li se Budiša u posljednji trenutak otkopčati od esdepeovske kompozicije, ne bi li u savezu sa (Sanaderovim) HDZ-om za koji mjesec zauzeo još čvršće pozicije u izvršnoj vlasti, ili su u pravu oni koji se priklanjaju prevladavajućemu mišljenju, da je stari kabinetski (komitetski) taktičar Račan jedva dočekao prigodu da Budišu i njegove pobočnike izbaci iz sedla.

Ono što je od presudne važnosti, treba tražiti drugdje. Račanova se vlada, bila ona vladom šestorke, vladom petorke ili vladom četvorke, pokazala apsolutno nekompetentnom. Premda ju više od dvije godine prate talambasi nekritičnog odobravanja tzv. neovisnih medija (zapravo sredstava za manipuliranje osjećajima i težnjama javnosti), račanovska nomenklatura nije ostvarila baš nijedno od bezbrojnih obećanja. Državna uprava i dalje djeluje voluntaristički, korupcija cvate u tek malčice rafiniranijem obliku od onoga s kojim smo se suočavali u doba poratne hadezeovske nadzirane anarhije, pravosuđe grca u nepremostivim teškoćama. Nijedan problem državopravne naravi nije riješen, teškoće s utvrđenjem granice se nastavljaju i to uvijek na štetu Hrvatske: gubimo od Slovenije, Srbije i Republike Srpske, a na Prevlaci se ne pomičemo s mrtve točke. Ne postoji domišljena i konzistentna politika prema susjedima, napose prema BiH, a položaj bosanskohercegovačkih Hrvata službeni Zagreb ignorira.

Izvoz ne raste, nezaposlenost ne pada. Nisu se povećala ni izravna inozemna ulaganja: dok su 1999. prema službenim statistikama iznosila 1.635,06 milijuna USD, prošle su, 2001. godine, bila osjetno manja: 1.445,32 milijuna USD. Njihov je realni gospodarski učinak još manji nego što bi to mogle govoriti same brojke, budući da su stranci investirali u vrlo mali broj poslovnih subjekata, i to onih sa zajamčenom profitabilnošću. Međutim, i unatoč tome, na nekim su područjima, osobito u telekomunikacijama i bankarstvu, uspjeli sebi osigurati monopolistički položaj i nametnuti norme ponašanja i poslovanja koje su u njihovim matičnim zemljama nezamislive. Strana ulaganja u industriju i stvaranje novih vrijednosti zanemariva su. Svjetski industrijski divovi pri izboru lokacija za izgradnju novih pogona zaobilaze Hrvatsku. Niz ugovora o proizvodnji brodova i oružja jednostrano je raskinut na američki mig. Na tome je Hrvatska izgubila, procjenjuje se, oko 700 milijuna USD. No, nije važno, zauzvrat će bivši američki veleposlanik sagraditi balkon na svojoj cavtatskoj vili, a Washington će nam, možda, u najboljem slučaju prividno nadoknaditi gubitak ukupno 12 milijuna dolara, tj. šezdesetak puta manje od onoga što smo izgubili, povrh čega će Račanu simbolički, jezikom diplomatskog protokola, pokazati da SAD drži više do Slovenije nego do Hrvatske.

Sve to pokazuje da aktualni namjesnici na Markovu trgu nisu kadri ni na kojem području Hrvatskoj osigurati napredak. Naprotiv, svojom protunaravnim i protuhrvatskom politikom samo produbljuju podjele u hrvatskome društvu. No, ipak, jedna je pouka račanovske vladavine, pouka koju će hrvatski birači izvući: da bi Hrvatska bila prosperitetna, mora biti hrvatska. Ne može se

ignoriranjem hrvatstva i Hrvatske donijeti dobro hrvatskom narodu i njegovoj državi...

(broj 124/125, srpanj-kolovoz 2002.)

STEPINAC

Samo će maloumni podcijeniti kako crkvenu, tako i nacionalnu ulogu i značenje niza hrvatskih mučenika, blaženika i svetaca Katoličke crkve. No, samo će uskogrudni previdjeti da među njima posebno mjesto ima zagrebački nadbiskup dr. Alojzije Stepinac. Po čemu je to blaženi Alojzije izuzetan, po čemu je desetljećima na njegov grob u zagrebačkoj prvostolnici hodočastilo mlado i staro, dok su u isto vrijeme neusporedivo slabije čašćene uspomene na neke druge, čak i one koji su u to vrijeme bili uzdignuti na čast oltara? Što je to Stepinca činilo posebnim?

Bit će da to nije samo njegovo mučeništvo, jer su muke, i gore, pretrpjeli i neki drugi hrvatski blaženici ili sveci, poput sv. Nikole Tavelića. Bit će da to nije ni samo njegovo pravovjerje i odanost Svetoj Stolici, jer da i drugi blaženi i sveti nisu bili pravovjerni, ne bi ih papa takvima proglasio, uzdižući ih na čast oltara. No, ono što Stepinca izdvaja, i što njegovu pravovjerju i mučeništvu daje posebnu boju, jest spontana identifikacija njegova otpora jugoslavenskom komunizmu i njegova mučeništva, s mučeničkim otporom hrvatskog naroda komunizmu i Jugoslaviji. U trenutku sloma hrvatske države, dok je pobjednički ubilački stroj redom kosio sve hrvatsko, Stepinac je postao stožer vjere ne samo u pobjedu nad bezbožnim komunizmom, nego i stožer vjere u pobjedu Hrvatske. Zato su ga kao simbol doživljavali i hrvatski nekatolici, ateisti ili inovjerci.

No, ta narodna vjera nije bila slijepa ni slučajna. Uzdanje u hrvatskog metropolita prokušano je u dotad najkrvavijem sukobu naroda i ideologija. Hrvatski je narod upamtio potporu koju je Crkva hrvatskog jezika, na čelu sa zagrebačkim nadbiskupom, dala narodnom oduševljenju u travnju 1941. Upamtio je odlučan i hrabar zahtjev Biskupske konferencije iz proljeća 1945., koja je i za hrvatski narod tražila pravo koje pripada svim narodima svijeta, pravo koje je oživotvoreno u njegovoj mladoj državi. Tomu narodnom pamćenju Stepinac se odužio onom znamenitom rečenicom na sramotnome procesu, o plebiscitarno izraženoj volji hrvatskog naroda. Nadbiskup je znao da se ne sudi samo nadbiskupu, nego i da se sudi Hrvatskoj.

Jugoslaveni raznih dlaka, kako oni s mačekovskim škrlacima, tako i oni s ritigovskim mantijama, desetljećima su kušali tvrditi da je Stepinčeva izjava nekakvo „ustaško podmetanje”. Teško ju im je bilo slušati, jer je ona bila i optužba protiv njih. Zapravo i više od optužbe, bila je osuda njihova jugoslovenstva. Jer su oni bili protiv Hrvatske, htjeli su da i Stepinac bude protiv nje. Pod takvim bi im kišobranom bilo lakše pred novim naraštajima.

I kad smo pomislili da je stvaranjem nove, demokratske Hrvatske tim furtimaškim smicalicama došao kraj, istu su ulogu sličnim naklapanjima preuzele druge slične, sitne dušice. Od sloma komunizma i raspada Jugoslavije, neki nas crkveni i nekim crkvenim krugovima bliski necrkveni krugovi hoće uvjeriti, da je nadbiskup zagrebački bio načelno za hrvatsku državu, ali da je bio rezolutno protiv njezina konkretnog ostvarenja u Drugome svjetskom ratu. O logičkoj besmislenosti takve teze ti *furtimaši* uopće ne raspravljaju. Njima ljubav prema domovini može biti isključivo apstraktna, jer bi, valjda, konkretizacijom postala grješnom. Njima nije nemoguće načelno i apstraktno zalagati se za pravo narodnog samoodređenja, jer bi bilo grješno podupirati pokušaj ostvarenja tog prava, budući da su se u tom nastojanju zbili – između ostaloga – i zločini.

No, koji je ljudski pothvat oslobođen grijeha? I zašto bi pohvala nastojanju da se ostvari uzvišeni i pravedan cilj ujedno bila pohvala zločinu koji se pritom možda dogodi? Zar Stepinčeva potpora Nezavisnoj Državi Hrvatskoj znači potporu zločinu počinjenom u ime te države? Znači li, istom logikom, potpora koju je kardinal Kuharić davao uspostavi današnje Republike Hrvatske, ujedno potporu ponekom ispadu počinjenom u ime današnje Hrvatske? Zar Hrvatsku uvijek treba smatrati zločinačkim djelom? Zar nije moguće braniti pravo hrvatskog naroda na državu i istodobno osuditi zločine počinjene u ime ostvarenja tog prava? Ili se ipak ne treba previše obazirati na drugove i braću, koji bi htjeli drugačije? Baš kao što se ne treba obazirati na naše furtimaše, tu šaku jada, nevrijednu čak ni podsmijeha...

(broj 126, rujan 2002.)

PONOVNO VERBALNI DELIKT?

„Kongres ne će donijeti nikakav zakon koji bi se odnosio na uspostavljanje vjere ili zabranu njezina slobodnog ispovijedanja, ili na ograničavanje slobode govora ili tiska, ili prava građana na mirno okupljanje, i na upućivanje pred-

stavki vladi radi ispravljanja nepravdi”. Tako glasi znameniti Prvi amandman američkog ustava, donesen 1791. Ta moderna *magna charta libertatum* nesumnjivo je jedna od najjačih poluga kojima su Sjedinjene Američke Države postale to što danas jesu. Pritom, ne radi se o izvornome američkom izumu. Čovječanstvo od vremena perzijskoga kralja Kserksa, Perikla i Julija Cezara zna da je sloboda onih koji drugačije misle prvi uvjet blagostanja države.

No, hrvatski pismoznanci, kojima je oponašanje moćnih bitna osobina, ne će se u ovom slučaju povesti za Amerikancima, nego će posegnuti za drugom krajnošću, za tobožnjim ugledanjem na najzorniji primjer intelektualnog školjenja jedne nacije, njemačke, ne obazirući se na to da se i u njemačkoj javnosti množe glasovi o kontraproduktivnosti stega u medijima i u obrazovnom sustavu.

Naime, kako su pred kraj rujna izvijestili hrvatski mediji, priprema se novela Kaznenog zakona. U Hrvatskoj to i nije novost, jer se kazneno zakonodavstvo mijenja malne svakog tjedna. No, novotarija u aktualnom nacrtu Ministarstva pravosuđa jest povratak verbalnog delikta: ponovno će biti sankcionirano vrijeđanje predsjednika Republike, a uvodi se stroga kazna i za „veličanje bivših fašističkih država i organizacija”. Ministrica Antičević-Marinović u nekoliko se navrata upustila u javnu obranu tih zamisli. U te pothvate srnula je žestinom koja je svojstvena ignorantima. Ministrica, naime, nije nikakav autoritet ne samo u onome čime se trenutno bavi, nego i u onome čime se bavila prije ulaska u politiku, a kamoli u onome čime se nije bavila. Ali, njoj i njezinim partijskim šefovima i ne treba ništa do revolucionarne strasti i komada žice...

Predsjednik građanin se također nije oglasio povodom prijedloga da ga se – osim općih normi kojima se štiti čast i ugled pojedinca i države – štiti posebnim i, k tome, posebno oštrim mjerama. Bit će da mu tankočutna pozornost represivnih tijela godi. Ni tzv. neovisni mediji, koji su se svojedobno dizali upropanj kad su slične odredbe bile propisane u korist dr. Franje Tuđmana, sada ne nalaze razloga priupitati se, nije li u demokraciji malo neprilično tamnicom prijetiti onima koji javno – pa i uvrjedljivo – sude o javnim osobama, pogotovo onima kojima je jezik počesto brži od moždana.

U tromoj hrvatskoj javnosti također se ne postavlja pitanje, nije li neprilično da partijski aparatčici, koji su – pod crvenom zvijezdom petokrakom i u ime komunističke Jugoslavije – sudjelovali u montiranju političkih procesa tisućama nedužnih ljudi ili su odobravali smaknuća političkih protivnika u zemlji i inozemstvu, hoće sada, pola stoljeća nakon povijesnoga i definitivnog poraza fašizma i nacionalsocijalizma, zabraniti „fašističku i nacističku” ikonografiju,

dok bi komunistička trebala ostati nezahvaćena tim mjerama i, dakle, uvrštena u počudne i poželjne. U stvarnosti, pak, između tih triju ideologija nema esencijalnih razlika: sve tri su zločinačke i sve tri su iza sebe ostavile krvav trag u povijesti. Jedina je razlika u količini zločina: komunistima je pošlo za rukom smaknuti nekoliko puta više nedužnih ljudi, nego što su to uspjeli Mussolini i Hitler sa svojim sljedbenicima.

Ako zanemarimo (inače možda najbitniju) činjenicu da je planirana novela Kaznenog zakona samo sredstvo kojim će Račan i družina ponovno zabavljati naciju guranjem u prošlost, ne bi li zaboravila da u ovom trenutku ima prječih stvari, biva očito da se pod pojmom „fašistički simboli” misli na znakovlje ustaškog pokreta i Nezavisne Države Hrvatske. Nazivati ustaški pokret i njegovo državopravno ostvarenje fašističkom tvorevinom, moguće je samo iz vizure komunističke propagande, a ne na temelju znanstvenih prosudbi, primijetila je nedavno bugarska povjesničarka Irina Ljubomirova, koja se, kao suradnica Soroseva *Otvorenog društva*, bavi odnosom Katoličke crkve prema hrvatskom nacionalizmu (1941.-1953.), nimalo ne štedeći ni ustaštvo ni Nezavisnu Državu Hrvatsku. Naprotiv. Možda će upravo radi toga biti korisno hrvatsku javnost upoznati s nekim njezinim zaključcima...

(broj 127, listopad 2002.)

SUDIONIŠTVO U ZLOČINU

Je li moguće nasiljem nametnuti slobodu i demokraciju? Mogu li se ograničavanjem prava svih osigurati prava svih? Može li se nepravdom postići pravda? Nekritični apologeti Robespierrea i Saint-Justa na sva ova pitanja sigurno bi odgovorili potvrdno. Više od dva stoljeća nakon njih, poznati teoretičar i mislilac napredne, humanističke orijentacije, Stipe Mesić, založio se je također za ograničavanje ljudskih prava i sloboda, jer da se samo tako može suzbiti terorizam. Sličnu argumentaciju u međuvremenu su koristili Georges Sorel i njegov duhovni posinak, Benito Mussolini, koji je nasilja nad Hrvatima smatrao potrebnima radi širenja danteovske kulture. Austronjemačko mazalo, koje se prometnulo u kancelara Trećeg Reicha, Adolf Hitler, slobodu i napredak čovječanstva vidio je samo u ograničavanju prava pripadnika „nižih rasa” ili, zašto ne, u njihovu iskorjenjivanju. Marksistički praktičari Vladimir Iljič i Josif Džugašvili, skupa sa svojim oponašateljima i sljedbenicima, od Bele Kuna

i Lava Bronštajna do Pol Pota i Josipa Broza, svoje se krvave tragove također objašnjavali povijesnom nuždom na putu u opće blagostanje i slobodu.

No, to nije samo prošlost. Ostaje nam samo nadati se da obijesno sljepilo kojim tzv. međunarodna zajednica i u ovo doba kani rješavati sudbinu Bosne i Hercegovine ne će uroditi sličnim plodovima. Za to nema nikakvih jamstava: BiH ostaje poligonom jednoga mračnog eksperimenta u kojem najviše strada vaju njezini građani.

Međunarodni su čimbenici potpuno pasivno promatrali, a nerijetko i poticali, velikosrpsku agresiju na BiH. Jedini instrument koji su pritom primjenjivali jest produbljivanje postojećih razlika između Hrvata i bosansko-hercegovačkih Muslimana. Krvavom ratu, stradanjima, a onda i raspadu BiH moglo se stati na vrat kratkom i odlučnom intervencijom protiv Srba. Međutim, za to nije bilo volje. Prava svrha niza planova o „kantonizaciji” BiH u to vrijeme nije bila u funkciji osiguravanja opstanka BiH, nego upravo obrnuto, u funkciji legalizacije srpske agresije i istodobno u slabljenju hrvatsko-muslimanske kohezije. Bilo je potpuno jasno, da različiti interesi tih dvaju naroda mogu, a ako se valjano potaknu, i moraju dovesti do spora i posljedičnog sukoba.

A kad su stvorene političke i psihološke pretpostavke za taj sukob, bilo je logično optužiti Hrvate i Hrvatsku, ne bi li se tako u islamskom svijetu pariralo animozitetu koji je neminovno proizvodila agresivna zapadnjačka politika na Srednjem i Bliskom istoku. Izvješćem Komisije UN za ljudska prava od 19. svibnja 1993. Hrvati su optuženi za izazivanje ratnog sukoba s Muslimanima u Srednjoj Bosni i Mostaru i teška kršenja ljudskih prava. To su izvješće u pogledu Srednje Bosne pripremila dva izaslanika te Komisije, koji su na srednjobosanskom području proveli ni manje ni više nego šest dana, nakon što su prethodno prošli poduku o povijesti BiH i prilikama u njoj.

Ono što inače traži i više od jednog života, ta su dva stručnjaka svladala u svega – tjedan dana. Njihovo izvješće zapečatit će sudbinu srednjobosanskih Hrvata, iako će kasnije – pred sudom – oni priznati da tijekom šest dana boravka u Srednjoj Bosni nisu razgovarali s nijednim „običnim” Hrvatom, nego tek s nekolicinom političkih i vojnih prvaka.

Ovih par rečenica ne aspirira na status definitivne istine o hrvatsko-muslimanskom ratu, nego tek hoće ilustrirati psihologiju zapadnjačkoga Nadčovjeka koji sa svojih keopsovskih visina ne će i ne želi vidjeti putove i rovove što ih iskopa neznani bosansko-hercegovački krt. Samo jedna takva, nasilnička i nedemokratska psihologija može ignorirati raspoloženje bosansko-hercegovačkih birača, izraženo na nedavnim izborima. Umjesto da iz toga izvuku po-

uku i nauče poštivati narodnu volju, te joj pomognu da se očituje u civiliziranu i miroljubivu obliku, međunarodni moćnici brutalno nameću svoja rješenja i svoje odluke.

Mi, koji smo sličnu brutalnu ignoranciju trpjeli desetljećima, ne trebamo biti zbog nje začuđeni, ali nas svakako treba brinuti mogućnost da njezine posljedice još jednom proživimo u krvavu obliku. No, ipak nas od svega najviše treba brinuti činjenica da hrvatski politički čimbenici i hrvatski mediji ne pokazuju nikakva interesa za sudbinu BiH niti za sudbinu Hrvata s onu stranu granice. *A magla štono Unu skriva, naših je jauk turobni.* Naša šutnja jednaka je sudioništvu u zločinu.

(broj 128, studeni 2002.)

ZAR JE „ZAPADNI BALKAN“ POSLJEDICA „OLUJE“?

Iako se redovito javlja u zagrebačkom *Jutarnjem listu*, Željko Trkanjec, momak ljupka prezimena, sam po sebi svakako nije posebno zanimljiv, jer slabim stilom hoće učeno pisati o stvarima koje se najčešće mistificiraju. No, zanimljivim ga čini to što je svojedobno bio glasnogovornik ministra vanjskih poslova Mate Granića, jednog od onih tuđmanovaca koji su hrabro i dostojanstveno (kako i dolikuje!) Tuđmanu okrenuli leđa prije nego što se ohladio. Kad Trkanjec, dakle, objavljuje reminiscencije iz povijesti hrvatske diplomacije, može se, dakle, misliti da govori iz vlastitih spoznaja, ali i to da zbori iz usta bivšega šefa Granića.

U spomenutom je dnevniku Trkanjec 7. studenoga 2002. objavio crticu pod naslovom „Kako je nastao Zapadni Balkan“. U njoj se tvrdi da je tezu „5+1-1“, tj. bivša Jugoslavija s Albanijom a bez Slovenije iznio Carl Bildt nakon *Oluje*, a da je još 1996. njemačka diplomacija pokušala pomoći Hrvatskoj i izvaditi je iz tog lonca. Zatražila je nekoliko koncesija, među kojima je bilo i uhićenje nekih Hrvata iz BiH. „Najbliži suradnik predsjednika Tuđmana to je odbio i tako je konačno otvoren prostor za politiku regionalnog pristupa. A većina osoba s tog popisa sada je u Haagu.“

Tvrđi se, dakle, da je zamisao o „regionalnom pristupu“ posljedica *Oluje* i činjenice da je Tuđmanov „najbliži suradnik“ (očito Gojko Šušak) otklonio zahtjev da se uhite Hrvati iz BiH koji su danas u Haagu. Trkanjčeva teza, u kojoj se ne može sakriti Granićevo kopito, problematična je zbog niza razloga. Prvo, ona sugerira da je službeni Zagreb („Tuđman“) imao u svojim rukama bar

glavne, ako ne i sve konce (srednjo)bosanske ratne drame. Drugo, podmeće se da je Hrvatska mogla i trebala uhititi bosansko-hercegovačke Hrvate čak i kad su se ti nalazili na teritoriju druge države (a većina onih koji sjede u Haagu, pa tako i oni politički najistaknutiji, trajno su živjeli u BiH). Treće, hoće se da je Šušak (a svakako ne spadam u njegove političke obožavatelje ili apologete!) i mimo Tuđmana, pa čak i protiv njega, donosio strateške odluke, uključujući i one s važnim vanjskopolitičkim reperkusijama. I četvrto, nastanak koncepcije „regionalnog pristupa” odnosno stvaranja „Zapadnog Balkana” dovodi se u uzročno-posljedičnu vezu s *Olujom*. Želi li se time kazati da Hrvatska danas ne bi bila u „zapadnobalkanskom” odnosno neojugoslavenskom loncu, da nije bilo *Oluje*? Možda i ne želi, ali se takav dojam ne može isključiti.

Da će se ipak raditi o mutežu, upućuje činjenica da Trkanjčeva teza polazi od obične neistine. Bildtova izjava nakon *Oluje* ne znači nikakav radikalni zaokret u politikama zapadnih vlada prema prostoru koji je svojedobno sačinjavao SFRJ. O tome jasno govore svi politički potezi Londona, Pariza i Washingtona, pa čak i tako naizgled banalne pojedinosti, poput ustrojstva ministarstva vanjskih poslova u zapadnim državama. Ta bi problematika glasnogovorniku ministarstva vanjskih poslova, koji nije glasnogovornik nečega drugog, trebala biti poznata.

A s obzirom na to da sam stanovito vrijeme proveo u tzv. diplomaciji, dobro znam da je ministarstvo vanjskih poslova Švicarske Konfederacije puno prije *Oluje* imalo poseban odjel koji je pokrivao upravo sve republike bivše SFRJ, bez Slovenije, ali s Albanijom. Uzgred budi kazano (jer nije nezanimljivo), u vrijeme *Bljeska* i *Oluje* na čelu tog odjela kao tzv. desk-officer nalazio se mladi i ambiciozni diplomat po imenu Jean Jacques Joris. Ne bi bilo pristojno, a možda ni zakonito kazati o čemu smo i kako razgovarali tijekom više susreta. U svakom slučaju, bili smo nas dvojica premali i preslabi, da bismo o ičemu odlučivali. No, u maločemu smo se slagali, osim u spremnosti da civilizirano razgovaramo. Jean Jacques je danas u Haagu, sa službenim nazivom: „politički savjetnik glavne tužiteljice”, gospođe Carle Del Ponte...

(broj 129, prosinac 2002.)

LOGIKA SLUŽINČADI

Već samo postojanje, a pogotovo praksa Međunarodnoga kaznenog suda u Den Haagu kao da sili svakog Hrvata na jasno svrstavanje ili u njegove bezu-

vjetne pobornike, ili u bezuvjetne protivnike. No, objema je stranama uglavnom zajedničko to da o sudu i o njegovim pravorijecima sude, a da nikad nisu pročitali ni njegove temeljne dokumente, a ni njegove odluke.

To što su ti tekstovi svakomu dostupni, ništa ne znači. U Hrvatskoj je – po običaju – ignorancija prednost, a ne nedostatak, pa je posvemašnje odobravanje rada Tribunala, ili njegovo apsolutno negiranje, vrlo popularno, dakako, u različitim ili politički različito raspoloženim dijelovima javnosti. Utoliko je lagodnije izabrati jednu od tih strana, negoli pokušati racionalno suditi o toj instituciji, njezinoj ulozi i poslanju, kao i hrvatskom odnosu prema njoj. Tko hoće biti popularan, treba nastojati što manje misliti. Tim prije što bi racionalno analiziranje tih čimbenika nametalo, između ostalog, obvezu da se zaštite i nacionalni interesi i interesi optuženika. Plakati i parole ne nameću nikakve obveze, njima se sve rješava.

Može se, na akademskoj razini, raspravljati o tome je li sud ustanovljen u skladu s Poveljom Ujedinjenih naroda. Može se, također, ukazivati na manjkavosti njegova Statuta, Pravila o postupku i dokazima, te o načinu njihova mijenjanja i dopunjavanja. No, ne može se ignorirati činjenica da taj sud postoji, da hrvatska volja danas više ne može utjecati na njegovo postojanje i da mu je, takvom kakav već jest, odlukom Vijeća sigurnosti, namijenjena ne samo pravosudna, nego i politička uloga. Ignorirati činjenicu da on i tu političku ulogu uglavnom uspješno igra, pogotovo ignorirati ju u ime tobože hrabrih rodoljubnih krilatica, mogu samo neozbiljni ljudi. I samo neozbiljni ljudi mogu previdjeti da haški tribunal svoju i pravosudnu i političku svrhu uspješno ispunjava u znatnoj mjeri zahvaljujući hrvatskomu političkom sljepilu, inertnosti i gluposti.

Htjeli mi to priznati ili ne htjeli, hrvatsko političko sljepilo, inertnost i glupost legitimiraju, nažalost, haški tribunal. Ali, to ne znači da legitimiraju servilan odnos prema tom tribunalu, tako prisutan u hrvatskome političkom *establishmentu*. Tu servilnost ne oslikavaju samo fraze aktualnoga predsjednika države, nego i činjenica da se baš svaki korak i svaka odluka tribunala protiv srpskih optuženika na silu tumači kao argument ne samo u prilog hrvatskih gledišta, nego u prilog „bezuvtjetne suradnje” s Haagom.

Ništa zornije ne svjedoči o tome do medijskog odjeka nedavnog svjedočenja Milana Babića na suđenju Slobodanu Miloševiću. Započinjući početkom prosinca 2002. kao zaštićeni svjedok C-061 svoj iskaz, taj je zubar, vrlo visoko pozicionirani prvak srpskih pobunjenika iz 1990./91., koji je u međuvremenu uznapredovao u uzgajivača pilića, izjavio kako su sukob i krvoproliće na Pli-

tvicama i Borovu Selu izazvali Srbi. Srbi su isprovocirali rat po naputcima iz Beograda i uz otvorenu pomoć tzv. Jugoslovenske narodne armije, jer su htjeli stvoriti Veliku Srbiju.

Spektakularno otkriće?!? Ne, jer Babić je potvrdio ono što smo svi mi znali svih ovih godina. Jedino su ideolozi nove verzije bratstva i jedinstva godinama ustrajno radi vlastitih i tuđih računa trubili, da su sukob isprovocirali hrvatski jastrebovi. (Među takve se „trubadure” miješao i Mesić, računajući da zapadna uha rado slušaju takve korske skladbe, a po tim bi se notama, izgleda, htjelo napraviti i nove udžbenike iz povijesti.)

Iz takve je Babićeve izjave, izjave kojom se potvrđuju notorne činjenice, jedan od perjanica središnjega medijskog carstva u Hrvatskoj, u *Jutarnjem listu*, izveo žuran i bombastičan zaključak: „Iskaz svjedoka C-061 potvrđuje da Haaški sud radi za Hrvatsku”. Takvom se logikom, očito, i kad nije uobličena u objavljenom tekstu, ravnaju hrvatski tvorci javnog mnijenja. No, postupati tako, ne znači biti u zavadi s Aristotelom. Ne. To znači svjesno prihvaćati logiku služinčadi...

(broj 130, siječanj 2003.)

O BRKOVIMA, POVODOM BOSNE

Nedavna izjava Zdravka Tomca na simpoziju u povodu obljetnice smrti prvoga hrvatskog predsjednika, da se o Tuđmanovoj politici prema Bosni i Hercegovini ne mogu izricati jednoznačni (negativni) sudovi, izazvala je lavinu kritika u medijima pod račanovsko-mesićevskim nadzorom, ali i Vesnu Pusić, predsjednicu Hrvatske narodne stranke, da zatraži Tomčevu smjenu s mjesta predsjednika saborskog Odbora za vanjsku politiku. Nakon stanovitog vremena, Tomac se javnosti i Vesni Pusić obratio otvorenim pismom. I umjesto zanimljive polemike koja se mogla očekivati i koja bi dokinula nagađanja da je Tomčev potez tek puki izraz esdepeovske predizborne taktike, sve se svelo na Pusićkin, opsegom podjednak, ali zato neusporedivo nesnošljiviji odgovor Tomcu.

Iako bi bilo lako dokazati da se potpisnik ovih redaka, makar potpuni aut-sajder, s pravom smatra jednim od prvih i dosljednijih javnih kritičara tzv. hrvatske politike u BiH, dakako s pozicija drugačijih od onih koje zastupaju bivši teoretičari samoupravnog socijalizma, danas se, s više iskustva i puno boljim poznavanjem činjenica, u tako bespoštednu kritiku ne bi (o)lako upustio.

Ne bi, naravno, dovodio u pitanje bjelodane činjenice, poput onih da je broj Hrvata u BiH prepolovljen, da se i takav smanjuje, da je hrvatsko-muslimanski sukob izazvao duboke rane u oba naroda, i da se čak i tako desetkovani Hrvati, kako je povodom konjičke tragedije istaknuo kardinal Puljić, u BiH općenito i neodgovorno sotoniziraju.

Ako se, dakle, politika mjeri po uspjesima, i to onima trajnije naravi, hrvatska su politika i hrvatski narod u BiH doživjeli katastrofu. Politika koja je dovela do poraza ne može biti ispravna. To vrijedi i za Tuđmanove poteze prema BiH. No, samo oni koji ne znaju činjenice ili ih zbog svojih računica i ideološke zaslijepljenosti svjesno previdaju, ne će postaviti pitanje, je li Tuđman objektivno mogao voditi drugačiju politiku, u kojoj je mjeri i do kojih granica to mogao, i bi li ona, da je i bila do te mjere drugačija, dovela do povoljnijih posljedica. Imaju li se na umu silina velikosrpske agresije, složene spletke međunarodnih političkih i obavještajnih krugova te politička strategija muslimanskoga političkog vodstva koje je uživalo plebiscitarnu potporu muslimansko-bošnjačkog pučanstva, odgovor na to pitanje bio bi nesumnjivo reljefniji i kompleksniji od onoga koji nudi HNS-ovska najava „alternativne deklaracije o Domovinskom ratu”.

No, rasprava između Zdravka Tomca i Vesne Pusić ne nameće samo razmišljanje o tome, kojim se motivima vode zagovornici nacionalnog mazohizma, koji više nego prijeporne teme iz povijesti ne prepuštaju povjesnicima, nego ih – uglavnom se slabo oslanjajući na dokumente i autentična svjedočenja – koriste kao okosnicu svoje političke taktike, ne obazirući se na reperkusije koje to ima kako za Hrvatsku kao državu, tako i za Hrvate kao narod, osobito za naše sunarodnjake u BiH. To istodobno nameće pitanje (ne)poštivanja odluka najvišega predstavničkog i zakonodavnog tijela, kao i nepoznavanje elementarnih činjenica.

Promicati, naime, tezu da su „hadezeovske vlade” vodile agresivnu politiku prema BiH znači optuživati ne samo tada vladajuću stranku, nego i čitav državu odnosno narod koji ju je na izborima birao. Istodobno to znači ignorirati silnu humanitarnu i oružanu pomoć koju je tadašnja Hrvatska pružila Bosni i Hercegovini (a Fikret Muslimović, bivši visoki dužnosnik jugoslavenskoga KOS-a će kasnije, u svojstvu Izetbegovićeva vojnog savjetnika, priznati da bi bez HVO-a čitava BiH postala srpskim plijenom!). To znači ignorirati i niz deklaracija i zaključaka Zastupničkog doma Sabora iz tragične 1993. godine, kojima se traži prestanak rata u BiH i pozivaju Hrvati i Muslimani da otvorena pitanja rješavaju za stolom, a ne na bojnom polju.

Ako su njihove pravne posljedice ograničene, ti dokumenti politički obvezuju. Oni pokazuju da kasnija Deklaracija o Domovinskom ratu nije nastala u zrakopraznu prostoru i da joj nikakva alternativa nije ni potrebna niti je umjesna.

Ali, to nesumnjivo ne će zadovoljiti Vesnu Pusić, koja slavodobitno ocjenjuje da se nikakav domovinski rat „ne može voditi izvan domovine”. Oni kojima je jezik sporiji od pameti to nikad ne bi kazali, a da se ne upitaju, jesu li američki tenkovi na Siciliji, u Normandiji, Arnhemu, pa čak i na Elbi bili u funkciji okupacije. A nema sumnje da su bili izvan domovine. No, sve to nije važno, jer se ovdje radi o nečemu drugom. Tragično je da većina Hrvata to nije vidjela; tek je Ivan Zvonimir Čičak upozorio na to da Pusićkin zahtjev za Tomčevom smjenom (zbog drugačijeg mišljenja!) otkriva za kakav se tip „demokracije” gospođa zalaže. O brkovima je, naime, riječ...

(broj 131, veljača 2003.)

EUROPSKI STANDARDI PRIJE EUROPSKIH OKOVA

Posljednjih se je godina na ovome mjestu više puta podsjećalo kako nije nikakav problem u tome što većina hrvatskih državljana misli da bi ulazak Hrvatske u Europsku uniju sam po sebi riješio krupne društvene i gospodarske teškoće u kojima se nalazimo, nego je problem u tome što rasprava o tom pitanju zapravo nije dopuštena.

Euroskepticizam u Hrvatskoj nije legitiman. Svako upozorenje na negativne aspekte pridruženja Europskoj uniji biva proglašeno izolacionizmom, natražnjaštvom, primitivizmom. Jednako tako, svaka rezerva u pogledu ulaska u NATO biva sasječena u korijenu. Glavni protagonisti te netolerantne, hajkaške kampanje uglavnom su isti oni koji tvrde da Hrvatskoj uopće ne trebaju ozbiljne oružane snage, jer su svi problemi „u regiji” riješeni. Ako je tako, čemu nam onda skupi i zahtjevni sjevernoatlantski kišobran? Je li to za hrvatske ili za neke tuđe račune?

Postavljati pitanja o svrhovitosti hrvatskog pristupa Europskoj uniji ili NATO-u, međutim, ne znači automatski protiviti se takvom rješenju. To znači samo tražiti argumente, odgovore, činjenice i brojke. I ako ti argumenti pokažu da je uspostavljanje tih institucionalnih sveza probitačno za hrvatske nacionalne i državne interese, onda će samo onaj koji za Hrvatsku ne mari, biti protiv njih. Ali upravo izbjegavanje rasprave o tim pitanjima tjera na oprez.

Europa nudi više primjera i dokaza da se i izvan Europske unije može razvijati slobodno i demokratsko, a ujedno prosperitetno društvo. Provevši nekoliko godina u Švicarskoj i tako osjećajući tu zemlju bližom od možda ijedne druge u Europi, potpisnik je ovih redaka u bezbroj prigoda upozoravao na to da su se Švicarci sve do najnovijeg doba odupirali i članstvu u Ujedinjenim Narodima, braneći tako svoju neutralnost, a ni danas ne žele pristupiti Europskoj uniji. Zašto bi i čemu? Ta, njihov je standard osjetno viši nego u Uniji, stopa nezaposlenosti manja, društvena sigurnost na znatno višem stupnju.

Više od petine žitelja Švicarske stranoga su podrijetla, a autohtono je pučanstvo sastavljeno od četiri različite nacionalne skupine. Katolici su nešto brojniji od protestanata, a židovska zajednica ima nemali utjecaj. Iz dana u dan raste broj muslimana. Četiri su jezika službena, a tri (retoromanskim govori skoro zanemariva manjina!) se koriste u svakodnevnoj uporabi. Tako raznorodna država uspjela je svojedobno odoljeti jakim navalama francuskoga, talijanskog i njemačkog nacionalizma. Švicarska sloboda, demokracija i sustavno gajena snošljivost, velikoj su većini pučanstva trajno privlačnijom činili Konfederaciju negoli, recimo, poletnu Francusku koja je pod Napoleonom postala kontinentalna sila, Mussolinijeve bajke o novome Rimskom carstvu ili Hitlerov Treći Reich.

Zahvaljujući poslovičnoj marljivosti i preciznosti, Švicarci i danas uspijevaju očuvati posljednje oaze izravne demokracije u Europi, štiti i promicati ljudska prava i zaštitu okoliša kao malo tko, a istodobno ljubomorno čuvati svoju neutralnost, svoje granice, svoja prirodna bogatstva i svoje tradicionalne vrijednosti, među kojima su država, zastava i vojska na prvome mjestu. Malo je država i nacija uspjelo tako mudro i spretno ostvariti spoj konzervativnoga, tradicionalističkog duha i istodobne otvorenosti prema svim pozitivnim vrijednostima suvremenog svijeta. Takva je Švicarska europskija od Europe. Nije ona beskonfliktno društvo, ali unutarnje probleme, pa bili oni i vrlo ozbiljni, poput jurskog pitanja ili nadmoći njemačkog jezika, otklanja bez groznice i bez posrtanja pred bilo kakvim diktatima, dolazili oni iz Bruxellesa ili odnekud drugo.

Kad, dakle, govorimo o mogućnosti Hrvatske izvan Europske unije, onda ne govorimo o Hrvatskoj protiv Europe, nego o Hrvatskoj koja bi mogla biti nalik srcu Europe, maloj, ponosnoj, dostojanstvenoj i prosperitetnoj Švicarskoj.

(broj 132, ožujak 2003.)

PREDSTAVA RAČANIJADE NA OVČARI

Malo što čovjeka veseli kao svakodnevna demonstracija poštivanja trodiobe vlasti i, osobito, neovisnosti hrvatskoga pravosuđa. S riječi se prelazi na djela, udarnički i ponosno, jer – nema odmora dok traje obmana. U naglašavanju tih vrjednota prednjače Ivica pl. Račan od Kumrovca i njegovi *adlatusi*, veliki sinovi naših naroda i narodnosti, sve stasiti ljudi koji zrače mudrošću, optimizmom i živošću (baš živošću i vedrinom kao Milorad Pupovac i Stan-ka Saraja, glasnogovornica zagrebačke policije, zajedno). Nikad se oni ne će upustiti u vršenje pritiska na sud, nikad ne će komentirati tijekom određenih postupaka, niti će se odvažiti na nekompetentno, najčešće polupismeno (pravnički posve nepismeno) ocjenjivanje nepravomoćnih presuda. Ne će tzv. vlada – uistinu namjesništvo ovećeg „sreza” na Zapadnom Balkanu – diskriminirati i šikanirati neke kategorije građana, niti će se osvećivati političkim uznicima koji su svoja prava pokušali izboriti pred sudom.

Dosljedni u svojoj bezličnosti, ne će se glavni likovi *Račanijade*, za koje tek nedorasli zlobnici tvrde kako će u povijest ući opjevani spjevom nalik *Gomnaidi* („...vas si govnen, kneže usrani...”), svojim poslodavcima dodvoravati upornim i sustavnim stigmatiziranjem Domovinskog rata, niti će se u izbornoj godini dosjetiti petparačkoga demagoškog trika s podizanjem optužnica protiv razbojnika poput Veljka Kadijevića. Ne će ni državno odvjetništvo u demokratskoj i pravnoj Račanijadi na zvižduk gospodara i palucanje biča pohrliti pod skute gornjogradskog namjesništva. Ne će tzv. neovisni mediji zdušno puhati u srbijanske rogove, prigrlivši odmah i nekritično ljupku pripovijest o naporu novoga, postđinđićevskog Beograda, da se identificiraju i kazne počinitelji vukovarskog zločina. Ne će, dakle, tzv. hrvatski neovisni mediji odmah, mehanizmom „telefona iz usluge” koji je tako često rekvizit ilegalnih balkanskih bordela, na naslovnim stranicama objaviti fotografiju vukovarskoga krvnika Veselina Šljivančanina, s krupno tiskanim naslovom koji sugerira da su „uhićeni pravi zločinci s Ovčare”.

Ne će se tako Šljivančanina unaprijed proglašavati nevinim (jer to trenutno paše čistačima Augijevih štala na ušću Save u Dunav), kako bi se krivica mogla svaliti na paravojne četničke skupine koje se onda može eliminirati poput posljednjih kriminalaca, na ulici, uz *jagnjeću čorbicu à la Belgrade*. Ne će se pitati kako su te četničke bande ne samo opstajale, nego i vladale Srbijom u doba demokratskoga, u Europi toliko obljubljenog Đinđića kojega je – kako pokazuje njegova replika na inače budalastu Mesićevu izjavu o visini ratne

štete – od kakvoga četničkog vojvode razlikovalo tek uredno izbrijano lice, pet-šest naučenih fraza i osjetno skuplje i elegantnije odijelo.

Ne će se pitati, koja je ona prava Srbija, Srbija s kojom želimo „normalizaciju odnosa” i „kulturnu suradnju” (a kulturna suradnja sa Srbijom svakako nije najlošiji vic koji se daje čuti!). Je li to Arkanova Srbija (ili možda Srbija njegove Cece i sličnih pevaljki)? Možda Koštuničina, sa strojnicom iznad Sarajeva? Đinđićeva, ona koja uz europske talambase od Hrvatske traži ratne reparacije? Ili nova, postđinđićevska, ona koja političke i pravosudne probleme rješava hitcima na ulici i traži alibi za Ovčaru? Nadajmo se tek da ćemo odgovor na to pitanje doznati prije skoroga završnog čina Račanijade, jedne male prljave lokve na rubu hrvatske povijesti...

(broj 133, travanj 2003.)

DR. ANTE STARČEVIĆ – MISAO SLOBODE I PRAVA

Svojim je djelom Ante Starčević hrvatsku državnu neovisnost pretvorio tek u pitanje vremena. Njegov ju je nauk učinio ne samo ostvarivom nego i neminovnom. Što se u tom nauku zapravo krije i zbog čega je on uvijek iznova svjež i aktualan?

Ni umovima poput Ive Pilara dugo nije polazilo za rukom „pravo shvatiti kako je tome čovjeku pošlo za rukom da stekne u Hrvatskoj toliki upliv.” Nije uzrok tomu što je Starčević bio prvi „koji je izpravno ocienio, koliko ogromna opasnost prieti Hrvatima od agresivnog i premoćno oružanog Srbstva”, a ni u tome što „tokom čitavog svoga života ne ištaše nikad za svojom osobnom koristi”.

Bilo je i drugih koji su upozoravali na opasnosti (pa i na opasnost od velikosrpstva), i drugi su propovijedali primjerom. Tajna uspjeha Starčevićeva učenja počiva u tome što je Starčevićeva misao – misao slobode i prava. Bez toga bi bila neprivlačna i neostvariva. Neprivlačne se ideje, naime, ostvaruju tek prividno: privid se nameće bajunetama, tenkovima, zrakoplovima. U stvarnosti one ostaju izvan ljudskih duša kao golo nasilje, jer „i na čverstu temelju može se sagraditi slaba sgrada, a na slabu nemože se nego slaba načiniti”. Starčevićeva neovisna Hrvatska izvire iz prirodnoga i povijesnog prava hrvatskog naroda. Kao takva, ona je moralni imperativ čovječanstva. Ali, da bi takvom ostala, ona mora istodobno biti izrazom i jamstvom slobode svakoga Hrvata, svakog čovjeka. Jer, sloboda je nužna pretpostavka odgovornosti.

Kad kaže: „Zakunimo se na svetom grobu naših mučenikah, a taj je grob sva naša domovina, zakunimo se da ćemo dostojno osvetiti otce naše, a osveta nam budi svih nas sloboda, jednakost i bratinstvo”, Starčević ne poziva na mehaničko nasljedovanje Francuske građanske revolucije koja je, uostalom, ugrozila niz vrjednota koje on smatra temeljima slobodnog društva, i koja je otvorila vrata negaciji narodne predaje do koje on itekako drži, nego ističe načelo slobode, jednakosti i pravde, na kojemu treba počivati sav društveni red. To načelo također ima biti utkano u buduću hrvatsku državu. Ono mora imati prednost pred svim ostalim vrijednostima, jer država nije sama sebi svrhom, ona je tek pretpostavka slobode i blagostanja pojedinca, skupine i naroda. Zato njegova koncepcija Hrvatske (koju su kasnije nazivali „velikom”) nije ni u kakvu sukobu sa znamenitom izrekom: Neka Hrvatska bude samo uru hoda široka, i neka u njoj živi svega pet Hrvata, ali neka tih pet bude slobodno i sretno. Jer ovom se izrekom ne zagovara osakaćena i okljaštrena, nego slobodna i sretna Hrvatska.

Nije paradoksalno da su se na Starčevića znali pozivati i oni kojima nije bilo do Hrvatske. Svjesni magične snage njegova nauka, na svoj su ga barjak znali stavljati i oni koji su punim plućima brazdili u diktaturu. Pritom su i oni i njihova publika znali da je posrijedi tek propagandni trik, jer crveni barjak ne trpi trobojne ukrase. Ali jest paradoksalno da njegove misli o slobodi i snošljivosti nerijetko zabacuju oni kojima doista jest do Hrvatske. Oni počesto olako dopuštaju da ih se svrsta u zagovornike neslobode, često im imponira kad ih se proglašava desničarskim zatornicima napretka i blagostanja. A za takvo što Starčević – ne nudi pokriće.

(broj 134, svibanj 2003.)

BRATSTVO I JEDINSTVO

Nekoliko dana prije kraja 2002., ugledni i dobro obaviješteni *Frankfurter Allgemeine Zeitung* objavio je članak pod naslovom „Hrvatska na balkanskoj političkoj šahovnici” koji je u Hrvatskoj, po običaju, ostao nezapaženim. Možda i zbog toga što je list skeptičan prema skorome hrvatskom ulasku u Europsku uniju, ali vjerojatno još više zbog toga što se u spomenutom članku podsjeća na to da se u Zagrebu širi teza o planu obnove Jugoslavije, u kojemu prednjači službeni London. Činjenice su neumoljive: „Neke države članice EU ulogu Srbije u stabiliziranju Balkana drže središnjom. Radi toga se bojazan da

će Hrvatska postati žrtvom na šahovnici balkanske politike ne smije odbaciti bez razmišljanja.”

Ono što *FAZ* vidi, u Hrvatskoj se pokušava prikriti, mahom verbalnim akrobacijama o „individualnom pristupu” i slatkorječivim frazama europskih činovnika. No, u stvarnosti se usporedno događaju drugačiji procesi. Pojam „regija zapadni Balkan” vrlo brzo iz zemljopisnoga prerasta u politički, a vodeće medijske kuće već ga navode s velikim početnim slovom. Hrvatska postaje zavičajnom odrednicom, a mi svi građanima neke nove zlokobne „Regije”. Dramatično narušavanje hrvatskog suvereniteta ogleda se i u sve otvorenijim izljevima protuhrvatstva. Brojnost primjera i njihova prostorna raspršenost svjedoče kako se ne radi o pukim ekscesima.

U siječnju 2003. na brdu iznad Tribunja zavijorila se zastava tada još postojeće SR Jugoslavije. U veljači je u Vukovaru nastavljen rat grafitima i letcima: Hrvatice su proglašene „kurvama sa štajge”, a Hrvati nazvani „kerovima”. A „kerove pored tarabe” imate pravo ubiti, rekao je 1991. u Boboti jedan srpski političar. Te „kerove” danas u Vukovaru pozdravljaju pop Đujić i Ratko Mladić, najavljujući im da će se pokajati što su se vratili u svoj grad: „Od ustaša bit će paprikaša”. U ožujku je oskvrnuta spomen-ploča Anti Starčeviću u zagrebačkoj Mesničkoj ulici, a početkom travnja su kninske Hrvate molotovljevim koktelima napali dvadesetogodišnjak iz Knina i šest godina stariji srpsko-pravoslavni svećenik, državljanin Bosne i Hercegovine.

Nekoliko dana kasnije objavljeni su rezultati raspita o raspoloženju pripadnika srpske nacionalne manjine u Zagrebu. Ti tzv. urbani Srbi, koje opskurni ribari ljudskih duša hoće smatrati kvascem novovjekog bratstva i jedinstva, pokazali su što misle i o bratstvu, i o Domovinskom ratu, a i o Hrvatskoj. Samo 13 posto njih smatra Srbe odgovornima za rat, a četrdeset posto Hrvatstvu ne drži svojom domovinom. Štoviše, čak 27,6 posto svojom domovinom i dalje smatra Srbiju. Dokazi o stravičnim dimenzijama velikosrpske agresije, svjedočenja o podmetnutim eksplozijama i fingiranim prijetnjama, pa čak i sudski iskazi o širenju teških droga među Hrvatima koje je organizirano iz beogradskoga političkog vrha uz pomoć hrvatskih i nehrvatskih kriminalaca i razbojnika, na taj sloj naših susjeda ne ostavlja dovoljno dubok dojam. A očito je da dubok dojam ne ostavlja ni na hrvatsku javnost.

Dok Hrvati tepaju „Regiji” i kukaju za Zokom Đinđićem, beogradski spletkari nastavljaju tradicionalnom politikom. SANU organizira predavanja o Velikoj Srbiji u kojima se najavljuje kako je proces globalizacije prigoda da srpski narod „odlučno pristupi izmjeni nametnutih mu rješenja, svjestan da je

osnovni, nedjeljivi i nacionalni interes Srba teritorijalno, političko, duhovno i kulturno ujedinjenje srpskog naroda na svim teritorijima koje vjekovima nastanjuje, u okviru vlastite nacionalne države.” *Pravoslavlje*, središnje glasilo Srpske pravoslavne crkve, bosansko-hercegovačke katolike proglašava Srbima, a srpski povjesničari pothranjuju mit o ubijenih 1,6 milijuna Srba u Drurome svjetskom ratu i ustraju u tvrdnji o 700.000 srpskih jasenovačkih žrtava.

U isto to vrijeme hrvatska se politička vrhuška brutalno obračunava sa svakim izrazom hrvatske državotvorne misli, nazivajući je zaostalom, primitivnom i natražnom...

(broj 135, lipanj 2003.)

PLODOVI KVISLINGA

Iz reportaže o obilježavanju 17. lipnja 1953., dana njemačkog ustanka protiv komunizma, koju možemo pročitati u ovom broju, ne ćemo doznati samo to koliko značenje Nijemci pridaju tom velikom danu, nego i to, da je hrvatski otpor komunizmu potpuna nepoznanica. Ugledni i upućeni govornici u Berlinu potezali su, naime, usporedbe berlinskoga 17. lipnja s Budimpeštom 1956., s događajima u tadašnjoj Čehoslovačkoj 1968. i „baršunastom revolucijom” 1989. (koja u Rumunjskoj i nije bila tako baršunasta).

Hrvatske križare, tisuće hrvatskih političkih uznika, pa ni Hrvatsko proljeće – nitko od Nijemaca nije spomenuo.

Jesu li za to krivi Nijemci, je li nam za to kriv svijet? Ne. Krivicu za to nose hrvatski kvislinzi, oni koji su 1941. – kao i dotada – stali u službu tuđinu, koje je tuđin 1945. koristio kao egzekutore nad bezbrojnim jamama i u strjeljačkim vodovima, koji su od 1945. do 1990. služili kao žbiri, tamničari i plaćeni ubojice. I koji nam od 1990. naovamo govore kako su oni trpjeli i ratovali za Hrvatsku, kako Hrvatske ne bi bilo bez njih!

Argument za tu dijalektiku izdajice je fantastičan: da nije bilo nas, bilo bi Draže Mihailovića i njegovih četnika. Da mi nismo klali i ubijali Hrvate, četnici bi ih ubili puno više, možda do posljednjega.

Taj je argument prisposodiv s onim, s kojim se u jednome dnevničkom zapisu ruga pokojni Vlado Gotovac. On nije mogao pojmiti da ozbiljni ljudi na prigovor da je Hrvatska nakon svjetskog rata gospodarski osiromašena i opljačkana, odgovaraju upirući prstom u električne stupove, nekoliko tvorničkih dimnjaka i par kilometara auto-cesta. Kao da se o razmjerima pljačke može

razgovarati popisivanjem onoga što pljačkaš nije ukrao!? Pogledajmo što jest opljačkao! Za to ga korimo, a ne za ono što nije uspio odnijeti. Zato ga nazivamo lupežom, zato hoćemo da mu se sudi!

A hrvatski kvislinzi ne žele da ih se kori. Oni hoće lovorove vijence, hoće da ih časte njihove vlastite žrtve. Hoće odličja, baš kao ona Domanovićeva služavka koja je odlikovana jer je u bogatoj kući ukrala samo dio srebrnine: odličje je dobila jer joj moral nije dopustio da opljačka baš sve.

Njihov revolucionarni moral, moral hrvatskih kvislinga, nije dopustio da se Hrvati baš posve istrijebe. Zadovoljio se time da se sruši hrvatska država, ma kakva ona bila, kako bi se stvorila nova, komunistička Jugoslavija, da se Hrvate optuži za najstrašnije pokolje u povijesti čovječanstva, da se hrvatski narod proglasi kolektivno odgovornim za zločine pojedinaca i skupina, da se poubijaju intelektualci i svećenici, da se unište stare i ugledne nacionalne institucije, da se zatre svaki oblik građanskoga života, ljudskih prava i sloboda, da se uhite i u najmračnije tamnice bace svi koji se usuđuju misliti vlastitom glavom, da se iz Hrvatske rasele stotine tisuća Hrvata, da se Hrvatsku društveno, gospodarski i kulturno unazadi, da se svaki otpor takvoj Jugoslaviji i tom komunizmu proglasi fašizmom...

I onda se mi čudimo da nas svijet ne prepozna kao drugačije! I kad jednomu Ernstu Blochu ne možemo oprostiti što je Hrvate proglasio fašističkim narodom, s kojim pravom bismo oprostili onima koji su tog Blocha podučili, koji su mu podastrli „argumente” za jednu tako strašnu izjavu...?

(broj 136/137, srpanj-kolovoz 2003.)

SLOVENSKI POUČAK

Malo je pitanja oko kojih je hrvatska javnost posljednjih godina pokazala takvu jednodušnost kao oko nagoviještenog proglašenja gospodarskog pojasa na Jadranskome moru. Slovensko je protivljenje izazvalo opće negodovanje, pa su se čak i iz vladajućih krugova mogle čuti oštrije ocjene ponašanja službene Ljubljane.

Razlog tomu ne će biti samo povišena temperatura u predizborno doba, nego vjerojatno i činjenica da se na račun Ljubljane općenito smiju izgovoriti teže riječi nego na račun Beograda. Ni u doba jugoslavenskoga komunizma u tadašnjemu političkom metajeziku, pa ni u svakodnevnom životu nije zapravo postojalo nešto što bi se zvalo „bratstvo i jedinstvo” Hrvata i Slovenaca (da

ne govorimo, recimo, o bratstvu i jedinstvu Hrvata i Makedonaca); ono što je imalo stvarnu težinu i što se neprekidno moralo dokazivati, bilo je „bratstvo i jedinstvo Hrvata i Srba”.

Analogija s današnjim vremenima više je nego očita: međunarodni guverneri uglavnom šutke ili s vidljivim prijezirom prolaze kraj hrvatsko-slovenskih prijepora o Svetoj Geri, Savudrijskoj vali, Ljubljanskoj banci, nuklearnoj elektrani u Krškome ili zaplijenjenim slovenskim špijunskim vozilima. Njima se to ne čini ozbiljnijim od mišjega boja. Nasuprot tome, njihove ovdašnje lutke u svakom trenutku moraju demonstrirati predanost zamisli hrvatsko-srpskog izmirenja i suživota, što je tek nova formula za bratstvo i jedinstvo na budućem „Zapadnom Balkanu”.

Zato vlada i mediji pod njezinim nadzorom (a oni koji ne spadaju u tu kategoriju stanu na prste jedne ruke!) u predizbornoj kampanji podižu temperaturu u odnosima sa Slovenijom, dok se ustrajno štiti o krajnje nepovoljnu „privremenom” razgraničenju na Prevlaci, o neriješenim pitanjima u Podunavlju, o prigušenim prosvjedima šarengradskih i iločkih Hrvata, o oružanim provokacijama srpsko-crnogorske vojske, o bezbrojnim vrlo bolnim neriješenim sukcesijskim pitanjima i slično. Potezanje tih tema u odnosima s Beogradom moglo bi razbuditi strasti i dovesti u pitanje uobličavanje zapadnobalkanskog projekta, dok su hrvatsko-slovenske razmirice tek bura u čaši vodi koja nema nikakva utjecaja na strategijsko slaganje kockica u ovom dijelu Europe.

Ako ovo znači da se iz spora o gospodarskom pojasu može iščitati novi dokaz servilnosti aktualnih podstanara na Markovu trgu, to, naravno, ne znači da Slovencima treba popustiti u bilo kojemu otvorenom pitanju. Na našoj su strani i pravda i pravo, što su prednosti koje ni gornjogradska služinčad ne može tek tako, unatoč zavidnu trudu, prokockati.

No, nad slovenskim se ambicijama ne treba zgražati; to su samo normalni postupci vlade koja je svjesna nacionalnih interesa i koja trenutačnu povoljnu poziciju pokušava pretočiti u pravo i u trajan dobitak. To nesumnjivo ima veze s krajnje nepovoljnim geopolitičkim položajem Slovenije, uslijed kojega tijekom stoljeća Slovenci nisu uspjeli stvoriti državu, pa ni odvažiti se na pokušaj njezina stvaranja. Stiješnjena među moćnim susjedima, siromašna prirodnim bogatstvima i bez izlaza na otvoreno more, Slovenija je trajno osuđena na to da bude prirepkom sila koje upravljaju europskim jugoistokom. Jugoslavenska je tvorevina bila izvrsna alternativa, a simboli tog doba, Korošec, Kidrič i Karđelj, u slovenskoj će nacionalnoj povijesti, uza sve svoje osobne i ideološke nedostatke, nesumnjivo imati važno mjesto.

Kad se činilo da se doista stvara Europa bez granica, Slovenci su pomislili da ima alternative i jugoslavenskoj alternativni. No, kako proces širenja Europske unije odmiče, to bivaju svjesnijima da on ne će trajno ugasiti nacionalne identitete i interese, niti će anulirati geopolitičke datosti. Stoga u tu utakmicu, a pogotovo u ono što slijedi iza nje, pokušavaju ući s povoljnijeg položaja. I pritom se, poput naših *praktičnika*, ne zadovoljavaju onim što im nitko ne svojata, nego pitaju i ono što im ne pripada. Jednostavno, Slovenija im je na prvome mjestu. I najčudnije je to što mnoge u Hrvatskoj to čudi.

(broj 138, rujan 2003.)

ĐAPIĆEVA CANOSSA

Na pragu saborskih izbora, Đapićeva je Hrvatska stranka prava glasno priopćila kako se „odriče ustaštva“ i kako će svako isticanje ustaške ikonografije na svojim predizbornim skupovima smatrati provokacijom. Istodobno je predsjednik stranke mudro izjavio da se time ne dira u privatna stajališta članova, domećući kako je poznato da je zaštitni znak njegove stranke vuk, a „vuk dlačku mijenja, ćud nikada“.

Kad se analizira taj Đapićev potez, uvijek valja imati na umu da je upravo sadašnji predsjednik HSP-a, skupa sa svojim svojedobnim mentorom Dobroslavom Paragom (kojega je u međuvremenu svrgnuo na sličan način na koji je ovaj zasjeo na čelo stranke, s tom razlikom da Đapićev kutinski udar još čeka sudski pravorijek), početkom devedesetih, kad je oslobođenoj Hrvatskoj trebala tek sloboda znanstvenog istraživanja o ustaškom pokretu i Nezavisnoj Državi Hrvatskoj ili, eventualno, svijest o kontinuitetu beskompromisne borbe za hrvatsku državnu neovisnost, u hrvatsku politiku uveo crne košulje, posebnu, stranačku vojsku i rimski pozdrav kojim se, samo naizgled duhovito, mjerila visina kukuruza.

Ukratko, Paraga i Đapić su u hrvatsku politiku uveli samo marginalna, akcidentalna ili čak u cijelosti nametnuta obilježja ustaštva, a da pritom nisu uopće shvaćali ni korijene nastanka tog pokreta ni njegovu kompleksnost. Na taj su način, ispraznim verbalnim radikalizmom, zlorabeći naivnost i rodoljubni zanos pojedinaca, nerijetko pridonosili produbljanju podjela u hrvatskome društvu i zometanju novih bitaka iz Drugoga svjetskog rata.

Protivnike verbalnih provokacija, topova pred Starčevićevim domom, rimskog pozdrava i stranačke vojske, među njima i pisca ovih redaka, tadašnji je

„glavni stan“ počistio iz stranke. Brzobjavno, prijatnjama i nasiljem, bez ikakve veze sa statutom i pravilima pristojnog ponašanja.

Zato sadašnju Đapićevu Canossu treba promatrati tek kao jeftin pokušaj da se stranačko vodstvo ipak nekako domogne izvršne vlasti. No, za to ne će biti dovoljno kleknuti: valjat će leći.

Moguće je da je riječ o plodu simbioze između HSP-a i dr. Slavena Letice? (Samo dragi Bog zna zašto se u osmoškolskim udžbenicima, pored toliko primjera takvog oblika suživota, kao ilustracija pojma simbioze uvijek uzima simbioza raka i moruzgve? I ima li simbolike u estetskim manjkavostima tih dvaju bića, od kojih se jedno kreće natraške...) Moguće. Đapić vjerojatno računa na to da će uz Letičinu pomoć dobiti glasove „urbanih“ birača i tako popraviti imidž stranke. Svih ovih godina mu, naime, nije palo na pamet da se ideja slobode i tolerancije crpi iz pravaškoga, Starčevićeva učenja, i da – unatoč svim atentatima u posljednjih stoljeće i pol – pravaštvo nije doživjelo veću pljusku od toga da mu se kao ideolog nametne Slaven Letica.

No, sve se čini da će se Đapićeva računica, dosad najbolji dio njegova političkog instinkta, pokazati pogrešnom, i da će ta simbioza više koristiti Letici nego pravašima. Letica je, naime, posljednjih godina toliko marginaliziran da se nužno zaželio svjetala pozornice i – ulaska u Sabor. To jamči solidnu apanažu i pozornost javnosti koju će profesor sociologije na medicinskom fakultetu u Zagrebu nesumnjivo iskoristiti. Svoju je vještinu u tome već pokazao. A marginalizaciji su pridonijeli ljupki poslovni dogovori s ministarstvom zdravstva u doba Ane Stavljenić Rukavina, a i neki novčarski pothvati u Hrvatskome teniskom savezu, koji podsjećaju na neke davne crkvenjačke aktivnosti. No, što njegovim nastupom dobivaju pravaši? Ništa, ili još manje...

(broj 139, listopad 2003.)

POUKE IZBORA

Općenito raširena bojazan da će se račanovska koalicija uspjeti održati u sedlu, srećom se nije obistinila. Izborna pobjeda Hrvatske demokratske zajednice izrazitija je nego što je itko mogao očekivati. No, neovisno o tome kako će izgledati buduća vlada i kakva će njezina politika biti, izbori održani u studenom 2003. nude nekoliko važnih pouka.

Prva je i najvažnija ta, da se pokazalo kako reciklirana komunistička stranka nije nikakva alternativa nacionalno orijentiranim snagama koje su, slično

kao u drugim zemljama izišlim iz komunizma, na vlast došle početkom devedesetih godina, ali se, unatoč uspješnu otporu ratnoj agresiji i velikim državnopravnim postignućima, nisu znale održati na vlasti, dobrim dijelom zbog trijumfalizma, osjećaja samodostatnosti i svenazočne bahatosti. Upravo zbog takvoga objesnog ponašanja, naizgled skromni bivši komunisti u jednom su se trenutku nemalom dijelu pučanstva ukazali kao alternativa.

No, nakon četverogodišnjeg obnašanja vlasti pokazalo se da imaju sve mane nacionalnih partitokracija, ali nemaju nijedne njihove vrline. Ipak, treba se nadati da se HDZ ne će uljuljati u uvjerenju da su se Račanovi sljedbenici neopozivo kompromitirali, nego da je nešto naučio iz prošlosti i da danas doista ne će počinuti pogriješke činjene od sredine devedesetih. Time će najviše pridonijeti ne samo ostvarenju vlastitih interesa, nego i stabilizaciji Hrvatske. Također će staloženom politikom i izbjegavanjem radikalizma onemogućiti stvaranje fronte protiv sebe, te na taj način omogućiti stasanje i jačanje hrvatske socijaldemokracije, što je proces koji se ne samo ne da izbjeći, nego je i poželjan.

Druga pouka netom održanih izbora jest učvršćenje svijesti da male stranke, nastale slomom totalitarnog sustava, zapravo nemaju nikakvu budućnost, i da se njihovo vegetiranje može zahvaliti dijelom taštinama njihovih lidera, a dijelom njihovoj nespremnosti da, suočeni s činjenicama, raskinu shvatljivu emocionalnu vezu s projektima u koje su često uložili veliki trud i ljubav, ali su se oni pokazali promašenima. To nema nikakve veze s kakvoćom stranačkih programa i osobnim kvalitetama pojedinaca koji stoje na čelu malih stranaka. Mnogi od njih zavrjeđuju najdublje poštovanje, ali osobna čestitost, rodoljubna uspravnost i razrađenost stranačkog programa nisu nikakvo jamstvo za uspjeh u političkom životu.

Čak i više nego male, ali autentične političke stranke, sudbinu silaska s povijesne pozornice zaslužuju stranačke frakcije. I hrvatski primjer pokazuje povijesno pravilo: otpadnici od matičnih stranaka, ma kako inače snažnu karizmu i utjecaj nekad imali, osuđeni su na marginalizaciju. Uzroci toj pojavi također su jasni. Matična stranka svoje otpadnike doživljava kao najljuće neprijatelje i nastoji potpuno zauzeti prostor na koji oni aspiriraju. Frakcija se, nasuprot tomu, troši i najčešće potroši upravo u borbi s matičnom strankom koju redovito optužuje za izdaju izvornog programa i načela oko kojih su se nekada svi okupljali. I u slučajevima kad su takve optužbe na mjestu, pa čak i onda kad se u otpadnike svrstaju utemeljitelji matične stranke (kao u slučaju

raskola u Stranci prava 1895.), matična stranka, ona koja je zadržala izvorno ime, na koncu će vjerojatno nadjačati.

Napokon, vrlo važna je pouka ovih izbora da su hrvatski birači počeli pamtititi. Tomu se, bez ikakve sumnje, može pripisati debakl Budišine Hrvatske socijalno-liberalne stranke. Nekadašnjem lideru sveučilišne mladeži i nesuđenom Tuđmanovu nasljedniku, hrvatsko biračko tijelo nije oprostilo to što je 2000. pomogao Račanov dolazak na vlast. To bi, očito, trebalo imati na umu i vodstvo HDZ-a kad ga se ovih dana orkestrirano otklanja od poslijeizborne suradnje s Hrvatskom strankom prava.

Ako se pokaže da Sanaderova laviranja nisu samo pokušaj taktiziranja i zadobivanja manevarskog prostora, tj. ako se vodstvo HDZ-a ipak prikloni nastojanjima stanovitih utjecajnih krugova koji bi svakako u hrvatskoj vladi više voljeli imati HSS nego HSP, može se dogoditi da se na idućim izborima takvo kalkuliranje HDZ-u razbije o glavu. Jer, birači bi i to mogli upamtiti; na koncu, radi se o hrvatskoj vladi i hrvatskim biračima.

(broj 140, studeni 2003.)

HOĆE LI SE PONIŽENJA NASTAVITI?

Način na koji će, izgleda, biti formirana nova hrvatska vlada otvara mnoga pitanja. Središnje je ono o sudjelovanju Hrvatske stranke prava u njoj, s obzirom na to da je HSP uoči izbora bio stalni član „velike četvorke“ koja je imala smijeniti račanovsku koaliciju. A od te „velike četvorke“ samo su HDZ i HSP dobili stvarnu potporu biračkoga tijela, dok su Granićev Demokratski centar i, osobito, Budišin HSLS doživjeli debakl neupamćen u hrvatskoj parlamentarnoj povijesti. Stoga su očekivanja pravaša da će u budućoj vladi dobiti razmjerno velik broj mjesta, bila posve normalna i legitimna. Ali, već od trenutka kad je postalo jasno da će HDZ biti u prigodi formirati vladu, vodstvo najjače saborske stranke počelo se sve naglašenije udaljavati od Đapića i družine.

U prvi mah se koketiralo s Hrvatskom seljačkom strankom, jer se računalo kako će uzdrmani Tomčić lomove unutar svoje stranke moći spriječiti samo sinekurama u izvršnoj vlasti. Također se kalkuliralo da Tomčićeva kandidatura na predsjedničkim izborima, na čemu je predsjednik HSS-a brižno radio prethodnih godina, pretpostavlja potporu desnoga centra, budući da ljevica svoga kandidata ima u aktualnom predsjedniku, Stipi Mesiću. Ali, otpori koaliciji s HDZ-om i strah od gubitka ideološkoga i političkog identiteta u takvoj koalici-

ji, u Seljačkoj su stranci bili jači nego što se moglo očekivati. No, ni ispadanje HSS-a iz moguće vlade nije povećalo izgleda Hrvatske stranke prava.

Nije sasvim ozbiljno to što Sanader u svakoj prigodi ističe kako su programi HDZ-a i HSP-a različiti i kako bi on, da se u svemu slaže s pravaškim programom, bio u HSP-u. To bi valjda trebao biti argument za otklanjanje pravaškog sudjelovanja u vladi!? No, i programi HSLS-a i HSS-a različiti su od programa HDZ-a. Ni s njima se Sanader, dakle, ne može u cijelosti slagati, pa nije članom tih stranaka. Ali, to očito nije zapreka da te stranke vabi, a HSLS, stranku umirovljenika, a možda i predstavnika srpskih stranaka, dovabi u vladu. Ima, dakle, nekih drugih razloga zbog kojih Sanader ne želi koalirati s pravašima.

Prvi bi problem mogao biti u aktualnome stranačkom vodstvu. Ako se i apstrahira način na koji je došao na čelo Hrvatske stranke prava, Đapiću i vodstvu HSP-a, odnosno onomu dijelu vodstva koje stranci daje boju, može se, unatoč izbornom uspjehu, predbaciti nedostatak političke izobrazbe i manjak vizije.

Riječ je o ljudima koji imaju vrlo nejasne predodžbe o pravaškom učenju, pa starčevićanstvo svode na okoštali ideološki oklop i nekoliko pabiraka iz Starčevićevih govora i članaka. Tijekom skoro četrnaest godina od obnove HSP-a odnosno desetak godina otkad je na upitan način preuzeo čelo stranke od puno gorega i opasnijeg uzurpatora, Đapić i njegovi suradnici nisu dali spomena vrijedan doprinos pravaškom nauku. Stranka koja je tijekom povijesti okupljala najsajjnije umove i najbritkija pera, u suvremeno se doba pretvorila u kohortu intelektualnih marginalaca uvjerenih da se od učenja suši mozak.

Tako se zbililo da je čak i ono što je stranka napravila u Saboru, djelo ne izvornih članova stranke, nego stranačkih dotepenaca. Tobože autentični prvaci stranke svoju su povijesnu misiju ispunjavali nošenjem crnih košulja i ponavljanjem ukupno tri Starčevićeve izreke. S takvim poimanjem starčevićanstva, nije čudo da Đapić i družina godinama nisu shvaćali da rimski pozdrav već imenom odaje kako nije hrvatski (da se u druge konotacije i ne upuštamo!). Tek pravaši toga kova mogli su pomisliti kako je umjesno u suvremenu hrvatsku politiku unositi zastarjele i preživjele elemente, koji su svoje poslanje i ulogu imali u nekim davnim i posve drugačijim okolnostima. Samo pravaši toga kova mogli su se tih zastarjelih elemenata preko noći odreći, bez kajanja i grižnje savjesti, ne pitajući se uopće zašto su se u takav ponižavajući položaj doveli.

Ali, unatoč svemu tome, hrvatski birači su pokazali kako u hrvatskoj vladi žele imati Hrvatsku stranku prava. A da ona tamo ne će biti, nisu zaslužni samo hrvatski čimbenici. Hrvatska se vlada sastavlja ne po mjeri hrvatskih građana, nego po mjeri tzv. međunarodne zajednice. To je drugi, puno važniji problem od manjkavosti pravaškog vodstva. Jobovska šutnja kojom hrvatska javnost promatra to novo poniženje, još jednom pokazuje stupanj naše provincijalne nezrelosti. Tužnija od nje možda je samo činjenica da je Đapić s družinom, manjirom uvrijeđene snaše, požurio otići na adventsko poklonjenje Ivici Račanu...

(broj 141, prosinac 2003.)

ZAR NEMA ALTERNATIVE?

Poznatu misao Henryja Kissingera, da „državnike treba prosuđivati ne samo po njihovim djelima, nego i po njihovim predodžbama o alternativni“, valja imati na umu uvijek kad se sudi i o političkim potezima hrvatske vlade. Njezino je ustrojavanje velika većina čitatelja ovog mjesečnika, zbog razumljivih razloga, dočekala s olakšanjem i odobravanjem. Objektivno, nova vlada nije vlast preuzela u lagodnoj situaciji (takvu povlasticu, uostalom, ima malo koja vlada!). Suočena je s teškim gospodarskim stanjem, stotinama tisuća nezaposlenih, nezadovoljnih i frustriranih, velikim proračunskim deficitom i ogromnim inozemnim dugom. Istodobno, tzv. međunarodna zajednica je prema Hrvatskoj demokratskoj zajednici pokazivala – poslužimo se eufemizmom – strahovit oprez, pa njezini hrvatski *adlatusi* jedva čekaju kad će biti pušteni s lanca. U tim je okolnostima mandatar za sastav vlade ocijenio kako će izbjegavanjem koalicije s Hrvatskom strankom prava, koja je bila logična i koju su izborni rezultati zapravo diktirali, izbjeći mnoge bure upusti li se u neke nelogične i „neprijepijelne“ koalicije.

Kako je logika političke borbe satkana od niza nelogičnosti, to se nekome može sviđati ili ne, ali se legitimnosti takvog postupanja ne može prigovoriti. Vodstvo Hrvatske demokratske zajednice pokazalo je u tom trenutku da može ponuditi alternativu stvaranju vlade s pravašima. Ne može mu se, dakle, predbaciti manjak inventivnosti.

Druga će, čini se nakon nepuna tri mjeseca od preuzimanja vlasti, biti stvar s temeljnim nacionalnim pitanjima, kao što su hrvatski odnos prema procesu europskih integracija, ulasku u Sjevernoatlantski savez i osiguranju jednako-

pravnosti Hrvata u dejtonskoj Bosni i Hercegovini. Ne bi se reklo da nova vlada u tim pitanjima pokazuje osobitu inventivnost.

Iz njezinih se redova, dakako, ne mogu čuti mračnjačke filipike protiv Hercegovaca i „Hercegovaca“, kakvi su – uz samodostatnu šutnju državnog odvjetništva na taj egzemplarni govor mržnje – spadali u stalni repertoar mesičevsko-račanovskoga kvazirevolucionarnoga kazališta lutaka, ali osim kurtoazne nazočnosti na ponekom skupu bosansko-hercegovačkih Hrvata, nema naznaka stvarne promjene politike koju su i ranijoj vladi zacrtali inozemni mentori.

O politici kontinuiteta svjedoči nastavak apatičnog raspoloženja bosansko-hercegovačkih Hrvata. Hrvatska im država, naime, ni danas ne stavlja u izgled stvarnu pomoć, koja bi se – prije svega – ogledala u potpori izgradnji i očuvanju visokoškolskih ustanova na hrvatskom jeziku u BiH, kojima bi se usporilo iseljavanje i omogućio znanstveno-tehnološki i kulturni napredak, a onda i gospodarsko jačanje. A ako se iz apatije Hrvata u BiH ne mogu postaviti valjane dijagnoze, onda je najava gradnje pelješkog mosta dovoljno jasan pokazatelj kakvu poruku i sadašnja vlada želi uputiti *urbi et orbi*, Hrvatima i svijetu. Pelješki će most dijelom, makar karikaturalno, ispraviti jednu od skandaloznih posljedica nacionalne izdaje tzv. antifaišista, ali će u biti predstavljati novi zid između Hrvata u Hrvatskoj i BiH.

Politika kontinuiteta ogleda se i u hrvatskom odnosu prema NATO-u i Europskoj uniji. Sve upućuje na to da je što brži ulazak u te saveze, bez ikakvih uvjeta i bez osiguranja specifičnih hrvatskih interesa, poput zaštite jadranske obale, potpore poljodjelstvu ili spašavanja ekoloških rezervata, za aktualnu hrvatsku vladu cilj, a ne sredstvo. A cilj nacionalne politike trebali bi biti sloboda, demokracija i blagostanje svih građana, osiguranje nacionalne države i obrana dostojanstvenog mira i suradnje s drugim državama. Svi savezi i obveze trebaju biti tek sredstva za postignuće tog cilja, pa tako i suvremene integracije. Previđajući da je u posljednja dva stoljeća bilo mnoštvo projekata i planova europskoga i svjetskog ujedinjenja, i da su ti planovi uvijek bili motivirani uskim, nacionalnim interesima, i da su se svi ti planovi prije ili kasnije, manje ili više bolno, srušili kao kule od karata, Hrvatska kao da ne razmišlja o alternativni...

(broj 143, veljača 2004.)

STOTINU DANA: ČEKA LI SANADERA SUDBINA NAPOLEONA?

U političkom je životu malo nezgodnijih situacija od one u kojoj u mirno doba oporba hvali vladu i poziva javnost da joj pruži potporu. Upravo to se događa u Hrvatskoj. Osim marginalnih stvari poput pitanja ravnatelja jednoga kliničkog centra, problema sa slijetanjem golubova na spomenike i kvalitete kave u saborskom kafiću, nakon stotinu dana nove vlade bivša vladajuća koalicija može bez ustezanja kazati kako nova vlada provodi njezinu politiku.

Doista, krupnijih razlika nema. A da se ta blijeda slika ne može objasniti taktičkim razlozima i potrebom reformiranoga HDZ-a da sa sebe skine hipoteke nametane mu sa Zapada, govori činjenica da Sanaderovih prvih stotinu dana pada upravo u sudbonosno razdoblje hrvatskog naroda i države. U tih stotinu dana posredno se ili neposredno odlučuje o onome o čemu se ne taktizira: o ključnim pitanjima nacionalne prošlosti i budućnosti.

Hrvatska propušta možda zadnju prigodu da se pokuša nametnuti kao Švicarska jugoistočne Europe. Zahvaljujući svomu zemljopisnom i prometnom, uopće geopolitičkom položaju, Hrvatska bi možda mogla izbjeći sudbinu europske kolonije i smetlišta, i ujedno poligona za ponavljanje državnopravnih eksperimenata u obliku koji se jedva razlikuje od onoga 1918. ili 1945. Odgovorna bi nacionalna vlada bar pokušala izbjeći takvu sudbinu, apsolutno svjesna da je ta alternativa moguća samo uz razvijanje slobodarskoga i demokratskog društva.

Hrvatska koja sa skepsom gleda na današnji oblik europske integracije ne smije biti protueuropska Hrvatska. Oprez prema načinu na koji se danas stvara ujedinjena Europa nužnim čini demokraciju, snošljivost, otvorenost, borbu za pravnu državu i državu socijalne pravde. Te vrijednosti nemaju alternative. A onima koji tvrde da one nisu moguće bez briselske uzice, ne treba vjerovati. Ni onda kad su na vladi.

Upravo oni kojima nije do toga da Hrvati o svojoj budućnosti odlučuju suvereno, udruženo potkapaju našu predodžbu o prošlosti, na tragu one Šufflayeve predorvelijanske dijagnoze, da nema te ideje budućnosti koja u narodnim redovima ima takvu mobilizatorsku snagu kakvu imaju ideje iz prošlosti. Nezrelo je hrvatsku javnost vlada, poštavajući se oporbenim klonovima, uspjela uvjeriti da vodstvo jedne države ne može, pače ne smije ništa učiniti kad se posljednjim pridošlim, a i najavljenim haškim optužnicama udara u srce nacio-

nalnog ponosa i temelje nastanka i obrane države. O tome se, tvrdi vlada, može i smije raspravljati samo u haškoj sudnici.

To nije točno. U haškoj sudnici se može i smije raspravljati samo o inkriminacijama koje terete konkretnog pojedinca, ali ako se – unatoč papagajskom ponavljanju fraza o „individualizaciji odgovornosti“ – u optužnici protiv pojedinca nalazi politička kontrabanda, nasrtaj na temeljne nacionalne vrijednosti, onda je reakcija zadaća vlade. S obzirom na pravila igre na koja je Hrvatska – šutke, po običaju – pristala, optuženi pojedinac pred haškim Tribunalom može, a i to tek u ograničenoj mjeri, objašnjavati svoje postupke i braniti sebe, ali nije realno očekivati da čak i onda kad bi pokazao krajnji idealizam i samopožrtvovnost, može obraniti državu. On, uostalom, nema legitimaciju pred svijetom zastupati nacionalne interese. To je zadaća vlade. Ne postoji država da bi šaka pojedinaca sjedila u udobnim naslonjačima, nego je uloga tih pojedinaca da ministriraju, služe narodu i državi.

A ne vidi se da u konkretnoj situaciji Sanaderova vlada poduzima bilo kakve korake, iako će njezini apologeti, ako ureba, nema sumnje, posegnuti za frazama o „tihoj diplomaciji“ i „diskretnim i obećavajućim mjerama“. No, povijest nas uči da je „tiha diplomacija“ tek metoda za postizanje ciljeva. Onomu koji nema cilja ili ne pokazuje snagu za njegovo ostvarenje, nikakve metode ne će pomoći. Bonapartinih je stotinu dana završilo tragično, ali slavno. A nakon svojih stotinu dana Sanader pokazuje ambiciju da postane tek „Napoleon Mali“. Kad se ne bi ticalo naših sudbina, na toj mu ambiciji ne bismo zamjerali.

(broj 144, ožujak 2004.)

ČEMU UOPĆE 'POLITIČKI ZATVORENIK'?

Stotinu su puta na ovim stranicama pozvani bivši hrvatski politički zatvorenici da napišu i objave svoje uspomene. Stotinu smo puta podsjećali na to da će bez zapisivanja tih uspomena i njihova objavljivanja hrvatska povijest dvadesetog stoljeća biti siromašnija, a naraštaji koji tek dolaze bit će podložniji manipulacijama. Onima koji ne znaju sve blagodati jugoslavenstva i komunizma bit će lakše servirati laži o poželjnosti i prednostima novih južnoslavenskih, zapadnobalkanskih ili kojih drugih integracija. Utoliko objavljivanje istine nije samo bitka za rasvjetljavanje prošlosti, nego je prilog borbi za dostojanstven opstanak u budućnosti. Tko to ne razumije, malo što razumije.

Unatoč tim pozivima, broj hrvatskih političkih zatvorenika koji je svoje uspomene odlučio zabilježiti i tako ovjekovječiti, ostaje tužno mali.

Razlog tomu možda i nije duhovna tromost. Možda se dio potencijalnih naših suradnika pribojava manjkavosti vlastitog sjećanja. Ako je tako, onda su u zabludi. Jer, ni uredništvo, a ni – nadamo se – čitatelji, priloge u rubrici *Sjećanja i svjedočenja* ne doživljava kao utvrđenu istinu. Druga je stvar s dokumentarnim prikazima, publicističkim i historiografskim tekstovima. Oni aspiriraju na znanstveni značaj, pa zato i od autora i od uredništva traže više. No, sjećanja i svjedočenja su samo sjećanja i svjedočenja, ništa više i ništa manje. Vrlo su česti slučajevi da članovi uredništva dobro znaju kako pojedini fragmenti nečijih uspomena zapravo imaju malo veze s utvrđenim činjenicama, a ipak ih objavljujemo. To činimo ne samo zbog potrebe da se „popune stranice“, nego i zbog ilustracije dojma koji pojedini politički uznik nosi o određenom događaju. Taj dojam govori o stradanjima, traumama i frustracijama, pa stoga pridonosi punini slike o jednom vremenu.

Uredništvu se čini da bi bilo krivo odbaciti pojedine uspomene samo zato što, slučajno ili ne, zna da je pojedini podatak u njima pogriješan. Time bi se uredništvo dovelo u nemoguću situaciju, da provjerava točnost podataka i da se na taj način stavi u ulogu suodgovornoga za ispravnost svega što je napisano. To bi bilo neizvedivo. Umjesto toga, život nas sili na posve drugačiji pristup: na objavljivanje makar manjkavih i nerijetko nedovoljno pouzdanih svjedočenja, ostavljajući prigodu čitateljima da svaku pogrešku isprave. Rasprava, polemika, prijemor, najbolji su načini da se pojedini događaji rasvijetle, a u *Političkom zatvoreniku* se još nije dogodilo da ispravak i polemična reakcija ne budu objavljeni, sve uz pretpostavku da predstavljaju doprinos utvrđivanju činjenica.

Ovaj mjesečnik nesumnjivo ne želi biti *Poruka borca* ili slična agitpropovska publikacija, baš kao što hrvatski politički uznici nikad nisu pokazivali pretenzije djelovati kao subnorovski surogat. Nevolje i stradanje hrvatskog naroda ne želimo uvećavati da bismo drugima nametali kompleks krivice i na taj način postali zarobljenicima vlastite fantazmagorije. Ali, ono čemu bi *Politički zatvorenik* trebao služiti jest pokušaj da se te nevolje i stradanja – ne smanjuju, kao što se to vrlo često čini. Tu svrhu, nažalost, ispunjavamo u sasvim ograničenoj mjeri. To govori o našim manjkavim sposobnostima, ali i o nedostatku rodoljubne svijesti kod velike većine hrvatskih političkih uznika. Zato je samo pitanje trenutka kad će se ovaj mjesečnik ugasiti, pokazavši se suvišnim i nepotrebnim.

TEORIJA OGRANIČENOG SUVERENITETA

Da je Hrvatska danas u političkome, ako već ne u teritorijalnom smislu, svedena na ostatke ostataka, najjasnije svjedoči obijesna najava predstavnika srpske manjine – manjine koja je prije svega nekoliko godina sudjelovala u krvavoj agresiji na Hrvatsku, poubijavši tisuće ljudi, kojima se kosti još uvijek traže – da će na službenim zgradama i u službenim prigodama vijati svoju zastavu i pjevati svoju himnu. „Privremena“ himna bila bi pjesma „Bože, pravde“, svečana pjesma Kraljevine Srbije, koja je postala dijelom himne prve jugoslavenske države, a pod kojom su kasnije četnici klali i ubijali. U nekim je hrvatskim političkim, pa i medijskim krugovima ta najava izazvala negodovanje, ali se iz redova srpske manjine nije čuo glas ograde. Srpska manjina, dakle, jednoglasno hoće (opet) biti državom u državi.

Takav razvitak može čuditi samo naivčine koji iz povijesti nikad ništa nisu naučili, uglavnom zato što povijest drže suvišnom dangubom.

Najnovija ofenziva srpskog imperijalizma potaknuta je posvemašnjom spremnošću aktualne hrvatske vlade na ustupke diktatima trećerazrednih činovnika tzv. međunarodne zajednice. Onog trenutka kad je ocijenila da je „integracija u euroatlantske integracije“ jedini izbor za hrvatski narod i njegovu državu, put koji nema, ne može i ne smije imati alternativu, vlada se je odrekla samostalnog vođenja ne samo vanjske, nego i unutarnje politike. Drugim riječima, Hrvatska danas ne može samostalno izabrati vladu. Ona ne može graditi ceste gdje hoće ni kad hoće, niti može propisati poreze kad hoće i kolike hoće. Ukratko, njezin suverenitet usporediv je sa suverenitetom bivšega DDR-a ili komunističke Bugarske. (Da nas se ne bi optužilo za provokaciju, ne potežemo usporedbe o samostalnosti u odlučivanju koju ima sadašnja hrvatska vlada s vladama Nezavisne Države Hrvatske.)

Jedina razlika je u tome što su Nijemci znali da su robovi, što su Bugari znali da su svedeni na šaku jada, a što se nama danas, desetkovanima i poniženima, iz zapadnih središta moći tepe kako „napredujemo“, kako bismo „usklađeni“ odnosno kako smo „na pravom putu“. A što je na kraju toga pravog puta? Vlada ni ne pokušava objasniti, javnost ne zna, a medijski gurui svaki pokušaj ispitivanja razloga za i protiv hrvatskog utapanja u sadašnju Europsku uniju diskvalificiraju kao vulgarni primitivizam. Ne stavlja nam se pred oči primjer jedne civilizirane, demokratske, prosperitetne i bogate Švicarske. Ne uči nas se kako ima još primjera da se izvan EU može biti sastavnim dijelom europske zajednice slobodnih naroda. Ne pomaže nam se da postanemo bolji, slobodarskiji i bogatiji radi dobrobiti naših građana. Ne. Od nas se traži

da širom otvorimo vrata stranom kapitalu, bez obzira na naše radnike i težake. Od nas se zahtijeva da djelatno sudjelujemo u okupaciji vlastite Domovine.

Nas se na Zapad upućuje preko Istoka. Zaobilaznicom koja je previše čudna, da nas ne bi uznemiravala.

A što ima biti ta zaobilaznica i kako će se u njoj morati živjeti, ilustrira spomenuta srpska provokacija. Njezina je svrha ispitati koliko još poniženja možemo šutke otrpjeti, koliko šamara možemo još primiti a da ne damo ni znaka da nas boli. I ako ova pljuska pomogne da se ipak začuje *krik s krovova*, onda ćemo je možda pamtititi kao jedan od događaja koji nam je pomogao otrijezniti se od europskog pijanstva u kojemu, nažalost, uživamo kao što čovjek misli da uživa u svakom pijanstvu.

(broj 146, svibanj 2004.)

„*POSLJEDNJA ŠANSA*“

Nije rijedak slučaj da zaljubljenici u otrcane crnohumorne viceve kakvu birtiju pored seoskoga groblja nazovu „Posljednja šansa“. Nikad ne ćete vidjeti krčmu koja se zove „Zadnja šansa“, jer umovi kojima je smišljanje birtaških naziva vrhunac intelektualnog napora, u pravilu ne će lučiti posljednje od zadnjega. A, koliko god se ciničnim moglo činiti, najnovija operacija Centra Simona Wiesenthala i Zaklade Targum Shlishi pod nazivom „Posljednja šansa“, nije najmanje nalik birtaškim pothvatima. Te dvije institucije nude nagradu od 10.000 američkih dolara „za informacije koje bi dovele do kaznenog progona i sudske presude osoba koje su počinile nacističke zločine u Drugome svjetskom ratu“.

Hrvatski je tisak objavio kako je duša te akcije poznati Ephraim Zuroff, koji se tako rado fotografirao s predsjednikom Mesićem (ili ovaj s njime?). To je isti onaj Zuroff kojega je dr. Igor Primorac ne tako davno pokazao kao osobu koja ni u Izraelu ne znači ništa, pa nema nikakva razloga da Hrvatska drhti pred njom. Štoviše, da živi na okupiranome teritoriju, na zemlji koja iz dana u dan biva poprskana krvlju. Palestinskom. I židovskom, dakako. I ne boli ga što je na tuđemu. Taj isti Zuroff opet ponavlja kako će se operacija provoditi krajnje temeljito i objektivno. Kako će se tražiti objektivni dokazi.

A kako to izgleda u naravi, potpisnik je ovih redaka doživio iz prve ruke, kao branitelj (točnije, opunomoćenik) sad pokojnoga prof. Mirka Eterovića. Njega je „objektivni“ Zuroff optužio za ratne zločine, povodeći se neuko za

pogrješnim prijevodom jednoga jugoboljševičkoga pamfleta. Tako je ustaški logornik postao zapovjednikom logora. No, Zuroff se time nije zadovoljio, nego je pronašao, imenom i prezimenom, navodne žrtve toga „zapovjednika logora“. Ali, na njegovu veliku žalost, provjera arhivske dokumentacije u Zagrebu i Novoj Gradiški, kao i svjedočenja s Brača, pokazala su da su oni čiju je smrt Mirko Eterović tobože skrivio 1941. umrli nekoliko desetljeća kasnije. Prirodnom smrću. Ne uskrsavajući u međuvremenu.

Kad su potomci pok. prof. Eterovića o tome obavijestili „objektivnoga“ Ephraima Zuroffa, zatraživši ispriku ili ga, u najmanju ruku, moleći da im očevo ime ne poteže po blatu, „objektivni“ je Zuroff suvereno i drsko – odsutio. Dakako, ne bi se mogao tako bezobrazno ponašati, da nije asistencije nekih „objektivnih novinara“. Tadašnjemu sam uredniku zagrebačkoga *Globusa*, Mirku Galiću, još jednoj od tzv. perjanica (da ne kažem: sinonimu) tzv. slobodnoga novinarstva u Hrvatskoj, dostavio dokumentaciju i predložio da obradi slučaj kojim se nekoliko mjeseci hrvatski tisak opširno bavio. Pristajući, ipak, na objavljivanje ispravka, Galić je otklonio prijedlog da se ozbiljnije pozabavi problematičnim pristupom istraživanju ratnih zločina i manipulacijom žrtvama. Jer da nije zgodno.

I onda je prof. Eterović umro. Osmrtnica je objavljena na više mjesta, među ostalim i u ovome mjesečniku. Nekoliko godina kasnije, „objektivni“ i upućeni Zuroff opet će javno povući Hrvatsku za uho, tvrdeći da odbija procesuirati Ivu Rojnicu i Mirka Eterovića. I na tu drskost je odgovoreno, i opet je od „objektivnoga“ Zuroffa zatražena isprika. I opet je taj zahtjev – ignorirao. Ni on ni njegovi *adlatusi* nisu se oglasili kad je otvoreno pismo obitelji Eterović objavljeno u hrvatskom tisku. Prema njegovu poimanju stvari, Eterovići očito nemaju pravo na ispriku. A Stipica Mesić, novovjeki Boško Buha, i sada „daje bezrezervnu potporu“ pothvatu „objektivnoga“ Ephraima Zuroffa.

No, u jednome su pokretači te akcije u pravu: i u Hrvatskoj se dogodio zločin nad Židovima. Pravedno je i zakonito da krivci odgovaraju. Dogodio se i zločin nad Romima i nad Srbima. Pravedno je i zakonito da krivci i za ta zlodjela odgovaraju. Ali, dogodio se i zločin nad Hrvatima. Zar nije pravedno i zakonito da odgovaraju krivci i za ta zlodjela? Kad će Zuroff zatražiti da se kazne svi, baš svi krivci i svi, baš svi zločinci? Kad se treba obračunati s nacističkima, valja se obračunati i komunističkima. Zar predsjednik Mesić nije i to mogao poručiti hrvatskoj i svjetskoj javnosti, dok je s Milkom Planinc i

Radom Bulatom pjevao „Po šumama i gorama“? Bilo bi i pravednije i mudrije, no to je od njega, očito, neozbiljno očekivati...

(broj 147, lipanj 2004.)

IMA LI RAZLOGA ZA POSIPANJE PEPELOM?

Jedan od zločina vjerojatno počinjenih s hrvatske strane, rušenje mostarskoga Starog mosta, ovih je dana, prigodom svečanosti otvorenja obnovljene građevine, u novinskim člancima i televizijskim emisijama komemoriran na tipično hrvatski način, posipanjem pepelom. Hrvati se bez straha od kritike nekritično mogu jedino posipati pepelom. Predbacit će im se samo kad se nečim hvale ili kad svoje korake pokušavaju objasniti. Predbacit će im se i onda kad pokušavaju dokazati da zločini pojedinaca nisu zločini naroda.

A ima li baš razloga za takvo, mazohističko posipanje pepelom? S autoritetom autsajdera koji je od 1990./91. ustrajno pisao da je politika podjele Bosne i Hercegovine voda na srpski mlin i da će od mogućeg sukoba Hrvata i Muslimana profitirati samo srpski agresor, usuđujem se kazati da Hrvati mogu žaliti zbog vlastitih propusta, mogu jadikovati zbog propuštenih prigoda, ali nema baš nikakva moralnoga ni političkog opravdanja da se sami svrstavaju u agresore i zločince. Nikad zagovornici podjele BiH na hrvatskoj strani ne bi dobili prevagu, da takvu politiku nisu (dijelom zbog vlastitih računa, a dijelom kao mamac naivnima) zagovarali i provodili predstavnici tzv. međunarodne zajednice, od lorda Carringtona i Cutileira, preko Cyrusa Vancea i Davida Owena, do Thorvalda Stoltenberga i Charlesa Redmana.

No, takva strategija međunarodne zajednice nije odjeka našla samo na hrvatskoj strani (koja je počesto prebrzo pristajala na praktično sve prijedloge iz inozemstva), nego su ju prihvatili i ključni faktori bošnjačko-muslimanske politike. Još u jesen 1991. Hrvatima u Mostaru i Srednjoj Bosni postavljaju se uvjeti za koje se znalo da moraju biti odbijeni, još u proljeće 1992. tenkovske cijevi JNA u Stolcu se kite cvijećem, a Izetbegović govori o „našoj armiji“ i pokušava u zajedničku falangu s bosansko-hercegovačkima svrstati sandžačke, kosovske i makedonske muslimane. U ljeto 1991. formiraju se, bez ikakva obzira na Hrvate i hrvatske težnje, muslimanska vijeća i Patriotska liga, kojoj je temeljna zadaća braniti muslimanski narod. Po uzoru na srpske „autonomne oblasti“, puno prije proglašenja Hrvatske zajednice Herceg-Bosne, priprema se proglašenje „muslimanskih autonomnih oblasti“. U vrhu SDA puno prije

sukoba s Hrvatima u prvi se plan stavlja rekonstrukcija Jugoslavije, a tek po-dredno, kad je do raspada i brutalne okupacije ipak došlo, planira se ograničavanje osloboditeljske borbe samo na „dijelove Bosne u kojima pretežno žive Muslimani“.

Nepomirljiva različitost političkih ciljeva hrvatskoga i muslimanskog političkog vodstva u situaciji kad su Srbi okupirali više od polovice BiH, neminovno je dovela do porasta napetosti, ispada i, u konačnici, tragičnog sukoba. Jesu u tom sukobu i Hrvati počinili teške zločine, jesu – napokon – iz tog rata izišli kao potpuni gubitnici. Ali, nema baš nikakva razloga da na svoja pleća nerazumno preuzmu odgovornost za sve što se u BiH zbilo.

Politika koja ne vodi računa o realnostima, nije politika nego avantura. I mi, koji smo zbog zagovaranja cjelovitosti BiH (iz motiva različitih od motiva Vesne Pusić ili Jože Manolića) trpjeli različite, ponekad i vrlo bolne neugodnosti, moramo biti svjesni da nijedan od konstitutivnih naroda BiH danas takvu BiH ne želi. Kad bi se primijenila najdemokratskija moguća sredstva, poput plebiscita, sav taj skupi eksperiment međunarodne zajednice, koja istodobno šutke promatra pokolje na Bliskome i Srednjem Istoku, raspao bi se poput kule od karata. Realnosti društvenih, političkih, vjerskih i gospodarskih prilika u BiH sile ne preispitivanje nacionalnih ciljeva. Kad je sudbina naroda i države na kocki, nema nedopuštenih misli i zabranjenih pitanja. Jedno od njih je i to, kakva je budućnost BiH? Hoće li ona opstati kad jednom otpadnu strani obruči koji je drže na okupu? Smije li se zanemariti mogućnost da se bosanskohercegovački narodi, koji su već krvlju i mačem nagnani na „humano preseljenje“ (zanimljivo bi bilo podsjetiti na pohvalne opservacije koje je o tom načinu koncentracije pučanstva svojedobno izrekao David Ben Gurion), u budućnosti ipak mirno raziđu?

Ali, kakva god sudbina BiH bila, Hrvati tamo imaju svoje životne interese. No, prije toga, u BiH moraju opstati. To, na žalost, uza sve kvazidemokratske talambase Paddyja Ashdowna i sličnih karikatura, ne će moći bez pomoći Republike Hrvatske. Niti će moći ako ostanu obilježeni kao zločinci...

(broj 148/149, srpanj-kolovoz 2004.)

PRAVNA DRŽAVA U LORI I SVETOME ROKU

Rušenje spomen-ploče dr. Mili Budaku u Svetome Roku, izvršeno po nalogu *narodne vlasti*, poučno je iz više razloga.

Prvo, uklanjanje spomen-ploče Budaku s polupismenim tekstom, ili istodobno rušenje nekakvog kamena podignutog u čast Juri Francetiću, koji je najglasnije branio čovjek što je u demokratskoj Švicarskoj pravomoćno osuđen kao izvjestitelj jugoslavenskoga konzulata, nije važno samo po sebi. Budak i Francetić su povod, ne razlog. Važnija je poruka koja se šalje hrvatskoj javnosti. A ona glasi: Beograd i Bruxelles su mjere hrvatskog rodoljublja, odnosno, ne može biti dobro za Hrvatsku ono što ne nađe povoljna odjeka u Beogradu i Bruxellesu. Tamo se donose najvažnije odluke za sudbinu nacije; na Zagrebu je slušati i izvršavati.

Drugo, Sanaderova vlada pokazuje kako je spremna svoju slugansku ulogu izvršavati i flagrantnim kršenjem zakona. Jer, pozivanje na „izvorišne osnove“ (dakle, nenormativni dio) i čl. 107. Ustava Republike Hrvatske ni na koji način ne može biti pravnim osloncem za postupak na koji se vlada – pod okriljem noći, poput kakva tata – odlučila. No, to istodobno pokazuje koliko su dalekovidni bili oni kritičari „izvorišnih osnova“, koji su još 1990. ukazivali na to da će Tuđmanovo inzistiranje na zavnohovskim frazetinama prije ili kasnije dovesti do novih trauma i podjela u hrvatskome društvu.

Treće, neodlučnost vlade da u svakom trenutku, jasno i nedvojbeno kaže kako komunizam smatra zločinačkom totalitarnom ideologijom, svjedoči o spremnosti vlade da se te podjele još više prodube. Jer je komunizam još uvijek duboko u svim porama hrvatskog društva. A to što mu gospođa Pusić odnedavno nježno tepa kao „socijalizmu“, pokazuje samo da ona ne zna (ili, bolje, ne želi znati) kako su komunisti – na početku krvavog puta koji je za sobom ostavio više od stotinu milijuna uglavnom mirnodopskih žrtava – upravo brutalno obračunali sa socijalistima („eserima“) koje su još desetljećima nazivali „socijalfašistima“. I oni koji govore o komunizmu kao „pozitivnoj, plemenitoj ideji“, koja je samo „znala skliznuti u nasilje“, valjalo je i valja reći kako je komunizam baš svagdje, od Kamčatke do Kube, od Mongolije, Koreje i Kine do Angole i DDR-a značio jednostranački sustav, dokidanje temeljnih ljudskih prava, teror, nasilje, neslobodu i glad. I ako nigdje nema iznimke, ako je povijest komunizma svagdje beziznimno samo zločin, kako se onda može govoriti o „plemenitoj ideji“ i „odsklizavanju“?

Četvrto, slučaj uklanjanja spomenika koji se zbiva skoro istodobno s ukidanjem presude pripadnicima Hrvatske vojske osumnjičenima za zločine u Lori, jasno pokazuje stanje na hrvatskoj medijskoj sceni. Isti oni koji, makar nerado, priznaju kako je proces Mili Budaku bio sve prije nego zakonit i pravedan (jer čovjek je, kao i mnoštvo drugih, smaknut a da mu nije dana prigoda da se

brani), majestetično zaključuju kako to ipak ne dovodi u pitanje utemeljenost konačne osude.

Postupovne povrjede, po njima, ne smiju dovesti u pitanje valjanost presude. Bez obzira na njih, kaže Jelena Lovrić, Budaka je trebalo suditi i osuditi. No, kad je posrijedi Lora, onda je druga stvar. Onda je potrebno izvršiti snažan politički i medijski pritisak da bi se presuda, donesena u postupku u kojem su poštovane sve zakonske norme, ukinula. Upravo na tragu završne rečenice iz nazovi eseja Slavenke Drakulić o haškim optuženicima: Hrvatska se nije dokazala kao pravna i demokratska država, jer u njoj hrvatski osumnjičeni za ratne zločine bivaju – oslobođeni. Drugim riječima, treba ih osuditi. Uvijek i bezuvjetno. Bez obzira na to, ima li dokaza da su upravo osumnjičeni počinili zločin koji se – kako konstatira ukinuta presuda – nesumnjivo dogodio. Hrvati moraju biti osuđeni! Ako je za to potrebno kršiti zakon, kršit ćemo ga. Ako je za to potrebno rastezati procesne norme, i to ćemo učiniti.

A najtužnije od svega je to što Hrvati imaju vladu koja doista misli kako će najbrže k cilju podvijena repa. No, zar vrijede ciljevi koje se postiže na taj način?

(broj 150, rujan 2004.)

PREDSJEDNIČKI IZBORI – JEDNA DVOJBA MANJE

Odluka Hrvatske demokratske zajednice da na predstojećim predsjedničkim izborima kandidira Jadranku Kosor, vjerojatno će za nemali broj birača značiti jednu dvojbu manje. To posebno vrijedi za one koji – poput pisca ovih redaka – ni nakon godinu dana upornog praćenja političkih kretanja u Hrvatskoj, ne uspijevaju nazrijeti niti jednu bitnu razliku između komunističkog aparatčika Ivice Račana i kako tjelesno, tako i duhovno pomalo feminiziranog Ive Sanadera. Hrvatska demokratska zajednica hvali poteze prethodne vlade (protiv kojih je organizirala demonstracije neviđene u nacionalnoj povijesti!), a Račan i Vesna Pusić samozadovoljno konstatiraju kako Sanader ispunjava njihov program. Toj tvrdnji, nažalost, nije lako odbiti pera.

Obje se te ključne političke opcije u Hrvatskoj natječu u servilnosti i trženju nacionalnim dostojanstvom, obje su lako našle zajednički jezik s polupismenim hohštaplerom s Pantovčaka. Obje odlikuje nedostatak vizije i apsolutni manjak hrabrosti. Razlika je samo u broju hrvatskih zastava na stranačkim

skupovima. No, na skupovima hadezeovske središnjice hrvatska je zastava prije predmet rugla, nego izraz ponosa.

Predsjednički su izbori mogli biti, ako ništa drugo, izbori protiv Stipe Mešića. Taj bi cilj ujedinio sve one kojima je dosta budalastih kokodakanja o „suradnji u regionu“, pa makar ne bili voljni oprostiti Sanaderu seriju sluganskih poteza. A možda to i ne bi bilo pravedno. Možda je i za politički život u Hrvata i bolje, da vladajuću stranka poduče kako svoju servilnost ne će moći kompenzirati animozitetom koja postoji prema orahovičkom đilkošu i njegovoj zbirci srbizama. Vrijeme je da Hrvati nauče glasovati za programe i za ljude, a ne protiv ljudi i programa.

Sanaderu i družini požeška poduka nije bila dovoljna. Oni su uvjereni kako i dalje mogu čitavo vrijeme varati sve ljude.

Vrijeme je za primjenu požeškog poučka na nacionalnoj razini.

Koliko znademo, Jadranka Kosor, naime, nije osoba kojoj bi se – na osobnoj razini – moglo nešto ozbiljnije predbaciti, pa uskraćivanje glasa njoj nije napadaj na nju. To je odgovor na kukavičluk i sluganstvo. Priličnije je svoj glas dati prvomu slučajnom prolazniku, nego kandidatu ovakve Hrvatske demokratske zajednice. Radi vlastitog dostojanstva i nacionalnog ponosa. Ne želim da ga gaze u ime Hrvatske.

(broj 151, listopad 2004.)

VISOKI POVJERENIK ZA HRVATSKU

Jedan je zagrebački tjednik početkom studenoga donio razgovor s Erhardom Busekom, pod naslovom: „Podupirem vladu Ive Sanadera, jer provodi politiku Ivice Račana“. Sam Sanader se, očito, nije osjetio uvrijeđenim, ali je zanimljivo da ni skoro eutanazirani dio hrvatske javnosti, onaj kojemu Hrvatska nije zadnja rupa na svirali, nije primijetio tu novu pljusku svom ponosu. Na šutnju smo, uostalom, navikli.

I radi toga nas ne čudi radost kojom je i taj nacionalno orijentirani dio hrvatske javnosti popratio korake vlade dr. Ive Sanadera, visokog povjerenika za Hrvatsku, oko dviju velikosrpskih provokacija u posljednje vrijeme. Najprije je zabranjen ulazak u Hrvatsku jednomu srpskom košarkašu zbog utetoviranog lika Draže Mihailovića na mišici, a onda je zagrebački sudac za prekršaje bez velike dangube na nekoliko dana zatvora osudio provokatore koji su se pod

spomenikom banu Jelačiću htjeli demonstrativno fotografirati s Dražinom slikom.

Na prvi bi se pogled reklo, uprava visokog povjerenika hitro i djelotvorno reagira na četničke provokacije i štiti nacionalno dostojanstvo.

No, kad se stvari malo bolje pogledaju, i iz ovih, naizgled simpatičnih gesta mogu se iščitati zabrinjavajuće tendencije.

Prvo se, na posve općenitoj razini, postavlja pitanje ljudskih prava. Makar se posve slagali s ocjenom da su i beogradski košarkaš i tamošnji studenti postupali s jasnom provokatorskom nakanom, i makar ne imali nikakvih rezervi u pogledu ocjene da je Draža Mihailović personifikacija jednoga jasno protuhrvatskog pokreta (bez obzira na to što su mu svojedobno tepali tzv. vođe hrvatskog naroda, poput Vladka Mačeka i njegovih doglavnika Krnjevića, Šuteja i slične *klape*), više je nego upitno koja vrijednost treba uživati snažniju zaštitu: ljudska prava (pa i prava nekakvoga Gurovića i skupine studentskih ekshibicionista), ili shvatljiva osjetljivost Hrvata na svaku demonstraciju četništva. Kako nas povijest uči, represije i zabrane neminovno promašuju cilj. A na svaki represivni korak vlasti, uvijek je nužno pitati se: gdje su granice, dokle se smije ići? Prije zauzimanja načelnog stajališta o tom pitanju suviše je ulaziti u pojedinosti, poput one, može li se na isti način kvalificirati plakat i poster s jedne, ili tetovaža (koja je, dakle, postala dijelom ljudskog tijela), s druge strane.

Drugo, na našoj nacionalnoj, hrvatskoj razini, valja postaviti i neka druga pitanja. Naime, posve je jasno da iz hrvatske nacionalne perspektive nema apsolutno nikakve razlike između jugoslavenskoga četničkog i jugoslavenskoga komunističkog pokreta. Oba su se nadmetala u tome tko će istrijebiti što više Hrvata, i kako će nad preostalima zavesti što okrutniju tiraniju. Upravni aparat visokog predstavnika, međutim, na svakodnevne, više nego obijesne jugoslavenske komunističke provokacije uopće ne reagira. Time jasno pokazuje, da mu nije do načelnog rješavanja stvari, nego do nečega drugog.

A što je to drugo, mogli smo vidjeti u seriji servilnih Sanaderovih nastupa, od zadarskog zaleđa do kalemegdanske kaldrme. Mogli smo vidjeti i u Svetom Roku, Slunju, Slavonskom Brodu ili na maksimirskom stadionu. Ukratko, visoki će povjerenik Srbima dati sve što mu kažu da im dade. Također će željeznim stiskom ugušiti među Hrvatima sve što mu kažu da uguši. I zato nakon operetnog obračuna s par srpskih marginalaca valja očekivati novi val represije

u Hrvatskoj. Sada će on, kao toliko puta, pogoditi Hrvate. Predvodili ga Dušan Dragosavac ili Ivo Sanader, jednako je: Hrvatima svejedno trnu zubi...

(broj 152, studeni 2004.)

NEZNANJE I MRŽNJA

Ma kako karikaturalan bio nedavni prizor sa zadarskih ulica, i bez obzira na to što među Hrvatima još uvijek ima onih koji misle da se hrvatsko rodoljublje dokazuje nehrvatskim, pa i protuhrvatskim simbolima kao što su rimski pozdrav i crna odora, zapanjujuće je neznanje onih koji su se, povodom skromnoga mimohoda zadarskim ulicama, okomili na Nezavisnu Državu Hrvatsku.

Da je Zadar „Pavelić prodao Italiji“, u jednoj od udarnih televizijskih emisija izjavila je, ne trepnuvši, rođena Zadranka, bivša ministrica pravosuđa, poznata po umilnom glasu koji se savršeno uklapa u svojedobnu Vitezovu karakterizaciju Hrvatskog sabora. Jednako tako pišu listovi pokrenuti na područjima koja su stoljećima izložena talijanskim presizanjima, poput *Novog lista* i *Slobodne Dalmacije*, a slični su se tonovi, ne samo od dežurnog ridikula Ive Horvata u *Vjesniku*, nego i od drugih novinara i čitatelja ili u izravnim javljanjima slušatelja, dali čuti i u „gornjohrvatskim“ medijima. Mržnjom opsjednutoš šarlatana Marinka Čulića („...upravo su ustaše predale Zadar fašističkoj Italiji“) u *Feralu* slijedi jedan drugi šarlatan: trenutačni predsjednik Republike Stipe Mesić također se zgraža nad činjenicom da se mimohod zbio „u gradu koji je bio prodan stranoj sili“.

Pretežan dio hrvatske javnosti, osobito onaj koji bi to morao znati, reklo bi se, pojma nema o elementarnim činjenicama. I upravo zahvaljujući tom neznanju nadalje se pothranjuje mržnja, mržnja koji kipi iz svake geste i izjave.

Sudbina je grada Zadra nakon raspada Austro-Ugarske i talijanske okupacije hrvatskoga priobalja razriješana Rapallskim ugovorom iz 1920. Njime je i Zadar postao sastavnim dijelom Kraljevine Italije. Prema tome, nije u sastav susjedne nam države ušao nakon Rimskih ugovora od 18. svibnja 1941. I, što nije manje važno, Rapallski je ugovor u ime Kraljevstva Srba, Hrvata i Slovenaca potpisao tadašnji ministar vanjskih poslova dr. Ante Trumbić, izvorno dalmatinski pravaš i kasnije glava Jugoslavenskog odbora. Drugim riječima, čovjek koji je borbu protiv talijanskih aspiracija pretvorio u smisao svoga političkog djelovanja.

Dijelovi hrvatskog teritorija koji su 1920. i kasnije (Riječka država!) ušli u sastav Kraljevine Italije bili su žrtva na jugoslavenskom oltaru, cijena priznanja i stabilizacije prve jugoslavenske države. Iako je potpisao Rapallski ugovor, Trumbić nikad nije proglašen izdajicom. Žrtva u ime Jugoslavije uvijek se nagrađivala.

Kad je Pavelić 1941. žrtvovao dio za cjelinu, jugoslavenska ga je propaganda proglasila izdajicom: žrtva za Hrvatsku se ne nagrađuje nego kažnjava. Oni, pak, koji Pavelića doživljavaju kao personifikaciju odlučne borbe za uspostavu hrvatske države, neku, makar mršavu zadovoljštinu mogu pronaći u činjenici da se Trumbić pred smrt priklonio Paveliću, a ne obrnuto. Čak i onda kad se načelno razgovaralo o teritorijalnim žrtvama...

A iako njihova nacionalna država odnosno prostor pod vrhovništvom izabranoga vladara u posljednjih nekoliko stoljeća nije nikad izdržao više od četrdesetak godina bez promjena granica, Hrvati nikad nisu uspjeli shvatiti da granice, osobito one postignute nametnutim ugovorima, nisu vječne. I da nisu jedini koji su nešto morali žrtvovati da bi dobili državu. Hrvatski povjesničari – osobito jugokomunistička piskarala – nikad ne će hrvatskoj javnosti pokazati primjer grofa Cavoura, koji je ujedinjenju Italije bio spreman žrtvovati Savoju i Nicu. Ne će posegnuti za irskim primjerom: Eamon De Valera i drugovi znali su da je i osakaćena Irska bolja od nikakve. Ne će im pasti na um da su se praktično jučer Kohl i Genscher, radi ujedinjenja rascijepljene Njemačke, lako, bez unutarnjih otpora i revolucija, odrekli Istočne Pruske, Sudeta...

Narodi koji drže do sebe ne nasjedaju lako na neprijateljske provokacije. Hrvati u te ne spadaju. I začudo, ne pada im na pamet ni to, da je 1991./92. napravljena i veća žrtva od one iz Rimskih ugovora: kako bi izborio državu, Tuđman se odrekao svih aspiracija ne samo na ono što je Bakarić darovao Sloveniji, nego i na istočni Srijem, Boku Kotorsku, čitavu Bosnu i Hercegovinu. O čemu je, dakle, riječ?

(broj 153, prosinac 2004.)

NAČELA SE NE ŽRTVUJU TAKTICI!

Činjenica da je neovisni kandidat Boris Mikšić bio nadomak ulasku u drugi krug predsjedničkih izbora, solidan je i zasluženi šamar Sanaderovoj Hrvatskoj demokratskoj zajednici. Nije trebalo previše političkog iskustva i mudrosti da se shvati kako je nemali broj HDZ-ovih simpatizera duboko razočaran

servilnom politikom koju predvodi Visoki predstavnik međunarodne zajednice za Hrvatsku. Umjesto da se osloni na onaj dio biračkog tijela koji mu po političkoj logici i tradiciji pripada, Sanader se više od godinu dana uliznički dodvorava onima koji za nj i njegovu stranku – pa ni onda kad se ona pretvori u stranku služinčadi – ionako ne će glasovati. I stranku i program on je žrtvovao srebrnjacima u obliku jeftinih pohvala takozvanih slobodnih medija.

I upravo radi mentaliteta koji je zavladao vodećim krugovima Hrvatske demokratske zajednice, od neobično naglog topljenja Mikšićeve izborne prednosti najviše je profitirao ne HDZ sa svojom kandidaticom, nego – Stipe Mesić. Već nekoliko minuta nakon što je objavljen izborni preokret od 2. siječnja, svi su se politički analitičari složili da je Jadranka Kosor Mesiću puno lakši suparnik od Mikšića. Neovisni kandidat nema repova ni hipoteka, ali ni kompleksa manje vrijednosti kojim zaudara sanaderovski HDZ. Upravo zbog toga je mogao oštro i beskompromisno se suočiti s orahovičkim đilkošem, premda je pitanje, bi li – bez pravoga programa, slabo upućen u hrvatske prilike i spletke i bez oslonca na stranačku infrastrukturu – mogao biti prava protuteža namjesništvu s Markova trga.

Alternativa nametnuta drugosiječanjanskim izbornim rezultatima nije lagana. Hrvati su na nju, međutim, navikli, budući prečesto prisiljeni birati između dva zla. Čak i sada je najgori izbor ne birati uopće. I sada treba izabrati manje zlo: makar bila Sanaderov politički klon, bez identiteta, vizije i hrabrosti, Jadranka Kosor nas ipak ne će vječno izazivati budalastim provokacijama, poput one da se svi svima trebaju ispričati, da s Crnom Gorom nismo ratovali, da su nas Rade Bulat i Marko Belinić doveli do slobode i demokracije, da su Đorđe Balašević i Rade Šerbedžija vrhunac umjetnosti. Ona ne će jedne novine nazvati fašističkim, a druge smećem, kao što je to činio Mesić, uživajući i dalje – na čudo naivnima – orkestriranu potporu tzv. neovisnog tiska.

Ali, nadvlada li ona kojim čudom takozvanog Mesića, ne treba očekivati ozbiljne promjene. Sve ostalo ostat će isto, sve dok su na čelu Hrvatske ljudi koji su za mrvicu s tuđeg stola spremni prokockati ideale milijuna.

Može ih tješiti tek to što nisu sami: malobrojni su mediji sredinom prosinca 2004. izvijestili kako se Dražen Budiša u suterenskoj dvorani Matice hrvatske, na predstavljanju knjige novinara Tihomira Dujmovića okomio na svoga dojučerašnjeg partnera i prijatelja Ivicu Račana. Budiša je priznao kako je koalicijska vlada iz siječnja 2000., ona kojoj je on u biti glavni tvorac, prevarila birače. Nije održala obećanja, niti se ozbiljno prihvatila posla. Račana, s kojim je u zanosu šampanjcem polijevao okolinu, Budiša opisuje kao lijenčinu koja

ništa ne zna: on je „loš pravnik, slikar i umjetnik, a ne predsjednik vlade“. Što se predsjednika države tiče, ocijenio je kako „Mesić ima fond od dvjesto riječi i desetak fraza. Nema pojma ni o čemu.“ Taj je tandem, ocjenjuje dugogodišnji predsjednik HSLS-a, zaslužan za svojevrsnu komunističku rekonkvistu, uslijed koje Hrvatskom i danas vladaju dijelom reformirani, a dijelom nereformirani boljševeci.

Budiša, dakle, žali što se u borbi protiv Tuđmana udružio s Račanom i Vesnom Pusić. Ali, Budišu ne treba žaliti. Sažalijevati, možda. Jer, on koji se kao sveučilištarac nakon XXI. sjednice CK SKJ u Karađorđevu onako hrabro i dostojanstveno odupro najavi brutalnog obračuna s Hrvatskim proljećem i bio kadar baciti rukavicu u lice samomu vrhovnom tiraninu, Josipu Brozu, mogao je u idućih trideset godina naučiti bar to da se načela ne žrtvuju taktici.

Moglo se, i moralo, suprotstavljati zastranjenjima u hrvatskoj politici devedesetih godina, moglo se djelovati u oporbi i ne prihvaćati brojne Tuđmanove ponude za suradnjom. Sve to spada u stranačku taktiku, u sastavni dio svakodnevnne političke borbe. Ali nije se moglo, nije se smjelo strategiju žrtvovati taktici. Nije se smjelo u sukobu s nedostacima Tuđmanove vladavine posegnuti za savezom sa snagama kojima nije na zubu Franjo Tuđman i njegova stranka, sa svim svojim vrlinama i nemalim manama, nego im je na zubu hrvatska država kao takva, bez obzira na njezin unutarnji ustroj i vanjskopolitičku orijentaciju. Budiša je to naučio prekasno. Sanader kao da ne želi naučiti nikada.

(broj 154, siječanj 2005.)

O NASTAVI POVIJESTI U HRVATSKIM ŠKOLAMA

Povijest nas malo kad zanima radi nje same ili povodom nje same; uvijek nas se tiče radi toga što je naša sadašnjost odraz prošlosti, a kao takva ona umnogome određuje i našu budućnost. Zato su nedemokratski režimi nastavi povijesti posvećivali posebnu pozornost, jer su njihovi nositelji bili dobro svjesni istinitosti one Orwellove, da i sadašnjost i budućnost nadzire onaj tko nadzire prošlost. Zato, uostalom, današnji stratezi totalitarističkoga globalizma žele iskorijeniti narodima svaku vezu s nacionalnom poviješću i tradicijama, ne bi li ih tako obezličene mogli lakše mijesiti po vlastitom ukusu.

Koliko povijest i naše predodžbe o njoj određuju naše djelovanje, zorno svjedoče dva primjera, oba stara nekoliko tjedana.

Pripovijeda mi prijatelj, da je na ulici slučajno susreo dvije poznanice, obje fakultetski izobražene, obje s naglašenom nacionalnom sviješću. Jedna je bila briljantan učenik i student, druga ministrica prosvjete. Nakon pozdrava i uobičajenog raspitivanja o svakodnevnom, dotakli su se rasprave i o mogućoj zabrani „veličanja simbola totalitarnih ideologija i pokreta“. U tom su se kontekstu lako suglasili da u svojim obiteljima (a sve su u doba svjetskog rata otvoreno naginjale ustaškomu pokretu) nikad nisu naišli na nikakve izraze mržnje prema Židovima, Ciganima ili pripadnicima drugih rasa. Ako je mržnje bilo, postojala je prema nositeljima starojugoslavenskog režima. Rat je donio i osjećaj snažne odbojnosti prema Talijanima. No, ta odbojnost, čak ni ako je prelazila u mržnju, nije bila ofenzivnoga, napadačkoga karaktera, nego obrambenoga: stave li ti ježa u košulju, želiš ga izbaciti. Ne zato što ga mrziš, nego zato što te bude i ne da ti živjeti.

Iako su te njegove poznanice, dakle, načistu s tim da njihovi predci nisu nosili ustašku odoru radi bilo kakvih ideoloških nagnuća, pa im ni na kraj pameti nije vlastite očeve zvati „totalitarcima“, na prijateljevo su se iznenađenje glatko suglasile da ustaški režim zaslužuje osudu, u prvom redu zbog toga što je „Istru i Dalmaciju prodao Talijanima“.

Ni nakon završenih fakulteta i magistarskih titula odnosno ministarskih naslonjača, gospođe, dakle, ne znaju da su Istra, baš kao i Zadar, Cres, Lošinj ili Lastovo bili u sastavu Kraljevine Italije još od Rapallskog ugovora (1920.)!

Kad sam prije par mjeseci na ovome mjestu ponovio kako je više nego zanimljivo, da se Nezavisna Država Hrvatska naziva protuhrvatskom zbog Rimskih ugovora, a da nikomu ne padaju na pamet ni Ante pl. Trumbić od Rapalla, ni De Valera, ni Kohl, ni Genscher, pa čak ni Tuđman, nekoliko me je političkih zatvorenika (!) nazvalo, iznenađeno, jer ni oni to nisu znali. Ljudi koji su zbog svog domoljublja i osobne čestitosti odležali godine po jugoslavenskim robijašnicama!

A ako oni ni znaju, i ako ne znaju ministri prosvjete, tko zna? Nije li to jasan znak da s nastavom povijesti u našim školama nešto nije u redu; da i dalje učimo mitove i propagandne fraze, a da se učenike ne podučava kako ne vjerovati u dogme i kako misliti vlastitom glavom...

(broj 155, veljača 2005.)

HOĆE LI HRVATI IZVRŠITI KOLEKTIVNO SAMOUBOJSTVO?

Baš sve ankete pokazuju da je u ovome trenutku manjina hrvatskih građana za ulazak u Europsku uniju. Hrvatski se politički *establishment*, međutim, ponaša kao da raspoloženje građana ne postoji: svaki politički istup započinje frazom kako smo „svi mi za ulazak“. Kad bi bilo tako, onda bi Hrvatska ovih dana tugovala, a njezini bi građani bili spremni ne samo na izručenje generala Gotovine, nego i na kolektivno samoubojstvo. A to ipak nisu. Odgoda pregovora s Bruxellesom, tako bučno najavljenih za 17. ožujka, u Hrvatskoj je dočekana uglavnom mirno, bez ikakve nervoze. Umjesto nezadovoljstva, Hrvatima je ova epizoda samo pomogla da bolje shvate u kakvo društvo i pod kakvim uvjetima hrle. Naučili su bar to, da ovakva Europska unija nije jedina moguća i nije ona koju se smije idealizirati.

Tužan je, doduše, premijer Sanader. Lizao je podove, klečao pred svim i svakim, a nije dobio ništa. Osim šamara. I sad je iznenađen: nije mu padalo na pamet da i najpokornijeg slugu na kraju uvijek čeka bič. Tužan je i predsjednik Mesić. To mu je druga tuga u malo vremena. Najprije mu je umrla maćeha Mileva. Pa je predsjednik, kako je i red, pustio suzu nad grobnicom koju resi velika petokraka zvijezda, dignuta u čast njegovu ocu Tovarišu. Bit će da je Tovariš Mesić taj nadimak dobio zbog velikih simpatija prema Zapadu i Europi. Pa je i sin nastavio svijetlim stazama.

Bit će da je i predsjednikov novi savjetnik za vanjsku politiku, Budimir Lončar, također tužan. Ili ipak nije? Ta, on je u ljeto 1991., kao posljednji ministar vanjskih poslova komunističke Jugoslavije uvjeravao zapadnoeuropske diplomate da Hrvatsku nipošto ne treba priznati kao neovisnu državu, jer bi ona bila „tempirana bomba u Europi“. Time je, valjda, stekao neprolazne zasluge za hrvatsku državu, pa je – evo – pred kraj života dobio zahvalu i sinekuru na Pantovčaku. I pravo je. Zaslužio je Lončar nagrade i ranije, još od onda kad je kao mladi partizanski dužnosnik pomagao financijske aktivnosti svojih roditelja. A kažu da ni prema ratnim protivnicima i političkim neistomišljenicima nije imao drugog stava, osim stava Partije. Kako bi Hrvatska mogla bez tih iskusnih profesionalaca?

Ona može postojati samo kao dio Jugoslavije. U državopravnome ili bar mentalnom okviru. Bez jugoslavenskih kadrova ne možemo živjeti. Zato je i dobro da se predsjednik države okruži tipovima poput Budimira Lončara i Saše Perkovića, poznatog sina poznatijeg oca. Slično se sličnom raduje, pa se i predsjednik Mesić svako jutro raduje kad vidi svoje suradnike, sve odreda jugoslavenske žbire, komunističke zaplotnjake, partizanske egzekutore. U tom

se društvu osjeća ugodno. Još samo da su u blizini Milka Planinc i Rade Bulat, poznati zagovornici proeuropske, zapadne orijentacije Hrvatske, gdje bi mu bio kraj...

(broj 156, ožujak 2005.)

LJEPLO TI JE DRUGA TITA KOLO...

Nije slučajno da se snage koje su stvarale komunističku Jugoslaviju i trgovale zbog njezina raspada, uporno trse vraćati nas u prošlost, stalno održavajući podjele iz Drugoga svjetskog rata. Na taj se način one bore za bolju prošlost, pri čemu, naravno, mjesto u povijesti nikad nije ključni cilj: rasprava o prošlosti uvijek je najvažniji ulog u diobi kolača sadašnjosti i budućnosti.

I kako znaju da jugoslavenstvo i komunizam nisu roba koja na današnjemu političkom tržištu ima osobitu cijenu, oni potežu tzv. antifašizam, uvjeravajući neuku i uplašenu javnost da suvremeni svijet ni o čemu ne govori nego o bitci na Sutjesci i Neretvi. I, kao što se vidjelo tijekom nedavne saborske rasprave o tzv. deklaraciji o antifašizmu, uporno ponavljaju kako je *partizanima* bila motivirana borbom za slobodu i za Hrvatsku, i to ne za bilo kakvu, nego baš za slobodnu i europsku Hrvatsku. A to što su ratovali protiv Hrvatske pod jugoslavenskom zastavom, prisezali na vjernost Staljinu, prijetili kako će Amerika i Engleska biti zemlja proleterska, klali i ubijali političke protivnike bez razlike (uključujući hrvatske antifašiste iz različitih političkih grupacija i Katoličke crkve), sijali rižu i osnivali kolhoze, usmjeravajući budućnost ovog dijela Europe – ne samo Hrvatske – prema bratskim i nesvrstanim narodima srednje Azije i Afrike, posve je nevažno.

Ti su tobožnji antifašisti paktirali s Hitlerom kad je Staljin to htio. Ti tobožnji borci za slobodu zaveli su sustav neslobode neupamćen čak i u povijesti europskog jugoistoka koji je sve prije nego područje mira i slobode. Ti tobožnji branitelji hrvatskih interesa imali su sluha za nevolje kakvoga afričkog plemena, ali su se brutalno obračunavali sa svakim pokušajem ukazivanja na neslobodu Hrvata. Ti tobožnji osloboditelji i ujedinitelji Hrvatske, iz nje su isjekli Bosnu i Hercegovinu, odsjekli istočni Srijem i presjekli je kod Neuma. Ti navodni borci za građansko društvo bez milosti su pokušali zatrti sve tragove građanskog društva. Ti takozvani prvoborci želje za pristupom euroatlantskim integracijama sve simpatizere zapadnih vojnih i političkih asocijacija ubijali su i sudili kao agente imperijalizma.

I, ako hoćemo biti politički korektni, njima danas moramo vjerovati.

Ali, unatoč svim njihovim lažima, narodno je pamćenje dulje, a svijest snažnija. Kad je Hrvatsku trebalo oružjem braniti, nije se našla ni jedna jedina postrojba koja bi se prozvala imenom kakvoga partizanskoga borca, zvao se on Sava Kovačević, Boško Buha ili Marko Belinić. Narod je prepoznao okupatora, bio on u liku tuđina, bio on u obličju izdajice.

I zbog toga se ne treba zamarati njihovim ustrajnim kokodakanjem o partizanskom „antifašizmu“ i veličini njihove pobjede. Ako imaju ambiciju i danas se poistovjećivati s Josipom Brozom, Vladimirom Bakarićem, Jakovom Blaževićem, Markom Belinićem i sličnim zločincima, neka im bude! Oni se time legitimiraju puno jasnije nego priučenim frazama o Bruxellesu i ujedinjenoj demokratskoj Europi. Iz njihove Europe ne progovara ljubav prema slobodi, demokraciji i socijalnoj pravdi; iz njihove *slobode* vreba Istok.

A to što se za njima povodi Sanader, također ne treba čuditi. Sluge su da služe, ne da misle i da se opiru. I da užurbano, dok se iz dana u dan zbog neimaštine i frustracija ubijaju razočarani hrvatski branitelji, a Domovinski rat nema dostojna spomenika, popravljaju oštećene spomenike Josipa Broza. Njime je okrunjen tužni saborski kompromis. Zato će glavni plod Sanaderove vladavine biti – Kumrovec. No, tamo smo već bili.

(broj 157, travanj 2005.)

EUROPSKA UNIJA I HRVATSKA VLADA

Optužnice koje je haško tužiteljstvo podiglo protiv četvorice hrvatskih novinara, zorno pokazuju ne samo političku dimenziju Tribunala za bivšu Jugoslaviju (koja je, uostalom, zapisana u njegovim temeljnim dokumentima), nego i različita mjerila gospođe Carle Del Ponte. Ako kršenjem Pravila o postupku i dokazima odnosno objavljivanjem materijala koji nisu namijenjeni objavljivanju, javnosti nešto daju na uvid počudni politički, parapolitički i novinarski krugovi, tužiteljstvo će stvar ignorirati. Ako se na to odvaže oni koji nisu po čudi, onda će se podići optužnice. Čak i onda kad nepočudni objave isprave koje su već objavljene, pa su time po logici stvari prestale biti tajne.

A sve upućuje na to, da se takva žurba i površnost tužiteljstvu događaju samo onda kad određene račune u tome ima i aktualna vlast u Hrvatskoj. Nema sumnje da će stvari tek isplivati na vidjelo. Zasad je već na vidjelo isplivalo sramotno dodvorništvo tzv. novinara u tzv. Hrvatskome novinarskom društvu,

kojemu više pristaje naziv udruge za uzajamnu pomoć dojučerašnjih udbaških tekliča, besposličara, pijanica i nesvršenih studenata.

Do tada, vlastodršci imaju prječih briga. Podređujući nacionalne interese pristupanju Hrvatske Europskoj uniji, aktualna vlada ni sebi nije ostavila prostora za uzmak. Poslužimo li se Kissingerovim poučkom, da se državnike ne prosuđuje toliko po njihovim koracima, koliko po njihovim predodžbama o alternativni, sadašnje naše ministre čeka otužno mjesto u kakvom zapečku nacionalne povijesti: ne bude li početka pregovora, posljednji ostatci morala trebali bi navesti vladu na ostavku.

A kako je kratkovidna ta politika bila, pokazuju rezultati francuskog referenduma o Europskom ustavu. Nacija koja je začetnik Europske unije i koja je time, između ostaloga, htjela prestati biti ulogom u britanskoj odnosno, kasnije, angloameričkoj kontinentalnoj igri ravnoteže sila, pokazala je da nacionalne interese stavlja ispred nadnacionalnih. Pad francuske vlade odnosno ostavka premijera samo je beznačajna posljedica referendumskog rezultata. Neusporedivo je važnije da ovaj događaj bjelodano pokazuje trošnost europske zgrade. Nema analitičara koji se nije poslužio frazom da Unija proživljava vjerojatno najtežu krizu i da su posljedice te krize nesagledive.

Sasvim je moguće da se te rane kratkoročno zaliječe, ali svatko tko želi razmišljati i razgovarati o činjenicama, a ne o pobožnim željama i ljupkim riječima, mora biti svjestan da francuski referendum (a slijedit će ga, očito, slični događaji u još nekim državama, poput Nizozemske i Velike Britanije) pokazuje još jednom, da su pokušaji zatiranja nacionalnog osjećaja i nasilje nad narodom osuđeni na propast. Kao što nije slučajno da su propali svi pokušaji stvaranja ujedinjene i „ujedinjene“ Europe, s novim i „novim“ poretkom, od Karla Velikoga preko Napoleona do Hitlera. Protivno marksističko-lenjinističkom nauku, nacije i nacionalne države pokazuju se žilavijima nego što misle *drugovi i braća*.

Da aktualna hrvatska vlada iz toga ne će naučiti ništa, suvišno je raspravljati. Je li vrijeme da iz toga nešto nauči i narod? Ili će opet – po onoj da nijedna laž nije tako fantastična da narod u nju ne bi mogao povjerovati – birati one koji su mu kadri ponuditi najslatkorječivija obećanja? Kao da mazohistički uživa u tome da se osjeća izdanim i prevarenim...

(broj 158, svibanj 2005.)

ODLIČJE STIPI MESIĆU

Nikoga prisebnoga ništa više na hrvatskoj političkoj pozornici ne čudi. U situaciji u kojoj ne postoje ni stranački programi, a kamoli želja da se oni provedu, posve je normalno da koaliraju naizgled suprotstavljene stranke. O posljedicama takvog stanja kao da nitko ne razmišlja, iako se i bivšemu premijeru, Ivici Račanu, omaknulo da posljednji lokalni izbori pokazuju koliko su demokracija i demokratske institucije u ozbiljnoj krizi. Ključni problem nije izborna apstinencija: oni koji bolje pamte, sjetit će se da je slično raspoloženje prije nekoliko desetljeća dovelo do suspendiranja demokracije i uvođenja totalitarnih diktatura. A stanje u kojem se kod birača javlja apatija i razočaranje u demokraciju, izvrsno bi mogli iskoristiti demagozi kakvi se – bar na lokalnoj razini – već pojavljuju u Hrvatskoj.

No, izborna lakrdija zaslužuje da bar nakratko bude zaboravljena, u svjetlu novih prijedloga da se aktualnomu državnom poglavaru, Stipi Mesiću, dodijeli najviše državno odličje. Procjenjuje se da bi taj prijedlog mogao dobiti i većinsku potporu Hrvatske demokratske zajednice, zasad najjače stranke u Saboru. Dogodi li se to, valjat će upamtiti da je Mesiću najviše odličje dodijelila većina kojom je godinama tako vješto i bezobzirno ravnao sadašnji saborski predsjednik, koji je ne tako davno Mesića na sva usta nazivao – Stevanom. Što se u međuvremenu promijenilo: Stevan ili Šeks?

A neovisno o tome kako će se najjača stranka postaviti prema takvoj zamisli, sam prijedlog da se Mesiću dodijeli odličje, neukusan je do karikature. Jedino po čemu sadašnji predsjednik Republike jest predsjednik države, njegovo je formalno zvanje (ostvareno, nažalost, na slobodnim i demokratskim izborima) i ured u koji, vjerojatno, svakodnevno navraća. Po svemu ostalome, Mesić je zadržati strančar ograničena intelekta, ali s nevjerojatnim instinktom za preživljavanje, političar bez vizije i sposobnosti poticanja napretka. Glavnina njegove djelatnosti, još od proljeća 2000., svodi se na produbljivanje podjela u hrvatskome društvu, podilaženje europskim poslodavcima i ponavljanje jednostavnih, naučenih šupljih fraza.

Predsjednik države trebao bi djelovati kao kohezivni čimbenik, pomagati da se uklone suvišni nespোরазumi i stalno poticati društveni razvitak. Umjesto toga, Mesić – koji je jedva dočekao ustavne promjene, kako bi se oslobodio odgovornosti i stekao poziciju u kojoj nije kriv za ništa, a može biti zaslužan za sve – Hrvatsku neprekidno vraća u prošlost.

Ionako traumatiziranu braniteljsku populaciju on provocira na svakom koraku, što kulminira izjavama kako se svi svima trebaju ispričati i kako Hrvat-

ska s Crnom Gorom nikad nije ratovala. Narod u kojem je teško naći obitelj koja nije pretrpjela izravne žrtve od partizansko-komunističke ruke, on uporno dijeli, veličajući partizanštinu kao „antifašizam“ i fotografirajući se s Radom Bulatom i Milkom Planinc. Na parlamentarnim izborima agitira protiv određenih, posve legitimnih političkih opcija (računajući, krivo, da ga u servilnosti nitko ne može nadmašiti). On se upušta u lobiranje za gospodarski i ekološki problematične projekte, poput sisačke željezare i Družb-Adrije. Ne shvaćajući poslanje i ulogu Crkve, on je jedva dočekao situaciju u kojoj, samodopadno se cereći, manirom partijskog sekretara Crkvu ponovno šalje u sakristiju. A tijekom sad već pet i pol godina predsjednikovanja, Mesić još nije uspio izreći rečenicu bez zamuckivanja, niti bilo što po čemu bi ga valjalo upamtiti.

Stoga postoji samo jedna veća sablazan od prijedloga da se Mesiću dodijeli najviše državno odličje: mogućnost da se to doista i dogodi. A u današnjoj Hrvatskoj ništa nas ne treba čuditi.

(broj 159, lipanj 2005.)

CRKVA NA KRIŽU

Nije trebalo prevelike pameti ni iskustva da bi se znalo kako će se Katolička crkva nakon raspada komunističkoga carstva naći suočena s ne manje opasnim, ali svakako rafiniranijim neprijateljem. Ali, ono što se događa posljednjih mjeseci, prelazi granice očekivanoga: Crkva je izložena hajkama koje nimalo ne zaostaju za onima iz druge polovice četrdesetih ili prvih godina pedesetih godina prošloga stoljeća.

Ne udara se samo na političko značenje i ulogu Crkve, iako su i tu podmetanja svakodnevna. Poput nedavnoga incidenta, kad je Stipe Mesić, u ulozi predsjednika Republike, preporučio crkvenoj hijerarhiji da se ne pača u politička pitanja, tzv. neovisno novinstvo – koje je sve prije nego neovisno – iz dana u dan predbacuje crkvenim ljudima nedopustivo miješanje u politička kretanja u državi.

Valja priznati, bilo je u određenim razdobljima u Crkvi u Hrvata političko-ga angažmana zbog kojega su nam dugo trnuli zubi. No, današnjim kritičarima Crkve nikada nije zasmetalo gorljivo klerikalno jugoslavenstvo koje ni Aleksandrova diktatura nije uspjela posve ugasiti, niti im je smetao egzemplarno politički Bozanićev istup prigodom prokazivanja tzv. „grijeha struktura“, koji nije samo ukazivao na teške bolesti mlade hrvatske demokratske države, nego

je i nehotice izvrsno poslužio jugoslavensko-komunističkoj rekonkvisti. Njima smeta samo i jedino zalaganje crkvenih ljudi za državnu neovisnost i očuvanje tradicionalnih vrijednosti hrvatskog društva.

Kako se ofenziva na Crkvu tim oružjem nije pokazala djelotvornom, valjalo je okomiti se na njezinu moralnu snagu i društvenu, osobito dobrotvornu djelatnost. Zato jedva prođe dan da se ne „otkrije“ kakva homoseksualna ili pedofilska afera, a ne začuđuje ni to da se po zalaganju za ćudoredne vrijednosti poznato glasilo poput Playboya stavlja u ulogu zaštitnika kakva posrnulog svećenika. Stranice Playboya htjele bi biti najprikladnijim mjestom za razglabanje o teološkim pitanjima i hijerarhijskom ustroju Crkve, što svjedoči o drskosti opadača.

Ipak, pretvoriti možebitno nezakonito ponašanje nekolicine namještenika kakvoga sirotišta – namještenika koji su odreda svjetovne osobe – u sredstvo za potpunu diskreditaciju višestoljetnoga karitativnog rada Crkve, vrhunac je te paklenske strategije. U njezinoj se provedbi svjesno potpuno previda da eventualni grijesi pojedinca, pa bio on i svećenik, nisu grijesi cjelokupne Crkve.

Razlozi su jasni, a njihova identifikacija ne daje nam razloga za radost. Tragična je, naime, činjenica da se nepunih desetljeće i pol nakon državnog osamostaljenja i jedva desetljeće poslije odbijanja velikosrpske agresije, Katolička crkva opet pokazuje kao najdosljedniji, ako ne i jedini dosljedni branitelj nacionalnih interesa i kao jedina u pravome smislu riječi organizirana oporba invaziji moralnoga i nacionalnog relativizma.

U posljednjih je pet godina nacionalno gospodarstvo rasprodano strancima, vojska je razoružana, demoralizirana i učinjena nepotrebnom, obavještajne službe i ne postoje, osim kao poligon za međusobno prepucavanje predsjednika države i premijera, a Domovinski rat – kao veličanstveni pothvat koji se pokazao najsnažnijim kohezivnim čimbenikom u nacionalnoj povijesti, čimbenikom koji je kadar zatomiti sve ideološke, političke, pa i regionalno-psihološke razlike – sustavno je kriminaliziran, kako bi umjesto integrativnog djelovanja postao polugom za razbijanje svakog osjećaja društvene solidarnosti.

Umjesto nekadašnjeg pokliča koji je Hrvatsku stavljao prije svega, zavjet današnjega političkog *establishmenta* svodi se na Europsku uniju prije svega. I prije Hrvatske. A kako na razini političkih stranaka oporba postoji samo naizgled, jer su nekad bučni nacionalno orijentirani političari korumpirani sinekurama, stipendijama, stanovima i sličnim okrajcima koji priliče korumpiranju

polusvijeta, Katolička se crkva pokazuje kao jedino čvrsto uporište. I zbog toga je iz dana u dan na križu, i zbog toga zaslužuje naše poštovanje i potporu.

(broj 160/161, srpanj-kolovoz 2005.)

STIPE MESIĆ I VLADKO MAČEK

Vijest jest zabavna, ali ne potječe s novinskih stranica namijenjenih šalama: sredinom rujna ove godine predsjednik Mesić odlikovao je Vladka Mačeka Veleredom kralja Dmitra Zvonimira s lentom i Danicom, za posebne zasluge u borbi za hrvatsku samostalnost i teritorijalnu cjelovitost.

Kako od Mesića ne treba očekivati poznavanje ni elementarnih činjenica iz hrvatske povijesti, vjerojatno njegovim savjetnicima – a tamo se doista skupila svita besprizornih – valja pripisati zasluge za takvu hvalu Radićevu nasljedniku na čelu Hrvatske seljačke stranke.

Samo oni mogu tvrditi da se Maček zalagao za hrvatsku samostalnost. Tu vrlinu, naime, nije svojatao ni sam Maček, koji svakako nije spadao u one koji su bježali od kićenja tuđim perjem. Historiografija je s tim poodavno načistu: Maček je bio Jugoslaven. Možda jugoslavenski federalist, ali svakako Jugoslaven. Djelovao je kao Jugoslaven, živio je kao Jugoslaven i umro je kao Jugoslaven. I svoje je uspomene objavio s jugoslavenskom, a ne hrvatskom zastavom. Za Jugoslaviju je bio spreman paktirati i s Hitlerom, dok je o samostalnoj Hrvatskoj unaprijed i bezuvjetno „otklonio svaku diskusiju“. Za Jugoslaviju je bio spreman prihvatiti Dražu Mihailovića, Hrvatskoj nije dopuštao ni Eriha Lisaka. I zbog toga on s hrvatskom samostalnošću ima veze koliko i Budimir Lončar: svakako manje čak i od Stipe Mesića.

S tobožnjim Mačekomim zalaganjem za teritorijalnu cjelovitost Hrvatske stvar je još smješnija. Ta, upravo je Maček, sklapanjem sporazuma s „nižim Ciganinom“ Dragišom Cvetkovićem i stvaranjem Banovine Hrvatske, učinio krajnji napor ne bi li se spasila Jugoslavija, makar uz cijenu da se pokuša legitimirati faktično prvi prelazak Srbije zapadno od Drine. U taj je sporazum Maček pohrlio bez ikakvih konzultacija i dogovora s bosanskim Muslimanima, čija se politička elita u to vrijeme (govorimo o 1939., a ne o 1993.!) skoro bez iznimke izjašnjava u hrvatskome smislu. Pristanak hrvatskoga političkog vodstva na čelu s Mačekom, na cijepanje Bosne i Hercegovine, bio je kapitulantski čin, a postignuto rješenje, Banovina Hrvatska, rezultat koji nitko u Hrvatskoj ranije nije ni želio ni zagovarao, niti je njime bio zadovoljan. Bosanski

su Muslimani tada dobili jasan znak, da se ne mogu bezuvjetno nadati potpori svojih katoličkih sunarodnjaka, već da su ih ovi možda spremni pocijepati i u nemalome broju prepustiti pod velikosrpsku čizmu.

Nitko nije bio zadovoljan, osim klike koja je zasjela u beogradske fotelje, i onih njezinih prirepaka koji su pohrlili posegnuti za batinom, pohapsiti hrvatske nacionaliste i strpati ih u prve koncentracijske logore na ovim širinama. Dok je Maček najavljivao kako je došlo vrijeme da punom parom krenemo u jugoslavenstvo, njegov zagrebački namjesnik, Ivan Šubašić Vukovogorički, nositelj Ordena belog orla s mačevima, usred Hrvatske je zatirao svaki pokušaj osamostaljenja Hrvatske. Upravo to su razlozi da je diljem Hrvatske buknuo neraspoloženje, a svi su promatrači, potjecali oni iz redarstveno-obavještajnih ili diplomatskih krugova, suglašavali tek u tome da nezadovoljstvo u Hrvatskoj raste, a Mačekom utjecaj danomice slabi.

To Mesiću i njegovim savjetnicima očito ništa ne znači.

A zanimljivo je da se u prethodnih desetak godina Franju Tuđmana ustrajno optuživalo za podjelu BiH i politiku koja se tobože iscrpljivala u zaokruženu nekadašnje Banovine Hrvatske. Nikomu kao da nije padalo na pamet da je ta Banovina zapravo Mačekom izum. Među Tuđmanovim, pak, kritičarima nisu na posljednjem mjestu bili oni koji su istodobno na sva usta veličali – Mačeka. Sve se čini da im je imponiralo Mačekovo jugoslavenstvo; tomu za ljubav bili su mu spremni zaboraviti poništenja izbora, ograničenja prava glasa i konc-logore, i prešutjeti podjelu Bosne. Ni onda, ni devedesetih, uostalom, nije važna Bosna. Važna je Jugoslavija, zar ne...

(broj 162, rujan 2005.)

POGUBNA PORUKA

Sredinom listopada u Hrvatskom je institutu za povijest predavanje održao predsjedatelj Predsjedništva Bosne i Hercegovine, Ivo Miro Jović. Nepodijeljena je ocjena nazočnih, da je nastupio kao intelektualac koji razložno potkrjepljuje svoju ocjenu da su Hrvati u susjednoj državi daleko od jednakopravnosti. U izvršnim su političkim strukturama neprimjereno zastupljeni, dijelom zbog majorizacije, a dijelom zbog nabobovske napuhanosti predstavnika takozvane međunarodne zajednice. Hrvatski se učenici i studenti ne stipendiraju, hrvatski glumci i redatelji ne dobivaju novac za snimanje filmova i igranje kazališnih predstava, zahtjev za televizijskim kanalom na hrvatskome jeziku otklanja

se zbog „neisplativosti“ (dok je Švicarska opstala upravo zbog shvaćanja da nema novca koji vrijedi više od slobode i jednakosti), a postavlja se i pitanje učenja hrvatskog jezika u školama.

Sve je to Jović izložio odmjerenim ali odlučnim riječima, nijednoga trenutka ne krijući da, ni kao član predsjedništva susjedne države, nije prestao na Zagreb gledati kao na središte hrvatstva.

Većina je nazočnih shvatila da i oni koji misle da o BiH misle, o položaju tamošnjih Hrvata zapravo ne znaju ništa.

Na predavanju nije bilo nikoga iz struktura vlasti.

Da je u Zagrebu predavanje najavio kakav predstavnik beogradske čaršije, svi bi se mediji sjatili oko njega, nazočnost na skupu i popratnom domjenku predstavljala bi se pitanjem prestiža, a aktualni bi namjesnici na Markovu trgu u redu čekali, ne bi li ih tko fotografirao s gostom i tako ih prikazao kooperativnima, tolerantnima i proeuropski usmjerenima.

Hrvate se može ignorirati.

Kad se Jović pješice zaputio s Gornjega grada u pratnji svojih domaćina, na Markovu se trgu u prolazu zatekla vladajuća svita, na čelu s premijerom. Prošli su pored prvoga među jednakima u predsjedništvu susjedne države kao pored turskoga groblja. Tvrde neki, da je pravi razlog tog ponašanja činjenica da Jović ne potječe iz one struje HDZ-a BiH koju sestrinska stranka u Hrvatskoj smatra poželjnom. Drugim riječima, da bi zagrebačka centrala HDZ-a i dalje voljela neograničeno utjecati na personalna rješenja u HDZ-u BiH.

I da nema tako naglašenog distanciranja od tzv. Tuđmanove politike prema BiH i tamošnjim Hrvatima, ne bi se takvu težnju Zagreba moglo proglasiti licemjernom. Ali sadašnji bi se vlastodršci bez velika krzmanja suglasili s ocjenama da je Tuđmana zbog Bosne valjalo optužiti u Haagu („predložili bismo mu da ode u Haag i tamo dokaže nevinost“), ali bi svoje stolice rado učvrstili preko leđa bosansko-hercegovačkih Hrvata.

Sličan se je incident dogodio petnaestak dana kasnije, kad je otvarana prometnica Ravno – Čepikuće. Neposredno uoči svečanosti je, izgleda, izmijenjen protokol, pa je središnji govornik bio predstavnik Hrvatskog sabora, Luka Bebić von Neretva, koji je „zaboravio“ i spomenuti nazočnost predsjednika Predsjedništva BiH, a kamoli ga pozdraviti. Na to je Jović uzvratilo oštrom izjavom za medije, ocjenjujući da se ne radi samo o ignoriranju lokalnoga HDZ-a BiH, nego i o ignoriranju Bosne i Hercegovine kao države.

Tako se jedan unutarstranački problem – ako on uopće postoji – koristi za obračune koji mogu izazvati nove nesporazume i podjele u ionako slabome

hrvatskom korpusu u BiH, koji i bez toga grčevito i uglavnom bezuspješno pokušava definirati zajednički nazivnik i složno nastupiti u odnosima prema preostala dva konstitutivna naroda i prema međunarodnoj zajednici. Time se i opet pokazuje da su sadašnjim namjesnicima nacionalni interesi zadnja rupa na svirali. Kao da dokaza nije bilo i bez toga...

(broj 163, listopad 2005.)

ZAMAGLJIVANJE ČINJENICA

Jedan od najčešćih argumenata za kojim posežu zagovornici žurnoga i bezuvjetnog ulaska u Europsku uniju, jest ocjena da će se time samo po sebi riješiti pitanje granica i položaja manjina – odnosno – u hrvatskom slučaju, pitanje položaja Hrvata u BiH kao konstitutivnog naroda.

Europska unija time postaje odgovor na sva pitanja.

Nitko kao da ne želi vidjeti, da nijedno od takvih i sličnih pitanja Europska unija nije uspjela riješiti ni u područjima koja su manje opterećena poviješću.

Problem Sjeverne Irske otvoren je i dalje, a posve je neizvjesno kad će biti riješen (makar geopolitički i zemljopisni odgovori davali jasan odgovor na pitanje kako će biti riješen). Hoće li jačati pokret za neovisnost Škotske, zasad je neizvjesno, ali je posve izvjesno da će Baski i dalje težiti za ujedinjenjem svojih zemalja i stvaranjem samostalne države. Korzikanci i Bretonci ne miruju, a nejasno je što će biti s Katalonijom. U Italiji jačaju centrifugalne tendencije, pa Padanija nije više samo misaona konstrukcija ili vic poput Malnarove „Republike Peščenice“.

Sve se to događa u srcu Europske unije, i sve pokazuje da samo ujedinjenje ne stvara ni jednakost ni bratstvo, još manje slobodu.

Postoje silnice koje su snažnije od bilo kakvih političkih deklaracija, a njih ne može prigušiti ni materijalno blagostanje. Švicarska, primjerice, iako je izvan Europske unije, nesumnjivo je jedna od najuređenijih i najprosperitetnijih europskih država. No, ni takva Švicarska, kao država u kojoj – zanemarimo li retoromanski kojim govori razmjerno mali broj ljudi – tri „velika“ jezika i narodnosne skupine koje njima govore, uživaju formalno istovjetna, a i stvarno podjednaka prava, nije beskonfliktno društvo. Nema tomu davno da su u glavnome gradu Konfederacije praskale bombe za koje je odgovornost preuzela organizacija jurskih separatista. *Casus belli* položaj je nekoliko frankofonskih općina koje se nalaze u germanskome kantonu Bern. Na stvari ništa ne mijenja

što su plaće i životni standard u kantonu Bern osjetno viši od plaća i standarda u susjednome kantonu Jura, niti što mijenja na stvari činjenica da se građanin i u kantonu Bern može bez ikakvih teškoća i zakonskih zapreka u svakoj životnoj situaciji služiti francuskim jezikom.

Ono što je važno jest to, da svatko želi biti svoj na svome. I otkuda bilo komu pravo da to drugima zaniječe?

I zar različit odnos prema američkome neoimperijalizmu ne otkriva duboke podjele unutar same Europske unije? Zar te podjele ne teku skoro navlas istim onim vododijelnicama kojima su posljednjih desetljeća i stoljeća zametani i vođeni ratovi? I zar upravo prestanak njemačko-francuskih sporova nije potvrda, a ne negacija te teze, budući da su ta dva velika europska naroda napokon odlučila ne biti igračke u rukama politike koja se poslovičnom engleskom duhovitošću nazivala politikom ravnovjesja sila.

Ne će, prema tome, Europska unija konačno i neopozivo razriješiti nijedan problem u odnosima naroda i država. Ono što ona, možda, može učiniti, jest promicanje uljuđenih oblika rješavanja sporova. Ali, i to je više nego upitno, sve dotle dok Unija predstavlja u prvom redu zaštitu interesa krupnoga kapitala. Spor oko njezina ustava pokazuje da je tvorci zamišljaju na temeljima na kojima ne može opstati. Hrvati stoga trebaju težiti usvajanju europskih vrijednosti, a na Europsku uniju gledati kao jedan od mogućih oblika suživota na starome kontinentu.

(broj 164, studeni 2005.)

HRVATSKA PAMTI

Pogleda li se malo temeljitije, vidjet će da je među našim apeninskim susjedima u svakome, baš u svakome povijesnom razdoblju bilo onih, koji su imali razumijevanja, pa čak i simpatija za hrvatsku borbu za slobodu i državnu neovisnost. A talijanske su pragove, tražeći pomoć (jer „ja nalazim stvar u redu, da svatko traži druga i pomoćnika za obraniti svoju domovinu i slobodu. Ako li je to grehota, onda sam ja najveći grešnik, jer bi se združio sa svakim, i sa Amerikanci, za odbiti ovu nevolju u kojoj naša domovina pogiba“, zapisao je 1882. Ante Starčević), u posljednjih stoljeće i pol obijali Eugen Kvaternik i Frano Supilo, Ante Trumbić i Stjepan Radić, Vladko Maček i Ante Pavelić.

Hrvatski su pregovarači uvijek bili svjesni – uostalom, uglavnom otvorenih ili, u najboljem slučaju, slabo skrivenih – talijanskih ambicija, ali su znali da

daleke vode ne gase vatru. Pomoć se može očekivati samo od onoga, koji se i sam nada dobitku. Zbog toga su uvijek iznova išli tamo. I uvijek su se suočavali s istom situacijom: s jedne su strane bili oni koji su sanjali o obnovi Rimskog carstva na štetu naroda na istočnoj obali Jadrana, a na drugoj su strani stajali oni, koji su shvaćali da će Jadransko more biti *mare nostrum* samo onda ako žive u slozi i suradnji sa susjedima.

Što god manje hrvatske zemlje uzme, Italija će biti mirnija i sretnija, znali su to i neki Mussolinijevi pristaše i sljedbenici. Što god Italija bude manje gušila Hrvatsku, to će se Hrvati manje okretati tradicionalnim talijanskim suparnicima, onima koji zbog geopolitičkih zakonitosti nužno aspiriraju na utjecaj u ovome dijelu Europe. A u tom se kontekstu valja sjetiti ne samo svojedobnoga hrvatskog udvaranja Trećem Reichu, ne bi li se dobila kakva-takva pomoć u obrani od omče koju je Rim nesmiljeno stezao oko vrata netom uspostavljenoj hrvatskoj državi, nego i žurbe kojom je pola stoljeća kasnije talijanski predsjednik kao prvi strani državnik posjetio upravo priznatu Republiku Hrvatsku. Rim nije mogao skrštenih ruku otpjeti one poznate Tuđmanove riječi nakon hrabroga njemačkog priznanja Hrvatske prije ostalih članica Europske zajednice. „Hrvatska će pamtiti!“, rekao je Tuđman.

Ako Italija od nečega strahuje, onda strahuje od „Prusa na Jadranu“. Zbog toga je Francesco Cossiga 17. siječnja 1992. došao na noge hrvatskomu predsjedniku, da Hrvati svoju pobjedu pamte i po tome.

I bili su Hrvati spremni pamtiti.

U razdoblju nacionalnog zanosa devedesetih godina nije moguće zabilježiti nijedan prototalijanski ispad koji bi otkrivao zlu krv s hrvatske strane, iako je povoda možda i bilo. Ta, u isto su vrijeme neki talijanski političari koketirali sa srpskim pobunjenicima, a ni u poticanju autonomaštva, osobito u Istri, teško je bilo ne vidjeti prste talijanskog imperijalizma. Razumijevanje koje je tadašnji talijanski politički vrh pokazivao za srpsku agresiju, neminovno je zaudaralo na Londonski ugovor i tadašnje tajne ili prešutne sporazume. Ali, Hrvatska je očito htjela zatvoriti tu tužnu stranicu povijesti uzajamnih nesporeda.

Nažalost, najnoviji događaji pokazuju da su i danas, kao i uvijek ranije, u Italiji glasniji, a možda i jači oni, koji misle da je bajuneta – u doslovnome ili u prenesenom značenju te riječi – najudobnija sjedalica iz koje se osigurava talijanski položaj na Jadranu i u Podunavlju. Nisu naučili da se na bajuneti ne da sjediti.

I da Hrvate s istočne obale Jadrana nisu otjerale ni mletačke galije, ni Mussolinijeve galge. Da je moguće preorati njihove grobove, porušiti nadgrobnice

spomenike i promijeniti silom njihova imena, ali da će istarski i dalmatinski težak i ribar opet ostati Hrvati. Uzalud je pojiti ih sapunicom i ricinusom!

A najnoviji izrazi talijanskog imperijalizma, od misonijevskih nebuloza do vidovichevskoga rasističkog naklapanja, od pokušaja okupacije uz pomoć raskrčmljenih banaka do ministarskih prijetnji, nisu samo tužan dokaz da povijest – koliko god mi to htjeli – ne prolazi tako lako. Oni su ujedno jasna ilustracija zbog čega jedan narod želi živjeti u svojoj državi, i zbog čega ta država mora zadržati sve svoje attribute i instrumente. Svoja prava ne mora prosjačiti samo onaj tko ih je spreman i znade ih obraniti.

(broj 165, prosinac 2005.)

NAKON DEVET MJESECI

U prosincu prošle godine na ovim sam stranicama napisao tekst naslovljen riječima „*Nakon devet godina*“. Mislio sam, da se nakon punih devet godina zauvijek rastajem s uredništvom *Političkog zatvorenika*, i istodobno sam bio uvjeren, da će taj posao jednako, ako ne i bolje, nastaviti novi urednik, gospodin Mislav Gabelica, po struci povjesničar i sin uglednoga hrvatskog političkog zatvorenika, po vokaciji također povjesničara i višegodišnjega revnog suradnika ovog mjesečnika.

U jednome sam bio u pravu: Mislav Gabelica je taj posao obavljao besprije korno.

Politički zatvorenik je ostao na istoj političkoj i domoljubnoj crti, na tehničkoj je razini još i poboljšan, a samo onaj tko je uređivao jedan list, znade kako je to teško napraviti kad je broj suradnika – po neumitnoj životnoj logici – sve manji, a izbor priloga sve mršaviji. Posebnu boju listu u ovih devet mjeseci davali su Mislavovi britki i hrabri komentari, pisani izvrsnim stilom i bez ikakvih kalkulacija. Ostaje nam samo poželjeti, da bivši urednik, koji je zbog profesionalnih obveza odustao od daljnjeg uređivanja lista, nastavi suradnju, i da se u svojoj budućoj profesionalnoj karijeri pozabavi fenomenom hrvatsko-ga političkog uzništva u dvije jugoslavenske države.

Hvala mu na svemu što je učinio.

Zbog promjene urednika, ovaj, listopadski broj nešto kasni: krivica je to novoga, a ne bivšega urednika, pa – osim isprike zbog toga – mogu još samo izraziti nadu, da kašnjenja ubuduće ne će biti.

No, to ne ovisi samo o uredniku. Ako nema priloga, uredništvo se nalazi pred izborom, otežati s izlaženjem novoga broja, ili vlastitim snagama popunjavati predviđeni broj stranica. Pristati na smanjenje broja stranica zapravo bi značilo najaviti gašenje, a nadajmo se da ćemo izdržati bar još koju godinu.

Toliko je neobrađenih tema i neotvorenih pitanja, a prostora i tribina u kojima je o njima moguće slobodno razgovarati, sve je manje.

Primjerice, upravo ovih dana Zlata Bartl proglašena je počasnom građankom Koprivnice, a jedva da ima medija, koji njoj, tvorcu legendarne Vegete, nije posvetio koji članak ili prilog. Nigdje nije spomenuto, da je Zlata Bartl bivša hrvatska politička uznica i da je, nakon partizanske pobjede, u Sarajevu osuđena na dvadesetogodišnju robiju, jer je bila dužnosnica Ustaškoga pokreta. Njezin intelektualni i profesionalni uspjeh mogao bi biti ono što se danas naziva brandom ove udruge, ali je ujedno pokazatelj, koliko je egzistencija uništeno i koliko je vrhunskih postignuća onemogućeno jugoslavenskim nasiljem nad hrvatskim narodom.

Da su nam partizanski pobjednici oteli samo jednoga novinara, publicista i povjesničara poput Tiasa Mortigjije ili samo jednoga nježnog pjesnika poput Dražena Panjkote, njihov bi zločin nad ovim narodom bio neoprostiv.

A stotine je i tisuće takvih. Za većinu nikad ne ćemo doznati, jer su smaknuti prije nego što su dospjeli javno se oglasiti.

Podsjećanje na to svrha je postojanja *Političkog zatvorenika* i njegova nakladnika, Hrvatskog društva političkih zatvorenika.

A bilo bi neskromno, kad bi urednik odnosno urednici kazali, da je *Politički zatvorenik* jedini nestranački časopis u Hrvatskoj koji nema političkih obzira ni obveza: čitatelji znaju, je li tako, baš kao što suradnici znaju, da u ovome mjesečniku nema cenzure. Nadajmo se da ćemo i dalje brodit i istim kursom.

Toliko dugujemo ovoj domovini.

(broj 175, listopad 2006.)

GENERALI

Najava skupine umirovljenih generala Hrvatske vojske, da će osnovati političku stranku, sablaznila je mnoge. Rasplamsale su se rasprave o tome, znači li to najavu „vojne hunte“, je li posrijedi prijetnja demokraciji i kojim sredstvima se tomu treba „suprotstaviti“. Na prvi se pogled moglo reći, da neke generale kao da nitko ne želi u politici. Drugi neki časnici (Kotromanović),

koje instrumentaliziraju druge stranke, pobrali su u tzv. slobodnom tisku samo pohvale. No, kad se, povodom glasova iz Hrvatskoga generalskog zbora, vladajuća stranka poslužila sazivanjem dvadesetak drugih generala – sazvanih na stranačkoj osnovi – ta je rasprava dobila donekle drugi oblik, ali je poruka u biti ostala ista: generalima nije mjesto u politici, ni onda kad oni pokušavaju manipulirati, a ni onda kad njima drugi manipuliraju.

Iznenaduje to, jer su generali uvijek i svagdje važan politički čimbenik, o njima uvijek odlučuje politika (pa ni u Hrvatskoj nisu imenovani po drugom kriteriju!), i njihovo je djelovanje nužno političko. Fraza o apolitičnosti vojske po definiciji nije ništa doli fraza.

Dakle, u skladu sa zakonom i generali imaju pravo na političko organiziranje i izlazak na političko tržište. Nisu generali samim svojim generalskim svojstvom prijetnja demokraciji, slobodi i napretku. Pogledamo li Eisenhowera ili De Gaullea, vidjet ćemo da oni ni u jednom trenutku nisu pokušali ugroziti demokraciju. De Gaulle se ni u vrlo turbulentnim vremenima nije poslužio diktatorskim ovlaštenjima koja mu je davao francuski ustav iz 1958. Također, vidimo li kakvu su uslugu svojim narodima i državama znali pružati turski ili izraelski generali, jasno nam postaje, da generali mogu biti poželjni ne samo na bojnome polju, nego i za političkim, zelenim stolom.

Dakle, nije i ne može biti problem u tome.

No, kad te generale predvodi ili personificira netko poput Ljube Ćesića Rojsa, onda se nužno nameće pitanje, kako se u Hrvatskoj postajalo i ostajalo generalom. Ćesić Rojs svojim izgledom i nastupom, a napose sirovošću vokabulara, problematičnom karijerom tzv. logističara i nesposobnošću da na moralno iznijansirani način brani uspostavu i obranu države („Tko je jamija, jamija!“), zapravo izvrsno služi svima koji se prema Domovinskom ratu i čašnicima koji su u njemu stasali, hoće odnositi s podsmijehom.

Jer, kad dignitet Domovinskog rata upaljenim svijećama i dirljivim kripticama brani Ljubo Ćesić Rojs, potpomognut Bosiljkom Mišetićem, koji je nakon Saveza komunista promijenio još nekoliko stranaka (od Hrvatske narodne stranke, preko nekakve opskurne Lige – koja je asocijala manje na srednjovjekovne saveze, a više na korporativističke mutante iz prve polovice dvadesetog stoljeća – do Hrvatske demokratske zajednice), onda je jasno da se radi o svemu drugome, a ne o dignitetu Domovinskog rata. I činjenica da su ti tipusi gurnuti u prvi plan, ide na ruku i vladajućoj stranci, koja će se s takvim suparnikom lako obračunati.

Nije, dakle, pitanje, tko je, na koji način i zbog kakvih „zasluga“ dobivao generalske oznake, nego je puno važnije pitanje: kamo to idemo? (Iako se, ruku na srce, ta dva pitanje ne mogu razdvojiti.) Već danas smo u situaciji, da različite veteranske udruge i pitanja kojima se one bave, ne služe ničemu, nego podrivanju osjećaja ponosa i nacionalne sloge. Ni ova inicijativa, izgleda, nema drugu svrhu i da Hrvatska od svega ne će imati koristi, to je jedino sigurno. A sigurno je i to, da dno nismo dodirnuli sve dotle dok još uvijek osjećamo sram. Samo nas to još ispričava.

(broj 176, studeni 2006.)

ULICE GOVORE O NAMA

Nije nevažno, čijim su imenima nazvane naše ulice, trgovci, ustanove i brodovi. Njihovi nazivi manje govore o imenima tih velikana, nego o nama, o tome što mi smatramo vrijednim, na koji način živimo i što mislimo.

Veliki američki gradovi u pravilu imaju ulice označene brojem. Takav pristup olakšava snalaženje i otkriva praktičnost žitelja novoga kontinenta, ali jednako tako pokazuje koliko su plitko njihove žile i zašto u vlastitoj prošlosti nalaze malo uzora. Europljani postupaju drugačije: dajući ulicama, trgovima, brodovima i ustanovama imena velikana iz davne prošlosti, žele naglasiti svoju povezanost s poviješću i tradicijom.

I prvo što okupator čini, jesu promjene imena ulica. Čim su Talijani u proljeće 1941. došli u naše primorske gradove, počeli su uništavati spomenike naše tisućljetne nazočnosti, rušiti nadgrobne spomenike i preimenovati ulice. Čim su jugoslavenski komunistički partizani preuzeli vlast u Hrvatskoj, s pročelja naših zgrada nestala su imena uglednika i zaslužnika, a na njima su se počeli kočoperiti nekakvi bravari, kokošari, sitni lupeži i beznačajnici prepoznatljivi samo po tome, što su bespogovorno slušali naloge iz Moskve i Beograda.

Da 1990. nismo raskinuli s jugoslavenskom i komunističkom duhovnom baštinom, ništa zornije ne govori od toga da mnoštvo onih koji su zadužili ovaj narod ni danas nema ulice u hrvatskim gradovima. Iako je sedamnaest godina bio predsjednik Matice hrvatske, hrabro se opirući diktaturi i pokušaju utapanja Hrvata u jugoslavensku masu, Filip Lukas je na jedvite jade dobio uličicu na periferiji, dok se, recimo, četiri zagrebačka nebodera iz skupine najviših, kočopere u ulici nazvanoj po nekoj braći Domany, a jedna od najprepoznatli-

vijih zagrebačkih ulica, nadomak Hrvatskoga narodnoga kazališta i središnje zgrade Sveučilišta (Rektorata), nosi ime Tomaša Masaryka.

Brat Masaryk je svoj slovački narod zadužio time što se proglasio Čehom, a mi smo mu se Hrvati ulicom u središtu Zagreba odužili zbog toga, što nas nije mogao pronaći na zemljovidu i što je našim zemljama htio podmiriti imperijalističke prohtjeve nekih susjeda: Hrvatska i nema razloga postojati, osim da bude nečiji koridor. Milana pl. Šufflaya naši su gradski oci počastili ulicom za koju nitko ne zna gdje je, Ivo Pilar i dalje nema svoje ulice (ali je bar – za divno čudo – po njemu nazvan institut za društvena istraživanja).

Tamo gdje se prešućuju senjske i sibirjske žrtve, gdje su zbrisana imena ulica nazvanih po Marku Hraniloviću i Matiji Soldinu, suvišno je uopće spominjati Milu Budaka ili Zvonimira Remetu.

A na marginama nedavne rasprave o lokaciji za spomenik (i trg, eventualno) dr. Franje Tuđmana, jedna od tobožnjih intelektualnih perjanica novovalnog ljevičarstva dao je oduška svom zgražanju zbog toga što su u nekim hrvatskim gradićima ulice nazvane i po Brunu Bušiću, „teoretičaru terorizma“, pa na slične počasti smije aspirirati i njegov prezimenjak i „teroristički šegrt“ Zvonko.

Ono što je u našim očima ključna zasluga, u očima ovog „intelektualca“ nepremostiva je zapreka i neoprostiv grijeh: Bruno Bušić i Zvonko Bušić svoj su život posvetili borbi za slobodu i neovisnost Hrvatske. A to što su u toj borbi bili spremni razmišljati i o revolucionarnim metodama, ne čini ih zločincima, baš kao što terorističke metode kojima su se dobar dio života služili, nisu bili zapreka Menahemu Beginu i Jaseru Arafatu, da dobiju Nobelovu nagradu za mir i postanu uglednim državicima. Iz redova tzv. neovisnih intelektualaca nikad se nitko nije zapitao, kako jedan atentator poput Vase Čubrilovića može postati akademik i znanstveni, pa i moralni uzor jednom narodu. Čubrilović je bio za Jugoslaviju (pardon, Srbiju!). Jedino kad je Hrvatska posrijedi, takva mogućnost ne postoji i takvo objašnjenje ne vrijedi...

(broj 177, prosinac 2006.)

JE LI JUGOSLAVENSKI OKVIR DOISTA SAČUVAO HRVATSKE ZEMLJE?

U nizu tvrdnji koje redovito potežu zagovornici ovakvoga ili onakvoga „regionalnog povezivanja“ zemalja jugoistočne Europe, ističe se ona da je Ju-

goslavija, i prva i druga, unatoč svim nedostacima tadašnjeg režima, bio on pseudodemokratski, monarho-fašistički ili komunistički, pozitivna činjenica u hrvatskoj povijesti, jer da su zahvaljujući jugoslavenskome okviru ipak sačuvane i na okupu ostale hrvatske zemlje.

Jednu od varijacija te teze nedavno je izrekao i dr. Ivo Banac, kojega neki smatraju uglednim povjesničarom. On je u *Jutarnjem listu* od 5. siječnja 2007. izjavio kako nipošto nije preporučljivo „najautoritarniju Hrvatsku pretpostaviti najliberalnijoj Jugoslaviji“ i kako je jugoslavenstvo uspjelo makar u jednoj: u tome „što se hrvatsko ozemlje očuvalo unutar međuratne Jugoslavije“.

Budući da se Bancu ne može spočitnuti nepoznavanje elementarnih činjenica, onda se ne smijemo skandalizirati zbog toga što spomenuta izjava odiše dubokim neznanjem. Skandalozno je što jedan sveučilišni profesor radi vlastitih političkih ambicija i nećijih političkih interesa ignorira činjenice koje su mu nesumnjivo dobro poznate. Skandalozno je, dakle, mračnjaštvo koje izbija iz toga prosvijećenog sluganstva!

Nikakva jugoslavenska država nije pomogla očuvanju hrvatskih zemalja. Baš naprotiv.

Iako je na kraju Prvoga svjetskog rata Mađarska okljaštrena, jugoslavenska je vlada i njezina diplomacija otklonila mogućnost da se ozbiljno zatraži pripajanje Bajskog trokuta tadašnjemu Kraljevstvu Srba, Hrvata i Slovenaca, makar je to područje bilo pretežno naseljeno Hrvatima. Beogradu nije odgovaralo povećanje broja „Šokaca“, a ni tadašnji Trumbić, koji je svoju zadojenost jugoslavenstvom iskazivao i ćirilčkim potpisom na Krfskoj deklaraciji (uostalom, ćirilicom su svoju odanost bratstvu i jedinstvu svjedočili još neki u čijim je rukama bila hrvatska sudbina, od Miroslava Krležu sve do Vladimira Šeksa i Dragana Čovića!), nije htio hrvatske interese pretpostaviti Jugoslaviji. Premda je bila na strani poraženih, mađarska je vojska 20. kolovoza 1920. umarširala u evakuiranu Baranju. U sastavu Mađarske ostali su i Pečuh i Mohač i dijelovi subotičkoga kotara.

Nepuna tri mjeseca kasnije, Trumbić je 12. studenoga 1920. potpisao Rapallski ugovor, kojim je Italija stekla krupna proširenja na istočnoj obali Jadrana. Jugoslavenska se diplomacija odrekla Zadra, niza jadranskih otoka, Kvarnera i Istre bez Kastva. Iz hrvatskih je zemalja otkinuta Rijeka. (Nikad Trumbića i družinu nitko nije optužio za kukavičluk, izdaju i prodaju, jer – bila je to žrtva na oltar Jugoslavije!) U siječnju 1921. okupirana je Rijeka, koja je tri godine kasnije, na temelju jugoslavensko-talijanskog sporazuma od 27. siječnja 1924. i stvarno i pravno ušla u sastav Kraljevine Italije. Iako se i oni na-

zivaju „Rimskim ugovorima“, ugovori od 27. siječnja 1924. koje su potpisali Mussolini, Pašić i Momčilo Ninčić, u hrvatskoj su kolektivnoj svijesti potpuno izbrisani, između ostaloga i zbog toga da se napravi mjesta za frazu o „ustaškoj izdaji“ te omogući politikantsko paljetkovanje poput ovoga Bančeva.

Unutarnja upravna podjela Kraljevine Jugoslavije trajno je bila upravljena mrvljenju historijskih zemalja i slamanju hrvatske nacionalno-integracijske ideologije. Središnja uloga tzv. oblasti i kasnijih banovina svodila se kako na slabljenje kohezije i osjećaja zajedničke pripadnosti Hrvatskoj, tako i na izravno otkidanje Boke Kotorske odnosno istočnoga Srijema. Prava uloga „banovina“ postala je bjelodana nakon sporazuma Cvetković-Maček, slijedom kojega je lavovski dio Bosne i Hercegovine trebao pripasti tzv. „Srpskim zemljama“.

Nakon Drugoga svjetskog rata stanje je bilo još gore: iako se slomio plan o dalmatinskoj autonomiji, a Istra i otoci, kao i Baranja, ušli su u sastav hrvatske federalne jedinice, otkinut je istočni Srijem, na štetu Hrvatske „korigirane“ su granice sa Slovenijom, a iz Hrvatske je trajno isječena Bosna i Hercegovina. I tako osakaćena Hrvatska još je presječena kod Neuma.

Komu onda i za čiji račun Banac i slični njemu lažu, da je Jugoslavija „očuvala hrvatsko ozemlje“?!

(broj 178, siječanj 2007.)

TKO NJIH PREDSTAVLJA?

Aktualni će hrvatski premijer ostati upamćen, ako ni po čemu, a ono po izjavi da je Hrvatska spremna podnijeti svaku žrtvu da bi postala članicom Europske unije. Ta izjava nije bila puka verbalna gimnastika osrednjeg političara koji grčevito traži potporu ne u svome narodu, nego u inozemnim prijestolnicama, već stvarno opredjeljenje vladajuće garniture, koja godinama na svakom koraku pokazuje i dokazuje, da je Hrvatska uvijek iznova spremna na sve veće žrtve i sve veća popuštanja. Hoće li dobiti nešto zauzvrat, i kad će to dobiti, nitko ne zna, niti koga zanima.

A najnovija relevantna sociološka istraživanja pokazuju, da se od 2004. rapidno smanjuje potpora hrvatskih birača pristupu Europskoj uniji. Sredinom veljače je objavljeno (*Jutarnji list*, br. 3119/X. od 12. veljače 2007.) da u Hrvatskoj ima „više od milijun euroskeptika“, pri čemu se taj broj odnosi na građane s biračkim pravom. Ostatak ne čine oni koji su nužno zagovornici pristupa EU, nego i oni, koji su zasad neopredijeljeni, neovisno o razlozima.

Dakle, najmanje blizu polovice hrvatskih građana-ne želi ući u Europsku uniju, a kad bi se provela doista temeljita istraživanja, vjerojatno bi se pokazalo, da je taj broj i veći.

Tko predstavlja te građane u Hrvatskome saboru?

Očito nitko, jer u Hrvatskome saboru nema nijedne političke snage ni stranke, koja ne bi bezuvjetno zagovarala ulazak Hrvatske u EU. Svim je parlamentarnim strankama i zastupnicima Bruxelles postao mantrom s kojom ustaju i liježu; i nitko od njih nema poštenja ni hrabrosti kazati javno, da želi predstavljati milijun svojih sugrađana i zastupati njihove interese i u odnosu na pristup EU. Nitko se ne želi izložiti linču plaćeničkih medija, nitko ne želi da ga iz Bruxellesa gledaju poprijeko...

Taj problem ima i svoje naličje, naravno: više od milijun hrvatskih državljana protivi se ulasku Hrvatske u EU, ali svejedno ne će na izborima glasovati za stranke koje bi ponudile kakav „euroskeptični“ program. Svi shvaćamo da je to jedno od ključnih, strateških pitanja današnje hrvatske politike, ali unatoč tomu glasujemo po inerciji, a ne po savjesti i u vlastitome interesu. Zato se i nalazimo u paradoksalnoj situaciji, da (ne)pristup EU uopće nije relevantna predizborna tema.

Zato bi bio veliki dobitak, ako bi ovakve ankete dovele do ozbiljnog preispitivanja hrvatske europske orijentacije u sadašnjem obliku. Makar imala takve ambicije, i za njihovo se ostvarenje služila brojnim, nerijetko i beskrupuloznim sredstvima, Europska unija u našim svijestima ne smije (p)ostati svetom kravom. I na nju, kao i na svako drugo pitanje hrvatske vanjske politike, valja gledati pragmatički.

Nije pitanje, za Europsku uniju ili protiv nje. Pitanje je, za Hrvatsku ili protiv nje.

Ako se temeljitim studijama ustanovi, da se Hrvatskoj isplati ući u tzv. euroatlantske integracije, onda treba poduprijeti takvu orijentaciju. Sve dotle dok se ona isplati. Ako se, pak, ustanovi da će Hrvatska ulaskom u EU više izgubiti na političkome, gospodarskom, kulturnom, ekološkom i kojem drugom području, nego što će zauzvrat dobiti, onda se takvoj politici treba suprotstavljati. Nema hrvatski narod misiju hodočastiti u Bruxelles, baš kao što nikad nije imao misiju biti nikakvim predziđem, ili sredstvom nečije istočne politike. Te su nam tragične sudbine dodijeljene mimo naše volje, i iz svake od tih povijesnih epizoda izišli smo kao gubitnici. Dok smo služili drugima, i dok smo umirali, oni su nas, da parafraziramo Pjesnika, zvali barbarima.

Mi smo istodobno osjećali da nam je njihov barbarizam opasniji od hordi s istoka. I zato je krajnje vrijeme, da se i od tih barbara zaštitimo. Pa makar nas opet zvali barbarima...

(broj 179, veljača 2007.)

BEZUVJETNO ZA REFERENDUM!

Već nekoliko godina iz usta naših vlastodržaca slušamo kako se vojnopolitičko okruženje Republike Hrvatske definitivno i neopozivo promijenilo do te mjere, da je suviše strahovati od nove agresije s istoka, pa je samim time preskupo i suviše održavati opću vojnu obvezu. Zbog toga smo se pokazali spremnima povjeriti i nadzor našega zračnog prostora susjednim državama.

Sad se, pak, iznova aktualizira pristup Hrvatske Sjevernoatlantskom savezu (NATO). Kao ključni razlog za to, glavni je tajnik vladajuće stranke pred milijunskim auditorijem identificirao – opasnost da u Srbiji na vlast dođu radikali, čime bi se Hrvatska ponovno našla suočena s prijetnjom agresije. Predsjednik Vlade, pak, objašnjava da o pristupu Hrvatske NATO-u najvjerojatnije ne će biti raspisan referendum, jer da u tom slučaju „nema prijenosa dijela suvereniteta“, pa referendum ne bi bio obavezan kao što je obavezan u slučaju budućega pristupa Europskoj uniji.

Prvo je pitanje, je li Hrvatskoj ulazak u NATO u današnjim prilikama potreban. Vlada do te mjere podcjenjuje vlastiti narod, da mi još uvijek nemamo apsolutno nikakve (javnosti dostupne) studije o gospodarskim, prometnim i ekološkim posljedicama stacioniranja stranih vojnih snaga na hrvatskome teritoriju. Ako studija uopće ne postoji, skandalozno je. A ako postoji, pa se ne objavljuje, onda je jasno što se u njoj krije.

Kako će se to odraziti na čistoću i gospodarsku iskoristivost našega mora, rijeka i podzemnih voda, kao da se nitko ne pita. O političkim i psihološkim posljedicama već se sada može spekulirati. Hrvatska je, srećom, do sada bila uglavnom pošteđena terorističkih akcija većega opsega (iako ne treba zaboraviti bombaške pothvate u Rijeci ili Mostaru nazad desetak godina...). Rat koji na Srednjem i Bliskom istoku vode Sjedinjene Američke Države ni po čemu nije naš rat. Onog trenutka kad uđemo u NATO, to će postati i naš rat, a teško je zamisliti ijedan nacionalni cilj koji bismo mi mogli ostvariti sudjelovanjem u njemu.

Drugo je pitanje, je li baš istina da se ulaskom u NATO ne odričemo dijela suvereniteta. Uvijek se može kao argument potegnuti onaj sofizam, da se odricanjem od dijela suvereniteta taj suverenitet zapravo potvrđuje, jer se samo suvereni mogu odricati dijela svojih najviših ovlasti. No, tvrditi da se ulaskom u NATO ne odričemo dijela suvereniteta, najobičnija je neistina. Pojam suvereniteta (vrhovništva) znači najvišu vlast na određenom području. I pravnom je početniku poznato, da se sklapanjem bilo kojega međudržavnog ugovora svaka država odriče dijela suvereniteta, jer dopušta, da njezin pravni poredak bude uređen ne samo vlastitim, unutarnjim normama, nego i međunarodnim, ugovornim pravilima. U slučaju pristupa snažnim vojnim savezima, ta je povezanost još čvršća, a ograničenja vrhovničkih prava još izrazitija. Ona se očituju ne samo na visokoj političkoj, vojnoj i gospodarskoj razini, nego i u svakodnevnom životu. Suvišno je podsjećati na incident u talijanskim Alpama prije nekoliko godina, kad je NATO-ov zrakoplov zakvačio žičaru sa stotinama skijaša: žrtve su bile Talijani, incident se dogodio na talijanskome državnom području, ali se počiniteljima – Americancima – nije sudilo u Italiji.

Treće stvar koja se nameće, jest činjenica da bi se kao *nezamisliva drskost* moglo nazvati ponašanje vlade, koja o tako važnom pitanju kao što je stupanje u jedan vojnopolitički savez dvojbene svrhovitosti i problematične moralnosti, odlučuje samostalno, bez odluke naroda koji ju je – eto – izabrao. Značilo bi to, da je vlada svjesna kako na referendumu ne bi prošao njezin zahtjev, pa će radije postupiti uz dlaku vlastitom narodu. Već sam ozbiljan nagovještaj, da bi se vlada na taj korak mogla odlučiti, hrvatskim bi biračima morao biti jasan znak o tome, tko odlučuje o njihovoj sudbini i tko takvo pravo (ne) zaslužuje!

(broj 180, ožujak 2007.)

ZA STOLOM ILI POD NJIM?

U hrvatskoj političkoj i kulturnoj baštini stol nije tek puki komad pokućstva odnosno samo kuhinjsko ili blagovaoničko pomagalo, nego je u neku ruku i metafora životarenja s mrvicama palim s gospodareva ubrusa. U mnogim je naraštajima, nažalost, većina živjela od tih mrvica, motajući se oko nogu tuđih stolova. Kao metafora, stol ponovno oživljava i u naše doba. Naime, u novije se vrijeme uporno ponavlja kako za Hrvatsku nema alternative ulasku u Europsku uniju. I kad nije moguće identificirati (a kamoli kvantificirati) koristi od

toga, ističe se kako moramo biti „za europskim stolom“, jer da smo već time dokazali našu ravnopravnost i osigurali nacionalne probitke.

No, sjedenje za stolom, pa bio on i „europski“, ništa ne jamči; važno je misliti hrvatski i misliti o Hrvatskoj, a nije važno sjediti za stolom.

Jer, sjedili smo mi za stolom i u Pešti i u Požunu (kako smo *modo hungarico* nazivali Bratislavu), a ni bečki stolovi i klupe Carevinskog vijeća nisu bili bez hrvatske nazočnosti. Ali, time nismo postali ravnopravni; neravnopravnima su nas činili naša slabost i malobrojnost, koju se naši sustolnici nisu ustezali izrabiti (istodobno nam nazdravljajući zbog naše „kooperativnosti“ i tepajući nam zbog spremnosti da na sebe preuzmemo tuđe terete).

Laktove su na tuđim stolovima derali naši nagodbenjaci, koji su Starčeviću i njegovim pristašama predbacivali da nemaju dara za „praktičnu politiku“. Vratili su se s hrvatsko-ugarskom nagodbom, riječkom krpicom, Khuenovom srpštinom i željezničkom pragmatikom. I početkom XX. stoljeća koalicionaši su za mađarskim i srpskim stolovima kovali okove vlastitu narodu. Misleći, očito, da uvijek moramo biti za nekim i nečijim stolom, u Rim su desetljeće kasnije odmaglili Supilo i Trumbić, a potonji je požurio na Krf, kako bi za tamošnjim stolom svojim ćirilčkim potpisom zapečatio hrvatski ulazak u Kraljevstvo Srba, Hrvata i Slovenaca.

I tu smo – i prije Rapalla i nakon njega – bili „za stolom“, utjelovljeni u zubaru Paveliću, Benjaminu Šuperini, Mati Drinkoviću, Grgi Anđelinoviću i brojnim sličnim smodlakama i stodlakama. Za tim nam je stolom skrojen Vidovdanski ustav, skupštinski atentat i šestosiječanjska diktatura. Pa je potom Maček odlučio opet – uz dlaku vlastitom narodu – biti za stolom, ne bi li u kolovozu 1939. i u ožujku 1941. učinio krajnji napor za spašavanje Jugoslavije (a kad se u travnju ukazala prigoda, da za stolom dobije „Veliku Hrvatsku“, poslovičnom je dalekovidnošću zaključio kako tada treba biti – pod stolom, jer se veliki tuku).

Čak i nakon toga mi smo htjeli biti za tuđim stolom: Krnjević, Šutej i Šubašić su u Londonu za stolom kralja Petra II. Karađorđevića legitimirali Dražu Mihailovića i njegove četnike, a delegitimirali državu koju je zdušno pozdravila i branila velika većina njihovih sunarodnjaka. Istodobno su komunisti hrvatskog podrijetla u šumi pripremali stol za bleiburšku gozbu i pobjedu Josipa Broza, Aleksandra Rankovića i Milovana Đilasa. Kad je rat završio, tobožnju hrvatsku nazočnost „za stolom“ osiguravali su brojni zaljubljenici hrvatske slobode i neovisnosti, od Vladimira Bakarića i Steve Krajačića, do Milke Platinic i Stipe Šuvara. Bili smo, dakle, i opet „za stolom“.

No, jesmo li time bili ravnopravni? Jesmo li time osigurali nacionalnu slobodu, gospodarski, politički i kulturni napredak? Ili smo samo nazadovali, dovodeći se uvijek iznova u situaciju da bijemo iste bitke? I nisu li oni kroz koje smo tobože bili zastupljeni, iz naraštaja u naraštaj, iz režima u režim, bili sve manje hrvatski i sve više tuđi: dok je u Pešti, Požunu i Beču još bilo onih spremnih na žrtvu za Hrvatsku, u Beogradu – onomu prvom i onomu drugom – listom su bili oni koji su vlastitu domovinu izdavali i bez posebne plaće!

Ima li netko danas, tko bi – gledajući naše činovnike koji žure rezervirati si kakvu sinekuricu u Bruxellesu ili namjesnikovati u kojoj zapadnobalkanskoj zabiti – bio spreman prisegnuti, da se ta tendencija ne će nastaviti? Da naši budući predstavnici ne će biti još gori: da će opet biti za tuđim stolom, i da će se tamo opet gozbiti na naš račun...

(broj 181, travanj 2007.)

ESTONSKI POUČAK

Kao što je poznato, najveće zlo koje tiranije donose, ne sastoji se u samome nasilju i neslobodi, nego u trajnim posljedicama koje takvo stanje ostavlja u duši pojedinca i kolektivnoj svijesti nacije. Zato je, kako je točno primijetio I. Oršanić, oslobođenje jedno, a sloboda nešto sasvim drugo. Oslobođenjem odnosno zbacivanjem vidljivih, fizičkih okova tek se stvaraju pretpostavke za mentalni raskid s totalitarnim duhom, za potpuno i konačno ostvarivanje slobode.

Mnogi narodi koji su desetljećima stenjali pod komunističkom tiranijom doživjeli su krajem osamdesetih i početkom devedesetih trenutak oslobođenja. No pitanje je, je li ijedan stekao slobodu: jedni su samo promijenili gospodara, a svi još trpe teške posljedice tiranije.

O tome zorno svjedoči incident koji se zbilo krajem travnja u Tallinnu, glavnom gradu Estonije. Nakon što su estonske vlasti uklonile spomenik „sovjetskom vojniku osloboditelju“, ruska manjina – kolonizirana u sovjetskom razdoblju – započela je demonstracije u kojima je jedna osoba smrtno stradala, 43 su ranjene. Uhićeno je tristotinjak prosvjednika, a grad je izgledao kao da se na njegovim ulicama vodi rat: stotine automobila, trgovina i zgrada je razbijeno, uništeno i spaljeno.

Prosvjednici u Sankt Peterburgu urnebesnim su odobravanjem popratili pozive ruskih huškača, da se Estonija bombardira i sravni sa zemljom.

Izrazi zabrinutosti i prosvjeda stižu i iz susjednih prijestolnica, Vilniusa i Rige, u kojima se – posve razumljivo – shvaća estonska pozicija i podupire stajalište estonske vlade. I tamo se još uvijek raspravlja o lustraciji i uklanjanju sovjetske, komunističke baštine u nacionalnom životu, a otpor novopečenih „demokrata“ snažan je i žestok.

Uklanjanje dvometarske brončane statue vojnika Crvene armije sa središnjega trga u Tallinnu, ruske su vlasti nazvale uvredom za antifašističke borce i antifaziizam općenito, te nasrtajem na „europske vrijednosti“. Francuski komunistički list *L'Humanite* čitav je događaj nazvao „novim revizionističkim incidentom“, ističući kako je spomenik sovjetskom vojniku zapravo spomenik slobodi.

Teško je zamisliti veći cinizam.

Crvena je armija umarširala u Estoniju (kao i u druge baltičke države), na temelju sporazuma Ribbentrop – Molotov, kojim su predstavnici dviju mračnih ideologija i dvaju totalitarnih režima dogovorili podjelu Staroga svijeta. Riječ je o tipičnome imperijalističkom pohodu, koji nema nikakve veze s „fašizmom“ ni „antifašizmom“. Nazivati pokušaj estonske vlade napadajem na „europske vrijednosti“ znači zapravo europskom vrijednošću proglasiti nacionalsocijalističko-boljševičku pogodbu odnosno pravo jačega da svijet kroji po vlastitoj volji.

Spomenik sovjetskom vojniku, prema tome, nije spomenik slobodi, nego spomenik okupaciji.

U biti, Estonci samo pokazuju, kako se ophoditi sa simbolima okupacije: treba ih ukloniti s počasnih mjesta, prokazati kao okupatorske i – ne uništiti, nego pohraniti u muzeje. Da mladi naraštaji nikad ne bi smetnuli s uma, kako ništa nije teže od života bez slobode. Samo prividno se, dakle, radi o pitanju koje se tiče prošlosti: o rješenju tog pitanja ovisi i sadašnjost i budućnost. Suvremeni ikonoborci to dobro znaju: borbom za simbole svoje vladavine, oni žele sačuvati plodove te vladavine.

U Hrvatskoj prijepore oko ovih pitanja ne treba očekivati. Kao što su nam nedavno poručili predsjednici države, sabora i vlade, kod nas su sva pitanja riješena: nama su slobodu i državnost donijeli Josip Broz, Koča Popović, Aleksandar Ranković, Petar Drapšin, Kosta Nađ i njima slični. Tko nam je kriv, što nismo shvatili da se najslobodnije osjećamo u jamama i bunarima, svezani žicom i bez prava na spomen i spomenik...

(broj 182, svibanj 2007.)

KAKO SE STRATEGIJA PRETVORILA U TAKTIKU

Svatko razuman znade da je neusporedivo lakše biti u oporbi nego na vlasti, da je lakše drugomu predbacivati i kritizirati ga, nego sâm nešto učiniti. To vrijedi i u stabilnim, snažnim i bogatim zemljama, a kamoli u malim, još neizgrađenim državama, koje još pate od dječjih bolesti. Kad su ove potonje k tome (pre)zadužene, položaj vlade još je nezahvalniji. Strani vjerovnici zapravo uvijek dužnicima oko vrata drže omču, koju mogu relativno jednostavnim sredstvima, poput podizanja kamatnih stopa, lako pritegnuti do neizdrživosti.

Zbog toga dio kritika upućenih (svakoj, pa i sadašnjoj) vladi uvijek valja pripisati političkoj retorici i žaru dnevno-političke borbe. No, nikad ne valja smetnuti s uma, da postoji mjera u stvarima, da postoje granice, koje ni vlada ni oporba ne bi smjele nekažnjeno prijeći.

U jednome nedavnom razgovoru za jedan zagrebački dnevnik, aktualni je premijer, upitan što misli kako Crkva gleda na politiku njegove vlade, odgovorio kako Crkva mora biti zadovoljna, jer razboriti ljudi u njoj znaju da je politika umjetnost mogućega i da svaku vladu treba procjenjivati prema onome, što je u konkretnim okolnostima uspjela postići.

Logika više zavodljiva nego uvjerljiva. Nije na nama suditi, što i kako crkvena hijerarhija (na koju su i pitac i premijer očito ciljali pod pojmom Crkve), misli o vladi premijera Sanadera i njezinoj politici, makar bismo kao dio vjerske zajednice shvaćene u smislu opće crkve (*ecclesia*) i na to imali pravo. No, na nama je kao biračima obveza suditi, u kojoj se je mjeri aktualna vlada držala načela koja su je dovela na vlast, odnosno u kojoj su mjeri ispunjena naša očekivanja formulirana u specifičnoj pogodbi, u kojoj su predizborna obećanja funkcionirala kao ponuda na tržištu političkih ideja, a naši glasovi kao prihvat te ponude.

Što je ostalo od pogodbe koja je imala jednostavnu i vrlo prepoznatljivu svrhu: očuvanje državne neovisnosti, zaštitu nacionalnoga dostojanstva i obranu tradicionalnih vrijednosti, koje su jedine kadre sačuvati nacionalno biće naroda, koji je iz totalitarnoga komunističkog poretka navrat-nanos izručen divljemu kapitalizmu i anarholiberalnim idejama koje se, upakirane poput starozavjetnoga zlatnog teleta, ubitačnim ritmom medijskoga terora predstavljaju kao etički neupitne vrijednosti? Je li vlada išta poduzela da se kao neprihvatljiv prokaže sustav, u kojem su europske i balkanske integracije viši interes od Hrvatske, u kojem su ljudska prava najveća vrijednost sve do trenutka kad se progovori o pravima Hrvata, u kojoj je poželjna novovjeka ideologija koja zagovara istospolne brakove i kojekakve vjerske sekte, dok su pripadnici tra-

dicionalnih monoteističkih religija iznova „reakcionarni“ i „vjerski zatucani“? Ima li ikakva pomaka u ograničavanju i zabrani pobačaja, u zakonskom rješenju rada nedjeljom koje će štiti obitelji? Ili smo baš u svim tim područjima ostali tamo gdje smo bili?

A rješenje mnogih od ovih pitanja ovisi samo i jedino o ideološkoj izgrađenosti odnosno hrabrosti i odlučnosti čelnih ljudi države.

O tome kako riješiti problem nezaposlenosti, može postojati tisuću ravnopravnih ideja, dok o pobačaju, eutanaziji i sličnim moralnim pitanjima, vriedi samo ona: Tko nije za mene, protiv mene je... A od onoga koji pokazuje da je i u tim dvojabama, u kojima je moguć kristalno jasan i jednoznačan odgovor, i dalje neodlučan i da se sva njegova strategija svodi na taktiku (tj. održavanje na vlasti), uzaludno je očekivati odlučan i rezolutan nastup u zaštiti temeljnih nacionalnih interesa. Takvomu valja reći – zbogom, prepuštajući ga njegovoj savjesti i smetlištu nacionalne povijesti...

(broj 183, lipanj 2007.)

SLUČAJ SAŠE PERKOVIĆA

Progon generala Zagorca jasnije od bilo čega ilustrira stanje u Hrvatskoj. Jedna je stvar, kako je Vladimir Zagorec postao, izgleda, jedan od najbogatijih ljudi u državi. Druga je stvar, kako se je postupak protiv otmičara njegova sina na brzinu pretvorio u postupak protiv njega (a ta brzina i medijska potpora tom pothvatu govore dovoljno sami za sebe). Treća je stvar, kako će se postupak protiv njega razvijati i hoće li biti dokazano, da je počinio koje kazneno djelo (jer se, valjda, nitko ne će javno založiti za linč, za osudu bez zakonita i pravična suđenja?). Četvrta je stvar, kakve će političke, ustavnopravne i pravosudne posljedice nastupiti, ako se priča sruši kao kula od karata.

No, ono čemu svjedočimo posljednjih tjedana pokazuje da su u Hrvatskoj tijesno isprepleteni interesi političkih, obavještajno-medijskih i kriminalnih krugova.

U trenutku kad ovaj broj našega časopisa ugleda svjetlo dana, vjerojatno će biti poznato što sve sadrži video-zapis susreta generala Zagorca i Aleksandra Saše Perkovića, posebnoga Mesićeva izaslanika za pregovore s odbjeglih generalom. Sada, sredinom srpnja, iz krugova koji bi mogli biti dobro obaviješteni, tvrdi se kako video-zapis koji je predan austrijskomu sudu mjerodavnom za donošenje odluke o Zagorčevu izručenju, ne će biti isključen kao dokaz

pribavljen na nezakonit način. To bi značilo, da je susret Zagorca i Perkovića snimljen zakonito, tj. u dogovoru s austrijskim pravosudnim tijelima i u izvedbi austrijske obavještajne službe. Već sama ta činjenica za nas je kao narod i državu ponižavajuća.

Sadržaj video-zapisa je, navodno, skandalozan. Saša Perković, poznati sin još poznatijega i još zloglasnijega oca, mudročću dostojnom onoj nalogodavca mu (i posve u neskladu s famom o „vrlo sposobnom obavještajcu“, koja se uporno i sustavno širi u angažiranim medijima), u ime predsjednika Republike nudi Zagorcu obustavu kaznenoga progona, ako ovaj zauzvrat otkrije tokove novca u devedesetim godinama i verificira dokumentaciju problematične vrijednosti, koju je, izgleda, Mesiću i Račanu svojedobno podmetnuo jedan hohštapler s dugogodišnjim udbaškim i zatvorskim iskustvom.

Sama činjenica da se Zagorcu nudi takav aranžman, mogla bi dosta govoriti o uvjerljivosti dokaza protiv odbjegloga generala (sud, naime, sudi po zakonu, a ne po „narodnom osjećanju pravice“ ili „u skladu s interesima radničke klase“). No, ona iznad svega govori o Mesićevu flagrantnom kršenju Ustava.

Okolnost da se državni poglavar u to upustio (a on se je i ranije izravno i protuustavno pačao u pravosudna pitanja), dramatičnom jasnoćom pokazuje da su u Hrvatskoj pojmovi trodiobe vlasti i vladavine prava puka apstrakcija i, u najboljem slučaju, simpatična krilatica za dnevno-političku uporabu. Kad se tomu doda, da su Mesiću u obranu stali skoro svi „neovisni mediji“ (osim onih koji odrađuju druge zadaće), a da mu u najkritičnijem trenutku u pomoć priskaču premijer Sanader i njegovi doglavnici (baš kao što je Mesić presudno pomogao Sanaderu da operaciju „Maestro“ javnosti prikaže kao akciju koju je vlada potakla, odobrila i blagoslovila), potvrđuje ocjenu da u Hrvatskoj ne postoje suprotstavljeni ideološko-politički blokovi i političke stranke u klasičnome smislu, nego tek interesne skupine koje se grčevito, bez obzira na politička uvjerenja, barjake i osjećaje, kolju za milost stranih gospodara, koja im omogućuje daljnje pljačkanje i ponižavanje Hrvatske.

Od te je tragične spoznaje tragičnija samo jedna: da je Hrvatska rastočena do te mjere, da se ni u ovome dramatičnom trenutku ne nazire svjesna i odvažna alternativa. Za takvo smo stanje svi mi odgovorni.

(broj 184/185, srpanj-kolovoz 2007.)

CARLA DEL PONTE U ULOZI PONCIJA PILATA

Veliku je pozornost izazvalo objavljivanje fragmenata najnovije knjige francuske novinarkе Florence Hartmann, koja je hrvatskoj javnosti nesumnjivo poznatija kao dugogodišnja glasnogovornica glavne haške tužiteljice, Carle del Ponte. U knjizi pod naslovom *Mir i kazna*, Florence Hartmann optužuje svjetske (ponajprije zapadne!) sile, da su trajno sabotirale rad Međunarodnoga kaznenog suda za bivšu Jugoslaviju, da su se njime htjele služiti kao sredstvom političkog pritiska, da su se Britanci i Francuzi – nasuprot Amerikanaca – po svaku cijenu htjeli dokopati generala Gotovine, dok su uporno, ustrajno i udruženo opstruirali sve pokušaje da se uhite Karadžić i Mladić, da su naročito snažan otpor pokazivale prema uhićenju, a potom i efikasnom optuženju Slobodana Miloševića čiji je tužitelj, Geoffrey Nice, u mladim danima bio pripadnik britanske obavještajne službe MI6 itd.

Knjiga je odmah izazvala niz reakcija. Bivši američki diplomat Robert Gelbard ustvrdio je da nije htio iščupati generala Gotovinu iz haških pandži, nego da je kanio dogovoriti njegovu predaju. Geoffrey Nice, u karakterističnoj pozi i s karakterističnim, više nego rječitim ružičastim ili ljubičastim dokoljenicama, oštro je opovrgnuo tvrdnje bivše glasnogovornice, koja se poziva na izjave Azema Vllasija, a osobito ga je zaboljelo to što se otvoreno sugerira da je – postupajući u interesu Londona – sabotirao postupak protiv Miloševića.

Karakteristične su reakcije i hrvatskoga obavještajnog podzemlja (koje – nažalost – u prvom redu treba tražiti u krugovima službenih obavještajnih službi, među takozvanim političarima i još takozvanijim novinarima). Florence Hartmann je odjednom postala miljenicom mnogih hrvatskih medija na čelu s Hrvatskom televizijom, dok je predsjednik Mesić, ocjenjujući da Carla del Ponte prolazi i odlazi, a anglofrancuski interesi u ovom dijelu svijeta ostaju, procijenio kako se radi o dojmovima tužiteljčine glasnogovornice, koje tek treba dokazati, a taj postupak – kad dokaza nema ili su mršavi – nije osobito lagan.

Nema nikakve dvojbe da je objavljivanje knjige bivše glasnogovornice Carle del Ponte korisno, i da bi bez nje naša slika MKSJ-a ostala krnja i nepotpuna. No, iz nekih karakterističnih pojedinosti koje se uporno prešućuju, jasno proizlazi da knjiga *Mir i kazna* nije prikaz nezainteresirane i nepristrane osobe, nego snažan adut u rukama jedne od međusobno suprotstavljenih strana, koje se bore za bolju prošlost.

Jer, da je komu u čitavoj ovoj kampanji do istine, ne bi se prešućivalo to da je MKSJ od samoga početka, svojim ustanovljenjem, svojim životom, a i

svojim skorim utrućem, ne samo pravna, nego i politička institucija *par excellence*.

Očekivati da će velesile, koje su taj sud i stvorile, propustiti prigodu da ga pokušaju instrumentalizirati za svoje političke ciljeve, bilo bi beskrajno naivno. No, onaj komu je doista do istine, ne bi zaboravljao ni na naizgled periferne detalje, da Nice nije bio samo tužitelj u predmetu *Milošević*, nego i u predmetu *Kordić* (pa se ipak hrvatski mediji ne pitaju, je li i tamo bio instrument britanske politike!), a kamoli one puno poznatije, poput snažnog nastojanja Carle del Ponte tijekom čitava njezina mandata, da postupanje tužiteljstva maksimalno politizira. Treba se prisjetiti Račanova priznanja da je s njome postigao tajni sporazum o neoptuženju generala Norca, zbog straha od reakcije javnosti nakon splitskih demonstracija u veljači 2001., a ne valja s uma smetati ni skandalozni film *Carlina lista*, iz kojega kipi tužiteljčina taština i do neukusa bahat nastup u razgovorima s političkim vrhovima Hrvatske, Srbije, BiH itd.

Carla del Ponte, prema tome, nema nikakva moralnog prava dijeliti moralne lekcije zapadnim velesilama, koje svoje utilitarno, dakle beskrupulozno i nemoralno držanje prema Hrvatima (i ne samo Hrvatima) ponavljaju desetljećima. A trik s otpuštanjem svoje bivše glasnogovornice kako bi ova mogla – dok Carla pakira kovčege – napisati apologiju dojučerašnjoj šefici, previše je jeftin, pa ga ozbiljan promatrač ne će previdjeti. Za ovdašnje medije vrijede druga pravila. Oprostite, „direktive“...

(broj 186, rujan 2007.)

TREBA LI OTPISATI „MALE STRANKE“?

Na svakom se koraku ovih dana mogu čuti žalopojke, prema kojima ljudi žele izići na izbore i glasovati, ali zapravo ne nalaze stranku koja odgovara njihovim očekivanjima.

Sanaderova Hrvatska demokratska zajednica nije ispunila praktično ni jedno od onih obećanja na kojima je u studenome 2003. dobila izbore. Naprotiv, mnogi od onih koji su tada glasovali za nju, osjećaju se prevarenima, jer vodstvo HDZ-a u odnosima s tzv. međunarodnom zajednicom nerijetko postupa i servilnije od Račanove koalicijske vlade, gospodarski su problemi ostali jednako teški kao i prije, zaduženost doseže zastrašujuće vrtoglave iznose, stvorene su dodatne barijere prema Hrvatima u Bosni i Hercegovini, unutar Republike Hrvatske željeznom se čizmom gaze svi pokušaji koji ne bi bili po

ćudi Sanaderu i njegovim koalicijskim partnerima poput Voje Stanimirovića, pogoršani su odnosi vlade i katoličke hijerarhije, zakonodavna rješenja u svezi s pobačajem ili radom nedjeljom ostala su netaknuta, a Sanaderu – očito s razlogom – zdušno plješću i kao mudroga ga i dalekovidnog političara slave oni krugovi i oni mediji, koji su uporno stigmatizirali njegova predšasnika na čelu stranke, dr. Franju Tuđmana, a ni prema osamostaljenju Hrvatske nisu pokazivali prevelika entuzijazma.

Koji su, pak, stvarni dosezi današnje Hrvatske stranke prava, također se dade iščitati iz Đapićevih istupa u studenome i prosincu 2003., kad je – u nadi da će Sanader održati predizborno obećanje i pripustiti ga u izvršnu vlast – otvoreno pokazivao spremnost na krupne ustupke i strateško odstupanje od ranijih programatskih i verbalno zastupanih stajališta. Đapićeva nepotistička i kratkovidna personalna politika te afere koje Hrvatsku stranku prava potresaju u istočnoj Hrvatskoj, pokazuju da je stranka pod vodstvom sadašnjega predsjednika prešla zenit i da će ubuduće, ako hoće ostati relevantan čimbenik na hrvatskoj političkoj pozornici, morati raskrstiti s parazitiranjem na pogriješkama, propustima i nedosljednostima HDZ-a, te će se morati vratiti izvorištima i u budućnost krenuti s novim programom i – novim ljudima.

Tradicionalna oporbenjačka logika, izražena sintagmom „što gore – to bolje“, u vlastitoj bi nacionalnoj državi morala biti prokazana kao defetistička i neplodna. U konkretnoj bi situaciji ona značila zapravo nelogičnu i amoralnu potporu Zoranu Milanoviću koji će – što zbog predsjedničkih ovlasti Stipe Mešića, a što zbog realnog omjera snaga – bude li formirao vladu, to biti u stanju učiniti samo u koaliciji s Hrvatskom narodnom strankom.

Milanovićevo neodmjereno koketiranje s jugoslavenskom i komunističkom baštinom vlastite stranke pokazuju da novi predsjednik Socijaldemokratske partije nema one komplekse i hipoteke, koje je u svakom trenutku na svojim plećima osjećao Iвица Račan. Drugim riječima, Milanović bi se puno lakše od Račana odlučio na snažnije regionalno povezivanje, a kako bi važan udio u takvoj budućoj vladi imao HNS Vesne Pusić, to bi moglo značiti i stvaranje institucionalnih balkanskih i/ili jugoistočnoeuropskih okvira s nesagledivim posljedicama, budući da je predsjednica HNS ponešto reterirala u svojoj istočnoj orijentaciji, pa umjesto nekadašnje izgradnje spona od Jadrana do Vladivostoka, sada zagovara samo savez od Sutle do Gruzije.

Koalicija Hrvatske seljačke stranke, Hrvatske socijalno-liberalne stranke i regionalnih strančica u političkoj i ideološkoj polarizaciji u Hrvatskoj ne znači, nažalost, ništa, pa se može očekivati da će se sva njihova uloga svesti na pravo-

dobno puzanje pod šator pobjednika. Zanimljivo je da se i iz HDZ-a i iz HSP-a (jednako kao iz snažnijih stranaka ljevice) uporno govori, kako bi glasovi koje bi birači dali tzv. malim strankama zapravo bili „izgubljeni“ ili bi se njima, štoviše, okoristio suprotstavljeni blok stranaka. Za veliku većinu od ukupno 101 registrirane stranke u Hrvatskoj to nesumnjivo vrijedi. No, među tzv. malim strankama ima onih, koji ustrajno brane svoj program i svih ovih burnih godina ne pristaju ni na kakve kompromise koji bi ugrozili njihov moralni i politički integritet. Nije li vrijeme da te stranke dožive nagradu, koja će ujedno „velikima“ biti rječita poruka? Zar primjer Hrvatske stranke umirovljenika ne pokazuje, da ne postoje unaprijed izgubljene bitke i nemogući uspjesi?

(broj 187, listopad 2007.)

ODNOS VANJSKE I UNUTARNJE POLITIKE

Ako je smisao postojanja države ostvarenje blagostanja za sve njezine žitelje, postizanje pravne sigurnosti, gospodarskoga i kulturnog napretka, mira i zadovoljstva, onda se jasno nameće zaključak, da svaka odgovorna vlast prije svega mora voditi računa o unutarnjopolitičkim pitanjima i zadaćama. Vanjskopolitička aktivnost nužni je i sastavni dio ukupne skrbi o državi i državljanima, ali je ona podredna, upravo zato što mora biti u funkciji postizanja primarnih, unutarnjopolitičkih ciljeva.

Drugim riječima, ne mogu se unutarnje teškoće sanirati možebitnim vanjskopolitičkim uspjesima. Štoviše, ima situacija u kojoj vanjskopolitička postignuća ne prate pozitivni odjeci u domovini, što posve bjelodano upućuje na to, da su ti vanjskopolitički uspjesi prividni, i da zapravo i nisu uspjesi, nego tek mršava zadovoljština koja se vladajućoj kliku nudi kao nagrada za podređivanje nacionalne politike tuđim, nadsacionalnim ili anacionalnim planovima. Primjerice, možebitno sudjelovanje Hrvatske u imperijalističkim pohodima na Srednjem Istoku (koji se umilno nazivaju „savezničcima“), nesumnjivo bi bilo popraćeno pohvalama s različitih strana, no pitanje je, bi li iz toga Hrvatska imala kakve koristi (a posve je očito, da bi hrvatska javnost bila protiv takvih pustolovina).

U tom svjetlu treba promatrati i ulazak Hrvatske u Vijeće sigurnosti UN-a. Bilo bi sitničavo i, vjerojatno, neukusno, negirati svaku vrijednost tom događaju. On ipak predstavlja afirmaciju Hrvatske, koju većina svjetskih političara i političkih analitičara još prije dva desetljeća nije znala pronaći na zemljovidu.

No, jednako je tako neukusno iz samoga tog događaja donositi brzoplete zaključke i na tom temelju graditi nova Potemkinova sela. U prvom redu, ostavljajući postrance moraliziranja o načinu na koji su Ujedinjeni narodi (zapravo: Ujedinjene države) stvoreni i na koji način su u Vijeću sigurnosti uglavljeni jednaki i jednakiji (dok su Njemačkoj, Japanu, Indiji i sl. i dalje zatvorena vrata), ne valja podcjenjivati ocjene da se ta organizacija posljednjih godina nalazi u krizi koja uvelike podsjeća na krizu koju je svojedobno prolazilo ženevsko Društvo naroda, utemeljeno na sličan način i sa sličnom svrhom nakon Prvoga svjetskog rata. Posve je neizvjesno, što će se zbiti u budućnosti.

Drugo, kolika je objektivna vrijednost hrvatskog ulaska u VS UN, rječito govori predizborna emisija na temu vanjske politike, održana na Hrvatskoj televiziji 2. studenoga 2007. Sudjelovali su aktualna ministrica vanjskih poslova Kolinda Grabar-Kitarović (HDZ), Vedran Mimica (SDP), dr. Vesna Pusić (HNS), dr. Mate Granić (HSP), Božidar Pankretić (koalicija HSS – HSL), Ivan Šimek (HSU), Ivan Jakovčić (IDS). Poteglo se, dakako, i pitanje zasluga za ulazak Hrvatske u VS UN, koji se zbio nekoliko dana prije toga, ali se odmah – na pitanja novinara – pokazalo da nitko (baš nitko!) od tih tobožnjih stručnjaka za vanjsku politiku i ljudi koji danas predvode hrvatsko Ministarstvo vanjskih poslova ili bi to sutra imali činiti, pojma nema o tome, koje su još tri države skupa s Hrvatskom ušle u VS UN! Takozvani stručnjaci, okićeni akademskim titulama, profesionalni političari koji bi rado da ih smatramo ekspertima za vanjskopolitičke teme, nisu nam znali kazati, s kim smo to ušli u navodnu „svjetsku vladu“! Mislimo li, doista, da je u drugim državama bitno drugačije u odnosu na Hrvatsku?

I vjerujemo li doista, da smo konačnu moć postigli time što smo u VS UN izjednačeni s Burkinom Faso i Kostarikom, ili da je naš ugled potvrđen društvom s Gadafijevom Libijom? Ili bismo ipak neke zaključke mogli izvući i iz činjenice, da je nakon bombastičnih Sanaderovih i Mesićevih najava povodom presude „vukovarskim krvnicima“, Tužiteljstvo MKSJ-a u Haagu jednostavno odlučilo protiv oslobođenoga Miroslava Radića žalbu ni ne uložiti? Toliko su ih impresionirale Mesićeve i Sanaderove grožnje, baš kao što je slona iz La Fontaineove basne impresionirala ljutnja jednoga miša!

A jedina pouka koju iz toga valja izvući jest sljedeća: nikakve srebrnjake iz Washingtona, Londona i New Yorka ne valja staviti ispred težnja i interesa hrvatskih građana. Hrvatska je ovdje.

(broj 188, studeni 2007.)

MANIPULACIJE REZULTATIMA IZBORA

Iz činjenice da su veliku većinu glasova na saborskim izborima, održanima 25. studenoga 2007., dobile stranke koje se u svojim programima i djelovanjima zalažu, između ostaloga, i za pristup Hrvatske Europskoj uniji i NATO-u, neki politički analitičari hoće zaključiti, da je time već faktično (makar ne i formalnopravno) održan referendum o tim pitanjima. Takva se logika osobito poteže u svjetlu rasprava o tome, je li po hrvatskome Ustavu potrebno raspisati referendum o pristupu Hrvatske NATO-u (dok je nesporno, da bez referendumom nije moguće donijeti odluku o ulasku u Europsku uniju), a nju ne zastupaju samo pojedinci koji naginju ljevici (npr. Damir Grubiša, Ivan Grdešić i sl.), nego i oni koji su redovito na usluzi svakoj, pa tako i aktualnoj, Sanaderovoj vladi, poput dr. Smiljka Sokola.

On je u jednome zagrebačkom dnevniku sredinom prosinca izjavio: „Referendum o pitanju treba li Hrvatska ući u NATO je održan na izborima 25. studenoga. Rezultat je poznat. Nedvojben je zaključak da su se građani Hrvatske plebiscitarno opredijelili za ulazak Hrvatske u NATO...“

No, takva je logika obična manipulacija voljom birača, pa nije nikakvo čudo da dolazi iz usta „stručnjaka“, koji je – za volju vlasti – imao hrabrosti naglas kazati, da novac nije imovina. Činjenica je, da su većinu glasova odnijele stranke koje se zalažu za euroatlantske integracije (čak i bez obzira na to, što je upravo SDP u predizbornoj borbi za naklonost euroskeptičnih birača potencirao potrebu raspisivanja referenduma i o pristupu NATO-u!), ali je svakomu jasno – pa i dr. Sokolu – da se na izborima od 25. studenoga pitanje pristupa euroatlantskim integracijama uopće nije postavljalo, niti se nametnulo kao važna, a kamoli kao središnja tema.

Zašto je tako, nesumnjivo je pitanje koje bi zasluživalo pozornost ne samo političkih promatrača i analitičara, nego i socijalnih psiho(pato)loga. Zašto jedan narod, odnosno žitelji jedne države, u svim ispitivanjima javnog mišljenja, pokazuju ozbiljnu rezerviranost ne samo prema žurnom i bezuvjetnom srljanju u te integracije, nego su im uopće neskloni, a onda ta tema – koja nam svakodnevno puni uši – u stranačkom nadmetanju i opredjeljivanju postane potpuno nevažna? Zbog čega uopće nismo u stanju problematiku pristupa euroatlantskim integracijama analizirati mirno i trijezno, ne podcjenjujući nesumnjive koristi koje bismo iz toga kao narod i država mogli imati, ali i ne ignorirajući ozbiljne opasnosti za državni suverenitet, razvitak političke kulture i demokracije, gospodarska ograničenja, ekološke rizike i sl.?

Nema sumnje, da za takav paradoks glavnu odgovornost snose politička klasa i mediji, koji stvarno onemogućuju bilo kakvu raspravu o tim životno važnim pitanjima, i koji na svaki drugačiji glas odgovaraju ostracizmom brutalnijim od onoga koji se primjenjivao u antičkim i srednjovjekovnim društvima.

Ali, unatoč tome, tvrdnje poput spomenute Sokolove treba s indignacijom odbaciti kao sramotne nasrtaje na rasudnu moć prosječnog birača. A čime je taj nasrtaj, to obezvrjeđivanje elementarne demokratske kulture motivirano, objasnio je sâm Smiljko Sokol, dovršavajući svoju misao: „...Netko može reći, ako je tako, zašto se to ne bi potvrdilo i na pravom referendumu. Zato što je referendum ‘opasna’ igra u kojoj ‘igrača ništa ne može iznenaditi osim iznenađenja’. Što ako na referendum, koji bi se održao za desetak mjeseci, zbog vala poskupljenja, inflacije ili nečeg trećeg, izađe samo 40 posto birača, ili većina birača zbog istih razloga, iako je za NATO, glasuje protiv?“

Drugim riječima, narod ne zna što zapravo hoće, pa mu to treba propisati ili bar podmetnuti. Od ovog shvaćanja do vraćanja na shvaćanje i na praksu, da ni izbore ne treba raspisivati, jer nije unaprijed poznato tko će na njima pobijediti, samo je jedan, sasvim mali korak. No, u eri glavinjanja u kojoj živimo, njega može načiniti ne samo jedan nekoć ugledni ustavnopravni stručnjak, nego i čitav jedan narod...

(broj 189, prosinac 2007.)

SMISAO POLICENTRIČNOG RAZVITKA

Prije skoro devet godina, na istom je ovome mjestu objavljen uvodnik pod naslovom „Policentrični razvitak Hrvatske“. Iako je izgradnja auto-cesta u međuvremenu približila do jučer tako udaljene dijelove Hrvatske, teško bi bilo dokazati da smo u tom pogledu učinili makar jedan korak naprijed: Hrvatska se još uvijek sastoji od Zagreba i ostaloga, a takvo je stanje – s obzirom na geopolitički smještaj, veličinu i okruženje Hrvatske – krajnje nepovoljno.

Shvatljiva je i prirodna potreba jednog naroda i države, da razvije središte, stožer političkoga, kulturnog i gospodarskog života. Ta je potreba osobito izražena kod naroda koji je, kao hrvatski, stoljećima bio zemljopisno i upravno-politički rascjepkan i u kojemu su tuđinski osvajači potpirivali pokrajinske partikularizme. Nadvladavanje tih partikularizama i uspostava vlastite neovisne države nužno su se postavljali kao ključni cilj. Zato se ni u nacionalno

osviještenim krugovima zapravo uopće nije ni razmišljalo ni razgovaralo o tome, krije li centralizacija kakve opasnosti za nacionalni razvitak. Smatralo se neupitnim, da je centralistički ustroj države najbolje rješenje i da se njime, štoviše, unaprijed omogućuju kvazifederalističke i separatističke tendencije u prvom redu srpske manjine, a onda i eventualni slični pokušaji odnarođenih skupina. U jednoj fazi povijesnog razvitka takvo je shvaćanje vjerojatno imalo opravdanje.

No, iako nisu utrnule tendencije koje teže rastakanju Hrvatske, danas se suočavamo i s drugim problemima, o kojima valja povesti računa.

Zagreb je narastao do četvrtine Hrvatske, a s područjem koje mu gravitira, vjerojatno mobilizira polovicu ljudskih i gospodarskih potencijala Hrvatske. To dovodi do velikih infrastrukturnih teškoća, koje će se u budućnosti samo povećavati. Poteškoće s prometom, opskrbom energijom i pitkom vodom, cijena stanovanja i zemljišta, ekološke posljedice i slično, iz dana u dan će poprimiti sve ozbiljnije oblike. Usporedno s tim, široki prostori Hrvatske već su opustošeni. Banovina, Kordun, Lika, Gorski kotar i Dalmatinska zagora pretvaraju se u pustinje, a pojave siromaštva i tendencija iseljavanja akutne su i u bogatim pokrajinama poput Slavonije, Baranje i Srijema.

Ne smiju se podcijeniti ni psihološke i političke reperkusije takvih razlika između Zagreba i pokrajine, budući da u povijesti – i mi i susjedni nam narodi – imamo primjera, da su te razlike vremenom prerasle u suprotnosti i postupno dovele do stvaranja centrifugalnih, separatističkih pokreta. O tome rječito govori, primjerice, stanje duhova u susjednoj Italiji, gdje se – svega stotinjak godina nakon uspješnog okončanja mučne i teške borbe za stvaranje jedinstvene nacionalne države na području jednog naroda, ujedinjenog istim jezikom, kulturom, pa čak i vjeroispoviješću – pojavljuju i bivaju sve snažniji pokreti koji mogu dovesti do disolucije zemlje.

No, sve da do takvih drastičnih pojava u Hrvatskoj – koja ipak nema tradiciju polisa i neovisnih malih državica – i ne dođe, ne smijemo previdjeti činjenicu, da su posljedice slijevanja ljudi i kapitala u Zagreb i zagrebačku okolicu dramatične na demografskom, gospodarskom, obrambenom i svakom drugom planu. Predstojeće ukidanje ili smanjenje ograničenja u migracijama europskog pučanstva može u idućim desetljećima dovesti do bitne promjene i nacionalne strukture u Hrvatskoj.

U državama, koje vode smišljenu i dugoročnu politiku, i u kojima se politički angažman ne svodi na stjecanje saborskih i ministarskih sinekura, nego na trajno osiguranje prosperiteta pojedinaca i naroda, o tome se vodi računa,

pa se – recimo u Švicarskoj – snažnim mjerama gospodarske i porezne politike potiče opstanak pučanstva u „pasivnim“, ruralnim krajevima. Mi smo od takvog shvaćanja još daleko. Osnivanje ministarstva za regionalni razvitak u sastavu netom formirane nove, druge Sanaderove vlade, jasno je motivirano potrebom da se kreiraju nove ministarske fotelje radi političke trgovine s koalicijskim partnerima, a ne radi uvjerenja, da Hrvatska u budućnosti može biti snažna, jedna i jedinstvena samo onda, ako se ravnomjerno razvijaju svi njezini dijelovi. Nitko, pak, ne će biti sretniji od nas, ako se zloguka predviđanja ne ostvare...

(broj 190, siječanj 2008.)

KOSOVSKE POUKE

U nedjelju, 17. veljače 2008., Kosovo je postalo neovisnom državom. Ulažak nekadašnje jugoslavenske pokrajine u zajednicu slobodnih naroda i država – pa makar privremeno u obliku „nadzirane suverenosti“ – mora biti razlog za radost svakomu, komu je stalo do slobode.

Može se pritom, naravno, imati stanovitog razumijevanja za Srbe, kojima gubitak Kosova ne označava samo vjerojatno okončanje procesa raspada Jugoslavije (makar nije posve jasno, što će donijeti budućnost u Vojvodini), nego i gubitak mitskog uporišta njihove nacionalne svijesti i ponosa. U tom smislu Republika Srpska, nasiljem i genocidom nastala tvorevina na području Bosne i Hercegovine, čak i kad bi njezino pripajanje Srbiji imalo ikakvih izgleda, ni u kojem slučaju ne može kompenzirati taj gubitak. No, reakcije koje nakon 17. veljače dolaze iz srbijanske i srpske političke javnosti, pokazuju da Srbi iz povijesti nisu naučili ništa.

Ne ide im u glavu, da su sami, nasiljem i obespravljanjem Albanaca, upravo stvarali pretpostavke za katastrofu vlastitih projekcija o velikoj i moćnoj srpskoj državi. Oni ne žele shvatiti, da su Kosovo, čiji su se posjednici tijekom povijesti mijenjali, ali je posljednjih stoljeća većina stalno bila albanska, mogli zadržati samo tako da tijekom srpsko-jugoslavenskog razdoblja osiguraju ravnopravnost naroda, vladavinu prava i potpunu pravnu sigurnost. Samo to je moglo odvratiti kosovske Albance od subraće s južne stranu granice, baš kao što je ravnopravnost naroda i vladavina prava odvrtila frankofone Švicarce od moćne Napoleonove i Clemenceauove Francuske, italofone od sirenskog zova

Mazzinija, Garibaldija i Mussolinija, a najbrojnije, one njemačkošvicarskog podrijetla, od Bismarckove i Hitlerove Njemačke.

Autarkični režim albanskoga komunističkog vođe Envera Hoxhe, s brojnim elementima orijentalne despocije, i Srbiji i Jugoslaviji je pružao prigodu da kosovske Albance privuku idejom slobode. No, kad ih se iz Beograda nastavilo gušiti i gaziti, posve je neizbježno, da se time pothranjivala njihova težnja za nacionalnim ujedinjenjem i osamostaljenjem, težnja za oslobođenjem kao putem prema slobodi.

To je pouka, koju ne žele čuti oni, koji danas negoduju zbog kosovskog osamostaljenja ili se pribojavaju njegova odjeka. Oni se upuštaju u suhoparne međunarodnopravne analize, kao da ljudi i narodi postoje radi prava, umjesto da shvate, kako je pravu svrha, da se prilagođava i štiti potrebe pojedinaca i naroda.

Nema nikakve dvojbe, da su Škoti, Baski i brojni drugi narodi bez vlastite države, osokoljeni kosovskim oslobođenjem od 17. veljače. Kriviti ih zbog toga, značilo bi činiti im još jednu povijesnu nepravdu. A Madrid i London bi se trebali pitati, zbog čega ti narodi – inače, kao i svaki narod, sastavljeni od većinom inertnih skupina pojedinaca i podskupina s različitim interesima – ne žele više živjeti skupa s Englezima ili Kastiljancima, nego žele živjeti pored njih. Što je to, što motivira separatističke težnje Škotske, Baskije, Farskih otoka, Korzike itd., koje jačaju usporedno s jačanjem europskih integracija? Je li moguće, da sve te narode vodi samo neka podzemna, iracionalna i „nacionalistička“ težnja, ili postoje i realni, ovozemaljski razlozi koji potiču narode, da svoj politički, gospodarski, kulturni i svaki drugi život organiziraju po vlastitim potrebama i željama. Ili se ipak radi o složenoj kombinaciji objektivnih životnih potreba i dubokih duševnih procesa, zbog kojih suvremeni lonci u zemlji misirskoj nisu dostatni, da bi se narodi odrekli težnje za državnom samostalnošću?

Nema sumnje, da će o tome i u budućnosti raspravljati povjesničari, sociolozi, politolozi, etnolozi, pravници i drugi stručnjaci, ali će sve njih, nema sumnje, nadživjeti narodi i njihove želje, da budu svoji na svome...

(broj 191, veljača 2008.)

ČEMU NAS UČI EPIZODA SA ZERP-OM?

Hrvatska je odustala od primjene zaštićenoga ekonomsko-ribolovnog pojasa (ZERP) u odnosu na članice Europske unije. To znači, da slovenski i talijanski ribari i brodari mogu na Jadranu činiti što ih je volja, dok se ZERP i dalje primjenjuje na one dvije crnogorske barke i jedan albanski leut. Za utjehu, u Jadranu i dalje ne će neograničeno moći ribariti ni filipinski ni novozelandski ribari, a ni prema čileanskima, bogme, ne ćemo imati milosti.

A zapravo se najvažnija dimenzija čitave epizode svodi na to, da ona jasnije od svakoga drugog dokaza i svakog drugog ispitivanja razgolićuje i sadašnju Hrvatsku i sadašnju Europsku uniju.

Iako Hrvatska, kao pomorska zemlja, prema međunarodnim konvencijama ima pravo i obvezu proglasiti gospodarski pojas odnosno njegovu varijantu, zaštićeni ekonomsko-ribolovni pojas, hrvatska se politička nomenklatura na taj korak odlučila kalkulirajući i tek nevoljko, zapravo kao pokušaj da se neka-ko anulira debakl s neukim i kapitulantskim parafiranjem hrvatsko-slovenskoga sporazuma („sporazuma Račan – Drnovšek“). Tadašnja oporba, predvođena Sanaderovom Hrvatskom demokratskom zajednicom, grmjela je u jesen 2003. u prilog proglašenja ZERP-a i oštro napadala tadašnju vladu zbog oklijevanja s njegovim proglašenjem. Europska unije niti može niti smije ucjenjivati Hrvatsku, koja se koristi ovlaštenjima što joj ih daje međunarodno pravo i kojima se poslužilo više od 130 država, upozoravao je tada s pravom prvak oporbe. Još tri godine kasnije, u jeku predizborne kampanje, Sanader je uvjeravao hrvatsku javnost, da će ZERP – „bez obzira na to koja vlada bila“ – stupiti na snagu 1. siječnja 2008. za sve, pa i za zemlje članice EU.

Ta je predizborna retorika, nema sumnje, vladajućoj stranci priskrbila nemali broj glasova, i to upravo onih koji su joj bili potrebni da formira vladu u koaliciji s Hrvatskom seljačkom strankom, koja je neodstupnu obranu ZERP-a pretvorila u ključno pitanje svoje političke taktike. I onda, svega par mjeseci kasnije, nakon što su Italija i Slovenija instrumentalizirale EU radi oštrog pritiska na Hrvatsku, predsjednik Republike je odmah pokazao spremnost pokleknuti, izjavivši kako moramo odlučiti, želimo li ZERP ili Europsku uniju, jer oboje – prema njegovu mudrom mišljenju – nije moguće imati. A predsjednik Vlade je kazao kako i njegova stranka brani nacionalne interese, „samo treba vidjeti koji je veći, a za HDZ je to EU“. I tako je Hrvatska opet kapitulirala, obeskrjepivši vlastite propise i ono u što se godinama zaklinjala.

Kapitulirala je pred Europskom unijom, koja je i u ovoj epizodi pokazala da nije nikakvo idilično udruženje kojemu je svrha ostvarenje pravde, mira,

blagostanja i ravnopravnosti zemalja članica, nego instrument gospodarske i političke ekspanzije (koja se u neka pristojnija vremena nazivala jednostavno kolonijalizmom). Pritisak na Hrvatsku urodio je plodom (budući da u Zagrebu stoluju oni koji ustrajno prisežu da „nema te žrtve koju Hrvatska nije spremna podnijeti da bi postala članicom Unije“), a nitko u Bruxellesu ne tare glavu zbog toga što je taj uspjeh posljedica flagrantnoga kršenja međunarodnog prava.

Osvrćući se na ovu tužnu epizodu, nekima omraženi Ivan Zvonimir Čičak podsjetio je u jednome zagrebačkom dnevniku, da postoji još jedan aspekt toga protupravnog ponašanja: EU ovakvim postupkom potiče političku korupciju u Hrvatskoj, jer faktično prisiljava političke stranke da odustanu od ključnih dijelova političkog programa i taktike na kojoj su dobile izbore. Time se otvara prostor za neprincipijelne koalicije motivirane jedino sudjelovanjem u vlasti, a potkopava se povjerenje građana u politički sustav i političku elitu. Podsjećajući na to da je dvojba „ZERP ili EU“ zapravo lažna dvojba, Čičak zaključuje: „EU jest primarni hrvatski nacionalni interes. Iznad kojega je samo jedan. A to su Hrvatska i njezini građani...“. Tomu se zapravo nema što dodati.

(broj 192, ožujak 2008.)

SLABOSTI POLITIČKOG SUSTAVA

Jedna od neminovnih posljedica nedavnih saborskih izbora bilo je i preispitivanje snage, utjecaja i položaja vodstava političkih stranaka. Zbog toga su mnoge stranke proteklih dana održale svoje sabore ili „konvencije“, kako se to „po američki“ kaže u jeziku naroda koji pod tuđicom *konvencija* u pravilu razumije nešto sasvim različito od stranačke skupštine. Sabore su tako održale i stranke koje su na nedavnim izborima doživjele pravi debakl, poput Hrvatske narodne stranke, Hrvatske stranke prava i Hrvatske seljačke stranke.

Svima je njima zajedničko to, da je – u sustavu koji se hoće zvati demokratskim – čvrsta jezgra u stranačkom vodstvu kandidirala jednoga, unaprijed poznatoga kandidata, kojemu se nitko ili nije usudio suprotstaviti ili je isključen iz stranke još u predkandidacijskom postupku. Drugim riječima, kandidati stranačkih vodstava faktično nisu bili kandidati, nego predodređeni pobjednici. Prividnu iznimku čini SDP, gdje najava više kandidata zapravo ne znači postojanje bogatoga i razvedenog unutarstranačkog života, nego je tek posljedica međusobne suprotstavljenosti klanova i interesnih skupina, koje od njihovih

stranačkih suparnika često dijele puno veće razlike i animoziteti od onih koji postoje prema drugim političkim strankama.

U svjetlu tih činjenica hrvatski politički život biva sve jednoličniji i sve udaljeniji od autentičnih interesa prosječnoga građanina, koji čitav politički sustav promatra kao svojevrsnu partitokratsku diktaturu koja počiva na nedodirljivosti stranačkih vodstava, korupciji i medijskomu reketu. Uslijed toga iščezavaju ideološko-političke razlike među političkim strankama, a sva se politička borba svodi na goli interes odnosno borbu za vlast, kojoj svrha nije dugoročno određivanje i oblikovanje nacionalne sudbine u skladu s predodžbama jedne političke snage, nego se ta svrha svodi na ostvarenje materijalnih dobitaka iz sudjelovanja u diobi političkoga kolača. Ključna posljedica takvog shvaćanja jest općeniti prijezir prema političkoj kasti, sve naglašenija izborna apstinencija i uopće nezainteresiranost za politiku.

Posve je razumljivo, da se u takvoj klimi rađaju i ideje koje bi se na početku dvadesetprvog stoljeća mogle ocijeniti poprilično bizarnima. Jedan od bivših hrvatskih ministara vanjskih poslova – kojemu dosad nitko nije spočitnuo nesklonost prema institucijama demokratskog poretka – tako je nedavno predložio, da se upravljanje državom povjeri ne više političkim strankama, nego predstavnicima pojedinih struka, institucija ili intelektualnih krugova.

Ni njemu, a ni drugim promatračima nije palo na pamet upitati se, postoje li bitne razlike između takvoga modela i modela „stališa“ koji je svojedobno, jedva skrivajući provokatorsko kopito, predstavljao jedan omanji Cezar u ulozi predsjedničkog savjetnika. I još više, postoje li bitne razlike između tog modela i korporativizma koji je izvorno zamišljen i definiran u redovima katoličkih intelektualaca iz prve polovice XX. stoljeća, da bi ga uskoro prigrlilo i iskrivio fašistički ideolog i diktator, Benito Mussolini.

Upravo činjenica da je prijedlog o suvremenom obliku korporativizma prošao nezamijećeno, pokazuje da klima pasivnosti i beznađa i u naše dane rađa zamislima koje ne moraju nužno ostati na razini akademskih razglabanja i tužaljki ocvalih političara, nego uvijek iznova prijeti opasnost da na taj val uzjašu i oni, koji se ne će ustezati od vatrenih demagoških fraza radi postizanja potpune vlasti. Imamo, dakle, razloga pribojavati se novih oblika tiranije, a okolnost da tu opasnost ne prepoznamo, možda posve jasno govori, da u svojevrsnoj tiraniji već podavno živimo...

(broj 193, travanj 2008.)

NA PRAGU NOVOG TOTALITARIZMA

Ovogodišnji nam je svibanj donio niz simptomatičnih epizoda, koje do kraja razgolićuju društvo u kojem živimo. U jednoj od njih i nehotice je sudjelovao dr. Milan Kruhek, raniji ravnatelj Hrvatskog instituta za povijest, koji se svojedobno, kao pisac razmišljanja o zrinsko-frankopanskim temama, pojavio i na stranicama ovog mjesečnika. Sredinom svibnja priopćeno je, naime, kako je hrvatska vlada „na zatvorenom dijelu sjednice povukla svoju odluku o imenovanju povjesničara Milana Kruheka za člana Odbora za etiku u znanosti i visokom obrazovanju“, o čemu je pismeno obavijestila Sabor, „no bez ikakva objašnjenja“.

Kruhekovo je imenovanje vlada, naime, bila predložila Saboru, nakon što je ovoga povjesničara za to mjesto predložio Hrvatski institut za povijest. Ostat će nepoznato, je li takvoj izvornoj odluci vlade išta pridonijela činjenica, da je Kruhek ujedno član Hrvatske demokratske zajednice. No, protiv njegova imenovanja ustali su pravovjerni *cerberi* suvremene „hrvatske demokracije“, među kojima se istaknuo bivši ministar znanosti Gvozden Flego. On je Kruhekovo imenovanje javno proglasio neprihvatljivim, zato što je Kruhek potpisnik tobožnjega „apela kojim se stalo u obranu Mile Budaka, ministra u Pavelićevoj vladi“ (2004.), i zato što je, prema Fleginu mišljenju, „osoba u mirovini, koja nijednim svojim radom nije kvalificirana za razmatranje složenih etičkih pitanja“.

Za Flegino ophođenje s činjenicama nije ništa neobično, da se u toj kratkoj i ubitačnoj ocjeni krije nekoliko notornih neistina. Prvo, Kruhek nije nikakva „osoba u mirovini“. Drugo, nikakav propis ne uvjetuje članstvo u spomenutom Odboru prethodnom filozofskom naobrazbom niti objavljivanjem radova o etici, niti bi to bilo shvatljivo i logično, budući da o etičnosti (pa i o etičnosti u znanosti i visokoj naobrazbi) smiju i mogu suditi i oni, koji nisu stručnjaci za jedno uskostručno filozofijsko područje. Ne svodi se osjećaj za etično niti znanje o etici na svjedodžbu koju je nekomu potpisao Milan Kangrga i slični etički stručnjaci za batine i štange. I treće, ne postoji nikakav „apel kojim se stalo u obranu Mile Budaka“, nego postoji apel koji jest nastao povodom afere s Budakovom spomen-pločom u Svetome Roku, ali se u njemu traži obnova svih političkih procesa održanih „u doba komunističke i drugih totalitarističkih vlasti“, kako bi se iznova, na zakonom propisan način i u postupku u kojem ne postoji i ne čuje se samo optužba, nego i obrana, moglo zakonito, pravično i nepristrano utvrditi odgovornost svakoga pojedinca.

Dakle, kad sudi o etici i etičnosti, za bivšega ministra Gvozdena Flegu izmišljanje i političko diskvalificiranje – nije neetično! Uostalom, nije li filozof Neven Sesardić u *Slobodnoj Dalmaciji* od 4. rujna 2002. zorno pokazao, kakav je znanstveni i moralni lik tada novoimenovanog ministra znanosti u Račanovoj vladi. Upozorio je tada Sesardić, da Flego u svojoj službenoj biografiji prešućuje kako je predavao marksizam (a ne filozofiju!), da spada u one, koji su „redovito i gorljivo surađivali s raznoraznim ‘marksističkim centrima’ i ‘centrima za idejno-teorijski rad’ te (...) su neumorno pridonosili zagušivanju filozofskog izdavaštva objavljivanjem apsurdne količine marksističke literature”, da se još osamdesetih godina vrlo zdušno borio protiv toga da pravo javnosti steknu i oni znanstvenici i filozofi koji misle drugačije, da je njegov znanstveni, filozofski opus patuljastih razmjera, još manjega značenja a najmanje vrijednosti itd.

Drugim riječima, pojedinosti iz Gvozdenova životopisa na koje ukazuje Neven Sesardić i način na koji Flego u svome napadu na Kruheka iskrivljuje elementarne činjenice, pokazuju da je Gvozden Flego ne samo znanstvena, nego i moralna ništica. No, to danas – kad on više nije ministar znanosti – nije naš, nego njegov problem (moguće i problem njegove obitelji, pa i susjeda, televizijskih inkasatora, kumica na tržnici i slično).

Ali je naš problem okolnost da je hrvatska vlada vrlo poslušno i vrlo brzo povukla svoj prijedlog, pokazujući koliko drži do ideoloških denuncijacija i kakvu sudbinu namjenjuje onima, koji imaju hrabrosti misliti drugačije. To nam svjedoči, da se iza svih slatkorječivih fraza o slobodi mišljenja i ljepoti raznolikosti, nalazimo suočeni s novim totalitarizmom, totalitarizmom koji više ne prakticira Solovke i Dachau, Dudinku i Auschwitz, ali time ne prestaje biti vrlo sličan prijetnji slobodi i sreći čovječanstva, kao što su to spomenuti toponimi – sinonimi mraka, nasilja i neslobode.

(broj 194, svibanj 2008.)

OSUĐENI NA IZUMIRANJE?

Prema nekim podacima, broj stanovnika Hrvatske u 2050. godini past će na jedva nešto više od tri milijuna, odnosno otprilike onoliko koliko je na području današnje naše države živjelo 1900. godine. No, prave razmjere dramatičnosti tih brojeva zorno pokazuje tek dodatna napomena: ta tri milijuna bit će puno starija od ona tri milijuna prije 100 godina, što znači da ćemo u popula-

cijskome i u gospodarskom smislu biti ranjiviji, besperspektivniji i nemoćniji nego „u doba Khuena bana i mađarske tame“.

Ne bi se reklo da naše političke strukture taj problem shvaćaju ozbiljno, čak ni to, da o njemu uopće razmišljaju.

U nas i inače nije običaj razmišljati i raspravljati o ozbiljnim nacionalnim pitanjima. Ima važnijih tema, poput Mesićeva nastojanja da za svoje suradnike pronađe kakve sinekurice u državnoj upravi, Sanaderove skrbi za plinifikaciju Splita u ortačkom odnosu s Mikijem Bandićem ili Bebićevih umnih rasprava o partizanstvu njegova oca i o zavnohovskom prapočelu današnje i svake druge Hrvatske.

Ako se sudbinsko pitanje, kao što pitanje o bijeloj smrti koja hara Hrvatskom svakako jest, i potegne ponekad, to se čini samo u predizbornim kampa-njama, kad sve uglavnom i završi demagoškim frazama i ljupkim obećanjima. Nema rasprave o pravim uzrocima niti analize mogućih rješenja. Nema sustava jer nema nacionalnoga konsenzusa, a toga konsenzusa ne može ni biti u državi prema kojoj niz njezinih istaknutih dužnosnika ustrajno pokazuje manjak ljubavi i višak prijezira. Zato se suočavamo s voluntarističkim pristupom koji svojim oscilacijama mladim naraštajima ne ulijeva povjerenje. Prava i povlastice, koja su svojedobno, u ratnim i poratnim vremenima bila najavljena, a dijelom i propisana, u velikoj su mjeri izbrisana u trećesiječanjskom razdoblju. Proplamsaji pronatalitetne politike posljednjih godina toliko su bojažljivi i toliko slabšaši, da uglavnom ne pridonose većem broju poroda.

Stručnjaci bi, nesumnjivo, znali navesti brojne razloge drame s kojom se suočavamo, ali i mi laici neke od njih lako možemo identificirati. Sve ugroženiji standard i sve veći prohtjevi mladeži u svijetu opsjednutom potrošačkim mentalitetom i globalizacijskim totalitarizmom, dovode do sve kasnijeg sklapanja brakova i sve manjeg broja novorođenčadi. Demografskom rezervoaru u Bosni i Hercegovini, koji je osiguravao opstanak naših sunarodnjaka u susjednoj državi i obilno hranio i sve opustošenija ognjišta u Republici Hrvatskoj, vjerojatno je zadan smrtni udarac krvavim hrvatsko-muslimanskim ratom, s posljedičnom tendencijom iseljavanja Hrvata. Slabosti školskoga sustava i politike zapošljavanja potiču mlade na odlazak u inozemstvo, a povratku brojnoga hrvatskog iseljeništva već su devedesetih godina stavljene snažne – nerijetko otvoreno ideološko-političke – prepreke. Povrh svega, u medijima i u javnosti se stvara društvena klima, koja relativizira sve vrijednosti i dokida sve ideale.

U pojedinca nema snažnijeg nagona od nagona za opstankom. Izostanak tog nagona govori o dubokoj patologiji.

I kod naroda bi moralo biti tako: ni narod ne bi smio imati snažnijeg nagona od nagona za opstankom. Ako nije tako, znači da je ozbiljno bolestan.

A zar nema puno znakova da je puno toga trulo u državi Hrvatskoj...?

(broj 195, lipanj 2008.)

TURSKA

Hrvatski poraz od Turske na nedavnome Europskom nogometnom prvenstvu otvorio je niz nenogometnih pitanja.

U internetskim je prepucavanjima uoči utakmice razvidan bio različit pristup naših i turskih navijača. Turci su navijali za svoje, ali se nisu mogli zamijetiti nikakvi znakovi agresivnosti i mržnje prema Hrvatskoj i Hrvatima, ili prema kršćanskoj Europi uopće. Nasuprot tome, nezanimariv je broj hrvatskih navijača dao oduška svojoj mržnji na Tursku, koristeći rječnik i slike koje su potpuno neprimjerene tradicionalnoj hrvatskoj snošljivosti i širini; rječnik i slike koje kao da su izravno nadahnute pučkim epskim pjesmama iz doba protuosmanlijskih ratova (ili, možda, srpskom protuislamskom mitomanijom koja nas zapljuskuje stoljećima i koja nas je tako uspješno mentalno pokorila?).

Ni oni koji su se u dijelu hrvatskih medija kritički očešali o neprihvatljive ispade dijela naših navijača, nisu znali podsjetiti da nas je kao narod upravo autentična hrvatska nacionalistička misao, uobličena u nauku dr. Ante Starčevića, oslobodila primitivnih protuislamskih i protuturskih predrasuda, da se upravo zbog toga nauka hrvatska misao tako širila i među bosansko-hercegovačkim muslimanima, i da je, na koncu, Turska i u Domovinskome ratu bila trajno i čvrsto na hrvatskoj strani, a da je turski predsjednik Sulejman Demirel bio jedini državni poglavar koji je u prosincu 1999. došao u Zagreb na sprovod predsjednika Tuđmana.

Sve smo to zaboravili, da bismo se mogli lakše poistovjetiti s Miloradom Dodikom, prvakom bosansko-hercegovačkih Srba, koji nam sa stranica *Večernjeg lista* – onoga istog koji je toga velikosrpskog đilkoša proglasio najpopularnijim političarom u BiH – tepa kako navija za Hrvatsku, jer na Europskom prvenstvu nema Srbije.

Dodik nam, dakle, hoće reći da mu je Hrvatska najdraža poslije Srbije, a mi mu – želimo vjerovati! Želimo mu vjerovati bez obzira na notorne činjenice. Toliko mu želimo vjerovati, da se ne ustručavamo pokazati vlastiti primitivizam i, štoviše, ponositi se njime. Želimo mu vjerovati, misleći kako na taj na-

čin zastupamo hrvatske interese, pokazujući zube Bošnjacima-Muslimanima i poručujući da BiH ne može niti smije opstati.

Incidente koji su se dogodili nakon utakmice u brojnim bosansko-hercegovačkim gradovima, dakako, ne smijemo ignorirati. Ne smijemo previdjeti da su Bošnjaci-Muslimani u Mostaru, Stocu, Bugojnu, Žepču, Sarajevu, Vitezu, Novom Travniku i drugdje, svojim bučnim navijanjem za Tursku i svojim burnim proslavljanjem iznenađujuće turske pobjede na nogometnom polju, demonstriali svoj animozitet prema Hrvatskoj i, još više – možda: prije svega – prema Hrvatima u BiH.

Neovisno o uzrocima, ta je činjenica koliko nepobitna, toliko dramatično zabrinjavajuća. No, ne valja smetnuti s uma da su hrvatski navijači u BiH, i prije utakmice s Turskom, naše nogometne pobjede protiv Austrije i Njemačke proslavljali na način koji su Bošnjaci-Muslimani morali doživljavati kao provociranje. Velikosrpski su stratezi mogli samo likovati, kao što su likovali prije petnaestak godina...

U svakom slučaju, odnosi između Hrvata i Bošnjaka danas su na najnižim granama od onoga nesretnog ratnog doba. Na nama je odlučiti, hoćemo li toj tužnoj i opasnoj tendenciji doskočiti kolaboriranjem s Miloradom Dodikom i politikom koju personificira taj lider „Republike Srpske“ (koji svoju skrb za Hrvate pokazuje time što sve čini, da se ti Hrvati ne vrte na svoja ognjišta, ali da se zato na području Federacije BiH što snažnije konfrontiraju s osjetno brojnijim Bošnjacima-Muslimanima), kako bismo poduprli emancipaciju te tvorevine nastale genocidom, ili ćemo svoje nacionalne interese štititi osloncem na tradicionalne, prokušane miljokaze.

Da bi osigurala svoju budućnost i (ponovno) postala privlačna, hrvatska misao mora se vratiti idealima slobode, dostojanstva i napretka.

U novim prilikama ona zasigurno ne će polučiti one plodove koje bi, da su okolnosti bile sretnije, polučila na prijelazu XIX. i XX. stoljeća ili u Drugome svjetskom ratu. Ali, ona je nužna radi našeg opstanka: povijest nas uči, da uskogrudnost, mržnja, nesnošljivost i primitivizam zajamčeno nisu put, nego – stranputica. Jednako kao što je stranputica oslanjanje na Milorada Dodika, i kao osobu i kao personifikaciju jedne političke strategije...

(broj 196/197, srpanj-kolovoz 2008.)

RIJEČI I SIMBOLI PRED SUDOM (I.)

Početkom srpnja 2008. objavljeno je kako je Europski sud za ljudska prava (ESLJP) donio pravorijek, prema kojemu odluka mađarskog suda kojom je prije osam godina jedan pripadnik tamošnje Radničke stranke osuđen zbog nošenja crvene zvijezde petokrake na nekom skupu u Budimpešti, predstavlja kršenje čl. 10. Europske konvencije o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda, kojim je zajamčena sloboda izražavanja. Vijest su prenijeli svi hrvatski mediji.

Iako je izostanak likovanja u tzv. neovisnim medijima odnosno u krugovima koji baštine komunističku ideologiju i ikonografiju – ili bar prema njima pokazuju znatan i znakovit stupanj razumijevanja – mogao biti znak da oni i nemaju baš previše razloga za likovanje, na drugoj su strani političkog spektra vidljivi zbnjenost, neshvaćanje, ljutnja, pa čak i tvrdnje da je takav pravorijek ESLJP-a „u koliziji s rezolucijom Parlamentarne skupštine Vijeća Europe, broj 1481 iz 2006“.

Naravno da nije tako. Takva je ocjena posljedica neshvatljivog neuočavanja razlika između Vijeća Europe i ESLJP-a, nerazlikovanja ranga pravnih propisa, neshvaćanja pravoga pravnog značenja političkih deklaracija te, na koncu, već poslovične spremnosti pretežnog broja sudionika javnih rasprava u hrvatskome medijskom prostoru, da vrlo suverenim tonom raspravljaju o stvarima o kojima znaju malo ili ništa. O toj tipičnoj hrvatskoj, intelektualno krajnje otužnoj pripovijesti zorno svjedoči i skoro beziznimno krivo nazivanje, te izostanak citiranja temeljne norme na koju se ESLJP u svojoj odluci poziva.

Spomenuta Konvencija, potpisana u Rimu 4. studenoga 1950., u čl. 10. propisuje: „1. Svatko ima pravo na slobodu izražavanja. To pravo obuhvaća slobodu mišljenja i slobodu primanja i širenja informacija i ideja bez miješanja javne vlasti i bez obzira na granice. (...) 2. Kako ostvarivanje tih sloboda obuhvaća dužnosti i odgovornosti, ono može biti podvrgnuto formalnostima, uvjetima, ograničenjima ili kaznama propisanim zakonom, koji su u demokratskom društvu nužni radi interesa državne sigurnosti, teritorijalne cjelovitosti ili javnog reda i mira, radi sprječavanja nereda ili zločina, radi zaštite zdravlja ili morala, radi zaštite ugleda ili prava drugih, radi sprječavanja odavanja povjerljivih informacija ili radi očuvanja autoriteta i nepristranosti sudbene vlasti“.

Analiza ove norme zahtijevala bi više prostora od onoga koji nam stoji na raspolaganju. No, svatko tko se potruđi proučiti tekst ovoga članka, a onda i čitave Konvencije (kako bi se uočili i shvatili duh zakona i *ratio legis*, smisao i svrha njegova donošenja), a napose onaj koji se potruđi prolistati vrlo obilnu i lako dostupnu sudsku praksu ESLJP-a, bez posebna će intelektualnog napora

i bez ikakve sablazni shvatiti da je prijeporni pravorijek u mađarskome slučaju posve očekivan (a oni koji slobodu cijene više od ideologije, kazat će: i poželjan). Također će shvatiti da se u hrvatskim medijima taj pravorijek pogrješno citira i još pogrješnije interpretira.

Njegovo obrazloženje također sadrži političku i moralnu osudu komunizma, i to ne implicitnu, nego eksplicitnu. No, jedno je politička i etička osuda, a drugo zakonska zabrana. Sloboda se i sastoji u trpljenju onih koji misle drugačije.

Radi toga je posve razumljivo da je u korist mađarskoga simpatizera crvene zvijezde petokrake sudio isti onaj sud, koji je 23. rujna 1998. u predmetu *Lehideux & Isorni protiv Francuske* sudio: „Sloboda izražavanja, iako ograničena stavkom 2. članka 10., ne odnosi se samo na informacije i ideje koje su općeprihvaćene, ili se smatraju neuvredljivima ili nevažnima, nego i na one koje vrijeđaju, šokiraju ili uznemiravaju; to zahtijeva pluralizam, snošljivost i širokogrudnost bez kojih nema demokratskog društva...“

Radilo se, naime, o osudi predsjednika Udruge za čuvanje uspomena na maršala Pétaina i njegova odvjetnika, koji su u Francuskoj bili proglašeni krivima i kažnjeni zbog tobožnje „javne obrane ratnih zločina ili zločina kolaboracije“, budući da su u *Le Mondeu* objavili plaćeni oglas koji je u pozitivnom svjetlu predstavljao Pétainovu vladu, prešućujući njezinu kolaboraciju s Hitlerom i donošenje niza problematičnih propisa, među kojima je i tzv. Akt od 4. listopada 1940. o strancima židovskog podrijetla, koji je predstavljao pravnu podlogu za uhićenje francuskih Židova i njihovo transportiranje u nacionalsocijalističke logore.

Takvo je stajalište ESLJP-a rezultiralo i osporavanom mađarskom odlukom, a njegovo obrazloženje i značenje zaslužuju još neke napomene...

(broj 198, rujan 2008.)

RIJEČI I SIMBOLI PRED SUDOM (II.)

Hrvatski je državni sabor Europsku konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda ratificirao u listopadu 1997. Time je ona postala sastavnim dijelom domaćega pravnog poretka, s tim da – prema slovu i duhu Ustava – međunarodni ugovori imaju višu pravnu snagu od unutarnjega zakonodavstva. Hrvatski se sudovi, nažalost, ne drže uvijek te obveze, a cjelovite presude ESLJP-a, osobito one koje se odnose na povredu čl. 10. Konvencije, još uvijek

nisu prevedene na hrvatski, makar to ne bi bio preveliki posao, budući da ih je od 1959. doneseno svega stotinjak.

Njihovo bi prevođenje i promicanje u javnosti pridonijelo izgrađivanju naše demokratske svijesti i kulture.

Naime, u Hrvatskoj – na obje strane političkog spektra – postoje ljudi koji bi vrlo rado zabranili „onima drugima“ isticanje njihovih simbola, ne shvaćajući čak ni to da bi takva zabrana, kad se političko klatno vrati na drugu stranu, sutradan pogodila i „nas“.

Zato je bilo moguće, a i sad je moguće, čuti najbizarnije ideje, od one da se „zabrani velikosrpstvo“ do one da se zabrani javni nastup homoseksualcima i javna prezentacija njihova zahtjeva za sklapanjem „braka“, osloncem na to da je brak u Hrvatskoj, srećom, još uvijek zakonom uređen kao zajednica života muškarca i žene. Nedavno je jedna marginalna skupina – koja, usput budi rečeno, nastupa izrazito protukomunistički, a ustaški pokret veliča nekritički i na način koji zaudara ne nešto sasvim drugo – objavila proglas kojim se traži „zabrana postavljanja na javnim objektima i površinama spomen-ploča i spomenika pripadnicima totalitarnih režima“ odnosno preimenovanje ulica, trgova i javnih ustanova nazvanih po njima.

U svome su kvazirodoljubnom i kvazihumanističkom zanosu, međutim, propustili ustanoviti kriterije po kojima se netko proglašava „pripadnikom (sic!) totalitarnih režima“ i precizirati, tko je ovlašten na takvo proglašenje. Bi li, dakle, konačnu ocjenu o totalitarnom značaju nekog pokreta ili režima donosio, recimo, Zoran Pusić ili Mladen Schwarz? Ili tek Damir Kajin i Luka Bebić? I bi li se pritom vodili doktrinarnim ocjenama Ernsta Noltea i Leszeka Kołakowskog, ili bi se u svojim konačnim osudama oslanjali na prosudbe Stipe Mesića i Denisa Kuljiša? I što bi u takvoj situaciji mogli učiniti oni, koji se pozivaju na ozbiljne ili bar druge političke pisce, povjesničare, publiciste i filozofe?

Logička nesklapnost i nedorečenost takvih zahtjeva ukazuje na ozbiljne mentalne i moralne nevolje koje njihovi autori imaju, baš kao što svaki zahtjev za zabranom protoka informacija i ideja u današnje internetsko doba može lako upućivati na potrebu za medicinskom pomoći.

Oni koji takvih teškoća nemaju, trebaju težiti slobodi riječi, bar u onoj mjeri u kojoj je ona definirana Prvim amandmanom američkog Ustava, donesenim davne 1791.: „Kongres ne će donijeti nikakav zakon koji bi se odnosio na uspostavljanje vjere ili zabranu njezina slobodnog ispovijedanja, ili na ograni-

čavanje slobode govora ili tiska, ili prava građana na slobodno okupljanje, i na upućivanje predstavki vladi radi ispravljanja nepravdi“.

Načelo slobode, dakle sloboda onoga koji misli drugačije, kamen je temeljac demokracije. Nema nijedne ideje, nijedne riječi niti kakva simbola, radi kojega se definitivno smije žrtvovati načelo slobode. Toga su se držali – makar za njegovu američku ustavnopravnu formulaciju vjerojatno nisu ni znali – najbolji duhovi u hrvatskoj povijesti.

Nijedna se ideja ne može ugušiti zabranama i progonom, a onaj tko je u pravu, ne mora se bojati otvorene rasprave, jer se – kako se izrazio dr. Ante Starčević – čist posao ne boji svjetlosti.

Zazivati zabrane nije samo etički neopravdano i politički nerazumno, nego je protivno slobodarskom duhu hrvatskoga nacionalizma. „Bojati se novinara“ – reče Starčević 1890. – „može samo pojedinac, vlada, dinastija, država, koji su slabi, znadu da se krivi, pa se i osinja boje. I još nikoga progonstvo te vrste nije obranilo, nego je samo pojedincima za čas možda škodilo, a svim progoniteljima propast uskorilo. Ako novinari istinu pišu, ili drugi govore, treba ih pustiti, stvar razgledati i koliko je moguće raditi da se pogreške po mogućnosti poprave. Govore li ili pišu neistinu, treba pustiti ih i prezirati njih i njihovo općinstvo, dok se ne osvijeste. A u progonstvu nikada se ne mogu osvijestiti, nego se moraju to većma razjarivati“.

(broj 199, listopad 2008.)

200

Pred vama se, dragi čitatelju, nalazi dvjestoti broj mjesečnika Hrvatskog društva političkih zatvorenika. Oni koji vole brojeve i statistiku, mogu pritom konstatirati da je u proteklih osamnaest godišta objavljeno više od deset tisuća stranica nekad vrijednijega a nekad manje vrijedna, ali uvijek zanimljiva štiva, i da je na tih desetak i više tisuća stranica surađivao veliki broj suradnika. Neki su se javljali jednom, neki više puta, a neke bismo s pravom mogli nazvati stalnima.

U situaciji kad se prilozi ne honoriraju, tu suradnju treba naročito cijeniti. I kad se kaže da tisuće objavljenih svjedočenja i mnoštvo dokumenata koji su na ovim stranicama istrgnuti iz mračne povijesti, predstavljaju važno vrelo za proučavanje hrvatske povijesti u XX. stoljeću, onda to nije tek samodopadna fraza. Tekstovi iz *Političkog zatvorenika* mnogo su puta citirani ili spominjani

u historiografskoj literaturi, a ne zaobilaze ih ni sintetski pregledi naše povijesti nakon Drugoga svjetskog rata.

No, ovaj list je važan već samim svojim postojanjem. Jer, i na drugim se mjestima povremeno objavi poneko svjedočenje, ali je *Politički zatvorenik* jedini koji to sustavno, iz broja u broj čini. On je jedini za kojeg se znade da će – unutar zakonskih okvira – bez ikakve cenzure objaviti svaki prilog koji uredništvo, vodeći se samo načelom relevantnosti, prihvati. Nitko se ne može potužiti da mu je bilo koji prilog cenzuriran, da je bilo koja kritika bilo koje vlasti prešućena.

Ali, ako nema cenzure, ne znači – nažalost – da nema autocenzure. I doista nije nezanimljivo primijetiti da još uvijek, dvadesetak godina nakon sloma komunističke ideologije na planetarnoj razini i raspada Jugoslavije, brojni živi svjedoci ne žele javno govoriti o onome što su proživjeli. Takvo bi stanje bilo korisno podvrgnuti i temeljitijoj analizi, ali i na ovome mjestu treba navesti ono što se, s razlogom, navodi kao glavni uzrok tog stanja: u hrvatskoj državi (koja se naziva hrvatskom i hoće biti demokratskom) još uvijek prečesto vlada nehrvatski, ponekad i protuhrvatski duh. Totalitarna svijest, koja se je nekad pozivala na komunističke ideale, još uvijek je nazočna u svim segmentima našega društva; nekad kao izravni recidiv naslijedene mržnje i nesnošljivosti, a nekad u zavodljivu obliku pseudodemokratske političke korektnosti.

U oba slučaja zastrašuje i zabrinjava.

Jer, današnja je Hrvatska tek pretpostavka za ostvarenje Hrvatske, dosegnuti stupanj poštivanja demokratskih načela i pravila tek je zametak moguće demokratske Hrvatske. U što će se taj zametak razviti, nemoguće je sa sigurnošću zaključivati, ali se sa sigurnošću može kazati da nije bilo i ne će biti ni slobode ni demokracije bez neovisne Hrvatske!

I u tom smislu naš list pokušava kazati svoju. Uređivalo ga je više glavnih urednika i svaki je pritom – htio ne htio – listu davao osobni pečat, otkrivajući pritom da ni u nacionalno-političkom pogledu nismo jednobojni i da o mnogim stvarima mislimo različito. Pomnija raščlamba bi na prvi pogled možda ukazala i ne ozbiljne razlike u polazištima i u pristupu, pa bi vjerojatno iznenadila ljude koji su nas navikli promatrati (redovito ignorirati, a često i diskvalificirati) kao skupinu anakronih zasukanaca, koji ništa staro nisu zaboravili, niti su što novo naučili.

No, nema sumnje da nam je cilj svima bio isti, da smo svi nastojali – cesarićevski kazano – hljebu hrvatske slobode i državne neovisnosti prinijeti i svoj skromni klas. A te razlike među nama samo potvrđuju da je ogromna većina

hrvatskih političkih uznika, i onih koji se njihove duhovne i političke baštine ne odriču za volju kojekakvih mešetara i njihovih „novih paradigmi hrvatskog patriotizma“, odgojena na demokratskim načelima hrvatske nacionalne misli i stasala u uvjerenju da hrvatska država mora biti nužnim okvirom slobode, blagostanja i sreće svakog pojedinca, svake skupine i čitava naroda.

(broj 200, studeni 2008.)

„HEJ, HRVATI SA SJEVERA BAČKE...“

Kako bi naša politička elita mogla uporno ponavljati da je „regionalna suradnja“ i uspostavljanje „dobrosusjedskih odnosa“ s Republikom Srbijom nezostavna pretpostavka našega puta u „Europu“, potrebno je svjesno zaboraviti mnoge činjenice.

Jedna od njih su i pobijeni i nestali hrvatski vojnici i civili te naši gradovi i sela razrušeni u agresiji na Hrvatsku, iako su i oni, sami po sebi, dovoljni da nam zubi još dugo trnu. Druga takva činjenica jesu stalni ponižavajući pritisci uslijed kojih se – kao nekad davno, sada s jedva malko drugačijim predznakom – opet „isplati“ biti Srbinom u Hrvatskoj. Treća je činjenica koja se u Hrvatskoj nikad ne spominje: hrvatska manjina u Srbiji.

Dični nam predsjednik Mesić, naime, uvijek govori o nacionalnim manjinama kao o „mostu suradnje i povezivanja“. I doista, skoro sve nacionalne manjine u Hrvatskoj posljednjih desetljeća pokazuju kako manjina može očuvati vlastiti identitet, a da istodobno ne vrijeđa većinski narod nego zaslužuje njegovo poštovanje i potporu. Mnoge su se manjine tradicionalno prema hrvatskomu narodu odnosile više nego korektno. U slučajevima kad nije bilo tako, vrijeme i razum učinili su svoje: kad su Mađari prestali posezati za Međimurjem i Rijekom, hrvatsko-mađarski odnosi postali su uzorni, a položaj manjina u objema državama više nego dobar. Dugotrajni hrvatsko-mađarski animoziteti otupjeli su i utrnuli istog trenutka kad su se naši sjeverni susjedi odrekli svojih imperijalističkih ambicija.

No, predsjednika te manjine previše ne zanimaju: ta retorika nema osobitu cijenu. On voli samo ono što se bogato plaća, a danas su „Balkan“ i „Regija“ najkurentnija roba među *zapadnobalkanskim* političkim piljarima. Radi toga on, kad govori o manjinama kao o „mostu suradnje“, ne misli na Mađare ni na Nijemce, na Slovake ili na Ukrajince. On u prvome redu misli na – srpsku manjinu. Ona treba biti „most suradnje“ između Hrvatske i Srbije. I pravo je!

No teško je sjetiti se da je u tom kontekstu predsjednik ikad progovorio o drugome dijelu toga istog „mosta suradnje“, o Hrvatima u Vojvodini, na području današnje Republike Srbije.

Ili možda predsjednik – s pravom – procjenjuje da Hrvati u Vojvodini i ne mogu biti nikakvim mostom suradnje između Zagreba i Beograda?

Kako pokazuje studija poznatoga hrvatskog demografa prof. dr. Anđelka Akrapa, objavljena prije par mjeseci u časopisu *Pilar*, „broj je Hrvata u Vojvodini smanjen između 1961. i 2002. sa 145.341 na 56.546 ili 61,1 posto“. Dijelom je tomu uzrok iseljavanje koje je započelo već osamdesetih godina, a u devedesetima je poprimilo osobito drastične oblike. Drugim dijelom uzrok počiva u činjenici da se veliki broj tamošnjih Hrvata izjašnjava Bunjevcima u nacionalnom smislu (1991. je takvih bilo 21.236, a 2002. njih 19.766). Posve je jasno, da je izbor regionalnoga ili zavičajnog identiteta posljedica manje ili više otvorena pritiska.

Bilo kako bilo, kaže Akrap, „tako velik pad broj nematičnog naroda jedne jugoslavenske republike nije u isto vrijeme zabilježen ni u jednoj drugoj republici bivše Jugoslavije“, te se retorički pita: „Broj Hrvata u Vojvodini u relativno kratkom roku je više nego prepolovljen. Kako to nazvati?“

Da su Srbi posrijedi, Tadić, Koštunica i družina bi to jasno nazvali – genocidom, a Mesić bi požurio ponuditi ispriku. Da je riječ o Srbima, predstavnici tzv. međunarodne zajednice bi Hrvatima očitali lekciju kao što ju je nekada pred napuštenim i srušenim kućama hrvatskih Srba našim ministrima čitala Madeleine Albright. Ovako, kad su posrijedi Hrvati, nitko to ne će primijetiti. Pa ni sami Hrvati! Naš predsjednik će otrčati u Bukovicu kad koji lokalni pijanac razbije crijep susjedu Srbinu i, sav zasopljen, žaliti zbog incidenta i nuditi bratskomu nebeskom narodu sve povlastice. No kad se nasiljem iseli sedamdeset-osamdeset tisuća Hrvata, a još dvadesetak tisuća se dovede u položaj da se odreknu vlastitoga nacionalnog imena i identiteta, onda će o tome šutjeti i on, i svi mi. Hrvatska manjina u Vojvodini kao „most suradnje“ postaje u našim svijestima beznačajnim čimbenikom. Predsjednik će se i dalje srdačno grliti s Borisom Tadićem i utirati staze novomu Igmanskomu maršu, a mi ćemo skrušeno stajati po strani.

Eto, što je dosljednost i – „europska orijentacija“...

(broj 201, prosinac 2008.)

„ANTIFAŠISTIČKI MORAL“

Rasprava o mjestu i ulozi Josipa Broza Tita i njegovih „antifašista“ u hrvatskoj povijesti, samo je na prvi pogled rasprava o – prošlosti. I oni koji ga napadaju i oni koji ga brane, čine to zbog sadašnjosti i, još više, zbog budućnosti. Tobožnji „antifašizam“ legitimacija je na kojoj počivaju današnje povlastice dojučerašnjih Jugoslavena i komunističkih zagovornika hrvatske i jugoslaven-ske orijentacije prema Istoku odnosno prema zemljama tzv. Trećega svijeta.

Do koje je mjere sezao taj zagriženi prijezir vlastitoga naroda i njegove višestoljetne zapadnjačke orijentacije, i do kojeg su stupnja mržnje i straha od vlastitog naroda komunistički vlastodršci htjeli čvrsto držati uzde u rukama, zorno pokazuje i činjenica koja se u pravilu previđa: i Ceaușescuova strahovlada i Berlinski zid srušeni su 1989., a u nizu zemalja Varšavskoga pakta nekomunističke i protukomunističke snage preuzele su vlast krajem te i početkom iduće godine. U Hrvatskoj je trebalo proći još nekoliko mjeseci, sve do svibnja 1990., da komunisti priznaju poraz.

No, i kad su ga prividno priznali, faktično su u velikoj mjeri nastavili vladati institucijama. Nove demokratske vlasti nisu znale – a u znatnoj mjeri nisu ni htjele – dirnuti u zatečeno stanje. Dijelom zahvaljujući tomu, a dijelom i uslijed velikosrpske agresije, nositelji jugoslavenskoga političkog poretka su u Hrvatskoj, umjesto moralne i političke osude, doživjeli rehabilitaciju. Nastavivši faktično držati medije i institucije vlasti u svojim rukama, oni i u budućnosti aspiriraju na vodeće pozicije u hrvatskome društvu. Shvaćajući instinktivno da u vlastitome narodu, oslobođenom stega medijske manipulacije, ne bi mogli dobiti ozbiljnu potporu, oni se oslanjaju na inozemne tehnokrate i briselsku birokraciju, kojima su upravo dojučerašnji partijski *aparatchici* najpouzdaniji izvršitelji prohtjeva tzv. međunarodne zajednice. Ljudi bez vlastitih vizija i uvjerenja nemaju ni vlastite volje, pa su već po tome najprikladniji kao – sluge.

Da bi ušutkali svoje političke protivnike, oni ih zabavljaju perifernim problemima i izmišljenim aferama, rastaču njihovu moralnu snagu jeftinim, žutim tiskom ili ih difamiraju ideološkim naljepnicama i diskvalifikacijama. Istodobno svoje ponašanje prikazuju rodoljubnim i moralno superiornim.

No, o kakvome se doista moralu radi, zorno pokazuje njihov odnos prema Josipu Brozu i njegovu tzv. antifašizmu. Suočeni s obiljem nepobitnih dokaza o Titovim i partizanskim zločinima – ma koliko ih pokušali minimizirati – ti ideološki nasljedovatelji kumrovečkog bravara postupno počinju priznavati te zločine, ali ih prikazuju kao nekontroliranu osvetu pojedinaca i skupina.

U tome – uz predsjednika Republike, čije je znanje i u tome području poslovično oskudno – prednjače neki profesionalni povjesničari, koji su vičniji svjetlima reflektora i televizijskim kamerama nego skrupuloznom ophođenju s povijesnim izvorima. Stazama koje oni utiru, koračaju kolumnisti najutjecajnijih novina, koji se ne ustručavaju napisati kako nema nikakve sumnje da je Tito odgovoran za mnoge zločine, ali je njegova antifašistička legitimacija itekako potrebna Hrvatskoj (J. Lovrić) ili, drugim riječima, Titu u zlo treba upisati „neke od najtežih zločina koji su se ikada dogodili na prostorima bivše države“. Iako je bio protivnik „bilo kakve demokracije“ te je tijekom skoro polustoljetne vladavine sustavno kršio ljudska prava, zagovarao protudemokratsku vladavinu i stvorio državu koja je bila osuđena na propast, on, „koliko god to bilo moralno dvojbeno, i danas predstavlja hrvatsku antifašističku legitimaciju, što je ovoj zemlji još uvijek potrebno“ (D. Butković).

Makar koliko se to činilo iznenađujućim, Titovi apologeti, dakle, priznaju amoralnost vlastite pozicije: njihov se moral svodi na korist, na puki politički pragmatizam prema kojemu cilj opravdava svako sredstvo. Utoliko, već samim time, njihova diskvalifikacija protivnika niti može niti smije imati ikakvu moralnu potku; ona je puki izraz trenutnoga odnosa snaga, koji je – kako nas povijest uči – vječno promjenljiv. I ne mijenja se mirenjem, podilaženjem i kompromisima, nego borbom i otporom.

(broj 202, siječanj 2009.)

MOŽE LI GOSPODARSKA KRIZA DONIJETI I POZITIVNE PLODOVE?

Tužaljke o gospodarskoj krizi koja trese Europu, Ameriku i Japan, refren su svih naših rasprava, bez obzira na njihove teme i motive. O čemu god mi mislili i što god planirali, vraćamo se na sve dramatičnije vijesti o smanjenju proizvodnje i potrošnje, o potrebi stezanja remena, o sve većem broju nezaposlenih.

Makar (uz primjerenu dozu *političke korektnosti*) i postojala bar načelna suglasnost o njezinim uzrocima, nema suglasnosti o razmjerima koje će kriza doseći, ni o vremenu njezina trajanja. I tako, umjesto društvenom konsenzusu, svjedočimo prizemnom prepucavanju i sramotnom paljetkarenju političkih epizodista koji svoju karijeru imaju zahvaliti upravo svojoj bezličnosti.

No, državna vlast koja bi imala političku viziju i koja ne bi robovala predrasudama i stereotipima (niti bi smatrala da Hrvatska doista treba podnijeti „svaku žrtvu“ za ostvarenje nekih nadnacionalnih ciljeva i interesa!), i u ovoj bi krizi mogla prepoznati prigodu za ostvarenje nekih od ključnih narodnih interesa.

Jedan od njih je, nema sumnje, otrježenje od uvjerenja da je nekritično i bezuvjetno srljanje pod briselski kišobran odgovor na sva naša pitanja, odnosno – *suvremeni kamen mudraca*. U vrijeme kad radnici diljem Europe štrajkuju i prijete neredima, zahtijevajući posao i plaću samo za sebe (i ne želeći ih tek tako dijeliti s „kompatriotima“ iz zemalja članica Europske unije), kad vodeći svjetski politički dnevници i tjednici na naslovnim stranicama ističu kako se svijet suočava s erom galopirajućega „gospodarskog nacionalizma“, kad je svakomu koji nije spreman zatvarati oči pred činjenicama jasno da kretanje radne snage i migracije pučanstva nailaze na sve veći otpor i negodovanje nacionalnih država, i kad je bjelodano da budućnost Lisabonskog ugovora visi o tankoj dlaci, to triježenje nije samo pitanje nacionalne odgovornosti, nego je pitanje elementarnog poštenja.

Drugi od tih ciljeva – kojemu prvi, iako s njime tijesno povezan, čak i nije nužna pretpostavka – jest strategija demografske obnove hrvatskih zemalja. Jer upravo će postojeća gospodarska kriza dovesti do masovnih otpuštanja radnika u zapadnim zemljama, i upravo će rastući „gospodarski nacionalizam“ dovesti do toga da se među stotinama tisuća, možda milijunima nezaposlenih, nađu i hrvatski „radnici na privremenom radu u inozemstvu“.

Ako ostanu bez posla, i ako ne budu mogli plaćati skupe stanove i režije, kamo će se ti ljudi vratiti? Je li hrvatski nacionalni interes da se oni potucaju po predgrađima zapadnoeuropskih metropola, da u dugačkim redovima stoje pred uredima za zapošljavanje ili, još gore, pred uredima socijalne skrbi i pučkim kuhinjama? Ili je, možda, naš interes da se vrate u Zagreb i još nekoliko većih hrvatskih gradova, uzrokujući dodatne socijalne i infrastrukturne teškoće, ali i umjetno stvarajući potražnju za stanovima (ne bi li se na taj način sanirale štete koje prijete građevinarima među kojima su mnogi u taj posao pohrlili na brzu ruku, bez dovoljno znanja i sposobnosti, pa čak i bez dovoljno novca, računajući na to da će višegodišnjim ekstraprofitima moći podmiriti tadašnje razmjerno povoljne bankovne zajmove)?

Ili je možda ipak naš interes da se ti ljudi, naši sunarodnjaci – ma koliko ih bilo – državnim ekonomsko-političkim mjerama potaknu na naseljavanje opustjelih hrvatskih krajeva, Like, Slavonije i Dalmacije? Ili da se protjerani

Hrvati iz BiH potaknu na povratak na svoja ognjišta u Bosanskoj Posavini i u Srednjoj Bosni? Razmišlja li tko o tome? Postavlja li itko u Hrvatskoj takva pitanja? Mi ih nismo čuli, a još manje odgovore na njih. I zato nam se nameće novo pitanje: Kako je moguće da jedan narod čak ni u izbornoj godini nije zaslužio da se raspravlja o tim i takvim temama? I što je sve trebalo poduzeti da taj narod prestane voditi računa o svom ponosu, svome dostojanstvu i svojim interesima...?

(broj 203, veljača 2009.)

ZAR VIŠE NISMO „SPREMNI NA SVAKU ŽRTVU“?

Tijekom šest godina na čelu vlade Republike Hrvatske, dr. Ivo Sanader vodio se geslom: „Hrvatska je spremna podnijeti svaku žrtvu za pristup Europskoj uniji“.

Pa smo se tako i ponašali: svakomu tko je to poželio, bez pravne osnove i sudskoga naloga smo predali i onih nekoliko preostalih dokumenata o ustroju i djelovanju vojske i obavještajnih službi koje Mesić nije stigao ranije, ispod stola predati; bez ikakva oklijevanja i bez obzira na pravne instrumente pohapsili smo i izručili ono generala koji nisu htjeli posve dragovoljno o državnom trošku otputovati u Haag; ispričali smo se Srbiji; raspustili smo vojsku i drugome prepustili nadzor nad našim zračnim prostorom; odrekli smo se zaštićenoga ekološko-ribolovnog pojasa; ne svojatamo dijelove našega teritorija koji se nalazi pod stranom okupacijom (od istočne obale Dunava i južne obale Une, do Svete Gere); spremamo se na ulicu baciti zaposlene u brodogradnji i sve one koji su povezani s tom industrijskom granom; dok nezakonito pogodujemo srpskoj manjini, na svakom koraku ponižavamo hrvatske branitelje, hrvatske političke uznike i hrvatske naseljenike na područjima oslobođenima u *Bljesku* i *Oluji* („područjima od posebne državne skrbi“); nakon što smo uspješno obavili pripreme za konačnu *amputaciju* hrvatskog iseljništva i Hrvata u Bosni i Hercegovini, daleko smo odmakli i u provedbi plana da ustavnim promjenama konačno odsijecemo tih nekoliko stotina tisuća toliko nam *nezgodnih* sunarodnjaka i usput, da se Vlasi ne dosjete, uklonimo zabranu regionalnog, (*zapadno*) *balkanskog* povezivanja.

Osim što smo *ostali na vlasti* (sa stanovitim opipljivim prednostima koje taj položaj nosi!), zauzvrat nismo dobili ništa. Nismo se ni politički ni kulturno afirmirali u Europi ni u svijetu (jer se za to hoće reda i zakonitosti, rada i pame-

ti, a ne podvijanja repa i služenja), nismo baš na pragu ulaska u Europsku uniju, a prosječni je građanin Hrvatske sve siromašniji i sve frustriraniji. Socijalna sigurnost i osjećaj zadovoljstva sve su slabiji, a ako su hrvatski ekonomisti u ičemu suglasni, onda su suglasni u tome, da razlog takvom dramatičnom stanju ne treba tražiti samo u izvanjskim uzrocima, odnosno u svjetskoj gospodarskoj krizi, nego prije svega u našoj nesposobnosti da izgradimo sustav u kojem će se, umjesto korupcionaštva, poštivati pravda, zakon i rad te promicati načelo da se *valja pokrivati biljcem koji imamo*.

I onda, kao grom iz vedra neba, na kongresu stranačke mladeži (sukladno navadi da se velike partijske poruke izriču u naizgled banalnim i nevažnim zgodama, što su prakticirali i Bakarić Mrtvac i drug Tode Ćuruvija i drugi dragi nam drugovi), predsjednik je vlade „poručio“ da Europska unija, krzmajući pred „slovenskom ucjenom“ oko Savudrijske vale, pokazuje svoju „neprincipijelnost“. No, Hrvatska ne će pokleknuti i ne će svoj pristup Uniji kupovati teritorijem, pa makar se taj pristup odgodio unedogled.

Poruke – kako nas uči onaj stari politički vic – šalje onaj tko je daleko od svojih, a ne onaj tko im je blizu.

Tako ni Sanaderova „poruka“ nije poruka ni Bruxellesu, a ni Ljubljani koja je gurnuta u prvi plan kao instrument otežanja hrvatskog pristupa Europskoj uniji. Uostalom, da je predsjednik hrvatske vlade i sada politički na briselskim koordinatama, pokazuje njegov posjet Srbiji, koji nije primarno u funkciji normalizacije odnosa dviju država (što načelno, nakon razrješenja niza spornih pitanja, valja priželjkivati i podupirati), nego je u funkciji demonstracije hrvatske poslušnosti.

Sanaderova poruka s kongresa stranačke mladeži je nešto drugo. Ona je doista poruka onima od kojih je predsjednik vlade poprilično daleko: hrvatskim biračima, odnosno onomu (velikom) dijelu biračkoga tijela, na čije glasove Hrvatska demokratska zajednica ima razloga aspirirati. Zato skoro i nema političkog analitičara koji Sanaderovu grožnju nije svrstao u predizborne izjave. No, logika se ne smije zaustaviti na toj ocjeni, nego mora otići bar korak dalje. Ako, naime, Sanader tom prijetećom „euroskeptičnom“ izjavom podilazi hrvatskim biračima, ne znači li to da su i ti birači većinom „euroskeptični“? A ako je tako, tko je onda u njihovo ime u Saboru i u vladi svih ovih godina izražavao političku volju, tko je do ovogodišnjega kongresa mladeži HDZ-a zastupao njihove interese?

RJEČITA RAVNODUŠNOST

U povodu pristupa Hrvatske i Albanije Sjevernoatlantskomu savezu, visokomu se predstavniku međunarodne zajednice za ovaj dio Zapadnog Balkana, nominalno predsjedniku *narodne vlade* u Zagrebu, dr. Ivi Sanaderu, nakon oduljeg razdoblja punog šamara, poniženja i neuspjeha, pružila prigoda da nešto pokuša prikazati kao veliki uspjeh Hrvatske.

Objasnivši neukome puku da nas se nakon ovoga svečanoga čina nitko više ne će usuditi napasti (kao što, uostalom, zorno pokazuje i primjer grčko-turske miroljubive koegzistencije na Cipru), i da nam se velikosrpska agresija 1991. ne bi ni dogodila da smo bili u NATO-u (pa je tadašnja pasivnost tog saveza, valjda, snažan argument u rukama njegovih apologeta?), Sanader je u Bruxellesu američkomu predsjedniku Obami tronutim glasom izjavio kako je „ovo cilj za koji smo radili punih devetnaest godina“.

Da nam predsjednik vlade nije priopćio kako je *misija* Hrvatske da pristupi NATO-u, čovjek bi, inače, pomislio kako je svrha i smisao uspostave i obrane hrvatske države posve druga. Pomislio bi, recimo, da je svrha države – kako nas je još Starčević učio – blagostanje, sloboda i sreća državljana. A da je sve ostalo, dakle, i vanjska politika, tek instrument za postignuće te svrhe.

U običnih se naroda svrha, dakle, ne podređuje sredstvima, nego obrnuto. No, hrvatski narod nije običan, nego ima posebno poslanje. *Vladika* đakovački Josip Juraj Strossmayer, a za njim čitava svita što fantasta a što protuha, to je poslanje vidio u stvaranju južnoslavenske države, u kojoj će Hrvati, kao katolici i kao kulturno napredniji element, svoju sudbinu podrediti privođenju pravoslavnog Istoka Rimu. Pa je onda, provedbom tog pothvata, Katolička crkva 1918.-1941. izgubila popriličan broj vjernika, a hrvatski narod zapao u nezapamćenu nevolju, iz koje je izišao demografski i teritorijalno osakaćen, gospodarski desetkovan i kulturno unazađen.

Potom su nam neki drugi, opet s *naprednom* i *humanističkom* pozom, objašnjavali kako je svrha našeg postojanja ugradnja nacionalne sudbine u svjetsku komunističku revoluciju. Sve naše težnje i interese valjalo je podrediti slavenskomu bratstvu i ostvarenju komunističkog raja, pod genijalnim vodstvom generalissimusa Staljina i najvećeg sina naših naroda i narodnosti (uz to i najvećeg sina „našega Zagorja“), druga Josipa Broza Tita. Taj smo eksperiment platili još skuplje, i od njega će nam zubi još dugo trnuti.

Radi ostvarenja svih tih tobože visokih i vrijednih ciljeva valjalo je suspregnuti vlastiti nacionalni osjećaj i nacionalne interese staviti u drugi plan, pro-

glašavajući ih uskogrudnima, zastarjelima i demodiranim (odnosno, oksfordskim novogovorom: „svesti hrvatski nacionalizam na minimum“).

No, potpuna ravnodušnost kojom su hrvatski državljani – napose Hrvati – popratili pristup Hrvatske NATO-u, rječito svjedoči o tome da oni, za razliku od predsjednika vlade, taj događaj ne smatraju ostvarenjem svojih težnji, niti smislom svog postojanja i vrhuncem svojih želja. Njihova apatija zorno pokazuje stupanj poniženosti nacije.

I kad, zbog raznih razloga, hrvatski birači ne izriču jasno te svoje želje, oni instinktivno osjećaju da je pristup NATO-u tek mršav, posve nedovoljan surogat za ono što stvarno trebaju. A trebaju Hrvatsku kao samostalnu i suverenu državu, kao državu u kojoj zakoni ne uzmiču pred korupcionaškim interesima kojekakvih klika, kao državu u kojoj se ne isplati iznova biti protiv Hrvatske, kao državu u kojoj ljubav prema vlastitom narodu i njegovoj domovini ne predstavlja činjenicu koja se u životopisima ponajčešće prešućuje. A sve dotle dok smo prisiljeni birati između dvaju zala, između prikrivenog jugoslavenstva i posramljenog hrvatstva, malo je izgleda da se stvari poprave.

(broj 205, travanj 2009.)

BOLJKOVČEVA (KON)FEDERATIVNA JUGOSLAVIJA

Križarski pohod na Franju Tuđmana, a pogotovo na one koji su bezuvjetno težili uspostavi neovisne Hrvatske, što ga je u jednoj od gledanijih emisija Hrvatske televizije 12. svibnja 2009. poduzeo nekadašnji jugoslavenski partizan i oznaški egzekutor, a potom Tuđmanov prvi ministar unutarnjih poslova, Josip Boljkovac, puno je važniji nego što bi to na prvi pogled zaključio površan gledatelj, željan bombastičnih fraza i pojednostavljenih sudova.

Iako je izbjegao raspravu o vlastitom sudjelovanju u zločinima jugoslavenskih partizana, ponavljajući otrcane fraze o *antifašizmu*, na koje s podsmijehom gledaju i djeca predškolskog uzrasta, Boljkovac je fragmentima svojih uspomena iz razdoblja 1990.-1992. pokazao ono što upućeniji zapravo znaju i bez toga: u čitavu je tom razdoblju u najužemu hrvatskome državnom vrhu postojala utjecajna i snažna skupina jugoslavenskih reformista, čije su žile bile duboko u jugoslavenskome, partizansko-udbaškome glibu.

Boljkovac se i danas, bez ikakva krznanja, svrstava u one koji su težili očuvanju i reformiranju Jugoslavije. Uostalom, njezinom je imenom nazvao i svog sina, pa ta njegova ljubav prema zemljici „od Vardara pa do Triglava“

i ne treba puno čuditi. Iako se pritom razmeće „konfederalizmom“, očito je da Boljkovcu nedostaje i povijesne i pravne izobrazbe za valjano shvaćanje sadržaja tog pojma, a njegovi konkretni politički (i policijski) postupci iz doba ministროvanja – uključujući i polaganje računa jugoslavenskomu ministru unutarnjih poslova, Petru Gračaninu, što je bio neposredni povod njegove smjene – pokazuju da tadašnji naš ministar unutarnjih poslova nije izlazio iz okvira čvrstog federalizma.

Jedva korak dalje bio je spreman otići njegov parnjak, Joža Manolić. Nakon što je u proljeće 1994. došlo do raskola u Hrvatskoj demokratskoj zajednici, Manolić je u jednome razgovoru s Arthurom Mayerom izjavio kako je najuži krug oko Tuđmana, pa i sam prvi hrvatski predsjednik, u političku arenu 1989. ušao s uvjerenjem da je konfederaliziranje Jugoslavije najviše što Hrvatska može (a možda i najviše što treba) postići. No, za razliku od Manolića i Boljkovca – i, dakako, za razliku od Mačeka 1941. godine – u prvome pogodnu trenutku Tuđman je otišao korak dalje, osjećajući i znajući da je taj korak dalje, uspostava neovisne Hrvatske, prava težnja i pravi interes hrvatskog naroda.

Da nisu ratna krvoprolića bila presudan poticaj za taj Tuđmanov korak, pokazuju neki dokumenti, a napose tzv. predsjednički transkripti iz kasnoga proljeća i ljeta 1991. Kad je na jednoj sjednici predsjedničkoga savjetodavnog tijela Antun Vrdoljak, vjerojatno pod dojmom potpore koju je i dalje uživala Jugoslavija, predložio da se u javnost ipak izide s planom preuređenja jugoslavenske države, Tuđmanova je reakcija bila iznimno burna. Izlomljene i isprekidane rečenice pokazuju njegov bijes, i daju nam dovoljnu podlogu da zamislimo kako je izgledao u trenutku kad je Vrdoljaku odvratio kako je taj prijedlog apsolutno neprihvatljiv: odustanak od težnje za uspostavom neovisne hrvatske države značio bi izdaju! A od svih nazočnih, tek je Ivan Milas rekao: „Tako je, Predsjedniče!“ Ostali su šutjeli: da je Tuđman htio drugačije, većina njih bi se tomu, drugačijem, jugoslavenskom rješenju, priklonila bez otpora.

Ovih nekoliko fragmenata, uključujući i Boljkovčevo zamuckivanje o jugoslavenskoj (kon)federaciji, otkrivaju kako su prilike 1989.-1992. bile složenije nego što se to na prvi pogled čini, a rizici da se jednodušno raspoloženje i zanos velike većine Hrvata još jednom prokocka, neusporedivo veći. U tom bi se svjetlu, uza sve zaslužene kritike, mogla promatrati i Tuđmanova „kadrovska politika“, a i sudbine onih koje personificira oronuli jugoslavenski partizan i smijenjeni ministar unutarnjih poslova, Josip Boljkovac: one koji su u naci-

onalnome i u ideološkom smislu dolazili „s druge strane“, ionako nije trebalo kupovati za Hrvatsku.

(broj 206, svibanj 2009.)

HRVATSKI NACIONALIZAM NIJE ISTO ŠTO I POLITIČKA DESNICA

Kad čovjek koji ima višak vremena (a nije slabih živaca) odluči posjetiti internetske portale kojekakvih skupina, strančica i samozvanih pokreta koji se kite atributom *hrvatskih nacionalista*, na mnogima od njih zateći će poplavu *crnila* i pravu eksploziju stiliziranih motiva iz keltske odnosno germanske mitologije. Neki od samozvanih hrvatskih nacionalista ponudit će mu i *potpourri* glazbenih brojeva, među kojima nije samo simpatična i benigna vojnička ljubavna pjesmica poput *Lili Marlen*, nego i prave nacionalsocijalističke koračnice, kao što je *Horst-Wessel-Lied (Die Fahne hoch)*, *Im Osten nun marschieren wir* ili *Bomben auf Polenland*.

I ako je tomu posjetitelju središnji živčani sustav nadišao stadij ganglija, nužno će se zapitati, kakve veze hrvatski nacionalizam ima s germanskom poganskom mitologijom, ili s jednim beznačajnim lokalnim, berlinskim dužnosnikom *Nacionalsocijalističke njemačke radničke stranke* kojega su 1930. ubili komunisti, i koji razlog pod milim Bogom postoji da Hrvati slave dan kad je Hitlerova soldateska bombama zasula Poljsku.

Ako se pak malo temeljitije pogleda o čemu se radi, lako se dolazi do zaključka da je u većini slučajeva riječ o prilično nemaštovitu oponašanju desničarskih i kvazidesničarskih skupina u Europi (koje, za razliku od Hrvatske, u svojim redovima nerijetko imaju i vrsne intelektualce). No kad već u nas politički mogu djelovati boljševizmom zaslijepjeni mediokriteti poput Ivana Ninića Đunđuletova, kad opskurni propagator velikosrpske agresije Voja Stanimirović može biti zastupnikom u Hrvatskome saboru, valja trpjeti djelovanje i onih koji su od svega onoga što na intelektualnome i kulturnom planu nudi nova europska desnica – kao primarno kulturni, a ne politički pokret – pokupili tek ono što je uglavnom beznačajno: simboliku i ikonografiju koja cvjeta na njezinim marginama i u njezinim ustajalim rukavcima. Ali – kad već tobožnji nacionalisti ne znaju (ili, možda, ipak znaju?), da je ideologija nove desnice upravo bitno suprotstavljena ideji modernoga, dakle i hrvatskoga nacionaliz-

ma – ne valja šutke trpjeti da se taj podmukli rog *desničarenja* prodaje hrvatskomu narodu pod svijeću hrvatskog rodoljublja.

Hrvatski je nacionalizam, onako kako su ga formulirali Ante Starčević i Eugen Kvaternik, misao slobode, prava i socijalne pravde. Ni onda nije bio, niti je danas on ideologija *desnice*. Sloboda pojedinca, skupine i naroda (odnosno ono što je Ivan Oršanić nazvao *integralnom slobodom*) uvijek je i sloboda drugoga i drugačijega. Neovisna je država nužna pretpostavka hrvatske slobode, ali se ta sloboda ne može ostvariti, niti se mi za nju možemo odgojiti, ako u hrvatskoj državi vlada bespravlje, nasilje i nesloboda za druge.

Pokliči *Ubij Srbina!* ili *Ubij pedera!* nisu dakle dokaz hrvatskog rodoljublja, nego su otvorena i brutalna negacija najplemenitije misli koja je nastala i sazrela u hrvatskome duhovnom biću. Zbog toga samo neznalice i budale (da u tu skupinu zabunom ne uračunamo i provokatore!) misle da crna boja simbolizira hrvatski nacionalizam, i da je poslanje hrvatskoga naroda biti nekakve svjetske ideološke bitke.

Ako smo nekad u njima i sudjelovali – kao što su se hrvatski vojnici u ljeto 1941. pridružili ratu na Istoku – nije to bilo iz ideoloških pobuda, nego radi očuvanja i izgradnje države, upravo po uzoru na grofa Camilla Cavoura koji je odašiljanjem vojske u jedan naizgled *tudi* rat kao što je bio Krimski (1853.-1856.), odigrao najjaču kartu u veličanstvenoj igri koja se zvala ujedinjenje Italije. Tada, 1941., to je bio jedan od instrumenata oslobođenja Hrvatske; danas, u drugo doba, instrumenti oslobođenja i slobode posve su drugi. Okretanje prošlosti, crne košulje i *Horst-Wessel-Lied* to bez ikakve dvojbe nisu; to su argumenti protiv Hrvatske, a ne za nju!

(broj 207, lipanj 2009.)

MRŠAVA BILANCA

„*Najgore mi je što znam u kakvim rukama sve ostavljam...*“. To je jedna od rečenica što ih je neposredno pred smrt izgovorio dr. Franjo Tuđman, tvrdi medicinska sestra Manda Bagić koja je s njim provela njegove zadnje dane.

Ne vidi se zašto bismo sumnjali u pouzdanost njezina svjedočenja, budući da ona očito nema političkih, pa čak ni većih profesionalnih ambicija, slijedom čega nema ni razloga manipulirati mrtvim Tuđmanom kao što su to – i prije nego što se je ohladio – činili brojni njegovi tobožnji pouzdanici, koji su mu godinama podilazili do neukusa, što je Tuđmanu, nažalost, očevidno godilo.

A ako je to svjedočenje pouzdano, posve je jasno kako je prvi predsjednik Republike Hrvatske, unatoč teškoj bolesti, do smrti zadržao rasudnu moć i kritičnost. No, je li u tome svom pesimizmu („*Idemo, idemo na Mirogoj, samo ne opet u Jugoslaviju!*“) bio svjestan vlastite odgovornosti za takav odabir svojih suradnika? (Ta, on ih je birao ili bar, ne tako rijetko, dopuštao da se oni, svojim *puzanjem uzbrdo*, sami izaberu u te položaje.) I – još važnije – jesu li njegove bojazni bile opravdane? Naizgled dragovoljni odlazak njegova nasljednika, dr. Ive Sanadera, prava je prigoda da na to pitanje pokušamo dati odgovor.

Kad je Hrvatska demokratska zajednica pobijedila na parlamentarnim izborima održanima u studenome 2003., *Politički zatvorenik* iz toga mjeseca na naslovnici nije imao ništa doli hrvatskoga grba. Na taj smo način htjeli simbolički izraziti zadovoljstvo zbog poraza Račanove koalicijske vlade u kojoj su pretezali ljudi što su – u dirljivu suglasju s revizionističkim nastojanjem predsjednika Mesića, koji je upornošću lunatika nastavio bulazniti o potrebi da se „svi svima ispričaju“ – iznova nastojali povezati i učvrstiti „regionalne“ spone, osobito na gospodarskome i kulturnom planu, jer su iz povijesti znali da kulturno i gospodarsko povezivanje uvijek prethodi formaliziranju političkog saveza. U skladu s tim su trećesiječansku Hrvatsku preplavile „tvornice“ i „močvare“, a mjerom stvari postali su Đoka Balašević i Rade Šerbedžija, Mira Furlan i Slavenka Drakulić. I makar je svatko razuman znao kako je zapaljivi Sanaderov govor na splitskoj rivi u prvom redu demagoški poziv oporbenog političara kojemu manjak odgovornosti dopušta višak literarne slobode, činilo se da nam intenzitet ponajvećma opravdanog ogorčenja daje pravo, da od izbornog pobjednika, poučenog slabostima Tuđmanova doba, očekujemo i povratak nacionalnom dostojanstvu, i zalaganje za Hrvatsku kao državu kojom će vladati pravda i pravo, a ne bahati skorojevići i korupcionaške klike.

No, većina onoga za što se dojučerašnja oporba zalagala, odjednom se pretvorilo u karikaturu. Hrvatska je postala spremnom „podnijeti svaku žrtvu“ u interesu pristupa Europskoj uniji, uključujući i žrtvu svojih elementarnih simbola i strateških interesa: toliko napadani koalicijski „čudnovati kljunaš“ prerastao je u sanaderovsku blamažu sa ZERP-om, a splitske demonstracije i zagrebački kestenjari ispred kuće jednoga umirovljenoga generala prometnuli su se u ono znamenito *locirati-identificirati-uhititi-transferirati* koje će, nema sumnje, kao *mene tekel* obilježiti Sanaderovu vladavinu u Hrvatskoj. Hrvatski je nacionalizam proglašen ključnim neprijateljem tzv. nove Hrvatske, koja je na sve načine hrlila u „regionalnu suradnju“. Istodobno je Sanader u stranci zaveo stil vladavine koji je po autoritarnosti neusporedivo nadmašio Tuđmana,

a državne su propagandne publikacije, poput biltena i magazina na stranim jezicima, iz broja u broj objavljujale toliko Sanaderovih fotografija, da se tog obilja ne bi posramili ni *viđeniji* prošlostoljetni diktatori.

Zato je pitanje osjećaja za nacionalno dostojanstvo, ne dijeliti sve one silne pohvale kojima su donedavnog predsjednika vlade godinama obasipali tobože neovisni i tobože liberalni mediji; pitanje je samopoštovanja prezirati besprijzorne hvalitelje neprekinutog niza primjera njegove servilnosti. A kuknjava nad Sanaderom i za Sanaderom nije samo dokaz slaboga pamćenja birača koji, nema sumnje, ne bi mogli identificirati nijedno trajno pozitivno postignuće njegove vladavine: ona je dokaz naše političke nezrelosti i nesposobnosti da od izabраниh predstavnika naroda bezuvjetno zahtijevamo slobodu, pravdu, zakonitost i dostojanstvo.

(broj 208/209, srpanj-kolovoz 2009.)

JE LI MOGUĆA DEZINTEGRACIJA MODERNE HRVATSKE NACIJE? (I.)

Puno je historiografskih, kulturno-povijesnih i politoloških rasprava posvećeno raščlambi procesa integracije moderne hrvatske nacije, pa bi se reklo kako se tim mišljenjima više nema što dodati ni odbiti, i kako je jasno sve što ima biti jasno.

I danas se, doduše, ponekad pojavljuju tvrdnje kako ta integracija, zbog niza složenih vanjskih i unutarnjih okolnosti, nije bila moguća pod hrvatskim imenom, pa je valjalo – u prvoj polovici XIX. stoljeća – posegnuti za „ilirskim“, a onda – u drugoj polovici XIX. i početkom XX. stoljeća – i za jugoslavenskim imenom, što je značilo prigrliti južnoslavensku odnosno jugoslavensku državnu, pa čak i narodnu misao.

Budući da je u podlozi tih tvrdnji teza o „naprednosti“ ilirske i južnoslavenske odnosno jugoslavenske misli, slijedom čega nositelji tih ideja, njihovi simboli i njihovi plodovi postaju „pozitivni“ i „napredni“ (dok njihovi protivnici nužno dobivaju oznaku „negativnih“ i „natražnih“), one su samo na prvi pogled bizarne. Zapravo su i češće nego što bismo voljeli – podmuklo smišljene klopke. Na njih, doduše, u pravilu odmahujemo rukom, jer ih smatramo bezopasnima, budući da općenito polazimo od toga da je proces integracije hrvatske nacije okončan i da nikakvi dezintegrativni procesi u suvremenome svijetu nisu mogući.

Takvo je shvaćanje ozbiljna zabluda, baš kao što je zabluda da obnova južnoslavenske odnosno *zapadnobalkanske* zajednice u ovome ili onome obliku nikomu više ozbiljno ne pada na pamet. Ma koliko funkcionirali različito od pojedinca, i narodi su u neku ruku također živi organizmi, podložni razvitku, stagnaciji i propadanju. O tome nam ne svjedoče samo zbivanja iz davne prošlosti, kad su s povijesne pozornice zbrisani desetci europskih naroda i narodnih skupina koji su u svoje doba bili na zamjernome stupnju kulturnoga razvitka, nego za to možemo naći dokaza i u novije doba.

Švicarci, primjerice, nisu puki mehanički zbroj dijelova četiri narodnosne skupine, od kojih tri – njemačka, francuska i talijanska – stoljećima spadaju u prvorazredne kulturne i političke velesile staroga kontinenta, nego su nacija u pravome smislu riječi, posve različita od svojih susjeda. I kao takvi, svoju su slobodu i neovisnost uvijek ljubomorno čuvali i branili, ne dopuštajući da ih susjedne velesile duhovno ili vojnički progutaju ni u razdobljima kad su se doimale ili nametale kao gospodari Europe, poput Napoleonove Francuske ili Hitlerove Njemačke: iako su se znali osjećati sastavnim dijelovima njemačke, francuske ili talijanske kulture, Švicarci kojima je materinski jezik bio i ostao njemački, francuski ili talijanski, uspješno su se oduprli procesima integriranja s istorodnim nacijama u susjedstvu, postavši nešto bitno drugačije i zasebno.

No, oni nisu jedini primjer kako državne granice i različite političke okolnosti mogu dovesti do sazrijevanja novog identiteta.

Austrijanci bi – da im se je u tzv. demokratskom svijetu nakon Prvoga svjetskog rata dopustilo slobodno izjašnjavati o vlastitoj sudbini, kako svjedoči niz tada provedenih ograničenih plebiscita – danas nesumnjivo bili sastavni dio njemačke nacije. No, kad im je to onda onemogućeno, u današnje doba to, nema sumnje, više nisu (dobrim dijelom i zato što je nakon Hitlera bilo vrlo nepopularno biti Nijemac!).

U drugoj polovici XX. stoljeća, dakle praktično jučer, kao posve zasebne i punopravne nacije konstituirali su se i sazreli i Makedonci i Moldavci i Bošnjaci (Muslimani). Kao jedan od simbola svoga konačnog odvajanja od srpstva, koje je neprivlačnim učinio ponajviše brutalni velikosrpski imperijalizam posljednjih godina i desetljeća, Crnogorci su ovih dana prihvatili pravopis crnogorskoga jezika. Ostaje, pak, vidjeti, hoće li splet stranih utjecaja i donekle logična težnja kosovske elite da zadrži odlučujuću ulogu u sudbini najmlađe europske države, u konačnici dovesti do stvaranja novog identiteta, ili će kod kosovskih Albanaca u budućnosti prevladati prirodna težnja za ujedinjenjem s Albanijom...

Spomenuti primjeri pokazuju da ništa nije zauvijek dano i određeno. Nije, tako, zauvijek dan ni određen ni identitet hrvatske nacije...

(broj 210, rujan 2009.)

JE LI MOGUĆA DEZINTEGRACIJA MODERNE HRVATSKE NACIJE (II.)

Ako je spomenutim primjerima rastakanja „starih“ i nastanka „novih“ (id)entiteta zajedničko to da se zbivaju unutar definiranih političkih granica, nije dobro smetnuti s uma da se njih ne može isključiti ni unutar jedne države.

Najzorniji dokaz za to jest slučaj *Padanije*, dijela sjeverne Italije u kojemu – nasuprot stoljeće i pol ostvarenom pothvatu ujedinjenja Italije i procesu stvaranja talijanske nacije – u posljednje doba jača zaseban identitet s otvorenim centrifugalnim tendencijama. U kojoj je mjeri on manifestacija posebnoga nacionalnog osjećaja, a u kojoj izraz specifičnoga regionalizma, koji bi u globaliziranome svijetu možda mogao predstavljati *surogat* za toplinu domovine i zamjenu za osjećaj čvrste pripadnosti zavičaju, ne može se sa sigurnošću kazati. No, da mu nedostatak jasnih političkih granica nije pretpostavka nastanka niti uvjet širenja, posve je očividno.

U hrvatskom se slučaju nameće usporedba tih dezintegrativnih procesa, u prvom redu, s Istrom, zbog općepoznatih pokušaja dijela tamošnjih političkih struktura da nametnu „autonomiju“ te „istrijanstvo“ kao osjećaj pripadnosti koji bi kod istarskih Hrvata imao prednost pred osjećajem pripadnosti hrvatskoj naciji.

Posljednjih se, pak, godina donekle slična tendencija javlja u – zasad prilično uskom – krugu hrvatskih intelektualaca u Bosni i Hercegovini. Kod njih je naglašen odklon od nečega što bismo obično nazvali *jedinstvenim hrvatskim identitetom*. Identifikaciju s njime oni doživljavaju kao nasrtaj na bosansko-hercegovačku posebnost, pa se ne ustežu promicati „bosansko odnosno bosansko-hercegovačko hrvatstvo“, čak i „bosanskohercegovački odnosno bosanskohrvatski“ jezik, jer zagrebačku (hrvatsku) „jezičnu politiku“, zbog njezine navodne „unitarističke tendencije“ znaju doživljavati i kao najveću prijetnju hrvatskomu jeziku u BiH.

Logično je da se u jednome narodu koji je, kao hrvatski, stoljećima trpio tragične posljedice zbog pokrajinskih osjećaja i partikularističkih tendencija, takve tvrdnje – napose kad su tiskane u uglednim, ponekad i vjerskim časopisima –

pisima – doživljavaju kao prijetnja i opasnost. I ne može se tom problemu doskočiti tako, da se ti pojedini intelektualci diskvalificiraju *ad hominem*, kao ljudi koji, zbog raznih razloga, od obiteljske prošlosti do trauma iz djetinjstva, imaju *kompleks hrvatstva*, ili su se znali manje ili više dobro uhljebiti kao „kulturni radnici“ ili čak politički *aparatašci* u doba komunističke Jugoslavije, ili su se napasali na *feralovskim* pašnjacima i slično. Tim se diskvalifikacijama problem ne rješava.

On realno postoji, i već najpovršnije raščlambe pokazuju kako je humus na kome on raste zapravo smjesa osjećaja *kolektivne hrvatske krivice* iz doba Drugoga svjetskog rata i činjenice da je – kako je prije četrdesetak godina priznao Cvijetin Mijatović – u BiH doista bilo teško biti Hrvat, te predodžaba o isključivo hrvatskoj krivici za sukob s Bošnjacima-Muslimanima 1993./94. i, na koncu ali ne i najmanje važno, osjećaja manje vrijednosti koji Hrvatima iz BiH danomice pokušavaju nametnuti medijski ubojice, *urbani rasisti*, a ponekad i tzv. obični Hrvati.

I tako se onda, skupa s tobožnjim ustaškim i *tudmanovskim* balastom – koji su različiti i po okolnostima, i po ciljevima i po metodama – hoće sprati svaki osjećaj pripadnosti *integralnoj hrvatskoj naciji*. Drugim riječima, hoće se naglasiti osjećaj *posebnosti* koji ima poslužiti kao alibi u odnosu na prošlost, ali i kao pragmatični instrument sigurne budućnosti, predstavljene u liku ruke pružene prema tzv. *suživotu* s drugim narodima u BiH. A je li takva cijena *suživota* previsoka, i može li se *suživotom* nazvati ono što pretpostavlja odricanje od vlastitoga identiteta, svakako je tema vrijedna rasprave.

Istodobno se postavlja pitanje, hoće li to produbljivati jaz između Hrvata u Hercegovini i onih u Bosni, i koliko će još dugo ona većina naših sunarodnjaka – koja vlastiti pokrajinski identitet njeguje kao dio svoga hrvatskoga identiteta, a ne nasuprot njemu – privid svoje snage graditi na održavanju svijesti o zajedničkoj i nedjeljivoj pripadnosti cjelini hrvatskoga naroda. Svi smo mi odgovorni za to da se ne osjete ostavljenima i prepušteni samima sebi...

(broj 211, listopad 2009.)

CRVENA PRAVDA

„Nova pravednost“, demagoški promičbeni slogan predsjedničkoga kandidata Socijaldemokratske partije Hrvatske, dr. Ive Josipovića, na početku je službene predsjedničke kampanje sveden na riječ „Pravda“.

Na prvi je pogled time omogućeno efektivnije dizajnersko oblikovanje igre riječi „Prav – DA“. No malo komu će promaknuti da je time istodobno otvoreno povezivanje s nazivom središnjega boljševičkog lista, Lenjinove, Staljinove i Brežnjevljeve *Pravde*. I kao što u hrvatskome pravda ne znači nužno pravicu (nego i, recimo, smutnju, svađu, prepirku), tako ni ruska *pravda* ne znači pravicu, nego – istinu. A kakva je ta *istina* bila, danas je poznato čitavu čovječanstvu.

Josipović ostavlja dojam uglađena intelektualca i – s obzirom na dosege Mesićeve vladavine – vrlo je vjerojatno da ni kao mogući predsjednik Republike ne bi ni sebe ni državu izvirgavao podsmijehu, kao što to redovito čini aktualni gospodar Pantovčaka. No, da ni ni on nije imun na zabrinjavajuće razmjere ignorancije i manipulacije, pokazuje, primjerice, i njegovo obrazloženje protivljenja arbitražnom sporazumu sa Slovenijom.

Jasno aludirajući na razdoblje Nezavisne Države Hrvatske, Josipović je ponovio kako nema oprosta onima koji su prije šest desetljeća tuđinu darovali Istru, Rijeku, Zadar i otoke. Dakle, ni kao sveučilišni profesor i predsjednički kandidat, Josipović nije svladao elementarne činjenice iz nacionalne povijesti ne tako davnoga XX. stoljeća. Jer, Istra, Rijeka, Zadar i (neki) otoci predani su tuđinu puno prije proglašenja Nezavisne Države Hrvatske. Ta su hrvatska područja bila žrtve na oltaru jugoslavenskoga ujedinjenja, i kad bismo doista imali državu, u hrvatskim bi se školama postavljalo pitanje, zašto izdajicama nazivamo one koji su bili prisiljeni žrtvovati dio nacionalnog teritorija za kakvu-takvu hrvatsku državu, dok kao nacionalne velikane slavimo one koji su žrtvovali i veća područja radi stvaranja jugoslavenske države, tvorevine koja je i sama po sebi – bez obzira na hrvatske teritorijalne žrtve – bila negacija hrvatske misli i nasilje nad hrvatskim narodom?

Ni središnja točka Josipovićeve kampanje, zahtjev za ustavnopravnim dokidanjem odredbe o zastarjelosti većeg dijela „pretvorbenoga kriminala“, zapravo ne može izdržati ni test pravednosti, a kamoli test pravne sigurnosti. On, dakako, računa na opći osjećaj pravičnosti i na opravdano nezadovoljstvo hrvatskih građana sadašnjim stupnjem socijalnih prava. Svi mi, ili bar većina nas, znamenitu „privatizaciju i pretvorbu“ smatramo eufemizmom za pljačku. I vjerojatno se upravo zbog demagoške eksplozivnosti poziva na reviziju tih zlodjela, u javnosti, ne računajući upravo ovaj mjesečnik, uporno izbjegava upozoriti na to, da retroaktivno ukidanje strogih i preciznih kaznenopravnih normi otvara prostor strahovitoj pravnoj nesigurnosti. S malo karikiranja, može se reći da bi sutradan, u povoljnoj saborskoj konstelaciji, moglo ponov-

no doći do retroaktivnog zahvata u temeljne pravne norme, pa se 2011. može kaznenim djelom unatrag proglasiti ono što je 2009. bilo dopušteno.

A ljudi svoje ponašanje prilagođavaju propisima: ako danas čine nešto što je zakonom dopušteno, ne može im se nametnuti obveza da to ipak ne čine, jer će možda ta ista djelatnost sutra biti zabranjena. Takav zahtjev bi bio duboko nepravičan i u protimbi sa svim temeljnim dokumentima o ljudskim pravima: valja se ravnati po zakonima koji vrijede, a ne (samo!) po zakonima kakvi bi možda trebali vrijediti.

Tomu valja dodati još i to, da bi se pravna akrobacija za koju se Josipović demagoški zalaže, dovela do nerješivih problema kao što je sudbina pravnih poslova nastalih nakon neposredne „privatizacije i pretvorbe“, odnosno pravni položaj poštenih trećih stjecatelja. Drugim riječima, izgledi Josipovićeve inicijative još su mršaviji od ispraznih Mesićevih obećanja 2000. i 2005., da će u Hrvatsku „vratiti opljačkani novac“. No, s političkom pameti koju redovito pokazuju, Hrvati su izabrali Mesića, pa se ne treba čuditi ako opet izaberu njemu sličnoga – Josipovića, pokazujući tako istinitost one prastare, da svaki narod ima vlast kakvu zaslužuje...

(broj 212, studeni 2009.)

KNJIGOVODSTVO SLUGANSTVA

Za temeljito knjigovodstvo sluganskoga hrvatskog odnosa prema tzv. međunarodnoj zajednici – kojemu je Međunarodni kazneni sud za bivšu Jugoslaviju u Haagu tek jedan, doduše ne najmanje važan, simbol – htjelo bi se puno vremena i truda.

No, kad se ta zadaća jednom poduzme (a dok se ne poduzme, naše savjesti ne će imati mira, niti će naš narod imati budućnosti), posljednja u nizu tužnih epizoda, ova s uhićenjima i kaznenim progonima visokih vojnih časnika, pa čak i članova obrane generala Gotovine, imat će istaknuto mjesto. Malo je životnih situacija u kojima će tragika nadmašiti onu s kojom smo kao narod i kao država bili suočeni u trenutku kad se predsjednica vlade, zbunjena i pokisla, pokušava ispričati uglavnom već eutanaziranoj javnosti što MKSJ, eto, brani prava visokih hrvatskih vojnih časnika, a napose prava obrane jednog optuženika, pred nasrtajima vlade koja *cerberskom* odlučnošću ispunjava svaki prohtjev toga sudišta, domišljajući se o tome kako će unaprijed prepoznati njegove želje i očekivanja.

Ta odvratno tužna slika imade svoj pravni okvir: Ustavni zakon o suradnji s MKSJ-om, koji je omogućio da se hrvatske pravosudne vlasti pretvore u puke listonoše. Pritom upornost kojom Ustavni sud (u ranijim i u sadašnjemu sastavu!), već više od jednog desetljeća odbija odlučiti o prijedlogu za pokretanje postupka ocjene ustavnosti toga propisa, nije nevažan kamenčić toga sramotnog mozaika.

No, od toga je pravnog okvira puno važnija i puno sudbonosnija hrvatska politička odlučnost da naša domovina, riječima bivšega predsjednika vlade – bez obzira na cijenu – pristupi Europskoj uniji. Tog trenutka kad smo postali spremni platiti „svaku cijenu“ (a ne treba se zavaravati: iako pisac ovih redaka može sebi u dobro upisati da za toga bivšeg premijera – unatoč zamjernu trudu da negdje nekako iščeprka razlog za protivno – nije napisao nijedno pohvalno slovo, valja imati na umu da spremnost na pokorno klečanje nije započela tek sa Sanaderom, a očito je da ne će s njime ni završiti!), otvoreno smo identificirali sredstvo kojim nas se može stalno i uporno držati na uzdi.

Sav je naš politički i društveni život određen tom spremnošću na pokorno služenje, sve naše vlade sastavljene su s premapotpisom Bruxellesa, a sve naše borbe protiv korupcionaških klika i sve naše *reforme* i *poboljšice* odvijaju se radi toga.

Ne želi se ovim reći da su sve te *reforme* loše i nepoželjne, da ratne zločine (pa i ispade pojedinaca s hrvatske strane!) ne treba sankcionirati, da treba – *moro balcanico* – njegovati korupciju i kriminal, pa čak ni to da je međunarodna suradnja, pače i na europskoj razini, sama po sebi pogubna. No, pogubno je kad je ona motivirana tuđim prohtjevima i interesima, pogubno je kad je ona bezuvjetna; pogubno je kad se dostojanstvo i sloboda podređuju kojekakvim himerama i sumnjivim zahtjevima tzv. stranačke stege i *političke korektnosti*.

Jer, kad se načelo žrtvuje kratkoročnim probitcima – radilo se o ustavnome zakonu, Paktu o stabilizaciji, ZERP-u, Savudrijskoj vali ili o topničkim dnevnicima, svejedno – otvara se put u etičku i političku provaliju: oni koji su jednom prekoračili taj Rubikon, s njega se više ne mogu vratiti. To je zakonitost političkog razvitka i nepobitan poučak povijesti. Zato se valja vratiti načelima, a vratašca na putu tog povratka već su predstojeći predsjednički izbori: ma koliko malo ovlaštenja predsjednik Republike Hrvatske imao, neka nam ne bude predsjednik onaj koji je spreman poslušno klimnuti na svaki mig iz inozemstva: svojim glasom – pa ostao on zasad i u manjini – bar simbolički pokažimo što zapravo želimo.

(broj 213, prosinac 2009.)

KAKO JE POTROŠEN LEGITIMITET?

Činjenica da je na predsjedničkom izborima nadmoćno – iako s potporom manje od jedne trećine ukupnoga hrvatskog biračkog tijela – pobijedio kandidat Socijaldemokratske stranke, pravne i političke sljednice bivšega Saveza komunista Hrvatske – Saveza komunista Jugoslavije, dr. Ivo Josipović, manje je nevesela od toga da su se Hrvati u drugome krugu predsjedničkih izbora našli pred alternativom koja u ideološkom smislu nije bila alternativa.

Josipovićev protukandidat, zagrebački gradonačelnik Milan Bandić, nije samo proćedio iz istoga ideološko-političkog žarišta kao i novoizabrani predsjednik, nego je i u samoj izbornoj kampanji – na prvi pogled začuđujuće – uporno podsjećao na svoje članstvo u SKH/SKJ i na svoju prvoboračku pripadnost SDP-u te odanost vrijednostima na kojima je ta stranka nastala. Čak ni u razgovoru za ovaj mjesečnik, za koji se znade kojoj je publici namijenjen i koji zbog svoje ograničene naklade može predstavljati utočište što dopušta i veću slobodu od one koja se trpi u tzv. velikim medijima, Bandić začudo nije dao čak ni naslutiti svoju spremnost da se izmakne ispod titoističko-račanovskoga kišobrana.

Unatoč tomu je on bio prihvatljiviji kandidat onomu dijelu biračkoga tijela koji se tako često i tako neprecizno naziva „desnim“: Bandić doista nikad nije ovlaš obezvrjeđivao ni stigmatizirao branitelje ni Domovinski rat, nije se ustezao na simpatično prkosan način omogućavati Thompsonove koncerte na središnjemu zagrebačkom trgu, a i njegovo verbalno isticanje „kršćanskih vrijednosti“ (kad bi se kršćanstvo svodilo na nekoliko općenitih fraza koje čovjeku dopuštaju da u stvarnosti živi u posvemašnjem neskladu s kršćanskim odnosno katoličkim naukom) moglo je tim biračima imponirati, nasuprot deklariranom Josipovićevu agnosticizmu i njegovu isticanju volje da Hrvatska postane *crvenom*.

Zbog toga se mogao steći dojam da Bandića podupire tzv. desnica, a uz nju i Katolička crkva u Hrvata bar u pretežnome dijelu, ako već ne u cjelini. Taj je dojam, međutim, potpuno kriv, baš kao što su posve promašeni brojni komentari koji Bandićev poraz na izborima žele prikazati i kao poraz Crkve.

Jer, ni Crkva ni tzv. desnica – u čijim se redovima nalazi jedva koji pojedinac koji doista razumije što znači, što predstavlja i koje ideje zastupa suvremena desnica – nisu preferirali Bandića. Oni su, eventualno, tek otklanjali Josipovića i svitu koja će s njime preseliti na Pantovčak, pa predbacivati njima da su skupa s Bandićem i Duškom Ljuštinom poraženi i oni, mogu samo oni kojima mržnja zamračuje misli i zasljepljuje pogled.

Favoriti i Crkve i tzv. desnice su, bez ikakve dvojbe, bili neki posve drugi kandidati. A za budućnost hrvatskog naroda i njegove države upravo sudbinski je važno pitanje: zašto su ti kandidati otpali već u prvome krugu, i to s otužno malim brojem osvojenih glasova?

Svesti sve uzroke na utjecaje stranih (ili, točnije: tuđinskih) centara moći, na medijske manipulacije i utjecaj novca, vrlo je pojednostavljen odgovor: taj uobičajeni, jeftini alibi teško će utješiti i same neuspješne kandidate, a kamoli osokoliti pasivizirani ili deprimirani dio biračkoga tijela.

Drugim riječima, zašto su ti – dijelom otvoreni, a dijelom jedva prikriveni – pozivi i apeli hrvatskim biračima da glasuju za neke od onih koji su poraženi u prvome krugu, ostali bez odjeka? Zašto u pretežno katoličkoj i antikomunističkoj Hrvatskoj potezanje nečije komunističke prošlosti poodavno nema nikakva utjecaja na birače? Zašto hrvatski birači na otkrivanje dokumenata o nečijoj suradnji sa zloglasnom jugoslavenskom obavještajnom službom – kao u slučaju Stipe Mesića 1999./2000. godine – reagiraju ignoriranjem, ili čak prijezirom odnosno pojačanim simpatijama prema tako prokazanim kandidatima?

Zar nemali dio uzroka za to stanje ne treba tražiti i u onim „Hrvatima“ kojima je Hrvatska dobra tek kao krava muzara, i u onim „katolicima“ – svjetovnjacima i onima drugima – koji zapravo nisu vjernici, nego su *trgovci u Hramu*, koji i u hramu traže prve redove, farizejske počasti i svjetla reflektora? Ili u onim organiziranim skupinama koje već dva desetljeća manipuliraju činjenicama i dokumentima tajnih službi, fabricirajući nove i selektivno koristeći stare, upravo s ciljem da se obezvrijede ili čak onemoguće svi pokušaju znanstvenog verificiranja hrvatske tragedije u monarhističkoj i komunističkoj Jugoslaviji?

Nisu li te i slične snage uvelike pridonijele renesansi jugoslavenske i neokomunističke ideje u suvremenoj Hrvatskoj? I sve to dok nam probijaju uši svojim hinjenim rodoljubljem, kršćanstvom i antikomunizmom...

(broj 214, siječanj 2010.)

TUŽNA BILANCA

Olakšanje koje pristojan čovjek osjeća dok Stipe Mesić silazi s povijesne pozornice, bilo bi najlakše izraziti ocjenom da je bilanca drugoga hrvatskog predsjednika – ne računamo li kratkotrajni mandat Vlatka Pavletića nakon Tuđmanove smrti – jednaka ničtici. No, takva bi ocjena u sebi uključivala prešut-

nu tvrdnju da isti atribut valja pripisati i znatnomu dijelu hrvatskih birača koji su Mesića izabrali (a ne zavaravajmo se, pri prvome njegovu izboru nisu tako malobrojni bili oni koji su ga pretpostavljali Budiši, jer je on, tobože, „ipak izvorni hadezeovac“!).

Kad bi, dakle, ocjena dojučerašnjega gospodara Pantovčaka bila samo ocjena Stipe Mesića, onda bismo možda i imali pravo prepustiti se osjećajima, ali kako je ta ocjena ujedno ocjena hrvatskoga biračkog tijela, potrebno joj je pristupiti hladnije i objektivnije.

Čini mi se da je krivo Mesića objašnjavati samo njegovom ležernošću, opuštenošću i spretnim ophođenjem s tzv. običnim čovjekom, kojemu je njegova mala, kako stvarna tako i simbolička zdjela leće važnija od svih ideoloških pitanja i duhovnih dvojbi s kojima se suočavaju i Hrvati i cijelo čovječanstvo. Valja priznati da je on, unatoč svojoj slaboj izobrazbi (ili baš zbog nje?) i svojoj posvemašnjoj nesklonosti da se drži ikakvih načela, povremeno znao povući i simboličke poteze koji su imponirali i onima što su ga uglavnom prezirali (uspit profitirajući i od toga, što je nemali dio njegovih najglasnijih preziratelja bio sazdan od istoga blata).

Mesić se, recimo, znao suprotstaviti slanju znatnijih hrvatskih vojnih snaga na Srednji Istok ili izuzimanju američkih vojnika iz djelokruga Stalnoga međunarodnoga kaznenog suda. Unatoč nespretnom miješanju u unutarne prijepore hrvatske židovske zajednice, znao je umiliti se i toj zajednici i Državi Izrael, a da istodobno ne ugrozi – ne uvijek sasvim jasne – odnose s islamskim zemljama. On je imao petlje zalagati se za neovisnost Kosova, a da istodobno ostane miljenikom znatnoga dijela srpske, pa i srbijanske političke javnosti. Znao je oštro, čak na rubu duhovitosti – jer njegovu poslovičnu vulgarnost nije pristojno izjednačavati s duhovitošću – pokazati zube patuljastomu slovenskom imperijalizmu koji je posegao za „žlicom hrvatskog mora“, podsjećajući na to da je njegova ustavna zadaća bezuvjetno očuvati hrvatsku teritorijalnu cjelovitost. Ponajviše od svega, prividno je znao održavati razmjerno tople odnose s onim što bi trebao biti prioritet hrvatske vanjske politike i što se obično naziva odnosima sa „službenim Sarajevom“ (makar bi malo tko znao što taj pojam zapravo znači), ostavljajući tako prostora za eventualnu buduću suradnju.

A upravo na tome „hrvatsko-bosanskohercegovačkom“ primjeru se vidi koju je žrtvu Mesić bio spreman prinijeti za svoje srebrnjake. Ako je pomoćni biskup vrhbosanski, dr. Pero Sudar, bio u pravu kad je krajem 2007. zavapio da se naši sunarodnjaci u BiH „nikad nisu osjećali tako sami, ostavljeni i tako bespomoćni kao danas“, Mesić je uporno nemali dio tog naroda apsolutno ignori-

rao, pa čak i dodatno ocrnjivao, pokazujući tako da mu ni svi Hrvati u BiH nisu jednaki, i da mu ni sudbina te države nije važna radi sudbine Hrvata: *crnac* je obavljao tuđi posao, usput sladostrasno uživajući u tome što je došao *dan osvete*. To je, uostalom, bila normalna posljedica njegova mentalnog ustroja, stasalog u duhu nesnošljivosti i isključivosti, mržnje i osvetoljubivosti. Kao što je kopao već zatrpane jazove iz doba Drugoga svjetskog rata, denuncirao protivnike i produbljavao diobe, tako je s mržnjom i isključivošću prozivao nepoćudne novinare i novine, tražio svaku prigodu za svađu s Crkvom, prostački se prepirao sa svjetinom i, poput kakvoga seoskog đilkoša, kritičare slao u duševne bolnice ili na liječenje. Ni njegov „antifašizam“ nije imao nikakve veze s pravim antifašizmom, pa čak ni s kriptokomunizmom, nego tek s mržnjom slabića koji je dočekao trenutak da se osveti svjetini koja ga je prije častila, a kasnije urlala „Raspni ga, raspni!“

Jer, ništa iz Mesićeve političke radionice nije moglo izići čisto, uzvišeno i sveto: sve je svedeno na prizemnu frazu, na jeftini kič i na banalnost. Predsjednik izrastao iz gliba banalnosti i duhovne praznine nije ni mogao biti drugačiji, pa je sasvim jasno da će – unatoč svim kurtoaznim pohvalama kojima ga ovih dana obasipaju – ostati zabilježen tek na razini statistike, kao oronuli putokaz uz cestu koja poodavno nikamo ne vodi...

(broj 215, veljača 2010.)

LOŠI ZNACI

U prva tri tjedna svoga mandata, novoizabrani se predsjednik Republike morao odreći usluga tri bliska suradnika: za dvojicu se pokazalo da imaju ozbiljne dugove prema državi, treći – samozvani novinar – i iz predsjedničkog se ureda nastavio rasipati bijesom i mržnjom, prostački vrijeđajući sve koji mu nisu po ćudi.

I sama po sebi, ta je činjenica nagovještaj da bi Josipovićevo predsjednikovanje zapravo moglo biti ispunjenije nesnalaženjima, sporovima i sukobima, nego što se to čini na prvi pogled, dok predsjednik-glazbenik pokušava bar na verbalnoj razini izbjeći konfrontacije i povišene tonove u odnosima s Crkvom, vladom i izvanparlamentarnom oporbom, kojima se prethodni „predsjednik-građanin“ zasigurno ne bi izmaknuo, nego bi u njima sladostrasno uživao. No, ta činjenica očito govori da izbor suradnika treba tumačiti kao ilustraciju

nedostatka Josipovićeve vizije i spremnosti da se doista započne drugačije razdoblje u hrvatskome javnom i političkom životu.

Ispitivanja javnoga mnijenja koja, prema najnovijim podacima, pokazuju da novog predsjednika podupire čak 68 posto građana Hrvatske, u tom kontekstu ne znače previše. Dok Mesić obično nije mislio ništa, ali se tako često javno oglašavao da je javnost mislila kako on ipak misli i kako, štoviše, ona znade što predsjednik misli, Josipović možda o nacionalnim i državnim problemima razmišlja, ali do javnosti ne dopire ništa osim pet-šest fraza koje su se ponavljale i tijekom predizborne kampanje. No, ne bi se reklo da iza tih fraza o pravdi i pravednosti, o poštivanju zakona i o „transparentnosti“ počiva zbiljski sadržaj.

Primjerice, način na koji on – sveučilišni profesor prava – tumači pojam legalnosti, mogao bi pokazivati da je u politički život zabasao kao Preradovićev putnik. O tome nešto govori i njegov netom okončani posjet Sloveniji. Ukoliko je, naime, saborski zastupnik Josipović arbitražni sporazum sa Slovenijom smatrao toliko problematičnim i opasnim da je na Markovu trgu glasovao protiv njega, onda nakon saborskoga prihvaćanja toga sporazuma predsjednik Josipović ne postupa *legalno* ako s Pantovčaka više ne primjećuje nikakve njegove nedostatke, nego bi postupao legalno (i legitimno, u skladu s predizbornim obećanjima!) kad bi – podsjećajući na to da taj sporazum, dok postoji, ipak ima neke pravne posljedice – istodobno poduzimao korake koje mu ustavna ovlaštenja i politička funkcija omogućuju, da se ta opasnost za Hrvatsku izbjegne ili bar smanji. Biti legalist ne znači samo ustezati se od protupravnog ponašanja i djelovanja, nego znači i poduzimati korake da se postojeće pravno stanje na zakonit način izmijeni nabolje odnosno popravi.

Upravo je krug suradnika koje je Josipović okupio bio najbolje jamstvo da od njega ne treba očekivati nikakve zaokrete. (To je ujedno poučak da kandidati ne treba suditi samo po onome što oni sami govore, nego po onome što govore i rade ljudi koje kandidati biraju za prijatelje i suradnike.)

Kad se danas smijenjeni Josipovićev mandarin Carlos Pilsel u jednome dnevnom listu tuži na predsjednički ured i istodobno pokušava hvaliti poslodavca koji ga se tako lako odrekao, onda iz njega ne govori samo gorčina i povrijeđenost: „Pa, svaki dan bih odlazio na Pantovčak, popio piće, pozdravio se s gospodinom Lončarom, Borom Vučkovićem, Sašom Perkovićem, tajnicama, portirima, vozačima, ljudima koji šišaju travu, onima koji čuvaju magarce... Bio sam znatiželjan, ali tamo nije bilo radne sobe, nema sheme, nije bilo razgovora o poslu, ni naznake kako će taj odjel analitike izgledati...“

Da se takvim bojama oslikava ured predsjednika države koja nije na početku osamostaljenja, nego kao samostalna postoji već dva desetljeća, nipošto nije ohrabrujuće. No, tamo gdje upravljaju Saša Perković i Budimir Lončar, i gdje je kumstvo sa Zoranom Milanovićem ili uređivanje šuvarovskog *Poleta* ključna preporuka za visoke dužnosti, nije ni realno očekivati da bude drugačije. Promjene očito i jesu poduzete baš radi toga da sve ostane isto.

(broj 216, ožujak 2010.)

KRIZA KULTURE

Prije skoro sedam desetljeća, u jeku Drugoga svjetskog rata, jedan od najuglednijih hrvatskih filozofa XX. stoljeća, dr. Stjepan Zimmermann, u nakladi Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti objavio je knjigu pod naslovom *Kriza kulture. Kulturno-filozofijske studije iz suvremene socialne filozofije*. U knjigu je uvršteno četrnaest eseja nastalih uoči rata i za njegova trajanja. Njima Zimmerman, prema vlastitim riječima, želi „rješavati suvremenu krizu kulture“ i „sudjelovati u stvaranju budućnosti, koju strepnjom izčekuje današnje čovječanstvo“, sve dakako s obzirom na „sadašnje razdoblje u životu hrvatskoga naroda“.

Nakon jugoslavenskog „oslobođenja“ 1945., i Zimmermann i brojne njegove knjige našli su se u dugoj povorci prognanih i prešućenih hrvatskih autora, što se moglo usporediti tek s onom ne manje dugom povorkom književnika i filozofa, novinara i profesora ubijenih bez suda i bačenih u kakav jarak kraj ceste. Hrvatska je akademija preimenovana u Jugoslavensku, a iz službenih popisa njezinih publikacija – po staljinističkome modelu koji je bio vičan retuširanju fotografija i brisanju likova što su u međuvremenu postali nepoćudni – izbrisana su sva ratna izdanja, ona koja su izišla pod oznakom Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, bez obzira na to što je pretežan broj tih publikacija objavio Akademijin prirodoslovno-matematički (dakle, po definiciji „nepolitički“) razred. Bilo je važno izbrisati hrvatsko ime s pročelja Akademije, jednog od simbola jugoslavenstva, i s naslovnica njezinih izdanja.

No, makar je žalopojka zbog naivnog jugoslavenstva mnogih hrvatskih intelektualaca, svjetovnih i crkvenih, uvijek umjesna baš kao i pouka koju iz te tužne i nažalost ne sasvim kratke epizode trebamo izvući, u današnje doba nije manje važno uočiti da je „kriza kulture“ u naše vrijeme puno akutnija nego u ono kojim se bavio Zimmermann.

Danas ona poprima gotovo dramatične oblike. Ako su onda najprofinjeniji duhovi bili zabavljeni time što „pobuna masa“ (Ortega y Gasset) prijeti srozavanjem i stagnacijom europske kulture, pa i „propašću Zapada“ (Oswald Spengler), u suvremenome smo globaliziranom svijetu suočeni s obezvrjeđenjem svih vrijednosti što nadilaze kratkoročne isprazne naslade pojedinca, koji istodobno ne shvaća da je njegov etički i duhovni položaj zorno ocrtan još u onoj općepoznatoj starozavjetnoj pripovijesti o zlatnome teletu.

U maloj se hrvatskoj sredini ta *svjetska kriza kulture* ogleda i u tome što su kulturno stvaranje, knjige i časopisi, izložbe i kazališne predstave svedene na *razinu nepostojanja*: hrvatske književnike i filozofe, sveučilišne profesore, slikare i kipare se zapravo ne podcjenjuje. Podcjenjivanje podrazumijeva činjenicu postojanja, pretpostavlja određeni vrijednosni sud. Kod nas je stanje puno gore: njihovo postojanje se ne primjećuje, njihova su djela društveno irelevantna. A ako tko od njih ipak želi da ga se primijeti, i ako ne može odoljeti nagonima vlastite taštine, onda je prisiljen sklopiti faustovski sporazum s Mefistofelesom *partijske politike* (i time faktično prestati biti ono što intelektualac i umjetnik po definiciji jest: kritičar i sudac koji se ne ravna stranačko-političkim, nego etičkim i estetskim sudovima).

Zato u Hrvatskoj ima takozvanih književnika koji, *tezgareći* na novinskim štandovima, nastupaju kao glasnogovornici određenih politika i ideologija, ali nema književnika koji bi predstavljali uzor mladima i *savjest nacije*. Zato Hrvatskom dominira čeljad koja je vičnija duhovnoj, pa i onoj drugoj prostituciji, nego ozbiljnu radu. Zato u Hrvatskoj danas nisu mogući ni Šenoa ni Matoš, ali ni Šimić niti Krleža. Hrvatskoj oni kao da nisu potrebni: zadovoljna je dok dokoličari između uvezenih srpskih *pevaljki* i njihovih ovdašnjih oponašateljica, strasno uživajući u vlastitoj degeneraciji...

(broj 217, travanj 2010.)

TZV. HRVATSKI PARTIZANI

U povodu 65. obljetnice bleiburškog pokolja hrvatskih civila i vojske, u brojnim se medijima na ovome dijelu „zapadnog Balkana“ opet, uvijek iznova, poteglo pitanje o zaslugama i krivici tzv. *hrvatskih partizana*.

Suočeni s nepobitnim zastrašujućim dokazima o sustavnim masovnim pokoljima što su započeti već 1941., a svoju su kulminaciju doživjeli u svibnju 1945., apologeti Titovih boraca ne usuđuju se više poricati zločin u cijelosti,

ali ga nastoje relativizirati i minimizirati tvrdnjom da, unatoč tomu, pozitivni plodovi borbe tzv. *hrvatskih partizana* pretežu nad negativnima: bez njih bi, prema tom tumačenju, Hrvatska iz rata izišla poražena, bez njih bi pobijedili „Dražini četnici“, bez njih bi Hrvati nestali kao što su nestali brojni narodi staroga i srednjeg vijeka.

Ta i tomu slična argumentacija dostojna je intelektualne razine jednoga Stipe Mesića, ali će ozbiljan čovjek na nju odmahnuti rukom. Nešto što bi se nazivalo „hrvatski partizani“ u Drugome svjetskom ratu – nije postojalo. To je tužan podatak iz naše povijesti, to je jedan od ključnih uzroka naše narodne tragedije, ali to je – nepobitna činjenica. Nju mogu privremeno potisnuti političke natege i diktati, ali se znanstveno ona nikada ne će moći (o)sporiti.

Nasuprot tadašnje hrvatske države – sa svim njezinim teškim manama i nedostacima – i njezine vojske koja je nosila hrvatsko ime, ratovala pod hrvatskom zastavom i ginula s hrvatskim stihovima na usnama, našli su se neprijatelji koji u državnompravnom smislu nisu htjeli nikakvu, pa ni ideološki drugačije obojenu, komunističku Hrvatsku. Oni su – kako komunisti, tako i rojalisti – zagovarali obnovu Jugoslavije.

Činjenica da su se među rojalistima, pod zapovijedanjem Draže Mihailovića, našli hrvatski književnik Đuro Vilović ili sin jednog od podpredsjednika Hrvatske seljačke stranke, Vladimir Predavec, nisu četnike pretvorili u hrvatsku vojsku niti u „hrvatske četnike“. Ni to što su se među Ljotićevim pristašama našli nekakav Roko Kaleb ili Hrvoje Magazinović koji su potekli od hrvatskih roditelja, nisu suradnike toga srpsko-jugoslavenskog sljedbenika desničarskih totalitarnih ideologija učinili „hrvatskim ljotićevcima“. Jednako tako, činjenica da su među partizane otišli hrvatski književnici Nazor i Ivan Goran Kovačić, i da su u njima bili Josip Broz, Ivan Šibl, pa i tisuće drugih Hrvata (među kojima i Franjo Tuđman), nisu te partizane učinili nikakvim „hrvatskim partizanima“. Jednako tako, činjenica da se je 1991./92. na čelu Jugoslavenskoga ratnog zrakoplovstva nalazio neki Hrvat Zvonko Jurjević, i da je intelektualnu podlogu agresiji na Hrvatsku davao i nekad hrvatski književnik Goran Babić, nije vukovarske koljače pretvorila ni u kakvu „hrvatsku armiju“.

Njihova misao i njihov program, i prvih i drugih i trećih, bila je obnova Jugoslavije, njihov cilj bio je uništenje, a ne obnova ili drugačije oblikovanje samostalne hrvatske države. U tu borbu oni su srnuli pod jugoslavenskim barjakom, noseći jedni kokarde, a drugi komunističke crvene zvijezde petokrake, prvi kličući kralju Petru, drugi Titu i Staljinu, treći Miloševiću. Njihove krilatice bile su *protuhrvatske već time što su bile jugoslavenske*.

Jednako tako su posljedice pobjede Jugoslavenske armije – jer tako se ona i formalno zvala i prije pokolja u svibnju 1945. – bile jednake hrvatskomu porazu. Govore to desetci, možda stotine tisuća Hrvata pobijenih u svjetskom ratu i nakon njega; govore to desetci tisuća političkih uznika i stotine tisuća progonjenih; govore to stotine tisuća hrvatskih emigranata raseljenih diljem svijeta; govori to, na koncu, Domovinski rat: ako je Hrvatska doista oslobođena u svibnju 1945., i ako je iz rata izišla kao pobjednik, zašto ju je i od koga onda trebalo oslobađati u Domovinskom ratu?

Zato ne treba nasjedati onima koji hrvatske kvislinge u jugoslavenskim redovima hoće svesti samo na komuniste: nije to njihov najveći grijeh. Najveći njihov grijeh je izdaja Hrvatske, pristajanje uz Jugoslaviju. To je zločin koji se ne smije oprostiti: „*jednom otkrivena domovina ne pruža više nikakve izgovore za izdaju*“. Ne radi se pritom samo o prošlosti: jugoslavenstvo ni u kojem obliku ne zaslužuje zaborav ni oprost, jer nas i jedno i drugo vodi ravno u „regionalne saveze“ i „jugosfere“!

(broj 218, svibanj 2010.)

KULTURNA BORBA ZA OBNOVU JUGOSLAVIJE (I.)

Kad se često, ponekad i na krivome mjestu i s krivim značenjem, potegne ona antička o povijesti kao učiteljici života, hoće se kazati da postoje određeni obrasci razmišljanja i ponašanja koje je naivno ne prepoznati.

Kad je, recimo, Miroslav Krleža u „Tezama za jednu diskusiju iz godine 1935.“ podsjetio na to da je jugoslavenstvo u Hrvata izvorno bilo „program veoma neznatne izolovane grupe“, onda je – jer mu se, između ostaloga, to činilo marksistički – nastavio objašnjavati koji su životni, materijalni razlozi silili tu „veoma neznatnu izolovanu grupu“ da zagovara razbijanje podunavske monarhije i stvaranje ne hrvatske, nego jugoslavenske države: „Najviše se je pisalo o tiraži. Od Stanka Vraza pa sve do osamdesetih godina jugoslovensko pitanje predstavlja se kao pitanje tiraže: ‘deset milijuna južnoslovenskih čitača uslovit će veće tiraže’.“

Samo će posve tromi i nemaštoviti čitatelj previdjeti da postoje zapanjujuće sličnosti između te Krležine dijagnoze i novovjekih nastojanja hrvatskih „kulturnih radnika“, od Igora Mandića preko Severine Vučković do *fakovaca* i Borisa Dežulovića, da se proširi tržište za njihove umotvorine (da se povećaju „tiraže“, a s njima i honorari i javne pohvale koje tako gode ljudskoj taštini).

A razumije se samo po sebi, da takvo širenje tržišta podrazumijeva i duhovni, stilski, jezični i politički kompromis s tim proširenim područjem i njegovim kulturnim oznakama. Zbog toga je kod tih hrvatskih „kulturnih radnika“, ma kako oni „veoma neznatnu izolovanu grupu“ predstavljali, posljednjih godina iznimno naglašena tendencija da se stvori predodžba o jedinstvenome jugoslavenskome odnosno zapadnobalkanskome kulturnom području. Svojim rječnikom i stilom, načinom života i temama kojima se bave, oni hoće dokumentirati sraslost nečega što je još donedavno bilo u istome državnopravnom okviru. Zato ne će biti baš posve slučajno, da je upravo toj „veoma neznatnoj izolovanoj grupi“ u hrvatskim (i ne samo hrvatskim) medijima otvoren silno velik prostor. Oni su preko noći postali etički, intelektualni, a time i svojevrsni politički arbitri.

Naravno, to što neke umjetnike u određenom razdoblju prate talambasi i fanfare, ništa ne govori o njihovoj umjetničkoj vrijednosti. Baci li čovjek pogled na popis dobitnika Nobelove nagrade za književnost, naći će na njemu hrpu imena koja su nepoznata i upućenijima u historiju književnosti; u povijesti glazbe jedva se u fusnotama bilježe nekad hvaljeni dvorski skladatelji koji su genijalnim autsajderima znali predbacivati čak i višak nota u simfonijama, a klasična je, i nažalost istinita, i pripovijest o slikarima što su za života skapavali od gladi, ne mogavši prodati nijednu sliku, a danas njihova djela dosežu vrtooglave cijene, dok se djela mnogih nekad hvaljenih mazala koriste tek kao zamjena za zidne tapete.

Dakle, iz toga što nas danas trgovci u umjetničkome hramu bombardiraju kojekakvim književnim i umjetničkim veličinama, ne treba ništa zaključivati o trajnoj vrijednosti djelâ tih autora. S druge strane, još je jasnije da možebitne umjetničke kvalitete određenog autora nisu nikakav argument u prilog ispravnosti njegovih društvenih i političkih stajališta.

Kad bi o tome uopće trebalo raspravljati, mogli bi se potegnuti deseci primjera i iz naše najbliže prošlosti: jedan je Ivan Meštrović nesumnjivo bio izniman kipar, ali ga to nije priječilo da kupi mrvice sa stola primitivnoga balkanskog diktatora kakav je bio Aleksandar Karađorđević, i da se na Brijunima dodvorava još beskrupuloznijemu i još sirovijem tiraninu, Josipu Brozu, baš kad je ovomu trebalo *uglancati* sliku o sebi kao ljubitelju ljepote i umjetnosti (dakle, pokloniku slobode); Tin Ujević je iz pravaških redova odglavinjao u jugoslavenski integralizam i tek je iz nemoćnog prkosa srpskim opančarskim spletkama izabrao samoću i apolitičnost, spasivši tako vlastiti moralni i književni integritet; Vladimir Nazor je hrvatsku rodoljubnu fazu okrunio simpati-

jama prema diktaturi, glasovanjem za Jeftića i potucanjem s jugoslavenskim partizanima, sve do *crescenda* u obliku otvorene, brutalne prijetnje nadbiskupu Stepincu s Jelačićeva trga; a na Krležinu su licu svaki osmijeh i svaka bora odavali nemoć pisca da dosegne ideale kojih je bio duboko svjestan, ali je njihova magnetska snaga bila manja od sjaja mjedenih odličja, crvenih knjižica i privlačnosti korita što ga je nudila vlast...

(broj 219, lipanj 2010.)

KULTURNA BORBA ZA OBNOVU JUGOSLAVIJE (II.)

Ne bi se reklo da među današnjim prvoborcima rata za obnovu „kulturnog jedinstva“ tzv. jugoslavenskoga ili zapadnobalkanskog prostora, ima pera koja zaslužuju usporedbu s literarnom veličinom Tina Ujevića ili Ive Andrića. No, činjenica da su mnogi od njih u prigodi svoje političke ideje širiti ne sa stranica kakvoga marginalnoga književnog časopisa – u kojem bi se slučaju to njihovo demokratsko pravo moglo ignorirati – nego su im na raspolaganju najmoćniji elektronički i tiskani mediji u Hrvatskoj, čitavu tu terazijsku žalopojku čini razmjerno ozbiljnom: ako u medijima kojima vladaju oglašivači i novac, i u društvu kojim iz mraka upravljaju moćne sile, upravo protagonisti i propagandisti takvih ideja dobivaju iznimno velik prostor, onda iz toga valja čitati koji su zapravo ciljevi onih koji odluke donose.

U tom je smislu više nego zanimljiva i ilustrativna filipika kojom se sredinom lipnja ove godine na dio hrvatske javnosti (tzv. desnicu) obrušilo nesumnjivo najdarovitije pero iz te skupine, *južnoslovenski* pisac Miljenko Jergović. Sarajlija rodom, Zagrepčanin bijegom, Jergović nije ni jedno ni drugo. Iskorišten iz Sarajeva, nevoljko prihvaćen u Zagrebu koji doista pokazuje sve manje volje da prihvati došljake, jedino u čemu Jergović strasno uživa, jest provociranje jednog dijela površnoga novinskog čitateljstva. U svome raskošnom, ali zapravo neduhovitom, uškopljenom govoru mržnje, on te svoje žrtve redovito optužuje za mržnju i naziva „desnicom“ (kad im tepa) ili „fašistima“ (kad im ne tepa, dakle, češće).

Ta neumorna želja da se drugoga provocira nesumnjivo će zanimati njegove buduće biografе. Ma kako bilo naporno pisati novinsku kolumnu, stalno vraćanje jednomu te istom, neprestano recikliranje jedne teme, pokazuje da se radi o ozbiljnoj frustraciji.

O tome govori i Jergovićev bijeg od rasprave o činjenicama: on bi htio da njegov feljton, pa i priča, budu ujedno i dokumentarni, ali na način da se činjenice prilagođavaju njegovim traumama, bez obzira kakve posljedice za ostale ta prilagodba ima. Zato uživa u vrijeđanju, ali ne voli da mu se uzvrat. I ne radi se samo o tome da je izborio (?) pravo da njegove članke na internetu nije dopušteno ni moguće komentirati (što on objašnjava nespremnošću da polemizira s neznancima koji mu se iz internetske crne rupe obraćaju psovka i uvredama), nego o tome da se Jergović nerijetko služi izmišljotinama, tračevima i poluistinama i, kad ga se uhvati u laži, nema naviku o tome polemizirati, a još manje ispričati se.

Za onoga tko se budi i liježe s prodikom o snošljivosti i elementarnoj pristojnosti i tko vrlo često poseže za germanizmima (misleći, valjda, da će mu pristajati kao Krleži, i da će time dokumentirati svoje *europeljstvo*), to nije osobita preporuka.

A u toj se, dakle, lipanjskoj filipici Jergović odvažio uvjeriti čitav učeni svijet, od Stipe Mesića do Đorđa Balaševića, da samo „hrvatska desnica sanja Jugoslaviju“, budući da u stvarnosti: „Jugoslavije više nema, osim u glavama hrvatskih histerika. (...) Ovi manijaci već petnaestak godina ne prestaju da poštenom svijetu, manjincima svake vrste i ljevičarima, na uvce pjevaju od Vardara pa do Triglava i hej Slaveni“. Jer, kaže Jergović, „sljedeća Jugoslavija – više se i ne zna koja po broju – postoji samo u glavama hulja, psihičkih bolesnika i desničarskih histerika. (...) Milorad Pupovac skandalizirao je hrvatske luđake i manijake prijedlogom da se iz Ustava izostavi odredba o zabrani udruživanja u balkanske asocijacije. Zapravo, ispravnije bi bilo reći da ih je time erotizirao, jer su nanovo dobili priliku za svoju jugoslavensku maštariju...“

Ne treba, međutim, biti psiholog da bismo znali: čovjek koji u jednome razmjerno kratkom tekstu iz sebe izbaci ovakvu poplavu uvreda, mržnje i bijesa, i sa sobom je načistu da ne govori istinu: istina ne treba povišen ton, bijes i mržnju. Ali da bi se borba za obnovu Jugoslavije mogla nastaviti, treba ušutkati „hulje, psihičke bolesnike, histerike i manijake“. Treba ih obeshrabriti, a kako je tehnologija uznapredovala, bar danas ima djelotvornijih sredstava od vješala i tanadi...

(broj 220/221, srpanj-kolovoz 2010.)

HRVATSKE POLITIČKE STRANKE KAO PRIVATNA PODUZEĆA

Unatoč svim frazama o slobodi, pravu na drugačije mišljenje i demokraciji, hrvatskim se političkim strankama upravlja autoritarnije nego privatnim poduzećima. Pametan će privatni poduzetnik uvijek saslušati mišljenje svojih suradnika i prihvatiti ono što pridonosi jačanju njegova trgovačkog društva odnosno povećanju dobiti, jer – svomu poduzeću želi uspjeh i budućnost. Nasuprot tomu, lideri hrvatskih političkih stranaka ničega se tako ne boje kao svojih suradnika koji imaju vlastite ideje i političke vizije. I ako se takvi usude izložiti ih i objaviti – a da pritom istodobno ne kade svomu predsjedniku – skoro bez iznimke potpisuju vlastitu političku smrtnu osudu. Čekaju ih sankcije, često i isključenje iz stranke. Iz toga se može jasno procijeniti, je li stranačkim vodstvima do boljitka stranke, ili tek do osiguranja vlastite pozicije u njoj.

To je jedan od simptoma teške bolesti hrvatskog društva: organizirano tako da onemogućiti i smrvi pojedinca, ono sprječava ozbiljno političko djelovanje izvan okvira stranaka, a usporedno s time – sustavom medijske i svake druge korupcije – ograničava profiliranje stranaka i selekciju nabolje unutar njih. Ništa nije na cijeni kao ulizništvo, ništa se ne plaća tako bogato kao podrepaštvo! I zato se kao narod i kao država nalazimo na moralnome i političkom dnu, godinama bivajući prisiljeni birati ne između dobra i zla, nego između više zala. A jedna od dodatnih posljedica takvog stanja jest odvratnost koju prosječan Hrvat osjeća prema politici uopće, a prema političarima i političkim strankama napose. Ništa nije slučajno: baš zato je to prevažno područje ljudske djelatnosti prepušteno „stručnjacima“ i „profesionalcima“, kako se eufemistički nazivaju strukture kojima je jedini idol utjelovljen u materijalnim užiticima.

Iako ni drugi dijelovi političkog spektra nisu oslobođeni tih pojava (sjetimo se *čistki* unutar socijaldemokratsko-komunističkih redova, u Hrvatskoj socijalno-liberalnoj stranci, u Hrvatskoj narodnoj stranci ili u Istarskome demokratskom saboru!), za Hrvatsku su najsudbonosniji petrificirani modeli negativne selekcije unutar Hrvatske demokratske zajednice i među snagama koje se nazivaju pravašima.

Teško se je u vrhu Hrvatske demokratske zajednice namjeriti na nekoga tko ne potječe iz jugoslavenskih i komunističkih redova (makar većina ne će pokazati pamet i drskost jednoga Luke Bebića, koji se ponosi svojim višedestljetnim zaklinjanjem u Marxa, Lenjina i Tita!); svi oni koji su u političkom smislu bili Hrvati prije Slobodana Miloševića i koji su prigrlili tu stranku kao

instrument oslobođenja Hrvatske, danas su na margini, odakle ih se izvuče s vremena na vrijeme, na kakvim vjerskim svečanostima, na komemoracijama žrtvama Domovinskog rata ili ih se postavi kao vazu s cvijećem na pojedinim predizbornim skupovima. Njihovu je ulogu Lenjin opisao davno i precizno: to su „korisne budale“ koje odrađuju posao za drugoga.

Ni s pravašima nije ništa bolje: još malo, pa će svaka četvrt malo većega hrvatskog grada imati stranku koja se prsi pravaškim imenom, a i posljednji će se lunatik kititi titulom predsjednika (i, kao usput, ikonografijom koja s pravaštvom nema nikakve veze). Iako su politička i gospodarska kriza idealna podloga za ožvljenje i jačanje pravaške misli, vodstvo Hrvatske stranke prava – koja bi u svakom pogledu trebala preuzeti središnju ulogu – tijekom posljednjih godina nije pokazalo spremnost napraviti ni prvi korak u tom smjeru. Umjesto da okuplja, ono se koncentrira na konfrontaciju s alternativnim pravaškim skupinama koje su, kao i svaka frakcija u povijesti, osuđene na odumiranje. Kao da je povijesno poslanje pravaštva isprositi par saborskih mandata i nekoliko gradonačelničkih mjesta, i sve to onda, prvom zgodom, prodati boljem ponuđaču...

(broj 222, rujan 2010.)

JESMO LI JOŠ UVIJEK PRIPADNICI ISTE, HRVATSKE NACIJE?

U više se je navrata na ovome mjestu raspravljalo ili bar pokušavalo raspravljati o položaju i sudbini Hrvata u Bosni i Hercegovini, i u više je navrata istaknuto kako svi zatvaramo oči pred činjenicom da se Hrvati iz nekadašnje Trojednice i Hrvati iz BiH sada prvi put od 1878. nalaze u različitim državama.

Osjećaj uzajamne pripadnosti i zajedničke sudbine nije trebalo posebno formulirati niti naglašavati dok smo bili unutar istih granica, pa i kad bi nam ta država bila neprijateljska, kao što su bile Austro-Ugarska i obje Jugoslavije. On je bio samorazumljiv. No, posve je druga stvar danas, kad postoje dvije međunarodno priznate države u kojima je hrvatski narod konstitutivan, Republika Hrvatska i BiH.

Suvišno je dokazivati da su okolnosti u kojima se već dva desetljeća razvijaju dvije grane istoga stabla, dramatično različite: ovdje je bar na formalnoj razini sve hrvatskog predznaka, tamo se za jednakopravnost hrvatskog identiteta treba svaki dan iznova boriti; ovdje se hrvatstvo ne izjednačava nužno s

katolištvom, tamo je između ta dva pojma faktično uspostavljen znak jednakosti; ovdje se srpski imperijalizam, s pravom, doživljava kao uvreda i prijetnja, tamo se, paradoksalno, kod nemalog broja Hrvata smatra strateškim saveznikom. Takve i slične razlike mogle bi se nizati unedogled.

I narodi su, jednako kao i pojedinci, živi organizmi; i njih oblikuje okolina i okvir u kome žive. Zato je posve isključeno da bi ovakvo stanje – ako potraje dovoljno dugo – moglo ostati bez trajnih posljedica. Do kojih će ono mjera eskalirati, i hoće li Europa na hrvatskome primjeru doživjeti reprizu njemačko-austrijskoga, bugarsko-makedonskoga ili rumunjsko-moldavskog slučaja, vrlo je neizvjesno. Da razvitak ide u tom smjeru pokazuju pokušaji kulturnoga, jezičnog i identitetskoga konstituiranja tzv. bosanskog hrvatstva, koje bi imalo hrvatsku etničku (narodnosnu) podlogu, ali bi se u političkome smislu manifestiralo kao „političko bosanstvo“ te bi – kao finale strategije distanciranja od političkoga hrvatstva – posljedično dovelo do konačnoga duhovnog odcjepljenja od hrvatske nacije.

A zašto je krivo podcijeniti takve tendencije, proglasiti ih marginalnima i pukim intelektualističkim konstrukcijama? Zato što je opasnost takvog razvitka više nego realna. Jer, ne sudjeluju u njoj samo pojedini intelektualci među Hrvatima u BiH, nego se i na ovoj hrvatskoj strani stvara – zapravo više nego obilna – hrana takvim, privremeno autonomističkim, a dugoročno separatističkim planovima. S ove se strane Hrvate u BiH neprekidno podcjenjuje i marginalizira, s ove ih se strane na bezbroj različitih načina ponižava i odguruje od Hrvatske.

Manji je problem, dakle, da se poslužimo ilustrativnim izborom „hrvatskog člana predsjedništva BiH“, u tome što je Željko Komšić izabran uglavnom bošnjačkim glasovima, manji je problem što je taj Komšić – kako je ocijenio jedan sarajevski tjednik – „nikakav političar i još gori državnik“, koji „i u sudnicu dovodi svoje zaštitare i blokira kafane u kojima doručkuje, ruča i večera“, koji uživa u sponzorstvu problematičnih tipova i koji „iz samoposluživanja iznosi više robe nego što u nj unese novca“, od činjenice da nijedan – doslovce: nijedan – čitatelj ovoga mjesečnika nije primijetio ni prigovorio da uoči bosansko-hercegovačkih izbora nismo o njima rekli ni riječi.

Čitatelji, doduše, nisu mogli znati da je ta *provokacija šutnjom* svjesna i smišljena. Ali ako ni oni, hrvatski politički uznici – od kojih nikada u povijesti zajamčeno ni jedan jedini nije robijao zbog Hrvatske u *avnojskim granicama* – nisu primijetili da uoči izbora u BiH nismo rekli ni slova o tamošnjim

Hrvatima, teško je naći jasnijeg dokaza da smo se pomirili s time da polako prestajemo biti pripadnicima iste, hrvatske nacije.

Smije li nas onda sutra iznenaditi kad jedni na druge počnemo gledati ne samo kao na susjede, nego i kao na strance?

(broj 223, listopad 2010.)

POVIJESNA ODGOVORNOST HRVATSKE STRANKE PRAVA

Pohvale iz Bruxellesa i Beograda, Milorad Pupovac i Hrvatske autoceste, Voja Stanimirović i Hrvatska elektroprivreda, Čeda Višnjić i Fimi Media: iz dana u dan množe se dokazi koji i najtvrdokornijim pristašama Hrvatske demokratske zajednice jasno pokazuju zašto će ta stranka na idućim izborima pretrpjeti poraz.

No, komu će pripasti onaj dio izbornoga kolača koji je do sada, ne jednom, pripao HDZ-u samo zato što je njegovo vodstvo znalo uoči izbora fingirati nekoliko „rodoljubnih“ poteza, inscenirati pokoji verbalni okršaj koji je razočaranom puku, uvijek žednom novih obmana, imao pokazati da je i takav HDZ neusporedivo bolji od jugonostalgičarske i neokomunističke ljevice? Komu će se prikloniti oni naivni i dobrodušni, većinom rodoljubni i pošteni hrvatski birači, koji uvijek traže ispriku za nojevsko guranje glave u pijesak pred očevidnom činjenicom da između HDZ-a (s koalicijskim partnerima i bez njih!) i lijeve oporbe predvođene SDP-om, nema ideoloških ni programskih razlika, i da se ta dva pola hrvatske politike samo nadmeću u servilnom kupljenju mrvice s tuđih stolova?

Postoji li taj treći, hrvatski put, za kojim toliko čezne dobar dio hrvatskih birača, i o kojemu se piše godinama, možda već više od desetljeća – svakako još otkad je Tuđman ocijenio da je za Hrvatsku poželjna bipolarna politička scena (pa je, vjerojatno u uvjerenju da će njegovi sljedbenici trajno zauzeti centar i desnicu, očito i poduzimao vrlo aktivne i prepoznatljive korake da se razdrobi i onemogući svaka ozbiljna *hrvatska* alternativa Hrvatskoj demokratskoj zajednici)?

Da je vodstvo Hrvatske stranke prava – stranke koja bi po imenu, definiciji i tradiciji trebala biti središnja hrvatska nacionalistička snaga – svjesno vlastite odgovornosti za sudbinu nacije, i da je kadro s više obraza i snošljivosti otvori se strančicama i pojedincima slične programske orijentacije, oko te *stožine*

bi se u razmjerno kratkom vremenu, nema sumnje, okupilo i puno onih koji danas hrvatsku politiku promatraju s otvorenim osjećajem gađenja, a time bi se privukao i znatan broj ljudi koji po inerciji još uvijek glasuju za HDZ.

Međutim, to se ne će dogoditi sve dotle dok simpatizeri HSP-a u ropotarnicu povijesti ne pošalju vodstvo koje se dva desetljeća zadovoljava političkom *trgovinom na malo*, a svakako ne prije nego što vodstva srodnih stranaka (poput, recimo, Hrvatske čiste stranke prava) ne shvate da su godinama tek žrtve jeftine politikantske taktike, budući da ih HSP povremeno mami obećanjima o „suradnji“ i „pravaškoj slozi i ujedinjenju“, sve s ciljem da u javnosti ne ostavi dojam izolacionističkoga, samodostatnog i tromog političkog dinosaura skromnih dimenzija i još skromnijeg dosega.

Zato se može očekivati da će, umjesto složnog nastupa s izglednim uspjehom, idući izbori biti pravo „klanje“ na pravaškome dijelu političkog spektra: nasuprot Đapićevu („Srbovu“) HSP-u koji će svoje bokove zaštititi pokojom marginalnom pravaškom skupinom, naći će se Hrvatska stranka prava dr. Ante Starčevića koja, osokoljena pristupom Zvonka Bušića, najavljuje podvige za koje, bar zasad, nema vidljive podloge.

Nasuprot dramatičnoj potrebi da se postigne pravo okupljanje na istovjetnoj političkoj i ideološkoj osnovici (jer mehaničke koalicije nikad u povijesti nisu bile ni duga vijeka niti su polučile kakve uspjehe: ljudi se okupljaju oko moćnih ideja ili snažnih pojedinaca, a ne oko same ideje okupljanja!), u Hrvatskoj posljednjih mjeseci cvjeta neobično naivna misao da se prava sloga može zamijeniti Potemkinovim selima u obliku kojekakvih saveza, udruga i „pokreta“.

Kad se pet prosjaka udruži, ne će postati bogati (pa ni ako se nazovu „pokretom“!); kad se udruže ljudi koji ne samo različito misle i različito žele, nego se i međusobno opanjkavaju (tepajući pritom sami sebi kao „karizmatiskim osobama“) te, nasuprot svim rezultatima svih izbora, i dalje umišljaju da u hrvatskome nacionalnom životu doista nešto znače, zajamčen je ne uspjeh, nego upravo neuspjeh. Lako je moguće da nitko od njih ne prijeđe izborni prag. Zato nas ne bi trebalo začuditi ako se na idućim izborima hrvatski birači između kojekakvih „pravaša“, „hrastova“, „bukvi“, „tikava“ i takvih mogućnosti, odluče za Keruma, Bandića i tomu slične *neovisne liste* koje će, dijelom i po narudžbi, isplivati u idućim mjesecima. Ne će to biti bogzna kakav izbor, ali tko od nas – poučen dosljednošću i mudrošću tzv. pravaša u posljednja dva desetljeća – može dati ruku u vatru da će to biti veća sramota od postojeće?

SKANDAL

Skandal. Ni jednom se drugom riječju ne može na pravi način komentirati presuda Međunarodnoga kaznenog suda za bivšu Jugoslaviju kojom je Veselinu Šljivančaninu, osobi koja će u hrvatskoj povijesti ostati zabilježena kao „krvnik s Ovčare“, kazna snižena na svega deset godina. Plod je to revizijskoga (trećestupanjskog) postupka, koji je na legislativnoj razini, tj. u pravnim dokumentima MKSJ-a predviđen samo kao iznimka, dok se u praksi pojavio prvi put, nakon sedamnaestak godina djelovanja toga sudišta i nekoliko godina nakon što je službeno najavljeno njegovo gašenje, a djelovanje tribunala prešlo u završnu („izlaznu“) fazu.

Već ta okolnost, da je u toj, završnoj fazi dopušteno odlučivanje u trećem stupnju, mora izazvati pozornost svih pravnikâ koji se bave međunarodnim kaznenim pravom, a uz to i pozornost svih koji prate rad MKSJ-a, ali i pozornost političara u Hrvatskoj i zemljama koje djelovanje tog sudišta neposredno pogađa. Jer, raniji pokušaji kako obranâ tako i tužiteljstva, da u Haagu izbore trećestupanjsko odlučivanje, glatko su odbijeni. (Tužiteljstvo je, primjerice, analogan zahtjev podnijelo u predmetu *Blaškić*, čekajući sâm istek roka za podnošenje zahtjeva i time ujedno pokazujući da i nije previše zainteresirano za reviziju utvrđenja prema kojemu su za hrvatske zločine u Srednjoj Bosni odgovorni „radikalni hrvatski nacionalisti“ i „dvostruka crta zapovijedanja“, a ne sâm zapovjednik HVO-a u Operativnoj zoni Srednja Bosna, koji se je kasnije, u seriji javnih istupa, sve do mlakog demantiranja potpore predsjedničkoj kandidaturi Ive Josipovića, pokazao vrlo zahvalnim i prilično korisnim partnerom u toj kombinaciji.)

Ako je, dakle, iznimka napravljena u predmetu *Šljivančanin*, morao bi čovjek pomisliti da se radi o iznimno uvjerljivom i važnom novom dokazu koji radikalno mijenja dotadašnju predodžbu sudskoga vijeća. No, iz obrazloženja odluke vidi se da je Šljivančanin faktično pomilovan – unatoč formalnoj osudi – na temelju blijedog iskaza šefa stožera srbijanske vojske u Negoslavicima, Panića, koji je kazao da Šljivančanin nije znao niti mogao znati kako je Mrkšić povukao vojnu policiju s Ovčare, uslijed čega je omogućen pokolj hrvatskih civila.

I sud u Prnjavoru, ako tamo uopće postoji, otklonio bi takvo svjedočenje kao nedopušteno, jer ni u jednoj civiliziranoj državi nije dopušteno izvođenje dokaza na tzv. negativne okolnosti. U sudskom se postupku dokazuju pozitivne, a ne negativne okolnosti, jer je potonje jednostavno nemoguće dokazati. Laicima će ta razlika biti shvatljivija ako pripomenemo da bi, recimo, milijar-

da Kineza mogla mirne duše i čiste savjesti prisegnuti da *Politički zatvorenik* kao časopis ne postoji (jer za nj doista ne zna), iako on, kao što vidimo, još postoji. Isto tako, taj Panić je možda mogao znati što se je na Ovčari zbililo, ali ni teoretski – osim ako je mogao čitati misli majora JNA – ne može znati što Šljivančanin *ne zna*.

Iz toga je potpuno jasno da trećestupanjska presuda ima druge motive: njom se želi dati zadovoljština Srbiji i još jednom podučiti Hrvatsku da je – ne prvi put u povijesti – neželjeno dijete sloma dotadašnjega svjetskog poretka. I ako je od nje išta skandaloznije, onda je skandaloznija samo *mudra* ocjena aktualnoga hrvatskog predsjednika koji je uvredljivom demagogijom zapravo odbio komentirati (pravomoćnu!) presudu, papagajski ponavljajući otrcanu frazu da pravdi treba privesti najodgovornije.

Josipović je još jednom pokazao da mu je važnije ostaviti dobar dojam kod tuđina, nego zastupati interese svojih sunarodnjaka. Jer, što je sam Ivo Josipović doista učinio i što čini, da se ti najodgovorniji privedu pravdi? Nije li zalaganje za povlačenje hrvatske tužbe protiv Srbije pred Međunarodnim sudom pravde upravo komplementarno poruci koju nam šalje presuda protiv Veselina Šljivančanina?

Nisu li „isprike sve i svima“ možda upravo onaj presudni politički i psihološki čimbenik koji je duboko politizirano *haško pravosuđe* i naveo na to da faktično pomiluje čovjeka koji se i u studenome 1991. i u godinama nakon toga, razmetao svojom ključnom ulogom u uspostavljanju okupacijskog poretka u razorenom Vukovaru? Drugim riječima, pravo pitanje koje mi – kao mali i toliko puta poniženi narod na razmeđu svjetova – u povodu najnovije haške presude moramo postaviti, glasi: koliko smo sami odgovorni što nam drugi kroje „pravdu“, i što činimo da se takvo stanje promijeni...

(broj 225, prosinac 2010.)

KAD VLAST ZNAČI SVE...

All power tends to corrupt, and absolute power corrupts absolutely – Sva-ka vlast kvvari, apsolutna vlast kvvari apsolutno, napisao je u travnju 1887. engleski povjesničar John E. E. Dalberg-Acton, poznatiji kao lord Acton, u pismu biskupu Mandellu Creightonu, dodajući kako nema strašnije misli od one da sama služba posvećuje onoga tko ju ima u rukama.

Malo koja je misao u povijesti politike i u znanosti o njoj ponavljana tako često, malo koju život potvrđuje kao nju i malo koje tako važne misli se svi mi propuštamo sjetiti kad razmišljamo o načinu na koji se ponašaju naši *narodni predstavnici*, i kad glasujemo o njima. Umjesto toga, uvijek – baš kao svjetina o kojoj je davno, pred kraj XIX. stoljeća, pisao Gustave Le Bon u svojoj znamenitoj *Psihologiji svjetine* – dopuštamo da nam se proda rog pod svijeću.

Suvremena hrvatska povijest jasno pokazuje kako se vlašću korumpiraju vlastodršci što su onda spremni zaniijekati program na koji su se izvorno pozivali, odreći se svih vrijednosti na koje su prisezali i poslušno izvršiti svaki nalog onoga ili onih o kojima njihova vlast ovisi.

I previše je pojednostavljeno i netočno sve vezati uz tzv. trećejanuarski prevrat iz 2000. godine. Temelji tom prevratu stvoreni su ranije, kad su u politički arenu pripušteni samo oni koji su zbog svoje prošlosti bili ranjivi, koji su slabost vlastite kralješnice zorno svjedočili sluganskim podilaženjem nositeljima vlasti ili koje se moglo korumpirati zadovoljenjem njihovih taština ili njihovih pomama za materijalnim bogatstvom. Svi ostali bili su osuđeni na marginu: svi koji su u ranijemu, mračnom jugoslavensko-komunističkom razdoblju sačuvali svoj integritet i koji su i nakon njega htjeli misliti svojom glavom, odstrijeljeni su već u prvom razdoblju našega samostalnog nacionalnog života.

Zato ni nakon sloma Račanove koalicije u jesen 2003. nije došlo ni do kakvoga zaokreta. Nije ni moglo doći, jer oni koji su u siječnju 2004. preuzeli vlast, u velikoj većini nisu bili bitno drugačiji: negativna selekcija ubrala je svoje plodove, pa su nakon Tuđmanove smrti na poprištu ostali likovi koje je on stvorio doslovce iz ničega, poput Stipe Mesića i Ive Sanadera, Mate Granića i Vesne Škare-Ožbolt, za koje samo slijepci mogu tvrditi da se bitno razlikuju od Mate Crkvenca ili Slavka Linića.

Da bi došla na vlast, Hrvatska demokratska zajednica se poslužila rastućim nezadovoljstvom građana, uzjahavši na val pokrenut splitskim demonstracijama iz veljače 2001. godine. No, i prije nego što se smlačio šampanjac u izbornoj noći, Sanader je kao stare krpe odbacio kojekakve stožere i stožernike, a već pri formiranju kabineta demonstrirao da o sastavu hrvatske vlade ne odlučuju hrvatski građani, nego – Bruxelles: unatoč ranije sklopljenom sporazumu, on je zaobišao u tom trenutku jedinoga prirodnog i legitimnog partnera pri sastavljanju vlade, jeftino kupivši vodstvo Hrvatske stranke prava beznačajnim sinekurama.

Umjesto Hrvatske stranke prava koja je jedva dočekala postati predmetom trgovine (pa se sada smiješno propinje tobožnjom protuhadezeovskom i protusrpskom retorikom, kao da ona nije rezultat i Đapićeve trgovine sa Sanaderom!), srpska manjina prometnula se u čimbenik bez kojega više nije moguće sastavljati vladu niti voditi hrvatsku politiku.

Primjer je to bez presedana u svjetskoj povijesti, da predstavnici jedne manjine koja se u znatnoj mjeri – koliko nam imena pada na pamet, osim Olge Carević, Đorđa Pribićevića i još šačice ljudi? – budimo blagi, solidarizirala s agresijom na Hrvatsku, svega šest godina nakon reintegracije pretežnog dijela okupiranog teritorija (u cijelosti sva okupirana područja nisu integrirana ni danas!), ne samo ulaze u vladu, nego postaju onaj jezičac bez kojega ona ne može postojati.

Je li to doista bio izbor hrvatskih birača?

A sve je to bilo moguće samo zato što su pretendenti na vlast htjeli vlast po svaku cijenu; ne vlast radi ostvarenja svojih vizija nacionalnih ciljeva, nego vlast radi toga što je ona značila duboko, neograničeno i nekažnjivo posezanje u državnu riznicu. Jer nema nikoga tko može identificirati ideološke ili tobožnje strateške nacionalne ciljeve koji su ostvareni uz tu cijenu.

Ne može se tzv. približavanje Europi (tj. približavanje Europskoj uniji) proglasiti takvim ciljem. Ono što nazivamo europskim vrijednostima – od društvene snošljivosti preko vladavine prava do izgradnje trgovačkih, tehnoloških i kulturnih veza sa susjedima, pa i cijelim svijetom – moglo se i moralo ostvariti i bez odlaska na stranputicu. A oni koji ne vide koliko ta stranputica traumatizira hrvatsko nacionalno biće i kako duboke rascjepe u njemu stvara, ti – da parafraziramo Spenglera – najčešće nisu tek glupani, nego kukavice koje nisu kadre suočiti se sa stvarnošću.

(broj 226, siječanj 2011.)

NADAJMO SE DA NIJE 'VEĆ VIĐENO'

Već smo navikli: u posljednjih petnaestak godina nema ni jedne izborne godine, a da se iznova ne potegne navodno intenziviranje istraga o zločinima jugoslavenskih komunista, što će, tobože, rezultirati i optužnicama.

Otkad je 8. svibnja 1998., na obljetnicu dana kad je u glavni grad Hrvatske 1945. umarširala Jugoslavenska armija, podnesena kaznena prijava protiv Rade Bulata i družine, pojavljivali su se u tim igrokazima – u navlas istim ulo-

gama – Ivić Pašalić, Goran Granić, Vesna Škare Ožbolt... Svima su im usta bila puna pravednoga gnjeva, svima su srca uzbuđeno tukla na spomen desetaka tisuća pobijenih bez suda, i – svi su, čim bi izbori prošli, zaboravili ono što su jučer govorili. Štoviše, nije ih zanimalo ni kad smo – kao 2006. – na stranicama ovog časopisa objavili da se predistražne radnje obavljaju tako *temeljito* da je Ministarstvo unutarnjih poslova diskretno priopćilo kako se spis *zagubio*, pa moli da se kaznena prijava s priložima dostavi iznova.

Vijest o tome se jednostavno ignoriralo. Nije se moglo poreći, jer za preuzimanje kopija postoji pismeni dokaz, a nije se htjelo upuštati u raspravu, da se tom dokumentu hrvatske perfidije ne da suvišan publicitet.

Je li i sada tako, teško je reći. Na prvi se pogled čovjeku učini da su izbori još dovoljno daleko i da bi najnovije aktualiziranje zločina Jugoslavenske armije – kao svakako važan instrument u očekivanom pokušaju Hrvatske demokratske zajednice da iznova izmanipulira hrvatsku javnost – samo u predizborne svrhe bilo preuranjeno. To bi, možda, značilo da se sada ipak *misli ozbiljno*. A okolnost da su se u obranu osumnjičenika žustro uključili *profesionalni pravdoljupci* svih boja, od Davora Butkovića do Ive Josipovića, i od Stipe Mesića do posljednjega sličnog intelektualnog i moralnog autoriteta u ovome dijelu svijeta, podupire nadu da bi *gospoda drugovi* što su od 22. lipnja 1941. u jugoslavenskim odorama i u ime Jugoslavije gazili Hrvatsku, mogli iskusiti kako izgleda zvjezdano nebo promatrano kroz rešetke s onu stranu Save. Malo je tamo većih protuha od njih.

Ako je tako, ako se doista misli ozbiljno da je svaki zločin samo i jedino zločin, onda se radi o nastojanju koje zaslužuje svaku potporu.

Ne treba, dakle, nasjedati na pripovijesti da bi progon jugoslavenskih komunističkih zločinaca doveo do podjela u hrvatskome nacionalnom biću, jer ti progone ne bi doveli do novih podjela, nego bi stižali postojeće frustracije i rascjepi, koje su stvarali i održavali upravo oni što do danas u hrvatskim medijima strasno progone tobožnje ustaše i „ustašoidi“, ali se propinju na stražnje noge kad se dirne u Jugoslaviju i u komunističku baštinu. Oni bi se danas „okrenuli prema budućnosti“, ali su još jučer – valjda u ime budućnosti? – u Srbu i na Velebitu pjevali „Po šumama i gorama“, divili se „kapi partizanki“ i na temelju par provokatora ili budala u crnim košuljama na Bleiburgu ili na Thompsonovim koncertima, zazivali brutalan progon svih koji i danas misle da je Jugoslaviju, tu *tamnicu naroda*, 1941. trebalo rušiti, i da nisu kvislinzi oni koji su ju rušili, nego oni koji su ju branili.

Samo budala brani svoju tamnicu, samo izdajica ju brani za tuđi račun; a jugoslavenski račun nikad nije bio hrvatski račun.

To je ono što bi hrvatska javnost imala prigodu čuti, ako neki od jugoslavenskih komunističkih palikuća i razbojnika bude izveden pred sud. Čuli bismo tada, kojemu bogu su se molili i koju su zastavu nosili; jesu li ih Vlada Popović i Pavle Pap Šilja putili kako će stvarati i braniti neku drugu i drugačiju, neustašku, pa čak i protuustašku Hrvatsku, ili su ih zaklinjali na obnovu Jugoslavije. To je, a ne samo pravda, razlog zbog koga bi bilo važno da se s Bulatom, Boljkovcem i sličnima porazgovara na način koji oni zaslužuju. I zato bi bilo tragično ako se sve izvrgne u još jednu predizbornu predstavu. Dogodi li se to, onda neka i od toga bude bar jedna korist: neka to bude zadnji klin u lijesu trgovaca hrvatstvom...

(broj 227, veljača 2011.)

SLABA UTJEHA

U vrijeme kad se ovaj broj *Političkog zatvorenika* nađe u rukama čitatelja već će biti poznata presuda generalima Gotovini, Markaču i Čermaku. Danas ju ne znamo, ali je se pribojavamo. I presude i njezinih psiholoških i političkih posljedica.

I ništa na tome ne može promijeniti utješna pilula koja nam se nudi u obliku naznaka da bi moglo doći do progona trebinjskoga kamiondžije Božidara Vučurevića, koji je za razaranjem Dubrovnika čeznuo strašću primitivca koji ni pod koju cijenu ne može podnijeti nešto što nadilazi njegove predodžbe o ljepoti, a kamoli kulturnu nadmoć svoga susjeda.

Ništa na tome ne može promijeniti ni nagovještaj da će Njemačka izručiti Hrvatskoj razbojnika sitnog zuba kakav je stanoviti Renato Petrov, koji je zbog vrlo zdušnoga i vrlo brutalnog sudjelovanja u pokolju svojih sunarodnjaka Hrvata (!) u Škabrnji osuđen u odsutnosti na dvadeset godina zatvora.

Ništa ne će promijeniti ni zakašnjeli progon organizatora ubijanja i mučenja hrvatskih branitelja i civila zatočenih u srpskim logorima 1991./92. i kasnije, jer nam je svima jasno da jedna slaba, bojažljiva i bezlična vlada – kadra jedino tapkati za događajima – nemajući osjećaja za nacionalne potrebe niti vizije nacionalnih ciljeva, na taj način hoće amortizirati najavljene prosvjede nekih braniteljskih skupina i ogorčenje skoro cijeloga naroda.

Da je vladi i njezinim servisima (poput državnog odvjetništva) doista do progona tih zločinaca, ne bi se čekala sredina 2011., ne bi se o stradanjima hrvatskih robijaša šutjelo dvadeset godina, ne bi se za račun Beograda i Bruxellesa podilazilo Borisu Tadiću i sličnima. Jer, potegnuti u ovom trenutku to pitanje znači iznova vrijeđati zatočene i mučene, iznova ih pretvarati u instrument jeftine političke trgovine.

A ako su nam Vučurević, Petrov, Aca Vasiljević i njima slični uopće važni, onda su važni – čak i više od one elementarne potrebe da pravda bude zadovoljena – po tome što će nas ponovno podsjetiti na prave plodove jugoslavenske ideologije, na nužne posljedice misli da Hrvati i Srbi trebaju živjeti u istoj državi. Dok su ta dva naroda živjela odvojeno, nije među njima bilo sukoba; onog trenutka kad ih se sililo da žive skupa, uvijek je završavalo pokoljima. A general Gotovina i ostali optuženi pripadnici Hrvatske vojske najjasnija su osuda jugoslavenstva, i očito je da upravo zato plaćaju cijenu za sve nas.

Međutim, misliti da će time, osudom generala Hrvatske vojske, biti slomljen hrvatski otpor neprirodnim državnopravnim rješenjima, da će se time podriti hrvatski otpor ideologiji Velike Srbije odnosno Jugoslavije, račun je bez krčmara. Unutarnje sile koje rađaju tim otporom snažnije su od aktualnih gospodara zagrebačkih brjegov a što se ponose puzanjem pod tuđim stolovima, one su moćnije od ikakvih svjetskih središta moći, one nadilaze svakog pojedinca.

Zato se ljuto varaju oni koji misle kako će obuzdati te sile i staviti ih u svoju službu. Ma kako to patetično zvučalo, Hrvatska je nadživjela i Khuena i Pribićevića, i Broza i Bakarića, nadživjela je Račana, Mesića i Sanadera, pa će nadživjeti i Josipovića i Jadranku Kosor. Nadživjet će i presude kojih se bojimo; i možda one ne urode samo nevoljom. Možda iz njih naučimo ono što smo trebali davno naučiti. A izbori koji slijede i predstojeći referendum o pristupu Europskoj uniji, prva su prigoda da se pokaže do koje smo mjeri (još) spremni trpjeti poniženja i udarce: oni koju sudjeluju u ponižavanju Hrvatske ne zaslužuju hrvatske glasove.

(broj 228/229, ožujak-travanj 2011.)

DEKLARACIJE, DEKLARACIJE...

Kao što se moglo očekivati, već dva-tri tjedna nakon teške, pravno, emocionalno i politički neprihvatljive prvostupanjske osude generala Gotovine i

Markača, stišali su se otvoreni izrazi nezadovoljstva, prestale su demonstracije. Naravno, ništa to ne govori o pravom raspoloženju velike većine Hrvata, ali vrlo jasno govori o korumpiranosti hrvatskih političkih elita. Općepoznato je, naime, da će se u kratkom roku ispuhati sve demonstracije koje nemaju jasnu potporu organizirane političke snage, a *naše* su se političke stranke samo iz kratkoročnih, kruhoboračkih ciljeva nakratko solidarizirale s narodnim ogorčenjem, da bi onda vrlo brzo uvukle rogove, znajući da bi im se drugačije ponašanje moglo zamjeriti iz europskih i svjetskih središta moći.

Moguće je da ćemo kao narod iz ovoga teškog udara izvuci dugoročne pouke, ali bismo bar kratkoročne morali. Pomogla je, naime, ova osuda da se do kraja razgoliti politička klasa u Hrvatskoj. Do sada smo – a punih je petnaest godina od toga – znali da su protiv donošenja Ustavnog zakona o suradnji s međunarodnim kaznenim sudovima glasovala četiri pravaška zastupnika, da su svi ostali zastupnici Zastupničkog doma bili za nj, a da je Županijski dom – pravnom ekvilibristikom svojstvenom hrvatskim pravnim mađioničarima – pošteđen te sramote. No, sad su se po Hrvatskoj, kušajući spasiti od obraza ono što je ostalo i usput u partijsku torbu ušičariti koji glas, razmiljeli bezbrojni saborski zastupnici koji su, kako tvrde, bili protiv toga zakona, ali su za nj ipak glasovali kad su ih u nužnost takvog postupanja uvjerali trećerazredni činovnici i zastupnici stranih interesa u Hrvatskoj, poput tadašnjega ministra vanjskih poslova.

Ne zna se što je veća sramota: to da ti borci za bolju prošlost hoće na tako neozbiljan način ekskulpirati tadašnjega državnog poglavara, koji se je, eto, paćao u organizaciju zagrebačkoga teniskog turnira, ali se u ključne državničke teme nije miješao, ili to da priznaju kako su bili svjesni da postupaju protivno vlastitoj savjesti i nacionalnim interesima, ali su i jedno i drugo podredili *partijskoj zadaći* i sinekurama koje su uz to skopčane.

I opet se ta jeftina magla prodaje začinjena kojekakvim deklaracijama i rezolucijama, jer je to – kako bi htjeli ljudi koji su i na najviše sudove u državi dolazili partijskom milošću, a bez ikakvih stručnih referenci – saniralo svu štetu koja je eventualno počinjena donošenjem Ustavnoga zakona. Znaju da će time pred običnim pukom *obsjeniti prostotu*, jer taj puk ne će znati kako u Poslovniku Hrvatskog sabora stoji da se „deklaracijom izražava opće stajalište Sabora o pitanjima unutarne ili vanjske politike te o drugim bitnim pitanjima važnim za državu“ (čl. 120), dok „rezolucijom Sabor ukazuje na stanje i probleme u određenom području i na mjere koje bi trebalo provoditi u tom području“, a „preporukom se ukazuje na podnesene predstavke i pritužbe o

nepravilnostima u radu tijela koja imaju javne ovlasti s prijedlogom za njihovo razrješenje“ (čl. 121.). Napokon, „zaključcima Sabor utvrđuje stajališta o određenim događajima i pojavama. Na osnovi ocjene stanja u pojedinoj oblasti zaključcima se mogu zauzimati stajališta, izražavati mišljenja ili utvrđivati obveze Vlade, ministarstava i drugih tijela državne uprave“ (čl. 122.).

Drugim riječima, rezolucije, deklaracije, preporuke, zaključci i njima slične fraze pravno su neobvezujući akti Sabora. Kod ljudi koji imaju obraza i morala, oni bi mogli imati stanovito političko i moralno značenje, ali kod ljudi koji priznaju samo *sud partije*, ti dokumenti nemaju ni takvu težinu. Zato s podsmijehom treba gledati i na novonajavljene dokumente s tim zvučnim naslovima. Naša politička klasa je, međutim, jamstvo da ćemo i dalje nastaviti klečati i prositi. A deklaracije? Deklaracije ćemo donositi po potrebi. Deklaracije, deklaracije... bijele, šarene, zelene... deklaracije, deklaracije... sve po dvanaest kuna...!

(broj 230, svibanj 2011.)

ZAR JE PAPA TRGOVAČKI PUTNIK?

Nemali dio naše intelektualne javnosti i medija što izlaze na ovome dijelu *Zapadnog Balkana* pokušava stvoriti dojam da je jedina svrha nedavnog posjeta pape Benedikta XVI. Hrvatskoj njegova poduka o hrvatskoj povijesti XX. stoljeća i njegovo poticanje hrvatskog ulaska u Europsku uniju.

No, papa nije nikakav stručnjak za hrvatsku povijest, pa ni za povijest uopće, ali, još važnije od toga, nije Benedikt XVI. ni trgovački putnik poduzeća *José Manuel Durrão Barroso & Co.*, plaćen komisijski po utrapljenom primjerku Lisabonskog ugovora naivnim kupcima. Nije papa čak ni Član Delegacija Francuske Vlade u Međunarodnim Pregovorima I Konzultant Za Zajmove Europske Investicijske Banke Doktor Neven Šimac (s njegovom „Ėvropom“), iako bi možda Član Delegacija Francuske Vlade u Međunarodnim Pregovorima I Konzultant Za Zajmove Europske Investicijske Banke Doktor Neven Šimac – uza sve ostalo – htio biti i papa, ali mu to zasad ne polazi za rukom, dok su mali izgledi da u tom pogledu i u budućnosti bude bolje sreće (na našu sreću!).

Kad bi, naime, sadašnji oblik europske integracije bio onaj koji zagovara Sveta Stolica, bili bismo i mi za nj, jer ako je u posljednja dva stoljeća itko ovdje bio za europske vrijednosti i suradnju europskih naroda, onda su to bili

hrvatski nacionalisti; i ako je itko bio protiv toga, bili su to oni koji su budućnost Hrvatske gradili na kosovskome mitu, u sjeni vidovdanskih hramova, pod okriljem *Moskovije* ili na afroazijskim, *nesvrstanim* širinama.

No, i sadašnji je papa, kao i neki njegovi predšasnici, u više navrata ukazivao na zabrinjavajuće tendencije u razvitku europske integracije, jer ona, nažalost, nerijetko pokazuje i nevješto prikrivanu *supranacionalnu* i protukršćansku notu. Zato nije sasvim jasno, misli li Benedikt XVI. ozbiljno da bi četiri milijuna hrvatskih katolika moglo bitno pridonijeti vraćanju europske integracije njezinim kršćanskim korijenima, ili nam tek hoće kazati da se boleзна bačva, ona u kojoj se vino već ukvasilo, najbolje liječi ulijevanjem zdrava vina. (Jer u tom bi ga slučaju i nepismeni težak podučio da takav način rasuđivanja ne priliči ni onima na manje odgovornim dužnostima.)

Bit će, dakle, ipak da je papa došao hrvatskim katolicima – pa i onima u Hrvatskoj koji nisu ni katolici niti su Hrvati – prenijeti nešto što je i trajnije i vrijednije od aktualnog oblika tzv. zbližavanja europskih zemalja. A to što je dopustio da se stekne možda i drugačiji dojam, i što je dao krila onima koji njegove misli svode samo na poticaj hrvatskog pristupa Europskoj uniji, također ne će biti sasvim slučajno, niti će biti sasvim bez udjela *nekih* hrvatskih šaptača. Ako su pritom i interesi opće crkve i vatikanske države pretpostavljeni interesima maloga hrvatskog naroda, nije ni prvi – a bit će – ni posljednji put.

Kad su ono *neki* katolički biskupi i provincijali 1918. uvjerali Hrvate da im je „misija“ stvoriti Jugoslaviju, siromašni je pop Stipe pl. Vučetić pokazao da je duhom bogatiji od onih na biskupskim stolicama, zgražajući se nad takvim nasiljem nad Evandjeljem i podsjećajući da u Svetome Pismu takvo poslanje ni Hrvatima ni kojemu drugom narodu ipak nije namijenjeno i da Jugoslavija nije nikakva evanđeoska kategorija, potreba ni nužda.

A kad je ono jugoslavenski komunistički Beograd 1966., opet uz asistenciju nekih od naših crkvenih ljudi, sa Svetom Stolicom sklopio stanoviti aranžman koji je zbulio i teško uznemirio ponajprije one koji su i radi hrvatskog naroda i radi Crkve teško stradavali u prethodna dva-tri desetljeća, podsjetio je tada već dugogodišnji hrvatski politički emigrant, istaknuti pripadnik predratnoga katoličkoga – ali i hrvatskoga nacionalističkoga – pokreta, dr. Ivo Korsky: „*Vatikan je samo vidljivi, upravni organ Crkve, te prema tome niti je nepogrešiv u političkim pitanjima, niti su ljudi obvezani slijediti sve njegove diplomatske poteze. Hrvatski katolici dužni su slijediti nauk sv. Oca Pape samo u pitanjima vjere i morala, dakle kad govori kao Kristov Namjesnik na zemlji, ali ne ono što Papa, kao najviši upravni činovnik Crkve, smatra potrebnim da uredi*

na političkom području. Na političkom području svaki je Hrvat slobodan da vodi onu politiku koja koristi Hrvatskoj kao takvoj, bez obzira na vatikanska priznanja.“

Poukama Stipe pl. Vučetića i dr. Ive Korskoga ni danas se nema što dodati ni oduzeti. Bit će tako i sutra i uvijek. A što se mene tiče, makar grješnik, ne mislim da ću zbog toga pred lice Gospodnje crnjeg obraza od briselskih slije-paca...

(broj 231, lipanj 2011.)

LAŽNA DVOJBA: EU ILI JUGOSLAVIJA

Da je proces europske integracije donio i stanovite prednosti, nemoguće je poricati. Samo zaslijepljeni ne žele vidjeti da su dobrim dijelom zahvaljujući njemu Zapadna i Srednja Europa više od šest desetljeća pošteđene rata (bar na europskom tlu); da je upravo u kontekstu te integracije Konrad Adenauer na maestralan način uspio na noge osoviti poniženu, desetkovanu i rascijepljenu Njemačku; da je njemačko ujedinjenje postalo moguće baš u kontekstu europske integracije; da nam je danas lakše putovati od Malte i Sicilije do krajnjega sjevera staroga kontinenta, i tako dalje.

Sve su to okolnosti koje ne smije previdjeti nitko tko s kritikama i rezervama promatra razvitak društvenih, kulturnih i političkih tokova u Europi. Jer, upravo ta postignuća pokazuju što bi udružena Europa mogla biti, a što današnja Europska unija nije.

„Europa nacija“ bi mogla biti kontinentom mira i blagostanja, žarištem kulturnoga i tehnološkog napretka. No, Europska unija je nešto posve drugo. Već danas je ona naddržavna struktura u koju je snažno ugrađeno ono što se eufemistički naziva „demokratskim deficitom“, a zapravo europska federacija kojom dominira multinacionalni kapital. Institucionalno je upravljena prema gušenju nacionalnih država i identiteta, dok ju najmoćnije države-članice pokušavaju pretvoriti u instrument nacionalne politike.

Kada će taj duboki i burni konflikt završiti, nemoguće je predvidjeti, ali da će nacionalne države ipak nadživjeti i ovaj oblik integracije, prilično je vjerojatno. To je razlog više zbog kojega se treba čuditi hrvatskom srljanju u Europsku uniju. Da u narodu, koji bi referendumom imao odlučiti o tom činu, nema nikakva oduševljenja zbog tzv. uspješnog okončanja pregovora (kao da se radi o pregovorima, a ne o utanačivanju rokova za prilagodbu briselskim

diktatima!), vidi svatko tko nije istodobno gluh, slijep i nepismen. No, ne treba dvojiti o tome kako će se političke elite pobrinuti da rezultati referenduma budu takvi kakvi njima odgovaraju. Hrvatska je još uvijek daleko od pravne i demokratske države, pa se tako važne stvari kao što su izbori i referendumi nikad ne prepuštaju neukome biračkom tijelu. Ono može, da se poslužimo Mussolinijevom kritikom demokracije, odrediti gdje je najzgodnije mjesto za seoski bunar, ali o sudbini države ne smije odlučivati. Na predstojećemu hrvatskom referendumu demokratskog nadzora ne će biti, jer se sve relevantne političke stranke i većina nevladinih organizacija poodavno klanjaju zlatnomu teletu. (Pa, recimo, o troškovima bjesomučne i skupe vladine medijske kampanje za pristup EU ne pita nitko, ponajmanje oni koji su graktali na spomen troškova papina posjeta Hrvatskoj.)

Ipak najviše čude razmišljanja tzv. državotvornih krugova. Među onima koji se u javnim raspitima izjašnjavaju za hrvatski pristup EU, a mi ih ovlaš svrstavamo na „državotvornu“ stranu političkog spektra – ma što to danas značilo – najčešći su oni koji svoj izbor argumentiraju lapidarnom ocjenom da je alternativa tom pristupu tek stvaranje nove jugoslavenske države u najbližoj budućnosti. Prema toj jednadžbi, stavljeni smo pred dvojbu: ili EU ili Jugoslavija. Ne pojavljuje se slična klopka prvi put: godine 1918. smo, tobože, trebali birati Jugoslaviju, jer bi nas Srbija i Italija rascjepkale (kao da se to nije dogodilo unatoč stvaranju jugoslavenske države!); 1941. smo trebali pod crveni barjak Josipa Broza, Rade Končara i Ise Jovanovića, jer je alternativa *Jugoslovenska vojska u otadžbini* pod zapovijedanjem Draže Mihailovića (uz političku potporu tzv. hrvatskih ministara u jugoslavenskoj izbjegličkoj vladi).

Nije ništa neobično da nam se u toj podmukloj igri nikad ne nudi jednadžba kojoj je rješenje Hrvatska; neobično je to da smo uvijek iznova ganuti od sreće kad nam se nude dva zla, da od njih biramo manje; neobično je da se smatramo lukavim pobjednicima kad nam se nudi da vruga tjeramo Belzebubom. A najneobičnije je to da nakon svih iskustava zatvaramo oči pred činjenicom da je „regionalna politika“ nužna posljedica naše odlučnosti da „pristupimo EU pod svaku cijenu“. Kad smo to postavili kao cilj, pokazali smo da smo i spremni platiti svaku cijenu. Zato „Zapadni Balkan“ nije proizvod naše strategije niti plod naše, autonomne odluke. On je tek jedan od diktata iz Bruxellesa, jedan od simptoma našega položaja u EU i naše budućnosti. I tko to ne vidi, taj nije ništa drugo doli slijepac. Ili ništarija.

(broj 232/233, srpanj-kolovoz 2011.)

NEDOSTOJNI DRŽAVE?

U vrijeme kad se europska intelektualna i politička javnost iznova suočava s trošnošću nadnacionalnih himera, otkrivajući vrijednost nacionalne države i neprolaznost nacionalnog identiteta, kao slučajno se Hrvate bombardira podacima što bi imali pokazati da nisu dostojni takve države, i da im je jedini spas uvući se pod fantomski euro-unijski kišobran, jer tamo, tobože, teče med i mlijeko.

Da bi se taj cilj postigao, potrebno je obezvrijediti sve što država znači. Zato je u poplavi američkih diplomatskih dokumenata objavljenih na Wikileaksu, što ih tako uporno prenose ovdašnji mediji, mnoštvo primjera da se tzv. hrvatski političari nadmeću u izrazima servilnosti prema takozvanoj međunarodnoj zajednici, otvoreno prezirući vlastitu zemlju i njezine zakone. Tobožnji naši ministri za tuđi račun i na štetu generala Hrvatske vojske pokazuju spremnost krivotvoriti i lagati, državni odvjetnici izvješćuju strane veleposlanike o rezultatima inače tajnih istraga koje se vode protiv pojedinaca i skupina, a samozvani hrvatski bankari ubiru visoke plaće na čelu banaka u stranom vlasništvu, što su ih sanirali o trošku hrvatskih poreznih obveznika, pa ih jeftino prodali tuđinskoj klateži. U hrvatskome novinstvu presudan je tuđinski interes, lisnicom hrvatske kulture upravljaju oni što Hrvatsku mrze iz dubine duše, a hrvatska se povijest u udžbenicima piše po stranome diktatu.

Usporedno s time, možda najснаžnija hrvatska politička stranka (svakako ona koja je poslužila kao glavni instrument oslobođenja i osamostaljenja Hrvatske) stenje pod bujicom vijesti koje ju prikazuju kao kriminalnu hobotnicu. Iako ni o stranci a još manje o njezinu donedavnom predsjedniku, što očito remetinečko dugočasje krati farizejskim prebiranjem krunice, na ovome mjestu – neskromno podsjećam – nikad nije napisan ni jedan jedini pohvalan redak (pa ni onda kad su mu se klanjali stranački pripuzi, a do neukusa mu kadili tzv. neovisni i tobože liberalni mediji!), nemoguće je ne primijetiti da svjedočimo očitu pokušaju da se čitava struktura te stranke razori i kriminalizira, s tendencijom da Hrvatska demokratska zajednica doživi sudbinu sličnu onoj talijanskih demokršćana. Dakle, da nestane, kako bi se još širi prostor otvorio kojekakvim bezličnim *tehnokratima* i vladavini struktura kojima je zlatno tele jedino božanstvo kojemu se klanjaju.

Dakako, ne događa se to bez odgovornosti vodstva te stranke, što je tradicionalno (i – ne dvojimo ni o tome – ne tek u ovom stoljeću!) korumpirane pretpostavljalo čestitima, dojučerašnje jugokomuniste hrvatskim nacionalistima, a moralne ništarije idealistima, pa je silan trud uložilo da se hrvatska politička

pozornica pretvori u arenu sa svega dva ozbiljna suparnika, od kojih je jedan na tzv. ljevici i drugi na tzv. desnici, za što je bilo potrebno satrti svaki zame-tak nacionalističkog okupljanja. Taj je trud, kako vidimo, dva desetljeća rađao bogatim plodom, na korist protuhrvatskih snaga, a na štetu Hrvatske.

Kad sve to imamo na umu, nad današnjim okapanjima hadezeovskih patri-jarha u povodu javnoga pranja stranačkoga prljavog rublja teško je ne osjećati elementarno gađenje. No, to ne znači da smijemo previdjeti kako čitav pothvat ima jasan cilj; meta pritom nije jedna stranka, nego jedan narod i njegova dr-žava.

Time što se čitava politička klasa pokazuje kao mediokritetska, amoralna i izdajnička, i time što se hoće pokazati da osnivač te stranke i uopće hrvatski nacionalni pokret u posljednjoj fazi prošlog stoljeća (pokret što je, uostalom, izvorno nastao i sazrio bez Tuđmana!), zapravo nije imao nikakvo plemenito, idealističko nadahnuće, nego je bio smišljeni, zločinački plan pljačke nacio-nalnoga bogatstva, hoće se kazati da samostalna država nije cilj vrijedan žrtve, odnosno da Hrvati nisu dostojni države.

Jer, tko bi pod dojmom današnjih slika kojima dominiraju hohštapleri, pro-tuhe i kriminalci, ponovno goloruk krenuo na tenkove, kao što su deseci tisuća hrvatskih mladića uradili prije dvadesetak godina? Zato izbor novog rješenja, odluka da se pronade treći put – onaj koji može i hoće pokazati da je Hrvatska i dalje vrijedna svake žrtve – nije samo pitanje tehničke preraspodjele vlasti; to je više nego ikad i moralna obveza, pitanje obraza i dostojanstva.

(broj 234, rujan 2011.)

PRESLAGIVANJE NA TZV. DESNICI?

Po običaju, uoči svakih izbora, poput gljiva nakon kiše, odnekud se pojave brojne „pravaške“ i „državotvorne“ skupine te pojedinci koji se razmeću rodo-ljubnim frazama i naizgled mesijanskim porukama, a zapravo imaju samo jed-nu svrhu: dodatno razdrobiti ionako razjedinjeni i marginalizirani dio politič-koga spektra koji po inerciji nazivamo desnim (iako većina tih skupina nema baš ništa zajedničkoga npr. s ideologijom nove europske desnice, dok one koje bi se doista mogle svrstati pod taj ideološki nazivnik nikad dosad nisu dobile više od par stotina glasova u cijeloj Hrvatskoj, pa ih je pretjerano svrstati čak i u politički folklor).

Da nije stranke Hrvatski rast (Hrast), činilo bi se da četrdesetak dana prije novih izbora za Hrvatski sabor ponovno gledamo već puno puta odigranu utakmicu. Hrvatska stranka prava, koja bi po tradiciji mogla i trebala biti središnjom hrvatskom nacionalističkom grupacijom, uobičajenom lakoćom – brzojavom ili sms-om – bez ikakve mogućnosti priziva, izbacuje iz svojih redova cijele ogranke i podružnice, da bi onda uoči samih izbora, samo da prividno anulira predodžbu o izolacionističkoj, netolerantnoj i klijentelističkoj strategiji svog vodstva, bučno sklopila tobožnje saveze s nekakvim „strankama“ koje su beznačajne i programski i personalno. Stranačko se, pak, vodstvo uvijek zadovoljavalo mrvicama u obliku sinekura postignutih uglavnom prozirnima aranžmanima s vlašću (redovito s Hrvatskom demokratskom zajednicom, ali smo vidjeli slične saveze na mjesnoj razini i sa SDP-om, pa čak i sa – budimo pristojni – srpskim strankama!), te se u težnji da postane *regierungsfähig*, tradicionalno oslanja na ljude koji s pravaštvom imaju jednako veze koliko i s konfucijanizmom, poput Mate Granića ili Slavena Letice. Zato je ne samo zamislivo, nego i logično da čitava lokalna vodstva te stranke nakon izbornog uspjeha – kao što se zbilo u Imotskome – *presedlaju* u Hrvatsku demokratsku zajednicu, pokazujući time, koliko su čvrsto ukorijenjeni u pravašku misao.

I najnovija *euroskeptična taktika* stranke teško da je iskrena: i oni s vrlo kratkim pamćenjem prisjetit će se grčevitog nastojanja HSP-a da se prikaže „europskom“ strankom, glasovanja njezinih zastupnika za tzv. europsko zakonodavstvo i neukusnog podilaženja briselskoj ekspozituri na Pantovčaku i na Markovu trgu. Drugim riječima, najnovija politička retorika usmjerena protiv nagloga i nekritičnoga hrvatskog pristupanja Europskoj uniji tek je pokušaj da se ušićari koji glas, i istodobno korak koji treba onemogućiti afirmaciju bilo koje druge političke snage što bi mogla zauzeti taj prostor. Jasno o tome govori i okolnost da ni upućeniji promatrač hrvatske političke pozornice, osim općih fraza, ne može razaznati kakvu alternativu HSP nudi, što ta stranka misli o položaju Hrvata u BiH, i kako ona gleda na raskol koji u hrvatskome narodnom biću nastaje uslijed toga što je u Republici Hrvatskoj lako uočiti postojanje opreza prema srpskoj i srbijanskoj politici, dok se u dijelu Hrvata u BiH javljaju simpatije za Srbe, pa i pozivi na „kršćanski“ protubosnjački i protumuslimanski savez. A stranku koja o nijednom od tih pitanja nema jasno izgrađeno stajalište, doista je teško držati onim što bi ona morala biti i što će jednom, nadajmo se, opet biti: stožinom nacionalističkog okupljanja u poniženoj Hrvatskoj.

Ako bi izborni poraz doveo do pročišćenja – za što u državi u kojoj su stranke tek privatna poduzeća s ograničenom odgovornošću, nema, nažalost, nikakva pouzdana jamstva – onda se kao alternativa HSP-u nameće upravo Hrast. Ne spadam u one koji polimorfnu i ideološki raznorodnu koaliciju nezadovoljnika pretpostavljaju čvrsto izgrađenoj i stabilnoj stranačkoj strukturi, ali ne treba podcjenjivati pokret koji se bezbolno – unatoč pokušajima medija da spor napušu i aktere prikažu kao rabijatne primitivce – oslobodio balasta u obliku samozvanih „karizmatičnih“ pojedinaca koji u politici nisu požnjeli ništa doli neuspjehe (ali su zato tražili posebna prava), te potom dao kandidata koji je – iako formalno neovisan – na izborima za varaždinskoga gradonačelnika dobio više od 15 posto glasova. Iako taj rezultat, zbog činjenice da HDZ nije istaknuo svoga kandidata, može i zavarati, očito je da Hrast nije samo kratkotrajna pojava na hrvatskoj političkoj pozornici. Njegovo je postojanje korisno već i zbog toga da se HSP-u dade još jedna lekcija...

(broj 235, listopad 2011.)

CRVENJELI BISMO, DA IMAMO SRAMA...

Umjesto da se bavi intelektualnom i političkom mizerijom tzv. državotvorne desnice u Hrvata, čovjek bi – da smije i može – svoje vrijeme pametnije utrošio na razmatranje kakvoće i drugih svojstava onoga žira što ga je Teresa Pansa za uzdarje poslala neimenovanoj vojvotkinji čiji je muž njezina Sancha, perjanika bistroga skitnika viteza Don Quijotea od Manche, iz sprdnje postavio namjesnikom nepostojećeg otoka Baratarije. No, iz ove se kože ne može, pa se mora misliti čak i o ocvalim, svojedobno *nogiranim* hadezeovcima koji su u predizbornom ozračju na prvi poziv (štoviše: na prvi zvižduk) dohrlili u zgradu kod nekadašnje zagrebačke džamije, obloženu kičastim uresima i mramorom, baš onako kako duhovnim skorojevićima i priliči.

No, zapravo se ne treba zgražati nad tim što se admiral Davor Domazet, tvorac zanimljivih teorija s još zanimljivijom argumentacijom – koja, u mjeri u kojoj nema alanfordovske dimenzije, opet kao da potječe iz pikarskih romana – pojavio na hadezeovskoj predizbornoj govornici, niti nad tim što je Miroslav Tuđman dobio istaknuto mjesto na hadezeovskoj izbornoj listini. Umjesto nad njima i nad njima sličnima, treba se zgražati nad onima na tzv. državotvornoj desnici koji već popriličan broj godina bulazne o intelektualnoj dubini tih tipova (nikad ne mogavši uprijeti prstom ni u jedan njihov intelektualni doseg),

a još više o njihovoj sposobnosti i spremnosti da sudjeluju u kreiranju nečega što bi se kolokvijalno nazivalo *trećim putom*, pa čak i da tu zamisao predvode ili joj dadu dojam ozbiljnosti.

Jer, za svakoga tko je kadar otvorenih očiju koračati ovom zemljom, oduvijek je jasno da trećerazredni hadezeovci, što ih je svojedobno pomeo sanaderovski detuđmanizacijski termidor, ništa ne priželjkuju tako napeto i tako grčevito kao zvižduk novoga gospodara, tek uz uvjet da im taj zvižduk donosi pune jasle, i da one zadnje lunatike što još misle da bi Zdravko Tomac i njemu slični imali biti putokazom hrvatske budućnosti, uzmognu i dalje uvjeravati kako se tobože žrtvuju u interesu nacije, a ne u interesu svojih sitnih, mizernih ambicija što su vrijedne tek prijezira.

Očekivati, dakle, da će tzv. državotvorna tzv. desnica ikad išta naučiti iz svih ovih tužnih (dvo)desetljetnih epizoda, obilježenih kojekakvim koalicijama i ridikuloznim stožerima koje su *gazde* preko noći odbacili kao prljave krpe (i opet će, kad god im to ustreba!), a onda nekakvim samozvanim pokretima, potpuno je nerealno: radi se o strukturama koje su potpuno irelevantne upravo zato što su intelektualno i politički nedorasle, što znači da na hrvatskome političkom nebu nikad nisu ništa značile niti će kad značiti, jer su u svakom pogledu sterilne i nesposobne.

One nisu gurnute na marginu – kako same sebi tepaju – zato što ih mediji ignoriraju ili zato što ih birači „ne razumiju“, nego su nastale kao efemerna pojava, kao izraslina koja mlako svjedoči o grčevima nacionalnog organizma i njegovu neuspjelom nastojanju da ponudi toliko potrebnu valjanu alternativu. Njihova nesposobnost da na predstojećim izborima, koji nesumnjivo spadaju u dramatično važne prijelomnice našega narodnog života, nastupe pod zajedničkim barjakom i na udruženoj listini, jasnije od ičega svjedoči da tu stranicu naše povijesti treba što prije zatvoriti. Pa i više od toga: zaboraviti, u skladu s naravnim težnjom svakog bića da što prije zaboravi vlastitu sramotu...

(broj 236, studeni 2011.)

*PROBLEM STRANAČKIH STATUTA KAO
JEDAN OD TEMELJNIH PROBLEMA
HRVATSKE DEMOKRATSKE PRAKSE*

Dok je u Hrvatskoj religija ljudskih prava stekla vrlo brojne sljedbenike, a politički se glavoklimavci na svakom koraku zaklinju u demokraciju, nitko

se dosad – koliko mi je poznato – nije suočio s problemom koji nam svima bode oči, i koji u velikoj mjeri priječi ostvarenje demokracije, ljudskih prava i pravne države.

To su statuti i pravilnici, uopće temeljni pravni akti političkih stranaka. I po logici stvari i po izričitim zakonskim odredbama, ti statuti ne bi smjeli biti u neskladu s temeljnim vrijednostima koje pravni poredak proklamira, morali bi biti u funkciji promicanja jednakosti građana pred zakonom, vladavine prava te promicanja slobode i demokracije, što drugim riječima znači da bi morali članovima stranke omogućiti ona prava koja su im zajamčena ustavom i razrađena u političkom zakonodavstvu.

U stvarnosti se – po pravilu i s vrlo rijetkim iznimkama – zbiva nešto posve drugo. Statuti i pravilnici su sastavljeni tako da stranačkom vodstvu omogućuju umalo neograničenu vlast i skoro apsolutnu nesmjernost. Uslijed toga je moguće da stranačka vodstva političku stranku, koja bi imala biti temeljnim instrumentom političke borbe u parlamentarnoj demokraciji, pretvore u najobičnija privatna poduzeća kojima se upravlja čvršćom rukom nego što bi se ikad usudio učiniti bilo koji privatni poduzetnik koji vodi računa o minimumu zadovoljstva svojih zaposlenika (znajući da time vodi računa o svome profitu).

Time je zajamčena selekcija nagore: u stranačkoj hijerarhiji napreduju najposlušniji, a ne najkvalitetniji i najinventivniji, na izbornim listama visoko se plasiraju oni koji su u milosti stranačkog vrha, a ne oni koji bi narodu i državi mogli ponuditi kvalitetnija rješenja, što sve za posljedicu ima pasivizaciju biračkoga tijela, apatiju mladih i ambicioznih ljudi odnosno: Hrvatsku kao zemlju stagnacije i pesimizma.

Najšokantnija od svega jest činjenica da hrvatski pravni sustav – čak i prije nego što je, kako se to eufemistički kaže, *usklađen s pravnom stečevinom Europske unije* – poznaje instrumente koji omogućuju nadzor nad pravnim aspektom djelovanja političkih stranaka: od njihova osnivanja i registracije, preko njihova statutarnog djelovanja i izbora stranačkih tijela, sve do njihova brisanja iz registra političkih stranaka. Poodavno, dakle, postoje norme i postoje sankcije, ali se te norme ne primjenjuju, a sankcija kao da nema.

Zato je moguće da stranačka vodstva brzojavima ili običnim SMS-porukama iz stranke isključuju čitave podružnice ili članove predsjedništva (uopće se ne obazirući na statutarne odredbe o ispitnome postupku, pravu na obranu i pravu na dvostupanjsko odlučivanje!); zato je moguće da stranački predsjednici imaju doživotni mandat (poput boljševičkih diktatora); zato je neupamćena

pojava da je neki predsjednik napustio stranku prije nego što to – poput predsjednika Hrvatskoga nogometnog saveza – sâm odluči.

Iznimka je moguća samo u sprezi s vlašću: nema primjera da je stranačko vodstvo bilo koje oporbene stranke smijenjeno bez izravnog upletanja vlasti.

Upravo u tome grmu leži zec. Nijedna vladajuća garnitura, dolazila ona s tzv. ljevice ili s tzv. desnog centra (od oznake „desnice“ bježe svi, ponajviše oni koji nemaju pojma da su neboljševičke diktature XX. stoljeća potekle s političkoga centra, a ne s desnice!), ne će posegnuti za reformom toga dijela političkog sustava, nikakva se upravna tijela ni upravni sudovi ne će založiti za primjenu zakona, nijedan se medij ne će sustavno truditi da i u političkim strankama zaživi vladavina prava i demokratski način ophođenja.

Razlozi su očevidni: one koji nemaju pravog legitimiteta najlakše je korumpirati; onima bez legitimiteta najlakše je manipulirati. Zato je pravo pitanje: kad će doći na red obračun s tim, zapravo najotrovnijim oblikom korupcije – političkom korupcijom?

(broj 237, prosinac 2011.)

PROTIV PODJELE HRVATSKE!

Da bi pristup Europskoj uniji načelno mogao Hrvatskoj donijeti i stanovite koristi, osporit će samo oni koji su do te mjere ideološki zaslijepjeni da nisu kadri ozbiljno vagati argumente, pa znaju da su *protiv*, ali nisu kadri valjano artikulirati svoje misli niti objasniti *zašto* su protiv. Postoje, dakle, razlozi da se na predstojećem referendumu zaokruži DA, a ipak smatram kako bez ikakva krznanja treba izabrati NE. Za takvo shvaćanje postoje dvije kategorije razloga. Jedni se, uvjetno, mogu nazvati ideološkima, druge je primjerenije nazvati nacionalno-političkima.

Prvima se ovdje ne ćemo baviti, što ne znači da podcjenjujemo njihovo značenje. Ne ćemo ni polemizirati s mešetarima, poglavito onima na vlasti, dojučerašnjoj i današnjoj, što Europsku uniju poistovjećuju s Europom, i podsjećati na to da su, recimo, Švicarska i Norveška itekako u Europi, ali nisu u Europskoj uniji, za razliku od britanskih i francuskih protektorata, koji jesu u EU, ali nikad nisu pripadali Europi. Danas i ovdje nas zanimaju nacionalno-politički razlozi, i to tri koja smatramo najkrupnijima.

Prvo, Europska unija nije nedužna i poluobvezna asocijacija suverenih država (kao što je, otprilike, bila zamišljena De Gaulleova i Adenauerova „Eu-

ropa domovina“), nego je svojevrsna *naddržava*, državnopravni subjekt *sui generis*, sa snažnom tendencijom integracije i centralizacije u kojem će neminovno dominirati moćniji, pojavljivali se oni u obliku multinacionalnih korporacija ili u obliku gospodarski i politički snažnijih naroda. I sadašnja kriza koja naizgled prijete raspadom EU zapravo će se iščahuriti kao klopka za male i još manje, koji će pod firmom *bratske pomoći* morati prihvatiti rješenja što im dokidaju ionako tek simbolička prava.

Drugo, i najpovršnija *statistika* hrvatske vanjske i gospodarske politike posljednjih desetak-petnaest godina pokazuje da je suverenost hrvatske države svedena na mahanje zastavicama na prigodnim mimohodima, na pravo samostalnog nastupanja na športskim natjecanjima (poput Walesa ili Sjeverne Irske!) i na slične iskaze nacionalnog identiteta koje je dopušteno manifestirati samo onda i samo onoliko koliko to ne vrijeđa osjećaje ili interese onih snaga i sila kojima se naše tobožnje elite tako strasno prostiru pred noge. Već godinama nemamo vlastitu vojsku, bar jednako toliko samo nominalno glasujemo o proračunu čiji su okviri određeni drugdje, a u još duljem razdoblju tek prividno sami biramo vlastiti Sabor i vladu. I naša orijentacija prema *regiji* izraz je briselskoga diktata, a ne vlastitog izbora.

Dakle, u razdoblju neposredno nakon ulaska u EU, u stvarnosti ne će biti vidljivo nikakvo dodatno krnjenje hrvatske suverenosti: već sada je sluganstvo moralnih besprizornika kojima je *popločana* čitava državna i politička struktura tako duboko i tako sveobuhvatno, da je savršeno svejedno jesu li te strukture još i formalno najamničke. Međutim, ulaskom u EU u pravnom se smislu gubi podloga za vođenje suverene državne politike, jer ni eventualno korjenito drugačija vladajuća struktura koja bi – nekim čudom – bila izabrana, ne bi imala čvrstog oslonca za politički zaokret, nego bi se nalazila u čeličnom zagrljaju briselske birokracije.

I treće, u svim raspravama o EU previđa se kako se hrvatskim ulaskom u tu tvorevinu hrvatske istočne granice prvi put nakon 1878. i okupacije Bosne i Hercegovine (ali sada prvi put našom voljom!) petrificiraju na Uni i na Savi. U današnje doba to, međutim, ne će biti samo granice hrvatske države, čiju bi nasilnu promjenu mogao zagovarati samo luđak ili samoubojica, nego je izvjesno da bi one uskoro mogle postati granicama hrvatstva. S obzirom na prilike u BiH i nejasne procese na Balkanu uopće, to ustaljenje otomanske (i „avnojske“!) granice sa suvremenim, schengenskim prefiksom, značit će to da smo između hrvatske države i Hrvata u BiH vlastitom voljom podigli bedem koji će ubrzati iseljavanje tamošnjih Hrvata i čitavu tu zemlju učiniti još nestabilni-

jom, jer će se ona pretvoriti u poprište sukobljavanja u najmanju ruku srpskih, ruskih i turskih imperijalističkih ambicija. Pritom se ne treba oslanjati na stereotipe o srpsko-turskim oprekama, jer te dvije zemlje i s obzirom na Bugarsku i na Crnu Goru odnosno Sandžak mogu postići aranžmane od kojih će i Hrvatima trnuti zubi. A manifestacija svesrpskog jedinstva prigodom 20. obljetnice proglašenja Republike Srpske i nedavna Tadićeva izjava da Srbija „nikad“ ne će priznati Kosovo, pokazuju da se *kraj povijesti* ni izbliza ne nazire.

A kad je tako, onda smo – služeći se onom poznatom doskočicom *zelenih* – obvezni upitati se: tko je nama dao pravo da se odrekemo onoga što nismo samo naslijedili od predaka, nego smo i posudili od unuka i praunuka?

(broj 238, siječanj 2012.)

NEVESELE PERSPEKTIVE

Nagovještaji otrježnjenja, koji su se u tzv. državotvornim krugovima mogli čuti nakon prosinačkih izbora za Hrvatski sabor, vrlo brzo su se ispuhali. Pod dojmom izborne katastrofe pljuštale su izjave kajanja, najave ostavki i definitivnog povlačenja iz djelatne politike. Toliko je tih najava bilo da su se u strahu od navale potrošenih političara za svoja skromna beriva počeli bojati ljudi ionako teško ugroženi krizom, pogotovo vatrogasci i pekari, konjokradice i kokošari.

No, već danas je jasno kako se iza tih dimnih zavjesa ne nalazi ništa nego – praznina. Ne daju se tobožnji lideri iz svojih stolica i sa svojih jasala. Jedino je dokonim analitičarima ostalo domišljati se, jesu li se tim defenzivnim izjavama i prividnim posipanjem pepelom tzv. lideri poslužili po prastarom receptu što ga je u svojoj znamenitoj *Psihologiji gomile* teoretski obrazložio Gustave Le Bon, ili su imali i podmuklijih planova, pa su najavama svoga tobožnjeg povlačenja lukavo izazivali nezadovoljnike u vlastitim strančicama da pomole glavu, kako bi je se kojekakvi *predsjednici* mogli dokopati jedne po jedne, prije stranačkih sabora, u otkosu sličnom onomu koji je, kažu, u svome nadrealističkom nadahnuću primjenjivao jugoslavenski komunistički razbojnik, *pesnik, vojnik i diplomata* Koča Popović.

Statistike, naime, ne lažu: svi oni koji su u prosincu prošle i u siječnju ove godine zakukurijekali (kasno, prekasno za svakoga tko ima elementarni osjećaj morala!) i pozvali na promjene i okupljanje tzv. državotvornih skupina, do danas su ostali i bez glasa i bez stranke, a umalo – bez glave.

Pokazuje to koliko grčevito ti tobožnji lideri drže i ne puštaju tu mizernu vlast u beznačajnim strančicama; ali pokazuje to da sve manje smisla ima svako nastojanje da se priželjkuje ozdravljenje onoga što je rođeno s neizlječivim malformacijama i što je u svome daljnjem, uvijek kržljivom i uvijek nadziranom i doziranom razvitku hranjeno koruptivnim sredstvima i patološkim ambicijama pojedinaca i uskih skupina. Ako nas stranački izbori koji se u tim strančicama trebaju održati u dogledno vrijeme ne razuvjere, tu će tužnu i u biti posve nevažnu stranicu naše povijesti trebati zatvoriti i tražiti nove putove. Ustrajanje u bezgrješnoj poziciji potpune pasivnosti i intelektualističko moraliziranje s margine značit će sudjelovanje u zločinu.

Drugim riječima, snage koje su rastakale i rastaču Hrvatsku i hrvatsku nacionalnu misao, mogu u ovom trenutku biti zadovoljne. Pravaške strančice služe za podsmijeh i ruglo, a stranka koja je jedno vrijeme bila ključni instrument osamostaljenja države, Hrvatska demokratska zajednica, najprije je obavila prljavi posao i ugušila sve što ju je moglo poduprijeti s druge strane, da bi onda programski i retorički postala jednojajčanim blizancem svojih nekadašnjih antipoda. Njezino članstvo nije reagiralo ni u trenutku koji je značio prelazak preko Rubikona: onda kad je jedan visoki europski birokrat (E. Busek) pohvalio HDZ-ovu vladu što provodi politiku Vesne Pusić, a Ivo se Sanader – frenetično pozdravljeni i zdušno obožavani dragi vođa – na Oxfordu pohvalio da je hrvatski nacionalizam sveden na marginu.

Nakon toga su se postupno poravnale i ostale prividne razlike između HDZ-a i SDP-a, pa je rasulo pred kojim se stranka danas nalazi zapravo zaslužena kazna. I opomena, dakako. Jer, ne može se braniti vlastita politička i ideološka pozicija time što se dodvorava suparniku i protivniku: ako neprijatelj o tebi govori dobro, zasigurno si na stranputici. A čitava povorka kandidata i *kandidata* za čelnu poziciju u HDZ-u bar zasad ne nudi ništa, osim vlastite – mahom bezlične, ponekad i problematične – prošlosti, i ispraznog pozivanja na *tuđmanizam*, ideologiju koja ne postoji niti je kad postojala.

Zato će proljeće koje dolazi biti presudno za dugoročnu sudbinu Hrvatske: ako pravaške strančice opet pokažu da nisu spremne na zaokret, trebat će ih smjestiti tamo gdje im je odavno mjesto; i ako u HDZ-u ne nadvladaju vjerojatno postojeće, a zasad zatomljene snage koje su svjesne da kraj povijesti i smrt ideologijâ nije na vidiku, Hrvatska će se suočiti s dramatičnim trenutkom, koji na valu teške moralne i gospodarske krize može uroditi i rješenjima koja

u ovom trenutku nitko ne očekuje. No, zar već jednom, 13. srpnja 1789., u jednom dnevniku nije zapisano da se u državi ne događa baš – ništa?

(broj 239, veljača 2012.)

NAŠE ILI IPAK TUĐE BRIGE?

Nije nikakvo čudo da se u Srbiji vode žustre rasprave oko tzv. sudske rehabilitacije Draže Mihailovića: nakon silnih trauma i gubitaka posljednjih desetljeća, srpstvo traži svoju ideološku i identitetsku potvrdu, još uvijek lutajući između otvorenog velikosrpstva, onoga velikosrpstva koje se voli zaodijevati jugoslavenstvom, i onoga što bi se moglo nazvati pokušajem obrane legitimnih srpskih interesa, tj. očuvanjem Srbije približno u granicama nekadašnjega Beogradskog pašaluka.

No, zašto bi to trebalo biti životno pitanje za nas Hrvate? Zašto bi se hrvatski nacionalisti – osim što im te rasprave služe kao dodatni dokaz slabog legitimiteta današnjih *jugoslavenstvujućih* što stoluju na Pantovčaku i oko njega – trebali sablažnjavati nad tim što, eto, nemali (a možda i pretežni!) dio Srba hoće da se Mihailovićevo četništvo i stvarno i pravno izjednači s jugoslavenskim partizanskim pokretom koji se je na kraju Drugoga svjetskog rata našao na pobjedničkoj strani? Zašto se iz tobože hrvatskih nacionalističkih krugova čuju glasovi negodovanja što službena tijela Republike Hrvatske ne prosvjeduju zbog Mihailovićeve rehabilitacije?

Jer, kad se pozorno promotri, zar traženje takvog prosvjeda ne implicira da je *normalno* to što su jugoslavenski komunisti svrstani u one koji su nam prihvatljivi, ali je *nenormalno* i *nedopustivo* da takvima budu proglašeni i srpski četnici? Po čemu se taj i takav zahtjev razlikuje od zahtjeva koji bi mirne duše mogao potpisati bivši *kadija* vojnoga suda JNA, drug Ivan Fumić, koji se također sablažnjava nad novom četničkom ofenzivom?

A zar je takvu implikaciju moguće braniti etički, historiografski i politički? Jer, zar je potrebno dokazivati ono što nam pokazuju bezbrojni dokumenti, statistike i žrtvoslovi: da su jugoslavenski partizani bez suda i suđenja poubijali višestruko više hrvatskih vojnika i civila, svećenika i redovnika, žena, djece i staraca od koljača pod kokardama što su prisezali Petru II. Karađorđeviću i jugoslavenskoj izbjegličkoj vladi u kojoj su – skupa s Dražom Mihailovićem – ministrovala i dvojica Jurica: onaj Krnjević i onaj oženjen Savom Šutej (pri čemu je tzv. *vođa hrvatskog naroda* odlučio „svojih drugova u Londonu ne

dezavuirati“, vjerojatno – s pravom – računajući na to da će, u najgorem slučaju, nakon rata dobiti ono što njegovim državnicih kvalitetama i pristoji: skromnu apanažicu iz savezničkih fondova, u zamjenu za memoare u ovitku s bojama jugoslavenske zastave, i sudjelovanje Branka Pešelja na *molepstvu* za *đenerala Dražu* u nekoj zabiti na američkim Srednjem zapadu, gdje se Mačekov bivši tajnik *slučajno* zatekao)?

Jer, kad se s hrvatske strane proziva predsjednika Josipovića, premijera Milanovića i njima slične što svakoga 27. srpnja slave „četnički dernek“ u Srbu, zar se time ne sugerira da bi njihovo tamošnje pojavljivanje bilo prihvatljivo, samo da u pobuni Srba na tromeđi Like, Dalmacije i Bosne krajem srpnja 1941. nisu prevagu imali oni što ćemo ih domalo, ili bar za koju godinu, prepoznavati kao četnike? Zar iz toga ne proizlazi da nam pobunjenici protiv hrvatske države i njezini rušitelji nisu *načelno i bezuvjetno, uvijek i svagdje* neprijatelji, nego su neprijatelji tek uvjetno: neprijatelji su ako kliču Petru II. Karađorđeviću, ali i nisu neprijatelji ako kliču Josifu Visarionoviču?

Čija mjerila u tom slučaju prihvaćamo, čije interese zagovaramo? Hrvatske ili ipak nehrvatske?

Jer, iz hrvatske su perspektive i 1903. i 1905., pa i 1918. i 1941., ali i 1991. i 2012. godine veći problem bili i ostali Jugoslavija i jugoslavenstvo, negoli velikosrpstvo i četništvo. S potonjima smo raščistili davno, pa oni nikad nisu mogli privući nikoga osim šačice besprizornih orjunaša, raspopa Đure Vilovića i protuhe poput Vladimira Predavca. Jugoslavenstvo se, međutim, pokazuje kao otrovniji nametnik i žilaviji neprijatelj, doživljavajući uvijek nove mijene i prikazujući se u raznim oblicima: od marjanovićevskog rasizma i meštrovíčevskog vidovdanskog mesijanizma, do kvazieuropskoga kozmopolitizma.

To je korov što ga valja trijebiti, a ne dopuštati mu da se *tići* time što se olako prašta onima koji nam ga poodavno – pa i posljednjih dvadesetak godina – prodaju na raznim, često i tobože hrvatskim *šandovima*, pod maglom tzv. antifašizma...

(broj 240, ožujak 2012.)

NIJE PRAVAŠTVO ISTO ŠTO I EUROPSKA NOVA DESNICA!

Nije pravaštvo, kako obično nazivamo ideologiju hrvatskoga nacionalizma što su ju u drugoj polovici XIX. stoljeća oblikovali i kanonizirali dr. Ante

Starčević i dr. Eugen Kvaternik, neka okamenjena misao niti skup citata koje bi sljedbenici te ideologije mogli zgodimice potezati, pa iz toga izvlačiti tobožnje pravo na jedino autentično tumačenje i zastupanje hrvatskih nacionalnih interesa. Jer, sva povijest pravaštva pokazuje njegovu slojevitost, razvitak i duhovno bogatstvo koje je, nema sumnje, uvelike pridonijelo cijepanju pravaških stranaka, nastanku bezbrojnih frakcija i neuspjelih pokušaja. No, uvijek je značilo misao slobode, osobne odgovornosti i kulturne odnosno vjerske snošljivosti i napretka.

Kad bi neka od grupacija koja je izvorno koketirala s pravaštvom izgubila ta obilježja, sama bi sebe izopćila iz pravaškoga misaonoga kruga. Ona bi prestajala biti pravaškom, unatoč tomu što se i dalje htjela zaogrta tim imenom, svjesna njegove magnetske snage.

Upravo zbog te svoje otvorenosti i slobodarskoga duha, pravaštvo je pod svoj barjak uvijek privlačilo literarne i uopće kulturne prvake; upravo zbog svoje vjersko-kulturne snošljivosti pravaška je ideologija mogla hrvatskoj nacionalnoj misli privući nekatolike odnosno muslimane, pravoslavne i židove.

Bilo je u našoj povijesti puno stranaca koji su se drage volje odricali duhovne baštine u kojoj su se rodili, prigrljujući bez rezerve zemlju u kojoj žive, ali su praktično samo oni koji su k nama dolazili kroz pravaška vrata, postajali hrvatskim rodoljubima. Većina onih drugih bludila je po jugoslavenskim, sveslavenskim, kozmopolitskim stazama. Dok su prvi postajali prvoborcima hrvatskih težnja, drugi su se nerijetko pretvarali u janjičare naše slobode.

I uoči Drugoga svjetskoga rata i u njemu, svatko tko je htio mogao je – a može i danas, ako hoće – posve jasno vidjeti razliku između onih koji su odrašli i sazreli u pravaškom okruženju, i onih koji su kao skorojevići i laktaši pristupili nacionalističkom pokretu, vukući za svojim nogama vlastiti ideološki talog koji je u konačnici bacio ljagu na najplemenitija nastojanja čitava jednog naraštaja.

Vremena se mijenjaju, ali načela ostaju ista. Zato je i danas, u svoj silnoj i suvišnoj galami oko tobožnjega „neofašističkog“ skupa u Zagrebu, potrebno podsjetiti: pravaštvo na desnicu mogu svrstavati samo oni koji su zlonamjerni ili oni koji su posve neupućeni u nepomirljive razlike između pravaštva i ideološkoga konglomerata koji se prividno stapa u jedan tok što ga politolozi nazivaju europskom *Novom desnicom*.

To, dakako, ne znači da taj skup – ili bilo koji, pa i ideološki suprotstavljeni – valja zabranjivati ili nasiljem priječiti. Ideje se ne mogu suzbiti nasiljem, a upravo oni koji se pozivaju na demokratska načela, morali bi znati, primjerice,

za ovdje već spominjanu odluku Europskog suda za ljudska prava u predmetu *Lehideux and Isorni v. France*.

Nakon što je francuski sud osudio navodne „hvalitelje kolaboracionista“, odnosno one koji su u lijepu svjetlu opisivali maršala Pétaina, Europski sud za ljudska prava konstatirao je u presudi od 23. rujna 1998. godine kako takve ideje mogu izazvati kontroverze i uznemiriti pojedine skupine ljudi – pa možda i većinu pučanstva – ali se sloboda izražavanja, zajamčena u okvirima iz čl. 10. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i sloboda, ne odnosi samo na općeprihvaćene ideje ili misli koje se smatraju nevažnima i neuvrjedljivima, nego se odnosi i na misli i ideje koje uznemiruju, šokiraju ili vrijeđaju. To zahtijeva pluralnost društva, snošljivost i otvorenost bez koje nema demokracije.

Drugim riječima, zabrana tobože „neofašističkog“ skupa bez ikakve je sumnje politički pogrešna. No, puno je važnije da je ona načelno nedopustiva, pače i skandalozna s demokratskoga gledišta. Ali to ne znači da je pravaštvu mjesto pod kišobranom *Nove desnice*: kad ga počne tamo tražiti, ono prestaje biti pravaštvom.

(broj 241, travanj 2012.)

NA RUBU PROVALIJE

Razvitak događaja u Hrvatskoj demokratskoj zajednici pokazuje zašto je ta stranka podavno hrvatski problem, a ne formula rješenja. Višemjesečna kampanja koja je prethodila stranačkim izborima održanima 20. svibnja, i posljednjim je naivčinama zorno pokazala intelektualna i ideološka ograničenja naizgled suprotstavljenih kandidata koji su na svakom koraku demonstrirali da im, osim govornički impotentnog i politički sterilnog, upravo papagajskog ponavljanja o povratku na *tudmanizam*, nedostaje duhovne svježine, političke invencije i državničke vizije.

To je, dakako, posljedica sad već dvadesetljetne negativne selekcije u samoj stranci, ali i europske odnosno globalne strategije koja upravljanje nacijama i državama – odnosno onim što je od njih ostalo – u budućnosti što je već počela, kani povjeriti tehnokratima, a ne političarima; zanatlijama, a ne ideolozima; obrtnicima, a ne vizionarima. Odgovornost za sudbinu nacije tako preuzimaju ljudi kojima je nacionalna politika način zarađivanja mjesečne plaće, a ne pitanje identifikacije, osjećaja i razuma. Takvima se, naravno, lakše upravlja, jer neprecizno je reći kako oni svoja uvjerenja mijenjaju češće od

košulja, budući da politička uvjerenja zapravo ni nemaju. Oni su tu da odrade poslove za koje su plaćeni, da ispune zadaće, da posluže svrsi koju im je netko namijenio.

Sve smo to već vidjeli, sve se to ponavlja i ovih dana.

Unatoč njegovim slatkim, posve očekivanim, uobičajenim i otrcanim frazama u prvim satima nakon pobjede, izbor Tomislava Karamarka nipošto nije jamstvo da će doći do zaokreta u profiliranju Hrvatske demokratske zajednice i njezinu repozicioniranju na hrvatskoj političkoj pozornici. Vlast, čije se tehničko obnašanje realno očekuje na sljedećim parlamentarnim izborima – budući da vladajuća koalicija zbog vlastitih ideoloških ograničenja, a i zbog objektivnih prilika u društvu – ima malo realnih izgleda osvojiti idući mandat (ako uspije dovršiti i tekući!), previše je jak mamac da bi se taj zaokret dopustio. Čopor se može *klati* iznutra, mogu se mužjaci natjecati za položaj vođe, ali se u čopor ne će pripustiti nikoga tko bi mogao nametnuti nova pravila igre. Slijedi, dakle, podjela stranačke vlasti, oslobađanje od balasta, amputacija dotrajalog tkiva, ali: ne će biti nikakvih promjena.

Dakako, u predstojećem razdoblju, kad bi nezadovoljstvo katastrofalnim gospodarskim prilikama i osjećaj nacionalnog poniženja mogli dovesti do jačanja nacionalističkih (ne: desničarskih) grupacija, taj čopor će zavijati tonovima koji će imati povišenu nacionalnu boju. Time se sprječava odrastanje i sazrijevanje nedoučena naroda.

Red Bleiburga, red lustracije, red jeftinih domoljubnih poskočica: to je ono što prosječan Hrvat voli, i što ga priječi da otvori oči i shvati kako se baš ništa nije promijenilo i kako između Hrvatske demokratske zajednice, Socijaldemokratske partije Hrvatske i ostalih tzv. velikih stranaka nema baš nikakve razlike. Jedina je razlika što jedni prodaju maglu na splitskoj rivi ili na *štrandovima* koji su urešeni licitarskim srcima, a drugi su partijske barjake zamijenili modrom zastavom s dvanaest žutih zvjezdica, prometnuvši se tako od zaljubljenika u Moskvu u slijepu sljedbenike Bruxellesa. Kad bi Hrvatska bila velesila, i kad bi mogla dijeliti masne honorare, bili bi oni i Hrvati.

A svi ostali prilagodit će se tom stroju koji melje identitete i uništava osobnosti. I Crkva, dakako, jer crkvenim poglavarima imponira kad ih se časti u prvim redovima, kad im se dijele počasni doktorati, kad im se vrati poneka kurija i plati *lemozina*. Formula je poznato poodavno: Bogu Božje, caru carevo, jedino Hrvatskoj – ništa!

(broj 242, svibanj 2012.)

IZA DIMNE ZAVJESE

Recept je poznat: kad nemaš rješenje za prave društvene probleme, svrati pozornost javnosti na teme koje će ju zabaviti i polarizirati. A ako time usput uspiješ potvrditi naklonost onoga dijela političkoga spektra koji ti tradicionalno naginje, ostavit ćeš dojam dosljedna i uspješna političara.

To je recept koji su primjenjivale i druge vlade, pa nije čudo da ga primjenjuje i aktualna vladina koalicija u Hrvatskoj. Suočena s objektivno teškim prilikama, protkana unutarnjim sukobima i animozitetima te istodobno svjesna vlastitih ideoloških i personalnih ograničenja i nedostataka, vladajuća koalicija već mjesecima uspijeva usmjeriti javnost na teme koje su objektivno sekundarne važnosti.

Smjena vodstva nogometne organizacije u razdoblju uoči Europskoga nogometnog prvenstva bila je zajamčeno jedan od takvih dimnih balona: narod u kome jedan bivši osrednji nogometaš može bez sankcija javnosti kazati kako je uloga izbornika nacionalne selekcije po važnosti druga funkcija u državi (odmah iza predsjednika vlade!), zajamčeno će nasjesti na višetjednu partiju tračeva o ljudima koje je pristojno – ne poznavati, o događajima koje je danguba pratiti i o zabavama koje ponižavaju kako one koji u njima sudjeluju, tako i one koji ih gledaju.

Kad se ta tema iscrpila, jedan trećerazredni publicist s firmom povjesničara pokrenut će raspravu o saborskome pokroviteljstvu nad bleiburškom komemoracijom.

Vladina većina, koja uvelike baštini jugoslavensku i komunističku tradiciju, namah će zgrabiti prigodu, zaboravivši da je to pokroviteljstvo – kao ulog u političkoj trgovini – svojedobno uvela jedna slična, Račanova vlada, opterećena hipotekom prvoprosinačkog pendrečenja.

I onda mjesec-dva nacija živi samo od rasprave o tome (a usput najžešće kritike dolaze iz redova onih koji su bili na vlasti od 1990. do 2000., pa se tijekom tih deset godina nisu odvažili komemoraciju počastiti saborskim pokroviteljstvom, niti je tadašnjemu državnom poglavaru palo na pamet da Bleiburg nije tako daleko čak ni za vozila koja u austrijski gradić odlaze bez pratnje, a kamoli za ona koja bi se pratilo i državnički častilo).

Na koncu je pokroviteljstvo ukinuto, pa su drugovi komunisti i oficiri JNA mogli odahnuti. Njihovim je protivnicima ostalo žaliti za Tuđmanovim dobom, tj. dobom kad je hrvatskom vladom upravljao Stipe Mesić, hrvatske obavještajne službe vodili Josip Manolić i Josip Perković, a u Brezovici se 22. lipnja častio dan kad je skupina boljševičkih fanatika na čelu s Vladom Janjićem Capom – čovjekom koji nije ni znao kojem narodu pripada – odazvala sirenskom

zovu druga Josifa Džugašvilija. Oni koji između tih dvaju razdoblja i ne vide osobite, pogotovo ne supstancijalne razlike, ionako su na margini.

Nakon što se i taj dim razišao, splitska parada homoseksualaca ukazala se kao nova prigoda.

Naravno da – osim samih homoseksualaca – o njihovim pravima nitko ne brine zbog samih homoseksualaca. Oni su, a da to i ne shvaćaju, samo oruđe u tuđim rukama, sredstvo kojim se pozornost javnosti skreće s važnih problema. I zato čovjek ne zna, prema komu treba osjećati sažaljenje, a prema komu prijezir: prema onima koji su paradu organizirali, poticali i ideološki eksploatirali, ili prema onima koji su na taj igrokaz nasjeli, ne uočavajući da su time samo zauzeli ulogu koja im je scenarijem igrokaza namijenjena. Jer, da nije njih, koga bi uopće zanimalo što tamo nekih stotinu ili dvije stotine ljudi korača ulicom i uzvikuje krilatice koje veliku većinu pučanstva zanimaju koliko i preklanjski snijeg...?

(broj 243, lipanj 2012.)

PARADIGMATSKE SUDBINE BEZOČNIKA IZ HRVATSKO-SRPSKE KOALICIJE

Samo ljudi koji nemaju truna obraza, poput Milorada Pupovca i njegovih istomišljenika, političkih trgovaca i malih dioničara u srpskim političkim organizacijama, mogu se usuditi da bilo komu u Hrvatskoj i izvan nje dijele moralne lekcije. I ako ne idemo u ne tako davnu prošlost, kad su se pupovci bahato nadimali pod zaštitom jugoslavenskih tenkova i zrakoplova, nudeći se kao inačica okupacije što izgleda malko uljuđenije od priglupoga i sirovog Blagoja Adžića, događaji posljednjih godina dovoljno su svježiji da bi te tipove u jednome narodu koji drži do sebe, zauvijek zbrisali s javne pozornice.

Jer, ne bi Sanaderova korupcijska hobotnica bila moguća da joj nije asistrala novodobna *Hrvatsko-srpska koalicija*. Ne bi feminizirani dugobabski dugajlija uspio stvoriti kriminalnu strukturu kojoj je jedna od važnih posljedica kriminalizacija i same ideje državne neovisnosti, da mu svojim glasovima nisu pomogli srpski koalicijski partneri, koji su zauzvrat dobili niske jaslje u važnim državnim službama, dominaciju hrvatskim kulturnim životom, te skoro doživotni – upravo virilistički – položaj u Hrvatskome saboru, a umalo i svojevrsnu teritorijalnu kulturno-političku ekonomiju. I to im je tobože hrvatski koalicijski partner bio spreman dati!

To su činjenice koje treba imati na umu navlastito onaj koji se ponekad zbuni, osjetivši sućut s hohštaplerom koga oni mediji što su na sva usta hvalili njegove sveteročke pothvate i bljutave – političkom trampom, a ne kršćanskim nadahnućem motivirane – uskrсне čestitke, uzdižući ga kao europskog političara, sada iz dana u dan bezočno *cipelare*.

Jedni su nalik drugima: oni koji su hvalili Sanadera, zaslužili su predsjednika vlade na optuženičkoj klupi; oni koji su mu se divili, danas se – ako imaju obraza – imaju razloga sramiti. I obrnuto, Sanader koji se tako servilno ulagivao medijskim lješinarima, zaslužio je da ga novinska piskarala danas gaze kao zadnju krpu; stranka koja je tako lako žrtvovala svoj identitet i tradiciju za račun gole vlasti, zaslužila je da po njoj danas pljuju čak i bezočnici poput Pupovca i Voje Stanimirovića.

Mogla bi to biti pouka, da se istinski ciljevi ne smiju žrtvovati političkoj taktici, a kamoli tehničkom obnašanju vlasti zbog osobnog bogaćenja. No, hrvatska povijest posljednja dva desetljeća pokazuje da tu lekciju nikako nismo kadri svladati.

Kod nas su uvijek na većoj cijeni poslušnici i servilne protuhe, negoli ljudi koji misle vlastitom glavom, i ne trguju nacionalnim interesima i političkim vizijama. Kod nas je već prvi politički naraštaj koji je formalno sudjelovao u demokratskoj utakmici – a ne samo u partijskome, jednostranačkom kadroviranju – uspio u ozbiljnoj mjeri kompromitirati i državu i Domovinski rat i demokraciju. Kod nas je moguće da se u svakome izbornome ciklusu bira između dvaju zala, po kriteriju manje štete. Kod nas je moguće obične kriminalce prikazivati kao borce za nacionalne interese; kod nas je moguće stvoriti predodžbu da osim dvaju političkih blokova – što jedan drugome naliče kao jaje jajetu – ne postoje druge snage niti druge vrijednosti. Kod nas je moguće da se demokratski formuliranom ustavu sukladnima proglase politički zakoni i statuti političkih stranaka koji jamče amputaciju demokratskog izbora i osiguravaju negativnu selekciju. Kod nas je moguće da se stranačkim identitetima bezočno trguje, i da se to cjenkanje na političkim tezgama proglašava vrhuncem političke umješnosti. Kod nas je moguće da se bez ikakvih štetnih posljedica amoralnost proglasi moralom, a politika tek tehnologijom vladanja.

A kad je sve to moguće, onda postaje jasno da je nastanak hrvatske države pravo čudo Božje, čudo koje opstaje unatoč našem sustavnom i ustrajnom nastojanju da ga – nestane...

AMPUTACIJA POLITIČKIH STRANAKA?

Gospodarska kriza – koja je nesumnjivo posljedica u prvom redu teške etičke krize suvremenoga društva – i u današnje doba rađa pozivima za institucionalno preoblikovanje političkog života, budući da se postojeći oblici pokazuju nedostatnima i trulima. U prvoj polovici XX. stoljeća to je otvorilo vrata pobjedi boljševičke, a za njom i fašističke, potom i nacionalsocijalističke revolucije. Sve tri su izrasle na slabostima demokracije, krizi parlamentarizma i teškim socijalnim prilikama u društvima nejednakosti, koje su zajedno stvarale osjećaj beznađa i jačale potrebu za mesijanskim rješenjima. Ona se uvijek čine jednostavnima, kao što je presijecanje gordijskoga čvora uvijek jednostavno; malo je teže kasnije povezati presječene dijelove.

Danas bi se malo tko usudio predložiti sličan model, jer se otvoreno zaziivanje takvih rješenja smatra *politički nekorektnim*. Najnoviji izborni neuspjesi grupacija koje se u Grčkoj ili Nizozemskoj smatraju krajnje lijevima ili krajnje desnim, malko će ohladiti i one koji su potihogajili nadu da bi naša javnost mogla pokazati kako joj je ipak stalo do modernih „vođa“. No, zanimljivo je da se u Hrvatskoj posljednjih godina opetovano čuju zahtjevi za imenovanjem takozvane „vlade stručnjaka“.

Taj zahtjev je, ako se dobro sjećam, kao okosnicu svog programa prva formulirala skupina koja se nazvala „Zvonom“, što je okupljala šaku umirovljenih političara željnih reflektora i kamera. Budući da su samodopadnost i grčevito nastojanje da se upabirči malo publiciteta preslabo vezivno tkivo – koje, uostalom, i nije ograničeno samo na „zvonare“ – ta je skupina prestala postojati, a da to ni njezini članovi nisu primijetili. Javnost – još manje. I nitko više nema pojma što su ti ljudi zapravo htjeli.

Potom se je u posljednjoj predsjedničkoj kampanji opet mogla čuti osuda *partitokracije*, formulirana na način koji nije isključivao zahtjev za amputiranjem političkih stranaka, a tijekom ovoga ljeta svoje zalaganje za „vladu stručnjaka“ izrazile su i tzv. državotvorne snage (poput vodstva Hrvatske stranke prava dr. Ante Starčevića), pa čak – začudo – i Hrvatska demokratska zajednica, kojoj je dovoljno tek postojati i ništa ne poduzimati, da joj vlast na idućim izborima padne u krilo. I svi se pritom pozivaju na uzore u susjedstvu: u Italiji, tobože, baš takvo rješenje predstavlja svjetlo na kraju tunela.

To zalaganje profesionalnih političara za amputaciju politike iz društvenoga, dakle i političkoga i gospodarskog života, više je nego zanimljivo. No, prevario bi se onaj tko bi pomislio da se predstavnici naše samozvane političke elite time zalažu za demokratizaciju stranačkog života, dolazak mladih i kvali-

ficiranih te istodobno neopterećenih i nekorumpiranih ljudi. Baš naprotiv, oni zapravo grčevito ustraju na petrificiranju sadašnjega stanja, pokazujući spremnost da ga brane do zadnje kapi krvi, preko granica dostojanstva. Oni – bez razlike među lijevima i desnim – političke stranke smatraju privatnim poduzećima, nesmiljeno uklanjajući sve one koji bi mogli ugroziti njihovu dominaciju. Oni korumpiraju svaku poru društvenoga života, oni sprječavaju zakonodavne promjene koje bi onemogućile unutarstranačku samovolju, korupciju i diktaturu.

Dakle, kad zazivaju „vladu stručnjaka“ oni zapravo ne zagovaraju vladavinu najboljih, nego jednostavno demonstriraju svoje neznanje. Jer, takav njihov zahtjev izvire iz neshvaćanja biti problema i iz slabe teorijske izobrazbe naše samozvane elite, koja ne zna da zapravo zaziva tiraniju krupnoga kapitala i nadnacionalnih interesa.

Toj tuzi i nevolji o kojoj ipak donekle ovisi naša sudbina, ne pada na pamet čak ni pitanje: A tko je u Hrvatskoj stručnjak? Jesu li stručnjaci oni tzv. javni intelektualci, koji se iz dana u dan prostituiraju pred mikrofonima, ili su to oni sveznadari koje je, po odgovarajućoj tarifi i u standardnome šelebajevsko-novakovskom aranžmanu, posadilo pred kamere da presipaju iz praznoga u šuplje? Ili su najveći stručnjaci oni gospodari rasprodanoga i uništenoga bankarskog sustava, koje strani lihvari po jeftinom scenariju po potrebi proglase najuspješnijim ministrima financija i bankarima? Ili možda čedni kokošari što su se, skupa sa svojim tobožnjim izumima i uspjesima, dovukli na potplatima tuđih postola, pa sada za tuđi račun i po tuđoj volji pašuju po Hrvatskoj?

Zar takve „stručnjake“ trebamo, zar bismo takvima povjerali svoju sudbinu? Ili nam ipak trebaju hrvatske političke stranke, s hrvatskim programima i hrvatskim ciljevima? A takvima treba otvoriti vrata, zbog toga treba na smetlište odbaciti ne demokratski ustroj i višestranački politički sustav, nego sadašnje političke aktere. Na njima je odgovornost za stanje u kom se nalazimo.

(broj 246, rujan 2012.)

EGOIZAM TZV. MALIH NARODA

Hrvati su premali narod da bi diktirali ili ozbiljno utjecali na politički, gospodarski i kulturni razvitak čak i na jugoistoku Europe, a kamoli na čitavome Starom kontinentu. No, iz toga ne proizlazi da svoju nacionalnu politiku trebaju podređivati volji velesila, nego baš naprotiv: da još naglašenije trebaju

na umu imati samo svoje interese, pa tim opreznije i ljubomornije nastoje te interese zaštititi u složenome spletu međunarodne politike. Ako velesile, posve prirodno, imaju ono što su Talijani davno nazvali *sacro egoismo*, onda je taj *sveti egoizam* malim narodima još potrebniji. I posve pogriješno je, kad se papagajsko oponašanje drugoga i podilaženje Londonu i Berlinu, Parizu i Bruxellesu proglašava modernim, civiliziranim i europskim. Takvo je ponašanje upravo izraz kompleksa manje vrijednosti, dokaz nedostatka samopouzdanja i vjere u vlastite sposobnosti.

Zapravo je neshvatljivo da je o tome potrebno govoriti i danas, nakon što smo stoljećima trpjeli posljedice tog manjka samopouzdanja, uvijek tražeći rješenje i spas u širokim, nadnacionalnim, „rasnim“ i „kulturno-historijskim“ koncepcijama poput sveslavenstva i ilirstva, jugoslavenstva i *europa*ještva. I najpovršniji pogled na našu povijest pokazuje da su te zamisli uvijek, od Križanića do Gaja, i od Strossmayera do Radića, bile izrazi slabosti, nikad plodovi snage, i da su uvijek – bez iznimke – rađale tragedijama i katastrofama.

I nakon Drugoga svjetskog rata, sve do danas, potrebu posvemašnjeg priklanjanja globalnim trendovima i političkom pomodarstvu imali su ponajviše oni naši sunarodnjaci koji su frustrirani osjećajem vlastite nemoći i potrebom da ne budu ono što jesu. Zato su se odricali vlastitog naroda, zato su o njemu širili *crne legende*, zato su mazohistički uživali u svakoj lošoj vijesti, ne bi li njome mogli natrljati nos vlastitom narodu i vlastitoj domovini. Tim lošim vijestima i crnim legendama ujedno su mirili vlastitu savjest, one su im bile isprika što su se odrekli vlastitog identiteta i odgovornosti za sudbinu svoje domovine.

Jer, kod pripadnika maloga naroda ta je odgovornost veća: jedan Amerikanac može sebi dopustiti da ga sudbina nacije ne zanima, a da ipak ne dođe u položaj izdajice; jedan Katalonac ili Kurd tu povlasticu nema. Narodi kojima se poriče egzistencija imaju pravo pred svoje pripadnike postavljati veće zahtjeve; i nije isto kao pojedinac pripadati onomu koji vlada svijetom ili malomu narodu, jer nije isto okrenuti leđa velesili ili porobljenomu.

A ljudi takvoga soja imaju i danas patološku potrebu govoriti o našoj *kooperativnosti*, o tome da je Hrvatska – koja zauzvrat nije dobila baš ništa – *stup regionalne suradnje* i nekakav *pouzdan partner* međunarodne zajednice. A zapravo smo puki instrument u tuđim rukama, s manje političke, gospodarske i vojne samostalnosti nego u vrijeme kad je na našem tlu bilo 300.000 stranih vojnika. No, mi kao da uživamo u zaboravljanju činjenice da sve što imamo, imamo zahvaljujući tomu što smo postupali *protivno* volji i *protivno* planovi-

ma te tobožnje međunarodne zajednice, skrbeći samo o vlastitim interesima i nastojeći ih nekako ostvariti u pukotinama koje među velesilama postoje.

Kažu da nekadašnji ministar vanjskih poslova Bosne i Hercegovine, Muhamed Šaćirbey, i nije neki osobit uzor. Možda i nije, možda je točno sve ono za što ga optužuju, ali je nesumnjivo točno sljedeće: točna je njegova ocjena predsjednika Tuđmana. Reče, dakle, Šaćirbey, da se s Tuđmanom često razilazio, a kad je došao u prigodu, da se s njime i oštro sukobljavao, ali da je svjestan kako je Tuđman za svoj narod ipak postigao puno, a da je sve što je postigao, postigao zahvaljujući drskosti i otporu silnicama međunarodne politike.

A to što mu se na sprovodu nije okupila svita hohštaplera, služi mu samo na čast, nikako na porugu. Jer, o tome koliko je za Hrvate postigao hrvatski političar, mogu ocjenjivati samo Hrvati, a ne kojekakvi strani činovnici.

(broj 247, listopad 2012.)

SANADER

Nije čitav grozd kaznenih postupaka koji se vode oko bivšega predsjednika vlade važan zbog same kaznene odgovornosti bivšega poluboga (zar samo poluboga?) Hrvatske demokratske zajednice, pa nije ni važno hoće li nekadašnji visoki predstavnik međunarodne zajednice za ovaj dio „Zapadnog Balkana“ biti pravomoćno proglašen krivim po procesnopravnim pravilima koja su razmjerno stroga i zahtijevaju visoki stupanj vjerojatnosti da je počinjeno konkretno kazneno djelo, i da ga je konkretni optuženik počinio na upravo onaj način na koji je to opisano optužnim aktom. (Jer, i krivi osumnjičenik može biti oslobođen kaznene odgovornosti čak i zbog nespretno i nestručno formilirane optužnice, a kamoli zbog postupovnih povreda i pogriješaka odnosno nedosljedne sudske prakse.)

U etičkome i u političkome smislu puno je važnije da je Sanader bio moguć, da je on moguć i sada i u budućnosti, i da baš ništa ne govori u prilog tomu da se neki novi Sanader ne će moći nametnuti hrvatskoj javnosti ili bar njegovu znatnom dijelu navlas istim sredstvima kojima se služio dugobabski (a prema prvostupanjskoj odluci navodno i dugoprsti) dugajlija: prosipanjem fraza, rasipanjem isprazne kvazidomoljubne retorike i beskrupuloznim discipliniranjem stranačkih pristaša i sljedbenika. Najtragičnije je da od iste bolesti boluju i druge hrvatske političke stranke: svaka od njih – napose od onih parlamentarnih, koji su imale realnu prigodu primaknuti se jaslama – ima svoga Sanadera, svoj

sanaderizam i mračni dio svoje prošlosti. Ta baština orijentalnog, balkanskog jugoslavenstva i nasilnoga boljševizma, koji su desetljećima rastakali i, nažalost, dosta uspješno rastočili naš osjećaj za pravdu i moral, očita je na svakom koraku. Nema praktično ni jednoga segmenta hrvatskog društva – uključujući i onaj crkveni – koji je ostao pošteđen, koji se je uspio othrvati toj navali.

Ono što čini tragičnijim slučaj konkretnoga Sanadera i stranke kojom je on faraonski upravljao, jest činjenica da je on pritom uživao skoro nepodijeljenu potporu političke grupacije koja okuplja ljude što su većinom pristojni, osobno čestiti i u nemalom broju nesumnjivo lojalni hrvatskoj nacionalnoj misli i hrvatskoj državi. Jer, kako je (bilo) moguće da ti i takvi ljudi godinama dopuštaju da ih se tretira kao stado ovaca? Kako je moguće da – osim šake međusobno uglavnom nepovezanih pojedinaca – godinama nitko ne diže glas protiv tiranije unutar stranke? Kako je moguće da nitko ne primjećuje poslovna carstva koja nastaju preko noći, niti vidi da ta carstva nastaju u sprezi s političkom vlašću? Kako je moguće da se ne primjećuje raskoš u kome se odjednom pojavljuju skorojevići koji su do jučer bili duhovni i materijalni prosjaci? Je li moguće da se sve to dade prikriti kvazirodoljubnom retorikom i podjarivanjem straha od povratka na vlast *komunista i Jugoslavena* (a da se istodobno ne primijeti kako su, kada i na koji način razvrgnute koalicije s hrvatskim strankama, i kako se u vladu dovode predstavnici srpske manjine koji onda obijesno srbuju i jugoslavenstvuju)?

Posljednjih petnaestak godina hrvatskoga političkog razvitka pokazuje da je sve to, nažalost, bilo i da još uvijek jest moguće. Zato nije nikakvo čudo da uglavnom ravnodušno registriramo podatke prema kojima većina mladih želi napustiti Hrvatsku. Je li nam goru sudbinu mogao namijeniti ikakav neprijatelj?

(broj 248, studeni 2012.)

SIJANJE STRAHA

Ma koliko teška bila gospodarska kriza, i ma koliko velik bio broj nezaposlenih u Hrvatskoj, svatko tko želi činjenicama pogledati u oči morat će priznati: proživjeli smo mi u posljednjih stotinu godinu puno težih razdoblja, ne samo u pogledu nedostatka političkih sloboda i ljudskih prava. Stariji naraštaji pamte i glad u doslovnome smislu, oni srednje dobi vrlo dobro se sjećaju vremena u kome su benzin, deterdženti, kava i banane spadali u luksuz dostupan

samo uskom sloju izabranih, a i mlađi su živjeli u doba kad su plaće u državnoj službi iznosile jedva par stotina njemačkih maraka. I nije se uvijek činilo da će stvari u bliskoj budućnosti ići nabolje, ali je ipak prevladavalo optimistično raspoloženje i uvjerenje da se *isplati živjeti*. A samo takvo uvjerenje jamči život i omogućuje napredak.

Danas kao da je drugačije. Godinama se na televizijskim ekranima i na novinskim stranicama uzastopce smjenjuju loše vijesti i jeftine pripovijesti o beznačajnim pojavama, efemernim događajima i njihovim još efemernijim protagonistima. Nije estradiziran samo društveni život, nego elemente estradizacije sve više dobiva i sudbina pojedinca. Ono što je u neskladu s jeftinim senzacionalizmom, s propovijedima priučenih medijskih piskarala i praznoglavih starleta, postalo je nemoderno, zastarjelo i glupo. Čitav život pretvoren je u crveni sag, osrednji pjenušac i warholovskih *petnaest minuta slave*. Sve što je stoljećima mobiliziralo ljude: obitelj i domovina, pravda i istina, proglašeno je dosadnim, potrošenim i nepotrebnim, jer je nastupio kraj povijesti, pa su i jučer i sutra postali bezvrijednima, a ono što se eventualno računa, to su samo jeftini današnji užitci. Na taj način amputiran je osjećaj dostojanstva, oduzet je ponos i divljenje pred postignućima ranijih naraštaja, a ujedno i svijest o odgovornosti za one što dolaze za nama.

Pojava je previše raširena da bi bila slučajna: mi danas svjedočimo pravoj i organiziranoj poplavi sijanja nepovjerenja, beznađa i straha. To nije plod samo uobičajene političke utakmice, jer ta poplava nadilazi uobičajenu kritiku vlade koja je u hrvatskome slučaju, nema nikakve dvojbe, pokazala da nije kadra riješiti nijedan društveni problem, ali je zato sposobna produbiti podjele i rascjepe u društvu. Ovdje se radi o nečemu drugom: o sustavnom stvaranju atmosfere beznađa koja ne stvara samo duhovne proletere i emocionalne uškopljenike, nego s matematičkom sigurnošću dovodi do demografske stagnacije i daljnje depopulacije Hrvatske.

Hrvatsku se uporno prikazuje kao državu nevrijednu življenja u njoj, a kamoli žrtve za nju.

Raspiti javnog mišljenja, provedeni nepouzdanim metodama i na malome uzorku, predočavaju se kao konačna istina, te dijelom izrečena, a dijelom tek prešutna preporuka: Hrvatska zaslužuje tek to da ju se napusti. Nisu moderni oni koji bi u njoj htjeli ostati. Oni su provincijalni, glupi, nesposobni. Ono što desetljećima nije postigao beogradski režim: da Hrvatska opustoši, da se Hrvati iskorijene i razaspu po svijetu, polako polazi za rukom takozvanom postmodernom društvu u kome se sve društvene, političke i ideološke razlike

dokidaju, a one koji na tu tiraniju ne pristaju, pokušava se ostracirati, osuditi na unutarnje progonstvo i intelektualno atrofiranje.

Jer svi znaju, i oni s jedne i oni s druge strane te povijesne barikade, da je za velike stvari potrebna velika strast, veliki optimizam i spremnost na borbu. A ipak, činjenica da su unatoč svemu opstali kao narod, pokazuje da će Hrvati i iz toga sraza izići kao pobjednici...

(broj 249, prosinac 2012.)

PRAVAŠKI ZADNJI VLAK?

Iako ga samo neznalice i protivnici proglašavaju ideologijom XIX. stoljeća ili nesuvremenim i okoštanim oblikom u kojem se manifestiraju ostaci ostataka hrvatskog nacionalizma (onoga čijom se političkom kliničkom smrću Naš Predsjednik, Vođa i Prorok, Doktor Ivo Sanader tako neukusno hvalio na Oxfordu), organizirano je pravaštvo od svoje obnove 1990. dalo malo dokaza svoje životne snage i primjenljivosti u suvremenome društvu.

Makar se je u idejnome smislu u dijelovima hrvatske političke emigracije nakon Drugoga svjetskog rata zapravo razvilo i sazrelo, ono je u organizacijskom pogledu u Hrvatskoj objektivno na političkoj i uopće društvenoj margini. Nema sumnje da su za to najodgovorniji prvaci stranaka koje su nosile i nose pravaško ime. Doduše, brojni osobni sukobi, rascjepi i raskoli – koji, uostalom, obilježavaju čitavu povijest pravaške politike – nisu samo ilustracija te trajne boljke, nego su dijelom i posljedica privlačnosti pravaške misli (jer, oko neprivlačnih ideja i neizazovnih misli nema nikakva prijepora!).

No, unatoč tomu nema isprike za to što su ti prvaci u prethodnih dvadesetak i nešto godina sveli pravaštvo na ono što mu je često zapravo tek karikatura, a nekad i potpuna negacija: verbalni radikalizam, kulturni indiferentizam, isprazno trabunjanje o desničarskim mitologemima, koketiranje s vjerskim ekskluzivizmom, budalasto šepirenje u crnoj odjeći i ikonografija koja s hrvatskom predajom i pravaškom baštinom nema ništa zajedničko.

Usporedno s time organizirano je pravaštvo od obnove do danas najčešće bilo predmet jeftine trgovine i političke konjunktura: paktiralo se i koaliralo sa svakim bez obzira na programe i načela, i ako je na hrvatskome političkom tržištu išta bilo sigurno, onda je bilo sigurno samo to da će Žarko Puhovski i dalje, bar dva puta tjedno, na javnoj televiziji autoritativno tumačiti baš svaku prirodnu i društvenu pojavu, i to da će pravaškim vijećnicima i zastupnicima

rasti zazubice za javnim poduzećima, pogodovanim poslovima i kojekakvim sitnim sinekurama.

Zato se na svakom koraku od pristojnih ljudi moglo čuti da organizirano pravaštvo krajem XX. i početkom XXI. stoljeća nije zaslužilo da se na nj potroši i jedna riječ. To je glavni razlog da je i nedavno isključenje Ante Đapića iz Hrvatske stranke prava prestalo biti viješću nakon svega nekoliko sati. Izostali su čak i komentari poput onih koji su priličniji polusvijetu: kad bordel slabo posluje, ne mijenjaju se plahte, nego nešto drugo.

No, kad se ima na umu kakve statutarne ovlasti u Hrvatskoj imaju stranačka vodstva, i kako je teško u njihovo funkcioniranje uvesti čak i elementarnu pristojnost, a kamoli demokratska pravila i običaje, možda činjenica da je stranku morao napustiti njezin skoro dvodesetljetni predsjednik, i da se on pritom nije odlučio na pravni lijek (jer dobro znade da je od njega u stranci što ju je stvorio po svom obličju korist kao od lanjskoga snijega!), ali i da uslijed toga nije došlo do krupnijih previranja u stranačkim redovima, možda taj događaj i nije tako nevažan.

Đapićevo isključenje pred vodstvo Hrvatske stranke prava stavlja nove obveze i povećanu odgovornost: Danijel Srb napokon može biti predsjednik stranke u punome smislu riječi i više ne će imati izgovora za neuspjeh. No, taj događaj stavlja u novi položaj i ostale prvake stranaka i strančica kojima je HSP prirodan i logičan nazivnik: ne može više Đapićeva osoba biti izlika za neodgovorno ustrajanje u vlastitim promašenim projektima i za nojevsko guranje glave u pijesak pred dramatičnim prilikama u kojima se kao narod i država nalazimo.

Prve vijesti nisu ohrabrujuće: na jednoj su strani oni što šute (krivo misleći da je svaka šutnja znak mudrosti!), a na drugoj oni što govore na način da ne uspijevaju prikriti kako im Đapić nedostaje više nego što nedostaje svojoj bivšoj stranci. On je dosad bio oslonac i opravdanje njihova postojanja, pa sad kad ga nema, spekuliraju o mutnim, podzemnim razlozima i motivima Đapićeva isključenja, ili zazivaju poslijeizborne koalicije i postizborne svepravaške sabore. A kad ne bi bio smiješan, kao što je uvijek smiješna hinjena naivnost, bio bi taj optimizam potonjih divan. Samo, tko će od njih i od nas uopće preživjeti iduće izbore...

(broj 250, siječanj-veljača 2013.)

UMJETNOST MRŽNJE I NJEZINI BAŠTINICI

S obzirom na to da skoro svaki njegov istup izaziva podsmijeh ili javnu sablazan, predsjednik vlade Zoran Milanović s razlogom je objekt stotina kritičnih i podrugljivih komentara. Njegove opservacije, od one o bolnim preponama do one o finskome građanskom ratu ili o kistanjskim prosvjednicima protiv velikosrpskih provokatora, zajamčile su mu mjesto u povijesti. Ako se svijet godinama zabavljao *bušizmima*, onda malomu narodu poput hrvatskoga nitko ne smije ukrasti *zokizme*, unatoč oštroj konkurenciji koju Zokiju čine tipovi poput Freda Matića, ministra Jovanovića, Joze Radoša ili Vesne Škare Ožbolt. Uzaludan im je trud: njemu usprkos, predsjednik vlade ostaje nenadmašan.

Svojedobno predstavljen kao mlad, lijep (!) i pametan (Denis Kuljiš je u jednome apologetskom prikazu za potrebe *Globusova* panegirika Račanovu mladom lavu prikupio sve epitete iz najudaljenijih dijelova svoga masivnog tijela, baljezgajući o tome kako je novopečeni objekt njegove žarke ljubavi briljirao na kućnim kvizovima znanja, dok je po diplomatskim uspjesima tobože nadrastao i Bismarcka i Kissingera skupa, zajedno s Vladimirom Velebitom i Budom Lončarom), nije Milanović tijekom čitava dosadašnjeg mandata uspio ništa napraviti, pa čak ni kazati, osim nekoliko usiljenih latinskih fraza i citata koji pokazuju da predsjednik hrvatske vlade – ako ju nije bogohulno takvom nazivati! – ima poteškoća s naglasnim sustavom kako materinskoga, tako i toga klasičnog jezika.

No, zato iz njega kipi mržnja kojom se nemilosrdno obračunava sa svima koji misle drugačije. S nikim još Milanović nije raspravljao da ga nije pokušao omalovažiti, s nikim nije polemizirao da ga ne uznastoji povrijediti ili obezvrijediti.

Njegova mudrost je fraza, njegov stil – uvreda. Tipično je to za mentalitet stasao u totalitarnom duhu, koji se suvremenoj demokratskoj frazeologiji prilagodio samo površno, za potrebe jeftine manipulacije javnošću, dok se u dubini duše ne može odhrvati svojim uzorima i idealima, onima koji su u ime tobožnje jednakosti i pravde za glavu skraćivali sve koji su to bezimeno i bezlično mnoštvo bilo čime nadvisivali ili se od njega pokušavali razlikovati. I bilo bi strašno da je Milanović na položaju sličnu današnjemu u neko drugo vrijeme, odnosno u vrijeme kad su organizirano nasilje i proklamirana nesloboda smatrani ne samo prihvatljivim, nego i poželjnim okvirom života pojedinca i naroda.

A ništa manje nije strašno da jedna od dviju najvećih političkih stranaka u Hrvatskoj – stranka koja je preživjela zahvaljujući *dalekovidnoj* Tuđmanovoj

procjeni da je opstanak Partije nužno zlo (jednako kao i tzv. mala velika Srbija), i da upravo on jamči stabilnost i kontinuitet vladavine njegove stranke – nije bila kadra oblikovati i istaknuti osobu koja bi u vremenima teške etičke i gospodarske krize hrvatskoga i europskog društva, mogla djelovati pomirljivo i posrednički, s ciljem da zatrpa jazove i podjele unutar hrvatskoga naroda i hrvatskoga društva.

Jer, umjesto da bude onaj koji će okupljati, Milanović je onaj koji rastjeruje; umjesto da gradi, on svjesno razara; umjesto da širi optimizam, on rastače i posljednje koliko-toliko zdrave jezgre u državi. A najstrašnije je da se od njega bitno ne razlikuju ni oni koji mu se nude kao alternativa...

(broj 251, ožujak-travanj 2013.)

DRŽAVA BEZ DRŽAVNIKA

Iskustvo nas uči da o rezultatima lokalnih izbora u Hrvatskoj nikad ne odlučuju samo lokalne, komunalne teme, nego su i ti izbori protkani općim, nacionalnim pitanjima, pa su time i jasan pokazatelj snage političkih stranaka.

Ima li se to na umu, i ako se vodi računa o tome da Milanovićeva vlada upravlja Hrvatskom već godinu i pol – dakle, u razdoblju iznimno teške gospodarske krize koju prati poplava nezaposlenosti i siromaštva – teško bi se moglo kazati da su SDP, HNS i njihovi sateliti iz nedavnih lokalnih izbora izišli kao gubitnici. Ne računajući Zagreb, oni su osvojili vlast u nizu većih hrvatskih gradova te su ojačali položaj u sjeverozapadnoj i istočnoj Hrvatskoj. S obzirom na opće prilike u državi, nesposobnost vlade i njezinu zapanjujuću odlučnost da produbljuje ideološke jazove i prijepore u hrvatskome društvu, stranke Kukuriku koalicije ipak su ubrale relativni uspjeh. Naravno, ne bi on bio moguć da Hrvatska demokratska zajednica nije teško kompromitirana i već godinama zabavljena uglavnom samom sobom.

Taj je socijalni i politički okvir pružio iznimnu prigodu strankama koje se bar verbalno pozivaju na pravašku tradiciju i koje obično svrstavamo pod neprecizni, uopćeni atribut *državotvornoga*. No, umjesto da iskoriste prigodu i nametnu se kao treća snaga i nezaobilazan čimbenik hrvatskoga političkog života, te su stranke opet – nakon glavinjanja i debakla na referendumu o pristupu Europskoj uniji – pokazale nemoć. Budući da nisu uspjele ponuditi alternativu čak ni u ovako dramatičnim okolnostima, nakon više od dva desetljeća samostalnoga državnog života i nakon petnaestak godina hrvatskog posrtanja

pred inozemnim diktatima, jedna od neminovnih posljedica toga izbornog poraza zasigurno je i širenje uvjerenja kako su se te skupine svele na mrlju na onoj stranici naše povijesti koju treba zauvijek zatvoriti, budući da bez toga nema okretanja budućnosti i sazrijevanja novih snaga.

Kad Hrvatska ne bi kronično patila od nedostatka državnika – dakle, političara koji gledaju dalje od idućih izbora i misle na nešto vrijednije od vlastitih trbuha – na političkome bi se centru, koji već dugo zauzima HDZ, poodavno shvatilo kako se nacionalni interes ne svodi na gušenje pravaškoga („nacionalističkog”) bloka niti na manipulaciju nezrelim, slabo pismenim, a ponekad i korumpiranim prvacima tih malih stranaka, nego bi se taj interes štitio upravo jačanjem toga bloka koji bi u perspektivi bio, s jedne strane, stabilan i pouzdan koalicijski partner (uslijed čijeg postojanja ne bi bili potrebni, pa ni mogući nenačelni savezi s nekim manjinskim strankama koje su Hrvatskoj nerijetko omča oko vrata), a s druge bi strane glavnoj snazi političkog centra otvarao više manevarskog prostora u odnosima s inozemnim partnerima, a napose u odnosima s Bosnom i Hercegovinom, državom koja je nama zbog tamošnjih Hrvata i zbog svoga geopolitičkog položaja nesumnjivo na prvome mjestu.

Posve očito je da je strategija rastakanja pravaštva izravna izvedenica zamisli o potrebi strukturiranja hrvatske političke scene kao bipolarne, pri čemu bi HDZ imao dominirati centrom i desnicom, ne dopuštajući da na tome dijelu spektra izraste bilo koja snaga koja bi ga mogla ugroziti. To je bilo moguće dok je HDZ nastupao kao pokret, ali se pretvaralo u karikaturu, pa i izbornu nasilje onda kad se on svodio na stranku.

Iz sadašnjega privezivanja jedne pravaške skupine uza se, ne može se još sa sigurnošću zaključiti, kani li sadašnje vodstvo HDZ-a nastaviti politiku aktivnog sprječavanja nastanka pravaškoga bloka, ili samo procjenjuje da će tim maneuvrom obeshrabiliti i one najupornije pristaše pravaške ideologije, koji će onda biti prisiljeni na pristupanje HDZ-u radi pokušaja preoblikovanja te stranke iznutra. No, posve je izvjesno da će taj proces, krenuo on u jednome ili u drugom smjeru, biti uglavnom okončan do idućih parlamentarnih izbora. Jer samo bi vrlo površan promatrač mogao pomisliti da solidan izborni rezultat HDZ-a valja pripisati jedino oporavku te stranke, a ne i drugim razlozima.

(broj 252, svibanj-lipanj 2013.)

RAZGOVOR KOJEGA NIJE BILO

Uđosmo mi, dakle, u Europsku uniju. Na sve strane poteče med i mlijeko, razdraganom puku vlada preporuči uzimanje sredstava za smirenje (kako zbog euforije ne bi izgubio mjeru, pa ogrezao u društvu blagostanja što nas je iznenada zapljusnulo!), čak bi i sunce počelo izlaziti iz Bruxellesa, da istočno od nas nije Srbija (a Hrvati o suncu ne znaju puno, ali znaju da uvijek dolazi iz bratske Srbije!).

I sekticu što se roti oko Hrvatskog društva političkih zatvorenika obhvala je razdraganost, pa je, puna iskrenoga ganuća, pomislila kako će sada biti bolje sreće s predsjednikom Hrvatske demokratske zajednice, Tomislavom Karamarkom. Tražili smo razgovor još davno, u vrijeme kad je došao na čelo te stranke, ali – ni potvrde primitka molbe nismo dobili. Zato smo sada – kad je dovršena povijest našega naroda i dosanjan san što su ga sanjali još Domagojevi strijelci – našli načina doći do stranačkih odaja, čak dobiti obećanje da će gospodin predsjednik na sva pitanja odgovoriti.

Našoj sreći nije bilo kraja. Nije ju uspjela pomutiti ni vijest o predsmrtnoj borbi Željka Malnara, za kim, evo, već danima plače čitava napredna, demokratska, humanistički orijentirana i, dakako, rodoljubna javnost.

No, naš časopis, kao što službe zadužene za financiranje i nadzor znaju, od ove godine izlazi dvomjesečno. Ta je stvar dosta nezgodna. Ipak, da i nije tako, ne bi nas zanimala teme kojima se bave piljarice i kojekakvi kvaziknjževnici u novinskim kolumnama, jer se uvijek nastojimo baviti idejama i načelima, a nikad efemernostima, tračevima, pa ni pojedincima (osim kad ti pojedinci personificiraju ideje).

Zato nas uopće nije zanimalo što bi gospodin predsjednik Hrvatske demokratske zajednice izvolio misliti o nekakvom Peđi Grbinu, Mandi Birimiša ili tipovima koji bi, da su živjeli u Lombrosovo vrijeme, vjerojatno – naravno, kao objekti – dali stanovit doprinos znanstvenim istraživanjima. No, zanimalo nas je, koje ideje, motivi i ciljevi pokreću čovjeka koji bi, po svim proračunima i unatoč svim hrvatskim logikama, u dogledno vrijeme mogao biti na čelu vlade čije je sjedište obično na zagrebačkome Markovu trgu.

Zato smo pitali, kako je to bilo osamdesetih godina u katoličkim krugovima i oko njih: što se je mislilo i što se radilo? Zanimalo nas je, je li mladi političar pukim slučajem postao šef Manolićeva i Gregurićeva kabineta, i je li s njima ostao u dobrim odnosima i nakon što je to mjesto napustio, a oni sišli s vlasti. Morila nas je i znatiželja oko toga, što je mladoga povjesničara ponukalo da se posveti obavještajno-policijskome poslu, je li to imalo kakvoga utjecaja na

kasnije njegovo posvećivanje privatnome biznisu, ali i zanimljiva činjenica da se taj biznis u javnosti propituje puno manje nego što bi se smjelo očekivati kad je posrijedi prvak najveće oporbene stranke.

Pitali smo, dakako, i za predsjednikove veze s *univerzalnim predsjednikom*, Stipom Mesićem, ali i za Hrvatski auto klub u kojem je predsjednik Hrvatske demokratske zajednice ostavio mjesece, možda i godine svoga teškog rada, na radost domovine i zadovoljstvo puka. Mučile su nas i neke teme oko suradnje s Međunarodnim kaznenim sudom za bivšu Jugoslaviju (pa i neka naša osobna iskustva s prikrivanjem arhivskoga gradiva u vrijeme trećesiječanjskog termidora), a i sad nas ljuto mori što znademo kako Hrvatska demokratska zajednica gleda na problem uređenja Afganistana ili na položaj srpske manjine na Kosovu, ali nemamo pojma o tome, kako gleda na Bosnu i Hercegovinu i Hrvate u toj zemlji. Pitali smo (onako, reda radi, jer su nam sve te fraze dobro poznate), kako stoje stvari s Jožom Boljkovcem i uopće s problemima prikrivanja jugoslavenskih komunističkih zločina.

Pitali smo, dakle, ono što nam je savjest nalagala i ono što smo morali pitati, jer nemamo običaj kaditi i – zar nemamo pravo znati? Pogotovo kad je posrijedi javna osoba na takvome položaju. Možda malo staromodno shvaćamo odnose s javnošću, ali smo pitali ono što bi – po našem sudu – sam predsjednik Hrvatske demokratske zajednice morao odgovoriti i bez naših pitanja, i što bi mu dobrohotan savjetnik za odnose s javnošću sugerirao da odgovori i bez poticaja sa strane. Jer, onaj tko sluša kako narod diše, znade da ga odgovori na ta pitanja zanimaju. Uostalom, naša su pitanja bila tako brojna i široka, da se i bez prevelike vještine puno toga moglo zaviti u celofan ispraznih fraza i tako apsolvirati.

Bili smo spremni čekati do unedogled. Ali, umjesto odgovora, dobili smo komentar gospođe glasnogovornice, da su predsjednika naša pitanja „neugodno iznenadila”. Time je stvar završila. Jesmo li nakon toga nešto informiraniji i nešto pametniji? Ja, ne ustežem se reći, jesam: ja sam sasvim zadovoljan razgovorom kojega nije bilo...

(broj 253, srpanj-kolovoz 2013.)

TAKOZVANA PRAVNA DRŽAVA

Iz dana u dan se uvjeravamo u to kako je onomu koji ima vlast razmjerno lako na elastičan način tumačiti prilično neodređene, a od obilne upotrebe po-

sve izlizane pojmove kao što su *pravna država* i *vladavina prava*. Tamo gdje mora ili želi kapitulirati, vlada će se pozvati na obvezu poštivanja ugovora, na međunarodne običaje ili na zadanu riječ; tamo gdje želi izigrati zakon, tamo će ispred njega mahati tobožnjim nacionalnim ponosom i dostojanstvom.

A ono što najviše čudi u već poodavno karikaturalnoj pripovijesti oko *Perkovićeva zakona* jest uvjerenje vladajućih krugova da će dimnom zavjesom od tzv. ustavnih promjena uspjeti prikriti svoje prave ciljeve: nastojanje da se onemogući istraga o ratnim i poratnim zločinima jugoslavenskoga komunističkog režima, potom suđenje zločincima. Te istrage i suđenja nesumnjivo bi ugrozile Potemkinova sela tzv. hrvatskog antifašizma koji je u pretežnoj mjeri – na našu nacionalnu žalost i tragediju – u doba Drugoga svjetskog rata bio tek dio jugoslavenskoga boljševizma, a nakon obnove jugoslavenske tvorevine najpouzdaniji branič jugounitarizma.

Mit treba obraniti pred činjenicama, jer iz perspektive *subnorovskih* duhovnih i političkih nasljednika koji i danas upravljaju Hrvatskom, posve je jasan onaj Flaubertov poučak: ne valja dirati u idole, jer nam njihova pozlata ostaje na rukama.

Hrvati, doduše, uglavnom ne primjećuju da je pitanje ubojstva hrvatskih političkih emigranata svedeno na problem iznimno brutalnog ubojstva Stjepana Đurekovića iz 1983. godine, i da ni Njemačka – na čijem je području ubijen uvjerljivo najveći broj Hrvata – ne pokazuje osobit interes za istragom nekih drugih zločina, nad nekim drugim i *drugačijim* žrtvama (što hoće reći da i u njemačkim pogledima na pravnu državu postoje jednaki i *jednakiji!*). No, hrvatskim je vladajućim krugovima ipak teže izići nakraj s Berlinom i Bruxellesom, negoli s hrvatskim nezadovoljnicima, među koje je lako baciti kost ili ih jednostavno, nerijetko i uz pomoć prividnih protivnika vladajućih struktura, proglasiti zasukanim nacionalistima, ustaškim nostalgičarima ili *mesičevski* jednostavno, *ustašoidima*. Ipak, i vladi je jasno da će se nagovještaj ustavnih promjena vrlo brzo ispuhati i postati neupotrebljiv čak i za unutarnju upotrebu.

Ne radi se samo o tome da nagovještaj dokidanja apsolutne zastare za ubojstva koja su politički motivirana, ima teške pravne i logičke nedostatke: od problema retroaktivne primjene zakona do pravne nesigurnosti i arbitrarnosti koja proizlazi iz očite činjenice da se politička motivacija ne može s onim stupnjem izvjesnosti koju zahtijeva kazneno pravo jedne civilizirane države, utvrditi u onoj fazi kad je to nužna pretpostavka dokidanja zastare (dakle, u vrijeme optuženja), nego tek na kraju postupku (dakle, u pravomoćnoj presudi). Veća je nevolja da će Hrvatska demokratska zajednica – za koju samo

slijepci ne vide da je dio jedne te iste pripovijesti, baš onaj najčvršći stup na koji je i zadnjih dvadeset i nešto godina zabijena tabla s natpisom *Trg maršala Tita* – ustavne promjene onemogućiti postavljanjem protuzahtjeva kojima će, po običaju, zavesti onaj dio biračkoga tijela na koji aspirira, a oko kojih ne će biti sporazuma s koalicijom što je sada na vlasti.

U međuvremenu ćemo se baviti drugim aspektima tzv. pravne države, pa će nas sa svih strana – i oni što su za takve propise glasovali kao telad i ovi što ih danas žele provesti – uvjeravati da je dobro znati ćirilicu, i da je ona i hrvatsko pismo. Jest, i sam ju bez ikakvih teškoća čitam; i jest, bila je ona pismo kojim su se i Hrvati služili. No, Hrvati je danas u Vukovaru imaju razloga doživljavati hrvatskim pismom upravo onoliko koliko bismo svastiku na javnim zgradama u Njemačkoj doživjeli kao puku počast hinduističkoj i drugim civilizacijama koje su taj znak – što u orijentalnim kulturama označava samo *dobro* – stoljećima koristili.

A dok ne nametnemo svijest da pravna država ne znači samo pravo manjina, nego i zaštitu dostojanstva većine, dotad ćemo se, poput djeteta s lizaljkom, zabavljati Tuđmanovim ministrom Jožom Boljkovcem, očekujući početak fingiranoga postupka protiv još jednoga Tuđmanova *aduta*, Josipa Perkovića, pred zagrebačkim, hrvatskim sudom. Pripremi toga igrokaza očito služi vladino domišljato nastojanje da propisi o europskome uhidbenom nalogu stupe na snagu tek 1. siječnja iduće godine. A i rezultat igrokaza znademo: optuženik i njegova svita će slaviti nakon oslobađajuće presude, a vladinovci i oni kojima je desetljećima glava duboko u koritu će, po običaju – veličati pravnu državu.

(broj 254, rujan-listopad 2013.)

TEROR TZV. TOLERANTNIH

Jedan je pretenciozni pop-glazbenik prije nekoliko godina izrazio zgražanje nad vlastitim narodom (a i njegovim susjedima), ilustrirajući svoju tobožnju *europsku* nadmoć tvrdnjom da se nema što očekivati od naroda koji u svojem jeziku nema riječi kojom bi zamijenio tuđicu *tolerancija*: jer da je tolerantan i da toleranciju drži nekom vrijednošću, zasigurno bi skovao vlastitu riječ kojom bi nazvao taj tako važan i popularan pojam. Taj otužni primjer neznanja ne smije šokirati sam po sebi, jer se od pop-glazbenika neka osobita naobraženost u pravilu i ne pita, pa ni toga klipana nije umjesno pitati, kako bi

se na francuski ili na engleski jezik prevela hrvatska riječ *snošljivost*, i bi li ta prevedenica nekako podsjećala na riječ tolerancija.

Jer, važnije je u tom kontekstu primijetiti kako je pojam snošljivosti odnosno tolerancije u kvazidemokratskome sustavu kakav je danas hrvatski, doživio strahovitu inflaciju i zloupotrebu. On polako, ali sigurno postaje instrumentom duhovnog terora, jednim od glavnih oružja suvremene političke, ideološke policije, koju personificiraju razmjerno malobrojne, ali zato moćne političke, gospodarske i medijske strukture. Njime se najdjelotvornije sotoniziraju i s javne pozornice eliminiraju politički protivnici i uopće ljudi koji misle drugačije, točnije: svi oni koji hoće misliti svojom glavom.

Najnovije rasprave u povodu referendumu o braku taj su problem pokazale u svoj njegovoj dramatičnosti. Zapanjujući je bio stupanj nesnošljivosti, agresivnosti i brutalne mržnje kojim su tobože tolerantni pokušavali pokazati većinu hrvatske javnosti kao netolerantnu. U silnoj medijskoj hajci sve se zagovornike tradicionalnih vrijednosti prikazivalo kao nasilnike, razbojnike, fašiste i teroriste, dakle – ljude kojima treba stati nakraj svim sredstvima odnosno, nekadašnjom metaforom predsjednika Republike, zmijskima kojima treba zgaziti glavu. Kao jedinstveno zmijsko leglo prikazivan je običan puk, Crkva, tzv. desnica, braniteljske udruge i pojedinci koji su se usudili izreći što drže brakom, i koji su se osmjelili kazati da ne misle onako kako ih se sili misliti iz vlade ili iz medija.

Naravno, nije slučajno da ti tobožnji naši propovjednici tolerancije istodobno zdušno brane talog jugoslavenskoga komunističkog režima iz kojega su, uostalom, velikom većinom i sami potekli. Listom su to partijski ideolozi iz prvoga i drugog ešalona, komitetski stručnjaci za nacionalizam i *kleronacionalizam*, članovi centralnih komiteta, udbaška klatež krupnoga i sitnog zuba, podoficiri JNA, lego-novinari i *politički radnici*.

I razumljivo, ni na elementarnu logiku se oni ne obaziru. Dok silnom žestinom naizgled brane prava onih koji su drugačiji i koji su zato manjina, tko bi se usudio pred njima zastupati drugačije poglede na društvena i etička pitanja ili na povijesne teme? Protiv takvih bi se odmah digla kuka i motika, kao *malleus maleficarum*, malj za vještice, potegla bi se ustavna preambula, pozvalo bi se na kazneni progon, spaljivanje knjiga, zabranu misli.

Dakle, iz njihove je vizure ne samo dopušteno, nego i poželjno biti manjinom koja im ideološki odgovara, ali – sačuvaj Bože onoga tko bi se svrstao u neku drugu manjinu (pa i u onu većinu koja im nije po volji). Ali ne treba pozivati na progon tih policajaca duha, tih duhovnih terorista; ne smije se za-

govarati zabrana njihova prava da nas i opet pokušaju terorizirati. Neka im to pravo čak i onda kad ga zloupotrebjavaju, jer – sloboda je ono čega se oni boje, ponajviše onda kad tu riječ svetogrdno uzimaju u usta. Baš zato što znaju da su u krivu, i da je njihova nadmoć samo privremena, oni tu slobodu i pokušavaju svim silama ograničiti.

(broj 255, studeni-prosinac 2013.)

SAVEZ ZA HRVATSKU

Obrazac je jasan: kad je donošen skandalozni Ustavni zakon o suradnji s međunarodnim kaznenim sudovima, Hrvatska je demokratska zajednica one koji su glasovali protiv – a bilo ih je svega četvorica – proglasila lunaticima. Poslije su protiv tog propisa najžešće grmjeli njezini visoki dužnosnici, *kestenjari* pred kućom generala Bobetka i lovački drugovi generala Markača, inače obojice zagriženih pobornika donošenja toga zakona.

Kad se nakon Tuđmanove smrti našao pred rasulom, a od njega, poput glodavaca s nasukanoga broda, hrpimice počeli bježati kojekakvi tipovi koji su prethodnih desetak godina puzali oko vlasti, HDZ je uzjahao na val narodnoga nezadovoljstva i u veljači 2001. na splitskoj rivi osigurao povratak na Markov trg, s kojega je doktoru Ivi Sanaderu bilo lakše rasprodati sve ono za što je bilo zainteresiranih kupaca, od tvarnoga bogatstva do nacionalnoga dostojanstva.

Potom je Hrvatska stranka prava 2003. godine u konkubinatu s doktorom Ivom Sanaderom žarko željela biti prevarenom, uz uvjet da se njezinu vodstvu dade pristojna otpremnina. Cijena, po običaju, nije bila visoka (navlastito kad se plaća iz tuđega džepa), pa je doktoru Ivi Sanaderu bilo lako prikloniti se skladnoj vezi s poznatim hrvatskim rodoljubima poput Milorada Pupovca. A kad su pravaši nekoliko godina kasnije na vrijeme počeli licitirati (troškovi rastu, a rastu i apetiti!), HDZ se je opet poslužio pravilima poslovanja iz *trgovine mješovitom robom*, tek što je doktor Ivo Sanader onako usput, radi folkloru i ljepote pripovijesti (neka se znade tko je gazda!), dao zabraniti neke zanimljive spotove i počeo klicati kako je glas za HSP zapravo glas za SDP.

Računica je jasna i pouzdana, jer u jednadžbi nema nepoznanica: budući da je više nego dovoljan broj Hrvata s razlogom i apsolutno nesklon svakoj stranci koja koketira s jugoslavenskom i komunističkom baštinom, sigurno je da bilo kakva koalicija predvođena pravnim i političkim sljednikom Saveza komunista Hrvatske – sekcije jugoslavenske kompartije, u sedlu može ostati

mandat, uvrh glave dva. Ne više. To nadalje znači, da čak i puki bipolarni ustroj političkog života, bez ikakva programa, sadržaja i truda, osigurava HDZ-u ciklički povratak na vlast. Zato mu pravi protivnik nije ono što danas prigodno nazivamo „Kukuriku koalicijom”. S njom HDZ živi u simbiozi koja asocira na udžbenički primjer simbioze raka samca i moruzgve. Pravi je protivnik na drugome dijelu političkoga spektra, u onome što tako često i tako neprecizno nazivamo desnicom. Tog protivnika treba onemogućiti, jer će u protivnome biti teško nastaviti idiličnu simbiozu pod mlakim briselskim suncem, sa svima onima koji su počudni drugima, bez obzira na Hrvate.

Reprizu te logički i politički zapravo vrlo jednostavne operacije doživljavamo i ovih dana, malo nakon utemeljenja Saveza za Hrvatsku, zasad još labave koalicije malih i još manjih stranaka. Ima svaka od njih stotine mana, i malo će se koja od tih mana anulirati pukim stupanjem u Savez.

No, treba pustiti vremenu da učini svoje, ponuditi biračima zajednički program i ne očekivati previše od izbora za Europski parlament, jer to nije bojište na kome se bije naša današnja bitka. O utakmici se odlučuje na lokalnim i na saborskim izborima. Još manje treba očekivati od službenih crkvenih struktura; povijest za to daje dovoljno dokaza i pouka. A iako sama po sebi ohrabruje, činjenica da je Savez zasnovan dovoljno rano, dvosjekli je mač. Vrijeme može otupjeti taštine pojedinaca i pomoći sazrijevanju. No, ono istodobno daje prostora Hrvatskoj demokratskoj zajednici da politikom mrkve (vidi pod: Ruža Tomašić, nadnaslov – *trgovina mješovitom robom*) i batine diskvalificira Savez ili neke njegove dijelove privuče u zagrljaj koji će značiti smrt te koalicije. To bi – a ne jačanje Saveza za Hrvatsku – bio pravi „glas za SDP”.

(broj 256, siječanj-veljača 2014.)

IKONE I IDOLI

Nije nikakvo čudo da partijski aktivisti Hrvatske demokratske zajednice svaki pokušaj političkog organiziranja mimo njihova nadzora proglašavaju uslugom SDP-u, kao što nije nikakvo čudo da njihovi novinski glasnogovornici iz dana u dan pušu u te iste diple. Nije čudo čak ni to, da su među tim medijskim glasnogovornicima koji sada – primjerice, nasuprot Savezu za Hrvatsku – ističu zasluge i legitimitet HDZ-a, najglasniji baš oni koji su u kasnu jesen ne tako davne 1991. godine pozivali na Tuđmanovu smjenu (malne i linč) i onda

na tobožnji boj do iznemoglosti, sve dok se ne izbije na Drinu, a onda idemo dalje, do Azovskoga mora, Indijskog potkontinenta, Japana.

Ništa od toga nije čudo, jer su rodoljublje i pamet (pa dakle i moral) tih glasnogovornika uvijek dozirali oni koji su punili njihove jasle. I kad prividno propovijedaju Hrvatsku, i kad kude Jugoslaviju, uvijek to čine na način da se može i bez Hrvatske, i da neka nova, tobože drugačija Jugoslavija ipak bude moguća.

Sve su to pripovijesti „za obsjeniti prostotu“, pripovijesti koje u jedva izmijenjenu obliku slušamo već stoljeće i pol. Uvijek one imaju isti početak, isti kraj i istu pouku: treba se klanjati onim bogovima koji su na oltaru ili će na nj vjerojatno doći, sve ostalo je ludilo ili izdaja. Jer, iz te mentalne perspektive kao nepobitne činjenice fungiraju najobičnije besmislice: da Eugen Kvaternik nije kao luđak, mjesečar ili tko-zna-čiji-plaćenik podigao Rakovički ustanak, Austro-Ugarska bi bila federalizirana, a svi naši problemi riješeni; da nije bilo Josipa Franka i Čiste stranke prava, ne bi Supilo i Trumbić pohrlili u savez sa Srbima i u naručje Nikoli Pašiću; da nije bilo Ante Pavelića i atentata u Marseillesu – svjedoči nam *vajar* Meštrović, i inače vrlo pouzdan, na Dedinju omiljeni svjedok – Aleksandar Karađorđević bi reformirao prvu Jugoslaviju kojom bi tekli med i mlijeko (čak i uzvodno, Savom od Beograda); da se hrvatski nacionalisti nisu protivili Mačekovu jačanju Jugoslavije i njegovu podilaženju srpstvu i slavenstvu, Banovina Hrvatska bi preko noći, čarobnim štapićem u rukama Ivana Šubašića de Vukova Gorica, nositelja Ordena beloga orla s mačevima, postala neovisna država; da su se svi nakon Drugoga svjetskog rata okupili oko Pavelića i Hrvatskoga oslobodilačkog pokreta (ili da su bar poštivali poglavnikovu oporuku), hrvatska bi država bila davno obnovljena.

I tako dalje, i tako dalje. Izdaja je tražiti da se izborna obećanja ispune, izdaja je i misliti svojom glavom; izdaja je iskati nove putove.

No, nema takvog legitimiteta, nema legaliteta koji je zabranjeno preispitivati.

Razlozi su jasni: i kad su glasovali za stranke i njihove prvake, Hrvati su glasovali za slobodu i državu. Zato im stranke i pojedinci ni ne mogu biti ispred slobode i države. Oni koji su se jednom kompromitirali, koji su jednom prokockali nacionalno dostojanstvo – uza sve zasluge koje su nekad možda imali – krivi su i trebaju otići, jer nije Hrvatska leno koje se nasljeđuje s koljena na koljeno, niti je posjed koji se prenosi između nekakvih sanadera, kosora i koječega.

To je pouka koju napokon moraju naučiti oni koji ju dosad nisu naučili. U tome je glavna odgovornost hrvatskih birača u predstojećem izbornom ciklu-

su: žele li Hrvatsku u kojoj će se unedogled smjenjivati milanovićevske karikature i sanaderovske hrvatsko-srpske koalicije, ili ipak žele Hrvatsku u kojoj nema nedodirljivih veličina niti nepromjenjivih formula. Radi se o načelu, a ne o pojedincima.

(broj 257, ožujak-travanj 2014.)

VLADA I OPORBA

Jedan od elemenata po kojima se državnici razlikuju od političara jest i njihov odnos prema onima koji su u opoziciji. Političaru je do vlasti zbog onoga što ona donosi na kratke staze, državniku do ostvarenja dugoročnih, trajnih ciljeva. Zato je prvomu opozicija samo na smetnju i on ju želi progutati i uništiti; zato drugi znade da se trajni ciljevi ne mogu postići ako se za njihov minimum ne pridobije i opozicija.

Poput državnika, razborit političar znade da i opozicija sudjeluje u vođenju državne politike, i znade da ima mnoštvo situacija u kojima opozicija preuzima bar prividno glavnu ulogu. Takvim primjerima povijest obiluje. Jedan od poznatijih je pruski iz 1867. godine.

Kad je Napoleon III., kojega će povijest upamtiti pod podrugljivim nadimkom Napoleon Mali, spomenute godine od Bismarcka tražio da Pruska ispuni zadanu riječ i Luksemburg prepusti Francuskoj kao naknadu za njezinu neutralnost u lanjskome pruskom ratu s Austrijom, „željezni kancelar“ nije htio prerano produbljavati spor s Francuzima.

No, umjesto da se pokaže nevjerodostojnim i Francuskoj prepusti odluku o tome kad će započeti rat (te tako ugrozi i njemačko ujedinjenje), stvar je prividno prepustio oporbi: pogodio se s oporbenim prvakom, liberalom Rudolfom von Benningsenom da ovaj u Reichstagu zametne oštru kampanju protiv kancelara. Sloveći za najboljega govornika u Pruskome zastupničkom domu i u Parlamentu Sjevernonjemačkog saveza, Benningsen se je okomio na Bismarcka i tako mu omogućio da, pozivajući se na unutarnjopolitičke razloge i pritisak domaće javnosti, iznevjeri obećanja dana Francuskoj i tako sam izabere trenutak kad će se s njom obračunati.

Povijest moderne hrvatske samostalne države, nažalost, bilježi samo protivne primjere. Kad je izbio hrvatsko-bošnjački sukob, uvjetovan velikosrpskom agresijom i spletkama nemalog dijela tzv. međunarodne zajednice, nikomu na hrvatskoj strani nije palo na pamet da bi se u državnome interesu

poslužio političkim grupacijama koje su pripadale pravaškome spektru i odatle ponijele političku baštinu, sentimente i uvjerenja koja su otvarala i drugačije perspektive. Ne, tu je oporbu trebalo smrviti, razdrobiti i uništiti kako bi se osigurala bipolarnost političkoga sustava koja je jamčila dug ostanak na vlasti (i koja je, inače, jedan od krupnijih problema zapadnoga čovjeka).

Kad nas se tlačilo Ustavnim zakonom o suradnji s međunarodnim kaznenim sudovima, nismo znali svoje negodovanje i otpor objašnjavati unutarnjopolitičkim razlozima, nezadovoljstvom građana i još uvijek brojnim izbjeglicama i prognanicima. Ne, mi smo se natjecali u servilnosti i *kooperativnosti*, proglašavajući lunaticima, malne državnim neprijateljima, onu šačicu zastupnika koja je u Hrvatskome državnom saboru glasovala ne protiv međunarodne suradnje, nego protiv političke i pravne kapitulacije kakvu je tekst Ustavnoga zakona i pravno i stvarno predstavljao.

Kad nas se pritiskalo da Sloveniji odstupimo dio državnoga teritorija kao cijenu za nastavak pregovora s Europskom unijom, onda je Ivo Sanader – božanstvo za članove svoje stranke, a neosporivi ljubimac uglavnom korumpirane *javne inteligencije* i tzv. neovisnih medija – navodno zbog toga podnio ostavku. Nije mu na pamet pao primjer onoga što će u povijest ući pod nazivom „splitska riva“, događaj koji je baš njega doveo na vlast. (Račan se je toga, doduše, dosjetio kad se je suprotstavio izručenju generala Bobetka!)

A da je slovenska ucjena doista bila razlog Sanaderove ostavke, i da je umjesto povlačenja s čela vlade te faraonskog prepuštanja i vlade i stranke gospođi čiji su intelektualni domet broševi i traženje autograma od Baracka Obame (tko ju je ovlastio da se tako ponizi?!), da je, dakle, tada taj Sanader hrvatskoj javnosti otvoreno kazao s čime smo suočeni, onda bi i naš politički život postao zdraviji, a pritisak opozicije i negodovanje javnosti onemogućili bi poraz.

A ne čini se da i među današnjim pretendentima na državno vodstvo postoje oni koji su svjesni da oni koji drugačije misle ne moraju biti na smetnju, nego da baš zbog toga mogu koristiti vladinim ciljevima. Uz uvjet da vlada uopće znade što – pored naslonjača i službenih vozila – zapravo hoće...

(broj 258, svibanj-lipanj 2014.)

POLITIČKA I ONA DRUGA KORUPCIJA

Ništa ne razara društvo kao korupcija. Tamo gdje se sve može kupiti (kao i tamo gdje se ništa ne može kupiti normalnim putem), suvišni su naobrazba, znanje, struka, zalaganje i rad; tamo se ljudima koji tek ulaze u život šalje poruka da se moraju baviti korupcijom ili tražiti bolje mjesto za život, mjesto na kojem će biti važnije što znaju, nego koga poznaju, i na kojem je ulaganje u sveučilišnu diplomu isplativije od pribavljanja partijskih knjižica.

A politička je korupcija majka svih korupcija: ona generira kriminal i nemoral na svim razinama – od predsjedničkog ureda do zadnje periferije, od nacionalne vlade do posljednje seoske sakristije; od najvišega do najnižega suda u državi. Ona postavlja načelnike i gradonačelnike, predsjednike i direktore, ona nije bez utjecaja ni na položaje vozača tramvaja i cestara, a kamoli sveučilišnih nastavnika, sudaca i liječnika: na svakom od tih područja znade se onaj staljinski aksiom: jedina prava politika je kadrovska politika.

Nama nisu potrebne nikakve statistike niti raspiti javnoga mnijenja, nikakvi indeksi niti terenska istraživanja za ono što svi znademo i s čim se susrećemo iz dana u dan: na razočaranje svih onih koji su željeli hrvatsku državu, Republika Hrvatska je danas korumpirana u svim društvenim slojevima, na svakome koraku.

Ništa na tome nije promijenila činjenica da je u kontekstu pregovora s Europskom unijom „zatvoreno“ i ono poglavlje kojemu se dični naš tadašnji ministar vanjskih poslova ni u službenome susretu nije mogao sjetiti ni broja ni naziva (a nije se mogao sjetiti baš zato što je hrvatsko društvo korumpirano, pa se i ministarski položaji dodjeljuju partijskim poslušnicima, ljudima kojima ozbiljan seljak ne bi povjerio par krava na čuvanje, i koji su uslijed nedostatka kralješnice nepodobni da služe čak i kao vješalica za odlaganje odjeće). No, narod je – štono reče jedan naš nekad popularni književnik – u biti krotka životinja: možeš ga gaziti i pljuvati, ali ako mu pred izbore ponudiš obećanja za koja i sam znade da su laž, eto ga opet na istome mjestu, spremna da ga se opet gazi i pljuje.

Ni uzroci naše nevolje nisu nepoznati. Da je naše okretanje prema Balkanu 1918. dovelo do balkanizacije naših društvenih normi i konvencija, prodora pravne nesigurnosti i orijentalizacije čitavoga našeg života, znade svatko tko išta znade o našem pravnome poretku prije nastanka Jugoslavije, i svatko tko znade beknuti o hrvatskoj književnosti, arhitekturi, likovnoj i glazbenoj umjetnosti u predjugoslavensko doba. Umjesto da od predgrađa Beča postanemo

grad, postadosmo periferijom palančice na ušću Save u Dunav; naše napredovanje bilo je napredovanje u primitivizam i vulgarizaciju svih vrijednosti.

A da je komunizam bio jedan od razloga naše dodatne moralne rastrojnosti, svjesni su svi koji pamte to doba u kojem je cvao dvostruki moral, i u kojem su prava pojedinca bila svedena na pravo da bude prisluškivan, uhićen, premlaćen, osuđen na tamnicu i na smrt, a po potrebi smaknut i bez osude. Nismo u tome bili usamljeni: to je sudbina sviju kojima je u ime slobode uskraćena elementarna sloboda. Svima je pogled svraćen u Krležinu Moskoviju, nama k tome još i u kojekakve prijestolnice nesvrstanih, u Idi Aminove dvore i Gadafijeve čadorove.

Istok je izgubio alternativu, a u društvu u kojem su apsolutne i vječne vrijednosti kao mjera svih stvari postale zabranjene ili nepoćudne, korupcija se nije mogla izbjeći. Zato je prvi korolar krilatice „Proleter i svih zemalja, ujedinite se!“ glasio onako kako su nas učili u dječjim vrtićima i u prvim danima školske izobrazbe: „Snađi se, družo!“ Nije nas učilo da učimo i radimo, nego da se – snalazimo. Zato je u nas lupeština nazivana spretnošću, kriminal snalajljivošću, i zato i najnovije raščlambe pokazuju da se „istočni Nijemci“ neusporedivo lakše odlučuju na „snalaženje“ od svojih „zapadnih“ sunarodnjaka: jedan je totalitarni režim i nakon svoje smrti, za mnogo naraštaja, unakazio i podijelio jedan snažni narod.

Nismo mi u boljem, nego u gorem položaju, i zato nam je svakodnevno potrebna lustracija: ona koju možemo provoditi na sebi i među sobom i u ono vrijeme dok od vlasti uporno, skoro i bez ikakve nade, zahtijevamo da je provede u državnoj upravi, školstvu i gospodarstvu...

(broj 259, srpanj-kolovoz 2014.)

MÜNCHEN

Kad bi se htjelo, moglo bi se kaznenome postupku koji se u Münchenu vodi protiv dvojice visokih dužnosnika jugoslavenskoga obavještajnoga aparata, uputiti čitavu seriju ozbiljnih i načelnih – makar ne i osobito popularnih – prigovora: od onoga da suđenje hrvatskim državljanima pred stranim sudovima uvijek znači i manje ili veće zadiranje u suverenost hrvatske države (koje se nekad znade vratiti kao bumerang, kao, recimo, u slučaju hrvatskih branitelja kojima se sudilo ne samo pred haškim sudištem, nego i pred sudovima Republike Srbije), do onoga da je kriterij po kojem je njemačko pravosuđe poseglo

za Zdravkom Mustaćem i Josipom Perkovićem takav da zaslužuje bar da podignemo obrve (jer su i na njemačkom teritoriju ubijeni deseci drugih hrvatskih političkih emigranta, pa ne primjećujemo da se za njih previše haje).

No, svi ti prigovori moraju uzmaknuti pred pravdom, pred realnošću i pred očevitim koristima koje minhenski postupak nudi hrvatskoj javnosti i našoj, pa i europskoj kolektivnoj svijesti.

Prvo, pravično je da se za zločin odgovara, i da se za brutalni zločin odgovara u postupku u kojem optuženiku prijeti ozbiljna kazna. Drugo, nepobitna je činjenica da u hrvatskoj državi nije postojala spremnost da se ubojice i sudionike ratnih zločina i pojedinačnih ubojstava počinjenih u ime jugoslavenske države i komunističke ideologije izvede pred sud. Ta nespремnost da se zločincima sudi, nažalost, ne karakterizira samo doba Josipovićeve i Milanovićeve vladavine, nego je obilježilo čitavo razdoblje postojanja neovisne hrvatske države. Istina jest, da se je samo u Milanovićevo i Josipovićevo doba pokušalo pravdu zaustaviti najavom ustavnih promjena, ali je isto tako istina da su u nekim drugim vremenima – kao što je razdoblje prije 2000. godine – zahtjevi za suđenje osumnjičenim „antifašistima” (u stvarnosti: jugoslavenskim komunistima) zaustavljani puno brže, tiše i djelotvornije nego što su prijetnje ustavnim promjenama, pa je teško uočiti postojanje bilo kakve dubinske etičke i političke razlike.

Zato je suđenje u Münchenu faktično priznanje poraza Hrvatske kao pravne države, ali i Republike Hrvatske kao hrvatske države. Ono što je 1990.-1992. nastajalo kao hrvatska država razmjerno brzo je svedeno na nešto što je i u supstancijalnom smislu tek „bivša jugoslavenska republika”, pa je već koncem 1990-ih godina stupalo u institucionalne veze sa „zapadnobalkanskim” kompleksom, koje su u idućim godinama samo intenzivirane i produbljivane, slijedom čega se uglavnom bez pretjerivanja može kazati da jugoslavenstvo u Hrvatskoj zapravo nije doživjelo poraz (a kamoli osudu!), nego je tek evoluiralo u druge oblike nadnacionalne, kvazieuropske ili kvazikozmopolitske, u svakom slučaju – protuhrvatske ideologije, pa kao takvo prožima sve pore hrvatskog društva, od predsjedničkog ureda i vlade do krajnje periferije. To znači da je uspostavom, obranom i reintegracijom okupiranih dijelova Republike Hrvatske ostvarena tek prva etapa borbe za hrvatsku državu; etapa koja je bila nužna, presudna, ali je još uvijek vrlo udaljena od konačnoga cilja.

A treće i zasad najvažnije jest to, da je suđenje u Münchenu prigoda da se pred hrvatskom javnosti razgoliti jugoslavenski (tobože hrvatski) komunistički „antifašizam”, i da se Europi koja je bila toliko oduševljena jugoslavenskim

„ružičastim komunizmom” pokaže da nema i nije bilo nikakve bitne razlike između Brozova, Ceaușescuova ili Honeckerova režima.

A Mustačeva i Perkovičeva obrana koncentriraju se baš na obranu te posve izmišljene razlike – pokazujući na taj način još uvijek čvrstu sentimentalnu i političku vezu optuženika s režimom u kojem su stasali – te pokušavaju dokazati da su žrtve bili „teroristi”, i da su počinitelji, ako su i smaknuli nekoga tko možda i nije bio „terorist”, djelovali tek kao eksponenti nekih tuđih središta moći, bez nadzora i političkog utjecaja komunističkog vodstva u guberniji koja je bila druga po veličini u Titovu konc-logoru.

Strategija je jasna: Ivica Račan, kao personifikacija jednog režima i jednog sluganskog mentaliteta, bio je dovoljno moćan da tobože iznese tzv. demokratizaciju društva i skrši unitarističke snage, ali je bio posve nemoćan i bez utjecaja kad se je 1972. u ime Jugoslavije i komunizma batinalo i hapsilo, i kad se je diljem svijeta u ime Jugoslavije i komunizma ubijalo. Pripovijest je lijepa, samo je nevolja da je neuvjerljiva...

(broj 260, rujan-listopad 2014.)

KOMU TREBA PREDsjedNIK ČINOVNIK?

Iako njegove ovlasti i nisu tako male kao što se često hoće kazati, izbor predsjednika Republike u današnjem trenutku ima ponajprije simboličko značenje. Hrvatski građani svojim glasom trebaju pokazati, jesu li i dalje spremni trpjeti da se na čelu države i vlade do beskonačnosti smjenjuju dvije stranke odnosno stranačke grupacije koje će svatko priseban i dovoljno kritičan nazvati – jednodjajčanim blizancima, i koje su glavni krivci katastrofalnoga moralnoga, gospodarskoga i političkog stanja u državi. Jer, po čemu se to Hrvatska demokratska zajednica razlikuje od Socijaldemokratske partije, i što je to ona u posljednjih četrnaest godina učinila, da bi je supstancijalno razlikovalo od Račanovih sljedbenika?

Možda se razlikovala po tome što su njezine vlade rušile stanovite spomenike koji – doduše – jesu u estetskom smislu predstavljali ruglo, a u političkome provokaciju, ali ih se je rušilo iz nekih posve drugih razloga (da se opet pokaže ropski mentalitet)? Ili po tome što su bile miljenice tzv. neovisnog tiska, istoga onoga koji je kadio Račanu i Milanoviću? Ili po tome što je njezin premijer u Oxfordu kliktao od zadovoljstva što je skršio hrvatski nacionalizam? Možda po tome što su njezine vlade pretvorile Milorada Pupovca

u politički i moralni autoritet? Ili po tome što su Pupovčevi *adlatusi* dobili pravo odlučivati o hrvatskoj kulturnoj politici? Možda po tome što su poslušno locirale, uhićivale i transferirale hrvatske generale? Možda ipak po tome što su vlade Hrvatske demokratske zajednice razbijale hrvatske političke stranke u Bosni i Hercegovini? Ili po tome što je jedna Vesna Pusić morala spašavati Hrvatsku od teritorijalne autonomije Srba u hrvatskome Podunavlju? Možda te vlade zaslužuju pohvale zbog modela koji je kulminirao u aferi s Fimi Medijom? Možda nam imponira prodaja nacionalne naftne kompanije i središnje telekomunikacijske tvrtke?

Zar se ovako ne bi moglo unedogled, i to ne samo od Božića 1999. godine, nego i ranije? Ili se hrvatskim budalama svako smeće može i dalje uspješno prodavati, samo ako ga se zamota u celofan i poveže trobojnim vrpcom?

Ima, dakako, uvijek pristojan broj onih kojima će goditi zazivanje „retuđmanizacije“ iz redova sadašnjega stranačkog vodstva. Nitko doduše da nam objasni, što znači taj „tuđmanizam“ i ta „(re)tuđmanizacija“. Možda bi nam to najuspješnije kazali baš oni koji su tako zdušno sudjelovali u „detuđmanizaciji“, rame uz rame sa Stipom Mesićem? Možda pod „retuđmanizacijom“ mislimo samo na Dayton i na Pakt o stabilizaciji i pridruživanju? Ili se to odnosi tek na kutlizaciju gospodarstva, možda i na uspješne bankare poput kalemegdanskog viteza Dejana Košutića? Ili možda ujedno označava genijalna kadrovska rješenja poput Zlatka Canjuge, i još koju tisuću sličnih mu uzdanica i pouzdanika, među kojima na zadnjemu mjestu nije ni Ivo Sanader? Ili bismo rado zaboravili da je današnje stranačko vodstvo te stranke, s ekstremno rijetkim iznimkama, ono koje je skrojio baš Sanader, po uzoru na svoj lik i na svoje moralne i političke standarde: najlakše k cilju podvijena repa, a cilj se zove – mrvica s tuđega stola.

Izdanak „te i takve“, poslušničke i dozlaboga sramotne kadrovske politike, bez ikakve je sumnje i aktualna predsjednička kandidatica Kolinda Grabar Kitarović, dični hrvatski predstavnik u Trilateralali, žena koja ni o čemu ne misli ništa. Ali baš zato zapanjuje sljepilo kojom joj kade i oni koji za to nisu plaćeni, a znaju da je dovedena kako bi izgubila, a ne kako bi pobijedila. (Na one koji su za pohvale plaćeni ili očekuju plaću, ne treba se ni obazirati; na njih ne djeluju činjenice, nego novčanice.)

Jer, potrebna je izvanserijska bezličnost da bi se ostalo potpuno blijed, beznačajan i anoniman čak i nakon mandata ministrice vanjskih poslova i europskih integracija. A Kolinda Grabar Kitarović je svoj ne tako kratki mandat – na koji ju je iz mora sličnih bezličnih činovnika izvukao baš uzorni nam i dični

vođa Ivo – okončala, a da nitko pojma nema da je uopće bila ministrica. Činovnica bila, činovnica ostala. Ima, međutim, i na idućim stranicama tekst u kojem ju se uspoređuje s Angelom Merkel, makar i autor toga teksta znade da gospođa Grabar Kitarović – tobože moćna članica najužeg vodstva NATO-saveza – nema dovoljno političke snage ni da smijeni rezervnog blagajnika ogranka vlastite stranke u znamenitoj Milanovićevoj Špičkovini.

Tamo, naime, funkcionira samo jedno mjerilo napredovanja: Franjo, Franjo! Ivo, Ivo! Jaco, Jaco! Tomo, Tomo! Svima je njima klicala Kolinda Grabar Kitarović, a klicat će i drugima. (Zaboravilo se je, naime, kakve je pohvale upućivala i Ivi Josipoviću nakon njegova izbora!) Klicat će ona komu god zatreba i kad god zatreba. Jer, sve što je ona i u Hrvatskoj i u NATO-u bila kadra učiniti, svelo se je na to da se pobrine da ne ostane bez plaće dok njezini gazde odvagnu, hoće li se ona kandidirati na predsjedničkim izborima u Hrvatskoj ili ne. Građani, eto vam predsjednice...

(broj 261, studeni-prosinac 2014.)

NOVA NEPRIJATELJSKA OFENZIVA

Budući da je na predsjedničkim izborima baština jugoslavenskoga komunizma bar donekle izgubila institucionalnu zaštitu, a suđenje Mustaću i Perkoviću otkriva način na koji su štićene njezine pozicije i njezini protagonisti od 1990. naovamo, pasdarani jugoslavenske revolucije u sve vidljivijoj nervozni štiti pronalaze u predsjedniku Tuđmanu i njegovu dugotrajnom nastojanju da izmisli ono čega je bilo samo vrlo rijetko: hrvatsko rodoljublje jugoslavenskih komunista hrvatskog podrijetla.

Jer, to je rodoljublje uvijek uzimalo pred žarkom vatrom jugoslavenstva i komunističkog internacionalizma, a ako se je stjecao privid da se je i od 1945. do 1990. neprekidno vodila borba oko „nacionalnog pitanja“, onda je posrijedi zapravo bila borba za položaje, utjecaje i sinekure koji su tražili svoje ideološko pokriće i svoju nacionalno-teritorijalnu bazu. Zato za prosječnoga Hrvata nije bilo bitne razlike između Koče Popovića i Jakova Blaževića, Aleksandra Rankovića i Vladimira Bakarića; i bilo mu je svejedno naručuje li njegova ubojstva Svetislav Stefanović ili možda Josip Perković, i bombardira li ga neki srpski vojni pilot ili gine pod bombama tzv. hrvatskog antifašista Zvonka Jurjevića.

Upravo su hrvatski jugoslaveni bili batine kojima se je ubijalo Hrvatsku. Zato je u tom smislu više nego ilustrativna činjenica da je Jelena Lovrić, Čičkova akvizicija u kolumnističkome prvom ešalonu *Jutarnjeg lista*, poznata i kao članica ljupkih demokratskih institucija kao što je bio Centralni komitet Kompartije, nikad ne prežalivši što – kako ono reče Miroslav Lazanski – jugoslavenska vojska nije na vrijeme istrijebila sve te nacionaliste, klerikalce i slične tipove koje smo desetljećima nazivali bandom (pa ih i tretirali kao bandom!), u posljednjim tjednima u čitavoj seriji tekstova u pomoć prizvala Tuđmana kao takozvanog jamca da Hrvatska ne će postati *ustaška*. Vrhunac toga otužnoga grča i bijesne nemoći, nesumnjivo je njezin razgovor sa Slavkom Goldsteinom, čovjekom svakog režima koji o svemu znade ponešto, a ni o čemu ništa pouzdano, što mu ne priječi da samodopadno uživa kad mu se laska kao povjesničaru, intelektualcu i tko zna čemu još.

Naravno, uopće se ne radi o *ustaškoj* opasnosti, jer u Hrvatskoj nema ni jedne relevantne političke skupine, a kamoli stranke koja bi zagovarala obnovu Nezavisne Države Hrvatske u teritorijalnom, ideološkom ili organizacijsko-strukturnome smislu. Radi se o borbi za sadašnjost i budućnost, a ne o borbi za prošlost. Radi se o tome da predsjednički izbori, u kombinaciji s upornim braniteljskim prosvjedima i sasvim izvjesnom pobjedom bloka oko Hrvatske demokratske zajednice na predstojećim saborskim izborima, ozbiljno prijete ugrožavanjem „tekovina revolucije“, a zapravo položajima i sinekurama koje njezina djeca u kontinuitetu uživaju od svibnja 1945. do danas. Opasnost je tim veća kad je očito da je i daljnje strukturiranje vodstva najveće hrvatske političke stranke – pa time posljedično i formiranje buduće vlade – poprilično neizvjesno te može dovesti i do zaokreta na unutarnjopolitičkome i na vanjskopolitičkome planu.

U tom je kontekstu minhensko suđenje šefovima jugoslavenskoga ubilačkog stroja – obojica su tzv. Hrvati i više nego uzorni izdanci tobožnjega hrvatskog antifašizma – poluga koja bi mogla poslužiti kao instrument da se sav taj jugoslavenski balast gurne tamo gdje mu je i mjesto: na smetlište nacionalnog pamćenja. Potpuno svjesni takvog potencijala tog procesa koji bi mogao izazvati potrese i u našoj političkoj, ali i na pravosudnoj sceni, hrvatski medijski moćnici o njemu dopuštaju izvješćivanje samo na kapaljku. No, i kad mu je teško sakriti da osjeća stanovit užitak zbog tih očevidnih simptoma nerveze, čovjek nikad ne smije sebi dopustiti da se time zadovolji i da simptome ozdravljenja zamijeni za zdravlje: do njega je put još dalek...

(broj 262, siječanj-veljača-ožujak 2015.)

„*IMA POLOŽAJA S KOJIH SE NE SMIJE UZMAKNUTI!*”

Iako se je bezbroj puta potvrdila ona Šufflayeva misao da nema te ideje budućnosti koja bi u narodnim redovima imala snagu kakvu imaju ideje prošlosti, i pojedinci i narodi žive radi budućnosti, a ne radi prošlosti. Svjesni su pritom da budućnosti nema bez identiteta, bez svijesti o samome sebi i bez osjećaja dostojanstva kakvoga može dati samo spoznaja vlastita podrijetla i vlastite prošlosti.

Zbog toga nema tragičnije sudbine od sudbine iskorijenjenih. Zato i najzbrinutija posvojena djeca žele upoznati svoje biološke roditelje, zato emigranti svih naroda traže potvrdu u vlastitoj zajednici koja ih veže sa zavičajem, zato u svakome tko se je otisnuo u svijet tinja želja da se na koncu ipak skrasi tamo otkud je potekao, da se – štoto reče pjesnik – vrati domu na kršu kojemu je nekad pripadao, jer samo tamo može biti „kralj što ne zna što je kruna”.

Zato je shvatljivo zašto je čovjeku teško zatomiti osjećaje i pred onim stranicama osobne i nacionalne prošlosti koje bi nekad zbog raznih razloga možda bilo razborito, ponekad i lukavo i *politički korektno* prešutjeti ili, umjesto toga, gledati tuđim očima i po tuđoj voljici.

Moglo bi se u tim situacijama tješiti da je posrijedi žrtva pješaka za kraljicu; moglo bi se kazati da će onaj tko osigura budućnost imati pravo i na prošlost (nju uvijek pišu i prekrajaju pobjednici!), i da je privremeni uzmak već zbog toga probitačan: ako tom žrtvom osvojimo i osiguramo budućnost, ni prošlost nam nitko ne može oteti. Sve bi se to moglo učiniti, kad ta žrtva i takav uzmak ujedno ne bi značili cijepanje osobe i odricanje od vlastitog identiteta, od onoga po čemu postoje i pojedinci i narodi. Ima, reče jednom pokojni kardinal Kuharić, „istina od kojih se ne može i ne smije odstupiti; ima granica na kojima se mora stati i ima položaja s kojih se ne smije uzmaknuti!”

Jedna od tih istina je i ona da se Hrvatsku ni 1918., ni 1945., jednako kao ni 1941. ili 1991. godine, nije moglo osloboditi pod jugoslavenskom zastavom. Nije hrvatski barjak nužno morao značiti slobodu, blagostanje i ostvarenje nacionalnih ideala. Nije on to donio ni 1941., a ni 1991. godine, ali – ni onda ni sada nije bilo niti ima druge Hrvatske osim one koja je ginula pod hrvatskom zastavom! Jugoslavenska zastava na zagrebačkomu Markovu trgu, bila ona s kokardom ili s crvenom petokrakom, za Hrvatsku i Hrvate značila je i znači ropstvo. Ništa na tomu ne mogu promijeniti nasilja država i režima koji su joj prethodili: time što su potkapali Beč i Peštu i što su Austro-Ugarsku nazivali tamnicom naroda, za Hrvate dolazak srpske vojske 1918. nije značio oslobođenje. Ni batinama ni vješalima se nije moglo Hrvate naučiti da ropstvo nazivaju

oslobođenjem. Oni su odmah znali da je jedno ropstvo zamijenjeno drugim, puno grubljim, sirovijim i primitivnijim.

Tu su činjenice i brojevi neumoljivi, pa ih ne može izmijeniti nikakva težnja za *političkom korektnošću*, niti kakva želja nekih vodećih čimbenika hrvatske politike da se svide baš svima.

Osim što dokumentira bezličnost, ta je želja osuđena na neuspjeh: onaj tko se želi svidjeti svima, na koncu se ne će svidjeti nikomu.

No, ta naša potreba i nužda da raščistimo sa svojom davnijom prošlošću i da na Hrvatsku i njezinu povijest gledamo hrvatskim očima, ne smije nam zatvoriti oči pred činjenicom da je današnja hrvatska država i suvremena obrana od velikosrpske agresije odnosno ono što nazivamo Domovinskim ratom, bez ikakve sumnje razdoblje u kojem su sublimirane težnje najvećeg broja Hrvata.

To je ono doba i to su one vrijednosti koje nas ne dijele nego nas ujedinjuju; zato je to onaj miljokaz od kojeg počinje računanje novije hrvatske povijesti, nulta točka našega modernog identiteta i stožer naše odgovornosti i naše dužnosti. A ta naša odgovornost započinje upravo obvezom da iz te spoznaje izvučemo zaključke koji se nameću...

(broj 263, travanj-svibanj-lipanj 2015.)

INDUSTRIJA TZV. ANTIFAŠIZMA

Puno puta je na ovome mjestu ponovljena poznata istina kako rasprava o prošlosti nije samo rasprava o prošlosti, nego i borba za pozicije u sadašnjosti i u budućnosti. Prošlost je ona koja nas obvezuje, ali i legitimira naš položaj i naše aspiracije. Istodobno je prošlost ona kojom nas se hoće proglašiti nemo-ralnima i demoralizirati. Malo kad to ima veze s istinom i pravdom, redovito je posljedica odnosa snaga. Onaj tko je jači, taj pobjeđuje; onaj koji pobijedi, taj piše povijest.

Recept je iskušan bezbroj puta. Jednu od njegovih primjena koncem osamdesetih godina prošloga stoljeća duhovito je opisao srpski književnik Borislav Pekić u svojim *Novim pismima iz tuđine*. Kad je svomu navodnom engleskom sugovorniku kazao da se bar pametni Srbi srame davnoga napadaja Srbije na Bugarsku, ovaj je odvratio: „To je lijepo od njih, ali – nije engleski.“ A što je engleski u toj situaciji? Sugovornik je uzvratio: Učiniti da se oni, Bugari, stide. „Da se stide što su nepravedno napadnuti?“ ‘Nek’ se stide zbog čega hoće, važno je da se stide.“ Poruka je jasna jednako koliko i pouka: protivniku treba

nametnuti osjećaj stida. Onaj kojemu je nametnut taj osjećaj, neminovno je u slabijem položaju, podložan ucjenama i diktatima.

Zato se Hrvate odavno hoće pribiti na stup srama. Još prije dva i pol stoljeća trebali smo se sramiti zbog nasilja Trenkovih pandura, potom zbog zločina austrijskih četa po sjevernoj Italiji. Onda smo proglašeni reakcionarima i gušiteljima mađarske revolucije odnosno narodom koji je Friedrich Engels prozvao smećem vrijednim jedino da nestane. Potom smo bili „austrijski izmećari“ i progonitelji nedužne *braće Srba* i svekolikoga Slavenstva koje je samo po sebi napredno, pa smo se potom u Prvome svjetskom ratu našli na krivoj strani. I dok između dva svjetska rata nismo htjeli ništa nego državu i slobodu, na Zapadu nas se optuživalo za simpatije prema boljševizmu, a potom su i s Istoka i sa Zapada došle tvrdnje da oponašamo fašizam.

To što nas nitko, pa ni talijanski imperijalisti, nisu progonili kao jugoslavenski fašizam, nikomu nije bilo važno. Kad samo ipak uspjeli proglasiti i neko vrijeme održavati kakvu-takvu državu, definitivno smo svrstani u zločince. Fašiste, rekao bi veliki humanist Ernst Bloch, na tragu Vladimira Bakarića.

Zato je nama rasprava o prošlosti važna. Ona je uvjet našega opstanka i našega napretka, pretpostavka naše slobode.

No, ona se mora voditi u knjigama i u znanstvenim časopisima, a ne u čitateljskim pismima dnevnih novina ili na opskurnim internetskim forumima. Ona zahtijeva akademski pristup, a ne vulgarne krilatice. Ona se ima voditi na ozbiljan i dostojanstven način, argumentima i činjenicama, a ne bijesom i jeftinim provokacijama, jer – mi se činjenica nemamo razloga bojati. K tome, treba sumnjati u one ciljeve za koje se ne gine, ali i u one ciljeve koji se mogu zastupati samo verbalnim ekshibicijama i s nabreklih žilama. Osobito treba sumnjati u ciljeve koje najglasnije propovijedaju oni koji su svojim životom pokazali da ni sami u njih ne vjeruju, nego im je po svaku cijenu do svjetala pozornice ili, jednostavno, do svjesne službe protivniku.

A na hrvatskim širinama protivnicima hrvatske države ništa ne koristi kao provokacije kojima se hrani industrija tobožnjega antifašizma. Ona je tek poluga za rastakanje Hrvatske i formula za njezino utapanje u „regiji“. To je jedan od temeljnih mitova svijeta u kome nema samostalne Hrvatske. Bez tih provokacija „regija“ ne bi mogla postojati ni kao zamisao, jer je toliko neprirodna da je tu nakazu moguće uspostavljati samo terorom i održavati jedino nasiljem.

Ako ondikuda, pouku je potrebno izvući iz jasenovačke sage. Na rastakanju mita o Jasenovcu kao logoru smrti, u posljednja dva i pol desetljeća više je učinila šaćica ozbiljnih i savjesnih ljudi i nekoliko hrabrih podlistaka *Glasa*

Koncila, nego sva tobože „ustaška“ (u stvarnosti čak ni postustaška, nego tek kvaziustaška) publicistika i novinstvo. To jasno pokazuje da nam je potrebna hladna glava i znanstveni pristup; ne trebamo galamu, hinjene suze i jeftine fraze. Ove potonje će neprijatelji Hrvatske ionako naručiti, pa nema razloga da mu ih svojom glupošću mi serviramo besplatno.

(broj 264, srpanj-kolovoz-rujan 2015.)

NA KRAJU DVADESETČETVRTOGA GODIŠTA...*

Ovim brojem završava XXIV. godište *Političkog zatvorenika*. Iako je sudbina časopisa u ovome trenutku više nego neizvjesna (pa je nekrolog, iako sve bliži, možda ipak nešto preuranjen), svejedno je umjesno osvrnuti se na dosad prijedeni put. Skoro četvrt stoljeća kontinuiranog izlaženja nije mala stvar: u hrvatskoj kulturnoj povijesti nema puno časopisa koji se time mogu pohvaliti.

Glavninu zasluga za to imaju vodstva Hrvatskoga društva političkih zatvorenika koja su, sva odreda, tijekom svih ovih godina osiguravala sredstva za izlaženje lista, a da pritom – bar sadašnjemu glavnom uredniku – nikad nisu vezala ruke niti postavljala političke ili kakve druge ograde. Ako je nekad i bilo pokušaja da se časopis stavi u funkciju tzv. državne politike, da ga se cenzurira ili da ga se *obećanjem nagrade* potakne na autocenzuru, da mu se nametnu ovi ili oni *komesari*, vodstvo Društva se je tomu uvijek znalo odhrvati. Zato je, uostalom, list i opstao. Da je pretvoren u stranački bilten, nikoga ne bi zanimalo; da se je Hrvatsku i na ovim stranicama pokušalo poistovjetiti s kojom strankom ili sapeti u partijske okvire, omeđiti partikularnim pogledima i interesima, odavno ga ne bi bilo.

Hrvatska je jedina mjera kojom se je htio mjeriti i kojom želi da ga se mjeri. A uvijek smo imali premalo hrabrosti da bismo bili kukavice.

Zato se *Politički zatvorenik* nikad nije ravnao onim što je godilo Markovu trgu, nego je uvijek htio imati na umu da kroza nj zbori onaj dio hrvatskoga naroda koji se je pokazao spremnim na žrtvu ne samo u trenutcima kad su u nj upereni reflektori i kad je obasjan svjetlima pozornice, nego i onda kad je bilo realno očekivati da ta žrtva ostane zauvijek nepoznata. To je jedna od onih či-

* Tako je otisnuto, iako se zapravo radilo već o – XXVI. godištu: prva, nažalost ne i zadnja, pogriješka u označavanju godišta zbila se je još sredinom 1990-ih godina. Sada, pak, 2020., izlazi već XXXI. godište *Političkog zatvorenika*. Drugim riječima, naslovom ovog uvodnika pogriješili smo dvostruko na štetu čitatelja, jednom i na svoju štetu: u numeraciji i u donekle nesumnjivo samodopadnu podsjećanju na neprekinuto izlaženje časopisa.

njenica koje se lako zaboravljaju: pred publikom je lako umirati za domovinu; teško je kad to umiranje nije predstava za javnost.

Zato se ovdje nikad nije vodilo računa o tome da se politički oportunitet stavi ispred uvjerenja. Zato na ovim stranicama nikad nije bilo hvalospjeva „antifašizmu“ niti su jugoslavenski komunisti ikad nazvani hrvatskim rodoljubima. Nikad, jer su svi njihovi motivi i svi njihovi plodovi bili protuhrvatski. Zato ulazak Jugoslavenske armije u Zagreb i gaženje hrvatske zastave nikad nisu proglašeni oslobođenjem, ma kako se to častilo ustavnim preambulama, zakonskim tekstovima i državnim proračunima.

To je za nas bila i ostala okupacija, jer nikad nismo mislili da se ikakvom Jugoslavijom može osloboditi ma kakva Hrvatska. Kostii stotina tisuća naših svjedoka leže razasute po neobilježenim grobištima pod hrvatskim i tuđim nebom.

Jednako je tako *Politički zatvorenik* odbijao zavijati u čoporu i tražiti jeftinu popularnost. Ništa o tome ne govori rječitije od našega odnosa prema nekadašnjem visokom predstavniku međunarodne zajednice za ovaj dio Europe: u vrijeme kad se je Ivi Sanaderu kadilo iz tobože lijevih i tobože desnih medija, kad ga se slavilo kao reformatora i obnovitelja, i kad mu se je i članstvo njegove stranke klanjalo kao polubogu, s ovoga je mjesta Sanader doživljavao samo kritike i osude. Bez ijednog slova pohvale. Ijednog! Naprotiv, nije nam se gadila samo njegova servilnost; bila nam je gadljiva ropska ćud koja je izvirivala iz tih hvala i pohvala, i nismo se ustezali to gađenje i pokazati.

No, kad je Sanader uhićen i optužen, pa ni onda kad je osuđen i kad se nije moglo znati kakva će biti pravna sudbina te osude (koja, neovisno o krajnjemu ishodu, nesumnjivo predstavlja otužno poglavlje u inače općenito neveseloj povijesti hrvatskoga pravosuđa), nije se ovdje na nj nabacilo nijednim kamenčićem. Ne zato što smo – onda ili danas – mislili da ga ne zaslužuje, nego zato što radi vlastitog obraza nismo htjeli zavijati s čoporom. Jer, neviteški je udariti na onoga koji se ne može braniti. I drugo, kukavički je napadati onoga koga svi napadaju.

Kao što se je moralo sumnjati u jednodušne hvalospjeve, tako se mora sumnjati i u jednoglasno pljuvanje po dojučerašnjem božanstvu. I ono je, baš kao i klanjanje, izraz ropskog mentaliteta, nedostojno pristojna i slobodna čovjeka.

A to, dakako, za sobom povlači i posljedice, poput one da nas se proglasi suvišnjima i *neupotrebljivima* za stranačke, partizanske svrhe, ali – to je izbor na koji smo unaprijed pristali. I upravo zato *Politički zatvorenik* ulazi u svoje dvadesetpeto, vjerojatno zadnje godišće, sa sviješću da vjerovnika nije imao

niti ih iza sebe ostavlja. Veseli ta svijest, baš kao što veseli i svijest da je dužnika popriličan broj...

(broj 265, listopad-studeni-prosinac 2015.)

UNUTARSTRANAČKI IZBORI KAO ILUSTRACIJA STANJA NACIJE

Unutarstranački izbori pred kojima stoje dvije najveće stranke u Hrvatskoj, Hrvatska demokratska zajednica i Socijaldemokratska partija Hrvatske (komunista) omogućili su da na vidjelo iziđe sva trošnost, ideološka neizgrađenost i unutarnja podijeljenost tih organizacija.

Ta podijeljenost ne bi bila ni zanimljiva, a ni osobito bitna u društvima s duljom demokratskom predajom, u kojima su posve uobičajeni policentričan ustroj stranaka, postojanje stranačkih frakcija i utjecajnih intelektualnih skupina bliskih pojedinim strankama ili strujama unutar njih. U Hrvatskoj, koja je skoro pola stoljeća stenjala pod partijom čije se je temeljno geslo nazivalo *monolitnost* (a tendenciju da onemoguće ili u sebe usišu sve druge političke grupacije, pokazivali su i predratna Hrvatska seljačka stranka i ratni Ustaški pokret), situacija je drugačija.

Zahvaljujući takvoj baštini i zapravo skandalozno oblikovanomu političkom zakonodavstvu, u nas su stranke strogo centralizirane i hijerarhizirane, u pravilu s manje unutarnje slobode, inicijative i demokracije od privatnoga poduzeća. Zato današnje unutarnje podjele u strankama nisu posljedica prirodnog razvitka odnosno organska pojava koja ilustrira snagu članstva i širinu stranačkog vodstva te jamči demokratski duh, korektno nadmetanje i pozitivnu selekciju, nego su u biti izraz slabosti i vanjski odraz podzemne borbe za prevlast u stranci, s ciljem da se stvori prostor za posvemašnju marginalizaciju, a onda i političku eliminaciju onih koji misle drugačije.

Osobito naglašena je ta pojava unutar SDP(k). Nije posrijedi samo retorika kojom se predsjednik te stranke obrušava na svog suparnika – jer Milanović poodavno pokazuje ozbiljne simptome asocijalnog ponašanja – nego još više činjenica da su se diskreditiranju Zlatka Komadine pridružili i mnogi iz stranačkoga vodstva, nazivajući Goebbelsom toga podpredsjednika SDP(k) i primorsko-goranskog župana. Pokazatelj je to da jaz nastao davnim sukobom između Milanovića i Slavka Linića nije zatrpan, nego se je još i produbio, a isti

se proces može primijetiti i u još dvjema jakim organizacijama SDP(k), onoj zagrebačkoj i onoj splitskoj. Malo nedostaje da po asfaltu i doslovce poteče krv.

Jasno je da nisu u prvom redu posrijedi ideološki prijepori. Riječ je o interesnim sukobima odnosno o ratu za materijalne i njima srodne interese koji veliku većinu tih ljudi i motiviraju na političko djelovanje.

To isto se može jasno razaznati i u Hrvatskoj demokratskoj zajednici. I tamo su različite skupine zapravo nalik vrhovima santi: onih podvodnih osam devetina nastoji iz sjene upravljati gospodarskim i političkim tokovima u državi, osjećajući prema usporednim skupinama iz svoje stranke ne manje animoziteta od animoziteta koji pokazuju prema grupacijama iz drugih, čak i suprotstavljenih tabora; vidljivi dio tek je poligon za postavljanje ideoloških barjaka kojima se pristaše privlače u klopku baš kao što se kukce privlači na lijepak.

Od toga ne odudara ni nedavno demonstrativno odstupanje stranačkog Odbora za kulturu na čelu s nesuđenom ministricom Anjom Šovagović i jednim od stratega tog Odbora, kazališnim redateljem Krešimirom Dolenčićem. Ogorčenje zbog činjenice da im nije dopalo Ministarstvo kulture – što su, zanimljivo, priželjkivali i njihovi nominalni ideološko-politički protunošci, koji bi se s njima, nema sumnje, lako nagodili oko podjele državnoga novca – nije rezultiralo tek pasivnošću te skupine, nego i njezinim aktivnim djelovanjem protiv vlastite vlade u trenutku kad je ona izložena neupamćenim napadajima, a samoj stranci zbog mršava izbornog rezultata prijete potresi.

Dolenčiću se je pritom omaknulo priznanje da ni on niti bilo tko od onih koje on poznaje, nikad nije čuo za novoga ministra kulture, Zlatka Hasanbegovića. Priseban bi čovjek svoje neznanje i svoju neupućenost pokušao bar prikriti, ako ga se ne da u cijelosti sakriti. No, kazališni redatelj koji među svoja ponajvažnija postignuća može ubrojiti režiranje stranačkih i državno-stranačkih priredaba, nije se uspio svladati, nego je svoje neznanje demonstrativno predočio cijeloj hrvatskoj javnosti, još ponoseći se njime. Jer, treba biti hrabar da bi se priznalo kako mu je ime jednog od najvažnijih – k tome javno prilično eksponiranoga – povjesničara mlađeg naraštaja potpuna nepoznanica. A činjenica da je Dolenčić i kao takav uspio za sobom povesti skupinu stranačkih intelektualaca, jasno pokazuje kakvo je stanje unutar te stranke.

Tim egzotičnije i tim znakovitije je kad netko tko uopće nije, niti je ikad bio član te stranke, dolazi do zaključka da je u ovome trenutku bitka za prevlast u Hrvatskoj demokratskoj zajednici možda najvažnija bitka koja se u Hrvatskoj vodi. Zato i sadašnja, Oreškovićeve vlada i sadašnje stranačko vodstvo – koje-

mu je s ovih stranica upućivano toliko kritika – uza sve svoje slabosti zaslužuju potporu: nema na vidiku ničega što bi bilo bolje.

(broj 266, siječanj-veljača-ožujak 2016.)

KAD UJEDA UJDI

Bjesomučna hajka zbog tobožnje *fašizacije Hrvatske* koja se vodi posljednjih mjeseci, samo je potvrdila ono što je poodavno jasno svakomu ozbiljnijem promatraču prilika u ovome dijelu Europe: one snage i interesi koji su bili protivni stvaranju hrvatske države, nisu se pomirili i nikad se ne će pomiriti s njezinim postojanjem, nego će i dalje činiti sve da je oslabe, kompromitiraju i unište.

Prvi borbeni red, a donekle i intelektualnu okosnicu te protuhrvatske rekonkviste i dalje tradicionalno čine pojedinci i skupine koji su koncem osamdesetih godina prethodnog stoljeća – suočeni sa slomom bipolarnog svijeta i svjetskim slomom komunističke ideologije – pokušali spasiti jugoslavensku *nakazu od države* osnivanjem UJDI-ja, tzv. Udruženja za jugoslavensku demokratsku inicijativu. Komunističkim aparatčicima, plaćenicima obavještajnih službi i namještenicima kojekakvih komiteta i partijskih ćelija, režimskim batinašima i svjedocima optužbe na političkim procesima, i kvazidemokratska je retorika postala prihvatljivom onda kad se učinilo da ju se, osloncem na takozvanu međunarodnu zajednicu, dade upregnuti u spašavanje Jugoslavije.

No, ta se je demokratska retorika, puna slatkorječivih fraza o ljudskim pravima, zaustavljala tamo gdje je počinjalo pravo hrvatskog naroda na slobodu i državnu neovisnost, i njegovo nastojanje da to pravo pretoči u stvarnost: na tome su mjestu Hrvati nepovratno postajali zagriženi šovinisti, primitivni natražnjaci i vječni baštinici fašističke ideologije; tu su Hrvati počinjali sijati strah i tu su od njih počeli strahovati *srpska nejač*, davne židovske žrtve, eskimski podmladak i australski urođenici, a nije svejedno bilo ni tihooceanskim kitovima i meduzama u Sargaškome moru.

Navlas iste prizore gledamo posljednjih mjeseci, pa i godina: nakon prvih proplamsaja iznova probuđenoga nacionalnog dostojanstva i samosvijesti, nekadašnji apostoli jedne zločinačke, totalitarne ideologije, iznova optužuju Hrvatsku zbog tobožnjih protudemokratskih tendencija, prizivajući u pomoć kojekakve protuhe i probisvijete, sitne lupeže, kokošare i osuđene ubojice; s njima se rote diplomatski predstavnici država koje dijele demokratske lekcije i

podjeljuju odgovarajuće svjedožbe, makar su njihova javnost i njihove političke strukture preplavljene ambicijom da se ograniče ljudska, vjerska i kulturna prava raznih manjina, i makar se radi o državama u kojima su na rubu vlasti – ili u njoj čak snažno participiraju – otvoreni pristaše masovnog getoiziranja, pa čak i protjerivanja nepoćudnih skupina ili propovjednici novoeugeničkog nastojanja da se stvori soj izabranih, soj novoga Nadčovjeka.

Takvi bi, dakle, imali presudno odlučivati o tome, tko će voditi hrvatske političke stranke i tko će – kao u jugoslavensko ili u Sanaderovo doba – sjediti u hrvatskoj vladi? Takvi, koji Hrvatsku proglašavaju malom, zatućanom i klerikaliziranom državom, iako je u njoj za sasvim kratko vrijeme najpopularniji ministar i najobljubljeniji političar u najvećoj stranci postao Hrvat koji nije katolik i koji svoju pripadnost islamu i svoju privrženost davnašnjoj Starčevićevoj nadkonfesionalnoj koncepciji hrvatskoga naroda ističe na svakom koraku?

Takve bismo se Hrvatske trebali sramiti i odricati?

Hrvatske u kojoj su posljednji mjeseci političkog života – usprkos svim poteškoćama, djetinjarijama i promašajima – bili prvi mjeseci optimizma i samopouzdanja nakon dugog vremena? I trebali bismo sami sebe sakatiti baš u vrijeme kad britanski izlazak iz Europske unije (s nagovještajem odcjepljenja Škotske, možda i Sjeverne Irske), skupa s predstojećim katalonskim osamostaljenjem, nije samo dokaz onoga što je na ovome mjestu ponovljeno toliko puta: da ni današnji oblik europskih integracija, ma koliko se on još i dalje batrgao, ipak, usprkos zelotizmu i sljepilu svojih podanika i slugu, nije ništa doli jedan od brojnih sličnih i prolaznih pokušaja, i da Europa može postojati samo kao kontinent slobodnih naroda i neovisnih država. To je prostor u kojem Hrvati žive toliko stoljeća; to je prostor u kojem Hrvatska ima živjeti u budućnosti, braneći svoj identitet i svoju neovisnost, i težeći životu u miru, slobodi i blagostanju.

(broj 267, travanj-svibanj-lipanj 2016.)

MOŽE SE I DUBLJE...

Kad smo u prosincu 2015. godine, nakon prošlojesenskih izbora, na ovim stranicama primijetili kako je *organizirano pravaštvo* doživjelo katastrofu i kako bi zbog mnoštva razloga valjalo izbjeći situaciju u kojoj će novi izbori za Sabor postati neizbježni, jer je u tom slučaju, između ostaloga, „posve očito da bi pravaške grupacije potonule još dublje (ako se dublje uopće može pasti), a

više nego upitno je koja bi struja u Hrvatskoj demokratskoj zajednici uspjela nametnuti svoje kandidate“, površnu se je promatraču moglo činiti da se radi o ispraznu naklapanju ili o nepoznavanju elementarnog računa: Karamarkov se je HDZ činio *monolitnim* (a na stranačkom je skupu Andrej Plenković ismijan kao bijela vrana!), dok je jedna stranka s pravaškim nazivom stekla ne samo zastupnike u Saboru, nego joj je čak pošlo za rukom dobiti jedno potpredsjedničko mjesto, formalno najvišu poziciju koju je *organizirano pravaštvo* imalo od obnove do danas.

Površnu i samodopadnu simpatizeru toga *organiziranoga pravaštva* (dakle: pravaštva što tako nastupa u formi neke od političkih stranaka koja nosi neku varijaciju pravaškog imena) zasigurno se je učinilo da će u izobilju biti prostora i vremena za „luk i janjetinu“ – kako je stranačku strategiju i dalekosežne njezine ciljeve formulirao jedan od dubokoumnih naizgled pravaških prvaka katapultiranih u Sabor iz stražnjeg džepa Karamarkovih traperica. No, politička, ideološka i etička praznina koja već dugi niz godina zjapi iza svega toga, nije bila vidljiva samo onima koji ju ne žele vidjeti. Zato su se zatvarale oči pred činjenicama; zato se je bježalo od suočenja s tom *crnom rupom*.

Zato su na čelu pravaških stranaka bili i ljudi koji nikoga nisu klevetali s takvom strašću kao što su klevetali Hrvatsku. Zato se je iz pravaških redova trijebilo sve one koji su pravaštvo birali svojom voljom, a ne zato što bi ih nogiralo iz drugih stranaka čijim su se jaslama pokušali primaknuti. Zato se je veličalo tobože sjajno pravaško doba, kad su središnju pravašku stranku predstavljali ljudi koji s pravaštvom imaju veze koliko i s dinastijom Ming, pa su svoje ideološke izbore i preferencije najprije godinama tražili i nalazili u Hrvatskoj socijalno-liberalnoj ili Hrvatskoj seljačkoj stranci, dakle – skupinama koje se ideološki nalaze na polu suprotnom od pravaštva. Zato se je slavilo doba u kojem je pravaštvo u Saboru predstavljao potonji član Bandićeva dobro plaćenog i visokoetičnog omnibusa.

Zato je bilo moguće da pravaške glasove pokupi i onda pravaštvo predvodi gospođa koja, kad je o trošku pravaštva zasjela na dobro plaćenu sinekuru (o, kako čovjeka grješnika ovdje provocira želja da se posluži augmentativom!), odmah potom učeno zaključi da je pravaštvo zapravo zastarjela, potrošena ideologija, pa će ona osnovati konzervativnu stranku, dakle – stranku koja je već po nazivu negacija pravaške misli. Zato su prvacima pravaških stranaka birani ljudi koji imaju posla sa zakonom na elementarnoj razini, na razini seoskih kokošara i onoga što se u lupeškom žargonu naziva *šrafčigera*. Zato je prvak matične pravaške stranke uoči posljednjih izbora poručio da nema većega zla

od ujedinjenja pravaštva. Zato su na čelo jedne od pravaških stranaka dolazili ljudi koji, osim strasnog uživanja u kapuli i janjetini, jedva čekaju kad će se pokušati dodvoriti tobože mudroj i velikoj politici, pa će, gladni publiciteta i pozornosti, kokodakati besmislice o tzv. antifašizmu i umišljati da su time postali mudri, važni i tako dalje.

A što je najgore, to i takvo *organizirano pravaštvo* može pasti još dublje, jer je ponajviše vlastitom krivicom, koja se pokušava prikriti stalnim optuživanjem drugih, dovedeno u položaj da ne odlučuje ni o čemu, pa ni o sebi. Jer, ako u Hrvatskoj demokratskoj zajednici bude pameti i državničkog osjećaja, pa se dopusti ono što je u zapadnim demokracijama poznato pod nazivom *frakcija*, onda bi jedna takva, u supstancijalnome smislu pravaška frakcija unutar te stranke, bez ikakvih teškoća pomela i ove ostatke ostataka *organiziranog pravaštva*, za kojim – da stvar bude još tragičnija – nitko ne će ni suze pustiti. Tako bi Hrvatska demokratska zajednica *organizirano pravaštvo* napokon progutala, umjesto da u nacionalnom interesu potiče njegovo organiziranje i jačanje s ciljem stvaranja jedne trajne koalicije, najprirodnije od svih koje su se pojavile na hrvatskome političkom nebu. No, da bi takvo što bilo moguće, potrebno je da pravaštvo ne bude ničiji ideološki prirepak: ono mora voditi svoju, a ne tuđu politiku. Nikad ne smije doći u poziciju da o njegovu opstanku odlučuje netko drugi.

(broj 268, srpanj-kolovoz-rujan 2016.)

HRVATSKE I ONE DRUGE TEME

Imali smo u našoj ne tako davnoj povijesti stranaka i pokreta koji nisu bili ništa doli odvjetci neprijateljskih organizacija i tuđinskih ideologija. Klasičan primjer za to je Komunistička partija Jugoslavije koja se je – kako se to obično i nikad slučajno zaboravlja makar primijetiti, a kamoli istaknuti – i stvarno i formalno bila „sekcija Komunističke internacionale“, s dužnosnicima plaćenima iz moskovske centrale i politikom koju je diktirala Kominterna. To je KPJ sa svojim hrvatskim i slovenskim podružnicama bila i u rano ljeto 1941., kad je na vijest o njemačkome napadu na „majčicu Rusiju“ odnosno „prvu zemlju socijalizma“ pozvala na tzv. borbu protiv okupatora, a to je bila i u nastavku svoje povijesti, kad je bila instrument okupacije, komadanja i poniženja Hrvatske.

No, i da nemamo takvih iskustava u XX. stoljeću, imali bismo razloga strahovati od svakog pokušaja da se Hrvatska i simbolički, a kamoli stvarno, stavi

u ulogu izvršitelja tuđih planova. Ni kao narod niti kao država nismo dovoljno moćni da se smijemo ne obazirati na težnje, interese i osjetljivosti čak ni omanjih susjeda, a kamoli velesila, ali tim ljubomornije trebamo uočavati i suzbijati nastojanja da se tuđi ciljevi predstavljaju kao naši, jer i kad težimo tomu da drugi imaju slične želje i ciljeve, moramo znati: nema nijednoga tuđega cilja koji je istodobno, apsolutno i bezrezervno i hrvatski. To nužno, neizostavno slijedi iz činjenice da smo narod za sebe i država za sebe.

I kao što smo prije desetak i više godina na ovome mjestu uporno ponavljali da usvajanje europskih načela i europskih mjerila ne smije biti poistovjećeno s nekritičnim utapanjem u prolazni oblik udruživanja kakav je Europska unija, danas – kad ondašnja EU više uopće ne postoji, a sve otvorenije i sa sve većom skepsom se propitkuje i mogućnost njezinih drugačijih modela – imamo razloga ponovno strepiti pred pokušajima da se upravno-politički sloj u ovoj zemlji oblikuje kao svojevrsna *duhovno-politička policija* kojoj je temeljna svrha u pokornosti propisanoj okvirima *političke korektnosti*, držati Hrvate, ali i druge hrvatske državljane.

U tom je kontekstu znakovito da aktualna vladajuća garnitura ima potrebu svaki put uz spomen imena vlastite stranke dometnuti kako Hrvatska demokratska zajednica svoju politiku formulira u skladu s činjenicom da je članica Europske pučke stranke. „HDZ je čvrsto ukorijenjen u našu europsku političku obitelj i u postojanje naših zajedničkih vrijednost“, u više je navrata izgovorio sadašnji predsjednik vlade. No, HDZ nije europska, nego je autohtona hrvatska politička stranka, pa bi hrvatski korijeni smjeli biti jedini na koje se njegovo vodstvo poziva (što vrijedi i za druge hrvatske, makar ne i za one druge stranke u Hrvatskoj). To znači da ne može interese „europske pučke obitelji“ stavljati ispred nacionalnih.

Da se to, nažalost, ipak događa, jasno se vidi iz čitava niza vladinih političkih poteza, od sastavljanja kabineta, preko posve nepotrebnoga i servilnog podilaženja nekim nacionalnim manjinama te kapitulantskog odnosa prema crveno-žutoj falangi, sve do proračunske rasprave. Razumije se da vlada pritom računa na to da će se razni oblici prosvjednih stranaka i pokreta brzo ispuhati i kompromitirati kao i uvijek u povijesti, a još više računa na političku zapuštenost biračkoga tijela i na manjak osjećaja slobode i dostojanstva kod nemaloga broja saborskih zastupnika koji privatno zastupaju jedna, a javno glasuju za druga gledišta, baš kao što i priliči roblju koje se je nekad prodavalo i kupovalo na rimskim tržnicama, a danas se prodaje i kupuje u kojekakvim partijskim forumima i stranačkim tijelima koja i postoje samo zato da bi se lomile kralješ-

nice. Za drugu svrhu i ne postoje: na stranačku politiku imaju utjecaja koliko i zadnja kumica na tržnici...

(broj 269, listopad-studeni-prosinac 2016.)

ZEMLJA KOJE MOŽDA I NEMA, I SVIJET KOJI NE POSTOJI

Koliko je poznato, pokojni je Zvonko Bušić prije nekoliko godina okončao svoj život jer više, prema vlastitim riječima, nije mogao živjeti u Platonovoj špilji. Možda i pod dojmom toga tragičnog događaja, uglavnom nismo pomnije razmišljali o toj Bušićevoj poruci i oporuci, pa zapravo nismo ni shvatili u kojoj je mjeri on bio u pravu. Hrvatski politički i uopće javni život doista kao da je stvoren po uzoru na znameniti dijalog između Sokrata i Glaukona u sedmoj knjizi Platonove *Države*: spremno mireći se s okovima koji su nam stavljeni na noge i vrat, i poslušno gledajući samo u ono što su nam dopustili gledati, ravnamo se prema prividima čak i onda kad smo potpuno svjesni da nemamo posla s činjenicama, stvarima i pojavama u pravome značenju tih riječi, nego tek sa sjenama koje nam prikazuju kako bi nas trajno držali podalje od svjetla. I kad bismo nekako odlutali na svjetlo, otamo bismo pobjegli i vratili se u mračnu sigurnost špilje, u ples sjena na njezinim stijenama.

Zato je privid zauzeo mjesto sadržaja, pa je sve u Hrvatskoj estrada, politika ponajprije. Na političkoj se pozornici na prste jedne ruke mogu naći ljudi koji zastupaju jasna i izgrađena politička stajališta. Ideologija je – upravo po uzoru na Marxa i njegove sljedbenike – proglašena iskrivljenom sviješću, pa se smatra nečasnim i nedostojnim zastupati određene ideološko-političke poglede. Mjesto ideologije zauzela je praznina, pa umjesto o sudbini naroda i države, hrvatski političari vode računa o glasovima inozemstva i o tzv. rejtingu. Nebitno je što misli hrvatski birač, važno je što kaže briselski birokrat, a za nekoliko *bodova* ili postotaka u kojekakvim anketama, spremni su misliti jedno, govoriti drugo, a činiti treće; spremni su od sebe praviti klaune; spremni su prodati i sebe i nas.

Pritom uvijek računaju na našu spremnost da tzv. svojima oprostimo baš sve. Jer, u našoj je špilji uvijek sve jasno: uvijek su nas ponizili oni drugi, uvijek su oni drugi kapitulirali, uvijek su oni drugi korumpirani, nikad to nisu naši. Suočiti se s činjenicama i priznati da tzv. naši počesto nisu ništa bolji od tzv. njihovih, zahtijeva ne samo intelektualni napor, nego zahtijeva i etički sud

i politički angažman. A to je teško i nezahvalno. Lakše nam je napadati *komunjare*, nego se sjetiti da ni tzv. *nekomunjare* nisu uklonili Trg maršala Tita. Lakše nam je za hvalospjeve tzv. antifašizmu optužiti kojekakve marginalne subnorovce, nego priznati da tzv. naši na vladi ponavljaju istu mantru i klanjaju se jednim te istim bogovima.

A sve to nije izraz naše gluposti, nego je posljedica naše naviknutosti na poslušnost vlasti, na osjećaj udobnosti koju pruža duhovno ropstvo.

Nedostaje nam hrabrosti skinuti okove s nogu i s vrata, i izići iz nesretne Platonove špilje u kojoj nas je Zvonko Bušić, na svoje zaprepaštenje, zatekao nakon skoro trideset dvije godine tamnice. U neslobodi se osjećamo zaštićeni – je i sigurnije, i uvijek smo, poput puka izraelskoga u Kranjčevićevu *Mojsiju*, spremni odreći se onoga tko nas je od lonaca iz zemlje misirske poveo u neistraženo, u slobodu. Zato ni pred izbornim kutijama nismo spremni glasovati prema vlastitoj savjesti i vlastitom razumu, nego se kao ovce povodimo za tuđim mišljenjem, pogrješno držeći da time ne preuzimamo i dio odgovornosti za samoubojstvo Zvonka Bušića, i za tolike smrti ponajboljih među nama...

(broj 270, siječanj-veljača-ožujak 2017.)

MOSTOVSKI DOPRINOS DEPOLITIZACIJI POLITIKE

Kako bi se uspostavila svjetska vlada, potrebno je izbrisati razlike među narodima i uništiti nacionalne države. Jedan korak na tom putu je i stvaranje europske naddržave – nazvane Europskom unijom ili kako drugačije – koja ima zadaću unificirati i uniformirati Stari kontinent. Jasno je kako bi taj pot-hvat izazivao snažniji i organiziraniji otpor kad ga ne bi pratila uljepšana, propagandna slika u koju su ukomponirane prednosti koje bi otklonio samo zločinac ili budala: Europa bez rata, po mogućnosti i bez granica, sa slobodnim protokom ljudi, kapitala i roba, s mogućnošću neograničenog školovanja i zapošljavanja na prostoru od arktičkoga kruga do Gibraltara i Egejskoga mora. Kad bi sve to dobili, europski bi narodi pristali biti izjednačeni u ropstvu, uživali bi, utopljeni u amorfnu masu koju bi gospodari svijeta mijesili po svojoj volji.

A sve to čini se moguće, samo da je iz ljudskih duša iščupati osjećaj pripadnosti obitelji, zavičajju, jednom narodu, njegovu jeziku, povijesti i kulturi. Zato se na taj osjećaj pripadnosti nasrće sa svih strana i svim sredstvima, uvijek umotanima u šarenu ambalažu, poput malih zrcala i veselim bojama obojenih

staklenih kuglica kojima su europski kolonizatori prije nekoliko stotina godina kupovali naklonost, zemlju i živote američkih urođenika.

Jer, u ljudskoj se naravi ništa nije promijenilo: svako će Potemkinovo selo u čovjeku-djetetu izazvati oduševljenje, samo ako su kulise lijepo urešene, svaka će laž biti prihvaćena kao istina, samo ako je dovoljno fantastična.

I baš kao što se on odvija na europskoj i svjetskoj razini, isti se proces odavno događa i u Hrvatskoj: nakon što nam je slomljena kralješnica predajom generala, arhiva, vojske i obavještajnih službi, lako smo i bez borbe predali fiskalni i monetarni suverenitet, vanjsku, pa i unutarnju politiku, a nadohvat ruke je i trenutak kad će naša granica prema Bosni i Hercegovini postati nepropusna ili slabo propusna, pa ćemo svoje tamošnje sunarodnjake ostaviti iseljavanju ili hegemoniji Srbije i njezina etnički očišćena i silno hipertrofirana mostobrana koji se nazire sa zvonika zagrebačke katedrale, odnosno utjecajima Istoka kojima ni demografski, niti gospodarski, pa ni politički nismo dorasli, a ipak su nas tobožnje naše elite posve nepotrebno gurnule u prvi red tuđe borbe protiv Istoka i uznemirujućih pojava u islamskome svijetu.

Kako bi odigrala tu nametnutu joj, posve neprirodnu i nepotrebnu ulogu tuđinskoga janjičara, i kako bi se pretvorila u tržište za tuđe proizvode i za tuđe pokuse, Hrvatska mora biti politički opustošena, oslobođena nacionalnog identiteta i vlastitoga, prepoznatljivog sadržaja.

To se može provesti samo uz depolitizaciju politike, uz uklanjanje ideologije, vrijednosnih i svjetonazorskih tema iz javnog života. Taj se cilj ne može postići bez stvaranja takozvane velike koalicije, projekta o kojemu već godinama čak i javno trube veliki magovi našega društvenog života, sve odreda bivši jugoslavenski rodoljubi i komunistički aparatčici. Jasno je da oni uvijek računaju na budale koje će – poput onih gusaka što su 1918. odsrljale u *jugoslovensku* maglu – i sada zdušno nasjesti na fraze o društvenoj stabilnosti, gospodarskome prosperitetu, napretku i sličnim pripovijestima, zaboravljajući da su društveni prijepori i sukobi nužna posljedica slobode i neizbježna sastavnica demokratskog društva. Jer, kao što znademo još od Platonove *Države* i Aristotelova *Atenskog ustava*, samo u tiraniji vlada mir, samo u neslobodi Veliki Brat misli za sve nas.

Nedavni koalicijski sporazum između Hrvatske demokratske zajednice i onoga što se naziva Hrvatskom narodnom strankom – kao mala velika koalicija – dio je aktualne etape toga velikog plana, jedan segment tekuće protuhrvatske *pjatiljetke* u kojoj je – što valja napose istaknuti, a što previđaju naši umni politički analitičari i slični *mislioci* kojima nije dano misliti izvan propisanih

okvira – svoju ulogu odigrao i nesretni MOST, svojim upornim inzistiranjem na ispraznoj retorici o *reformama* i stabilnosti, na samozvanim i takozvanim *stručnjacima*, na silnom naporu da se izbjegnju vrijednosna i svjetonazorska pitanja, i na težnji da se politika oslobodi politike, nacionalni osjećaj svijesti o povijesti, a osjećaj pripadnosti osjećaja nacionalnoga.

MOST je, prema tome, obavio više od *argatskoga* posla u pothvatu nad čijim se plodovima danas zgraža, pa današnje mostovsko batrganje, usprkos nesumnjivim kakvoćama nemalog dijela njegovih pristaša, nije ništa doli izraz nesnalaženja ili svijesti o vlastitoj nedoraslosti...

(broj 271, travanj-svibanj-lipanj 2017.)

SLIJEDI LI UČVRŠĆENJE OKUPACIJE?

Dok praznoglavi strančari i politički slijepci uz asistenciju medijskih nadničara veličaju takozvanu stabilnost političkog poretka kao cilj vrijedan mnoge žrtve – kao da je sjevernokorejski režim nestabilan! – posve očito je kako se ispod površine priprema serija nasrtaja na hrvatsko dostojanstvo i našu nacionalnu i državotvornu svijest.

Njih, dijelom kao inspirator, a dijelom tek kao izvršitelj, priprema onaj skup neobičnih likova koji nazivamo hrvatskom vladom; taj samo naizgled čudni, a zapravo posve prirodni i logični konglomerat Hrvatske demokratske zajednice, Hrvatske narodne stranke, Pupovčevih srpskih poštenjaka i, što bi kazao jedan književnik, *ostalorum sitnorum riborum*, kojima je zajednička zadaća pripremiti takozvanu veliku koaliciju kao sredstvo umrtvljivanja političkog života i eutanaziranja rasprava o svjetonazorskim, etičkim i ideološkim prijemcima koji su inače sastavni i neizbježni dio svakoga demokratskog društva.

To su razlozi zbog kojih medijski ribari ljudskih duša uspješno prikrivaju činjenice koje svatko priseban može vidjeti čim protrlja oči: da je Hrvatska i dalje jednako premrežena korupcijom koja seže do vrhova vlasti; da je zemlja sve opustošenija i pustija; da raste broj iseljenih, a pada broj zaposlenih; da se za društveno i političko napredovanje u Hrvatskoj zahtijeva odricanje ne samo od nacionalne svijesti, političkih uvjerenja i baštine, nego i od svojstva pristojna i dostojanstvena čovjeka; da su mladi ljudi sve pesimističniji, a populacija u zrelim godinama sve rezigniranija. Za potrebe provedbe toga sotonskog namera, pozornost javnosti se skreće na nebitne, periferne stvari, a političke elite

konstruiraju Potemkinova sela i izmišljaju opasnosti kojih nema, a prešućuju one koje su nadohvat ruke.

Posebna zadaća je namijenjena Plenković-Božinovićevu vijeću za suočavanje s prošlošću. Posve izvjesno je da će to povjerenstvo – jedan čudnovati kljunaš sastavljen po naizgled formalističkome ključu, potpuno nekompetentan za prosuđivanje hrvatske, europske i svjetske povijesti XX. stoljeća – donijeti zaključke kojima je svrha stigmatizirati hrvatsku borbu za nacionalno oslobođenje i stvaranje neovisne države, istodobno ekskulpirajući jugoslavenstvo i komunizam.

To je, uostalom, i svrha radi koje je osnovano: takozvana hrvatska vlada ima potrebu dokazati svoju lojalnost gospodaru, osvjetlati vlastite jugoslavenke i komunističke ideološke korijene, a pritom ostati u poziciji da svoje vječno naivne birače uvjeri kako je posrijedi neovisno, objektivno i znanstvenim autoritetima verificirano utvrđenje za koje ona sama ne može snositi političku odgovornost.

I onda će se priželjkivati incidenti i provokacije, zazivat će se kojekakve ploče, spomenici i naizgled pubertetsko spaljivanje novina, jer – da toga nema, kako bi se mogle stvarati i produbljivati podjele, kako bi se mogla opravdavati redarstvena i politička represija, a napose: kako bi se bez toga mogla zastupati i braniti daljnja dominacija kriminalno-političkih struktura izraslih iz jugoslavenškoga komunističkog poretka u svim segmentima nacionalnog života?

A u svemu tome ništa nije tako fantastično kao spremnost Hrvata da okupaciju i dalje slave kao oslobođenje, uvijek iznova plaćajući danak pokolju i progonu nacionalne elite od koga se, izgleda, ne ćemo oporaviti još desetljećima...

(broj 272, srpanj-kolovoz-rujan 2017.)

SUĐENJA ZA RATNE ZLOČINE PRED HRVATSKIM SUDOVIMA

Dok na drugome mjestu u ovome broju *Političkog zatvorenika*, svega nekoliko stranica dalje, u povodu samoubojstva generala Praljka i osude tzv. hercegovačke šestorice s popratnim ozbiljnim političkim diskvalifikacijama Republike Hrvatske, ukratko rekapituliramo bar dio činjenica o utemeljenju i djelovanju Međunarodnoga kaznenog suda za bivšu Jugoslaviju, korisno je kazati koju i o suđenjima za ratne zločine koji se odvijaju pred hrvatskim su-

dovima. Sve to je, naime, dio jedne te iste pripovijesti, u krajnjoj izvedenici jednog te istoga kompleksa kukavštine, neznanja i servilnosti.

Kao odvjetnik s kakvim-takvim – skoro trodesetljetnim – iskustvom, među inim i onim pred MKSJ-om u Haagu i pred Sudom Bosne i Hercegovine u Sarajevu, u posljednjih desetak godina pred raznim sam hrvatskim županijskim sudovima branio čitav niz hrvatskih optuženika, pripadnika Hrvatske vojske i Hrvatskoga vijeća obrane. Sve njih sam branio kao izabrani branitelj, nikad kao branitelj po službenoj dužnosti. U isto su me vrijeme razni sudovi – formalno o tome odlučuje predsjednik suda – u više postupaka postavljali za branitelja po službenoj dužnosti pripadnicima srpske manjine koji su optuženi za ratne zločine, počinjene tijekom velikosrpske agresije na Republiku Hrvatsku.

Kao što je poznato i laicima, odvjetnik ne može odbiti obranu po službenoj dužnosti, a jasno je – hrvatski politički uznici kojima je to pravo nerijetko bilo uskraćeno, to znaju najbolje – da svatko ima pravo na obranu. Tako sam i sve svoje branjenike nastojao braniti etično i profesionalno, a valja priznati da mi posao nisu otežavali ni optuženi pripadnici srpske manjine – jer neki od tih optuženika i osobno su sudjelovali u postupku, drugi su suđeni u odsutnosti – budući da nikad nitko od njih nije poricao da je zločin počinjen niti je tko od njih dovodio u pitanje da je taj zločin počinjen u kontekstu agresije na Hrvatsku. Uvijek se je radilo samo o tome, tko je odgovoran: je li za nj odgovoran konkretni optuženik, ili je za nj odgovoran netko drugi.

Radi zaštite profesionalne tajne ne ću spomenuti ime nijednoga od njih; iz istoga razloga ne ću navoditi inkriminacije iz optužnica, ali mi se na riječ može vjerovati da su i dokumentima i iskazima svjedoka ne jednom dokumentirana zvjerstva koja – kako se to obično kaže – normalan čovjek ne može ni zamisliti.

No, koja je onda svrha ovoga mog naklapanja, s pravom se može upitati čitatelj, kad ne ću spomenuti imena optuženika i žrtava, čak ni njihovu nacionalnost, a ne ću navesti opise zločina, vrijeme i mjesto gdje su se i kad su se ti zločini dogodili, niti sadržaj dokumenata odnosno svjedočkih iskaza? Zlorabim li čitateljsku pozornost sa svrhom ili bez svrhe?

Sa svrhom, mislim. A svrha ovoga fragmenta svodi se na statistiku i zaključke koji se iz te statistike neminovno moraju izvući (pa onda možda staviti u kontekst nedavne haške osude, i u kontekst rasprave o hrvatskoj državnosti i suverenosti).

Ni jedan – doslovce niti jedan – moj branjenik hrvatske nacionalnosti, suđen pred hrvatskim sudovima, nije oslobođen! Svi su proglašeni krivima, od prvoga do zadnjega!

S druge strane, ni jedan – doslovce niti jedan – moj branjenik srpske nacionalnosti, kojemu sam u postupcima pred hrvatskim sudovima postavljen kao branitelj po službenoj dužnosti, nije proglašen krivim. Od prvoga do zadnjega, svi su oslobođeni ili je protiv njih optužba odbijena!

Eh, sad, ne ću potezati usporedbe s MKSJ-om u Haagu, niti ću dodatno uvjeravati kako i drugi hrvatski odvjetnici imaju slična iskustva, nego ću pitati, ne očekujući da mi itko odgovori ono što znadem i sam: govori li u priloge takvoj statistici zakon vjerojatnosti?

Ne govori, to je očito.

Je li protiv srpskih optuženika optužnica uvijek podizana na mršavim i nezakonitim dokazima (pa je državno odvjetništvo nesposobno), ili su dokazi protiv hrvatskih optuženika uvijek i beziznimno zakoniti i uvjerljivi (pa je to isto državno odvjetništvo vrlo sposobno)? Jesam li ja, možda, sa stopostotnim neuspjehom kod hrvatskih optuženika jedan slab odvjetnik; ili sam, možda, sa stopostotnim uspjehom kod srpskih optuženika ipak dobar odvjetnik?

Ili se razlozi ipak kriju – zapravo se uopće ne kriju! – negdje drugdje? Tamo gdje se kroji tzv. politička korektnost; tamo, gdje će i najmršavije naznake mogućeg oslobođenja hrvatskih optuženika dovesti do medijskog napuhivanja slučaja, dok će novinstvo posve ignorirati suđenja srpskim optuženicima; ne na zadnjemu mjestu i tamo, gdje se određuju sudačke sudbine i promaknuća; drugim riječima, tamo gdje nas se desetljećima etički, mentalno i nacionalno *škopi*, gdje nas se odgaja za poslušnike, sluge i robove...

(broj 273, listopad-studeni-prosinac 2017.)

HRVATI I ISTANBULSKA KONVENCIJA

Silna polarizacija hrvatske javnosti u povodu Plenkovićeve najave da će vlada bez otezanja pokrenuti postupak potvrde Istanbulske konvencije, i impresivne demonstracije održane u središtu Zagreba 24. ožujka, vjerojatno su izazvale nedoumice kod mnogih promatrača hrvatske političke stvarnosti. Jedni su očekivali puno otvorenije i puno glasnije istupanje katoličke hijerarhije, druge je začudilo oklijevanje pravoslavnih crkava i židovske zajednice, a treće je osobito iznenadila neodlučnost predstavnika Islamske vjerske zajednice koji su se našli u procjepu između vlastitih vjerskih i svjetonazorskih pogleda, i činjenice da su tu konvenciju bez ikakva krznanja davno potvrdile Bosna i Hercegovina te Turska koja, dakako, nema nikakvih formalnih vjerskih inge-

rencija nad muslimanima u Hrvatskoj i u BiH, ali na njih i dalje vrši snažan psihološki utjecaj.

Ima pokušaja da se uzavrela atmosfera objasni i unutarnjim nezadovoljstvom u Hrvatskoj demokratskoj zajednici te da se čitavu *protukonvencijskom pokretu* dade protuplenkovićevsko značenje, ali je to očito pretjerano: čak i kad bi ono što se unutar HDZ-a nudi kao alternativa Plenkoviću imalo potencijal koji dosad nije bio vidljiv, povijest te stranke poznaje dvorske spletkes i dvorske državne udare, ali ne zna za *revoluciju odozdo*: prosječan član Hrvatske demokratske zajednice jedva se može nazvati pripadnikom monoteističke religije, budući da pored Svemogućega poznaje i priznaje Jedva Malo Manje Svemogućega u Liku Našega Predsjednika, Izabranika i Pomazanika, pa se ovomu potonjemu čak i više klanja, više od Njega strepi i Njegovo Sveto Ime češće u nevolji zaziva.

Drugim riječima, aktualna je rasprava, prema mome mišljenju, manje političke (ili stranačko-političke), a više doista svjetonazorske naravi. Ona je zasad nejasni i daleki odjek sličnih europskih, pa i svjetskih ideoloških previranja koje čovječanstvo ciklički proživljava u posljednja tri stoljeća. To objašnjava zašto je ovaj narod i u posljednjim desetljećima bio kadar šutke otrpjeti mnoge teške udarce, a dignuo se je na noge zbog rodne ideologije, pa je zbog svih tih okolnosti hrvatska rasprava o Istanbulskoj konvenciji postala više *katolička stvar* nego što je to bio, primjerice, ne tako davni referendum o ustavnoj definiciji braka iza kojega su zdušno bile stale praktično sve vjerske zajednice u Hrvatskoj.

Taj referendum, održan 1. prosinca 2013., uspio je, dakako, i zbog toga što su mu potporu pružale brojne političke stranke, na čelu s najvećom, Hrvatskom demokratskom zajednicom. Zato, kad se sve to uzme u obzir, referendumski rezultati i nisu bili tako sjajni kao što su trebali biti, i kao što ih se je kasnije s nekih strana pokušavalo prikazati (pa se to pokušava i danas): na referendum je izišlo oko 1.437.000 građana s pravom glasa, od čega su dvije trećine, oko 947.000 ljudi, glasovale za ustavnu definiciju braka kao životne zajednice muškarca i žene. Da su protivnici bili malko manje impresionirani, rezultat je, dakle, lako mogao biti puno nepovoljniji.

Uza sve to, najnoviju raspravu o Istanbulskoj konvenciji valja promatrati i u svjetlu činjenice da je ta ista hrvatska javnost svojedobno, ne trepnuvši, progutala zlosretnu rodnu ideologiju u nekim dokumentima koje je donijela još Račanova vlada, a osobito u Sanaderovu (dakle: HDZ-ovu) Zakonu o suzbijanju diskriminacije iz 2008. godine, koji već u prvome članku priječi, između

ostaloga, i diskriminaciju zasnovanu na „rodnom identitetu“. Činjenica da je Hrvatska sada odbila *šutke pasti*, pokazuje da se prilike mijenjaju: ono što je još prije deset godina bilo *politički nekorektno*, danas postaje prihvatljivo. To znači da se naziru nove ideološke bitke i nova kulturna borba, po frontama koje tako neodoljivo podsjećaju na davnašnje, ali će, nema sumnje, imati novu kvalitetu, dajući nam tako da živimo u zanimljivim vremenima.

(broj 274, siječanj-veljača-ožujak 2018.)

KORUMPIRANI POLITIČKI SUSTAV

Jasno je da potpora reformi hrvatskoga izbornog zakonodavstva nije samo pitanje političke potrebe. To je izraz naše svijesti o političkoj korumpiranosti hrvatskoga društva u korijenu koje je sustav koji potiče selekciju nagore, pa je kao takvo ujedno i pitanje elementarnog morala. O tome je na ovome mjestu pisano više puta i dugo godina, neovisno o najnovijim referenduskim inicijativama i prije njih; možda i drastičnije i dalekosežnije, jer se je ovdje znalo raspravljati ne samo o nepravедnosti izbornog sustava, nego i o upornome, koruptivnom kršenju ustavnih i zakonskih odredaba o ustroju i djelovanju političkih stranaka.

No, ovdje se ne radi ni o kakvome utvrđivanju tobožnjega prava prvenstva, nego o konstataciji da postoje slični ili isti zaključci do kojih su različiti ljudi došli različitim putevima i u različito vrijeme, pri čemu je najvažnije da su ti zaključci podudarni i da je napokon možda sazrelo vrijeme za njihovu društvenu afirmaciju. Najnoviji nagovještaji vladinih trbuhozboraca da se i na Markovu trgu razmatra mogućnost usvajanja dijela referenduskih zahtjeva govore tomu u prilog, iako ne treba biti naivan i misliti da će troglava i troroga Plenkovićeva vlada olako iz ruku ispustiti oružje kojim se tako dugo održava na vlasti.

Uostalom, preferencijsko glasovanje, ma kako ono romantično izgledalo, samo po sebi uopće ne mora voditi do postizanja cilja kojemu referendumska inicijativa teži. Njega se može faktično izvrnuti ruglu čak i najbanalnijim instrumentima, kao što je kreiranje stranačkih lista na način da se na njima uopće ne nađu ljudi koji bi realno mogli ugroziti poredak koji nametne stranačka središnjica. Na posljednjim smo parlamentarnim izborima imali liste na kojima su nisko postavljeni bili kandidati koje se htjelo poniziti ili izgurati iz stranke, pa su oni ipak, zahvaljujući jednomu preferencijskomu mjestu, ušli u Hrvatski

sabor. U novome sustavu se takvi ljudi možda, primjerice pod *firmom* kadrovske *podmlađivanja*, uopće ne nađu na listi, pa će biračima ostati da biraju ili stranačke favorite s čela izborne liste, ili posve nepoznate ljude.

Da se o tome i o sličnim scenarijima ozbiljno razmišlja, pokazuje nagoviještena višemjesečna kontrola urednosti potpisa za referendumsku inicijativu, a onda i sasvim izvjesno ustavnosudsko preispitivanje tzv. ustavnosti referendumskih pitanja. Potonju kiselu jabuku će najveća od vladajućih stranaka prepustiti svojim šegrtima ili inteligentnom dijelu oporbe koji je uvijek kadar obavljati tuđi posao, a u konačnici će pravorijek izreći ljudi u crnim togama koji su, kako znamo, birani ne *po obličju il' ljepoti il' po brcih junačkijeh* – kao Kovačićeva baba Čengiđkinja – nego po stručnome znanju i etičnosti, visokim sveučilišnim ocjenama iz ustavnoga prava, impresivnim i originalnim doktoratima, poniznošću pred *dugim cijevima*, poštivanju poreznih propisa i po neprepisivanju tuđih radova.

U svemu tome je fascinantna argumentacija Plenkovićeva protivljenja svakom zadiranju u povlastice koje imaju manjinski zastupnici. To je, kako reče taj visoki namjesnik međunarodne zajednice za ovaj dio „Zapadnoga Balkana“, tečevina uglavljena još u Ustavni zakon o pravima nacionalnih manjina koji je bio pretpostavka međunarodnog priznanja Hrvatske. Nije osobito bitno to što magistar prava Plenković misli kako je to bio „uvjet“ (pokazujući da bi bilo korisno vratiti se u brucoške klupe i svladati neke temeljne pravne termine i pojmove); puno bitnije je to što predsjednik vlade Plenković zaboravlja da je taj Ustavni zakon bio iznuđen srpsko-jugoslavenskim tenkovima na Turnju i u Tenji, ponad Zadra i ponad Dubrovnika.

Nismo ga, dakle, donijeli slobodno i bez pritiska, pa nema razloga da mu se i danas klanjamo kao svetoj kravi. Nema u Hrvatskoj nijedne političke snage ni stranke koja zagovara progon i diskriminaciju bilo koje nacionalne manjine, ali ima i snaga i stranaka koje su protiv toga da jedan dio samo jedne manjine ucjenjuje hrvatsku većinu i hrvatsku državu kad god se sjeti (ili kad mu se s *ušća* tako naloži), postupajući time objektivno na štetu dobroga dijela te iste, srpske manjine i njezine integracije u hrvatsko društvo...

(broj 275, travanj-svibanj-lipanj 2018.)

NOVOJUGOSLAVENSTVO KAO ODGOVOR NA NOVU OPASNOST?

Svatko tko nešto znade o nastanku jugoslavenske ideologije – ili se bar sjeća jugoslavenskih vremena – lako će se sjetiti da se je krilatica o tzv. narodnom jedinstvu odnosno, u svome osuvremenjenom obliku u komunističko doba, o tzv. bratstvu i jedinstvu, uvijek odnosila na Hrvate i Srbe. Svi drugi narodi, bili oni formalno priznati ili nepriznati i pravno nepostojeći, u toj su jednadžbi bili suvišni, pa jugoslavenstvo nikad nije impliciralo hrvatsko-makedonsko, hrvatsko-crnogorsko ili hrvatsko-slovensko narodno jedinstvo ili bratstvo-jedinstvo: i na instinktivnoj i na racionalnoj razini bilo je jasno da je bez Slovenaca, Makedonaca ili Crnogoraca Jugoslavija moguća, bez Hrvata i Srba nje nema.

To je povijesna konstanta i neupitna činjenica koju ne mijenja nikakvo jezično, rasno, geopolitičko, kulturno, gospodarsko ili koje drugo opravdanje kojim su jugoslavenstvo zaodijevali njegovi apostoli. Uvijek je, dakle, jugoslavenstvo aksiomatski polazilo od hrvatsko-srpske sloge, i uvijek je nicalo na tuđinskoj podlozi: uvijek se je hranilo stvarnim ili tobožnjim opasnostima koje ugrožavaju južnoslavenske narode, bez obzira na to što se je iza njega – u različitim razdobljima – krio instrument austrijske penetracije na europski Jugoistok, potom njezina svojevrsna negacija – brana germanskomu *Drangu nach Osten*, kasnije potreba izgradnje anglofrancuskoga sanitarnoga kordona prema boljševičkoj Sovjetskoj Rusiji, a na koncu i podizanja bedema razgraničenja Istoka i Zapada kojim je plaćen poraz prokomunističkih snaga u grčkome građanskom ratu i osigurana daljnja britanska dominacija u istočnome Sredozemlju i na Bliskom istoku.

Danas svjedočimo da se hrvatsko-srpska sloga, kao uvod u novo jugoslavensko rješenje, u nešto umivenijem i jedva prikrivenom obliku nudi kao brana onomu što se naziva islamizacijom Bosne i Hercegovine kao dijelom stvarne ili navodne strategije islamizacije Europe. Zatvarajući oči pred pravim razlozima tih migracija i tepajući onima koji su ih doista izazvali, Hrvati bi danas, prema tome, imali misiju spasiti Europu čak i onda kad jedva mogu spasiti sebe, a tu misiju mogu postići samo tako da se opet naslone na Srbe!

Kad ne bi postojalo tragično iskustvo dviju Jugoslavija i da nema nezacjeljenih rana iz Domovinskog rata, taj novojugoslavenski model bi i danas jačačno imao kakav „regionalni“ naziv; kad to postoji, onda nam se on nudi kao tobožnji izraz hrvatskog nacionalizma. Takvim se je, uostalom, htio prikazati i na prijelazu XIX. u XX. stoljeće.

Povijest se ponavlja, ovoga puta doista kao farsa: ponovno služeći geopolitičkim interesima velesila, taj i takav oblik tobožnjega hrvatskog nacionalizma iznova propovijeda hrvatsko-srpsku suradnju, odričući se samostalnosti i nudeći Srbima da budu arbitri hrvatsko-bošnjačkih odnosa, te borbeno – rječnikom koji po mržnji i nesnošljivosti podsjeća na izljeve mržnje nekadašnjih militantnih prvoboraca Hrvatsko-srpske koalicije – prokazuje sve one na hrvatskoj strani koji se usuđuju pomisliti da hrvatski narod i u Bosni i Hercegovini ima interese koji nisu ni srpski, ni britanski niti američki, nego su – hrvatski i samo hrvatski.

Zato ti tobožnji hrvatski nacionalisti – inače listom dojučerašnji jugoslavenski partijski pripuzi i „omladinski rukovodioci“ – preziru i hrvatsku povijest, napose ona njezina razdoblja koja šalju drugačije, protujugoslavenske poruke i pouke. Za njih nema isprike, za Jugoslaviju je uvijek ima, pa zato taj novi naraštaj Srbohrvata uvijek škrguće zubima nad velikosrpskim incidentima koji mute pastoralne predodžbe o hrvatsko-srpskoj idili i otežavaju primjenu jugoslavenskog rješenja.

A spomenute legitimne, etički utemeljene, kulturno-povijesno opravdane i geopolitički ostvarive hrvatske interese nije moguće postići tako da ih se izbjegava niti tako da se njihovo moderiranje prepusti bilo komu drugome, navlastito Srbima i kojekakvim europskim mešetarima i protuhama. Svaki od dosad poznatih modela rješavanja položaja Hrvata u Bosni i Hercegovini pokazao se je neuspješnim; nijedan nije primjenljiv u budućnosti. Treba, dakle, tražiti novi, i u tome novom valja težiti osiguranju položaja ne samo Hrvata u susjednoj državi, nego i hrvatskog naroda u cjelini i hrvatske države. Bez nje se taj proces ne smije odvijati.

(broj 276, srpanj-kolovoz-rujan 2018.)

POČETAK RASPLETA?

Suvremenici najčešće nisu kadri shvatiti značenje pojedinih događaja. Klasičnom, upravo udžbeničkom ilustracijom te tvrdnje smatra se ona dnevnička bilješka francuskoga kralja Louisa XVI. On je, naime, i 14. srpnja 1789. u svoj dnevnik zapisao: *Rien – Ništa*. Monarhu koji je zacijelo bio obavješteniji od prosječnog Francuza učinilo se, dakle, da se ni tog dana nije dogodilo baš ništa vrijedno bilježenja. Nije primijetio da je baš tada započelo nešto što će ga domalo stajati prijestolja, a onda, u siječnju 1793. i glave, i što će – ma kako se to

ocjenjivalo iz raznih razloga, motiva i s raznih polazišta – iz temelja i zauvijek izmijeniti ne samo Francusku, nego i Europu, a zapravo cijeli zapadni svijet: Francuska građanska revolucija.

Nema u Hrvatskoj događaja koji mogu pokrenuti procese takvih razmjera, i ne treba se rasipati frazama o tome da je netko ili nešto povijesnoga značenja. No, čini se da bi najnovija afera oko izglasavanja zagrebačkoga gradskog proračuna – afera kojom je kulminirao sad već višegodišnji proces trgovine ljudskim obrazima i sličnom bižuterijom – mogla pokrenuti lavinu. U drugome satu skupštinske sjednice trojica zastupnika takozvane oporbe glasovala su suprotno onomu što su izjavljivali i javno obećavali na samome početku sjednice, a ni dva dana nisu prošla da se ne dozna – između ostaloga – i to da je jedan od tih zastupnika svojim stranačkim drugovima kazao kako ga na tu prodaju vlastitog dostojanstva sili život, ali i to da je jednomu drugom skupštinskom zastupniku, po zanimanju odvjetniku, Netko nudio zastupanje grada Zagreba odnosno trgovačkih društava u gradskome vlasništvu, kao cijenu za izdaju stranačkih kolega i stranačkog programa.

Državno odvjetništvo šuti („u interesu istrage“?), krivo misleći da šutnja nužno znači mudrost. Ne šute, naime, samo mudri, nego šute i oni koji se boje govoriti. Šute i sluge, šute robovi, ali – državno odvjetništvo nije tijelo koje smije pokazati strah. A čovjek ne treba biti osobito mudar, politički pismen i dalekovidan, da shvati kako će se – nakon pravog povodnja kojekakvih saucha, polovanaca i sličnih moralnih gnoma i ljudskih polovica – pitanje borbe protiv korupcije (ponajprije one političke, jer je trulost hrvatskoga političkog sustava izvor svih naših zala!) u najbližoj budućnosti pretvoriti u središnju temu predizbornih kampanja, a potom i u ključnu kristalizacijsku točku hrvatskoga političkog života.

Jer, htjeli mi to priznati ili ne htjeli, korupcija je rak-rana hrvatskoga društva, to je najvažniji razlog konformizma i negativne selekcije, to je ključni razlog iseljavanja mladih i najbitniji uzrok beznađa i besperspektivnosti koja ponegdje doseže takve razmjere da upitnim čini smisao stvaranja i obrane neovisne hrvatske države, države čiji su mnogi prostori demografski opustošeni, a gospodarski i kulturno uništeni. Toj bolesti treba navijestiti obračun bez milosti, rat do istrjebljenja, jer alternative zapravo nema: ili ćemo mi iskorijeniti nju, ili će ona dotući nas.

Treba pritom imati na umu da u pravilu korupcija nema nacionalno-političku, ideološku ili stranačku boju. Ona je tamo gdje je vlast, i nitko na nju nije imun, pa nije rijedak slučaj da se pokvare i borci za pravdu i zakonitost. Jav-

nost i zakon najbolji su lijek, jer: *Power corrupts; and absolute power corrupts absolutely*, davne 1887. je ustvrdio lord Acton. Vlast kvari, a apsolutna vlast kvari apsolutno. Povijest ga, nažalost, nije opovrgnula. No, već najava obračuna s korupcijom, ako se ne zadrži na platonskoj, neobvezujućoj deklaraciji, kadra je ohrabriti malodušne i osokoliti one koji su spremni na borbu, borbu koja jest dugotrajna, teška i neizvjesna, ali koja već sama po sebi donosi slasti koje sobom nosi malo koja borba...

(broj 277, listopad-studeni-prosinac 2018.)

TAKOZVANO UJEDINJENJE TAKOZVANE DESNICE

Uobičajenu močvaru hrvatskoga političkog života ciklički burkaju samo izbori: uoči izbora uskrsavaju i povampiruju se politički mrtvaci, kao stručnjaci i nenadmašni autoriteti nastupaju notorni neznalice i jeftini mešetari, iz naftalina vladajući vade i na svoje konce u tome sumornom kazalištu pripinju uvijek poslušne lutke, a kao gljive poslije kiše niču samozvani mislioci i stratezi. Čitava ta bura u čaši vode traje nekoliko tjedana, nakon čega pobjednici trljaju ruke, izdajice i plaćenici broje svoje srebrnjake, a poraženi, s većinom hrvatskog naroda – ližu vlastite rane.

Ovogodišnja epizoda toga tradicionalnog rituala pred najnevažnije od svih izbora, one za Europski parlament, obilježena je žestokom, dosad neviđenom kampanjom za takozvano ujedinjenje takozvane desnice. Dok je uoči predstojećih izbora prilično jasno da će ljevica – koja je formalno u oporbi, a stvarno na vlasti u svome umivenom, hadezeovskom izdanju – izići na izbore razjedinjena i rascijepljena u čitav niz grupacija (jedni na čelu s SDP-om, drugi u tzv. Amsterdamskoj koaliciji, treći pod nazivom Možemo!, četvrti oko Živoga zida, peti oko Dalije Orešković, šesti oko Mislava Kolakušića itd.), a MOST se trudi biti ono što doista jest (u postojećem obliku i sastavu, dakle – ništa!), na takozvanu desnicu se vrši stalan i sustavan pritisak da nastupi kao jedinstvena lista.

Onaj tko ima oči, lako će vidjeti: ne računa se pritom samo na izbornu matematiku i na neupitno, autentično raspoloženje jednoga dijela biračkoga tijela koje već desetljećima čezne za oživotvorenjem tog procesa, nego se prije svega računa na ljudsku naivnost i – zašto ne kazati – na ljudsku glupost. Jer, prvo, da u tim kvazipolitičkim i kvazidesničarskim krugovima doista postoji volja za zajedničkim djelovanjem, devet desetina tih nazovi stranaka ne bi

uopće nastalo. One nisu nastale niti danas postoje radi programskih, političkih razlika, nego su i nastale i postoje radi sasvim prizemnih motiva.

Nastale su samo radi zadovoljenja kojekakvih liderskih ambicija samozvanih vođa, a tamo gdje težnja za „predsjednikovanjem“ nije bila dostatno jaka, već desetljećima ju srebrnjacima i sinekuricama podmazuje i ojačava vladajuća stranka, Hrvatska demokratska zajednica. One, dakle, uglavnom postoje samo na papiru, kao politički vampiri koje se iz mrtvačkih sanduka izvlači za tuđe potrebe.

S druge strane, povijest njihova nastanka obilježena je međusobnim uvredama, prijeverama, podmetanjima i spletkama: za mrvicu vlasti i za šaku novčića akteri te batrahomiomahije oduvijek su bili spremni proliti mnogo (tuđe) krvi. Zato je posve jasno da bi njihovo sadašnje mehaničko udruživanje bilo kratkotrajno, i da bi najkasnije nakon izbora dovelo do novoga, još burnijega, još dubljega i još traumatičnijeg raslojavanja, koje bi pritom kompromitiralo one koji su u nj ušli čistih ruku i s čistim nakanama.

Ponajbolje to znaju oni koji su danas glavni naručitelji i glavni režiseri tobožnje ujediniteljske kampanje, i koji ju jednim dijelom baš zbog toga i vode. Među njima su oni koji su nedavno doživjeli stanovite profesionalne, tek uzgredno političke poraze (pa bi se preko takozvane desnice i njezina prividnog ujedinjenja rado svetili Andreju Plenkoviću i Kolindi Grabar Kitarović), potom oni koji bi u političku orbitu za vlastite svrhe rado vratili davno ocvale i potrošene političke zvijezde, poznate samo po epskoj nesposobnosti.

U toj su kombinaciji ipak ponajvažniji i najutjecajniji pripadnici unutarhadezevske opozicije Plenkoviću i krugu oko njega. Njima je poraz HDZ-a na izborima za Europski parlament najprječi kratkoročni cilj, jer znaju da će u protivnome biti marginalizirani i isključeni iz stranačkog vodstva (a time i udaljeni od jasala na kojima godinama udobno preživaju, zaogrnuti odgovarajućim barjakom i s prigodnom rukom na srcu dok se intonira državna himna). Takve u sedlu održava samo Plenkovićev poraz, a njega bez vlastitog izlaganja mogu postići samo ako instrumentaliziraju takozvanu desnicu koju će poslije lako opet razmrviti te njome i nadalje manipulirati.

U takvoj konstelaciji hrvatski nacionalisti imaju doista interes nanijeti poraz aktualnoj Hrvatsko-srpskoj koaliciji te tako i svome narodu i svijetu pokazati da se u Hrvatskoj ne može i ne smije vladati protiv Hrvata. No, taj joj poraz trebaju nanijeti u svoje ime i za svoj račun, a ne za račun onih koji im nisu manji neprijatelji, i koji nisu manja prijetnja hrvatskim nacionalnim in-

teresima. Pitanje je samo, hoće li birači nasjesti toj klopci ili će se sjetiti da se Danajaca treba ponajviše bojati onda kad nam darove nose...

(broj 278, siječanj-veljača-ožujak 2019.)

POLITIKA I KRIMINAL

Postoji stara uzrečica koju nedovoljno često imamo na umu: ne može se vladati i biti nevin. Dade se ona, doduše, tumačiti na više načina, ali za onaj najjednostavniji i najočitiiji, da je uspjeh u politici praktično nemoguć bez zločina u nekom obliku, obično bez mefistofelskog aranžmana s kriminalnim strukturama – od onih okultnih do običnih pljačkaša i cestovnih razbojnika – koje doista vladaju društvom, Hrvatska, nažalost, pruža mnoštvo primjera i dokaza.

Kao malogdje u civiliziranu svijetu, naše političke stranke postoje i funkcioniraju kao legalna krila organiziranoga kriminala, i zapravo je zastrašujuće promatrati takozvanoga običnog čovjeka kad misli da njegovi izabranici razmišljaju i djeluju u kategorijama etike i rodoljublja, dok njih zapravo vode sasvim prizemni, mračni interesi koju se umataju u rodoljubni celofan i trobojnu ambalažu kako bi ih se što lakše i što skuplje prodalo siromašnima duhom.

Njih koji u zanosu trepere pred kojekakvim predsjednicima koječega, koji puni blažene nade čekaju neke nove kandidature i koji vlastite frustracije liječe izmišljanjem takozvanih uspjeha, kraljevstvo nebesko čeka širom otvorenih vrata, jer su se oduvijek s čvrstom vjerom i jednakom naivnošću klanjali uvijek novim, a uvijek istim božanstvima.

To nije popularno kazati, baš kao što suočenje s tom činjenicom ne ohrabruje. No, činjenica ne prestaje biti činjenicom time što nam se ne sviđa i što ju prešućujemo, i sebi i drugima. Bez svijesti o bolesti nema liječenja niti izlječenja.

Ne moramo se pritom slagati ni u ocjeni uzroka toga dramatično teškog stanja, pa nitko ne mora dijeliti moje uvjerenje da mu je u korijenu pokolj i rase-ljavanje hrvatske nacionalne elite u doba Drugoga svjetskog rata i neposredno nakon njega. Gubitak tolikog mnoštva mladih ljudi i izgrađenih intelektualaca – zahvaljujući kojima su tridesete godine XX. stoljeća bile intelektualno možda najuzbudljivije razdoblje naše povijesti – teško bi nadoknadili i brojniji narodi, stabilnije kulture i solidnije države. U tom smislu svi naši današnji porazi na određeni su način odjeci ondašnjega našega teškog poraza, ondašnje krvave

pobjede jugoslavenstva nad hrvatstvom, onda nametnute i uspostavljene boljševičke diktature nad zametcima slobode.

Vlastitu neovisnu državu nismo ostvarili u vrijeme kad su na cijeni bili poštenje i čast, nego smo je – Božjom providnošću i žrtvom najboljih – izborili u vrijeme kad su i ta žrtva i njezini plodovi lako pretvarani u potrošnu robu kojom se jednako trguje i u najsajnijim hramovima i u najzabitijim rupama. Kocka se o nama, što bi Matoš rekao, kao o robu afrikanskomu. Globalistički nam konzumerizam utire put u Josafatsku dolinu, pa zato ni pobjeda u Domovinskom ratu nije dovela do stvaranja nove, doista hrvatske elite, nego je, naizgled paradoksalno, posredno i nehotice pridonijela procvatu i učvršćenju protuhrvatskih, zločinačkih struktura.

One nikad nisu bile jače nego danas, jer su nekad, uz pomoć pendreka, noža i žice, vladale tijelima; danas puno rafiniranijim sredstvima vladaju našim dušama. Zato je danas borba protiv kriminala – i protiv trgovanja imenom i obrazom – jedini autentični oblik borbe za Hrvatsku. A u toj je borbi najteže prepoznati istomišljenike, jer: neprijatelj se danas ne kiti samo tuđinskom, nego vije i našu zastavu. Zato treba stalno ponavljati onu prastaru, podjednako antičku koliko i biblijsku: po djelima valja suditi, ne po riječima.

(broj 279, travanj-svibanj-lipanj 2019.)

O USTAVNOJ PREAMBULI, OPET

Kad je u zimu 1990., u vrijeme donošenja prvoga demokratskog ustava Republike Hrvatske, stari Ivo Korsky objašnjavao da će se ustavna preambula pretvoriti u sredstvo za očuvanje jugoslavenske baštine i osiguranje nastavka političke, gospodarske i kulturne dominacije struktura izraslih u doba komunističke Jugoslavije te ujedno u ideološku batinu kojom će biti zatučen svaki pokušaj da se ta nevolja nadiđe, bio sam – hvala momu mršavu životnom, a još mršavijem političkom iskustvu – uvjeren da taj ugledni hrvatski politički emigrant, usprkos svojoj inteligenciji, znanju i iskustvu, uvelike pretjeruje.

Barjaci su se vijali na sve strane, vjetar je još znao donijeti miris pečenoga volovskog mesa, a osjećaj da se nacija pred uperenim tenkovskim cijevima JNA homogenizira, jačao je iz dana u dan. Činjenica da su se u svoja hrvatska prsa odjednom počeli busati seoski žbiri i kojekakve protuhe koje su se do jučer klanjale Beogradu i prisezale Jugoslaviji, uvjerala nas je da je jugoslavenstvo napokon nepovratno lipsalo: prvi put smo doživjeli da je popularno,

pa možda i probitačno biti Hrvat, i da je napokon došlo vrijeme kad hrvatska lađa ne će potonuti, jer – da joj takva opasnost prijeti, već bi ju ti štakori bili napustili.

Pokazalo se, nažalost, da je Korsky bio u pravu. Ustavna preambula koju smo brzopleto doživljavali kao ustupak nužan u ondašnjem trenutku, kao poraz koji se mora platiti da bi se bilo prihvaćen na takozvanom Zapadu (i koji je ustupak, uostalom, iz perspektive njezina autora i zacijelo i inače glavnog ustavotvorca, Franje Tuđmana, bio zgodno sredstvo da se popravi povijest i ispiše uljepšana verzija vlastite prošlosti), doista se pretvorila u polugu kojom se Hrvatska neprekidno drži u Drugome svjetskom ratu, u instrument koji nam ne dopušta napuštanje jugoslavenskih i komunističkih okova, mentalnih i fizičkih.

Na tu se preambulu ne oslanjaju samo priučeni novinari, dojučerašnji sluge jugoslavenskog režima i kakvi poluinteligenti, nego se svako malo susretnemo s pojavom da za njom, kao za revolverom iz korica za kojim poseže revolveraš u osrednjem vesternu, posegnu i ozbiljni ljudi, oni koji na drugome mjestu pokazuju da inače znaju misliti. Tako je ustavna preambula (p)ostala najviša vrijednost hrvatskog društva, mjerilo svih stvari i dogma nad dogmama. Nema takve ni u jednoj religiji. Sve što postoji, kao da postoji po preambuli i radi preambule, i njome se mora mjeriti. Tražiti da se znanstveno preispitaju i protumače tamošnje teze, smrtni je i neoprostivi grijeh, znanstveno i političko samoubojstvo, izbor puta u društveno izopćenje: *Constitutio locuta, causa finita* – propisano je ustavom, pa je već samim time neupitno i apsolutno vrijedi.

A kad je već tako, onda bi bilo uputno da se u ustavu propišu i razne druge korisne stvari, poput stope nezaposlenosti, tečaja kune, visine standarda, zajamčene mirovine, prihoda od turizma, uroda pšenice i drugoga bilja, svakako i rasplod stoke sitnoga i krupnoga zuba. Sve to s malo dobre volje može stati u ustav, pa ćemo time biti oslobođeni svih briga i nevolja.

Uostalom, u bliskome nam i bratskom susjedstvu srpski je satiričar Radoje Domanović još davno predlagao „idealni politički program“ koji u izvadcima glasi: „Čl. 1. Niko ne radi ništa. (...) Čl. 5. Mora se doneti odluka (...) i to će se smatrati kao naročita tačka ustava, prema kojoj: voće, korisno bilje uopšte, pšenica i svi druge usevi moraju uspevati basnoslovno dobro, i to dva puta preko godine, a ako se pokaže deficit u budžetu državnom, onda i tri, pa, razume se, po potrebi i više puta, kako to već finansiski odbor za shodno nađe. Čl. 6. Stoka, svaka moguća, bez razlike pola i uzrasta, napreduje, takođe po zakonskom naređenju, to jest po odobrenju oba doma, veoma dobro, i množi se vrlo

brzo. (...) Čl. 12. Ženske haljine, ogrlice, naravno i žiponi, kao i druge potrebe, seju se i uspevaju vrlo brzo pod svakom klimom i na svakom zemljištu, svakog meseca, u raznim bojama i po najnovijoj francuskoj modi...“

Kad smo, naime, ustavom propisali povijesne istine i zabranili znanost, zašto ne bismo i mi Hrvati ustavom propisali sve one blagodati što ih je Do-manović predlagao Srbima, potom i razne druge, pa time domovinu pretvorili u Arkadiju u kojoj ne treba ni raditi ni misliti?

(broj 280, srpanj-kolovoz-rujan 2019.)

PREDSJEDNIČKI IZBORI

U trenutku kad se ovaj broj nađe u rukama čitatelja, znat ćemo rezultate prvoga kruga predsjedničkih izbora i tako biti oslobođeni nedoumica koje vjerojatno u trenutcima dok pišem ove redke tište mnoge.

Bivši hrvatski politički uznici – za razliku od hrvatskih branitelja kojih danas u stranačko-političkom smislu ima na svim stranama – zacijelo, ne računajući možda sasvim rijetke iznimke, zapravo dvoje samo između Kolinde Grabar Kitarović i Miroslava Škore; ostali ih kandidati i ne zanimaju. Iako oboje u potrazi za glasovima znaju zabrazditi i lijevo od centra – Kolinda, recimo, pjevajući uzoritomu Milanu Bandiću i pokušavajući pridobiti potporu HNS-a, a Škoro računajući da će ga MOST, ta crvena krpa i nezadovoljnim hadezeovcima, i ne samo njima, osloboditi *desničarske* hipoteke – tih dvoje kandidata aspiriraju na približno isti dio biračkoga tijela.

Zato se samo nepametna i politički posve nepismena čeljad može čuditi da između njih dvoje padaju najžešći (i najniži) udarci. Ta, nogometnim rječnikom kazano, oni su jedno drugome u šesnaestercu, a nije u njihovu šesnaestercu ni Mislav Kolakušić, kamoli Zoran Milanović. Napadima na kandidate ljevice ne će osvojiti nijedan glas; umjesto toga, posve logično se nadaju da će jedno drugome preoteti kojega neodlučnog birača. Oni koji ne vladaju tom abecedom, neka se ne pačaju u ozbiljan razgovor. A pri svemu tome, danas ne znamo brojeve odnosno omjere, premda se čini da znademo što će kod prosječnog birača s tzv. desnice u prvome krugu prevagnuti.

Oni koji misle da im je do kontinuiteta – a ne znaju elementarne činjenice iz hrvatske povijesti, pa tako ni onu da je, recimo, Narodna stranka što je iznikla iz Hrvatskoga narodnog preporoda postala mađaronskom, pa tako i nositeljicom Khuenova režima, ili da je Hrvatska seljačka stranka prerasla u

jedan od najsnažnijih stupova monarhističkog režima i jugoslavenske države – uvjeravat će nas da HDZ zaslužuje ostati vječno, pa će kao pravi vjernici glasovati za aktualnu predsjednicu.

Ona će dobiti i sve glasove onih koji su uvjereni – poput Andreja Plenkovića – da se u Hrvatskoj ne smije formirati vlada bez srpske manjine (ne protiv nje, nego bez nje!). Za nju će, kao lojalan koalicijski partner i nametnik na hrvatskome državnom proračunu, zainteresiran za okamenjenje postojećeg stanja, jamačno glasovati i Milorad Pupovac, skupa s Vojom Stanimirovićem, a poduprijet će ju i dični Tomislav Saucha te Milan Bandić s Milankom Opačić i družinom, vječno pamteći da ni Kennedy nije imao *pevaljku* predsjedničkog ranga: njemu je pjevala tek osrednja glumica.

Oni, pak, koji žele dokidanje dvopartijskoga – u biti jednopartijskog – sustava, uza sve rezerve glasovat će za Škoru. Ne će ih impresionirati rasprava o njegovoj nestručnosti, jer je, primjerice, nositelj sporednih uloga u slabim filmovima, Ronald Reagan, postao vrlo uspješnim guvernerom Kalifornije i kasnije jednim od ponajvažnijih američkih predsjednika. Svoj glas Škori će dati i oni koji time žele pokazati kako su svjesni teških demografskih, političkih, gospodarskih i kulturnih posljedica vladavine Hrvatsko-srpske koalicije, i žele promjene, makar kakve, jer je svaka promjena bolja od ovog truljenja i propadanja, i od ove tehnokratizacije u kojoj pred bezličnim bijelim ovratnicima ne uzmiče samo hrvatska politika, nego i cijela Hrvatska.

Za nj će glasovati i svi oni koji se – makar bez ikakvih jamstava, čak i u obliku one zabavne Petrovljeve javnobilježnički ovjerovljene izjave – nadaju da će Škoro biti instrument jedne volje koja ima dovesti do čuda usporediva s onim u Kaani Galilejskoj: do raščišćavanja u Hrvatskoj demokratskoj zajednici, i da će se tamošnje članstvo napokon oteti redarstvenoj stezi i korupcijskim uzdama, pa jednom iznjedriti vodstvo kojemu je Hrvatska na prvome mjestu.

Napokon, za Škoru će glasovati i svi oni koji se ne daju uplašiti tvrdnjom da time jačaju Milanovića, i koji znaju da će i u drugome krugu – ako ga bude i ako u nj uđe ili aktualna predsjednica ili Miroslav Škoro – opet izići na izbore i dati svoj glas onomu tko bi bio manje zlo od Milanovića, znajući da i sada, kao i toliko puta do sada, ne biraju ono što bi htjeli, nego biraju manje zlo.

Na izborima, dakle, nema nikakva razloga za strah; strah nas treba biti stajnja u koje smo kao narod dovedeni prije ovih izbora i neovisno o njima.

(broj 281, listopad-studeni-prosinac 2019.)

NJIHOVO JE KRALJEVSTVO NEBESKO

Da će magistar Andrej Plenković – onaj kojega je članstvo Hrvatske demokratske zajednice čoporativno izvrgnulo ruglu kad je koncem svibnja 2016. poručio Tomislavu Karamarku da „stranka ne može biti talac jednog čovjeka“, pa ga onda mjesec i pol kasnije, sredinom srpnja 2016., jednako tako čoporativno izabralo svojim predsjednikom – i na ovogodišnjim izborima u HDZ-u zadržati vodeći položaj, procjenjivao je malne svatko tko znade išta o hrvatskoj politici. No, da se u predsjedništvo ne će uvući baš nitko od njegovih takozvanih suparnika iz „Opcije za promjene“, to je iznenadilo mnoge.

Zato su čak i oni koji poodavno s prijezirom gledaju na mentalitet hijena koji dominira hrvatskom partitokracijom – i koji se sjećaju kako su instalirani prvaci tzv. pravaških stranaka, ili kako je aklamacijom „birana“ Sanaderova nasljednica, kojoj su stranka i vlada predani milošću bahatoga lenskoga gospodara – i ovom zgodom morali priznati da su zapravo precjenjivali vlastite sunarodnjake. To, dakako, znači da su precjenjivali i vlastitu pamet, jer: jedan ne sasvim nereprezentativan dio našega naroda opet je pokazao koliko duboko se može pasti, dajući nam naslutiti da granica tom padanju možda i nema.

Ne radi se, naravno, o predsjedništvu HDZ-a kao takvom, jer svatko zna da nije riječ o tijelu koje je sastavljeno po nekim visokim načelima i koje doista odlučuje o nečemu važnom (pa bi valjalo bogato nadariti onoga tko bi otprve nabrojio članove predsjedništva Hrvatske demokratske zajednice npr. u vrijeme Tomislava Karamarka, Jace Kosor ili Ive najplemenitijeg Sanadera), nego se radi o načelu odnosno o još jednoj ilustraciji slijepe odanosti jaslama i slijepe poslušnosti onima koji te jaslave čine izglednima.

Ne radi se ni žalu zbog neuspjeha tzv. „Opcije za promjene“ koja nam još jednom, kao i mnoštvo puta u hrvatskoj povijesti posljednjih 130 godina, pokazuje trošnost mehaničkih koalicija i nenačelnih saveza. Oni su uvijek bili osuđeni na neuspjeh. A u konkretnoj situaciji: tko bi žalio za poštenjem i transparentnošću utjelovljenima u Milijanu Brkiću ili u bivšem ministru Tolušiću – čovjeku koji je sam sebe pod pseudonimom hvalio na internetu („Tako je, Tole!“), pa onda o javnome novcu sebi podizao spomen-obilježja, što u doslovnome, što u prenesenom značenju?

Tko bi čeznuo za koalicijom Brkića i Davora Stiera koji je – odlazeći s mjesta ministra vanjskih poslova – magistru Plenkoviću denunciраo Brkića, riječima: „Znaš li ti, da ti Brkić radi o glavi?“ Tko bi, dakle, išta očekivao od takvog saveza, i tko bi se nadao da takav savez može donijeti ikakve promjene, čak i da se, istodobno s tobožnjim napadajima na Plenkovića, svi nisu

odreda, čoporativno, instinktom hijene, zaklinjali na vjernost HDZ-u, tvrdeći da će bezuvjetno ostati na istome putu? Tko je sve, k tome, uspio previdjeti da u predizbornom sučeljavanju Plenkovića i Kovača ni jednom jedinom riječju nije spomenut (nije se toga, gle čuda, sjetila ni voditeljica niti oni koji su odlučivali o temama sučeljavanja!) zagrebački gradonačelnik Milan Bandić, inače čelik-Hrvat, poštenjačina od formata i – kao što znaju naši biskupi i naši prebendari – praktični katolik, s kojim je Hrvatska demokratska zajednica godinama u koaliciji i na zagrebačkoj i na nacionalnoj razini?

Nije, dakle, kod Plenkovića presudilo predsjedanje Vijećem Europske unije, a ni „stabilnost“ koju iziskuje pandemija korona-virusa (uostalom, možemo biti mirni, jer – „stabilnost“ nam počiva na Vrdoljaku, Pupovcu i Kajtaziju, a tko bi se usudio poželjeti više!). Presudila je tehnokratska, partitokratska bezličnost koju generira stranka koja već dugo uspješno trguje jaslama, poistovjećujući se s Hrvatskom jednako kao što su se s Hrvatskom poistovjećivale Narodna stranka kad ju je pod svoje stavio Khuen-Héderváry, ili milinovačka Starčevićeva stranka prava kad je 1918. s nemalim pravom svojatala svoje besprimjerne zasluge za to što su nas odveli u jugoslavensko ropstvo. Zato se pridružujemo čestitkama svima onima koji HDZ poistovjećuju s Hrvatskom, jer nisu samo jasle njihove, njihovo je i Kraljevstvo nebesko.

(broj 282, siječanj-veljača-ožujak 2020.)

SVI SMO ODGOVORNI

Kad čovjek i sam sudjeluje na izborima za Hrvatski sabor, a uređuje časopis koji nije partijski bilten niti glasilo koje povezuje ljude što o svemu – osim o hrvatskoj državnoj neovisnosti – misle jednako, može doći u napast da svoj povlašteni položaj zloupotrijebi u osobne i stranačke svrhe. S druge strane, budući da ovaj broj zaključujemo nekoliko dana prije izbora, a u čitateljske će ruke on doći koji dan nakon njih, moglo se je i *furtimaški* čekati pa pisati s naknadnom pameću i sa sigurnošću koju bi neki nazvali mudrošću, dok bi ju drugi mogli smatrati jedino kukavštinom.

Ne želim ni jedno ni drugo. A kad se osvrnem na skoro 220 brojeva ovog časopisa koje sam uredio tijekom posljednje 24 godine, mislim da mogu kazati i dokazati kako je na ovome mjestu, a zapravo i u većini drugih priloga, tijekom svih tih godina zastupana ista ideološko-politička pozicija, pozicija koju je najlakše i najbolje opisati pojmom hrvatski nacionalizam, dakle – čvrsto

uvjerenje da je neovisna i demokratska hrvatska država nužna pretpostavka i najbolji okvir slobode svakog pojedinca i svake skupine.

Ta pozicija je, uostalom, temelj na kojem se vodila borba koja je okrunjena uspostavom hrvatske države i 1941. i 1991., i na tome ništa ne mijenja činjenica da su se i onda i danas pojavile druge snage koje su svim silama nastojale ostvariti dominaciju u hrvatskome političkom i društvenom životu.

U Drugome svjetskom ratu razdoblje je bilo kratko, a prilike kaotične, pa su samo oštromniji shvaćali da raščišćavanje tek predstoji. U naše doba se, pak, može činiti da je misao hrvatskog nacionalizma uzmaknula, i da o tome ništa ne govori tako jasno kao činjenica da on u svome organiziranom obliku ostaje na margini, i da pokušava preživjeti time što na praktičnome, stranačko-političkom području pristaje na ponekad i bolne kompromise.

Razlozi tom stanju zahtijevali bi sustavnija istraživanja i pomnije raščlambe, ali bi među glavnijima svakako bila okolnost da smo vojno-političkom pobjedom jugoslavenskoga komunističkog pokreta i Jugoslavenske armije 1945. doživjeli strahovit pokolj nacionalne elite, političke, gospodarske i kulturne. Njezin nedostatak bio je jasno vidljiv i u domovini i u emigraciji, a došao je do izražaja i prigodom obnove demokratskog života koncem osamdesetih godina prošlog stoljeća.

Taj se nedostatak teško osjeća i danas, kad u zapuštenoj i rashvaćenoj Hrvatskoj na svakom koraku svjedočimo ideološkoj i svjetonazorskoj konfuziji, kad prosječan Hrvat poistovjećuje hrvatski nacionalizam s ideologijom nove europske desnice, kad se kao hrvatski nacionalni interes hoće prikriomčariti tuđi problemi i tuđa pitanja, kad se skrb za zaštitu tradicionalnih vrijednosti, koje zapravo i nema bez otvorenosti prema modernomu, zaodijeva u anacionalni konzervativizam, kad protestantizirani estradni kvazikatolički propovjednici uz asistenciju kojekakvih hramskih trgovaca hoće postati mjerom i uzorom našega katolištva, i kad se naše hrvatstvo hoće svesti na tako shvaćeno katolištvo.

Sve to pokazuje da trideset godina od sloma komunizma i raspada Jugoslavije nije bilo dovoljno za stasanje nove elite, i da za to stanje moraju postojati odgovorni.

Najodgovorniji svakako jesu oni koji su taj nacionalizam suzbijali i razvodnjavali od prvoga dana, i koji nisu stali ni onda kad je predsjednik Hrvatske demokratske zajednici i predsjednik hrvatske vlade, takozvani demokršćanin Ivo Sanader u Oxfordu samodopadno sluganski kliktao kako je slomio kralješnicu hrvatskom nacionalizmu. Jedva manje su odgovorni oni koji su takvima davali pokriće – zadovoljavajući se mrvicama s njihova stola – ali smo odgovorni i

svi mi drugi, jer smo dopuštali da se o nama odlučuje bez nas, i jer do dana današnjega nismo shvatili da je rodoljublje jedno, a politika ipak nešto drugo.

Bez rodoljublja, naime, nema nacionalne politike, ali samo po sebi rodoljublje još nije nacionalna politika. Čini se da dolazi vrijeme kad to napokon moramo shvatiti.

(broj 283, travanj-svibanj-lipanj 2020.)

KAZALO OSOBA

- Acton, John Emerich 77, 95, 294, 376
 Adenauer, Konrad 303, 311
 Adžić, Blagoje 321
 Akrap, Anđelko 257
 Albright, Madeleine 63, 257
 Aleksandar I. Karađorđević 49, 285, 341
 Amin, Idi Dada 345
 Andrić, Ivo 286
 Anđelinović, Budislav Grga 227
 Antičević Marinović, Ingrid 163
 Antić, Ljubomir 138, 139
 Arafat, Jaser 221
 Arc, Jeanne d' 80, 110
 Aristotel 169, 365
 Ashdown, Jeremy zv. Paddy 194
Augija 173
- Babić, Goran 27, 283
 Babić, Milan 168, 169
 Bagić, Manda 267
 Bakarić, Vladimir 31, 69, 200, 206, 227, 262, 299, 349, 353
 Bakunjin, Mihail A. 124
 Balašević, Đorđe 201, 268, 287
 Banac, Ivo 222, 223
 Bandić, Milan 132, 248, 276, 292, 360, 381, 382, 384
 Barroso, José Manuel Durrão 301
 Bartl, Zlata 218
 Baudelaire, Charles 137
 Bebić, Luka 213, 248, 253, 288
- Begin, Menahem 221
 Belinić, Marko 146, 201, 206
 Benedikt XVI., papa 301, 302
 Ben-Gurion, David 194
 Beneš, Edvard 60
 Benningsen, Rudolf 342
 Bilandžić, Dušan 31, 32, 138, 139
 Bildt, Carl 166, 167
 Bilić, Jure 31
 Birimiša, Manda 334
 Bismarck, Otto von 124, 242, 331, 342
 Blair, Anthony (Tony) 65
 Blaškić, Tihomir 134, 293
 Blažević, Jakov 25, 206, 349
 Bloch, Ernst 37, 61, 178, 353
 Boban, Ljubo 139
 Bobetko, Janko 339, 343
 Boljkovac, Josip 264, 265, 298, 335, 337
 Božanić, Josip 77, 79, 209
 Božinović, Davor 367
 Brandt, Willy 157
 Brežnjev, Leonid 273
 Brkić, Milijan 383
 Bronštajn, Lav Davidovič – v. Trocki
 Broz Tito, Josip 31, 32, 39, 47-49, 60, 62, 125, 138, 139, 165, 202, 205, 206, 227, 229, 258, 259, 263, 282, 283, 285, 288, 299, 304, 337, 347, 364

- Budak, Mile 158, 194, 195, 221, 246, 396-398
 Budiša, Dražen 100, 104, 132, 153, 154, 159, 183, 201, 202, 278
 Buha, Boško 81, 192, 206
 Bulat, Rade 146, 193, 201, 205, 209, 296, 298
 Busek, Erhard 197, 314
 Bušić, Bruno 221
 Bušić, Zvonko 221, 292, 363, 364
 Butković, Davor 259, 297
- Canjuga, Zlatko 33, 34, 348
 Carević, Olga 296
 Carrington, Peter 193
 Cavour, Camillo Benso di 200, 267
 Ceaușescu, Nicolae 258, 347
 Cezar, Julije (Gaius Julius Caesar) 23, 24, 163
 Clemenceau, Georges 80, 110, 241
 Cossiga, Francesco 216
 Coudenhove-Kalergi, Richard von 86
 Creighton, Mandell 294
 Crkvenac, Mato 142, 295
 Crnjanski, Miloš 69
 Cutileiro, José 193
 Cvetković, Dragiša 211, 223
- Čengiće, Hasan 51
 Čermak, Ivan 298
 Čičak, Ivan Zvonimir 40, 171, 244, 350
 Čović, Dragan 222
 Čubrilović, Vaso 221
 Čulić, Marinko 199
- Ćesić, Ljubo zv. Rojs 219
 Ćuruvija, Tode 262
- Dabčević-Kučar, Savka 151
 Danton, Georges-Jacques 80, 110
 De Gaulle – v. Gaulle, Charles de
 Degen, Silvije 40, 100
 Del Ponte, Carla 167, 206, 233, 234
 Demirel, Sulejman 249
 Dežulović, Boris 284
 Diana, princeza od Wallesa 91
 Dodik, Milorad 85, 249, 250
 Dolenčić, Krešimir 357
 Domagoj, knez 38, 334
 Domanović, Radoje 178, 380, 381
 Domany 220
 Domazet Lošo, Davor 308
 Domjanić, Dragutin 50
Don Quijote od Manche 308
 Dragosavac, Dušan 199
 Drakulić, Slavenka 196, 268
 Drapšin, Petar 229
 Drinković, Mate 227
 Drnovšek, Janez 243
 Dujmović, Tihomir 201
- Džugašvili, Josif Visarionovič – v. Staljin
- Đapić, Anto 180, 181, 183-185, 235, 292, 296, 330
 Đilas, Milovan 69, 227
 Đinđić, Zoran 129, 173, 174, 176
 Đujić, Momčilo 176
 Đureković, Stjepan 336
- Efijalt* 80
 Eisenhower, Dwight D. 219
 Engels, Friedrich 124, 353
 Eterović, Mirko 191, 192
- Flaubert, Gustave 336

- Flego, Gvozden 246, 247
Fournier, Charles 124
Francetić, Jure 195
Frank, Josip 83, 98, 341
Fumić, Ivan 47, 132, 138, 146, 158, 315
Furlan, Mira 268
- Gabelica, Ivan 138, 139
Gabelica, Mislav 217
Gaddafi, Muammer-el 237, 345
Gaj, Ljudevit 98, 99, 325
Galbraith, Peter 79
Galić, Mirko 192
Garibaldi, Giuseppe 242
Gaulle, Charles de 80, 110, 219, 311
Gelbard, Robert 233
Genscher, Hans Dietrich 83, 200, 203
Glaukon 363
Goebbels, Joseph 356
Goldstein, Ivo 104
Goldstein, Slavko 350
Gorbačov, Mihail S. 83
Gotovac, Mani – v. Birimiša, Manda
Gotovac, Vlado 26, 100, 132, 177,
Gotovina, Ante 204, 233, 274, 298, 299
Grabar Kitarović, Kolinda 237, 348, 349, 377, 381
Gračanin, Petar 265
Granić, Goran 297
Granić, Mate 45, 139, 166, 183, 237, 295, 307
Grbin, Peđa 334
Grdešić, Ivan 238
Gregurić, Franjo 334
Grubiša, Damir 238
Gurović, Milan 198
- Hartmann, Florence 233
Hasanbegović, Zlatko 357
Hebrang, Andrija st. 69, 98, 99
Hitler, Adolf 49, 58-60, 62, 111, 125, 149, 150, 164, 172, 205, 207, 211, 242, 252, 266, 270
Holbrooke, Richard 93
Honecker, Erich 347
Horvat, Ivo 199
Hoxha, Enver 93, 242
Hranilović, Marko 221, 397
Hugo, Victor 24
- Irving, David 138
Ivana Orleanska – v. Arc, Jeanne d'
Ivanković, Nenad 34
Izetbegović, Alija 51, 52, 92, 170, 193
- Jakovčić, Ivan 140, 141, 237
Jakovčić, Jugoslav 140
Janjić, Vlado zv. Capo 320
Jašarevski 67
Jeftić, Bogoljub 286
Jelačić, Josip 82, 159, 198, 286
Jelčić, Dubravko 13, 14, 16
Jelić, Branimir 155
Jeljcin, Boris N. 90
Jergović, Miljenko 286, 287
Joris, Jean Jacques 167
Josipović, Ivo 272-274, 276, 279, 280, 293, 294, 297, 299, 316, 346, 349
Jospin, Lionel 65
Jovanović, Isa 304
Jovanović, Željko 331
Jović, Ivo Miro 212, 213
Jurjević, Zvonko 283, 349

- Kadijević, Veljko 173
Kafka, Franz 33
Kajin, Damir 253
Kajtazi, Veljko 384
Kaleb, Roko 283
Kállay, Béni (Benjamin) 40
Kangrga, Milan 246
Karadžić, Radovan 129, 233
Karamarko, Tomislav 319, 334, 349,
360, 383
Kardelj, Edvard 30-32, 179
Karlo Veliki 207
Kennedy, John Fitzgerald 382
Kerum, Željko 292
Khuen-Héderváry, Károly 227, 248,
299, 382, 384
Kidrič, Boris 179
Kinkel, Klaus 90
Kissinger, Henry 185, 207, 331
Klein, Jacques Paul 93
Kohl, Helmut 200, 203
Kołakowski, Leszek 125, 253
Kolakušić, Mislav 376, 381
Komadina, Zlatko 356
Komšić, Željko 290
Končar, Rade 304
Kordić, Dario 234
Korošec, Anton 179
Korsky, Ivo 302, 303, 379, 380
Kosor, Jadranka 196, 197, 201, 299,
383
Koštunica, Vojislav 129, 174, 257
Košutić, August 112, 155
Košutić, Dejan 348
Kotromanović, Ante 218
Kovač, Miro 384
Kovačević, Sava 206
Kovačić, Ante 372
Kovačić, Ivan Goran 283
Krajačić, Ivan zv. Stevo 227
Kranjčević, Silvije Strahimir 68, 364
Križanić, Juraj 325
Krleža, Miroslav 13, 14, 31, 222, 282,
284, 286, 287, 345
Krnjević, Juraj 155, 198, 227, 315
Kruhek, Milan 246, 247
Kserkso I. 23, 163
Kuharić, Franjo 162, 351
Kuljiš, Denis 253, 331
Kun, Béla 164
Kurtović, Todo 69
Kustić, Živko 107
Kuzmanić, Ante 98
Kvaternik, Eugen 83, 98, 215, 267,
317, 341
Labriola, Antonio 124
Ladan, Tomislav 118
La Fontaine, Jean de 237
Latković, Radovan 155
Lav XIII., papa 78
Lazanski, Miroslav 350
Le Bon, Gustave 295, 313
Lehideux, Marie-François 252, 318
Lenjin, Vladimir Iljič 62, 125, 273,
288, 289
Leontić, Ljubo 42
Lepej, Ankica 94
Letica, Slaven 181, 307
Lewinsky, Monica 91
Liebknecht, Wilhelm 124
Liković, Mijo 95
Linić, Slavko 132, 142, 295, 356
Lisak, Erih 211
Lombroso, Cesare 334
Lončar, Budimir 113, 204, 211, 280,
281, 331
Louis XVI. 18, 77, 374

- Lovrić, Jelena 196, 259, 350
Lukas, Filip 25, 26, 105, 220
- Ljotić, Dimitrije 62, 283
Ljubomirova, Irina 164
Ljuština, Duško 276
- Macaulay, Thomas Babington 138
Maček, Vladko 49, 98, 99, 107, 139,
198, 211, 212, 215, 223, 227,
265, 316, 341
Magazinović, Hrvoje 283
Malnar, Željko 214, 334
Mamula, Branko 145
Mandić, Igor 284
Manolić, Josip 194, 265, 320, 334
Marinković, Ranko 118
Markač, Mladen 298, 300, 339
Marshall, George 60
Marx, Karl 124, 288, 363
Masaryk, Tomáš Garrigue 221
Matačić, Lovro 158
Matić, Predrag zv. Fred 331
Matoš, Antun Gustav 15, 17, 94, 99,
109, 118, 157, 282, 379, 396,
397, 399
Mayer, Arthur 265
Mazzini, Giuseppe 242
Menia, Robert 141
Merkel, Angela 349
Mesić, Josip zv. Tovariš 204
Mesić, Mileva 204
Mesić, Stjepan 132, 140, 141, 154,
164, 169, 173, 183, 191, 192,
197, 199, 201, 202, 204, 208,
209, 211, 212, 231-233, 235,
237, 248, 253, 256, 257, 261,
268, 273, 274, 277-280, 283,
287, 295, 297, 299, 320, 335,
348
Meštrović, Ivan 118, 285, 341
Mihailović, Draža 42, 177, 197, 198,
211, 227, 283, 304, 315
Mijatović, Cvijetin 272
Mikšić, Boris 200, 201
Milanović, Zoran 235, 281, 316, 331,
332, 346, 347, 349, 356, 381,
382
Milas, Ivan 265
Milošević, Slobodan 35, 143, 168,
233, 234, 283, 288
Milutinović, Milan 45
Mimica, Vedran 237
Mišetić, Bosiljko 219
Mladić, Ratko 176, 233
Molotov, Vjačeslav M. 176, 229
Monnet, Jean 86
Mortigjija, Tias 218
Mrkšić, Mile 293
Muslimović, Fikret 170
Mussolini, Benito 36, 62, 125, 149,
164, 172, 216, 223, 242, 245,
304
Mustać, Zdravko 346, 347, 349
- Nađ, Kosta 229
Napoleon I. Bonaparte 172, 187, 207,
241, 270
Napoleon III. 188, 342
Nazor, Vladimir 283, 285
Nedić, Milan 62
Neumann, Franz 43
Nice, Geoffrey 233
Ninčić, Momčilo 223
Ninić, Ivan 132, 266
Nolte, Ernst 253
Norac, Mirko 234

- Obama, Barack 263, 343
 Opačić, Milanka 382
 Orešković, Dalija 376
 Orešković, Tihomir 357
 Oršanić, Ivan 228
 Ortega y Gasset, José 282
 Orwell, George 202
 Ovidije (Publius Ovidius Naso) 15
 Owen, David 193
- Panić, Života 293, 294
 Pankretić, Božidar 237
Pansa, Sancho 308
Pansa, Teresa 308
 Panjkota, Dražen 218
 Pap, Pavle 298
 Pašalić, Ivić 297
 Pašić, Nikola 223, 241
 Pavao, sv. 33, 34
 Pavelić, Ante (poglavnik) 48, 49, 61, 98, 107, 123, 199, 200, 215, 246, 341
 Pavelić, Ante (zubar) 227
 Pavletić, Vlatko 115, 277
 Pekić, Borislav 352
 Periklo 163
 Perković, Aleksandar zv. Saša 204, 231, 232, 280, 281
 Perković, Josip 320, 336, 337, 346, 347, 349
 Perković, Marko zv. Thompson 276, 297
 Pešelj, Branko 316
 Pétain, Philippe 252, 318
 Petar I. Karađorđević 227, 315, 316
 Petar Svačić 93
 Petrov, Božo 382
 Petrov, Renato 298, 299
 Pilar, Ivo 174, 221, 396-398
- Pilsel, Carlos (Drago) 280
 Planinc, Milka 192, 205, 209, 227
 Platon 363, 364, 365
 Plavšić, Biljana 85
 Plenković, Andrej 360, 367, 369-372, 377, 382-384
 Poe, Edgar Allan 137
 Pol Pot 165
 Poncije Pilat (Pontius Pilatus) 74, 233
 Popović, Koča 229, 313, 349
 Popović, Vladimir 298
 Predavec, Vladimir 283, 316
 Pribičević, Đorđe 296
 Pribičević, Svetozar 299
 Primorac, Igor 191
 Prodanović, Čedo 128
 Proudhon, Pierre-Joseph 124
 Puhovski, Žarko 329
 Puljić, Vinko 85, 170
 Pupovac, Milorad 173, 287, 291, 321, 322, 339, 347, 348, 366, 382, 384
 Pusić, Vesna 138, 151, 169-171, 194-196, 202, 235, 237, 314, 348
 Pusić, Zoran 253
- Račan, Ivica 19, 31, 32, 132, 133, 140-142, 154, 159, 160, 164, 173, 182, 183, 185, 196, 197, 201, 202, 208, 232, 234, 235, 243, 247, 268, 295, 299, 320, 331, 343, 347, 370
 Rački, Franjo 98, 99
 Radić, Miroslav 237
 Radić, Stjepan 25, 155, 211, 215, 325
 Radići, braća 76, 83
 Radoš, Jozo 16, 331
 Ranković, Aleksandar 42, 227, 229, 349

- Ražn(j)atović, Svetlana zv. Ceca 174
Ražn(j)atović, Željko zv. Arkan 174
Reagan, Ronald 382
Redman, Charles 193
Reissmüller, Johann Georg 63
Remeta, Zvonimir 221
Ribbentrop, Joachim 229
Robespierre, Maximilien 164
Rojnica, Ivo 192
- Saint-Just, Louis Antoine Léon 164
Saint-Simon, Henri 124
Samardžija, Ivon 38
Sanader, Ivo 159, 183, 184, 187, 188,
195-202, 204, 206, 230, 232,
234, 235, 237, 238, 241, 243,
248, 261-263, 268, 269, 275,
295, 296, 299, 314, 321, 322,
326, 327, 329, 339, 341, 343,
348, 355, 359, 370, 383, 385
- Saraja, Stanka 173
Saucha, Tomislav 382
Savao 33, 34
Schwartz, Mladen 253
Sesardić, Neven 247
Shakespeare, William 74
Sokol, Smiljko 238, 239
Sokrat 363
Soldin, Matija 221, 397
Sopta, Stanko 93
Sorel, Georges 124, 164
Soros, George 77, 164
Spengler, Oswald 282, 296
Srb, Danijel 292, 330
Staljin, Josif Visarionovič 27, 47, 49,
60, 62, 125, 205, 263, 273, 283
Stanimirović, Vojislav 235, 266, 291,
322, 382
- Starčević, Ante 21, 32, 83, 98, 118,
157, 174-176, 180, 181, 184,
215, 227, 249, 254, 263, 267,
292, 317, 323, 359, 384, 396,
398
Stefanović, Svetislav 349
Stepinac, Alojzije 62, 161, 162, 286,
397
Stier, Davor Ivo 383
Stoltenberg, Thorvald 193
Strossmayer, Josip Juraj 98, 99, 263,
325
Sudar, Pero 69, 278
Supilo, Frano 98, 99, 118, 215, 227,
341
- Šaćirbey, Muhamed 326
Šakić, Dinko 85, 111
Šeks, Vladimir 208, 222
Šenoa, August 93, 282
Šerbedžija, Rade 201, 268
Šibl, Ivan 283
Šimac, Neven 301
Šimek, Ivan 237
Šimić, Antun Branko 282
Škare Ožbolt, Vesna 295, 297, 331
Škoro, Miroslav 381, 382
Šljivančanin, Veselin 173, 293, 294
Šnajder, Slobodan 40
Šoljić, Kata 91
Šovagović Despot, Anja 357
Šubašić, Ivan 212, 227, 341
Šufflay, Milan 24, 187, 221, 351
Šuperina, Benjamin 227
Šušak, Gojko 166
Šutej, Juraj 198, 227, 315
Šutej, Sava 315
Šuvar, Stipe 227

- Tadić, Boris 257, 299, 313
 Tanković, Šemso 72, 73
 Tavelić, sv. Nikola 161
 Tito – v. Broz, Josip
 Tolušić, Tomislav 383
 Tomac, Zdravko 30, 32, 132, 157,
 169, 171, 309
 Tomašić, Ruža 340
 Tomčić, Zlatko 16, 183
 Trenk, Franjo 353
 Tripalo, Miko 151
 Trkanjec, Željko 166, 167
 Trocki, Lav Davidovič 125
 Trpimir, knez 38
 Trumbić, Ante 98, 155, 199, 200, 203,
 215, 222, 227, 341
 Tuđman, Ankica 94
 Tuđman, Franjo 64, 65, 78, 98, 99,
 115, 116, 119, 120, 124, 128,
 132, 134, 139, 140, 142, 163,
 166, 167, 169, 170, 183, 195,
 200, 202, 203, 212, 213, 216,
 221, 235, 249, 264, 265, 267,
 268, 272, 277, 283, 291, 295,
 306, 308, 320, 326, 331, 337,
 339, 340, 349, 350, 380
 Tuđman, Miroslav 308
- Ujević, Augustin (Tin) 118, 158, 285,
 286
 Ujević, Mate 118
 Uljanov, Vladimir Iljič – v. Lenjin
- Valera, Eamon de 200, 203
 Vance, Cyrus 193
 Vasiljević, Aleksandar 299
 Velebit, Vladimir 331
 Veselica, Marko 33, 34
 Vilović, Đuro 283, 316
- Višnjic, Čedomir 291
 Vitez, Zlatko 199
 Vllasi, Azem 233
 Vrančić, Vjekoslav 38
 Vraz, Stanko 284
 Vrdoljak, Antun 265
 Vrdoljak, Ivan 384
 Vučemil, Andrija 54
 Vučetić, Stipe 302, 303
 Vučković, Boro 280
 Vučković, Severina 284
 Vučurević, Božidar 298, 299
 Vujić, Antun 132
- Wessel, Horst 266, 267
 Whistler, James Abbot McNeill 15
- Zagorec, Vladimir 231, 232
 Zimmermann, Stjepan 281
 Zogović, Radovan 158
 Zvonimir (Dmitar Zvonimir), kralj
 38, 211
 Zubak, Krešimir 88, 89, 92, 93
 Zuroff, Ephraim 90, 191, 192

BILJEŠKA O PISCU

Tomislav Jonjić rođen je 1965. u Imotskom, gdje je završio srednju školu. U lipnju 1988. diplomirao pravo u Zagrebu. Od ljeta 1988. radio kao odvjetnički vježbenik, a od 1991. kao odvjetnik i sudski tumač u Imotskom te od 1997. u Zagrebu. Kao odvjetnik radio i u inozemstvu, a u dva je postupka bio branitelj pred Međunarodnim kaznenim sudom za bivšu Jugoslaviju u Den Haagu.

Sudionik Domovinskog rata 1991.–1992., ugovorni diplomat u veleposlanstvu Republike Hrvatske u Bernu 1992.–1995. te savjetnik za međunarodne odnose u Uredu za međunarodne odnose u Ministarstvu unutarnjih poslova 1995.–1997. godine.

Objavljuje od 1990., a od 1997. do danas, s devetomjesečnim prekidom, glavni urednik *Političkog zatvorenika*, časopisa Hrvatskog društva političkih zatvorenika kojemu je uredio oko 220 brojeva. Član uredništva više časopisa. Uredio petnaestak knjiga, suuredio jedan zbornik radova. Sudjelovao na više znanstvenih i stručnih skupova u domovini i inozemstvu. Objavio nekoliko knjiga i četrdesetak znanstvenih i stručnih radova s područja historiografije, prava, sociologije, antropologije i književnosti te više od tisuću novinskih i publicističkih tekstova.

Popis radova dostupan je na Hrvatskoj znanstvenoj bibliografiji (CRO-SBI): <https://www.bib.irb.hr/pregled/znanstvenici/374441>.

Iz bibliografije:

Knjige:

- *Hrvatska vanjska politika 1939.–1942.*, Libar, Zagreb, 2000., 944 str.
- *Hrvatski nacionalizam i europske integracije*, Naklada Trpimir, Zagreb, 2008., 216 str.

- *Iz korespondencije dr. Mile Budaka (1907.-1944.)*, u suautorstvu s dr. Stjepanom Matkovićem, Hrvatski državni arhiv, Zagreb, 2012., 766 str.
- *Antun Gustav Matoš - Pod Starčevićevim barjakom*, AGM, Zagreb, 2019., 886 str.
- *Ivo Pilar: pisac, političar, ideolog (1898.-1918.)*, AGM, Zagreb, 2000., 899 str.

Članci i rasprave (izbor):

- „Pitanje priznanja Nezavisne Države Hrvatske od Švicarske Konfederacije“, *Časopis za suvremenu povijest*, XXXI/1999., br. 2, Hrvatski institut za povijest, Zagreb, 1999., 261.-278.
- „Jedno izvješće o prilikama u Splitu i Dalmaciji u prvim mjesecima nakon uspostave Nezavisne Države Hrvatske“, *Časopis za suvremenu povijest*, XXXIII/2001., br. 3, Hrvatski institut za povijest, Zagreb, 2001., 819.-836.
- „Povijesno-politički okvir postanka ustaškog pokreta“, *Hrvatska obzorja*, I. (br. 2/2001., 373.-406.), II. (br. 3/2001., 653.-690.), III. (br. 4/2001., 939.-968.), IV. (br. 1/2002., 33.-58.), Matica hrvatska Split, Split, 2001.-2002.
- „Nezavisna Država Hrvatska 1941.-1945.“, u: Antun Dabinović, Rudolf Horvat, Tomislav Jonjić, Lovre Katić, Ivan Mužić, Slavko Pavičić, Franjo Perše: *Hrvatska povijest* (ur. Ivan Mužić), Naklada Bošković, Split, 2002.¹, 2003.², 229.-266.
- „Makarski franjevci u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj i komunističkoj Jugoslaviji“, *Zbornik Kačić*, XXXVI–XXXVIII/2004–2006., Franjevačka provincija Presvetog Otkupitelja, Split, 2004.-2006., 175.-230.
- „Dr. Ivo Pilar - odvjetnik u Tuzli /1905.–1920./“, *Pilar. Časopis za društvene i humanističke studije*, II/2007., br. 3/1/, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, 2007., 11.-45.
- „Sudbina švicarske imovine u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj 1941.–1945.“, *Časopis za suvremenu povijest*, XXXIX/2007., br. 2, Hrvatski institut za povijest, Zagreb, 2007., 385.-418.
- „Organised Resistance to the Yugoslav Communist Regime in Croatia in 1945–1953“, *Review of Croatian History*, III/2007., No. 1, Hrvatski institut za povijest, Zagreb, 2007., 109.-145.

- „Novi prilozi za životopis Mile Budaka uoči Drugoga svjetskog rata“ (suautor Stjepan Matković), *Časopis za suvremenu povijest*, XL/2008., br. 2, Hrvatski institut za povijest, Zagreb, 2008., 425.-453.
- „Jadranske teme u *Hrvatskom narodu* od travnja 1941. do rujna 1943.“, *Časopis za suvremenu povijest*, XL/2008., br. 3, Hrvatski institut za povijest, Zagreb, 2008., 911.-932.
- „Proces Hranilović - Soldin. Prilog poznavanju postanka ustaškog pokreta“, *Zbornik radova Hrvatska između slobode i jugoslavenstva*, Naklada Trpimir, HVIDR Zagreb, Zagreb, 2009., 167.-196.
- „Kako je stvarana negativna slika o nadbiskupu Stepincu i Crkvi“, *Zbornik radova Kardinal Alojzije Stepinac - Svjedok vremena i vizionar za treće tisućljeće*, Biskupski ordinarijat Varaždin, Glas Koncila, Zagreb, 2009., 49.-103.
- „Hrvatska pred sudom“, *Hrvatska revija*, 9/2009., br. 3, rujan 2009., Matica hrvatska, Zagreb, 2009., 4.-15.
- „Politički pogledi dr. Ive Pilara 1918.–1933. *Uvijek iznova Srbija* - radikalni zaokret ili dosljedni nastavak Pilarove političke misli?“, *Pilar. Časopis za društvene i humanističke studije*, V/2010., br. 9/1/, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, 2010., 9.-74.
- „From Bias to Erroneous Conclusions“, *Review of Croatian History*, VI/2010., No. 1, Hrvatski institut za povijest, Zagreb, 2010., 227.-250.
- „Pitanje državnosti Nezavisne Države Hrvatske“, *Časopis za suvremenu povijest*, XLIII/2011., br. 3, Hrvatski institut za povijest, Zagreb, 2011., 667.-698.
- „Pokolj širokobrijeških franjevaca u kontekstu uspostave jugoslavenske komunističke vlasti“, *Zbornik radova s međunarodnoga znanstvenog skupa Hum i Hercegovina kroz povijest*, sv. II., Hrvatski institut za povijest, Sveučilište u Mostaru, Zagreb, 2011., 459.-490.
- „Bartulin’s Tilting at Windmills: Manipulation as a Historiographic Method“, *Review of Croatian History*, VIII/2012., No. 1, Hrvatski institut za povijest, Zagreb, 2012., 207.-268.
- „Pogledi Antuna Gustava Matoša na hrvatsko-srpske odnose“, *Pilar. Časopis za društvene i humanističke studije*, VII/2012., br. 13 (1), Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, 2012., 9.-76.

- „O pokušaju osnivanja Hrvatskoga komiteta u Švicarskoj 1943. godine: Diplomatska izvješća Senjanina Josipa Milkovića“, *Senjski zbornik*, 38/2012., Senjsko muzejsko društvo, Gradski muzej Senj, Senj, 2012., 217.-332.
- „Drugdje je Rod, tamo treba skakati! (Ili: nekoliko ganutljivih opaski o ispitnom gradivu na katedri hrvatske državne i pravne povijesti Pravnoga fakulteta u Zagrebu)“, *Časopis za suvremenu povijest*, XLIV/2012., br. 1, Hrvatski institut za povijest, Zagreb, 2012., 167.-187.
- „Zakonske osnove i mogućnosti istraživanja zločina i žrtava u Hrvatskoj“, *Hrvatski mučenici i žrtve komunističke vladavine. Zbornik radova s međunarodnoga znanstvenog skupa*, Glas Koncila, Zagreb, 2013., 171.-181.
- „Razaranje Vukovara i Međunarodni kazneni sud za bivšu Jugoslaviju“, *Zbornik radova Vukovar '91 – istina i/ili osporavanje (Između znanosti i manipulacije)*, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Ogranak Matice hrvatske Vukovar, Zagreb – Vukovar, 2013., 217.-238.
- „Presuda protiv Mile Budaka i družine pronađena je i objavljena“, *Društvena istraživanja*, XXII/2013., br. 2, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, 2013., 369.-375.
- „Mandićevo hrvatstvo i jugoslavenstvo“, *Dr. fra Dominik Mandić (1889.-1973.). Zbornik radova sa znanstvenog simpozija održanog u prigodi 40. obljetnice njegove smrti*, Hercegovačka franjevačka provincija Uznesenja Blažene Djevice Marije, Hrvatski institut za povijest, Mostar-Zagreb, 2014., 425.-476.
- „Dnevnik Kerubina Šegvića 1943.-1945.“ (suautor Stjepan Matković), *Croatica Christiana Periodica*, sv. 77, Institut za crkvenu povijest Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2016., 197.-230.
- „Rasno učenje i eugenika u hrvatskim zemljama do sredine 1930-ih godina“, *Pilar. Časopis za društvene i humanističke studije*, X/2015., br. 19 (1)-20 (2), Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, 2015., 9.-160.
- „Ivo Pilar prema rasnom učenju i eugenici“, *Pilar. Časopis za društvene i humanističke studije*, XI/2016., br. 21 (1), Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, 2016., 45.-111.
- „Ante Starčević u ideološko-političkim previranjima uoči Drugoga svjetskog rata“, *Zbornik radova sa znanstvenog kolokvija u povodu 120. godišnjice smrti*, Društvo hrvatskih književnika, Zagreb, 2017., 11.-32.

- „Ustavni amandmani (1971.) i Ustav iz 1974.: pokušaj spašavanja države osuđene na propast“, *Hrvatska i Hrvatsko proljeće. Zbornik radova sa znanstvenog skupa u organizaciji Matice hrvatske, Hrvatskog instituta za povijest i Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti*, Matica hrvatska, Zagreb, 2017., 415.-501.
- „Kaznionica u Lepoglavi“, *Enciklopedija Hrvatskoga zagorja*, Leksikografski zavod Miroslava Krleže, Zagreb, 2017., 399.
- „Nepoznati Matoševi radovi“, *Republika*, LXXV/2019., br. 3-4, Društvo hrvatskih književnika, Zagreb, 2019., 83.-93.
- „Organiziranje prvih političkih stranaka u hrvatskome iseljeništvu nakon Drugoga svjetskog rata“, *Društveno-povijesni kontekst političkog djelovanja u iseljeništvu: organizacije, stranke, pokreti (zbornik radova)*, Institut za migracije i narodnosti, Zagreb, 2020. (u tisku)

Tiskanje dovršeno u rujnu 2020.

**U svemu ovom samo je jedna
pouka: onaj koji je spreman
kapitulirati, uvijek će
kapitulirati. Za nj druga
mogućnost ne postoji, on sam
izabrao je predaju i poraz.
Na činjenici poraza ništa ne
mijenja ako ga se nazove
pobjedom: poraz ostaje
porazom i onda kad ga se
obilježava talambasima i
lovorovim grančicama.
Samo onaj koji ne bježi od borbe
može uspjeti, samo on zaslužuje
poštovanje i u slučaju da
podlegne. Jer, on je branio svoje
dostojanstvo, znajući gdje je
granica ispod koje se ne smije ići.**

**(Lovorike poraza?,
Politički zatvorenik,
studen 1999.)**

politički
ZATVORENIK

GODINA XV. - VELJAČA 2005. CIJENA 15 KN

BROJ **155**

**Sloboda se ne štiti
zabranama
i represijom**

**Između crvenog
fašizma i crnog
socijalizma
nema razlike**

**Hrvati u BiH
u svjetlu ulaska
Hrvatske u EU**

**Ususret saboru
HDPZ-a**

**Dokumenti,
sjećanja,
svjedočenja**

ISBN

978-953-8220-03-6

978-953-7573-51-5

9 789538 220036

Cijena 120,00 kn

